2052

Dr. IVÁNYI BÉLA

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

VOLUMUL VI.

FONDATION „ROI FERDINAND I."

DOCUMENTS

CONCERNANT

L'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE, DE LA MOLDAVIE ET DE LA VALACHIE

VOLUME VI.

ACTES ET LETTRES

(1600—1601)

PUBLIÉS

PAR

ANDRÉ VERESS

DOCTEUR ES LETTRES

ANCIEN ARCHIVISTE

BUCAREST

CARTEA ROMANEASCA

1933

FUNDAȚIUNEA „REGELE FERDINAND I."

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ȘI ȚĂRII-ROMÂNEȘTI

VOLUMUL VI.

ACTE ȘI SCRISORI

(1600—1601)

Dr. IVÁNYI BÉLA

PUBLICATE

DE

Dr ANDREI VERESS

(CU 9 FACSIMILE)

BUCUREȘTI
CARTEA ROMÂNEASCĂ
1933

402.952
Országos Széchényi Könyvtár
Leltári szám:
V1100-8972/1964
R 1965
R 2

PREFAŢĂ.

VOLUMUL de faţă îmbrăţişează doi ani ai epocii şi vieţii lui Mihai-Vodă Viteazul. Prezint într'ânsul 460 de acte şi scrisori inedite din aceşti doi ani atât de însemnaţi în istoria ţărilor române cu nesfârşite amănunte şi date cari întregesc cu folos materialul istoric al publicaţiunilor de până astăzi.

Dela Mihai-Vodă avem 27 scrisori şi 18 acte precum şi 8 scrisori adresate lui, deci împreună 53 bucăţi, între cari câteva de cea mai mare importanţă.

Dintre ambasadorii străini dela curtea împărătească din Praga, cavalerul veneţian Piero Duodo ne era cunoscut până azi cu o singură relaţiune[1] şi iată că o revizie scrupuloasă a registrelor de scrisori păstrate la Venezia ni-a dat 35 altele privitoare la lucruri române ori la întâmplări în legătură cu Românii. Necunoscuţi erau însă ambasadorii ducilor de Toscana, Modena şi Mantova, acesta din urmă, distinsul Antonio Costantini cu descrierea dramatică a întâlnirii şi împăcării lui Mihai-Vodă cu Basta în ziua de 20 Mai 1601 în Caşovia; Don Guillen de San Clemente, ambasadorul regelui Spaniei; necunoscute erau şi relaţiunile nunţiilor din Praga şi Varşovia cu amănunte interesante. Preţioase sunt şi scrisorile militarilor, ale căpitanului Tommaso Cavrioli şi ale stegarului Vincenzo Zucconi cu lucruri ştiute numai de dânşii. Ce să zicem apoi de scrisorile cancelarului Ioan Zamoyski şi de corespondenţa sa despre lucruri româneşti

---

[1] Din 3 Septemvrie 1601 despre moartea lui Mihai-Vodă, în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/2 p. 40.

cu Ieremia-Vodă, cu regele său şi căpitanii săi pe când se afla în Moldova.

Pe lângă materialul de informaţie primit ocazional, Casa bancară-comercială Fugger din Augsburg întreţinea în centrele şi provinciile europene mai însemnate nişte corespondenţi destoinici cari raportau regulat despre toate întâmplările văzute ori aflate de ei. Din aceşti corespondenţi au ieşit adevăraţi ziarişti, numiţi „Zeitungsschreiber", susţinând birouri şi redacţii întregi cu dieci şi copişti pentru multiplicarea şi distribuirea — chiar prin abonament — a acestor raporturi numite „avize", pline de episoade, ştiri şi zvonuri interesante, în van de căutat prin documente oficiale. Aceşti ziarişti — la fel cu reporterii moderni — pătrundeau prin toate locurile de unde puteau afla veşti noui, de multe ori procurate cu greutate şi jertfe băneşti, pentru ca să satisfacă interesul abonaţilor lor, cari în lipsa ziarelor tipărite, aşteptau cu nerăbdare informaţiile acestor gazetari ai vremurilor.

Exemplarul cel mai complet al acestor „avize" scrise, păstrat la Viena, răsfoit cu minuţiositate, mi-a dat peste o sută de bucăţi din aceşti doi ani, lucru cu atât mai important cu cât din ele numai vreo trei — aci omise — ne erau cunoscute în literatura istorică română.[1] Aceste avize sunt redactate de obiceiu într'un stil care captivează pe cititor, dar în limba germană dialectală a vremii, care se vorbea la Praga şi Viena, plină de particularisme folosite numai în Austria. Ele prezintând astfel adeseori multe greutăţi chiar şi pentru unul care ştie bine nemţeşte, le-am alăturat ici-colea câte o notă deslușitoare, încă şi pentru motivul ca nu cumva să mi se zică că nu le-am citit exact. Ca unul care mi-am terminat studiile universitare la Viena, cunosc pe deplin limba germană şi numai astfel am putut tipări aceste bucăţi cu toate curiozităţile stilului şi cu tot farmecul expresiunilor lor.

Acestor avize germane le-am adăogat şi câteva italiene scrise prin Italia, unde acest fel de reportaj s'a lăţit şi mai bine ca în ţările germane. Ele completează astfel în mod firesc informa-

---

1 Avize din 10, 16 şi 18 Iulie 1601, în *Hurmuzaki*: Documente, vol. IV/1 p. 260—261.

ţiile agenţilor politici, păstrându-ne o adevărată comoară de date privitoare la istoria şi cultura locurilor de unde ele se expediau în lume prin mijlocirea corespondenţilor.

Loc de frunte se cuvine deasemenea scrisorilor nemeşilor ardeleni adresate căpitanilor lui Mihai-Vodă după bătălia dela Mirăslău pentru a-i câştiga de partea lor. Tot aşa şi scrisorilor ungureşti ale acestor căpitani români, pline de date culturale, vorbind până şi de nişte garoafe invoalte pe cari Costandin Stolnicul le cerea pe seama jupânesei sale din cetatea Gurghiului sau de postavurile şi alte lucruri cumpărate de Aga Leca, căpitanul cetăţii Gherlei, dela Saşii din Bistriţa.

Un interes deosebit merită actele privitoare la domeniul Kynsburg din Silezia, dăruit de împăratul Rudolf lui Mihai-Vodă, cerut de acesta încă din primăvara anului 1599, la începutul tratativelor sale secrete pentru intrarea în Ardeal, ca să aibă loc de refugiu în caz de ar fi gonit din ţara sa de către Turci. Despre acest lucru n'am avut până acuma altă cunoştinţă — afară de câteva amănunte — de cât ceeace cuprinde articolul istoricului ceh Iosif Macurek,[1] pe când acuma prezint întreg materialul documentar al chestiunii împreună cu procura lui Mihai-Vodă dată în Praga omului său însărcinat cu luarea în primire a domeniului numit. In urma acestei luări în stăpânire, mitropolitul Dionisie Ralli Paleolog şi Lucian Pernica, fostul căpitan al cetăţii Deva, au şezut luni întregi în castelul medieval silezian, ocupaţi cu administrarea moşiilor sale. Insă după moartea lui Mihai-Vodă, el a fost ocupat iarăşi de către fisc, cu toate că fusese o ,,danie pe veci'' fără ca fiul său Nicolae Pătraşcu-Vodă să şi-l fi putut vreodată revendica dela ocârmuire, precum s-ar fi cuvenit.

Cu volumul de faţă ajungând la sfârşitul veacului al XVI-lea, am reuşit să dăm la lumină în şase volume aproape 1800 de acte

1 Josef Macurek : Michal der Tapfere und die Böhmisch-Schlesische Stände am Ende des 16. Jahrhunderts în ,,Revista Istorică Română'' 1932 p. 346—353 şi articolul său cu titlul : Über die Verleihung des Dominiums Künigsperg in Schlesien an Michael Waiwod der Wallachei ; în Jubiläumsnummer der ,,Prager Presse'' din 1929, citat de Elena Eftimiu în ,,Revista Istorică''1931 p. 294.

și scrisori (socotind și pe cele din anul întâi al noului veac) privind relațiunile dintre Români și Unguri, sau acelea dintre țările numite în titlul publicațiunii noastre. Ce înseamnă aceasta, o știe orice specialist conștient de faptul că tocmai secolul numit are un număr foarte mare de publicațiuni de documente, atât în literatura istorică română, cât și în cea ungară, germană și în alte limbi.

Ajuns la sfârșitul acestor rânduri, îndeplinesc o datorie plăcută mulțumind cinstiților mei colaboratori cari m'au ajutat întru completarea materialului acestui nou volum.

Actele privitoare la viața tânărului Ștefan-Vodă care își făcea educația în colegiul Iezuiților din Innsbruck, găsite de mine în Arhiva provinciei Tirol, le datoresc bunăvoinții directorului Arhivei numite, Dr. Karl Christian Moeser.

Scrisorile latinești și ungurești din Varșovia le copiasem încă în primăvara anului 1895 când am lucrat întâia oară acolo, pe când pe cele polone le-am primit dela dl. profesor Dr. L. Kolankowski, directorul Bibliotecii Ordinației Zamoyski.

Minunatul ziar latinesc al campaniei Polonilor din Moldova în toamna anului 1600, l-am copiat însumi la Varșovia, dar dl. Dr. Ștefan Rygiel, directorul Bibliotecii Universității de acolo, m'a îndatorat foarte mult, împrumutându-mi codicele respectiv pe cale diplomatică.

Un colaborator zelos a fost pentru mine d. Dr. K. Lepszy, bibliotecarul Muzeului principilor Czartoryski din Cracovia, care mi-a trimes copia actelor poloneze și fotografiile celor latinești de acolo.

Traducerea română a actelor polone făcută de mine a fost revăzută și completată de profesorul P. P. Panaitescu.

Actele spaniole le-am căpătat dela dl. Angel de la Plaza, directorul Arhivei generale din Simancas, colaționându-mi și unele pe cari le avusesem din trecut.

Descrierea franceză a omorîrii lui Mihai-Vodă (de supt No. 435) o copiasem pe vremuri depe un manuscris găsit în Cracovia, dar ar fi rămas cu greșeli dacă vechiul meu prieten dela Roma,

dl. Domenico Presutti, fost secretar al Bibliotecii Vaticane nu mi-ar fi colaționat-o cu originalul tipărit, al cărui frontispiciu îl reproducem.

Cele două acte din Biblioteca publică din Lipsca mi s-au trimes de către dl. Dr. Iosif Macurek din Praga.

In sfârșit traducerea franceză a prefeței de față o datoresc și de astădată bunăvoinței deosebite a d-lui consilier Ioan C. Filitti, pe când traducerea scrisorilor ungurești a făcut-o și acum dl. Avram P. Todor, având și răbdarea de a revedea rezumatele românești făcute de mine.

ANDREI VERESS

PRÉFACE.

LE présent volume a trait à deux années de la vie du Voévode Michel le Brave. Il contient 460 actes et lettres inédits relatifs à ces moments si importants de l'histoire roumaine, ainsi que de nombreux détails et dates qui complètent utilement le matériel publié jusqu'ici.

27 lettres et 13 actes émanent du Voévode Michel et 8 ettres lui sont adressées. De ces 53 pièces, quelques unes sont de la plus haute importance.

L'un des ambassadeurs étrangers près la Cour impériale de Prague, le chevalier venitien Pierre Duodo, n'était connu jusqu'ici que par un seul de ses rapports. [1] Une révision scrupuleuse des registres de lettres, conservés à Venise, nous en a fourni encore 35, ayant trait à des affaires roumaines, ou à des evènements concernant les Roumains. Jusqu'à ce jour on ne connaissait point les ambassadeurs des ducs de Toscane, Modène et Mantoue. Ce dernier, le distingué Antonio Costantini, nous donne une description romantique de l'entrevue et de la réconciliation du Voévode Michel et du général Basta à Cassovie, le 20 Mai 1601. On ne connaissait pas également les relations de Don Guillen de San Clemente, ambassadeur du roi d'Espagne, ni celles des nonces de Prague et de Varsovie. Les lettres du capitaine Tommaso Cavrioli et du porte-drapeau Vincenzo Zucconi, offrent un intérêt tout particulier, ainsi que la correspondance du chancelier Za-

---

[1] Du 3 Septembre 1601 sur la mort du Voévode Michel, *Hurmuzaki* : Documente vol. IV/2 p. 40.

moyski avec son roi, ses capitaines et le Voévode Eremia Movila, pendant qu'il se trouvait en Moldavie.

La maison de Banque et de commerce Fugger d'Augsbourg entretenait dans les centres principaux de l'Europe des correspondants capables, qui lui adressaient régulièrement des rapports sur tout ce qu'ils voyaient et entendaient. Ils furent une pépinière de vrais journalistes, qualifiés de „Zeitungschreiber" ayant des bureaux peuplés de rédacteurs et de copistes pour multiplier et distribuer, voire par voie d'abonnements, leurs rapports dits „Avvisi" pleins d'épisodes et de racontars intéressants, que l'on chercherait vainement dans les documents officiels. Ces agents, tout comme les reporters modernes, s'introduisaient partout pour recueillir, souvent au prix de gros sacrifices matériels, des nouvelles pouvant satisfaire la curiosité de leurs abonnés.

La collection la plus complète de ces „Avvisi" conservée à Vienne et minutieusement feuilletée par moi nous a fourni, pour les deux années qui nous intéressaient, plus de cent pièces à ajouter aux trois qui nous étaient connues. [1] Le style de ces „Avvisi" est en général captivant, mais ils sont écrits dans un dialecte allemand que l'on parlait alors à Prague et à Vienne, plein de particularismes. A cause des difficultés qu'ils présentent ainsi, même pour un profond connaisseur de la langue allemande, j'ai cru nécessaire de les accompagner de notes explicatives.

J'y ai ajouté quelques „avvisi" provenant d'Italie, où cette sorte de reportage était encore plus répandue que dans les pays allemands. En complétant utilement les rapports des agents politiques, ils nous ont conservé un trésor de données historiques.

Une attention toute particulière doit être accordée aux lettres des nobles de Transylvanie, adressées aux capitaines de Michel le Brave, après la bataille de Mirăslău, afin de les gagner. Il en est de même des lettres en hongrois de ces capitaines roumains, pleines de détails intéressants. Dans l'une d'elles, l'écuyer tranchant Constantin demandait pour sa femme, qui se trouvait

---

[1] Avvisi du 10, 16 et 18 Juillet 1601, *Hurmuzaki* : Documente vol. IV/1 p. 260—261.

dans la cité de Gurghiu, des oeillets involutés. Dans une autre, l'Aga Leca, capitaine du château de Gherla, faisait une commande d'étoffes aux Saxons de Bistritza.

On trouvera dans ce volume les actes d'un grand intérêt relatifs au domaine de Kynsburg en Silésie, concédé par l'empereur Rodolphe au Voévode Michel, sur la demande de celui-ci, dès le printemps de 1599, lors des négociations secrètes suivies pour entrer en Transylvanie, afin de s'assurer un refuge au cas où les Turcs le chasseraient de son pays. L'on ne connaissait guère jusqu'à ce jour à ce sujèt, que les informations que donne l'historien tchèque Joseph Macurek.[1] Nous sommes maintenant en possession du dossier complet de l'affaire, dans lequel se trouve la procuration donnée par le Voévode Michel à son représentant chargé de prendre possession du domaine. C'est ainsi que l'archevêque Dionyse Ralli Paléologue et l'ancien capitaine de la cité de Deva, Lucien Pernica, demeurèrent pendant des mois au château silésien pour administrer les terres de Michel. A la mort de celui-ci, le domaine, quoique concédé „à titre de perpétuité" ne passa pas à Nicolas Patrasco fils du Voévode, mais fut repris par le fisc.

Ce volume est le sixième de notre publication concernant les relations entre Roumains et Hongrois au XVI-e siècle et pendant la première année du siècle suivant. Nous avons réussi à ajouter près de 1800 pièces nouvelles à celles contenues dans les collections de documents, pourtant si nombreuses, roumaines et étrangères, relatives à cette époque.

Je remplis un agréable devoir en exprimant mes remerciements à tous mes précieux collaborateurs.

A Mr. le Dr. Karl Cristian Moeser, directeur des archives du Tyrol, pour les actes que j'y ai trouvés concernant la vie du jeune Stefan Voda, élevé au collège des Jésuites à Innsbruk.

---

[1] Josef Macurek: Michal der Tapfere und die Böhmisch-Schlesische Stände am Ende des 16. Jahrhunderts, dans la „Revista Istorică Română" 1932, p. 346—353; cf. le même, Über die Verleihung des Dominiums Künigsperg in Schlesien an Michael Waiwod der Wallachei; dans Jubiläumsnummer der „Prager Presse" 1929, cité par Elena Eftimiu dans la „Revista Istorică" 1931, p. 294.

J'avais copié, dès le printemps de 1895, les lettres latines et hongroises des archives de Varsovie ; quant aux lettres polonaises, j'en dois la connaissance à Mr. le Prof. Dr. L. Kolankowski, directeur de la bibliothèque Zamoyski.

Mr. le Dr. Stefan Rygiel, directeur de la bibliothèque de l'Université de Varsovie, m'a fait parvenir par voie diplomatique le codex contenant l'admirable journal latin de la campagne des Polonais en Moldavie, à l'automne de l'année 1600.

Un précieux collaborateur a été Mr. le Dr. K. Lepszy, bibliothécaire du musée des princes Czartoryski de Cracovie, qui m'a fait avoir des copies des actes polonais et des photographies des actes latins du musée.

La traduction en roumain des actes polonais faite par moi, a été revue et complétée par Mr. le Prof. P. P. Panaitescu.

Les actes espagnoles, je les dois à M. Angel de la Plaza, directeur de l'archive générale de Simancas, qui a bien voulu aussi collationner d'autres pièces que je m'étais procurées antérieurement.

J'avais copié depuis longtemps, sur un manuscrit trouvé à Cracovie, la description française de l'assassinat du Voévode Michel (No. 435), mais c'est mon ancien ami de Rome, Mr. Domenico Presutti, ex-secrétaire de la Bibliothèque vaticane, qui l'a collationnée sur l'original imprimé, dont je reproduis le frontispice.

Les deux actes de la Bibliothèque publique de Leipzig m'ont été envoyés par Mr. le Dr. Joseph Macurek de Prague.

La traduction des lettres hongroises a été faite par Mr. Avram P. Todor, qui a revu aussi mes résumés roumains.

ANDRÉ VERESS

I.

ACTE ŞI SCRISORI.

1.

Alba-Iulia, 1 Ianuarie 1600.

Mihai-Vodă către George Borczun (Pithar) de Caransebeş.

Act de danie pentru satul Sărăzani în comitatul Timişoarii, aparţinând castrului Jdioara, lângă comuna Bujor.

Nos Michael Valachiae Transalpinae Vaivoda, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius per Transylvaniam Locumtenens, et eiusdem cis Transylvaniam partiumque eidem subiectarum fines Exercitus Generalis Capitaneus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis : Quod nos cum ad nonnullorum dominorum consiliariorum nostrorum singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero condignam habentes rationem fidelitatis et fidelium servitiorum Egregii Georgii Borczun, alias Pithar de Caransebes, provisoris nostri Albensis, quae ipse nobis a compluribus iam annis, in omnibus rebus et negotiis fidei et industriae suae concreditis summa cum animi sui promptitudine et dexteritate nominisque sui non exigua laude exhibuit et impendit, ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est : Totalem et integram possessionem nostram Zarazany vocatam, in pertinentiis oppidi Busor et comitatu Teomeosiensi existentem habitam, hactenus ad castrum nostrum Sidouar possessam, totum item et omne ius Regium, si quod in eadem possessione qualitercunque existeret et haberetur aut eaedem et idem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet

arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nomine vocabulo vocitatis ad easdem et idem de iure et ab antiquo spectantium et pertinere debentium, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentes memorato Georgio Borczun, ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis gratiose dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas, salvo iure alieno harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum in specie nobis fuerint reportatae.

Datum Albae Juliae, prima die mensis Ianuarii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo.

ІѠ МИХАИЛ ВО[ЕВО]Д

(L. S.)

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

2.

Sevljuš, 1 Ianuarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Cetatea Hust şi alte trei castele au primit garnizoană nemţească, dar Chioarul încă nu e ocupat. Scrisoarea lui Mihai-Vodă despre pregătirile Leşilor de a intra în Ardeal.

Aus dem Oberhungerischen Feldläger von Soloes[1] von 1. Januarii Anno 1600.

Wir haben bereit die Föstungen Hust, Somlio, Hadad [2] und Castellen, sampt denen darzue gehörigen Orthen mit Teitschen Knechten besetzt und mit Munition versehen, auch den Hungerischen Trabanten, so darin gewest freindtlichen abgedankt. Kywar hoffen wir in Kurzen auch zu bekommen.

Der Michel Weyda, welcher Ihrer Kais. Mt. getreuer Diener und des Landt Gouvernator verbleiben solle, schreibt, dass wir uns nicht von hinnen begeben sollen, dann er habe Kundtschaft,

[1] Recte: Szöllős idest: Nagyszöllős. [2] Scris stâlcit: Hattat.

dass die Pollagen mit grosser Höresmacht in der Moldaw sein sollen, der Meinung Siebenbürgen zu überfallen, derowegen er Weyda etliche Kundtschafter ausgeschickt die mehrere Gewissheit zu erfahren. Da nun diesem also, werden wir noch gar in Sibenbürgen ziehen müssen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 11.)

3.

Alba-Iulia, 3 Ianuarie 1600.

Requisitorii Capitlului de Alba contra lui Fabio Genga.

Soţia lui Ioan Keserü, Elisaveta Pernieszy auzind că Mihai-Vodă a dăruit lui Fabio Genga 17 moşii ale ei, din comitatul Hunedoarii, moştenite dela întâiul ei bărbat, Ioan Gálffy, protestează împotriva acestei danii.

Nos Requisitores literarum et literalium instrumentorum in Sacristia sive Conservatorio Capituli Ecclesiae Albensis Transilvaniae repositarum ac aliarum quarumlibet iudiciariarum deliberationum legitimorumque mandatorum Vaivodalium executorum damus pro memoria per praesentes, quod Generosus Joannes Keserü de Gibarth nostram personaliter veniens in praesentiam, nomine et in persona Generosae dominae Elizabethae Perniezy olim relictae Magnifici quondam Joannis Galffy de Kochiard, nunc vero consortis suae, per modum protestationis, contradictionis et inhibitionis nobis significavit in hunc modum: Qualiter (prout eadem consors sua intellexisset et revera cognovisset) Illustrissimus dominus Dominus, Michaël Valachiae Transalpinae Vaivoda, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius, per Transilvaniam Locumtenens, et cis Transilvaniam, partiumque ei subiectarum fines Exercitus generalis capitaneus, dominus noster clementissimus etc. superioribus diebus totales et integras possessiones Haczaszkel, cum domo et curia nobilitari ibidem Rekettyefalva, Poën, Nyiresfalva, Chiernichowa, Meriae, Eblio, Szochy, Prahodistiae, Pauchinest, Tottesd, Demses, Petrosz, Kriva, Lakwr, Varhely et Zkey, cum ferrifodina ibidem vocatas, omnino in comitatu Huniadiensi existentes habitas, quae alias praefati quondam Joannis Galffy mariti sui prioris praefuissent, dictam consortem suam optimo iure concernentes, Egregio Fabio Gienga de Alba Iulia, vel etiam aliis quibuslibet contulisset donassetque, vel in posterum donaturus et collaturus foret,

in praeiudicium et evidens damnum eiusdem consortis suae manifestum. Unde facta eiusmodi protestatione, idem protestans nomine eius cuius supradictum Illustrissimum Principem a donatione, collatione consensus adhibitione, praefatum vero Fabium Gienga et alios quoslibet ab impetratione, occupatione in dominium earundem possessionum intromissione, possessione, detentione, usus fructus perceptione, seu percipifactione, statutione, seu statuifactione, aut alio quovis exquisito colore sibi ipsis appropriatione, venditione, emptione, inpignoratione, abalienatione, et quovis obligamine, loca denique capitularia et conventualia, aliaque quaevis credibilia, Regios item homines ab executione, literarum fassionalium, executionalium, relatorum, ac aliarum quarumlibet superinde extradatione et emanatione, iam factis vel in posterum fiendae inhibuit contradicenti, contradixitque inhibenti coram nobis publice et manifeste, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum feria secunda proxima post festum Circumcisionis Domini. Anno eiusdem domini Millesimo Sexcentesimo.

(Arch. fam. Rákóczi-Aspremont. Budapest. Capsa 29 fasc. 5 No. 1.)

4.

Alba-Iulia, 7 Ianuarie 1600.

Aga Lęca către Mihai oficial în Gherla.

Să predea cele două moşii primite dela Mihai-Vodă lui Matia Perusit de acolo.

Köszönetem után. Minden jót adjon Isten Kegyelmednek. Mivelhogy Perusit Máté uramnak ő Nagysága két falut adott meg : Kertkét, Gyékényest, azért mingyárást ezen levelem látván bocsásd meg ; ő Kegyelme vagy emberét bocsátja vagy maga megyen oda. Parancsold meg is, hogy szovát fogadják, urolják ugy mint urokat. Egyebet ebben ne cselekedjél. Isten tartson meg jó egészségben.

Datum Albae Iuliae, 7. Ianuarii 1600.

Lecha Aga

Adresa : Egregio domino Michaeli... officiali Szamosujvariensi, [domino] mihi [observandissimo.]

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. După salutarea mea. Să dea Dumnezeu Domniei Tale tot binele. Pentrucă Măria Sa a dăruit domnului Matei Perusit două sate: Kertke, Gyékényes, de aceea văzând această scrisoare a mea numai decât să le slobozi Domnia Ta, fie că îşi trimite omul, fie că merge însuşi acolo. Şi să porunceşti să-i asculte cuvântul, să-l cinstească aşa ca pe Domnul lor. Să nu faci altfel în această treabă. Să te ţină Dumnezeu în bună sănătate.

5.

Alba-Iulia, 10 Ianuarie 1600.

Mihai-Vodă către dogele de Venezia.

Roagă să ajute pe omul său trimis acolo în felurite afaceri.

Serenissime atque Ill^me^ Princeps. Domine, Domine colendissime.

Expediveram proxime hominem meum Venetias, quem a Celsitudine V^ra^ benigne acceptum esse non dubito, perspecta enim mihi iampridem insignis eius est erga me meosque propensitas. Qua adductus nunc alterum hominem[1] eodem misi, nolui autem sine meis ad Cels^nem^ V^ram^ literis. Rogo itaque V^ram^ Cels^nem^ pro sua erga me tot argumentis declarata benevolentia, ut in promovendis negotiis meis ipsi commissis pristinam suam promptitudinem declarare velit, certo sibi persuasum habendo me nullam vicissim gratificandi occasionem praetermissurum. De reliquo me Cels^ni^ V^rae^ diligenter commendo, eandem felicissime valere cupientes.

Datum Albae Iuliae, die x. Ianuarii. Anno 1600.

Eiusdem Cels^nis^ V^rae^

Servitor

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОД

Adresa: Ser^mo^ atque Illmo Principi, Domino N. Venetiarum Duci etc. Domino, Domino colendissimo.

Pecetea mică de inel fiind ruptă, nu se mai vede din ea decât coroana domnească cu următoarele litere [ro]cnoA

Pe dos: 1600 a 4 Marzo presentata nell' Eccellentissimo Collegio per il Ser^mo^ Cesare.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Principi. Casa d'Austria vol. 3 No. 126.)

1 Omul acesta a fost: Aulicus Mila praetor; vezi paşaportul lui cu aceiaş dată, în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 602.

6.

Alba-Iulia, 10 Ianuarie 1600.

Requisitorii Capitlului de Alba către George Borczun.

Act juridic despre transacţiunea dintre George Borczun de Caransebeş şi fraţii Sigismund şi Ştefan Kovachoczy, cărora le-a cedat casa sa nobilitară din satul Meşcreac (Megykerék) *împreună cu moşia, primite dela Mihai-Vodă, în schimbul casei lor nobilitare din cetatea Alba-Iulia şi porţiunea de moşie din suburbia Maior.*

Nos Requisitores literarum, et literalium instrumentorum in Sacristia, sive Conservatorio capituli Ecclesiae Albensis Transsylvaniae repositarum et locatorum, ac quarumlibet Judiciariarum deliberationum legitimorumque mandatorum vaiuodalium exequutores. Damus pro memoria per praesentes, quod Generosi Georgius Borczun de Caransebes provisor Albensis pro se ab una, ac Sigismundus filius Magnifici quondam Volphgangi Kowasochkii, alias Cancellarii regni Transsylvaniae similiter pro se, ac pro Generoso Stephano Kovasochkii fratre suo carnali partibus ab altera, coram nobis personaliter constituti, idem matura prius intra se se deliberatione praehabita sponte et libere oraculo vivae vocis eorum confessi sunt, pariter et retulerunt in hunc modum : Quomodo ipsi de et super infra nominandis bonis iuribusque possessionariis sic inter se se transegissent, et concordassent, quod videlicet praefatus Georgius Borczun totalem et integram possessionem Megikerek vocatam una cum domo et curia nobilitari ibidem in comitatu Albensi Transsylvaniae existentes habitam, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ab Illmo principe domino, domino Michaele Valachia transalpinae Vaiuoda, Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ consiliario, per Transsylvaniam Locumtenente, et eiusdem cis Transsylvaniam, partiumque eidem subiectarum fines exercitus Generali capitaneo etc. Domino nostro clementissimo, pro se ac haeredibus et posteritatibus suis universis impetrasset ; Nihilominus tamen iidem Georgius Borczun, intercessione nonnullorum proborum praestantiumque virorum motus, eandem totalem et integram possessionem Megykerek simul cum domo et curia nobilitari ibidem existentes, aliisque cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet memoratis Sigismundo et Stephano Kouasoczy ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas remisisset et relaxasset, literasque donationales superinde emanatas cassasset, annihilasset

et invalidasset. Econverso annotatus quoque Sigismundus Kouasochki nolens se ingratitudinis labe obfuscari, sed vice reciproca acceptorum beneficiorum remunerator esse cupiens, onera et quaelibet gravamina praelibati fratris sui Stephani in se assumens, totales et integras domum et curiam ipsorum nobilitariam in hac civitate Albensi intra moenia, in vicinitatibus Armentarii praefati domini principis ab una, parte vero ab altera domus et curiae nobilitari Generosi Caspari Sybrik de Zaruaskend; Item unam sessionem jobbagionalem populosam, in suburbio eiusdem civitatis Albensis M a i o r nuncupato, cui ab una Serb Alcz, parte vero ab altera Oprae Mezaros providi domus vicinantur, in dicto comitatu Albensi Transsylvaniae existentes habitas, praeterea ex allodiatura dictae possessionis Megykerek duos acervos tritici maiores praefato Georgio Borczun ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas dedisset, contulisset et attribuisset: prout transegerunt, concordarunt, remisit, relaxavit, cassavit, annihilavit et invalidavit, deditque, contulit et attribuit coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum decima die mensis Ianuarii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo.

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag. Transumpt în actul lui Mihai-Vodă din 29 Ianuarie 1600.)

Notă. E de observat şi caracteristic pentru vremurile acestea cum numele de Kovachoczy e scris în actul oficial în patru feluri de unul şi acelaş diac al cancelariei Capitlului.

7.

Praha, 10 Ianuarie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Solia lui Mihai-Vodă aduce în dar împăratului Rudolf lucruri preţioase de-ale decedatului cardinal Andrei Báthory. Vorbesc mult de bunăvoinţa lui Mihai faţă de împărat, dar cu toate acestea, se zice că nu vrea să renunţe la Ardeal. De altfel, Ardelenii sunt nemulţumiţi de Mihai-Vodă, deoarece le-a pus prea mari biruri. Acestea sporesc dorinţa celor cari vreau din nou pe Sigismund Báthory, care cu ajutorul cancelarului Zamoyski, are de gând să-şi ocupe ţara, pe care n'a vrut să şi-o păstreze.

Alli cinque di questo mese entrarono li due ambasciatori del Valacco in Pilsen con quattro carozze et dodici cavalli. Avanti

di loro erano portate due cornette di cavalleria et due insegne di fanteria, nominate già per quattro stendardi, tutte d'armasino, parte rosse et parte gialle, et alcuna di loro anco con l'arme del già morto Cardinale. Vi erano anco quattro cavalli, tra quali il suo, condotti a mano, con alcune picciole coperte di poco valore, che sono anch'essi delli acquistati nella fattione. Sono alloggiati et spesati da Sua Maestà, et promettono generalmente molte cose della buona volontà del padrone; ma però voce comune è che non voglia renontiare quella provincia ad altri che ad uno delli fratelli di Sua Maestà, et pare che tutte le attioni sue mirino a metter questo affare in negotio, col quale portando il tempo innanzi, può pensare di migliorare le sue conditioni o con l'una, o con l'altra parte. Ma potrebbe forse anco essere che, non volendo restituire la provincia a Sua Maestà, nè potendo risolversi di tenerla per se, che non sapendo esser nè buono, nè cattivo, finalmente, come hanno fatto tanti suoi precessori, anch'esso precipitasse et desse adito a chi forse manco pensa di entrarvi. Continua tuttavia la voce che il prencipe Sigismondo armi anch'egli col favore del Cancelliero per recuperar quello che non ha voluto tenere, come io scrissi, et con pensiero di unirsi col Moldavo, et penetrar nella Vallachia, et forse anco con qualche partecipatione de Turchi. Alcuni, che temono quí della volontà del Valacco, non averebbono questa per cattiva nova, perchè non essendo in questo caso egli atto di difendergli per se solo, sarebbe per ogni cagione astretto di chiamar questi alla sua difesa, et in tal caso, quando fossero entrati con gente nella provincia, o per volontà, o per forza sarebbe poi astretto di cederla.

Del Valacco restano malissimo sodisfatti li Transilvani, avendo poste taglie insolite alle città, et Sua Maestà ha di novo comandato all'Ungnad, già venuto in Cassovia, che debba di nuovo ritornarsene in Transilvania.

Sono stati inviati 35/m fiorini per sodisfare al reggimento del colonello Pecz, et altri 15/m appresso, con ordine che debba di novo riempirlo fino al suo intiero numero di tre mille soldati.

Monsignor Malaspina di Vienna, dopo le feste si è inviato alla volta d'Italia, et fino a questa hora deve essere alli confini dello Stato della Serenità Vostra.

Di Praga, alli 10 di Gennaro 1599.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

Notă. Datarea este pusă „More Veneto" cu 1599, anul venețian sfârșind cu ultima zi a lunii Fevruarie, după care începea anul curent.

8.

Plzeň, 11 Ianuarie 1600.

Împăratul Rudolf II către Hans Undterholzer.

Să predea comisarilor suma de 30.000 taleri pentru Mihai-Vodă pentru ca să-i fie dusă fără zăbavă în Ardeal.

Rudolf etc. Wir haben aus deinem Schreiben vom letzten des verschienenen 1599 Jahrs verstanden, wasmassen du dich wegen der 30/m Taller, so unser Rath und lieber getreuer Davidt Ungnad, Freiherr zu Sonneg, nach Siebenburgen dem Waywoda in der Wallachey zuzufurdern begehrt, bei den vorigen an dich ergangenen Inhibitionen deshalber zu bescheiden gehorsamblich gebeten hast; und so wir dann aus denen durch gedachten Ungnaden gegen dir und allher angeführten Ursachen die die Fortbefurderung solches Gelts ihnen, den Commissarien, und ferrers dem Wayda zu, auch für thunlich und nötig halten: Als befehlen wir dir hiemit gnädigist, dass du die bereiten und beisammen habenden 30.000 Taller alsbald nach Empfahung dieses Ihnen, unsern Commissarien zufertigest und dieselben an gehörigen Ort führen, auch dich hieran unsers vorigen Verbot nit hindern lassest.

Die Schlesischen hineingebrachte zwanzig Tausend Taller aber vermüg unserer Verordnung vom 21. Decembris jüngsthin bis auf ferrere unsere gnädigiste Resolution noch länger beisammen und inverwändter aufbehaltest und einichen Eingriff nit thuest, noch andern verstattest; etc.

Geben Pilsen, den 11. Januarii. Anno 1600.

Adresa: An den Hansen Undterholzer, Kriegszahlmeister in Oberhungern.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ungarn. Fasc. 14406.)

9.

Plzeň, 11 Ianuarie 1600.

Agentul Cesare Florio către Duca di Modena.

Solul lui Mihai-Vodă a sosit cu calul decedatului cardinal Andrei Báthory şi patru steaguri de ale lui, cucerite în bătălia dela Şelimbăr.

Sei giorni sono arrivò qua il Mandato del Vallacco con quattro stendardi, guadagnati nella giornata, fatta già col Cardi-

nale Bathori, col cavallo, sopra del quale si trovò esso Cardinale, et col sigillo della provincia di Transilvania; et havendo havuto udienza, dicesi pure c'habbia rappresentato dispositione del Vallacco et prontezza in consignare quella provincia a chi Sua Maestà comanderà. Qua continova però ancora l'opinione, ch'egli sia per valersi dell'occasione in migliorare la sua fortuna.

Di Pilzen, il di XI Gennaio 1600.

(R. Archivio di Stato. Modena. Amb. Estensi Germania, busta 57).

10.

Alba-Iulia, 14 Ianuarie 1600.

Mihai-Vodă către căpitanul Nicolae Pálffy la Pozsony.

Roagă să ajute pe Gaspar Pathó, care merge acolo pentru o judecată a sa.

Michael Valachiae transalpinae Vaivoda etc. [1]

Spectabilis et Magnifice domine, amice nobis honorande. Salutem et nostri commendationem.

Ez mi levelünk-mutató, magasmarthi Pathó Gáspár Szatmárth lakozó kevendi Székely Mihály uram fő szolgája, ki mi előttünk, császár urunk ő felsége dolgaiban gyakorta szorgalmatoskodik, jelenté mi nekünk, hogy egy atyjafia, Pathó Menyhárt nevü, ad honorem citaltatta volt, kinek törvénye ez mostani gyülésben Locumtenens uram ő Kegyelme előtt megyen véghez. Kérjük annak okáért te Kegyelmedet, mint esmeretlen barátunkat, hogy ez felyül megnevezett magasmarthi Pathó Gáspárt vegye gondviselése alá és ótalmazza ugy te Kegyelmed az mi ennekutána való barátságunkért, hogy mind jószága s kiváltképpen tisztessége épen megmaradhasson. Mely te Kegyelmed vélle való jó tétét és az mi levelünknek hasznát te Kegyelmednél magára esmervén, megtérvén, minekünk beszélgesse örömmel meg, kit te Kegyelmednek mi nagyubb dologban meg akarunk hálálni. Tarsta meg Isten Kegyelmedet.

Datum Albae Iuliae, die 14. Ianuarii. Anno domini 1600.

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОД

Adresa: Spectabili et Magnifico domino Nicolao Palffy de Erdöd, comitatuum Posoniensis et Komaromiensis Comiti, ac Capitaneo arcis

[1] Din economie de spaţiu, de acum înainte titlul lui Mihai-Vodă îl dăm prescurtat.

Posoniensis, cubiculariorum regalium in Hungaria magistro, partiumque eiusdem regni cis Danubianarum generali, arcisque et praesidii Ujvariensi supremo praefecto et capitaneo, ac cubiculario et consiliario Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis etc. Amico nobis honorando.

(Arch. Comitum Pálffy. Bratislava. Arm. I. lad. 3 fasc. 3 No. 14.)

Trad. Spectabilis etc. Arătătorul acestei a noastre scrisori, Gaspar Pathó din Magasmarth, slugă de frunte a Dumnealui Mihai Székely de Kevend, lăcuitor în Sătmar, care adeseori se osteneşte înaintea noastră în trebile Maiestăţii Sale împăratului nostru, ne-a înştiinţat că o rudenie a sa cu numele Melchior Pathó a fost citat ad honorem, a cărei judecată se făptueşte în dieta de acum în faţa Dumnealui a Locţiitorului. Pentru aceea rugăm deci pe Domnia Ta ca pe prietenul nostru necunoscut, să iee în grija sa şi să ocrotească pe mai sus pomenitul Gaspar Pathó din Magasmarth astfel pentru prietenia noastră de aici înainte cu Domnia Ta, încât atât averea şi mai vârtos cinstea să-i poată rămâne întreagă. Care facere de bine a Domniei Tale faţă de el şi folosul scrisoarei noastre la Domnia Ta, întorcându-se, să ne-o povestească cu bucurie, pe care noi vrem s'o răsplătim Domniei Tale în lucruri mai mari. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta.

11.

Plzeň, 16 Ianuarie 1600.

Aviz despre solia lui Mihai-Vodă

Solia lui Mihai-Vodă sosită din Ardeal cu multe daruri.

Aus Pülsen von 16. Jänner Anno 1600.

Die wallachische Legation vom Michael Weyda ist alhie bey Ihrer Kayserlichen Maiestät ankommen. Die hat derselben etliche schöne Fahnen und andere Sachen in Namen Ihres Herrn presentiert, und darneben Ihrer Maiestät das Landt Sybenbürgen offeriert. Diese gemeldte Legation lassen Ihre Maiestät stattlich tractieren und alle Ehr beweisen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 13.)

12.

Plzeň, 17 Ianuarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Solia de 20 persoane a lui Mihai-Vodă, aduce ca dar lucrurile decedatului cardinal Andrei Báthory. Ibrahim-paşa vizir a strangulat pe hanul Tătarilor la Belgrad, dovedindu-se trădător, deoarece făcuse o învoire cu Mihai-Vodă să nu atace nici Ţara-Românească,

nici ţările împăratului Rudolf. Sigismund Báthory se află la cancelarul Zamoyski.

Aus Pülsen von 17. Jänner Anno 1600.

Die wallachische Potschaft, welche der Kayserlichen Mayestät den Schliessel zue Sybenbürgen, sambt 4 Fahnen und dem Ross, so der Cardinal geritten, im Namen des Michaels Weyda verehrt, befinden sich mit 20 Personen noch alhie und seindt Ihre Mayestät bedacht einen Statthalter ehist dahin zu verordnen.

Aus Prespurg wirdt vermeldt, dass dem Herrn Palffy Kundschaft zuekommen, dass der Türggische Kayser seine Muetter und des Ibrahim Bassa Weib umbringen lassen und erfolgt noch, dass der Ibrahim Vezier den Tartarn Han zue Griechischweissenburg stranguliert habe, welches allein der Michael Weyda, als ein practicierter Mann verursacht, indem Er Tartarn Han im Herauszug gegen Verehrung 10/m Ducaten sich mit seiner eignen Handschrift gegen Ihme Weyda verobligiert, weder der Wallachey, noch Ihrer Mayestät Landen einichen Schaden nit zuzuefüegen, welches Er aber nit gehalten; dahero Er Weyda dem Ibrahim Bassa im Abzug gedachte Obligation zuegeschickt, dass Er gedachten Tartar Han, als einen Verräther einziehen und hinrichten lassen solle, ab welcher Practica dann sich nit wenig zu verwundern.

Sigismundus Bathori solle sich wieder in Polen bey dem Canzler befinden, welchem diese Sachen nit allerdings gefallen werden. Sollen auch in 30/m Polen beysammen sein, zu was Intento, ist noch unbewusst.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 15—16.)

13.

Praha, 22 Ianuarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Amănunte despre înmormântarea cardinalului Andrei Báthory, la care a luat parte însuşi Mihai-Vodă. Solie moldovenească în Alba-Iulia.

Aus Praag von 22. Jänner Anno 1600.

Die Wallachisch Potschaft hat Schreiben aus Sibenbürgen gehabt, dass der Michael Weyda auch des Cardinals Körper bekommen und denselben zue Weissenburg in einem Closter (alda

er, Cardinal zuvor fir seinem vom Sigmundt Bathory enthaubten Bruedern ein gar stattliche Begräbnus bauen und Ihne darein legen lassen wellen) zur Erden bestätigten lassen, auch selbsten mit der Leicht gangen, und Ihne, weilen er ein so schöner Herr gewest und die Zeit so übel angelegt, hoch beklagt; der hätte, da er Ihne gefangen bekommen, allein der Kayserlichen Maiestät zuegeschickt und Ihme anderst nichts geschehen lassen.

Der Cardinal hat an dem kleinen Finger einen Diemantring getragen, welicher Finger Ihme sambt dem Ring abgeschnitten und verloren worden.

Bey dem Michael Weyda befindet sich ein stattliche Potschaft aus der Moldau umb Freindschaft und Gnad bei der Kayserlichen Maiestät zu ersuechen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 24.)

14.

Venezia, 22 Ianuarie 1600.

Aviz despre solia lui Mihai-Vodă la Praga.

Audienţa solului lui Mihai-Vodă, prezentând împăratului calul decedatului cardinal Andrei Báthory, pecetea sa şi alte scumpeturi, asigură pe împărat de credinţa lui Vodă, gata a preda Ardealul cui doreşte.

Di Venetia li 22 Gennaro 1600.

Scrivono di Praga delli X stante [1] che l'ambasciatore Valacco alli 8 era andato all' audientia di Sua Maestà, alla quale haveva presentato il cavallo tutto fornito del già Cardinal Bathori et appresso la propria sua insegna, nella quale erano l'armi del Turco con 3 altre insegne, scoprendosi insomma una devotione grandissima che il Valacco mostra verso Sua Maestà Cesarea, con la quale non si sa per anco quello habbi trattato, havendo anco presentato a Sua Maestà il sigillo della Transilvania, insieme con la mazza del Cardinale. Et che detto Valacco era dispostissimo in renonciare quella provincia in mano di chi piacerà Sua Maestà. Et che in Praga s'era intimata una Dieta per li 15 di questo.

(Biblioteca Vaticana. Roma. Urbinate 1068.)

[1] Vezi relaţiunea lui Piero Duodo din această zi mai sus (sub No. 7) amănuntele căreia se întregesc cu ale acestui mic aviz.

15.

Alba-Iulia, 24 Ianuarie 1600.

Mihai-Vodă către muncipiul oraşului Cluj.

Întăreşte privilegiile oraşului Cluj, primite dela vechii regi ai Ungariei.

Nos Michael Valachiae transalpinae Vaivoda etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes, quibus expedit universis: Quod Prudentes et Circumspecti Matthias Rhaw et Andreas Zabo, iurati cives civitatis Coloswar, suis ac Egregii, Prudentium et Circumspectorum Primarii et Regii Iudicum ceterorumque Iuratorum ac universorum civium et inhabitatorum eiusdem civitatis Coloswar nominibus et in personis significaverunt nobis ipsos ab antiquis temporibus ex annuentia Divorum quondam Hungariae Regum et Principum Transsylvaniae certis quibusdam privilegiis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, instar reliquarum liberarum civitatum usos et gavisos fuisse, quemadmodum et litteris privilegialibus et diplomatibus peculiariter ipsis hac de re indultis et concessis, et hactenus in continuo pacificoque usu conservatis manifestius constaret; Supplicantes nobis humillime, ut nos eosdem in antiquis suis privilegiis, immunitatibus, libertatibus et praerogativis tam nos ipsi conservare, quam per alios quospiam inviolabiliter observari facere dignaremur. Quorum supplicatione tanquam iusta et legitima admissa et exaudita, volentes subditos nostros in antiquis suis iuribus, consuetudinibus et praerogativis conservare, praescripta eorum privilegia, libertates, immunitates et praerogativas, per Divos quondam Hungariae Reges et Principes Transsylvaniae ipsis, ut praefertur, indulta et concessas, eatenus, quatenus in continuo et pacifico illarum usu perstiterunt, acceptandas, approbandas, ratificandas, confirmandas, inque suo vigore et firmitate relinquendas duximus, et commisimus, quemadmodum acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, inque vigore relinquimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante.

Datum Albae Iuliae, vigesima quarta die mensis Ianuarii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo.

ІѠ МИХАИЛ ВОЄВОДА

(L. S.)

Joannes Jacobinus Secretarius mpr

(Arhiva oraşului Cluj. Fasc. P No. 47.)

16.

Braşov, 25 Ianuarie 1600.

Mihai Theoreok şi tovarăşii săi către Mihai-Vodă.

În credinţa lor către dânsul, denunţă pe doi nemeşi, dela cari au auzit, că vor pustii ţara prin Turci şi Tătari.

Mü, kik vagyunk ő Nagyságának, Mihály Vaydának hüséges esküdt szolgái : Bolonyai Theoreok Mihály, ugyan Bolonyai Hyrch Márton, ismet Beoleonyi Nagy Márthon, az mi kegyelmes urunknak ő Nagyságának ezen esküdtünk meg, hogy valami oly dolgot hallanánk, ki az mi kegyelmes urunknak, avagy országunknak ártalmára volna, ő Nagyságának azt megjelentenők. Azért hallottunk most némi-nemü nemes emberektől, tudni illik Zeorczyey Demetertől, Kálnoky Bálinttól valami oly dolgot, ki mi nekünk nem tetszett. Ugyan urunk ő Nagysága hű szolgái által, kik ő Nagyságának megesküdt szolgái, tudni illik Miklós Deák, Czyzmaczya János vice-hadnagy, Keczykeméty Lőrincz vice-hadnagy, ilyen emberek által az mi kegyelmes urunknak meg akarjuk jelenteni, azt mondták azok az fő emberek, tudni illik az feljül meg irt Zeorczey Demeter és Kálnoky Bálint : „Elég pusztaságot töttök köris ebek, de még vagyon annyi pénzünk, hogy töröknek, tatárnak hó-pénzt adhatunk, eczyer, de mégis ki hozzuk és el pusztitjuk az országot, hogy ha nem lehet mienk az ország, másé se legyen." Ezt mi az feljül meg irt személyek hitünk szerént irtuk és pecsétünkkel is megerősitettük.

Irtuk Brassóban, Szent Pál fordulása napján, 1600 esztendőben.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Fasc. 83 No. 56. Prevăzut cu 3 sigile anulare.)

Trad. Noi cari suntem Măriei Sale, Voevodului Mihai slugi jurate credincioase : Mihai Theoreok din Bolonya, la fel Martin Hyrch din Bolonya, iarăşi Martin Nagy din Bolonya, am jurat Măriei Sale Domnului nostru milostiv că avem să înştiinţăm pe Măria Sa, dacă am auzi astfel de lucruri cari ar fi spre stricăciunea Domnului nostru milostiv au ţării noastre. De aceea am auzit dela nişte nemeşi, anume dela Dumitru Szöresey, dela Valentin Kálnoky, un astfel de lucru, care nu ne-a plăcut. Vrem să înştiinţăm pe domnul nostru milostiv prin slugile credincioase tot Domnului nostru milostiv, cari sunt slugi jurate ale Măriei Sale, anume Nicolae Deac, vicehotnoghiul Ion Csizmazya, vicehotnoghiul Laurenţiu Kecskeméty, prin astfel de oameni, că astfel au grăit acei nemeşi, adică mai sus scrişii Dumitru Szörcsey şi Valentin Kálnoky : „Destulă pustiire au săvârşit câinii afuri-

siți, dar mai avem atâția bani cât să putem plăti soldă lunară Turcilor și Tătarilor, odată, dar îi aducem totuși și pustiim țara, că dacă țara nu poate fi a noastră, să nu fie nici a altora." Noi, persoanele scrise de-asupra, le-am scris aceastea după credința noastră și le-am întărit și cu pecetea noastră.

Am scris în Brașov, în ziua Conversiunii Sf. Pavel, anul 1600.

17.

Wien, 25 Ianuarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sigismund Báthory se află la hotarele țării. Mihai-Vodă cere, ca recunoaștere a slujbelor sale orașul Caşovia.

Aus Wien von 25. Jänner Anno 1600.

Aus Sibenbürgen haben wir nichts sonders, allein hat man zue Clausenburg etliche Pollagen, so das Landt auskundtschaften wellen, eingezogen. Die sagen aus, dass Sigismondo Bathori bei etlichen seinen gueten Freunden in Sibenbürgen gewest, der erzeige sich auch anjetzo mit einer ziemlichen Anzahl Reiterei uf den polnischen Gräniczen, zue was Intents ist leichtlichen zue schliessen.

Der Wallachische Weyuoda begehrt von der Kayserlichen Mt. zur Recompensa die Stadt Caschaw, wie er dann deswegen Ihrer Fürstlichen Durchlaucht Erzherzog Mathias zuegeschrieben und gebeten fir Ihne bey Ihrer Maiestät zue intercediern.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 25)

18.

Alba-Iulia, 26 Ianuarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă e bucuros şi gata să meargă de primăvară peste Dunăre, până la Adrianopol, ba chiar la Constantinopol, dar se plânge că din pricina depărtării mari, lucrurile sale se rezolvă la Curtea împărătească cu mare zăbavă.

Aus Weyssenburg in Sibenbürgen von 26. Ianuarii 1600.

Neues soll ich dem Herrn derzeit von hieraus nicht verhalten, wie dass der dapfere Höldt Michael Weyda wol beständig und eines sehr gueten Firnehmens dem Römischen Kayser, auch

der ganzen Christenheit diesorts ein grossen Dienst zu leisten. Allein mit dem etwas unwillig, dass der Weg an Kayserlichem Hofe so weit, dass dardurch die langsame Resolutionen und begehrte Hilfen folgen. Dahero gibt man Ihme zwar nicht wenig Ursach zue allerley Gedanken, sonderlich klagt Er das am meisten, dass Er dardurch viel Zeit verlieren muess, dann er hätte schon seid hero der Victorii bey so beschaffener Sachen mit Gottes Hilf nicht allein Moldau angegriffen, sondern hoffentlich auch eingenommen, und nachmals dardurch über die Thonaw nach Adrianopoli setzen könnden, wie Er dann noch des Willens daselbsten seinen Rossen diesen Frieling das Gras zue geben und entlichen gar die Constantinopolitanischen Meyren [1] zue berieren. Wartet nun uf die Munition und Ristung, die man Ihme eheist herein schicken solle, sowol auch der Herren Commissarien mit dem Gelt. Sonst liegt ihme das meiste Kriegsvolk uf dem Hals. Die Zäckler hat er gemustert, befinden sich 36/m streitbarer Mann, darvon ist Er 12/m zue Ross und 13/m zue Fuess zu vernehmen entschlossen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 51.)

19.

Plzeň, 28 Ianuarie 1600.

Împăratul Rudolf II către Ober-Oesterreichisches Regiment.

Primind propunerea Administrației dela Innsbruck, ordonă ca Kiepach să plece fără răgaz la Venezia pentru lucrurile furate dela decedatul Petru-Vodă.

Edle, Ehrsame gelehrte liebe getreue. Auf Euer uns den zehenden negst abgeloffnen Monats Decembris zuegethane Erinderung, in was terminis die Sachen mit dem weilend Petro Weyuoda aus der Moldaw begegnetem und gen Venedig gebrachtem Diebstahl sich daselbst halten... thuen wir dem Herzogen zu Venedig, Euerem Guetachten nach, wie auch dem von Kiepach und Secretario Rossi Schreiben, wie ihr aus nebenliegenden Copiis zu vernehmen [2] und befelchen euch hiemit, dass ihr angeregte Schreiben ermeldtem von Küepach alspaldt zuefertigen wöllet mit der

[1] Dialectal în loc de Mauern, adică zidurile Stambulului.

[2] Scrisoarea împăratului către dogele de Venezia aci citată, o publicăm sub numărul ce urmează, după originalul aflat de noi în Venezia.

Vermahnung, dass er sich ohne Verzug gen Venedig verfüege und dasjenige hierunter ausrichte und verhandle, was unser Schreiben in sich hält und ihr ihme noch mehrers zu befelchen für notwendig erachten werdet; etc.

Geben in unserer Stadt Pilsen, den 28. Tag Ianuarii 1600.

(Landesregierungs-Archiv. Innsbruck. Kop. B. fol. 8. Copie of.)

20.

Plzeň, 28 Ianuarie 1600.

Împăratul Rudolf II către dogele de Venezia.

Deoarece afacerea cu arestarea hoţilor cari au furat mare parte a scumpeturilor lui Ştefan-Vodă, care stă în Tirol supt educaţia împăratului, se tărăgăneză prea mult şi în paguba tânărului Vodă, roagă ca cei doi comisari trimeşi acolo pentru acest lucru să fie bine primiţi.

Rudolphus Secundus divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus etc.

Illustrissime Dux. Amice charissime.

Iam pridem ad Dilectionem Tuam pro Petri quondam Moldaviae filio pupillo, legitimoque haerede Stephano, qui sub clientela ac protectione nostra in comitatu Tirolensi educatur, cuius familiares et domestici non parva pecuniarum summa variaque supellectile preciosiore ipsi ablata, istuc perfugerunt, scripsimus. In praesenti vero cum mora, quae interponitur varia dicto pupillo afferre damna intelligamus, quod non solum fugitivi illi non puniti, sed pecuniae etiam ablatae pars illis concessa fuerit, religione movemur, ut Dilectionem Tuam eiusdem negotii causa de integro interpellamus. Eas itaque partes fidelibus nobis dilectis Ferdinando Kupachio et Bernardino Rosso, secretario nostro, qui cum Dilectione Tua de pecunia ac suppellectile supradicta defuncti vaivodae Petri filio restituenda familiaribusque istic degentibus, prout merentur castigandis diligentius agant, iniunximus. Quibus ut Dilectio Tua fidem adhibeat, seque in hoc negotio ita aequam et faventem praebeat, et occasione simili nos vicissim propensos habeat per vicinitatis iura et per iustitiae, quae Dilectionem Tuam movere debet, amorem poscimus, eidemque benevolentiam nostram sincero affectu offerimus.

Datum in civitate nostra Pilsna, die 28. mensis Ianuarii. Anno Domini 1600 etc.

Rudolphus mpr

Rud[olphus] Coraducius mpr Jo. Baruitius mpr

Adresa: Illustro Mario Grimani Duci Venetiarum. Amico nostro charissimo.

Pe dos: 28 Gennaro 99. Ricevute a' 20 Giugno 600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Principi. Casa d'Austria vol. 3 No. 127.)

21.

Alba-Iulia, 29 Ianuarie 1600.

Mihai-Vodă către Georgie Borczun de Caransebeş.

Act de consimţimânt la transacţia dintre Georgie Borczun şi fraţii Kovachoczy, făcută în faţa Capitlului de Alba, ca „loc de încredere" pentru schimbul de moşii săvârşit între ei.

Nos Michael Valachiae transalpinae Vaiuoda etc. Memoriae commendamus ... quod pro parte et in persona Generosi Georgii Borczun de Caransebes exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae Nobilium Requisitorum literarum et literalium instrumentorum in Capitulo Ecclesiae Albensis Transylvaniae fassionales in simplici papyro patenter confectae, sigilloque eorundem Requisitorum Capitularum, et authentico in dorso earundem impressive communitae ... Supplicantes nobis humillime ut nos easdem literas fassionales ratas, gratas et accepta habentes praesentibus literis nostris verbo tenus inseri et inscribi faciendo praemissae fassioni nostrum consensum benevolum, pariter et assensum praebere dignaremur; quarum quidem literarum tenor talis est.[1] Nos itaque praemissa supplicatione nobis modo quo supra porrecta, clementer exaudita et admissa, praescriptas literas fassionales non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quo ad omnes earum continentiarum articulos, clausulas et puncta, eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur ratas, gratas et accepta habentes, praemissae fassioni, omnibusque et singulis in eisdem literis contentis nostrum consensum praebuimus, imo praebemus benevolum, pariter et assensum ... quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae.

Datum Albae Juliae, die 29. mensis Januarii. A. D. 1600.

ІѠ МИХАИЛ ВОЄВОДА (L. S.)

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag. In forma patenti.)

[1] Actul cu data de 10 Ianuarie 1600 publicat sub No. 6.

22.

Tabăra din Beregszász, 29 Ianuarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă a pus să se omoare judele din Cluj, Petru Huszár, care cu toate că era Neamţ, era mare vrăjmaş al Nemţilor. Comisarul David Ungnad va pleca peste puţin în Ardeal cu ceva bani. Se aşteaptă întoarcerea soliei româneşti dela Praga.

Aus Perexes dem Oberhungerischen Feldläger von 29. Ianuarii Anno 1600.

Wir könnden noch nicht wissen, wellicher Gestalt die Tractation zwischen Ihrer Kayserlichen Mayestät und dem Michael Weyda ablaufen wirt. Es solle gleichwol Er Michael Weyda seines Abgesandten, wellichen Er mit etlichen Bathorischen Fahnen und andern Sachen zue Ihrer Kayserlichen Mayestät geschickt, Herwiderkunft mit Verlangen erwarten. Haben auch seyder jüngstes wegen der Pollaggen Vorhaben weiter nichts vernommen, allein soviel Nachrichtung, dass gedachter Michael Weyda dem Richter zue Clausenburg, Hussar Petern, verschiener Tagen die Gurgel abschneiden lassen, unangesehen, dass Er ein Teutscher und der dienigen Nation, aber aller Kayserischen ein Erbfeindt gewesen. Wir werden gleich diesen Wünter über zue Defendierung des Landts an den Confinen verbleiben.

Herr David Ungnad wäre längsten fort und hinein in Sibenbürgen verrückt, da nicht dessen Neben-Commissarius Herr Zackel Obrister zue Sackhmar krank gewesen wäre. Nur ist er, Herr Ungnad mit in 30/m Taler fort, vielleicht folgt der Wallachische nach dem Kayserischen Hofe geschickter Abgesandte bald hernach. Als dann mächte man allerley vernehmen. Der Allmächtig verleihe, dass es zue Wolfahrt der ganzen Christenheit gedeyen möge

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 51.)

23.

Striegau, 31 Ianuarie 1600.

Cammer-Räthe in Ober und Nieder Schlesien către Hof Cammer Räthe.

Sunt gata a preda domeniul Kynsburg delegatului lui Mihai-Vodă, dar fiindcă acela nu e încă în mâna Camerei, lipsită de banii

de rescumpărare, roagă a dispune ca nu cumva delegaţii români să vină în zadar.

Spre răspuns la adresa din 20 a lunii cu privire la hotărîrea împăratului din luna Aprilie a anului trecut wegen des Pfandtschillings Khünigsberg, welcher dem Woywoda in der Wallachey eingeben werden sollte, *acest lucru a suferit o zăbavă din pricina evenimentelor din Ardeal,* da aber Er Wayda diesfalls Ihrer Maiestät guete Officia praestiret, auch seine Treue und Beständigkeit erwiesen, und darumb die Installation darzuthun anjetzo begehrte, wie Er dann auch bereit seiner Officirer einen alldar hätte, der die Possession gemeldtes Khünigsbergischen Pfandtschillings arripiren und einnehmen sollte *şi acum suntem chemaţi să pregătim predarea acelui domeniu,* da ja gemeldter Waydischer Diener mit Ihrer Mt. Befelch und Verordnung bald hienachkommen möchte, dass Ihme die Einantwortung desto ehender beschehen und Er nit lang aufgehalten werden dürfte, *suntem voioşi a corespunde ordinului, dar nevoiţi a vă mărturisi,* dass die Cammer solchen Pfandtschilling nicht, sondern die Khünigsbergischen Creditoren und Bürgen in Handen haben *şi cu toate că ne-am învoit cu ei ca să ne predea domeniul contra sumei de 27.000 taleri de achitat până în ziua Crăciunului, această sumă nu ne stă încă la dispoziţie şi nu o putem nici avansa* wegen den aufgebrachten starken Anticipationen, weilen auch ohne dies das Landt dieser Zeit am Gelde zum höchsten erschöpft ist; *lucru cu atât mai neplăcut cu cât cetăţenii noştri nu voiesc* den Pfandtschilling abtreten, *nici măcar pe dobândă şi vă comunicăm acest lucru* damit der Wallachische Abgesandte nit etwan vergebens herein abgeförtiget werden soll, *rămânând să născociţi ceva* zu Verhüetung Unglimpfs.

(Archiv Pražského hradu. Praha. Böhmische Herrschaftsakten. Karton 81.)

24.

Praha, 31 Ianuarie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Leşii au rechemat Cazacii cari slujeau supt Mihai-Vodă. Acesta a pus să se conscrie toţi nemeşii din cele trei comitate din Ungaria, împreună cu veniturile lor.

Ha Sua Maestà Cesarea confermato tutto quello ha fatto il Sig[r] Basti [1] et promesso per l'intiero possesso di Hust.

[1] Cioè Georgio Basta Generale dell'Ungheria Superiore.

I Poloni per l'occasione della Dieta che fanno al presente hanno disarmato et chiamato tutti li Cosacchi che militavano con Michali, in modo che a quella frontiera dicono che per hora non vi sii moto d'arme, come ben dubitano di sentirne dopo la resolutione della Dieta; etc.

Il Vallacco ha mandato intimation alli tre contati di qua [1] che gli rendano obedienza et diano in nota tutti li Nobili che vi sono, et il numero del popolo di tutte le terre et ville, et tutte le entrate che hanno, per potersene servire nelle occorenze che se gli rappresenteranno; etc.

Di Praga, alli 31 di Gennaro 1599.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci die Germania.)

25.

Alba-Iulia, 1 Fevruarie 1600.

Mihai-Vodă către căpitanul Nicolae Pálffy.

Încredinţat că are cunoştinţă despre lupta pe care o duce de şapte ani încoace împotriva păgânilor, îl roagă să intervină pe lângă împăratul Rudolf, să-i trimeată banii trebuitori pentru continuarea campaniei, ceeace ar fi mult mai folositor şi uşor, decât dacă l-ar ajuta cu oşti.

Illustrissime et Magnifice domine et amice nobis observandissime.

Quanto ardore septimum iam abhinc annum studio iuvandae reipublicae christianae contra immanissimos eiusdem nominis hostes arma tractaverimus, quosque successus Dei praepotentis auxilio consequuti fuerimus et Ill^mae^ ac Mag^cae^ d. V^rae^ et toti orbi christiano notum est. Siquidem a quo primum tempore abiecta barbarorum societate, ad fidelitatem Sacrae Caesareae Regiaeque M^tatis^ etc., domini nostri clementissimi animum adiecimus, ita semper favimus, prospeximusque exoptatissimae, nec unquam desperatae saluti libertatique christianorum, tot iam annis barbarica servitute pressorum, ut eius commoda privatis rebus, vitae, fortunis, liberisque semper anteposuerimus.

---

[1] Aceste trei comitate sunt: Sălajul, Sătmarul şi Bihorul, cari aparţineau Ardealului ca: partes Hungariae.

Quo in studio cum ad extremum vitae spiritum perseverare, omniaque nostra in unica christianitatis salute secundum Deum posita esse cupiamus, sentimus nobis eas vires non esse, neque etiam a Sacra M^te^ Caesarea commode copias in auxilium suppeditari, quibus tanti hostis potentia infringi et quam longissime a finibus christianis arceri posset. Sed in hoc quo maior rei bene gerendae accedat occasio, christianorum principum, in primis autem Sacrae M^tatis^ Caesareae benigno auxilio opus esse intelligimus, quos tam honestissimae, imo necessariae [1] causae minime defuturos confidimus. Inter quos cum hactenus etiam maximum et praecipuum rebus christianis adiumentum ab Illma et Mag. dom. V^ra^ contra communem hostem accessisse sciamus, in posterum quoque praeclarum hoc et laudabile studium eius non solum non remissum, sed multis potius partibus auctum et cumulatum iri certo credimus. [2]

Itaque Ill^mam^ et Mag^cam^ d. V^ram^ pro publico reipublicae christianae bono, vehementer rogamus, imo obtestamur (quod et sponte eam facturam non dubitamus) ut quanti salutem publicam facit, cum Sacra M^te^ Sua et principibus christianis id consilii, easque rationes inire velit, ut in subsidium sacri huius belli Sua Maiestas Caesarea tantum pecuniae vim nobis suppeditare dignetur, quanta non modo ad ducendum, verum etiam ad conficiendum gloriose bellum requiri debet: pigeat iam taedeatque aliquando christianos tam insolenti et diuturnae barbarorum tyrannidi iugulum praebuisse.

Quod si, ut sperare libet, ex benigna [et liberali] Suae M^tis^ Caesareae clementia, Sacri istius belligerendi cura, auctoritasque nobis commissa fuerit, non militum et copiarum, quae in tam longum terrarum tractum opportune mitti non possunt, sed sufficientis duntaxat pecuniae, quae anima est rerum gerendarum, subsidium expetimus. Sentiet brevi orbis christianus, Deo vires largiente, quantum studio, opera et industria nostra respublica christiana augmentum sit acceptura, pro cuius salute, nos fortunas omnes, [liberos,] vitam ipsam et charissima quaeque in discrimen adducere non recusabimus. Sperare certe cum insigni laetitia et exspectatione audemus, Deum gloriosissimis his conatibus nunquam defuturum, cuius auxilio et hostis immanissimus [non tantum vires hostium propulsari, verum etiam] a finibus christianis quam longissime arceri, et salus atque incolumitas

[1] În exemplarul al doilea: gloriosissime.

[2] Această propoziție lipsește în exemplarul al doilea.

rebus christianis parari possit. De reliquo nos propensae Ill^mae et Mag^cae d. V^rae voluntati diligenter commendantes, eandem ad multos annos feliciter valere cupimus.

Datum Albae Iuliae prima die Februarii. Anno domini 1600.

Ill^mae et Mag. d. V^rae

servitor

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОДА

(Arch. Comitum Pálffy. Bratislava. Arm. I. Lad,. 3. Fasc. 3 No. 14.)

Notă. Această scrisoare se află în două exemplare originale, al doilea omis de cancelarie, deoarece titlul marelui căpitan a fost pus la capătul scrisorii cu ,,Spectabilis'' în loc de *Illustrissime*, iar la sfârșit scris ,,amicus'' în loc de *servitor*, prima expresie fiind prea familiară față de Pálffy, care luase cetatea Győr din mâna păgânilor, dar nu era personal cunoscut cu Mihai-Vodă, pentru care cauză el trebuia să iscălească ca ,,servitor'' și nu ca ,,amic'' al lui Pálffy după eticheta vremii.

Exemplarul de față e mai complet cu multe rânduri decât cel omis, dar expediat — din greșeală — de asemenea de către cancelaria lui Mihai-Vodă. Îl publicăm întregit cu câteva cuvinte luate din exemplarul prim, pe cari le tipărim în [paranteze drepte] spre a se vedea cum lucrau diecii cancelariei.

Interesant e și faptul că Mihai-Vodă învățându-se să-și pună iscălitura pe *documente* la stânga, a pus-o și aci tot așà, uitând că la ,,scrisori'' ea se punea întotdeauna la dreapta.

26.

Spišské Podhradie, 1 Fevruarie 1600.

David Ungnad către episcopul Nicolae Micatius la Cașovia.

Din suma de 100.000 taleri, făgăduiți de către împăratul Rudolf lui Mihai-Vodă, lipsind încă 45.000 fiorini, roagă să facă rost de ei, luându-i cu ipotecă dela Sigismund Rákóczy sau cum știe mai bine, pentru a putea ține pe Vodă credincios față de împărat.

Reverendissime Domine, domine Praefecte Camerae Scepusiensi et Domini Generosi Consiliarii. Domine observandissime et domini honorandi. Servitiorum nostrorum promptissimam commendationem.

Intellexerunt R^ma et Do: V^rae ex scheda et ex extractu literarum domini Rákóczii,[1] domino solutionum magistro heri a

[1] Idest: Sigismundus Rákóczi comes comitatus Zemplény.

me incluso, quid se dominus Rákóczius declaret de XI millibus tallerorum, ad Camerae Scepusiensi inscriptionales, quam summam ego obtinui, immo longe maiorem postulavi pro Michaele Walacho, cui ex promisso Suae M^tis^ adhuc sub finem Augusti 99 100 millia tallerorum erogare debuit. Desunt autem adhuc 45.000 florenorum, quae nisi hinc partim inde partim conflentur, et quantocius corradantur, metuendum sane est, ne amicitia in indignationem conversa, hostilis et formidabilis Michael Wayda adversus Suam M^tem^ futurus sit. Quare hortor R^mam^ ac Generosas Do: V^ras^ omnem moveant lapidem, ut non solum 11.000 florenos, sed maior summa a Mag^co^ domino Rákóczio haberi possit, quae tamen in alios usus praeberi nullos, soli Michaeli conferantur, facturi et praestituri Suae M^ti^ officium maximi momenti, et quam maxime communi Patriae saluti, ea me opera et labore commendaturi. Desunt adhuc 45.000 florenorum ad complendum centenarium numerum, quod si subsequentur 9.000, de quibus Dominus solutionum magister mihi iam spem fecit, deerunt adhuc 36.000, additis 11.000 Rákóczianis, deessent 25.000, quae instantissime apud Suam M^tem^ urgeo. Optassem me praesentem potuisse huic tractationi interesse omnibus conatibus iuvissem Cameram Scepusiensem et fidem penes ipsam obligassem. Si res cum Michaele pacatae ratae essent et firmae, et illae partes exterioris Ungariae eis Transylvaniae montes tuto a Sua M^te^ possiderentur, minus foret considerationis, arcem Thokay cum reliquis bonis domino Rákóczio impignorandi, sed nondum datur occasio illam conditionem amplectendi, imo nec de ea cogitandi quidem, adeo omnia adhuc in lubrico sunt statu et perplexo.

Iuvent propter omnia Sacra omnesque rationes ineant Reverentiam et Generosae Do: V^rae^ quibus Michael in officio et Suae M^tis^ Caesareae devotione retineri possit, ne posteriora evadunt prioribus periculosiora. Ex tempore, ex loco et in praesentiarum est capiendum consilium, et non res tanti momenti Pilsium vel Pragam remittenda. Laborabunt etiam in auctionibus inscriptionalibus aliarum et perennali venditione Sárospatak ex Suae M^tis^ iam dudum Camerae et mihi praescripto R^mae^ et Do: V^rae^ Generosae responsum Albam exspecto summo cum desiderio. Qui consolari atque erigere spe tamen non frustranea ego et Dominus Zekel Michaelem possimus. Fluctuat enim persuasionibus morum Valachorum, qui opulentiis et fertilitate Transylvaniae capti, imo inebriati dissuadent, ne cedat Michael Caesari

provinciam. Quam maxime bene et feliciter valeant R^mae ac Gen. Do: Vestrae.

Raptim ex Varallia, 1. Februarii anni 1600.

R^mae ac Gen. Do: V^rae

Amicus et servitor
David Ungnad

(Colecţiune particulară. Ungaria. Copie of.)

27.

Alba-Iulia, 2 Fevruarie 1600.

Mihai-Vodă către papa Clemente VIII.

E hotărît să-i trimeată o solie, până atunci însă roagă să-i facă cunoscut gândul părintesc prin Carlo Magno, ajutându-l şi cu ceva bani în lupta sa împotriva păgânilor, fiind gata a-i urmări până la Constantinopol.

Beatissime in Christo Pater Domine, Domine Clementissime. Post oscula pedum beatorum Sanctitatis Vestrae.

Septimum iam annum, quanto cum animi ardore et quibus successibus contra barbaros hostes contemptis omnibus periculis studio iuvandae Reipublicae Christianae arma tractaverim Sanctitati V^rae iam antea innotuisse scio. In quo quidem studio me procedentem cum probe intelligam benigno Sanctitatis Vestrae auxilio et favore plurimum iuvari et promoveri posse, decrevi plane peculiarem Nuntium ad Sanctitatem Vestram propediem expedire. Interim autem, ne in summa rei contra hostem gerendae opportunitate frustra dabatur occasio, pro ea, qua erga Rempublicam Christianam eiusque assertores affecta est paterna cura et vigilantia his meis Literis Sanctitatem Vestram, humillime requirendam duxi, idque eo confidentius, quod sciam Sanctitatem Vestram ad commune huius belli subsidium praeclarum Sigismundo quoque Bathoreo praestitisse auxilium. Qui quamquam eo exiguum momenti Reipublicae Christianae attulerit, quia tamen longe commodiorem Deus hoc tempore rei gerendae praebuit occasionem, spero Sanctitatem Vestram praeclaris meis conatibus, et pro incolumitate Christianorum quantumvis durissimis laboribus, quos cum extremo vitae fortunarumque omnium discrimine constanter suscipere non recuso, paterna Sua clementia et liberalitate minime defuturam. Quo nomine Sanctitati Vestrae, uti Domino clementissimo demisse supplico, dignetur

hanc meam industriam toti Reipublicae Christianae utilem summeque necessariam deputato aliquo pecuniae subsidio clementer promovere. Ego quicquid in me auctoritatis virium, facultatumque fuerit, id omne ad Reipublicae Christianae commodum et utilitatem promptissime conferam, brevique Sanctitatis Vestrae, et Christianorum Principum subsidio fultus traiecto Danubio non solum finitimos terminos, sed etiam ipsam Imperii Turcici sedem, Constantinopolim tentare non dubitabo, unde rebus Christianis longe maximum augmentum, imo quies et securitas perpetua comparari queat.

Interim, ut Sanctitas Vestra per Generosum, ac Magnificum Dominum Carolum Magnum Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestatis consiliarium benigne paternam mihi suam mentem resolvere, dignetur humillime supplico.

Cuius gratiae et Apostolicae benedictioni me meaque omnia demisse commendando Sanctitatem Vestram ad salutem, incolumitatem Reipublicae Christianae quamdiutissime valere cupio.

Datum Albae Iuliae in Transylvania, secunda die Februarii. Anno Domini 1600.

Sanctitatis Vestrae

ІѠ̃ МИХАИЛ ВОЄВОДА

Adresa: S^mo^ ac B^mo^ in Christo Patri, ac Domino, Domino Clementi Divina providentia P.P. VIII Sanctae, ac Universalis Ecclesiae Pontifici Maximo, Domino, Domino Clementissimo.

(Archivum familiae Doria-Panfili. Roma.)

28.

Alba-Iulia, 2 Fevruarie 1600.

Mihai-Vodă către Baronul Volfgang Rumpf.

Înşirându-i meritele, dovedite şi în Muntenia, îi recomandă pe Ştefan Chiaky ca să-l ajute pe lângă împăratul Rudolf în cererea sa ca să i se restitue castelul Adorján, care a fost al familiei sale de peste o sută de ani, dar azi e uzurpat de un nemeş.

Ill^me^ et Mag^ce^ domine et amice nobis observande.

Multis nominibus Mag^cus^ Stephanus Chiaky de Kereztzegh ob praeclaras virtutes nobis commendatus est; etc. [1]

[1] Cu cuvintele scrisorii lui Mihai-Vodă din a doua zi (3 Fevruarie 1600) către împăratul Rudolf, tipărită în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. IV p. 490—491.

Itaque ... Ill^mam D. V^ram vehementer rogo ut sua authoritate et peculiari intercessione apud Sacram M^tem Suam id efficere velit, ut castellum illud Adoryan cum suis pertinentiis Sacra Maiestas Sua per capitaneum Varadiensem gratiose restitui mandet; experietur Sua Maiestas praeclaram eius fidem et in arduis quibusque rebus constantissimam fidelitatem, Dominatio autem V^ra Illma promptissimum eius inserviendi studium. De reliquo Do. V^ram Ill^mam feliciter valere cupio.

Datum Albae Juliae, 2. die Februarii. Anno 1600.

Ill^mae et Mag^ci Do. V^rae

Amicus

Mihaly Waida

Adresa: Illmo ac Mag^co domino Volffgango Rumpf, libero Baroni in Wielrosz et Weittach, Ordinis Sancti Iacobi Equiti et commendatori in Paraquellos, Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis intimo Consiliario et Secreti Consilii Praesidi, supremoque Magistro curiae et Cubiculario etc. Domino amico nobis observandissimo.

(Archivum Comitum Csáky. Budapest. Fasc. 10 No. 3. Copie.)

29.

Alba-Iulia, 2 Fevruarie 1600.

Mihai-Vodă către Staturile şi Ordinele Boemiei.

Luptă de şapte ani împotriva păgânilor, dar neavând destule mijloace pentru doborîrea lor, cere intervenţia Staturilor pe lângă împărat ca să-şi poată continua cu banii doriţi lupta glorioasă.

Quanto ardore septimum iam abhinc annum studio iuvandae Reipublicae Christianae contra immanissimum eiusdem nominis hostem arma tractaverimus, quosque successus Dei praepotentis auxilio consecuti fuerimus, et Illustrissimis Dominationibus Vestris, et toti orbi Christiano notum est. Si quidem a quo primum tempore, abiecta barbarorum societate, ad fidelitatem Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, nunc Domini nostri Clementissimi animum adiecimus, ita semper favemus perspeximusque exoptatissime desperatae saluti libertatique Christianitatis tot iam annis barbarica servitute pressus, ut eius commoda privatis rebus et fortunis omnibus anteposuerimus. Quo in stu-

dio cum ad extremum vitae spiritum perseverare, omniaque nostra in unicae Christianitatis salute posita esse cupiamus, sentimus nobis eas vires non esse, neque etiam a Sacra M^te^ Caesarea copias in auxilium commode suppeditari, quibus tanti hostis potentia infringi et quam longissime a finibus Christianis arceri posset. Sed in hoc quo maior rei bene gerendae accedat occasio Christianorum principum, imprimis autem Sacrae M^tis^ Caesareae benigno auxilio opus esse intelligimus, quos tam honestissimae at immo gloriosissimae causae minime defuturos confidimus. Itaque Ill^mas^ Dominationes V^ras^ pro publico Reipublicae Christianae bono vehementer rogamus, ut quanti publicam salutem faciunt (!) cum Sacra M^te^ Caesarea et principibus Christianis id consilii, easque rationes ineant, ut in subsidium sacri huius belli Sua Maiestas Caesarea tantam pecuniae vim nobis suppeditare dignetur, quanta non solum ad ducendum, verum etiam ad conficiendum gloriose bellum requiri debet. Pigeat iam, taedeatque aliquando Christianos tam insolenti et diuturnae barbarorum tyrannidi iugum praebuisse. Quod si, ut sperare libet, ex benigna et liberali Sacrae M^tis^ Caesareae dispositione sacri istius belli gerendi cura, authoritasque commissa nobis fuerit, non militum et copiarum, quae in tam longum terrarum tractum opportune mitti non possunt, sed sufficientis duntaxat pecuniae, quae anima est rerum gerendarum, subsidium expetimus. Sentiet brevi et bis Christianus, Deo vires largiente, quantum studio, opera et industria nostra augmentum sit accepturus, pro cuius salute fortunas omnes, liberos et vitam ipsam in secundum discrimen adducere non recusabimus. Sperare certe cum insigni laetitia audemus Deum gloriosissimis his conatibus nunquam defuturum, cuius auxilio et hostis immanissimus a finibus Christianis quam longissime arceri et salus atque incolumitas rebus Christianis parari possit. De reliquo nos propensae Illustrissimarum Dominationum Vestrarum voluntati diligenter commendans, easdem ad multos annos feliciter valere cupimus.

Datum Albae Juliae, 2. die Februarii. Anno 1600.

Illustrissimarum Dominationum Vestrarum, Ill^mis^ Dominis Senatoribus Bohemiae

servitor

Michael Weida Walachiae Princeps

(Stadtbibliothek. Leipzig. Codex CCCCXXX—IV. f. 12 g. fol. 399. Copie contemp.)

30.

Wien, 2 Fevruarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă e hotărît să intre în Moldova. Regele Poloniei amenințând în acest caz cu ocuparea Sileziei, împăratul Rudolf a trimes un curier la Mihai-Vodă să-și schimbe planul. Acesta a omorît cu pumnul pe judele din Cluj, Mihai Katona, pentrucă a primit în casa sa, pe vremuri, în taină pe Sigismund Báthory.

Aus Wien von 2. Februarii Anno 1600.

Gestern ist ein Currier alhero gelangt mit Schreiben, wie dass der Wallachische Weyuoda in die Moldau zue fallen, dasselb Landt zue überziehen entschlossen. Ihre Kayserliche Mayestät aber, wie auch Ihre Durchlaucht seindt vom Konig in Polen gewarnet worden, mit Andeutung, woferen solliches der Wallach ins Werk setze, würde Er verursachen, dass theils Pollaggen mit dem gewesten Firsten Sigismondo in Sibenbürgen, und der überige Theil in die Schlesien fallen und hierduch ein neuen Krieg erwecken. Derowegen Ihre Kayserliche Mayestät einen Eyl-Currier abgefertiget, damit der Wallach sein Firnehmen ändere und darfür in des Türggen Dition fallen solle.

Dieser Wallach wirdet sich zue besorgen haben, woferen Er dies sein Firnehmen ins Werk richten und über die Thonaw setzen sollte, dass Ihme die Moldauer in die Wallachey fallen und also Ihme mehr Schaden, dann Nutzen schaffen.

Den Katona Michael, gewesten Richter zue Clausenburg hat der Wallach in der Cammer mit der Faust erschlagen, wegen Er Sigismundum etlichemal bey Nachtszeiten in seiner Behäusung alda heimlich ufgehalten; da aber dies nicht beschehen, wäre Er doch einen, als den andern Weg hingericht worden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 32.)

31.

Alba-Iulia, 3 Fevruarie 1600.

Mihai-Vodă către Don Guillermo de San Clemente la Praga.

Luptând de șapte ani împotriva păgânilor, îi cere intervenția pe lângă regele Filip III ca să-l ajute cu ceva bani în această hotărîre de a lupta și mai departe contra lor spre binele creștinătății.

Copia de lo que el Bayboda de Valachia escrivio al Embaxador Don Guillen de San Clemente a 3 de Hebrero de 1600.

Illustre Señor y amigo nuestro observantissimo.

Siempre ha sido muy gran cuydado el que han tenido los Serenisimos Reyes de España en buscar el bien de la republica christiana y aunque esto lo ha hechado de ver en muchas cosas la christiandad, particularmente en aquel liberal socorro de dineros que hizo Su Magestad a Sigismundo Bathori para la guerra contra los crueles enemigos del christiano nombre y como este cuydado de procurar la libertad de la christiandad con todos los medios pusibles aya ya siete años que le tenemos y para que todas nuestras fuerzas, poder y vida la pongamos por la utilidad de la christiandad, determinamos de pedir a Su Magestad que nos favorezca y con esta confiança le hemos escrito que favorezca este nuestro buen desseo con algun socorro de dineros, [1] por lo qual pedimos a Vuestra Illustrisima persona que no nos falte su interçesion con la Magestad Real por que no falte la ocasion a nuestra buena voluntad de procurarla para el bien de la christiandad, pero que con algun socorro de dineros se promueva nuestro buen animo para ello y esto os rogamos una vez y otra que para Su Magestad sera una gran gloria y para la Republica christiana tan util y neçesario que sera mayor la comodidad y bien della que el gasto del dinero y nuestra voluntad quedara muy obligada a Vuestra Illustrisima persona, la qual deseamos que tenga salud, dada.

(Archivo histórico general. Simancas. Estado Legajo 706.)

32.

Venezia, 4 Fevruarie 1600.

Aviz despre evenimentele dela Constantinopol.

Sol moldovean la doge cu ştiri despre pregătirile sultanului împotriva Muntenilor.

Aus Venedig von 4. Feberer Anno 1600.

Diese Tag ist bei unserm Herzogen ein Moldauischer Gesandter, welcher uf 4. Decembris von Constantinopoli verreist erschie-

[1] Omitem publicarea scrisorii lui Mihai-Vodă către regele Filip III, ea fiind de aceeaş dată şi scrisă aproape cu aceleaşi cuvinte ca aceea către papa, de sub No. 27. Notăm însă cuvintele cancelariei spaniole de pe dosul ei: El Bayboda de Valachia a 2 de hebrero de 1600. Respondida a 3 de jullio.

nen; der bericht, dass derselb Fürst mit Hilf des Gross Türggen wider den Wallachen 1500 Samogliani und Janitscharen zu Krieg ausgesandt, darzue werde auch in Bulgaria, Bogdania und allen benachbarten Provinzien viel Volks geworben und besorge man sich bei der Porta eines Tartarischen Kriegs, wegen ihr Herr Ibrahim Bassa stranguliert worden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 34.)

33.

Wien, 7 Fevruarie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Scepusiană.

În urma intervenţiei lui Mihai-Vodă pentru două moşii ale lui Ştefan Tholdy, aşteaptă părerea Camerei.

Qualiter Sacrae Caesareae Regiaeque M^ti^ Domino et fratri nostro observantissimo, Illustris Michael Weyuoda Walachiae demisse supplicarit, dignaretur Mag^co^ Stephano Toldy duos pagos, Nagy Maria et Iztar in comitatu Bihariensi sitos, quos tricesimator Debreceniensis petere et ambire dicitur, salvos relinquere, ex adiectis uberius cognoscetis. Mandamus itaque vobis benigne, ut tam de ipsius Toldy persona, tam etiam dictorum pagorum statu et conditione inquiratis, nosque superinde consilio vestro addito informetis; etc.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

34.

Alba-Iulia, 10 Fevruarie 1600.

Mihai-Vodă către Bade Stolnicul, pârcălabul Făgăraşului.

Nobilitează pe boierul Vasile Bârsan, cu scutire de dăjdii a casei sale din Luţa în districtul Făgăraşului.

Nos Michael Valachiae transalpinae Vaivoda etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos cum ad nonnullorum consiliariorum nostrorum singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis

Vasilii Barszan boeronis nostri Fogarasiensis, quae ipse principibus Transylvaniae praedecessoribus nostris et huic regno pro locorum et temporum diversitate fideliter exhibuit et impendit, ac in futurum nobisque est exhibiturus et impensurus, ac domum eiusdem in possessione nostra Lucza, in districtu Fogarasiensi existentem habitam, antea, ut intelligimus, quoque exempta, denuo ab omni censuum taxarum et contributionum nostrorum, tam ordinariarum, quam extraordinariarum, subsidiisque [et lucri] Camerae nostrae solutione, servitiorum [quorumlibet] plebeorum et civilium exhibitione, hospitum denique condescensione in perpetuum clementer exhibendum et nobilitandum duximus, prout eximimus et nobilitamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis universis et singulis, Egregio Bade Sztolnik, provisori arcis Fogaras, item Iuratis duodecim boeronibus praefati districtus Fogarasiensis, modernis et futuris quoque pro temporum exigentia, cunctis etiam aliis, quorum interest seu intererit, praesentium notitiam habituris, harum vigore serio committimus et mandamus firmiter, quatenus vos quoque deinceps a modo praefatum Vasili Barszan boeronem, ipsiusque haeredes et posteritates universos, ac praescriptam domum ad nullam censuum taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum, quam extraordinariarum subsidiique [et lucri] Camerae nostrae solutionem in personis rebusque et bonis ipsorum universis impedire, turbare seu quovis modo damnificare praesumatis, nec sitis ausi aliquo modo, sed tandem domum modo praemisso exemptam, supportatam et nobilitatam habere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras, authentico sigillo nostro manuque propria roboratas, memorato Vasili Barszan boeroni, ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis clementer dandas duximus et concedendas.

Datum Albae Iuliae, die decima mensis Februarii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo.

Іѡ҃ Михаил воевод

Joannes Jacobinus Secretarius

(Bibl. Baron Brukenthal. Sibiu. Schmidt: Urkunden vol. III p. 264.)

Notă. Copie foarte neîngrijită, așa că și numele Bârsan e scris greșit astfel: *Barnanes*, ceeace nu se poate să fi fost pe originalul acestei diplome.

35.

Alba-Iulia, 12 Fevruarie 1600.

David Ungnad şi Mihai Székely către Camera Scepusiană.

Sosiţi de trei zile, au fost primiţi în mod solemn de către Mihai-Vodă, mai cu seamă că i-au predat o parte din banii făgăduiţi. Deoarece însă în lupta sa împotriva păgânilor tocmeşte zilnic soldaţi, roagă să i se trimeaţă urgent bani pentru solda acelora.

R^me^ Generosi ac Egregii Domini Amici observandissimi. Salutem et servitiorum nostrorum paratissimorum commendationem.

Nona die praesentis mensis Februarii, laus superis, salvi et incolumes huc advenimus, ac per Ill^mum^ Michaelem Waywodam solenniter excepti sumus, cui gratissimus et exoptatus fuit noster adventus, praesertim, cum partem pecuniae antea diu promissae eidem attulerimus, quae animum suum magis flexibiliorem, et erga Suam M^tem^ Caesaream promptiorem reddibit.[1]

Cum autem memoratus dominus Michael Waywoda contra immanissimum Christiani nominis hostem validum continue alat exercitum, indiesque novos conscribat milites, quibus haud contemnendam summam pecuniae constituendam frequenter sollicitantibus, emerita illorum stipendia praestare cogatur, pernecessarium est, ut memorato Waywodae iam ante diu per Suam M^tem^ promisso pecuniario auxilio quantocius denuo succurratur, ne illius conatus, afflictae Christianitati admodum utiles, frequenti procrastinatione impediatur: Propterea R^mam^ ac Generosas Dominationes V^ras^ hisce amice et officiose requirendas duximus, ut eaedem in comparanda pecunia modo per Imperatoriam M^tem^ praescripto, in auctione summarum bonorum inscriptionalium tam Losonczianorum et Kraznahurcensiorum, quam perennali venditione bonorum in Superiori Hungaria existentium primo tempore solliciti esse velint, similiter operam dare, ut summa 11.000 florenorum a Domino Rakoczio ad certas et securas inscriptionales Camerae literas oblatorum ad optatum finem quantocius deducant, ut hac ratione saepe fato Michaeli Waywodae quantocius praetacto pecuniario subsidio succurratur. De qua re etiam Suam Caesaream M^tem^ et Suam Ser^tem^ demisse sollicitamus, facturae

[1] Relaţiunea amănunţită a acestor doi comisari imperiali despre sosirea lor în Alba-Iulia, scrisă la 10 Fevruarie 1600 e tipărită în *Hurmuzaki*: vol. XII p. 687—9.

in eo rem Suae M^ti Caesareae gratissimum, toti Christianitati perutilem, nostraque inserviendi promptitudine recompensandam. Et quid in praemissis effecerint, nos haud gravatim primo tempore edocere velint. Deus Optimus Maximus R^mam et Gen. Dominationes V^ras bene et feliciter diu conservet.

Datae Albae Iuliae, 12. Februarii. Anno Domini 1600.

R^mae ac Gen. Dominationum Vestrarum

Amici paratissimi

David Ungnad, Michael Zekell

(Colecţiune particulară. Ungaria. Copie of.)

36.

Striegau, 12 Fevruarie 1600.

Camera din Silezia către Camera Aulică din Viena.

Castelul Kynsburg e greu de predat delegatului lui Mihai-Vodă, nu numai pentrucă nu e încă scos dela creditori, ci şi pentrucă e lipsit de toate cele trebuitoare gospodăriei.

Spre răspuns la adresa din 20 Ianuarie in Sachen den Künspergischen Pfandtschilling und Einräumung desselben zu des Weiwoden aus der Wallachey Gesandten Handen betreffendt *repetăm cele expuse în scrisoarea noastră din 31 trecut şi anume să dispuneţi astfel* dardurch der berührte Khinspergische Pfandtschilling von den iczigen Inhabern, als den Logauischen Creditorn befreyet, zue Ihrer Mt. Handen gebracht und förder dem Wallachischen Gesandten in Kurzem eingethan sollte werden. *Nu putem tăcea însă*, dass auf dem Hause oder Schlosse des benennten Pfandtschillings gar kein Beilass an Hausrat zu befinden sein würde, *iar pentru procurarea veselei castelului*, sowol wes von Speise und Trank, auch Füetterung in allem von drei bis in vier Hundert Taller brauchen thät, neben Einräumung des Hauses den Gesandten, zu Erhaltung guten Willens und Verhütung künftiger Nachrede.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

Notă. Această adresă a fost transmisă (în ziua de 19 Fevruarie 1600) de către Camera Aulică din Praga Frei-Herrn Seyfriedt Christof Breyner Hof Cammer-Rath in Pilsen, ca să-şi dea părerea în această chestiune, deoarece se vede că proprietarul ipotecar al castelului, *des von Logau Wittib* avea de luat bani dela fisc pentru reparaţiile făcute de dânsa la edificiul castelului Kynsburg.

37.

Wien, 15 Fevruarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Opt căruţe de muniţiuni trimise lui Mihai-Vodă.

Aus Wien von 15. Feberer Anno 1600.

Von hier ist derzeit nichts sonders zue ermelden, allein hat man verschiener Tagen dem Michael Weyda, auf sein hievor beschehnes Begehrn uf 8 Wägen Munition, Musceten, Rohr und Säbelklingen hinein geschickt.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 52.)

38.

Plzeň, 15 Fevruarie 1600.

Împăratul Rudolf II către Sdenko Ad. Poppl Grosskanzler von Behaimb.

Comunicat oficial despre donaţiunea domeniului Kynsburg făcută lui Mihai-Vodă.

Ordonăm să se comunice autorităţilor faptul că Burglehen Künigsperg *l-am dat lui* Michael Weyda der Wallachey wegen seiner bishero erzeigten treuen Dienst und gegen uns und gemeiner Christenheit getragnen und hoffentlich hoch und sehr erspriesslichen Devotion, *cerând totodată consimţimântul Ordinelor Sileziei în dieta lor viitoare.*

Pilsen, den 15. Februarii 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 32.)

39.

Praha, 17 Fevruarie 1600.

Împăratul Rudolf II către Camera din Silezia.

Deoarece interesul lucrurilor cere ca domeniul Kynsburg să fie predat cât mai curând delegatului lui Mihai-Vodă, ordonă ca el să fie răscumpărat chiar din banii reţinuţi ai visteriei.

Uns ist gehorsambist fürkomben, was Ihr unsrer anwesenden Hof-Cammer vom letzten Ianuarii negsthin wegen Enträumbung des Pfandtschillings Künigsperg berichtet, auch was Ihr des Ver-

zugs für Ursachen angezogen, und wie man in solcher Eyl zue solcher Herrschaftpostens nit gelangen künnen Andeutung gethan habt.

Nun kombt uns einmal dieser Saumbsal über unsere fertige Resolution gar frembdt für, und dass man eben mit den Fürstenstainischen Verkaufssachen so langsamb umbgangen, und do dieses zu erwarten, Euerem jetzigen Anregen nach wohl noch ein guet Zeit darunten hergehen würde.

Dieweil aber eben zue Standhaft- und Richtigmachung des Sibenburgischen und Wallachischen Wesens dieses auch nit die letzte Condition, dass dem Weyda in der Wallachey solches Burglehen Künigsperg, und zwar ohne sondern Verzug eingeben und eingeräumbt werden sollte, und darumben hierinnen ehiste Richtigkeit hoch vonnöten ist: Als ist hiemit unser genädigster Befelch an Euch, do Ihr ja die Künigspergischen Pürgen als Inhabern auf andere Weg zu Abtretung oder Geduld mit dem Geld nit vermügen künnt, dass Ihr alsbald in anderweg, es seye durch Anticipation, umb Geld sehet, oder alle Ausgaben bey der Cammer so lang einstellet bis soviel Geld im Rentambt beysammen, darmit die Pürgen[1] hindann gefertigt die Herrschaft von ihnen übernomben, und dem Wallachischen Gesandten auf unsern ferreren Befelch eingeantwort werden müge. Wie Ihr dann auch darnach dahin zue sehen habt damit dennocht solche Herrschaft nit allerdings ödt oder an Bänken und Tischen, auch an Vieh und Würtschaftssachen so gar leer gelassen, sondern soviel müglich, darbey ein Inventari erhalten werde. Das meinen wir ernstlich, und Ihr vollziehet auch daran unseren genädigisten Willen und Meinung.

Geben Prag, den 17-den Februarii Anno im Sechszehenhundertisten.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 33.)

40.

Praha, 19 Fevruarie 1600.

Sdenko Adelbert Poppl Bischof zu Breslau către împăratul Rudolf II.

Ca preşedinte al Senatului Sileziei, cere instrucţiuni în privinţa predării domeniului şi castelului Kynsburg lui Mihai-Vodă, care — după legile ţării — trebue să ia domeniul personal în primire, depunând şi jurământul cerut.

Cu privire la ordinul din 15 primit ieri wegen des Weyda in der Wallachey Gut Künigsperg,[2] *după ce nu reiese curat din adresa*

[1] Recte: Bürgen. [2] Cfr. scrisoarea cu data citată, sub No. 38.

susnumită mit was Gestalt und Conditionen obgemeltes Burglehen dem Wayda einzeraumben[1] und zu übergeben sey, wie auch die inserirte Lateinische Wörter *ne exterum ipsum habeant* zu verstehen, und letzlichen, wie Ich mich in *Communicierung* dieser Sachen den Obristen Landtofficierer verhalten sollte, *cer instrucţiuni mai amănunţite ca să ştiu cum să fie lucrul prezentat* den Fürsten und Ständen, *cari sunt cu drept cuvânt geloşi* auf ihre Privilegiis ... sonderlich aber ist auch dies *in notam* zu nehmben, welcher Gestalt vielgemeldter Weyda ins Landt angenomben werden sollte, weilen Er ausser dessen sonsten keine Güeter besitzen khündte, und die Annembung zugleich in dieser Cron, als in Schlesien, *personaliter* und gar nit durch einen *Subdelegirten* beschehen muss; darbey des Standts halber und andere nothwendige Punct unterlaufen möchten, und welches alles *pro reputatione* Euer Kaiserlichen Maiestät wohl und fleissig berathschlagt werden muss. *Deoarece adunarea Ordinelor se întruneşte* auf künftigen Sambstag, *rog trimiteţi fără zăbavă* eine Person, welcher diese Sache allerdings wohl bewusst, und den Obristen Landofficieren und Rechtsitzern das ganze *negotium* vorträgt.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

41.

Wien, 19 Fevruarie 1600.

Camera Aulică către Wolff Fuert Viczdomb.

Solia lui Mihai-Vodă sosind peste puţin din curtea împărătească dela Praga, ordonă să îngrijească ca ea să fie bine întreţinută şi pe cheltuiala ocârmuirii.

Von der Röm. Kais. Mt. etc., unsers allergnädigisten Herrn verordnete n. ö. Camer Räte Seiner Kais. Mt. etc. Rat und Viczdomb alhie Herrn Wolffen Fuerten anzuzeigen, dass diese Tag die Walachisch Botschaft vom Kaiserlichen Hof zuruck alher khomen. Weil man sie dann zuvor costfrei gehalten, so haben Ihr Fürstliche Durchlaucht durch Decret vom 17. dits gnädigist befohlen, mit dem Wirt dahin handlen zu lassen, sie auch jeczo nach Gebühr zu tractiern: daneben auch durch jemand zuesehen zu lassen, damit der Sachen nit zu viel oder zu wenig geschehe. Darauf ist in höchstgedachter Seiner Kais. Mt. etc. Namen der

[1] Dialectal, pentru: einzuraumen = a aşeza, concede.

Camer Befelch, er Herr Viczdomb wolle alsbald gehörtermassen mit dem Wirt beim Weissen Schwan bestes Fleiss handlen, damit solche Tractierung gehörtermassen geschehe, wie auch er Herr Viczdomb jemand zum Zuesehen gleichermassen verordnen und dahin bedacht sein wolle, damit auch der auflaufende Uncosten aus denen Viczdombambtsgefällen dargeben und bezahlt werde, wie er zu thuen, auch die Camer hernach, was allenthalben aufgewändt worden, zu Verordnung der ferrern Notdurft, auch Fertigung eines Geschaftl zu berichten weiss; etc.

Actum Wien, den 19. Februarii. Anno etc. 1600.

Adresa: An Herrn Wolff Fuerten, Viczdomb alhie.

(Hofkammerarchiv. Wien. N. ö. Kammer No. 63 in Febr. 1600.)

42.

Plzeň, 20 Fevruarie 1600.

Împăratul Rudolf II către arhiducele Matia.

Ordin de plată pentru achitarea prețului celor 3000 de săbii comandate pe seama lui Mihai-Vodă.

Wir haben in Gnaden verstanden, was uns Euer Liebden vom 17. Februarii jüngsthin wegen der Deregneischen Güter, darumben der Franciscus Daróczy das meiste dargeboten, auch was sich darbei und unter solcher Handlung verloffen, bruederlich zuegeschrieben und angedeutet haben.

Soviel aber die Austheil- oder Verwendung solcher 4500 Taller antrifft, da wissen Euer Liebden sich brüderlich zu erindern, wie oft und vielmals umb die Verlag zum Geschützgiessen angehalten, auch wie von Nöten anjeczo seie, dass neben andern Rüstungen die 3000 in der Neustadt bestellte Sablklingen zur Hand gebracht, wie es sein soll, gefasst und zubereitet und dem Weyda in der Wallachey mit dem furderlichsten zuegeschickt werden; etc.

Pylsen, den 20. Februarii Anno 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ungarn. Fasc. 14406.)

43.

Alba-Iulia, 21 Fevruarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă a plecat azi spre Făgăraș și Brașov spre a le întări cu oști. Cererile sale prin comisari dela împărat pe seama sa și a fiului său.

Aus Sibenbürgisch Weyssenburg von 21. Februarii 1600.

Heut ist der Weyda nach[1] Fogarosch und Cronstadt verreist, übermorgen ziehen die Kayserlichen und Polnischen Gesandten hinnach. Der hat seinen Auszug alhie stattlich genommen, an obgemeldten Orten wird der Weyda sein Besatzung einlegen, dann Er anjetzo von Ihr Kayserlichen Mayestät begehrt Ihme und seinem Sohne die Wallachey und Sibenbürgen erblich zu verschreiben, und dass Ihme Ihre Mayestät Gross Wardein, Hust, Nagibania und dieselben *exteriores partes*,[2] die vormals zue Sibenbürgen gehört, widerumb[3] abtreten sollen; was Er auch mehrers von Landt und Leuten erobere, solliches Ihme und seinem Sohne verbleibe.

Alle die Güeter und Dignitäten, so Ihre Mayestät dem Sigismundo conferiert, begehrt er Ihme auch zu vertheilen, desgleichen ein erspriessliche starke Gelthilf, darvon Er selbsten Volk werben welle.

Ihre Mayestät und die Christliche Potentaten sollen sich verschreiben, da Er vom Feindte gefangen würde, Ihne zue lösen, auch da Er aus Sibenbürgen und der Wallachei sollte vertrieben werden, begehrt er von Ihrer Mayestät 100/m Taler jährliche Underhaltung in Oberhungern zue haben. Haben also die Sachen mit Ihme Weyda von neuem ein seltsams Ansehen. Der Allmächtig schicke alles zum besten.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 75.)

44.

Košice, 23 Fevruarie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Oamenii lui Mihai-Vodă făcând o diversiune la Timişoara, au ars mahalaua cetăţii. La Mihai-Vodă în Alba-Iulia sosind un sol polonez, a fost arestat după audienţă, dovedindu-se că are scrisori neiscălite şi hârtii ciudate.

Aus Caschaw von 23. Februarii Anno 1600.

Herr Basta befündt sich anjezo zue Debritz, wie von dannen alhero geschrieben wird, soll des Michel Weyda Volk vor 12 Tagen nach Temeschwar gestreift und die Vorstadt alda in Brandt gesteckt, viel Türggen niedergehaut und 300 Weibspersonen mit fürnehmer anderer Beut darvon bracht haben.

[1] Scris în grabă greşit: von. [2] Id est: partium. [3] wieder.

Weilen nun gedachter Weyda die Türggen nun zue mehrmalen under dem Schein einer tractierten Freindtschaft [1] betrogen, haben sie ferner kein Vertrauen zue Ihme, dahero wir umb soviel desto bessere Hoffnung uf Ihne setzen können.

Der Ybrahim Bassa hält sich noch zue Griechischweissenburg uf, wie die Sag, solle er uf künftigen Frühling wieder herauskommen.

Zue Weissenburg bey dem Michel Weyda ist ein Polnischer Gesandter ankommen, [2] der ist nach verrichter Audienz eingesperrt worden, dann er mit seltsamen Pässen und nit underschriebnen Briefen ausgezogen, seind auch viel andere Schreiben an etliche fürnehme Cosaggen, sowol etliche Sibenbürger gefunden worden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 66.)

45.

Breslau, 23 Fevruarie 1600.

Cammer Räthe in Ober und Nieder Schlesien către Hof Cammer-Räthe.

Pentru ca predarea domeniului Kynsburg să meargă bine şi delegatul lui Mihai-Vodă să fie primit cum se cuvine, cere aprobarea planului ca domeniul să fie răscumpărat cu banii luaţi împrumut din venitul ducatului Oppeln.

La adresa Domniilor Voastre din 20 a lunii trecute, wasgestalt der Weywoda aus der Wallachey Ihme den Khinspergischen Pfandtschilling einzunehmben begehrete, auch bereit seiner Officirer einen bey Ihr Kaiserlichen Maiestät Hofe hätte, der denselben *arripiren* und einnehmben sollte *V'am răspuns la 31 trecut* damit der Wallachische Abgesandte nit etwan blötzlich [3] herein gesprenget, sondern zuvorher auf andere Mittel zu Ablösung berührtes Pfandtschillings gedacht; *dorind însă* dass die Ablösung gethan, der Pfandtschilling zu Ihrer Kaiserlichen Maiestät Handen gebracht und darauf dem Wallachischen Abgesandten ohne einige Hinderung und umb so viel desto eheunder eingeräumbt werden möchte, *cerem consimţimântul DVoastre la soluţiunea noastră ca suma cerută să fie avansată de noi* aus den Opplischen Gefällen Anlehens-

[1] Recte: Freundschaft. [2] Probabiliter: Andreas Tharanowski.
[3] Dialectal în loc de: plötzlich.

weise zu den Khinspergischen Creditorn Contentirung ... bis sich Ihre Kaiserliche Maiestät derselben Fürstenthümer halber genädigist resolvirten, *rugând să dispuneţi* an den Opplischen Haubtmann diesfalls von Hofe aus genädigisten Befelch ergehen zu lassen.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

46.

Plzeň, 24 Fevruarie 1600.

Împăratul Rudolf II către Hofzahlmeister Hans Undterholzer.

Mandat de contabilitate pentru costul lanţului de aur şi al celor trei pahare dăruite membrilor soliei lui Mihai-Vodă din 1599.

Nachdeme du den 24. Julii nägstverschienen neunundneunczigisten Jahrs ein guldene Ketten von 208 Gulden, mehr 3 Hofpecher[1] von 244 Gulden und zusammen 452, welches wir durch den Bartlmeen Pezzen, der damals an unserm Kayserlichen Hof zu Prag gewesten Wallachischen Potschaft[2] praesentirn lassen geliefert, und zu sein, des Pezzen Handen richtig gemacht hast: Als befelchen wir dir hiemit genädigelich, du wollest solche 452 Gulden bey deiner Raitung, so du über dergleichen Ausgab halten thuest, ordenlich[3] in Ausgab einbringen; etc.

Geben Pilsen, den vierundzwanzigisten Februarii. Anno etc. Sechzchenhundertisten.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oestr. Gedenkbücher 160 fol. 33 et Ungarische Gedenkbücher 409 fol. 191.)

47.

Plzeň, 24 Fevruarie 1600.

Împăratul Rudolf II către Hofzahlmeister Hans Undterholzer.

Mandat de plată pentru ploconul dat soliei româneşti.

Der Hofzahlmeister solle diejenigen 900 fl. welche er zuhanden Herrn Bartlme Pezzen in parem Geldt und Ketten für die am Kayserlichen Hof geweste Wallachische Abgesandten zu verehren richtig gemacht, in Raitung einbringen.

Geben Pilsen, den 24. Februarii. Anno 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oestr. Gedenkbücher 160 fol. 35.)

[1] Hofbecher. [2] Botschaft. [3] ordentlich.

48.

Breslau, 26 Fevruarie 1600.

Camera din Silezia către împăratul Rudolf II.

Cere un ajutor de o mie de taleri pentru înzestrarea castelului Kynsburg cu cele trebuincioase la sosirea lui Mihai-Vodă sau a delegatului său.

Înţelegând din adresa sosită aseară die Resolution vom 17. dits in Sachen die Einräumbung des Khinspergischen Pfandtschillings zu des Wallachischen Gesandten Handen betreffendt,[1] *Vă înştiinţăm că tratativele cu creditorii domeniului numit nu au avut rezultat, deoarece ei cer bani gata şi nu primesc nici o făgăduială, nici amânare de plată. Aşa fiind am propus ieri* der Hof Cammer *ca pentru răscumpărarea domeniului ipotecat* mittlerweil die anjeczo im Opplischen beisammen liegende Rentgefäll gebraucht werden möchten, *cerându-i şi rezoluţia* ob nicht zu etzlichermassen Staffirung berührtes Khinspergischen Hauses die Notturft an Betten, Tischen, Bänken, Tisch- und Küchelgeräth, Zinngefäss und anderer nothwendigen Hausrath, so wohl Speis und Trank, auch Fuetterung eingezeuget, darauf etzlich und bis in fünf oder sechs Hundert Taller gewendet... und weil auch von Rindtvieh, Schafen und Rossen allda zum Khinsperg nichts sonders verhanden *cerem şi pentru acele lucruri ceva*, also in allem, sambt dem obigen bis in die ein Tausent Taller, damit dergestalt das Haus und die Wirtschaften notturftig bestellet und also der Wallachische Weywoda oder sein Abgesandter umb so viel desto besser contentiret und beim gueten Willen erhalten werden möge.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

49.

Praha, 28 Fevruarie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Peste puţin va pleca în Ardeal consilierul Bartolomeu Pezzen pentru a cunoaşte „mintea" lui Mihai-Vodă, ale cărui acţiuni nu prea corespund declaraţiunilor sale.

Queste cose della Transilvania tirano a se li pensieri et li discorsi di ciascuno, et il Dottor Pezzen è stato quì questi giorni, con voce di doversi partire ben presto : quello che vada per trattare

[1] Publicat mai sus sub No. 39 în extras.

è che questi desiderano scoprire la mente del Valacco per questo verso, come egli medesimo mostra di desiderare ; nè hanno in fatto in mano che basti loro ad assicurarsi della sua volontà, non trovando corrispondenza tra le parole che dice et le attioni sue ; etc.[1]

Di Praga, a dì 28 di Febraro 1599.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

50.

Innsbruck, 4 Martie 1600.

Ober-Oesterreichisches Regiment către împăratul Rudolf II.

Potrivit ordinului primit, au rugat pe tutorele tânărului Ştefan-Vodă, Frideric Küepach să meargă la Venezia, pentru zorirea afacerii cu furtul averii decedatului Petru-Vodă. Dar cu toate că tutorele ar dori să scape de această însărcinare, totuşi s'a declarat gata a pleca. Pentru aceasta a şi încheiat socotelile averii administrate de dânsul, în faţa tânărului Ştefan-Vodă, aflându-se toate în regulă. Însă câteşi trei administratorii vreau să se lase de slujba lor, mai cu seamă de când au aflat că împăratul doreşte să aşeze pe tânărul Vodă în Curtea sa.

Allerdurchläuchtigister etc. Euer Kays. Mt. vom 28. verschienes Monats Januarii dies Jahrs an uns allergenädigist ausgefertigten Befelch, dass wir des von Euer Kays. Mt. an derselben Rath Ferdinanden von Küepach, deme dann die Schreiben an den Herzog zu Venedig und den Secretari Rossi daselbs[2] wegen des gewesten Fürsten in der Moldaw, Petrussen Weyuoda, entführten und zu gedachtem Venedig arrestierten Güeter beygeschlossen sein, allergenädigist ausgefertigt Befelchschreiben zue fertigen und denselben dahin vermohnen,[3] dass er sich ohne Verzug gen Venedig verfüegen und dasjenig hierunder ausrichten und verhandlen solle, was für Euer Kays. Mt. allergenädigistes Schreiben in sich halte und wir noch ferners für notwendig erachten werden, haben wir nit allein mit gehorsamister Reverenz empfangen,[4] sonder[5] gemeldtem von Küepach angeregt Euer Kays. Mt. allergenädigistes Befelchschreiben, weil er jetzt kurzverschiener Tag sambt seinen Mitgerhaben, Herrn Wilhelmen Freyherrn zu Wolckenstain und Herrn Jacob Andre Herrn zu Brandis in Verraitung berührter

[1] Urmarea raportului vezi în *Hurmuzaki* : Documente vol. III/2 p. 345.
[2] Dialectal, în loc de : daselbst. [3] Vermahnen. [4] Vezi mai sus sub No. 19. [5] Recte : sondern.

Moldawischen Gerhabschaftraitung, was des jungen Herrlins halber seit Absterben seines Herrn Vatern mit Einnehmen und Ausgeben gehandelt und verricht worden, die wir erforderter Notturft nach für uns hieher gezogen, alhie gewest zuestellen und dahin vermohnen lassen, demselben alles angelegnen Fleiss gehorsamiste Vollziehung zu leisten.

Ob er sich gleichwol solches was beschwert und vielmehr der Erlassung der Gerhabschaft, als nach ferrer darin zu beharren und sich erst weiter in Leibs- und Lebensgefahr nach Venedig zu begeben erklärt, so hat sich doch lestlich[1] Euer Kays. Mt. zu gehorsamisten Ehren und Gefallen, hindan gesetzt aller andern Gefahr und Ungelegenheiten dahin bewilligt, die ihme allergenädigist anbefolchen[2] Reis nach Venedig underthänigist zu verrichten und diesfalls an seinem Fleiss das wenigist nit erwinden ze[3] lassen. Darbey thuet es derzeit bewenden und was er hierinnen verrichten würdet, das ist künftig zu erwarten.

Soviel es dann sein Gerhabschaftrechnung betrifft, die ist ordenlich[4] fürhanden genommen, gelegt und gerechnet, zum Beschluss gebracht und alles was diesfalls gehandlt in praesentia des jungen Herrlins und Euer Kays. Mt. Raths Christoffen Sattlbergers, deme wir dem jungen Herrn zu Beystandt oder Aufnehmer besagter Raitung zuegeordnet, verrichtet. Ob nun zwar wol zum theil Ausgaben, so was eingezogen hätten werden mügen, befunden, so ist doch dasselb dem von Küepach fürter mit den Ausgaben was gespäriger ze sein angedeut worden, also dass, wir darfür halten wellen, es werde fürohin, wo sich immer thuen lassen möchte, eingezogner gehaust werden.

Wiewol hierüber und Beybeschliessung benannter Gerhabschaftraitung alle drey obgedachte Gerhaben stark umb die Erlassung der Gerhabschaft angehalten, wann aber der von Küepach sich des jungen Herrnlins, sowol auch desselben Vermügens, des noch zur Zeit, so ihme was tragt, mehrers nit als 39150 fl. anlauft, treulich angenommen, demselben mit Fleiss fürgestanden und die zween Mitgerhaben hiermit auch sonderliche Sorg und Mühe gehabt, auch nunmehr der Sachen bestes Wissen und Erfahrnheit haben und vielleicht nit lang mehr anstehen, das Euer Kays. Mt. das jung Herrlin zu Ihro hinab an dero Hof in die Camer, davon hievon den 10. Decembris abgeloffnen 99. in unserm gehorsamisten Guetachten Andeutung beschehen, erfordern und nehmen möchten, über das wir sie ohne Euer Kays. Mt.

[1] letztlich. [2] anbefohlene. [3] zu. [4] Dialectal, pentru: ordentlich.

allergenädigisten Bewilligung zu erlassen Bedenkens gehabt; als sein wir der allerunderthänigisten Meinung, Euer Kays. Mt. möchten sie alle drey von dero Hof aus genädigist ersuchen lassen, dass sie fürterhin noch in der Gerhabschaft verharren, das best thuen und ihnen die Sachen, wie bisher beschehen, zum besten und treulichisten angelegen sein lassen wollten, verhoffenlich, sie würden sich noch ferrer darzue bewegen lassen und weiter in ihrer Pflicht verharren, Euer Kays. Mt. zu dero allergenädigisten Willen und Gefallen dies alles gestellt ist; etc.

Datum den 4. Martii anno 1600.

(Landesregierungs-Archiv. Innsbruck. Kop. B. fol. 51. Copie of.)

51.

Braşov, 7 Martie 1600.

Mihai-Vodă către scaunele Ciuc, Ghirghio şi Cason.

Reînoieşte privilegiile lor vechi, primite încă dela regele Matia şi mărite de regele Ioan (Zapolia) enumărând pe larg cazurile anumite privitoare pe de o parte la Secuii de rând şi pe de alta la nemeşii cari trăesc în ţinuturile lor numite.

Mü Mihály Oláh Havaselföldének vajdája, az császári és királyi szent Felségnek tanácsadója, Erdélyen helytartaja és azonnak Erdély körűl és annak alája vettetett részeinek végeiben való hadainak főkapitánya.

Az dolognak jövendő emlékezetire, az közönsiges keresztyén községnek idvössége, megmaradása, megszabadulása, kiváltképen pedig ennek ez Erdély tartományának, mely mindenfelől ennyi nyavalyákkal, veszedelmekkel és ellenségekkel környűl vétetve vagyon, megotalmazására való gondonk és szorgalmatosságunk kénszerit minket, hogy az mü székel hiveinknek, Csik, Gyergyó és Kászon székely székekben lakóknak, kiknek erejekben Isten után nem utolsó reménységünköt vetjük és kiknek erejekkel és erősségekkel és hadakozásinkban való igyeinkbeli kész voltokkal Erdélynek és mü birodalmainknak végeinek kiterjesztését reménljük, régen az Magyarországnak királyitól, nevezet szerint pedig az dicsőséges emlékezetű Mátyás királytól az első szülejeknek és elejeknek adattatott, ajándékoztattatott, engedtetett és megtartattatott igazságit és szabadságit mi es minden czikkeleiben, clausuláiban megadnók, megengednők és megtartanók, minthogy adjuk, ajándékozzuk, engedjük és megtartjuk; sőt egyebektől is mindenektől, mind alattunk valóktól, mind mi

utánunk valóktól mindörökké megtartatni akarjuk. De mivelhogy az feljel megmondott székelyek közt élő és lakó nemesekkel őnekik örökségekről és nem ingó-bingó marhákról való szüntelen perlődések és veszekedések következnek, annak okáért az mü bizonyos tudásunkból és elvégezett akaratunkból ő közöttök való békesség szerzésinek okáért nyilván megmagyarázandó és elvégezendő dolognak lenni javallottuk, minthogy megmagyarázzuk és elvégezzük, hogy tudniilik az nemeseknek rendit és (kikkel az királyoknak és fejedelmeknek palotái, ismég nemzetségek és országok és az ellenség ellen mezőre kivitettetett hadak ugymint fénlő csillagokkal megikesittetnek) minden ő nemességektől és szabadságoktól megfosztani ne láttassunk, ő nekik minden javait, mind örökösököt és mind perekkel vötteket, az régi királyoknak, nevezet szerint pedig az meg mondott Mátyás királynak idejektől fogva, melyeket tudniillik az megmondott nemeseknek elejek és szülejek igaz és jó titulus alatt nyertenek és birtanak volna, és melyeknek békességes uraságában az megmondott székelyeknek János király ellen való támadásoknak és zenebonájoknak előtte is maradtak volna, avagy annak utána ők, avagy őnekik szülejek vetélnek, cserélésképpen való váltásnak avagy egyéb, akarmicsoda titulusnak alatta kerestenek és tartottanak volna, tudniillik megszánthatandó földeket, szántottakot és szántatlanokot, falu körűl való mezőköt, réteket, legeltető helyeket, szümezőköt [1] szénaságokot, erdőköt, berkeket, hegyeket, völgyeket, havasokot, vizeket, folyamokot, halastókot, halászásokot, vizeknek lefolyásit, molnokot és azoknak helyeit; ismeg házakot, kerteket, maiorokot és egyéb épétiseket, azonoknak minden hasznaival és hozzátartozandókkal, akarmelyekkel, akarmicsoda névnek nevezetivel hivattattakkal az ő igaz határi és régi barázdái alatt valókkal, az mennyébe ez mostani időknek háborusági szenvedi, azon nemeseknek és azonoknak örökösinek és maradokainak mindeneknek mind örökké adandóknak, ajándékozandóknak, és megerősitendőknek lenni javallottuk légyen.

Annak okáért akarmenemű ős földeket ő reajok örökösségnek, avagy igazán való vételnek utánnak titulusával szállottakot nem az ő alattok valóknak kezekből erőszakkal elfoglaltakot, sem pedig valamely vártól avagy szentegyháztól elidegenitetteket ezután is, mint ennek előtte, azon nemesek mindörökké birjanak,

[1] Scris greşit szübezőköt, trebue să fie szű[z]mezőket. Cuvântul şi aşa e unic şi necunoscut în limba ungară, dar are de fapt înţelesul de: izlazuri adică câmpii bune, nestricate.

ugy hogy az lakósoknak, kik most az nemeseknek tulajdon földökön, személy szerint való lakást tesznek ez közel jövendő Szent György martyrnak innepe alatt elmenésre, avagy megmaradásra való szabadságok legyen. Az kik pedig az nap eltelvén más földekre, avagy székekre nem menendenek, az feljel megmondott nemesektől, ugy mint igaz jobbágyok és lakósok azontul megtartathassanak. Az mely lakósok pedig az megmondott időközbe más székeket magoknak keresendenek, azoknak helyekbe egyéb nemzetségekből, miképen most, ugy ezentul is más lakósokot helyheztetni megengedjük.

Ismeg földeket és akarmely örökségeket és nem ingó-bingó marhákot az megmondott nemesektől zálagnak titulusa alatt eddig birattakat az megváltásnak idejeig azon nemesek szabadon birjanak. Ugyanazon zálagos marhát pediglen megfizettetvén azoktól, az kiknek ahoz közök vagyon, az zálagnak summája azokra, kik először birták, az gyakorta megmondott nemesektől térjenek és szálljanak és semmiképen meg ne tartathassanak. Ismeg ha mely molnok minden szerszámaival, tudniillik fákkal, vassal, malomkövekkel, vízvitelekkel és egyéb akarmicsoda készségekkel, ismeg halastók és egyéb épületek, avagy épitések az nemeseknek tulajdon költségekkel az ő tulajdon örökös, avagy vött földökön, avagy őmagoktól, avagy szüleiktől épittettek és felállattattak voltanak, ezután is azonoktól tartassanak és birassanak.

Az melyek pedég sem az nemeseknek tulajdon költségekkel, sem az ő tulajdon földökön, sőt inkább az jobbágyoknak hatalom által elfoglaltatott földein az ők munkájokkal és szolgálatjokkal felemeltetteknek és epittetteknek lenni törvény járásából megbizonyosulandanak, azokot az mü hiveink az megszabadittatott székelek megfizetvén az földesuraknak, avagy nemeseknek az malomköveknek és vas eszközöknek igaz árát, őmagoknak vegyék és birják.

Sőt még hogy az sóbányákból is akarmely székely székekben találtattakból és találandókból szabadon az ő életekre és tulajdon házoknak szükségére azelőtti szokás szerint (mindazáltal nem eladásra) sókot vehessenek, azon szabadságba vétetett székelyeknek kegyelmesen megengedjük és hagyjuk. Melyeknek mindeneknek erejére és örökké való erősségére az mü auctoritásunkbeli pecsétünknek erejével megerősitettetett jelen való levelünköt azon mü hiveinknek adandónak és engedendőnek lenni javallottuk.

Költ Brassó várasában, böjtmás havának hetedik napján 1600 esztendőben.

Indorsatio: Mihály vajda regius consensussa és csikiak régi privilegiomoknak confirmálása.

(Muz. Ard. Cluj. Arch. fam. Henter. — Bibl. Comitum Teleki. Târgu-Mureș. Codex 1121 fol. 45.)

Trad. Noi Mihai, Voevodul Tării-Românești, sfetnicul Maiestății Sale sfinte împărătești și crăiești, locțiitorul său în Ardeal și căpitanul suprem al oștilor sale din hotarele ținuturilor împrejmuitoare și supuse Ardealului.

Pentru pomenirea viitoare a lucrului, fericirea, rămânerea și slobozenia comunității creștine de obște, dar mai ales grijile și silințele noastre pentru ocrotirea acestei provincii, Ardealul (care este împrejmuit din toate părțile de atâtea nevoi, primejdii și dușmani) ne silesc ca noi să dăm, credincioșilor noștri Secui, lăcuitorilor scaunelor secuești Ciuc, Gurghiu și Cason, în puterea cărora, după Dumnezeu, ne punem nu nădejdea cea mai din urmă și cu puterile, cu tăria și cu voința cărora de a fi totdeauna gata în luptele și trebile noastre nădăjduim lărgirea hotarelor Ardealului și a stăpânirii noastre, să le îngăduim și să le păstrăm în toate articolele și clausele lor drepturile și slobozeniile date, dăruite, îngăduite și păstrate de regii de odinioară ai Ungariei, anume de regele Matia de slăvită pomenire, părinților și strămoșilor lor; ba vrem să facem să se păstreze în veci și de către alții, de toți, atât de cei de sub stăpânirea noastră, cât și de cei de după noi. Dar fiindcă lor li se întâmplă să aibă nesfârșite pâri și certe cu nemeșii cari trăesc și lăcuiesc între Secuii mai sus pomeniți, pentru moșteniri și averi nemișcătoare, din această pricină din știința noastră și voința hotărîte, pentru a face pace între ei, am socotit că trebue săvârșit și lămurit așa precum și lămurim și săvârșim, anume că să nu vedem ordinul nemeșilor și (de aceia cu cari se împodobesc ca și cu stelele strălucitoare palatele regilor și ale principilor, ca și neamuriile și țările și oștile scoase pe câmpul de război) despoiați de toată nemeșia și slobozenia lor, toate averile lor atât cele moștenite cât și cele luate prin judecăți, începând cu cele din vremea regilor de odinioară și anume din vremea pomenitului rege Matia, pe cari le-au câștigat și le-au stăpânit strămoșii și părinții pe temeiuri adevărate și bune și ar fi rămas și înaintea atacurilor și a gâlcevilor numiților Secui împotriva regelui Ioan, sau pe cari după aceea, ei sau părinții lor le-au luat, prin schimb sau le-au câștigat și le-au păstrat în ori care alt chip și anume: pământuri de arat, arate și nearate, câmpuri din preajma satelor, livezi, islazuri, fânețe, păduri, lunci, munți, văi, dealuri, ape, râuri, eleștee, pescării, curgeri de ape, mori și locurile lor și iarăși case, grădini, măieriști și alte clădiri cu toate foloasele lor și cu toate cele ce țin de ele, de orice fel, cu cele ce se vor fi numit cu orice nume, cu cele ce sunt sub adevăratele hotare și brazde vechi, am hotărît, întrucât îngădue vrajbele vremilor de acum, să fie toate date, dăruite și întărite acelor nemeși și moștenitorilor și urmașilor acelora tuturora în veci.

Din aceea pricină, acei nemeși să stăpânească de veci și de aici înainte, ca și până acuma, tot felul de pământuri strămoșești din

moştenirea lor sau cele cari au trecut asupra lor în temeiul cumpărării adevărate, nu pe cele cuprinse cu samavolnicia dela supuşii lor, nici pe cele înstreinate dela vre-o cetate sau dela biserică, astfel ca lăcuitorii cari au acum lăcaşul pe pământurile nemeşilor, la sărbătoarea Sf. mucenicului Gheorghe care se apropie, să fie slobozi să plece sau să rămână. Iară aceia cari după împlinirea acelei zile, nu s'au dus dela nemeşii mai sus pomeniţi pe alte pământuri, sau în alte scaune, după aceea să poată fi ţinuţi ca adevăraţi iobagi şi lăcuitori. Iar în locul acestor lăcuitori, cari în răstimpul pomenit îşi caută lăcaş în alte scaune, ca şi până acum, îngăduim şi de aici înainte să poate fi aşezaţi alţi lăcuitori.

Iarăşi pământurile şi orice fel de moşteniri şi averi nemişcătoare, cari au fost stăpânite de nemeşii pomeniţi mai sus în temeiul zălogirii, să le stăpânească slobozi până în vremea răscumpărării. Dară aceleaşi averi zălogite, dacă sunt plătite de aceia cari au dreptul la ele, suma zălogului să se întoarcă dela nemeşii des amintiţi la aceia cari au avut-o mai întâiu şi în nici un chip că nu poată fi ţinute. Şi iarăşi dacă vreunele din mori cu toate sculele ei adică cu lemnele, fierăria, pietrile de moară, canalul şi cu orice fel de unelte, şi asemenea dacă eleşteele şi alte clădiri sau zidiri, au fost zidite şi ridicate cu cheltuiala adevărată a nemeşilor pe pământul lor moştenit sau cumpărat sau de ei, sau de părinţii lor, să fie ţinute şi stăpânite şi după aceasta tot de ei.

Iară acelea cari se vor dovedi prin judecată că n'au fost ridicate şi clădite nici cu cheltuiala adevărată a nemeşilor, nici pe pământurile lor, ba mai vârtos pe pământurile cuprinse cu samavolnicie dela iobagi cu munca şi cu slujirea lor, credincioşii noştri Secuii sloboziţi să le iee ca ale lor şi să le stăpânească plătind stăpânilor pământurilor adică nemeşilor preţul adevărat al pietrilor de moară şi al sculelor de fier.

Mai îngăduim şi lăsăm milostiv Secuilor socotiţi în acea slobozenie, ca după obiceiul de odinioară, să poată lua sare slobod pentru traiul şi nevoile caselor lor (dar nu pentru vânzare) şi din ocnele cele găsite în oricare din scaunele secueşti şi din cele ce se vor găsi. Pentru tăria tuturora acestora şi întărirea lor pe veci, am hotărît să se dee şi să se îngădue credincioşilor noştri acelora această scrisoare de faţă a noastră, întărită cu puterea peceţii autorităţii noastre.

Dată în oraşul Braşov, în ziua a şaptea a lunii de după post în anul 1600.

Pe dos: Consensul regal al Voevodului Mihai şi confirmarea vechilor privilegiilor lăcuitorilor din Ciuc.

Notă. Acest document important păstrându-se în două exemplare contimporane, cu mici variante de stil, i-am adăogat acele câteva cuvinte cari se află în al doilea exemplar, scăpat din vedere copistului celui dintâi.

Importanţa documentului constă în faptul, că ne dă o ideie despre cuprinsul celorlalte danii ale lui Mihai-Vodă către Secui, pe cari îi numeşte „nădejdea lui mare, după Dumnezeu" în introducerea documentului de faţă.

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

52.

Wien, 7 Martie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Diversiunea miliţiei lui Mihai-Vodă până în spre Timişoara.

Aus Wien von 7. Martii Anno 1600.

Von Debriz[1] wirdet confirmiert, dass des Michael Weyda Volk uf Temeswar gestreift, viel Türggen niedergehaut und in 300 Weibspersonen sambt einer stattlichen Peuth[2] darvon gebracht.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 76.)

53.

Košice, 8 Martie 1600.

Camera Scepusiană către arhiducele Matia.

Mihai-Vodă dăruind lui Ştefan Tholdy două sate în comitatul Bihorului, recomandă să se dea crezare trimisului lui Vodă.

Illustrem Michaelem Waywodam Valachiae pro Stephano Tholdy in bona eius pagi Nagy Maria et Iztar in comitatu Bihoriensi sita, quos tricesimator Debreczeniensis petere dicitur, auferantur ex clementi S. V. mandato, die 16. praeteriti mensis Februarii edito, caeterisque scriptis Camerae huic una transmissis cognovimus.

Stephanus Tholdy Transylvanus est et eiusdem cum caeteris eius provinciae nobilibus conditionis, cuius in Maiestates V^ras^ fidei et merita, ut et caeterorum nobis non constant. Censeremus tamen humillime cum Vayvoda de eius in Maiestates V^ras^ praestita fidelitate et constantia testetur, et incolarum animi potius alliciendi, quam alienandi esse videantur, intercessioni Vaywodae locum esse dandum.

Cassoviae, 8. Martii. Anno MDC.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

[1] Id est Debrecen. [2] Recte: Beut, Beute = jăcman, pradă.

54.

Praha, 8 Martie 1600.

Staturile şi Ordinele Bohemiei către Mihai-Vodă.

Recunosc cu fericire îndemânarea sa vitejească cu care luptă împotriva păgânilor şi vor jertfi şi pe viitor pentru acest scop. Îl îndeamnă deci să-şi continue acţiunea atât de folositoare creştinătăţii care îi va face numele nemuritor.

Illustrissime Domine, Domine ac Amice nobis colendissime. Legimus literas Dominationis Vestrae proximis Calendis Februariis ad nos exaratas.[1] Ex his cognovimus, quanta sit Ill^mae^ Do. V^rae^ spes reposita in septemiali Sacrae M^tis^ Caesareae, Domini nostri Clementissimi contra immanissimum, versutissimum et potentissimum libertatis Christianae hostem feliciter suscepta expeditione, quamque cupiat suppeditatis rerum gerendarum nervis, maximis copiis barbarorum terras adoriri. Ad quae dexterius conficienda Sacrae Caesareae M^ti^ toti Christiano orbi Illma Dominatio V^ra^ omnem suam operam sine ulla periculi exceptione deferat. Nobis utique multa utramque in partem cogitantibus verba deesse videntur, quibus summum studium, singularemque ardorem Ill^mae^ Do. V^rae^ ad nominis Christiani defensionem digne extollere, satisque commendare valeamus. Quid enim offerre, addi posse dicemus, tanto animi fervori, qui pro Reipublicae Christianae salute et incolumitate fortunas omnes suas, liberos et suam ipsius vitam in summum discrimen adducere non dubitet? Verum cum Illmo Do. V^ra^ prolixam egregiarum suarum virtutum commendationem a nobis hoc loco minime exspectare arbitremur, missia hae facimus. Quod nos respicit, Ill^me^ Domine, non est ignotum Celsitudini V^rae^ inclytam hanc nostram Rempublicam cum incorporatis suis provinciis per exactum iam integrum septemium non exiguum Turcici belli pondus subiisse, nec ullis vel maximis sumptibus pepercisse. Quippe hoc tam longo et assiduo bello tot vires exarmavimus, tantum pecuniarum [summa] erogavimus, ut plures exarmare maioremque spondere pecuniae vim, licet extrema quaeque tentemus, vix tamen possemus. Nos autem quanquam diuturni et vere infelicis huius belli mole defessi et propemodum oppressi, non desistemus tamen, summa necessitate adacti, terrae Hungaricae nobis admodum vicinae, uti par est, pro omni nostra virili

[1] A se vedea mai sus sub No. 29.

opem ferre, quantum et quamdiu vires patientes. Siquidem id in proximis huius Regni comitiis abunde declaraverimus, in quibus denuo inclyti Regni proceres, licet aegerrime et non sine summa subditorum vexatione, attento tamen externo rerum summe periclitantium discrimine, sponte sua ad bellum praefatum gloriose continuandum non exiguas suppetias, quae pro rerum et temporum conditione praeberi possent, decreverunt, matureque subministrare pollitciti sunt: Nunquam dubitantes, quin Sacra Maiestas Caesarea non Sacri Romani Imperii, duntaxatque ope, verum etiam arcitis externorum regum, principum, aliorumque populorum subsidiis apertum hoc bellum ita sit adornatura, ut sibi ulla in parte non defuisse, nec non et praeclaram, vereque magnificam expeditionem ad reprimendam insolitam Turcarum ferociam parasse, toti terrarum orbi pateat. Nos annitemur profecto spei, quam Illma Dominatio V^ra^ de nobis conceperit, quantum quidem in nobis erit positum, respondere; nec promptitudine vel ardore animorum cuiquam ditioni cedere conabimur.

Quod reliquum est, Ill^me^ Domine, macte amplissimis virtutibus et rebus egregie gestis, nos licet de Illma Dominatione V^ra^ optima quoque nobis pollicemus, tamen uti eandem amanter rogamus, ita et maiorem in modum hortamur, ut in suo laudatissimo animi proposito a solatium omnium Christianorum populorum strenue pergat et quod hactenus summa cum laude fecerit, hostiles iniurias a finibus Christianis quam longissime propulset, laudumque encomiis vel omnes omnium aetatum heroas, quos magnanimitate rerumque bellicarum peritia pene aequaveris, superare atque ita non solum ipsi Caesareae Maiestati, sed et sibi nomen immortale comparare contendat. Hoc Ill^mam^ Do. V^ram^ nos omnes et singuli amice petimus, hoc tota Germania devote ab illa expetat, hoc denique et ipsa Sacra Maiestas Caesarea ab eadem Augustissimo quodam iure suo requirit et desiderat. Quorum quidem autoritatem, dignitatem et salutem Illma Do. V^ra^ tanti, quanti fortunas omnes suas et vel vitam ipsam facere debet. In cuius aeviternam gloriam nos sumus semper magno studio quamparatissimi. Quam etiam diu incolumem atque florentem esse animitii expetimus.

Datis ex Regia arce Pragensi in Consilio secretiori Bohemico, VIII. die mensis Martii. Anno DC.

Illustrissimae Do. V^rae^ affectissimi servi

Inclyti Regni Bohemiae Supremi officiales Status et Sacrae Caesareae M^tis^ consiliarii.

Adresa: Illustrissimo Domino, Domino Michaeli Waiwodae Walachiae Transalpinae, Sacrae Caesareae M^tis Consiliario et Supremo exercitus in partibus Dacicis Ductori et Praefecto, Domino et amico nostro observantissimo.

(Stadtbibliothek. Leipzig. Codex CCCCXXX—IV f. 12 g. fol. 400. Concept.)

Notă. Această scrisoare are şi o a doua ciornă cu data imposibilă de VII Nonas Martii 1600 întrucât această corespunde zilei de 1 Martie 1600 care ar fi de fapt kalendas Martii. Textul scrisorii cu mici variante, fiind aproape identic, l-am omis pentru a nu da loc vreunei confuziuni inevitabile.

55.

Braşov, 9 Martie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sosirea soliei turceşti, întâmpinată de Mihai-Vodă cu oastea sa la o jumătate milă de oraş. După schimbul plocoanelor, Mihai-Vodă, care la început era foarte vesel, după ce s'a sfătuit cu capul soliei, s'a arătat foarte mâhnit. Scrisori de-ale lui Sigismund Báthory prin cari vesteşte pe Ardeleni că va intra în ţară spre a goni de acolo pe Mihai-Vodă.

Aus Cronstadt in Sybenbürgen von 9. Martii Anno 1600.

Heut umb ein Uhr ist die Türggische Potschaft ungefähr in 100 stark alhie ankommen. Der Potschafter heisst Hurami Aga, ein alter grauer Mann, dem 5 andere fürnehme Türggen zuegegeben sein. Denen ist der M(ichael) Weyda mit seiner ganzen Reiterei, in die 4000 stark, wolgebutzt umb 8 Uhr früeh auf ein halbe Meil entgegen, und dem Weyda der Potschafter in der Beleitung uf der linken Handt geritten, und das Fuessvolk von des Weyda Losament bis für das Stadtthor uf 2 Pixenschuss [1] von dem Seckhel Moyses, des Weyda Feldtobristen in Ordnung gestellt worden, und seind des Weyda Trabandten alle roth und weiss bekleidet gewesen. Als nun der Weyda und der Potschafter [2] im Feldt zusammen getroffen, seind sie beederseits [3] von ihren Rossen gesprungen und mit grosser Reverenz einander empfan-

[1] Recte: Büchsenschuss adică depărtare de două lovituri de puşcă. [2] Dialectal, în loc de: Botschafter. [3] beiderseits.

gen. Der Potschafter hat dem Weyda alspaldt[1] sein Sebel ab- und einen andern im Namen seines Kaysers angegüert;[2] der ist von klarem Goldt so stark beschlagen und mit Edlengestein so herrlich versetzt, dass man kein Scheiden sieht, wirdt sehr hoch geschätzt. Dem Weyda ist auch verehrt worden ein von etlich 100 schwarzen Reigerfedern[3] überaus schön gezierten Puschen,[4] darunder auch mit etlichen schönen weissen Kraniczfedern[5] versetzt gewest, welche sie dem Weyda im Feldt ufgesteckt, welchen Er Weyda auf des Potschafter starkes Anhalten gleichwol nit anlegen wellen, sondern durch seinen Diener einen zu Ross einführen lassen. Item 2 schöne ganz rothe Fahnen mit breiten Spitzen, einen Ihme Weyda, den andern seinem Sohn Petrasco. Mehr 2 schöne Ross, ein Braunfühl,[6] so 2 Jahr alt haben ihr 2 geführet, ohne Sattel mit rothem Damast bedeckt gewest, dann ein über die Mass schön geziehrten Falken,[7] neben noch 4 andern schönen Ihme 10 Haubtross fürführen lassen. Im Anzug hat man 12 grosse Stueck[8] losgebrannt, wie auch von allen Thürmen mit Doppelschlagen stark geschossen. Nachdem die Potschaft mit dem Weyda ins Losament geritten, hat er Weyda 6 Personen der Potschaft hinwiederumb Guldenstück verehret, darauf 100 durch des Weyda Leut stattlich bekleidet worden.

Der Weyda hat im Gegenreiten zu dem Darahi[9] Januschen, welcher 6 Monath des Weyda hungerischer Secretary gewest und noch zu Hof wol daran ist vermeldt, was er wol vermein, die Herren Kayserlichen Commissarien von seinem stattlichen Entgegenreiten halten werden, mit diesem ferneren Vermelden Ihnen fürzuhalten, sie dörfen nichts darnach fragen, Er muss dem alten Brauch nach thuen, was sich gebührt, Er wisse darnach wol, was er thuen oder lassen soll. Ermeldter Darahi ist anjetzt heraus postiert und zeigt an, dass der Weyda am Hinausreiten gar fröhlich gewest, als er aber die Potschaft empfangen und mit ihr geredt, hab er sich sehr traurig erzeiget. Was es bedeut, weiss Gott und der Weyda.

Gedachte Türggen Potschaft hat Herrn Ungnaden, mit welchen sie an der Porten wolbekannt gewest, ein schön gespieglten Schimmel verehrt. Der Stenckho[10] und Armeni Peter hat zu den Herren Gesandten Schreiben und 12 Patenten bracht,

---

[1] alsbald. [2] angegürtelt. [3] Reiherfedern = pene de cocostârc, bătlan. [4] Buschen = legătură. [5] Kranichfedern = pene de cocor. [6] Füllen oder Follen = mânz roib. [7] şoim de vânătoare. [8] tunuri. [9] Greşit: Doray. [10] Poate Stoica, boier muntean.

die Sigismundus Bathori all an die Sybenbürger gethan. Den Briefführer hat man zue Nesen[1] gefangen, der soll inner[2] wenig Tagen alhero gebracht und Zweifel ohne wol examiniert werden. Die Abschrift der Schreiben und der Patenten schicken die Herren Commissarien Ihrer Mt. und F. Dt. hinaus. Deren Inhalt solle sein, dass das Landt dem Weyda wider ab- und Ihme zufallen solle. Darzue solle er mit Kriegsvolk aus Polen kommen den Weyda auszutreiben, darumben Er Weyda besser vorhin Achtung uf[3] sich geben wirdt.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 77—78.)

[1] Nessen. [2] Recte: binnen. [3] auf.

56.

Wien, 11 Martie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Se aude că Mihai-Vodă nu e hotărît să cedeze Ardealul pe seama împăratului şi se aşteaptă ştiri dela comisarii împărăteşti de acolo.

Aus Wien von 11 Martii Anno 1600.

Alhie haben wir wenig Neues, allein will noch stets verlauten, als hätte der Weyda länger je mehr Lust das Landt selbst für Ihne und seinen Sohne zu behalten, weilen Ihme solliches Landt Sibenbürgen je länger, je mehr gefallen thuet. Lasse sich auch vermerken, wann Er die Dignitäten, inmassen solliche Sigismundus Bathori von Ihro Maiestät und dem Römischen Reich erlangen könnte, Er sich geschwündt, was Ihme zue thuen wäre entschliessen wollte. Man verhofft aber, Ihre Kayserliche Maiestät Abgesandte werden uns bessere Zeitung, so zur Nutz und Wolfahrt der Christenheit gedeihen möge mit sich bringen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 85.)

57.

Tokaj, 13 Martie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă a făcut declaraţia că mai bine lasă să i se taie capul, decât să cedeze Ardealul cuiva, iar dacă a spus mai înainte că-l cedează, a spus-o din politeţă faţă de împărat.

Aus Toggey von 13. Martii Anno 1600.

Dieser Zeit sonders nichts, allein dass schier in gemein verlauten will, dass Michael Weyda welle Sibenbürgen nicht cedieren, und ehe seinen Kopf dariber lassen. Er hätte sich ja aus Höflichkeit gegen Ihrer Mayestät erboten, wann's dieselb an Ihne begehren werden das Landt einem anderen einzueraumen. Er halte aber nicht darfir, dass Ihre Mayestät, als ein gewaltiger Monarcha begehren werde Ihme solliches abzuenehmen, sondern verstehen sich viel mehr, dass Er umb seiner getreuen Dienst willen auch mit dem überigen zue Sibenbürgen gehörigen Theil, welliches Ihre Mayestät possediert, sambt dem Stück Landt bis an die Teyssa sollte begabet werden. Man hat Ihme Weyda erst neulichen in etlich und dreyssig Tausent Taler hinein geschickt, soll es aber mit schlechtem Willen angenommen haben.

Herr Ungnad und Herr Zackhel wohnen demselben als Commissarii bey, entgegen befinden sich täglich bei Ihme Weyda neue Ziausen; was nur seine Practica sein, wirdet Zeit entdecken.

Sonsten haben wir im Landt an Victualien grosse Theuerung.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 89.)

58.

Braşov, 14 Martie 1600.

Mihai-Vodă către primipilul Francisc Kövér.

Mandat de introducere pentru Mihail Imecs în stăpânirea moşiilor din Lemnia şi alte patru sate din scaunul Kézdi precum şi în aceea a unui sat din comitatul Alba.

Michael Walachiae Transalpinae Waivoda etc. Fidelibus nostris universis et singulis Egregiis, Nobilibus, Primipilis Francisco Keöuer... etc. Salutem et favorem. Quod Nos... consideratis fidelitate et fidelibus servitiis Egregii Michaelis Imecz de Niujtod, aulae nostrae familiarii, quae ipse Nobis et huic regno Transylvaniae pro locorum et temporum varietate summa semper cum animi sui promptitudine et alacritate exhibuit et impendit, ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est: Totales et integras portiones possessionarias in possessionibus Lemhinjj, Marthonos, Czyomorthan, Osdola et Maxa, in Sede Siculicali Kezdy, et Peselnek, in comitatu Albensi Transylvaniae existentes habitas, quae alias Egregii Thomae Czyomorthanj de dicta Lemhinj praefuissent, verum ex eo, quod cum in anno Domini Millesimo

quingentesimo nonagesimo nono proxime praeterito regnum hoc Transylvaniae armis in nostram redegissemus potestatem, iure belli ad nos, consequenterque collationem nostram devolutas [et re]dactas ; [1] totum item et omne ius regium ... simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ... memorato Michaeli Imecz, ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis, vigore aliarum literarum nostrarum donationalium superinde confectarum in perpetuum, salvo iure alieno clementer dederimus, donaverimus et contulerimus, velimusque eundem Michaelem Imech in dominium earundem portionum possessionariarum medio vestri legitime facere introduci. Super quo vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut acceptis praesentibus ... introducatis praefatum Michaelem Imecz in dominium earundem portionum possessionariarum ac iuris regii in eis qualitercunque habiti, statuatisque easdem et idem eidem, haeredibusque et posteritatibus universis, simul cum praescriptis cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, iure ei ex praemissa donatione nostra incumbenti perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum etc. Secus nulla ratione facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Brasso, die decima quarta mensis Martii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo.

(L. S.) Lecta mpr

(Arh. Muz. Ard. Cluj. Archivum fam. Bánffy. Fasc. I. R. No. LXXII.)

59.

Braşov, 15 Martie 1600.

Mihai-Vodă către autorităţile din Ardeal.

La plângerea orăşenilor din Târgu-Mureş, ordonă ca nimeni să nu mai poată sta la dânşii în gazdă fără bani ori fără de mandatul său deosebit, nici să le ceară cai şi căruţă de olac, cum s'a făcut până acum.

Michael Valachiae Transalpinae vaivoda etc. Universis et singulis Spectabilibus, Magnificis, generosis, egregiis et nobilibus comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium quorumcunque comitatuum, capitaneis, boeronibus, belliductoribus, praefectis et

[1] Acest Toma Csomortányi era tatăl Doamnei Elena, a soţiei lui Ieremia-Vodă ori poate un frate al lui şi nu e cu neputinţă că din această pricină i s'au confiscat acum moşiile sale băştinaşe.

hotmannis tam Kozakorum, quam Rascianorum, Volachorum, aliorumque quorumvis militum nostrorum, item Prudentibus et circumspectis magistris civium regiis et sedium iudicibus, villicis, caeterisque iuratis civibus quarumcunque civitatum, oppidorum, villarum et possessionum, cunctis etiam aliis cuiuscunque status, conditionis, dignitatis et praeeminentiae hominibus, ubivis in hoc regno Transilvaniae existentibus et commorantibus praesentes nostras visuris. Salutem et favorem.

Miért hogy Székelivásárhelnek és ott való subditusinknak megtapasztalván sok külömb, külömbféle fogyatkozásokat, az utonjárók miatt penig sok rajtok esett költségeket s terehviseléseket, végeztük azt, hogy valakik és akarminemü rendbeli emberek, kik az mi hadunkbeliek és azon kivül valók is, ez országbeli alattunk valók, ennek utánna mód nélkül az mi levelünk és parancsolatunk nélkül közöttök járnak, postát és egyéb élést kérnek tőllök, sacczoltatják s egyéb tereh viselésre is erőltetik őket, azoknak semmit ne adjanak, hanem ha minekünk arról nyilvánvaló parancsolatunkat látják; sőt arra nekik oly authoritást is adtunk és engedtünk, hogy ha ki ez ellen cselekednék, azokat érdemek szerént megbüntessék és az városból is kivessék. Annak okájért hagyjuk és parancsoljuk tinektek fejenként, hogy ti is ezután, valakik közikben beszállotok, kiknél az mi levelünk nem volna, semmivel őket ne sacczoltassátok, mód nelkül való posta és egyéb élés-adásra s terehviselésre ne kénszeritsétek; mert ha ki ez ellen cselekedik, ha mi rajta esik, senkinek egyébnek ne, hanem az ő maga vétkének tulajdonitsa, holott azféléknek büntetésére miltóságot is engedtünk nekik. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in civitate Brassoviensi, die 15. mensis Martii. Anno Domini 1600.

ІѠ МИХАИЛ ВОЄВОДА

(Muzeul Secuiesc. Sf. Gheorghe. Archivum Baronum Apor.)

Trad. Fiindcă am băgat de seamă multe şi felurite neajunsuri ale lăcuitorilor din Târgu-Mureş şi ale supuşilor noştri de acolo, şi pentru că mulţi au avut cheltuieli şi sarcini din pricina umblătorilor de pe căi, am hotărît, ca oricine, orice om din orice tagmă, din oastea noastră sau şi înafară de ea, dintre supuşii noştri din această ţară, dacă ar umbla între ei fără rost, fără scrisoarea şi porunca noastră, cerând poştă şi altele, hrană dela ei, îi pun la bir şi îi silesc să sufere şi alte sarcini, să nu le deie nimic acelora, ci numai dacă văd porunca noastră lămurită pentru aceea; ba le-am dat pentru aceasta astfel de

împuternicire şi am îngăduit, că dacă cineva ar făptui ceva împotriva aceleia, pe aceia să-i pedepsească după faptele lor şi să-i gonească şi din oraş. Din această pricină orânduim şi vă poruncim fiecăruia, ca voi şi după aceasta toţi cari mergeţi între ei, la cari dintre voi nu va fi scrisoarea noastră, să nu-i puneţi la bir, cu nimic, să nu-i siliţi fără rost la poşte şi la altă dare de hrană şi la sarcini, căci dacă va făptui cineva împotriva acesteia şi o păţeşte, să nu pună vina pe nimeni alţii, ci numai pe sine-şi căci le-am îngăduit şi slujba de a pedepsi astfel de lucruri.

60.

Turda, 16 Martie 1600.

Ion Coloswary şi Daniel Vaday către Mihai-Vodă.

Raport oficial despre săvârşirea introducerii în stăpânire a lui Ioan Boer în proprietatea curiei nobilitare şi a morii sale din Turda, cu protestele mai multor vecini, somaţi să se înfăţişeze tribunalului princiar la Alba-Iulia.

Illustrissime Princeps domine et domine nobis semper gratiosissime.

Fidelium ac perpetuorum servitiorum nostrorum in favorem eiusdem Illustri M. Vestrae humillimam oblationem.

Vestra noverit Illustritas Magnifica nos literas eiusdem Mag. V^rae^ introductorias et statutorias pro parte Egregii Joannis Boer de Thorda, servitoris Mag^ci^ domini Stephani Chyaky de Kereztzegh confectas et emanatas, nobisque inter alios fideles servitores et subditos V^rae^ Ill. Mag^cae^ in eisdem literis specificatos, praeceptorie sonantes et directas, summa qua decuit cum reverentia et obedientia recepisse in haec verba ...[1] Quibus receptis Nos mandato V^rae^ Ill. Mag^cae^ in omnibus, ut tenemur, satisfacere et obtemperare volentes, die vigesima quarta mensis Februarii, hoc est feria quinta in festo Beati Mathiae Apostoli ad facies dicti oppidi Thorda, consequenterque domus et curiae nobilitari, necnon molendini praedictarum, in eodem oppido Thorda, territorioque eiusdem, in dicto comitatu Thordensi existentes, adiacentes, viciniis et commetaneis puta Egregiis et Nobilibus Joanne Thorday camerarii Thordensi, Petro Nagylaky, Stephano Zakos et alteri Petro Kallay, omnino de praedicta Thorda, Petro Wyzaknay de Egyhazffalwa, item provido Petro Pesthy Thordensi, in eodem oppido Thorda commorantibus inibi legitime con-

[1] Mandatul de introducere din 25 Noemvrie 1599 vezi în vol. V sub No. 203.

vocatos et praesentibus accessimus. Dum iuxta continentiam praescriptarum literarum V^rae Ill. Mag^cae introductorias et statutorias memoratum Joannem Boer in dominium praescriptarum totalis et integrae domus et curiae nobilitari, necnon septem partem molendini duarum rotarum desuper volventium, ac piscinae *Pogan Tawa* nuncupatae praenarratarum, Jurisque Regii in eisdem qualitercunque habiti, introduceremus, eosdemque et idem eidem ipsiusque heredibus et posteritatibus universis simul cum praenotatis universis rebus mobilibus et immobilibus annotati quondam Nicolai Pogan, cunctisque earundem utilitatibus, pertinentiis et emolumentis quibuslibet, ad eosdem et idem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus jure ipsorum ex praemissis incumbente perpetuo possidendas statueremus, mox ibidem in facie eorundem bonorum eodem praescripto die praemissae statutionis nostrae Nobilis domina Sara, relicta Egregii quondam Balthasaris Wayda de Fejerwar in propria sua persona „Miért hogy ő az édes annyának, Pogan Myklósnénak, Annazzonnak száz forintot adott volt kölcsön, mellyet az ő annya az meg mondott Pogan Myklós háza épitésére költött; más az, hogy az ő annyak is Pogán Miklós az ő ura holta után menden örökségében, házában, molnában, tavában dossa lött volna, sőt minden ingó bingó marhája Pogan Miklósnak az ő annyára, ugy mint relictára maradtanak és szállottanak volna, és az ő annya halála után mindenek ő rea szállottanak" [1] ob hoc praemissae totali statutioni nostrae contradictionis velamine obviavit.

Item eodem praescripto die Prudentes et Circumspecti Stephanus Zeochi et alter Stephanus Mezaros jurati cives praedicti oppidi Thordensi, nominibus et in personis Prudentibus et Circumspectorum Alberti Zanyzlo judicis primarii caeterorumque juratorum civium et senatorum eiusdem oppidi Thordensi, similiter totali praemissae statutioni nostrae hic Thordae coram nobis contradictionis velamine obviarunt. Item eodem praescripto primo die statutionis nostrae Egregius Joannes Thwry de Thorda, in propria sua persona; item eodem praescripto die honestus juvenis Joannes Wermes, nomine et in persona honestae

[1] Pe românește: Deoarece ea dăduse cu împrumut mamei sale, soției lui Nicolae Pogan, cucoanei Ana o sută de fiorini, pe cari mama ei i-a cheltuit cu zidirea casei numitului Nicolae Pogan; pe de alta, că după moartea lui Nicolae Pogan, toată averea mobilă și imobilă a lui Nicolae Pogan împreună cu casa, moara și lacul au rămas asupra mamei ei, ca văduvă, iar după moartea ei ele au trecut toate asupra ei.

mulieris Helenae Nagy, relictae Circumspecti olim Joannis Wermes Thordensis, genitricis videlicet sui, praemissae totali statutioni nostrae contradictionis velamine obviarunt. Quos quidem dominam Saram, relictam dicti Balthasaris Wayda, in facie eorundem bonorum personaliter, item judicem et juratos cives et senatores praedicti oppidi Thordensi, medio eorundem Stephani Zeochi [1] et alteri Stephani Mezaros; item Joannem Thwry similiter eodem praescripto primo die personaliter; item Helenam Nagy, relictam dicti olim Joannis Wermes, medio Joannis Wermes, filii eiusdem, eodem primo die, ibidem in eodem oppido Thorda, ad decimum quintum diem contradictionis eorum in curiam V^rae Ill. Mag^cae eiusdem scilicet evocavimus in praesentiam, rationem contradictionis eorum reddituros efficacem.

Item secunda die praemissae statutionis nostrae, Nobilis Caspar Gywlay de dicta Thorda, nominibus et in personis Nobilis dominae Barbarae Pogan, consorti suae, ac Joannis similiter Pogan, filiorum olim Joannis Pogan de dicta Thorda. Item eodem praescripto die Egregius et agilis Georgius Zekely de Mezkeo, in propria sua persona ac Egregiorum et agilium Balthasaris Nagy de Senfalwa, Joannis Chyegezy senioris, alteri Joannis similiter Chyegezy mediocris, Gregorii et Georgii Chyegezy de eadem Chyegez personis, similiter totali praemissae statutioni nostrae contradictionis velamine obviarunt. Item feria quarta proxima post Dominicam Reminiscere, [2] septimo videlicet die praemissae statutionis nostrae Egregius Emericus Was de praedicta Thorda in propria sua persona, totali et integrae tertiae parti praescripti molendini, quam primum Egregius quondam Nicolaus Pogan, post decessum vero ipsius Egregius quondam Lucas Papay, in eodem molendino vigore literarum donationalium Serenissimi quondam principis Andreae Bathori, alias principis huius regni Transylvaniae, tenuisset et possedisset, ipsum contradictorem ex testamentaria dispositione dicti olim Lucae Papay legitime concernens, contradictionis velamine obviavit. Quos quidem dominam Barbaram Pogan, consortem dicti Casparis Gywlay, ac Joannem similiter Pogan, medio annotati Caspari Gywlay, item Georgium Zekely personaliter, praefatos vero Balthasarem Nagy, Joannem Chyegezy seniorem, alterum Joannem Chyegezy mediocrem, Gregorium et Georgium Chygezy, medio praefati Georgii Zekely, eodem secundo die; item Emericum Was personaliter

---

[1] Lege: Szőcs. [2] Adică în ziua de 1 Martie 1600.

eodem praescripta septima die praemissae statutionis nostrae, in facie eiusdem oppidi Thordensi ad decimum quintum diem, contradictionis eorum in curiam V^rae Ill. Mag^cae eiusdem scilicet evocavimus in praesentiam rationem contradictionis eorum reddituros efficacem.

Et posthaec nos huiusmodi introductionis et statutionis nostrae seriem cum praefatorum contradictorum et evocatorum, vicinorumque et commetaneorum, qui praemissae statutioni nostrae interfuerunt nominibus et cognominibus terminoque assignato, prout per nos exstitit peracta, eidem Ill. M. V^rae terminum ad praedictum fide nostra mediante rescripsimus. Quod superest eandem Ill. M. V^ram a Deo Optimo Maximo felicissime et diutissime conservari exoptamus.

Datum in praedicto oppido Thorda, decima sexta die praemissae statutionis nostrae. Anno Domini 1600.

Eiusdem Ill. Mag^cae Vestrae

(L. S.) (L. S.) fideles ac perpetui servitores
Joannes Literatus Coloswary
et Daniel Vaday de praedicta Thorda mpr

Adresa: Illmo Principi domino et domino Michaeli Valachiae Transalpinae Vaivodae, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestati Consiliario, per Transsylvaniam Locumtenenti, Eiusdemque cis Transsylvaniam, partiumque eidem subiectarum fines exercitus Generali Capitaneo etc. Domino et principi Nobis semper gratiosissimo.

Pe dos: 1600. 5. Aprilis. Apertae per Stephanum Kakas Magistrum protonotarium mpr.

(Archivum Comitum Bethlen. Budapest.)

61.

Plzeň, 16 Martie 1600.

Împăratul Rudolf II către cancelarul ep. Sd. Adalbert Poppl.

Instrucţiune despre felul cum să se predea Staturilor şi Ordinelor Sileziei chestiunea donaţiunii domeniului Kynsburg lui Mihai-Vodă, cu amănunte privitoare la istoricul donaţiunii. Acest lucru s'a iscat în vara anului 1598 când principele Sigismund Báthory întorcându-se pe neaşteptate din ducatele Oppeln şi Ratibor, s'a făcut iarăşi Domn în Ardeal, pentru care împăratul a vrut să se răzbune asupra sa prin ajutorul credincios al lui Mihai-Vodă, dându-i domeniul pomenit ca la caz de nevoie, din cauza Turcilor, să aibă unde să se retragă cu familia sa.

Was der Obriste Canzler der Cron Behaimb wegen der Herrschaft Künigsperg halber, den Landtofficieren, wegen Michael Weyda Standthaftigkeit befüerdern und berichten solle.

Wir haben aus deinem uns vom neunzehenden verschienenen Monats Februarii gethanen gehorsamben Schreiben[1] mit Gnaden verstanden, aus was Ursachen und Motiven du die Sachen wegen Eingebung des Künigspergischen Pfandt-Schillings im Schweidnitzischen Fürstenthumb in Schlesien gelegen, dem Michael Weyda in der Wallachey denen bey dem Fürstentag aldort gewesenen Commissarien zu insinuieren, und solches den Fürsten und Ständen anmelden zu lassen Bedenken gehabt, auch was du darbey in Acht zu nehmben, und jemanden der solches ganze negotium den obristen Landtofficierern bey den jetzt währenden Landtrechten vollkomblichen zu deren ferrern Erwägung fürtragen und hinein zu verordnen gerathen und begehrt hast.

Nun künnen wir zwar solche deine gehorsambe Erinderung nit anderst dann wol vermerken, wie dann auch nit aus dem Weg gewesen wär, dass sich ein dergleichen Person bey den jetzigen Landtrechten angemeldet und die Beschaffenheit solcher unser Bewilligung angedeutetermassen den gedachten obristen Landtofficierern referiert hätte; dieweil es aber anderer Geschäft halber je so füeglich nit beschehen künnen, so haben wir dich erster unserer gethanen Bewilligung hie mit etwas weitläufiger genädigist erindern wollen.

Als der Siegmundt Bathori wider die aufgerichten Vertrag von den Fürstenthümbern Oppeln und Ratibor, heimblicherweise wieder in Sibenbürgen gekehrt, und sich desselben Landes angemasset, auch den gedachten Weyda aus der Wallachey von der uns zuvor versprochnen Treu und Devotion abfällig zu machen sich understanden, wir dessen erindert und wahrgenomben, was uns und gemeiner Christenheit daraus für Schaden und Nachtl erfolgen würde, haben wir Ihme, Weyda zue unterschiedlichenmalen zur Standhaftigkeit vermahnen, und Ihme Schutz und genuegsambe Hilf zuegesagt. Welcher dann auch darauf bey uns treuist zu halten, durch seine an unserm Hof gefertigte Diener erklärt, und under anderm damit Er nur sein Weib, Sohn und etwas des seinigen an ein sichern Ort bringen und hernach unsern Feinden und Widerwärtigen desto besser Widerstandt thuen

[1] Publicat mai sus în extras, sub No. 40.

künne, Ihme auch ein Stück Guetes in diesen Landen einzugeben gehorsambist gesuecht und begehret. Ob wir nun wol auf solches sein Suechen genädigist gemeint gewest, Ihne in anderweg zue contentieren oder doch etwa anderer Orten, als in Hungern mit dergleichen zu versehen, so hat es uns doch darzu an Gelegenheit gemangelt, und für das beste angesehen, dass wir Ihme mit angeregtem Guet Künigsperg willfahrten, Ihme dasselbe erblich eingeben, und Ihne bey der versprochenen Treu und erwiesenen guetherzigen Affection erhielten, des Versehens, weil solches der fürnehmben Stück keines, es würde wider die Stände dieses Künigreichs, wie auch die Fürsten und Stände in Schlesien gar nit sein und sie hierzue ohne alle Weigerung gern verwilligen, wie dann auch von Ihme bey der Antretung solche Schein begehrt werden sollten, dass Er dasjenige, was sich von Recht und Gewohnheit wegen gebührt, wie andere Landtschaften zue thuen, auch schuldig sein, und hierinnen hoffentlich kein Mangel sein würde: An dich hiemit genädigist begehrendt, weil du nun hieraus unser Intent gehorsambist verstanden, du wollest solches den mehrgemeldten bey jetzigen Landrechten verhandenen Obristen Landtoffizieren nochmals proponiern, und die Sachen unserm zu dir habendem Vertrauen nach also richten, damit sie hierzue Ihren Consens begehrtermassen geben, und do ja etwa dergleichen Einwurf und Impedimenta, wie du in obangeregtem deinem Schreiben meldest, sich merken liessen, allen Fleiss ankehren, wie dieselben beyseits geräumbt und unserem Suechen, weil der gedachte Weyda, als du bewusst, sich so wohl gehalten und verdient ist, statt gethan werde, wie dann auch, wann uns hierüber deine ferrere Nachrichtung zuekombt, in Schlesien an gehörigem Ort die Sachen angebracht und darinnen gleichfalls Richtigkeit gemacht werden kann, allein dass du solches aller Müglichkeit nach befürderst, wie du gehorsambist zu thuen weisst; etc.

Geben Pilsen, den 16-den Martii Anno im Sechzehenhundertisten.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 49—50.)

62.

Plzen, 17 Martie 1600.

Împăratul Rudolf II către Camera din Silezia.

Aprobă condiţiile în cari domeniul ipotecat Kynsburg, dăruit lui Mihai-Vodă se va putea răscumpăra, ordonând să aibă

grije ca predarea acestui domeniu să fie aprobată de către dieta viitoare a Staturilor şi Ordinelor Sileziei.

Die Ablösung des Künigspergischen Pfandtschillings im Schweidnitzischen Fürstentumb für den Weida in der Wallachey, und was dits Orts in allem anhängig und allerseits zu verrichten berichten betreffend.

Uns ist gehorsambist fürkomben, was Ihr unserer anwesenden Hof-Camer vom 23-igisten Februarii nächsthin wegen Ablösung des Künigspergischen Pfandtschillings im Schweidnitzischen Fürstenthumb zuegeschrieben und Euch darauf ferneres zu bescheiden begehrt habt.[1]

Nun ist in dem von Euch gar wol beschehen, dass Ihr umb das Gelt zue Ledigmachung gemeldtes Pfandtschillings bemüehet gehabt, und dieselben nunmehr des nächsten Tages, wie Ihr meldet, fortstellen müeget; damit Ihr aber solches Euern Aufbringens euch hienach wieder entheben und befreien künnet: Als ist uns gar nit zuwider, ja bewilligen auch hiemit genädiglich, dass zu solcher anderer Enthebung die Gurischen, Jauerischen und Neumarkischen Burglehens Kaufgelder, wann die gefallen, vorgeschlagener massen gebraucht und angelegt werden. Benebens in Gnaden befehlend, weil solche Kaufstractationen euerem Andeuten nach, theils noch nit gar geschlossen, dass Ihr solche förderliche voranzutreiben Euch angelegen sein lasset, und zue Bezahlung dieser Anticipation, weil daran hernach hoffentlich soviel nit manglen würdet, ehist auch euers theils verhelfen wollet, dann dass zu solcher euerer Wiederledigung die im Opplischen und Ratiborischen, seit des entwichenen Fürstens einkombene und vorhandene Geföll anieczo entlehnet und angewendet werden solle, das kann darumben nit sein, dann wir solches Gelt bereits anderstwohin deputirt und anzuwenden Befehlch gethan, darumben nun die Wiedererstattung aus obberührten Mitteln beschehen wirdet müssen. Allein, wollen wir die Abledigung solcher Herrschaft durch Euch also befürdert haben, damit dieselbe noch vor jetzt kombenden Ostern zu unsern Handen gebracht und übernomben werden müege, wie dann Euch auch die Einantwortung halber hienach weiter Befehlch zuekomben solle.

Soviel aber die durch Euch angeregte Erzeugung eines Vorrats dahin gen Künigsperg betrifft, do haben wir Euch bereit

[1] Publicat mai sus în extras sub No. 45.

durch unsere Hof-Camer antdeuten lassen, dass Ihr darzu von drey bis in vier hundert Taller anlegen möchtet; dieweil Ihr aber anietzo die theure Füetterung und dann sonsten alda alles im Lande in hohen Werth anziehet, und Ihr mit dem vorigen nit gelangen, und darumben solches noch auf einhundert oder zweyhundert Taller erhöhen zu sein vermeinen thuet: Als lassen wir uns auch genädigist gefallen, dass Ihr über die vorigen einhundert noch einhundert oder gar zweyhundert Taller zu dergleichen Notdurft zur Handtrichtung dargeben und anlegen lassen müget.

Der Einanwortung halber, do sein wir genädigist bedacht, euch zwar die Notdurft hienach zuezufertigen; wann aber dennocht auch vonnöten sein will, dass vor solcher Antretung von sein, des Weyda Leuten darumben Schein genumben werde, dass Er alles dasjenige, was andere Stände alda bey gemeinem Lande leisten, auch thuen solle: Als befehlen wir Euch hiemit genädigist, dass Ihr uns mit Guetachten berichtet, wie und mit welchen Requisitis, doch solcher Gestalt werden möchte, auch ob nit vonnöten, dass dennoch diese Sachen vorhero an das Ober-Ambt gelangt, und mit den nahet gesessenen Fürsten und Ständen, wegen der Einnahmb oder Verwilligung zu solcher Eingebung, weil es bey jüngstem Fürstentag nit beschehen, communicirt werde, und dann weil die Landtsässen im Schweidnitzischen Fürstenthumb Privilegia praetendirn, ob dergleichen Praetensionen unserm Intent irgend ein Hinderung bringen, und wie man solchem begegnen möchte. Wie Ihr gehorsambist zu thuen, auch eines und das ander als obverstanden, anzuestellen, fürnehmblich aber das begehrte zu Guetbedunken bey eigenem Boten heraus zue befürdern wüssen werdet; etc.

Geben Pilsen den siebenzehenden Martii Anno im Sechszehen hundertisten.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 50—52.)

63.

Praha, 19 Martie 1600.

Sdenko Ad. Poppl ep. cancelar către împăratul Rudolf II.

Chestiunea predării domeniului Kynsburg lui Mihai-Vodă se va propune Ordinelor ţării numai în dieta lor de după Rusalii.

Am primit scrisoarea din 16 *a lunii* wegen des Michael Weyda, dem Euer Maiestät Ihr Eigenthumb Khinsperg genandt

und im Schweidnitzischen Fürstenthumb gelegen Erblichen zu geben gnädigist entschlossen wären;[1] *deoarece însă* der mehrertheil der Herren Officiere und Rechtsitzer widerumb verreist und weggezogen gewest, *Vă comunic*, dass die Sache nit eher als beim künftigen Landrecht, so umb Pfingsten gehalten wirdt fürgenommen und daselbsten *in pleno consessu* reif und wohl berathschlagt wird.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

64.

Praha, 20 Martie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Carlo Magno întors din Ardeal, a adus dorinţele lui Mihai-Vodă în privinţa cedării ţării. Faţă de această înclinaţie a lui Mihai, Basta scrie despre declaraţia sa cum că nu va ceda Ardealul, ocupat de dânsul fără ajutorul altuia. Leşii pe de altă parte îşi adună oştile la hotarele Moldovei spre a fi gata la orice mişcare a lui Mihai-Vodă, care până acum a omorît 150 de nemeşi şi pe Raguzanul care anul trecut fusese trimes aci de către cardinalul Báthory.

Gli avvisi che questa settimana habbiamo delle cose di Transilvania sono tra se stessi così poco concordi, che non ardisco fermare alcuna cosa più di certo di quello che V. Serenità resterà servita di intendere quì appresso, perchè essendo arrivato Carlo Magno a Pilzen, di ritorno di quella provincia, scrivono che porti la buona volontà del Valacco et che si contenterà uscire di essa, mentre Sua Maestà Cesarea gli sborsi 500.000 taleri et mandi arme per armare 15.000 Siculi, con quali, et con 37.000 altri soldati che ha tuttavia in essere, disegnava a primo tempo passare il Danubio et penetrare nel paese turchesco, et quello non solo con fine di dividere le forze delli nemici per tale mezzo, ma di ruinarli il paese et difficultar loro il modo anco del condurre li loro eserciti in Ongaria, quando non possono trovare vettovaglie per il cammino.

Dall'altro canto ho letto una lettera del Sig[r] Basti da Briz,[2] scritta ad un suo amico quì, nella qual dice haver ricevuto avviso dalli commissarii Cesarei, i quali ancora non erano partiti dal Valacco, come egli al presente publicava di pretender quella provincia per sua ereditaria, poichè s'è l'haveva acquistata con le

[1] Scrisoarea citată publicată mai sus sub No. 60.

[2] Scris greşit, în loc de Debriz (Debreczen) unde Basta se afla la sfârşitul lui Fevruarie 1600, fără să-i cunoaştem scrisoarea aci citată.

sole sue arme, senza aiuto o assistenza d'altri. Quello ch'habbia a succedere presto si sappia. Intanto il Pezzen, l'Isolano et il sopradetto Carlo Magno doveano andar in Transilvania insieme, et scrivono che si mettessero ad ordine per partire fino alli 18 di questo, ma ancora non habbiamo havuto nova che si fossero incamminati.

Portava Carlo Magno nel venir quì un horologio di valore di 15.000 taleri, che era del fu Cardinal Bathori, per presentare a Sua Maestà, datogli dal Valacco, ma havendo lasciato il carro indietro con un suo nepote, et esso passatone per le poste di Pilzen, è stato svaleggiato nella Moravia, et gli hanno tolto l'horologio et altre cose per l'ammontare di forse 5000 taleri appresso.

I Polachi ammassano tuttavia gente anch'essi alli confini della Moldavia, per star attenti ad ogni accidenti che potessero partorire tante forze del Valacco adunate insieme, il quale fino all'hora avea fatto morire 150 gentilomeni et strangolare un Raguseo,[1] stato quì l'anno passato agente del fu Cardinale, il quale pretendeva esser fatto Re della Bossina, perchè havesse comunicato al padrone quello intese mentre era quì del concetto ch'esso Valacco haveva con Sua Maestà d'invader la provincia nel modo che fece; se ben questi divulghino ch'egli l'habbia fatto con lettere falsificate et contro li ordini della Maestà Sua.

Di Praga, alli 20 di Marzo 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

[1] Vre-un frate al lui Paolo Giorgi Raguseo, imprudent în scrierile sale conţinutul cărora ajungând la cunoştinţa lui Mihai-Vodă, era lucru firesc să fie indignat, întrucât într'una din ele scrie astfel: Al Vaivoda hanno in odio gl'Ungari, li Sassoni, li Vallachi di Transilvania, et li Siculi sono disgustati; sì che i cieli, la terra, con li altri elementi esclamano contro di lui et delle sue infame operationi. (Hurmuzaki: Documente vol. XII p. 797.)

65.

Praha, 20 Martie 1600.

Cesare Florio către Duca din Modena.

Sosirea lui Carlo Magno din Ardeal, unde fusese trimes de către împărat la Mihai-Vodă, dorind să aibă dela el ceasornicul curios ce-l dăduse odată principelui Sigismund Báthory. Ştiri controversate despre purtarea îndoelnică a lui Mihai-Vodă, care tratează cu Turcii, iar pe de alta nu lasă să intre generalul Basta în Ardeal.

Nel restante tornò ultimamente di Transilvania il Gentil'-huomo che già vi mandò Sua Maestà con alcuni presenti per il Vallacco, dal quale ne riportava all'incontro per la Maestà Sua, et fra gli altri un horologio di curioso artificio, che già fu donato da Sua Maestà al prencipe Sigismondo et che venuto in potere di esso Vallacco era rimandato da lui a Sua Maestà; la quale si era mostrata desiderosissima di rihaverlo. Ma le genti di detto Gentil'huomo ch'eran' venuti avanti su le poste, dopo l'haver fuggito ogni altro pericolo, cascarono a' confini di Moravia in assassini del paese che levarono loro non solamente le robe loro proprie, ma li presenti ancora, che portavano per Sua Maestà.

Circa gli affari publici di Transilvania riferiscono pure che il Vallacco mostri di tenere quella provincia a devotione di Sua Maestà, et di essere insieme per consignarla a chi vorrà la Maestà Sua. Ma in un medesimo tempo dicono però ancora ch'egli tratti con ministri del Turco. Il che dà non puoca gelosia a molti, non ostante ch'esso scusi simili trattationi, con rimostrare che seguono per ingannarli con dissimulationi. Et rimanendosi poi ancora con molta gelosia della sua sincerità per non volere egli dar facoltà al Sig[r] Giorgio Basta d'entrare in Transilvania; risponde anco a questa obiettione che ciò ricusi per ingannar parimente li Turchi, con lasciarli in opinione che fra Sua Maestà et lui non sia altrimenti concerto nissuno. Ma fra tutti pare che il Sig[r] Basta non si assicuri punto di queste scuse apparenti del Vallacco, et perciò ancora fa continove istanze per havere aiuti et di genti, et di denari, per aiutar col timore della forza le trattationi disarmate per via di commissarii.

Di Praga, li 20 Marzo 1600.

(R. Archivio di Stato. Modena. Carteggio Germania, busta 57.)

66.

[Praha, 20 Martie 1600.]

Relaţiunea lui Carlo Magno despre cele observate în Ardeal.

Mihai-Vodă e gata a restitui Ardealul împăratului, dar e de părere că acest lucru nu se poate face acuma. Cere ajutoare de bani pentru a putea porni împotriva păgânilor. David Ungnad însă nu are încredere în Mihai-Vodă.

La relatione del Signor Carlo Magno tornato ultimamente di Transilvania si ristringe a infrascritti capi.

Che il Valacco si essibisca più prontamente che mai di restituire la provincia a chi comanderà Sua Maestà; ma che mostri che al interesse della Maestà Sua non compla, che la restitutione segua così hora per non metter in gelosia il Turco, a cui solo dice haver mostrato simulatamente di voler servire et da lui dependere, per adormentarlo.

Domanda 500/m fiorini l'anno per mantenimento di un essercito numerosissimo et sin di circa 100/m persone, promettendoli i Siculi per la libertà concessa loro x/m lanze, et 12/m archibugieri, et da tutto il resto della Transilvania 50/m soldati, et haverne al presente in pronto circa 36/m fra Valachi, Ungari, Ratiani et Cosachi.

Con questo essercito promette il Valacco di scorrere il paese sin a Constantinopoli, et cose maggiori, et per mostrar maggior sincerità, dice di voler che il danaro s'habbia da distribuire da ministri imperiali, et che esso non vuole pur toccarsi un quattrino.

Che sia inclinato, o almeno che mostrisi tale di voler venire al grembo della Chiesa Cattolica, et che perciò forsi scriva a Nostro Signore in questa materia, oltre il domandarli danari, come fa anche a tutti i principi d'Impero, et ad ogni altro più interessato col Turco, contro il quale promette acquisti notabilissimi, et in sin quello di Constantinopoli per cavar benevolenza et cavar quattrini.

E' stato più volte presentato dal Turco, et particolarmente di una scimitarra di grandissimo prezzo. Ma David Ungnad che si trova al presente presso al Valacco, commissario Cesareo par che scriva diversamente della relatione del Magno circa la voluntà del medesimo Valacco nel restituire la provintia, nel qual dice de non trovar nè fermezza, nè sincerità alcuna; ben s'accordano in questo c'habbi un gran peculio.

Stanno di giorno in giorno di partenza per Transilvania il Pez con 30/m fiorini [1] tra gioie et danari da presentarsi al Valacco et per venir seco, se sarà possibile alla capitulatione. Il conte Isolano va seco, dicesi, per provedere quelle frontiere et fortificarle dove sarà bisogno, et con essi torna anche il Magno; etc.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III 107 gh fol. 176 et Bibl. Vaticana. Urbinate 1068.)

[1] Scris în mod exagerat: 300,000.

Notă. Raportul oficial al lui Carlo Magno către arhiducele Maximilian din ziua de 20 Martie 1600 (în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 795—796) povestește cele observate în Ardeal în legătură cu Mihai-Vodă cu totul cu alte cuvinte. Relațiunea noastră întregește însă cu multe amănunte mărunte cele cuprinse acolo, arătând pe de altă parte cum se prefăceau pe vremea aceasta actele de către făuritorii de „relațiuni" și „avize" cari mișunau în curțile mari ale Europei.

67.

Sibiu, 21 Martie 1600.

Mihai-Vodă către notarul Andrei Szereday și tovarășii săi.

Mandat de introducere a locuitorilor comunei săsești Bendorf în stăpânirea unei case zidite pe terenul ei în mod samavolnic de către decedatul Petru Gerendi.

Michael Valachiae Transalpinae Vaivoda etc. Egregiis et Nobilibus Andreae Zereday, Georgio Bodo, Michaeli Almassy, Stephano Berzy, Matthaeo Dombay, Georgio Nagy, Andreae, Emerico et Georgio Zwgety, notariis et scribis cancellariae nostrae maioris ... Salutem et favorem. Cum nos ... attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis Circumspectorum iudicis et iuratorum civium ac universorum inhabitatorum possessionis Saxonicalis Begendorff, quae ipsi nobis ... exhibuerunt ... totalem et integram [do]mum in fine dictae possessionis Begendorff, in sede Saxonicali Wyegyhaz existentem habitam, antea quidem per Egregium quondam Petrum Gerendi, tunc iudicem Regium dictae sedis potentia mediante exstructam et aedificatam, per ipsumque et haeredes eius, ut intelligimus, hactenus illegitime tentam et possessam, verum ex eo, quod cum nos anno Millesimo quingentesimo nonagesimo nono proxime praeterito, regnum hoc Transsilvaniae armis in nostram redegissemus potestatem, iure belli ad nos, consequenterque collationem nostram devolutam et redactam, totum item et omne ius Regium ... simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ... memoratis inhabitatoribus dictae possessionis Begendorff ... vigore aliarum literarum nostrarum donationalium ... in perpetuum ... clementer dederimus..., velimusque eosdem in dominium eiusdem domus medio vestri introduci, seque statui facere, iure [admi]ttente. Proinde vobis...

committimus... ut... introducatis praefatos... in dominium eiusdem domus, iurisque Regii in eadem habiti, statuatisque eandem et idem eisdem... perpetuo possidenda ; etc.

Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 21. mensis Martii. Anno Domini 1600.

(L. S.) Lecta mpr

(Muz. Ard. Cluj. Archivum familiae Com. Teleki.)

68.

Suceava, 29 Martie 1600.

Principele Sigismund Báthory către cancelarul Ioan Zamoyski.

La dorința lui Ieremia-Vodă îi trimite pe David Veres spre a-l informa despre treburile sale.

Ill^me^ domine Affinis carissime et observandissime.

Voluit Spectabilis et Magnificus dominus Hieremias Vaivoda, ut aliquem ex meis ad Ill^mam^ D. V^ram^ mitterem, cui quem admodum in ceteris, ita nec in hac re volui refragari. Expedivi igitur Generosum Davidem Veres, qui et Ill^mam^ D. V^ram^ meo nomine salutabit, simul et de me, meisque negotiis quaedam referet ; dabit Ill^mus^ Dominus pro sua in omnes humanitate, verbis illius, tanquam mihi ipsi praesenti fidem, atque me, ut semper fecit, amore suo prosequatur. Quem ut Deus quamdiutissime servet incolumem, ex animo precor.

Datae Zuchavae, 29. Martii 1600.

Ill^mae^ D. V.

Servitor et affinis observantissimus

Sigismundus Princeps mpr

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Plik 40 No. 20.)

69.

Breslau, 30 Martie 1600.

Camera din Silezia către împăratul Rudolf II.

Chestiunea predării domeniului Kynsburg e așa de bine organizată încât delegatul lui Mihai-Vodă îl va putea lua în seamă oricând. Trebue să aducă însă cu sine un act cum că Mihai-Vodă va lua parte la toate prestațiunile ducatelor Schweidnitz și Jauer ca și ceilalți membri ai senatului acelor țări.

În urma ordinului din 17 Martie in Sachen die Ablösung des Khinspergischen Pfandtschillings[1] *raportăm că lucrul e aşa de bine pregătit*, dass zu welcher Zeit Euere Kays. Mt. die Einantwortung zu des Michael Weydens Abgesandten Handen genädigist anbefelchen werden, dieselbte ohne einichen Saumbsal beschehen, und weder an einem, noch dem andern einicher Mangel nit erscheinen solle. Demnach aber Euere Kays. Mt. auch genädigist erachten, dass vor solcher Einantwortung von seinen des Weydens Leuten ein Schein, dass Er alles dasjenige, was andere Ständt allda bey gemeinem Landt leisten, auch thuen welle, genumben[2] werden sollte, unser Erachtens nach die Notturft erfordert, dass gedachten Weyden Abgesandter einen Revers wegen der Mitleidung von sich geben ... ungefähr auf folgenden Inhalt ... dass nachdem Euer Kays. Mt. Ihme Weyda die Herrschaft Kinsperg aus Gnaden einthuen und geben liessen, dass Er entgegen anstatt seines Herrn und seiner Nachkhumben zuegesagt und sich verobligiert hätte, dass Er neben den Landtständen und dem ganzen *Corpore* der Fürstenthümber Schweidnitz und Jauer alles dasjenige, so sie Euer Maiestät, als Königen zue Behaimb, es sei an Ritterdiensten, Steuern, Türkenhülfen, Biergelder, gemeinen Landen Anlagen und andern von Ihren Güetern leisten oder sonsten dem gemeinen Landt zum besten befürderten, solches alles auch von diesen Khinspergischen Güetern, inmassen andere Landtsässen und vorige Inhaber desselbten Pfandtschillings gethan, leisten und befürdern helfen; wegen dieser Herrschaft auch in fürfallenden Sachen seinen Respect auf Euer Maiestät Ambt und Rechte berührter Fürstenthümber haben und daselbst Recht nemben und geben wollte ... die *Communication* dieser Sachen mit dem Oberambt und den Fürsten und Ständen in Schlesien ... von Euer Maiestäts Hofe gethan werden möchte, weil gleich wol der Weyda ein ausländische Person ist ... Was dann der Schweidnitzischen Landtständte *praetendirte Privilegia* anreicht *propunem*, Euere Kays. Mt. durch dero genädigistes Schreiben genädigist insinuirten und Ihnen daneben vermelden mächten, dass solches Ihnen an Ihren Privilegien und Freyheiten zu einichen Verfang, *praeiudicio* oder Nachtheil gar nicht gereichen, Er, der Michael Weyda auch von diesen Güetern durch die seinigen neben gemeinem Landt Contribution leiden und tragen, und darüber einem Steuers von Ihme genumben werden sollte; etc.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

[1] Publicat mai sus sub No. 62. [2] Dialectal, genommen.

70.

Praha, 3 Aprilie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia

Comisarii imperiali nu vor pleca în Ardeal, până ce nu se va cunoaşte bine hotărîrea lui Mihai-Vodă în privinţa cedării Ardealului. Astfel nici proviziunile de arme şi bani nu i se vor trimite, părerile sfetnicilor fiind cu totul desbinate în această chestiune însemnată.

Continuano più che mai le incertezze intorno la volontà del Valacco, et si sono accresciute anco questi dì con l'arrivo quì del Dottor Pezzen, del Isolano et di Carlo Magno, perchè Carlo afferma che il Valacco gli habbia promesso di restituire la Transilvania ad ogni cenno di Sua Maestà. Il Dottor Pezzen dice che egli non crede, che sia per attenderlo, et si fonda sopra una relazione di un Marino Raguseo, servitore di Sua Maestà, che fu mandato a quella volta, il quale sì come da principio ingannato dalle parole de Michali, mentre fu in quella provincia, scrisse ch'era paratissimo di resignarla, così adesso dice che per la tardanza di questi nel risolversi, et per esser sollecitato con gran promesse et speranze da altri, non sarà per spogliarsene così facilmente; et però le provisioni incamminate a quella volta di arme et altro non entreranno, se prima il Dottor Pezzen non sarà assicurato della sua resolutione. Et se bene si può veder, che il Pezzen accresca anco le cose per maggior riputatione sua, et sicurtà di quello che tratta, acciocchè in ogni caso di sinistro successo non fosse data la colpa a lui, tuttavia è verissimo che il Raguseo lo dica, et mi viene anco confermato con lettere di Toccai delli 8 del passato, dove si era retirato il Sig[r] Basti con le sue genti.

Li 200.000 taleri, de quali scrissi, che si fosse fatta la provisione, 100.000 già sono a Vienna et gli altri si invieranno et sono 100.000 da dar al Valacco, se restaranno d'accordo per paghe servite, giusta le loro conventioni fino a questo Settembre passato, et li altri per li primi mesi dell' anno venturo.

Ha il Vallacco dato di mano sopra 15.000 taleri di entrata, che furono già assignati all' Arciduchessa già moglie del principe Sigismondo, et li ha applicati a sua moglie, et ha scritto quì anco una lettera all' ambasciator Cattolico perchè voglia intercedere appresso al suo Re qualche aiuto per lui in causa, che è di tanto servitio della Christianità.

Partì il Giovedì Santo, 30 del passato, il Dottor Pezzen per andar a far le feste a casa sua, et l'Isolano una di queste feste; nè Carlo Magno anderà più, il quale resta con gran sua passione d'animo, parendo a lui che trattandosi di risolver sopra un negocio ch'egli ha già la parola, dovesse esser presente et per servitio di Sua Maestà, et per il suo onore ancora, et perchè ciò sia stato ordinato, non si può anco penetrare. L'Isolano viene mandato per cosa certa per vedere dove si potesse in Transilvania far qualche cittadella et qualche fortezza alli passi stretti, per assicurarsi del paese della Transilvania, et il Dottor Pezzen per trattare questa restitutione, come anco altre volte avvisai.

Di Praga, a li 3 d'Aprile 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

71.

Roma, 8 Aprilie 1600.

Cav. Giovanni Mocenigo ambasciator către dogele de Venezia.

Ştiri despre Mihai-Vodă aduse de un om sosit din Alba-Iulia. E favorabil catolicilor, dar mândru, ţinând să fie chemat „Alteţă" şi „Principe" neavând niciun gând de a preda Ardealul împăratului Rudolf. Nedreptăţiri faţă de nemeşii unguri.

Nella dieta di Varsovia in Polonia quì si è divulgato d'alcuni che fra le altre provisioni sono state determinate due cose: la prima, che sia licentiato il Noncio del Papa, et che non possi resiedere nell'avenire in quel Regno più ambasciatori ordinarii de Principi, perchè non habbino a far relationi, et a dar conto delle cose loro fuori del Regno; et la seconda, di dar il passo a quaranta mille Tartari, perchè abbruggino il paese del Turco principalissimo Unghero, per dove passino in Vallacchia, procurando di rovinarla, per far diversione al Vallacco et tentare per questa via che lasci la Transilvania.

Da persona, che viene in pochi giorni da quella parte, è stato detto a Sua Santità, che il Vallacco andava quindici giorni alla Chiesa de Latini, et quindeci a quella de Greci, et che ha donato sessanta villaggi, che erano de heretici a Catholici, cose che hanno molto spiaciuto alla Santità Sua. Riferisce oltre di ciò questo medesimo che fa il detto Vallacco, che si usi seco titolo di A l t e z z a, et di P r i n c i p e di Transilvania, che non mostrava nessuna inclinatione di voler cedere quella provincia all' Imperatore, ma più

tosto procurava di essere investito di essa da Turchi, et di riconoscere il Gran Signore mentre le ne lasciasse il possesso.

Che haveva voluto vedere la sepultura del Cardinal Bathori, la quale era due braccia solamente lontana da quella del fu Cardinale Sig^r Georgio, [1] che fu già ammazzato dal Sig^r Palavicino.

Che a Michiele Bornamissa, che era la più ricca testa di Transilvania, haveva presa una buona somma di denari, et che in Albaiulia haveva tolto al Cornis, [2] che fu quello che tradì il Cardinal Bathori, un bellissimo palazzo, et appropriatolo alla sua medesima persona per sua habitatione.[3]

Di Roma, li 8 Aprile 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Roma. Vol. 45 fol. 60.)

72.

Roma, 8 Aprilie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă plecat spre Braşov pentru a întâmpina pe ceauşul sultanului. Comisarii imperiali nemulţumiţi cu atitudinea sa. Mihai cere dela împăratul Rudolf mari distincţiuni.

Di Roma li 8 Aprile 1600. Sabato.

Di Ungheria et Transilvania scrivono che il Valacco era ben partito da Albagiulia, ma non della Transilvania, et che se bene haveva mandato via il primo chiausso turco, senza audienza, che nondimeno haveva mandato ad incontrare un altro chiaus per dargli audienza nella città di Corona, ove dovevan anco intervenire un ambasciatore del Moldavo, et un altro de' Pollachi, et che li commissari imperiali vedendo tanta volubilità in detto Valacco, non sapevano che pensare; et che detto Valacco oltre le altre dimande, ricercava anco dall'Imperatore de esser fatto Principe dell'Imperio, et haver il tosone.

(Biblioteca Vaticana. Roma. Urbinate 1068.)

[1] Vestitul Frate George Martinuzzi, omorît în 1551.

[2] Cunoscutul senator Gaspar Kornis.

[3] Această relaţiune dă să înţelegem că Mihai-Vodă s-a mutat din palatul princiar într'un alt palat, mai mic, al senatorului Kornis, unde se simţia poate mai bine şi mai liniştit.

73.

Košice, 10 Aprilie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă a plecat dela Sibiu îndărăt la Alba-Iulia împreună cu solia turcească, iar comisarii împărăteşti îl urmează de departe.

Aus Caschaw von 10. April Anno 1600.

Wie man aus der Hermannstadt in Sibenbürgen vom letzten Martii schreibt, ist der Michel Weida sambt der Türggischen Potschaft den Tag zuvor von dannen nach Weissenburg verreist, umb alda die Ostern zue halten. Dem thun unsere Kayserliche Commissarien, als Herr David Ungnad und Herr Michel Zaggel immer von fern nachfolgen, zue welchen man noch den D. Pezzen mit andern grossen Verlangen erwartet. Was nun obgedachter Türggischen Potschaft Verrichtung oder wo sie von Weissenburg hin verreisen werde, ist unbewusst. Die Polnische Potschaft ist bereit von dem Michel Weida wieder nach Haus geverreist.

Sonst sein noch allerlei Sachen in Still.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 137.)

74.

Wien, 12 Aprilie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Solia turcească şi poloneză primită bine de Mihai-Vodă care aşteaptă pe comisarii împărăteşti la dânsul. Dieta convocată de Mihai-Vodă la Braşov.

Aus Wien von 12. Aprillis Anno 1600.

Ob man wol aus Ober Hungern geschrieben, dass Sigismundo Bathori widerumb in Siebenbürgen ankommen und sich bei dem Michael Weyda befinde, und mit Ihme wegen Cedierung des Landts tractiere, so erfolgt doch das Widerspiel, auch dass man von Ihme Bathori einiges Wissen habe.

Sonsten aber wirdet confirmiert, dass der Michael Weyda die bey Ihme ankommne Türggische Potschaft, so wol auch die Polnische, mit grosser Ehrerbietung tractiere, ebenmässig auch viel zue Herrn Ungnaden und Herrn Zekel, als Kayserliche Commissarien komme, die dann auch des Herrn Pezzen, welli-

cher bereit alhie ankommen, und täglich dahin verreisen mit grossem Verlangen erwarte; etc.

Aus Caschaw wirdet geschrieben, der Michael Weyda habe einen Landtag in Sibenbürgen gehalten, darinnen Er von jeder Porten 4 Taler und absönderlich von den Ständen ein ansehnliche Summa Geldts, bevorab an die Cronstadt 20/M Taler begehrt, solliches alles bey Einziehung ihrer Hab und Güter inner 14 Tagen zu erlegen.[1] Der hat viel Volks bey sich beysammen. Wohin Er nun solliches gebrauchen wirdet, gibt Zeit.

Die Türggisch Potschaft ist gleichwol abgefertigt, will aber ohne endliche Resolution nit von dannen, gleichwol sich der Weyda gegen ihnen vernehmen lassen, Er könnte ohne Vorwissen Ihrer Kayserlichen Maiestät kein Frieden eingehen. So hat Er auch durch das ganze Landt bey Leibstraf ausrufen lassen, kein Proviandt aus dem Landt, allein in Ungern zu fiehren.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 122.)

75.

Alba-Iulia, 13 Aprilie 1600.

Mihai-Vodă către autorităţile din Ardeal.

Ordonă ca Gregorie Csiszár din Alba-Iulia să fie ascultat pentru stabilirea adevărului în chestiunile sale de drept.

Michael Valachiae transalpinae Vaiuoda etc. Universis et singulis Egregiis, Nobilibus, pariter et Ignobilibus ac alterius cuiuscunque status, bonae tamen honestaeque famae et conditionis utriusque sexus hominibus, ubivis in hoc regno Transilvaniae constitutis et commorantibus, praesentes visuris. Salutem et favorem. Exponitur nobis in persona Egregii Gregorii Chizar Albensis, qualiter ipse medio vestri ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum coram declarandorum in praesentia Egregiorum et Nobilium Georgii Igeni, M[athae]i Chombay, Andreae Thoroczkay, Stephani Somogy, Andreae, Emerici, Pauli et Georgii Zigety, Georgii Bodó, Joa[nnis T]harczaly, Stephani Berczi notariorum et scribarum Cancellariae nostrae maioris, de curia nostra ad id specialiter transmissorum; item Stephani Nyreo, Ladislai et Matthiae Zabo, Andreae Thuri, Ladislai La-

[1] Hotărîrile acestei diete (convocate pe ziua de 12 Martie 1600 la Braşov) au apărut în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. V p. 579—582 şi nu se află în toate colecţiunile dietale.

katos, Joannis Eotueos de Alba Julia, pro iurium suorum tuitione, et defensione quasdam fassiones et attestationes celebrari facere vellet iure admittendo. Cum autem veritatis fassio iustitiaeque recognitio nemini debeat abnegari : Proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut dum et quandocunque cum praesentibus simul, vel divisim fueritis requisiti, statim sub oneribus singularum sedecim Marcarum gravis ponderis, per eos quorum interest, seu interierit irremissibiliter exigendarum, ad diem et locum per ipsum exponentem vel hominem suum vobis praefigendum, in praesentiam dictorum hominum nostrorum, quibus nos serie praesent[ium] vestras fassiones sub consuetis oneribus recipere mandamus, [per]sonaliter accedere, ibique ad fidem vestram [Deo debi]tam qualiscunque vobis super rebus coram interrogan[dis constiterit] certitudo veritatis suo modo dicere, fate[ri et attestari] modis omnibus debeatis et teneamini. Super [quibus quidem fassionibus] et attestationibus vestris literas tandem per praescriptos homines nostros sub sigillis fide eorum mediante conscribere et [an]notato exponenti iurium suorum uberiorem ad cautelam necessariam extradari volumus, et iubemus communi justitia [ac ae]quitate suadente. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Albae Juliae, die decima tertia mensis Aprilis. Anno domini Millesimo Sexcentesimo.

(L. S.) Lecta mpr

(Archivum Capituli Albensis. Alba-Iulia. În multe locuri ros de şoareci. Beke No. 1202.)

76.

Alba-Iulia, 14 Aprilie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Pregătirile lui Mihai-Vodă pentru campania în Moldova. A chemat şapte nemeşi la sfat şi afară de aceea s'a dat ordin în ţară să fie toţi gata de plecare. Are şi 24 de tunuri. Apoi aşteaptă pe Baba Novac din Lipova, căpitan renumit de haiduci.

Aus Weissenburg in Sibenbürgen von 14. Aprilis Anno 1600.

Der Wayda und die Herren Commissarien erwarten des Herrn Pezzen alle augenblicklich mit grossem Verlangen. Er

künne, Ihme auch ein Stück Guetes in diesen Landen einzugeben gehorsambist gesuecht und begehret. Ob wir nun wol auf solches sein Suechen genädigist gemeint gewest, Ihne in anderweg zue contentieren oder doch etwa anderer Orten, als in Hungern mit dergleichen zu versehen, so hat es uns doch darzu an Gelegenheit gemangelt, und für das beste angesehen, dass wir Ihme mit angeregtem Guet Künigsperg willfahrten, Ihme dasselbe erblich eingeben, und Ihne bey der versprochenen Treu und erwiesenen guetherzigen Affection erhielten, des Versehens, weil solches der fürnehmben Stück keines, es würde wider die Stände dieses Künigreichs, wie auch die Fürsten und Stände in Schlesien gar nit sein und sie hierzue ohne alle Weigerung gern verwilligen, wie dann auch von Ihme bey der Antretung solche Schein begehrt werden sollten, dass Er dasjenige, was sich von Recht und Gewohnheit wegen gebührt, wie andere Landtschaften zue thuen, auch schuldig sein, und hierinnen hoffentlich kein Mangel sein würde: An dich hiemit genädigist begehrendt, weil du nun hieraus unser Intent gehorsambist verstanden, du wollest solches den mehrgemeldten bey jetzigen Landrechten verhandenen Obristen Landtoffizieren nochmals proponiern, und die Sachen unserm zu dir habendem Vertrauen nach also richten, damit sie hierzue Ihren Consens begehrtermassen geben, und do ja etwa dergleichen Einwurf und Impedimenta, wie du in obangeregtem deinem Schreiben meldest, sich merken liessen, allen Fleiss ankehren, wie dieselben beyseits geräumbt und unserem Suechen, weil der gedachte Weyda, als du bewusst, sich so wohl gehalten und verdient ist, statt gethan werde, wie dann auch, wann uns hierüber deine ferrere Nachrichtung zuekombt, in Schlesien an gehörigem Ort die Sachen angebracht und darinnen gleichfalls Richtigkeit gemacht werden kann, allein dass du solches aller Müglichkeit nach befürderst, wie du gehorsambist zu thuen weisst; etc.

Geben Pilsen, den 16-den Martii Anno im Sechzehenhundertisten.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 49—50.)

62.

Plzen, 17 Martie 1600.

Împăratul Rudolf II către Camera din Silezia.

Aprobă condiţiile în cari domeniul ipotecat Kynsburg, dăruit lui Mihai-Vodă se va putea răscumpăra, ordonând să aibă

grije ca predarea acestui domeniu să fie aprobată de către dieta viitoare a Staturilor şi Ordinelor Sileziei.

Die Ablösung des Künigspergischen Pfandtschillings im Schweidnitzischen Fürstentumb für den Weida in der Wallachey, und was dits Orts in allem anhängig und allerseits zu verrichten berichten betreffend.

Uns ist gehorsambist fürkomben, was Ihr unserer anwesenden Hof-Camer vom 23-igisten Februarii nächsthin wegen Ablösung des Künigspergischen Pfandtschillings im Schweidnitzischen Fürstenthumb zuegeschrieben und Euch darauf ferneres zu bescheiden begehrt habt.[1]

Nun ist in dem von Euch gar wol beschehen, dass Ihr umb das Gelt zue Ledigmachung gemeldtes Pfandtschillings bemüehet gehabt, und dieselben nunmehr des nächsten Tages, wie Ihr meldet, fortstellen müeget; damit Ihr aber solches Euern Aufbringens euch hienach wieder entheben und befreien künnet: Als ist uns gar nit zuwider, ja bewilligen auch hiemit genädiglich, dass zu solcher anderer Enthebung die Gurischen, Jauerischen und Neumarkischen Burglehens Kaufgelder, wann die gefallen, vorgeschlagener massen gebraucht und angelegt werden. Benebens in Gnaden befehlend, weil solche Kaufstractationen euerem Andeuten nach, theils noch nit gar geschlossen, dass Ihr solche förderliche voranzutreiben Euch angelegen sein lasset, und zue Bezahlung dieser Anticipation, weil daran hernach hoffentlich soviel nit manglen würdet, ehist auch euers theils verhelfen wollet, dann dass zu solcher euerer Wiederledigung die im Opplischen und Ratiborischen, seit des entwichenen Fürstens einkombene und vorhandene Geföll anieczo entlehnet und angewendet werden solle, das kann darumben nit sein, dann wir solches Gelt bereits anderstwohin deputirt und anzuwenden Befehlch gethan, darumben nun die Wiedererstattung aus obberührten Mitteln beschehen wirdet müssen. Allein, wollen wir die Abledigung solcher Herrschaft durch Euch also befürdert haben, damit dieselbe noch vor jetzt kombenden Ostern zu unsern Handen gebracht und übernomben werden müege, wie dann Euch auch die Einantwortung halber hienach weiter Befehlch zuekomben solle.

Soviel aber die durch Euch angeregte Erzeugung eines Vorrats dahin gen Künigsperg betrifft, do haben wir Euch bereit

[1] Publicat mai sus in extras sub No. 45.

durch unsere Hof-Camer antdeuten lassen, dass Ihr darzu von drey bis in vier hundert Taller anlegen möchtet; dieweil Ihr aber anietzo die theure Füetterung und dann sonsten alda alles im Lande in hohen Werth anziehet, und Ihr mit dem vorigen nit gelangen, und darumben solches noch auf einhundert oder zweyhundert Taller erhöhen zu sein vermeinen thuet: Als lassen wir uns auch genädigist gefallen, dass Ihr über die vorigen einhundert noch einhundert oder gar zweyhundert Taller zu dergleichen Notdurft zur Handtrichtung dargeben und anlegen lassen müget.

Der Einanwortung halber, do sein wir genädigist bedacht, euch zwar die Notdurft hienach zuezufertigen; wann aber dennocht auch vonnöten sein will, dass vor solcher Antretung von sein, des Weyda Leuten darumben Schein genumben werde, dass Er alles dasjenige, was andere Stände alda bey gemeinem Lande leisten, auch thuen solle: Als befehlen wir Euch hiemit genädigist, dass Ihr uns mit Guetachten berichtet, wie und mit welchen Requisitis, doch solcher Gestalt werden möchte, auch ob nit vonnöten, dass dennoch diese Sachen vorhero an das Ober-Ambt gelangt, und mit den nahet gesessenen Fürsten und Ständen, wegen der Einnahmb oder Verwilligung zu solcher Eingebung, weil es bey jüngstem Fürstentag nit beschehen, communicirt werde, und dann weil die Landtsässen im Schweidnitzischen Fürstenthumb Privilegia praetendirn, ob dergleichen Praetensionen unserm Intent irgend ein Hinderung bringen, und wie man solchem begegnen möchte. Wie Ihr gehorsambist zu thuen, auch eines und das ander als obverstanden, anzuestellen, fürnehmblich aber das begehrte zu Guetbedunken bey eigenem Boten heraus zue befürdern wüssen werdet; etc.

Geben Pilsen den siebenzehenden Martii Anno im Sechszehen hundertisten.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 50—52.)

63.

Praha, 19 Martie 1600.

Sdenko Ad. Poppl ep. cancelar către împăratul Rudolf II.

Chestiunea predării domeniului Kynsburg lui Mihai-Vodă se va propune Ordinelor ţării numai în dieta lor de după Rusalii.

Am primit scrisoarea din 16 *a lunii* wegen des Michael Weyda, dem Euer Maiestät Ihr Eigenthumb Khinsperg genandt

und im Schweidnitzischen Fürstenthumb gelegen Erblichen zu geben gnädigist entschlossen wären;[1] *deoarece însă* der mehrertheil der Herren Officiere und Rechtsitzer widerumb verreist und weggezogen gewest, *Vă comunic*, dass die Sache nit eher als beim künftigen Landrecht, so umb Pfingsten gehalten wirdt fürgenommen und daselbsten *in pleno consessu* reif und wohl berathschlagt wird.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

64.

Praha, 20 Martie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Carlo Magno întors din Ardeal, a adus dorinţele lui Mihai-Vodă în privinţa cedării ţării. Faţă de această înclinaţie a lui Mihai, Basta scrie despre declaraţia sa cum că nu va ceda Ardealul, ocupat de dânsul fără ajutorul altuia. Leşii pe de altă parte îşi adună oştile la hotarele Moldovei spre a fi gata la orice mişcare a lui Mihai-Vodă, care până acum a omorît 150 de nemeşi şi pe Raguzanul care anul trecut fusese trimes aci de către cardinalul Báthory.

Gli avvisi che questa settimana habbiamo delle cose di Transilvania sono tra se stessi così poco concordi, che non ardisco fermare alcuna cosa più di certo di quello che V. Serenità resterà servita di intendere quì appresso, perchè essendo arrivato Carlo Magno a Pilzen, di ritorno di quella provincia, scrivono che porti la buona volontà del Valacco et che si contenterà uscire di essa, mentre Sua Maestà Cesarea gli sborsi 500.000 taleri et mandi arme per armare 15.000 Siculi, con quali, et con 37.000 altri soldati che ha tuttavia in essere, disegnava a primo tempo passare il Danubio et penetrare nel paese turchesco, et quello non solo con fine di dividere le forze delli nemici per tale mezzo, ma di ruinarli il paese et difficultar loro il modo anco del condurre li loro eserciti in Ongaria, quando non possono trovare vettovaglie per il cammino.

Dall'altro canto ho letto una lettera del Sig[r] Basti da Briz,[2] scritta ad un suo amico quì, nella qual dice haver ricevuto avviso dalli commissarii Cesarei, i quali ancora non erano partiti dal Valacco, come egli al presente publicava di pretender quella provincia per sua ereditaria, poichè s'è l'haveva acquistata con le

[1] Scrisoarea citată publicată mai sus sub No. 60.

[2] Scris greşit, în loc de Debriz (Debreczen) unde Basta se afla la sfârşitul lui Fevruarie 1600, fără să-i cunoaştem scrisoarea aci citată.

sole sue arme, senza aiuto o assistenza d'altri. Quello ch'habbia a succedere presto si sappia. Intanto il Pezzen, l'Isolano et il sopradetto Carlo Magno doveano andar in Transilvania insieme, et scrivono che si mettessero ad ordine per partire fino alli 18 di questo, ma ancora non habbiamo havuto nova che si fossero incamminati.

Portava Carlo Magno nel venir quì un horologio di valore di 15.000 taleri, che era del fu Cardinal Bathori, per presentare a Sua Maestà, datogli dal Valacco, ma havendo lasciato il carro indietro con un suo nepote, et esso passatone per le poste di Pilzen, è stato svaleggiato nella Moravia, et gli hanno tolto l'horologio et altre cose per l'ammontare di forse 5000 taleri appresso.

I Polachi ammassano tuttavia gente anch'essi alli confini della Moldavia, per star attenti ad ogni accidenti che potessero partorire tante forze del Valacco adunate insieme, il quale fino all'hora avea fatto morire 150 gentilomeni et strangolare un Raguseo,[1] stato quì l'anno passato agente del fu Cardinale, il quale pretendeva esser fatto Re della Bossina, perchè havesse comunicato al padrone quello intese mentre era quì del concetto ch'esso Valacco haveva con Sua Maestà d'invader la provincia nel modo che fece; se ben questi divulghino ch'egli l'habbia fatto con lettere falsificate et contro li ordini della Maestà Sua.

Di Praga, alli 20 di Marzo 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

[1] Vre-un frate al lui Paolo Giorgi Raguseo, imprudent în scrierile sale conţinutul cărora ajungând la cunoştinţa lui Mihai-Vodă, era lucru firesc să fie indignat, întrucât într'una din ele scrie astfel: Al Vaivoda hanno in odio gl'Ungari, li Sassoni, li Vallachi di Transilvania, et li Siculi sono disgustati; sì che i cieli, la terra, con li altri elementi esclamano contro di lui et delle sue infame operationi. (Hurmuzaki: Documente vol. XII p. 797.)

65.

Praha, 20 Martie 1600.

Cesare Florio către Duca din Modena.

Sosirea lui Carlo Magno din Ardeal, unde fusese trimes de către împărat la Mihai-Vodă, dorind să aibă dela el ceasornicul curios ce-l dăduse odată principelui Sigismund Báthory. Ştiri controversate despre purtarea îndoelnică a lui Mihai-Vodă, care tratează cu Turcii, iar pe de alta nu lasă să intre generalul Basta în Ardeal.

Nel restante tornò ultimamente di Transilvania il Gentil'huomo che già vi mandò Sua Maestà con alcuni presenti per il Vallacco, dal quale ne riportava all'incontro per la Maestà Sua, et fra gli altri un horologio di curioso artificio, che già fu donato da Sua Maestà al prencipe Sigismondo et che venuto in potere di esso Vallacco era rimandato da lui a Sua Maestà; la quale si era mostrata desiderosissima di rihaverlo. Ma le genti di detto Gentil'huomo ch'eran' venuti avanti su le poste, dopo l'haver fuggito ogni altro pericolo, cascarono a' confini di Moravia in assassini del paese che levarono loro non solamente le robe loro proprie, ma li presenti ancora, che portavano per Sua Maestà.

Circa gli affari publici di Transilvania riferiscono pure che il Vallacco mostri di tenere quella provincia a devotione di Sua Maestà, et di essere insieme per consignarla a chi vorrà la Maestà Sua. Ma in un medesimo tempo dicono però ancora ch'egli tratti con ministri del Turco. Il che dà non puoca gelosia a molti, non ostante ch'esso scusi simili trattationi, con rimostrare che seguono per ingannarli con dissimulationi. Et rimanendosi poi ancora con molta gelosia della sua sincerità per non volere egli dar facoltà al Sig^{r} Giorgio Basta d'entrare in Transilvania; risponde anco a questa obiettione che ciò ricusi per ingannar parimente li Turchi, con lasciarli in opinione che fra Sua Maestà et lui non sia altrimenti concerto nissuno. Ma fra tutti pare che il Sig^{r} Basta non si assicuri punto di queste scuse apparenti del Vallacco, et perciò ancora fa continove istanze per havere aiuti et di genti, et di denari, per aiutar col timore della forza le trattationi disarmate per via di commissarii.

Di Praga, li 20 Marzo 1600.

(R. Archivio di Stato, Modena. Carteggio Germania, busta 57.)

66.

[Praha, 20 Martie 1600.]

Relaţiunea lui Carlo Magno despre cele observate în Ardeal.

Mihai-Vodă e gata a restitui Ardealul împăratului dar e de părere că acest lucru nu se poate face acuma. Cere ajutoare de bani pentru a putea porni împotriva păgânilor. David Ungnad însă nu are încredere în Mihai-Vodă.

La relatione del Signor Carlo Magno tornato ultimamente di Transilvania si ristringe a infrascritti capi.

Che il Valacco si essibisca più prontamente che mai di restituire la provincia a chi comanderà Sua Maestà; ma che mostri che al interesse della Maestà Sua non compla, che la restitutione segua così hora per non metter in gelosia il Turco, a cui solo dice haver mostrato simulatamente di voler servire et da lui dependere, per adormentarlo.

Domanda 500/m fiorini l'anno per mantenimento di un essercito numerosissimo et sin di circa 100/m persone, promettendoli i Siculi per la libertà concessa loro X/m lanze, et 12/m archibugieri, et da tutto il resto della Transilvania 50/m soldati, et haverne al presente in pronto circa 36/m fra Valachi, Ungari, Ratiani et Cosachi.

Con questo essercito promette il Valacco di scorrere il paese sin a Constantinopoli, et cose maggiori, et per mostrar maggior sincerità, dice di voler che il danaro s'habbia da distribuire da ministri imperiali, et che esso non vuole pur toccarsi un quattrino.

Che sia inclinato, o almeno che mostrisi tale di voler venire al grembo della Chiesa Cattolica, et che perciò forsi scriva a Nostro Signore in questa materia, oltre il domandarli danari, come fa anche a tutti i principi d'Impero, et ad ogni altro più interessato col Turco, contro il quale promette acquisti notabilissimi, et in sin quello di Constantinopoli per cavar benevolenza et cavar quattrini.

E' stato più volte presentato dal Turco, et particolarmente di una scimitarra di grandissimo prezzo. Ma David Ungnad che si trova al presente presso al Valacco, commissario Cesareo par che scriva diversamente della relatione del Magno circa la voluntà del medesimo Valacco nel restituire la provintia, nel qual dice de non trovar nè fermezza, nè sincerità alcuna; ben s'accordano in questo c'habbi un gran peculio.

Stanno di giorno in giorno di partenza per Transilvania il Pez con 30/m fiorini [1] tra gioie et danari da presentarsi al Valacco et per venir seco, se sarà possibile alla capitulatione. Il conte Isolano va seco, dicesi, per provedere quelle frontiere et fortificarle dove sarà bisogno, et con essi torna anche il Magno; etc.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III 107 gh fol. 176 et Bibl. Vaticana. Urbinate 1068.)

[1] Scris în mod exagerat: 300,000.

Notă. Raportul oficial al lui Carlo Magno către arhiducele Maximilian din ziua de 20 Martie 1600 (în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 795—796) povesteşte cele observate în Ardeal în legătură cu Mihai-Vodă cu totul cu alte cuvinte. Relaţiunea noastră întregeşte însă cu multe amănunte mărunte cele cuprinse acolo, arătând pe de altă parte cum se prefăceau pe vremea aceasta actele de către făuritorii de „relaţiuni" şi „avize" cari mişunau în curţile mari ale Europei.

67.

Sibiu, 21 Martie 1600.

Mihai-Vodă către notarul Andrei Szereday şi tovarăşii săi.

Mandat de introducere a locuitorilor comunei săseşti Bendorf în stăpânirea unei case zidite pe terenul ei în mod samavolnic de către decedatul Petru Gerendi.

Michael Valachiae Transalpinae Vaivoda etc. Egregiis et Nobilibus Andreae Zereday, Georgio Bodo, Michaeli Almassy, Stephano Berzy, Matthaeo Dombay, Georgio Nagy, Andreae, Emerico et Georgio Zwgety, notariis et scribis cancellariae nostrae maioris ... Salutem et favorem. Cum nos ... attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis Circumspectorum iudicis et iuratorum civium ac universorum inhabitatorum possessionis Saxonicalis Begendorff, quae ipsi nobis ... exhibuerunt ... totalem et integram [do]mum in fine dictae possessionis Begendorff, in sede Saxonicali Wyegyhaz existentem habitam, antea quidem per Egregium quondam Petrum Gerendi, tunc iudicem Regium dictae sedis potentia mediante exstructam et aedificatam, per ipsumque et haeredes eius, ut intelligimus, hactenus illegitime tentam et possessam, verum ex eo, quod cum nos anno Millesimo quingentesimo nonagesimo nono proxime praeterito, regnum hoc Transsilvaniae armis in nostram redegissemus potestatem, iure belli ad nos, consequenterque collationem nostram devolutam et redactam, totum item et omne ius Regium ... simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ... memoratis inhabitatoribus dictae possessionis Begendorff ... vigore aliarum literarum nostrarum donationalium ... in perpetuum ... clementer dederimus..., velimusque eosdem in dominium eiusdem domus medio vestri introduci, seque statui facere, iure [admi]ttente. Proinde vobis...

committimus... ut... introducatis praefatos... in dominium eiusdem domus, iurisque Regii in eadem habiti, statuatisque eandem et idem eisdem... perpetuo possidenda ; etc.

Datum in civitate nostra Cibiniensi, die 21. mensis Martii. Anno Domini 1600.

(L. S.) Lecta mpr

(Muz. Ard. Cluj. Archivum familiae Com. Teleki.)

68.

Suceava, 29 Martie 1600.

Principele Sigismund Báthory către cancelarul Ioan Zamoyski.

La dorința lui Ieremia-Vodă îi trimite pe David Veres spre a-l informa despre treburile sale.

Ill^me^ domine Affinis carissime et observandissime.

Voluit Spectabilis et Magnificus dominus Hieremias Vaivoda, ut aliquem ex meis ad Ill^mam^ D. V^ram^ mitterem, cui quem admodum in ceteris, ita nec in hac re volui refragari. Expedivi igitur Generosum Davidem Veres, qui et Ill^mam^ D. V^ram^ meo nomine salutabit, simul et de me, meisque negotiis quaedam referet ; dabit Ill^mus^ Dominus pro sua in omnes humanitate, verbis illius, tanquam mihi ipsi praesenti fidem, atque me, ut semper fecit, amore suo prosequatur. Quem ut Deus quamdiutissime servet incolumem, ex animo precor.

Datae Zuchavae, 29. Martii 1600.

Ill^mae^ D. V.

Servitor et affinis observantissimus

Sigismundus Princeps mpr

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Plik 40 No. 20.)

69.

Breslau, 30 Martie 1600.

Camera din Silezia către împăratul Rudolf II.

Chestiunea predării domeniului Kynsburg e așa de bine organizată încât delegatul lui Mihai-Vodă îl va putea lua în seamă oricând. Trebue să aducă însă cu sine un act cum că Mihai-Vodă va lua parte la toate prestațiunile ducatelor Schweidnitz și Jauer ca și ceilalți membri ai senatului acelor țări.

În urma ordinului din 17 Martie in Sachen die Ablösung des Khinspergischen Pfandtschillings[1] *raportăm că lucrul e aşa de bine pregătit*, dass zu welcher Zeit Euere Kays. Mt. die Einantwortung zu des Michael Weydens Abgesandten Handen genädigist anbefelchen werden, dieselbte ohne einichen Saumbsal beschehen, und weder an einem, noch dem andern einicher Mangel nit erscheinen solle. Demnach aber Euere Kays. Mt. auch genädigist erachten, dass vor solcher Einantwortung von seinen des Weydens Leuten ein Schein, dass Er alles dasjenige, was andere Ständt allda bey gemeinem Landt leisten, auch thuen welle, genumben[2] werden sollte, unser Erachtens nach die Notturft erfordert, dass gedachten Weyden Abgesandter einen Revers wegen der Mitleidung von sich geben ... ungefähr auf folgenden Inhalt ... dass nachdem Euer Kays. Mt. Ihme Weyda die Herrschaft Kinsperg aus Gnaden einthuen und geben liessen, dass Er entgegen anstatt seines Herrn und seiner Nachkhumben zuegesagt und sich verobligiert hätte, dass Er neben den Landtständen und dem ganzen *Corpore* der Fürstenthümber Schweidnitz und Jauer alles dasjenige, so sie Euer Maiestät, als Königen zue Behaimb, es sei an Ritterdiensten, Steuern, Türkenhülfen, Biergelder, gemeinen Landen Anlagen und andern von Ihren Güetern leisten oder sonsten dem gemeinen Landt zum besten befürderten, solches alles auch von diesen Khinspergischen Güetern, inmassen andere Landtsässen und vorige Inhaber desselbten Pfandtschillings gethan, leisten und befürdern helfen; wegen dieser Herrschaft auch in fürfallenden Sachen seinen Respect auf Euer Maiestät Ambt und Rechte berührter Fürstenthümber haben und daselbst Recht nemben und geben wollte ... die *Communication* dieser Sachen mit dem Oberambt und den Fürsten und Ständen in Schlesien ... von Euer Maiestäts Hofe gethan werden möchte, weil gleich wol der Weyda ein ausländische Person ist ... Was dann der Schweidnitzischen Landtständte *praetendirte Privilegia* anreicht *propunem*, Euere Kays. Mt. durch dero genädigistes Schreiben genädigist insinuirten und Ihnen daneben vermelden mächten, dass solches Ihnen an Ihren Privilegien und Freyheiten zu einichen Verfang, *praeiudicio* oder Nachtheil gar nicht gereichen, Er, der Michael Weyda auch von diesen Güetern durch die seinigen neben gemeinem Landt Contribution leiden und tragen, und darüber einem Steuers von Ihme genumben werden sollte; etc.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

[1] Publicat mai sus sub No. 62. [2] Dialectal, genommen.

70.

Praha, 3 Aprilie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia

Comisarii imperiali nu vor pleca în Ardeal, până ce nu se va cunoaşte bine hotărîrea lui Mihai-Vodă în privinţa cedării Ardealului. Astfel nici proviziunile de arme şi bani nu i se vor trimite, părerile sfetnicilor fiind cu totul desbinate în această chestiune însemnată.

Continuano più che mai le incertezze intorno la volontà del Valacco, et si sono accresciute anco questi dì con l'arrivo quì del Dottor Pezzen, del Isolano et di Carlo Magno, perchè Carlo afferma che il Valacco gli habbia promesso di restituire la Transilvania ad ogni cenno di Sua Maestà. Il Dottor Pezzen dice che egli non crede, che sia per attenderlo, et si fonda sopra una relazione di un Marino Raguseo, servitore di Sua Maestà, che fu mandato a quella volta, il quale sì come da principio ingannato dalle parole de Michali, mentre fu in quella provincia, scrisse ch'era paratissimo di resignarla, così adesso dice che per la tardanza di questi nel risolversi, et per esser sollecitato con gran promesse et speranze da altri, non sarà per spogliarsene così facilmente; et però le provisioni incamminate a quella volta di arme et altro non entreranno, se prima il Dottor Pezzen non sarà assicurato della sua resolutione. Et se bene si può veder, che il Pezzen accresca anco le cose per maggior riputatione sua, et sicurtà di quello che tratta, acciocchè in ogni caso di sinistro successo non fosse data la colpa a lui, tuttavia è verissimo che il Raguseo lo dica, et mi viene anco confermato con lettere di Toccai delli 8 del passato, dove si era retirato il Sig[r] Basti con le sue genti.

Li 200.000 taleri, de quali scrissi, che si fosse fatta la provisione, 100.000 già sono a Vienna et gli altri si invieranno et sono 100.000 da dar al Valacco, se restaranno d'accordo per paghe servite, giusta le loro conventioni fino a questo Settembre passato, et li altri per li primi mesi dell' anno venturo.

Ha il Vallacco dato di mano sopra 15.000 taleri di entrata, che furono già assignati all' Arciduchessa già moglie del principe Sigismondo, et li ha applicati a sua moglie, et ha scritto quì anco una lettera all' ambasciator Cattolico perchè voglia intercedere appresso al suo Re qualche aiuto per lui in causa, che è di tanto servitio della Christianità.

Partì il Giovedì Santo, 30 del passato, il Dottor Pezzen per andar a far le feste a casa sua, et l'Isolano una di queste feste; nè Carlo Magno anderà più, il quale resta con gran sua passione d'animo, parendo a lui che trattandosi di risolver sopra un negocio ch'egli ha già la parola, dovesse esser presente et per servitio di Sua Maestà, et per il suo onore ancora, et perchè ciò sia stato ordinato, non si può anco penetrare. L'Isolano viene mandato per cosa certa per vedere dove si potesse in Transilvania far qualche cittadella et qualche fortezza alli passi stretti, per assicurarsi del paese della Transilvania, et il Dottor Pezzen per trattare questa restitutione, come anco altre volte avvisai.

Di Praga, a li 3 d'Aprile 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

71.

Roma, 8 Aprilie 1600.

Cav. Giovanni Mocenigo ambasciator către dogele de Venezia.

Ştiri despre Mihai-Vodă aduse de un om sosit din Alba-Iulia. E favorabil catolicilor, dar mândru, ţinând să fie chemat „Alteţă" şi „Principe" neavând niciun gând de a preda Ardealul împăratului Rudolf. Nedreptăţiri faţă de nemeşii unguri.

Nella dieta di Varsovia in Polonia quì si è divulgato d'alcuni che fra le altre provisioni sono state determinate due cose: la prima, che sia licentiato il Noncio del Papa, et che non possi resiedere nell'avenire in quel Regno più ambasciatori ordinarii de Principi, perchè non habbino a far relationi, et a dar conto delle cose loro fuori del Regno; et la seconda, di dar il passo a quaranta mille Tartari, perchè abbruggino il paese del Turco principalissimo Unghero, per dove passino in Vallacchia, procurando di rovinarla, per far diversione al Vallacco et tentare per questa via che lasci la Transilvania.

Da persona, che viene in pochi giorni da quella parte, è stato detto a Sua Santità, che il Vallacco andava quindici giorni alla Chiesa de Latini, et quindeci a quella de Greci, et che ha donato sessanta villaggi, che erano de heretici a Catholici, cose che hanno molto spiaciuto alla Santità Sua. Riferisce oltre di ciò questo medesimo che fa il detto Vallacco, che si usi seco titolo di A l t e z z a, et di P r i n c i p e di Transilvania, che non mostrava nessuna inclinatione di voler cedere quella provincia all' Imperatore, ma più

tosto procurava di essere investito di essa da Turchi, et di riconoscere il Gran Signore mentre le ne lasciasse il possesso.

Che haveva voluto vedere la sepultura del Cardinal Bathori, la quale era due braccia solamente lontana da quella del fu Cardinale Sig^r Georgio, [1] che fu già ammazzato dal Sig^r Palavicino.

Che a Michiele Bornamissa, che era la più ricca testa di Transilvania, haveva presa una buona somma di denari, et che in Albaiulia haveva tolto al Cornis, [2] che fu quello che tradì il Cardinal Bathori, un bellissimo palazzo, et appropriatolo alla sua medesima persona per sua habitatione.[3]

Di Roma, li 8 Aprile 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Roma. Vol. 45 fol. 60.)

72.

Roma, 8 Aprilie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă plecat spre Braşov pentru a întâmpina pe ceauşul sultanului. Comisarii imperiali nemulţumiţi cu atitudinea sa. Mihai cere dela împăratul Rudolf mari distincţiuni.

Di Roma li 8 Aprile 1600. Sabato.

Di Ungheria et Transilvania scrivono che il Valacco era ben partito da Albagiulia, ma non della Transilvania, et che se bene haveva mandato via il primo chiausso turco, senza audienza, che nondimeno haveva mandato ad incontrare un altro chiaus per dargli audienza nella città di Corona, ove dovevan anco intervenire un ambasciatore del Moldavo, et un altro de' Pollachi, et che li commissari imperiali vedendo tanta volubilità in detto Valacco, non sapevano che pensare; et che detto Valacco oltre le altre dimande, ricercava anco dall'Imperatore de esser fatto Principe dell'Imperio, et haver il tosone.

(Biblioteca Vaticana. Roma. Urbinate 1068.)

[1] Vestitul Frate George Martinuzzi, omorît în 1551.

[2] Cunoscutul senator Gaspar Kornis.

[3] Această relaţiune dă să înţelegem că Mihai-Vodă s-a mutat din palatul princiar într'un alt palat, mai mic, al senatorului Kornis, unde se simţia poate mai bine şi mai liniştit.

73.

Košice, 10 Aprilie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă a plecat dela Sibiu îndărăt la Alba-Iulia împreună cu solia turcească, iar comisarii împărăteşti îl urmează de departe.

Aus Caschaw von 10. April Anno 1600.

Wie man aus der Hermannstadt in Sibenbürgen vom letzten Martii schreibt, ist der Michel Weida sambt der Türggischen Potschaft den Tag zuvor von dannen nach Weissenburg verreist, umb alda die Ostern zue halten. Dem thun unsere Kayserliche Commissarien, als Herr David Ungnad und Herr Michel Zaggel immer von fern nachfolgen, zue welchen man noch den D. Pezzen mit andern grossen Verlangen erwartet. Was nun obgedachter Türggischen Potschaft Verrichtung oder wo sie von Weissenburg hin verreisen werde, ist unbewusst. Die Polnische Potschaft ist bereit von dem Michel Weida wieder nach Haus geverreist.

Sonst sein noch allerlei Sachen in Still.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 137.)

74.

Wien, 12 Aprilie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Solia turcească şi poloneză primită bine de Mihai-Vodă care aşteaptă pe comisarii împărăteşti la dânsul. Dieta convocată de Mihai-Vodă la Braşov.

Aus Wien von 12. Aprillis Anno 1600.

Ob man wol aus Ober Hungern geschrieben, dass Sigismundo Bathori widerumb in Siebenbürgen ankommen und sich bei dem Michael Weyda befinde, und mit Ihme wegen Cedierung des Landts tractiere, so erfolgt doch das Widerspiel, auch dass man von Ihme Bathori einiges Wissen habe.

Sonsten aber wirdet confirmiert, dass der Michael Weyda die bey Ihme ankommne Türggische Potschaft, so wol auch die Polnische, mit grosser Ehrerbietung tractiere, ebenmässig auch viel zue Herrn Ungnaden und Herrn Zekel, als Kayserliche Commissarien komme, die dann auch des Herrn Pezzen, welli-

cher bereit alhie ankommen, und täglich dahin verreisen mit grossem Verlangen erwarte; etc.

Aus Caschaw wirdet geschrieben, der Michael Weyda habe einen Landtag in Sibenbürgen gehalten, darinnen Er von jeder Porten 4 Taler und absönderlich von den Ständen ein ansehnliche Summa Geldts, bevorab an die Cronstadt 20/M Taler begehrt, solliches alles bey Einziehung ihrer Hab und Güter inner 14 Tagen zu erlegen.[1] Der hat viel Volks bey sich beysammen. Wohin Er nun solliches gebrauchen wirdet, gibt Zeit.

Die Türggisch Potschaft ist gleichwol abgefertigt, will aber ohne endliche Resolution nit von dannen, gleichwol sich der Weyda gegen ihnen vernehmen lassen, Er könnte ohne Vorwissen Ihrer Kayserlichen Maiestät kein Frieden eingehen. So hat Er auch durch das ganze Landt bey Leibstraf ausrufen lassen, kein Proviandt aus dem Landt, allein in Ungern zu fiehren.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 122.)

75.

Alba-Iulia, 13 Aprilie 1600.

Mihai-Vodă către autorităţile din Ardeal.

Ordonă ca Gregorie Csiszár din Alba-Iulia să fie ascultat pentru stabilirea adevărului în chestiunile sale de drept.

Michael Valachiae transalpinae Vaiuoda etc. Universis et singulis Egregiis, Nobilibus, pariter et Ignobilibus ac alterius cuiuscunque status, bonae tamen honestaeque famae et conditionis utriusque sexus hominibus, ubivis in hoc regno Transilvaniae constitutis et commorantibus, praesentes visuris. Salutem et favorem. Exponitur nobis in persona Egregii Gregorii Chizar Albensis, qualiter ipse medio vestri ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum coram declarandorum in praesentia Egregiorum et Nobilium Georgii Igeni, M[athae]i Chombay, Andreae Thoroczkay, Stephani Somogy, Andreae, Emerici, Pauli et Georgii Zigety, Georgii Bodó, Joa[nnis T]harczaly, Stephani Berczi notariorum et scribarum Cancellariae nostrae maioris, de curia nostra ad id specialiter transmissorum; item Stephani Nyreo, Ladislai et Matthiae Zabo, Andreae Thuri, Ladislai La-

[1] Hotărîrile acestei diete (convocate pe ziua de 12 Martie 1600 la Braşov) au apărut în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. V p. 579—582 şi nu se află în toate colecţiunile dietale.

katos, Joannis Eotueos de Alba Julia, pro iurium suorum tuitione, et defensione quasdam fassiones et attestationes celebrari facere vellet iure admittendo. Cum autem veritatis fassio iustitiaeque recognitio nemini debeat abnegari : Proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut dum et quandocunque cum praesentibus simul, vel divisim fueritis requisiti, statim sub oneribus singularum sedecim Marcarum gravis ponderis, per eos quorum interest, seu intererit irremissibiliter exigendarum, ad diem et locum per ipsum exponentem vel hominem suum vobis praefigendum, in praesentiam dictorum hominum nostrorum, quibus nos serie praesent[ium] vestras fassiones sub consuetis oneribus recipere mandamus, [per]sonaliter accedere, ibique ad fidem vestram [Deo debi]tam qualiscunque vobis super rebus coram interrogan[dis constiterit] certitudo veritatis suo modo dicere, fate[ri et attestari] modis omnibus debeatis et teneamini. Super [quibus quidem fassionibus] et attestationibus vestris literas tandem per praescriptos homines nostros sub sigillis fide eorum mediante conscribere et [an]notato exponenti iurium suorum uberiorem ad cautelam necessariam extradari volumus, et iubemus communi justitia [ac ae]quitate suadente. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Albae Juliae, die decima tertia mensis Aprilis. Anno domini Millesimo Sexcentesimo.

(L. S.) Lecta mpr

(Archivum Capituli Albensis. Alba-Iulia. În multe locuri ros de şoareci. Beke No. 1202.)

76.

Alba-Iulia, 14 Aprilie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Pregătirile lui Mihai-Vodă pentru campania în Moldova. A chemat şapte nemeşi la sfat şi afară de aceea s'a dat ordin în ţară să fie toţi gata de plecare. Are şi 24 de tunuri. Apoi aşteaptă pe Baba Novac din Lipova, căpitan renumit de haiduci.

Aus Weissenburg in Sibenbürgen von 14. Aprilis Anno 1600.

Der Wayda und die Herren Commissarien erwarten des Herrn Pezzen alle augenblicklich mit grossem Verlangen. Er

Pfandtgelüebnuss von neuem in Euerer Mt. Erbpflicht genomben und die *Administration* deroselben Wirtschaft und Unterthanen mittlerweil und bis etwo andere Verordnung von Eurer Mt. ditsfalles beschehen mächte ... dem Georgen von Kühl, deme die Wirtschaften und was deme mehrer anhängig ... *committiret* und Ihne in Euerer Maiestäts Namen hierzu, neben Verfüegung aller andern Nothdurft ordentlich bestellet haben.

(Archiv Pražského hradu. Praha.)

92.

Plzeň, 5 Mai 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Scrisoare de credinţă a lui Mihai-Vodă către împărat.

Aus Pilsen von 5. Maii Anno 1600.

Dieser Tagen haben Ihre Kayserliche Maiestät bey einem Currier Schreiben vom Michael Weyda aus Sibenbürgen gehabt, darinnen er sich noch standhaft erzeigt und hoch beteuert, dass ob Er wol Presenten vom Türggischen Kayser empfangen, seye es doch nit beser Meinung beschehen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 159.)

93.

[Roman,] 8 Mai 1600.

Mihai-Vodă către împăratul Rudolf II.

Expune motivele cari l-au silit să intre în Moldova pentru pedepsirea lui Ieremia-Vodă, care-l calomnia, nu numai pe dânsul, dar chiar şi Casa de Austria, voind totodată a sustrage Ardealul de supt stăpânirea ei.

Le lettere di Michaele Vaiuoda scritte sotto gli 8 Maggio 1600 alla Maestà dell'Imperatore contengono come segue:

Che Sua Maestà con lettere particolari, inclusevi quelle del Re di Polonia, gli haveva commesso che s'astenesse dall' invasione della Moldavia, sì come sin' all'hora s'era astenuto.

Che non ha potuto più a lungo dissimulare le intollerabili ingiurie, che Hieremia ha fatto non tanto a lui, quanto alla Casa d'Austria.

Che non poteva Michele, come devoto della Christianità, et ricevuto nella clientela di Sua Maestà Cesarea comportare la vicinanza d'un inimico et ingannatore della Christianità, il quale ricevuto quasi dentro di Casa di nascosto, et sotto il mantello, si preparava di mover l'armi a detrimento de' Christiani.

Che tutto ciò ha commesso Gieremia, havendo tenuto presso di se et favorito Sigismondo Bathori, publico nemico di Sua Maestà, et di tutta la Christianità.

Che Gieremia ha furtivamente scritte lettere in Transilvania per rimovere quella provincia dall'obedienza di Cesare, come consta dalla copia di esse lettere mandate a Sua Maestà.

Che da questa principale, anzi necessaria causa è derivata l'espeditione posta in apparato da Michele, con speranza di ridurla al desiderato fine con l'aiuto di Dio, et di vendicare gli oltraggi fatti da Gieremia, et da Sigismondo a Sua Maestà Cesarea.

Che esso Michele resta non poco maravigliato degli andamenti d'alcuni malevoli, che con inventate bugie cercano di render sospetta l'integrità et fede di esso Michele presso la Maestà Cesarea. Et però supplica Sua Maestà ad haverlo per suo devoto et sincero, et a non voler restare di porgergli a tempo aiuto bastevole a sostenere la mole di questa guerra.

(Staatsarchiv. Wien. Romana vol. 42 fol. 527.)

Notă. Rezumatul acesta a fost făcut în cancelaria ambasadorului austriac dela Roma, Raimondo della Torre şi predat împreună cu altele papei Clemente VIII spre orientarea Vaticanului în chestiunile legăturii Ardealului cu imperiul romano-german.

94.

Praha, 8 Mai 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Neînţelegere între Mihai-Vodă şi Basta. Propunerea lui Mihai-Vodă către împărat prin Pezzen, că de va fi ajutat cu bani va lua tot pământul dela Marea Neagră până la Buda din mâna Turcilor, ca să fie pomenit timp de o sută de ani de toată lumea. Solie turcească la Alba-Iulia cu făgăduieli multe, sultanul fiind chiar gata să numească pe Mihai general peste întreaga sa oaste turcească.

Aus Prag von 8. Maii Anno 1600.

Von den Kayserlichen Commissarien in Sibenbürgen haben über jüngst angedeuts aus Sibenbürgisch Weissenburg gege-

ben, dass der Michael Weyda übel mit Herrn Georg Basta zufrieden, wegen Er herausgeschrieben, dass Er mit dem Türggen einen Frieden gemacht, so sich doch nicht erfunde; begehre derowegen ein anderen Feldtobristen in Oberhungern.

Der Weyda habe sich ferner vernehmen lassen, da Ihre Mayestät Ihne bei Herrn Doctor Pezzen seinem Begehren nach contentieren werde, so wölle Er hievornach thuen, das in 100 Jahren und bei Menschengedenken nicht geschehen; mit Vermeldung, wofern Er diese Zeit, seit der Krieg gewährt, das Geldt gehabt, so auf das draussige Kriegsvolk gangen, wollte Er vom Schwarzen Möhr[1] an bis uf Ofen, Stuhl-Weissenburg und Solnok alles Landt zu Ihrer Mayestät Handen gebracht und bekriegt haben; der Herr Petz solle nun noch guete Contentierung bringen, so wölle Er auch die Türkische Botschaft Ihrer Mayestät hinausschicken. Im widrigen Fall aber möcht es Ihnen, den Commissarien nicht nach den besten ergehen.

Dero Orten habe man wieder etliche Brieftrager vom Sigismundo mit Patenten an die Städt gefangen, welche neben dem vorigen ihren Lohn bekommen möchten.

Ein stattlicher Brybeckh[2] wäre von Themeschwar geen Sibenbürgisch Weissenburg ankommen, der dem Weyda, wie sie gesehen in seiner Antecamera (darein sie als Teutsche noch, aber kein Unger ihren Zutritt hätten) viel referiert, under anderm, dass Soldanus dies Jahr gewiss eigner Person theils uf dies Landt, theils uf Under Hungern herausziehen werde, wie sich dann bereit viel Türggen und Tartarn bei Temeschwar versambleten, welche alles, so zum Krieg vonnöten mit sich dahin brachten, beneben den Weyda gewarnet, Er solle uf die Wallachey und Sibenbürgen, wie auch die in Oberhungern uf sich gute Achtung geben, dann die Türggische Botschaft, so bei Ihme, gehe uf einem betrüglichen Process umb, Ihne allein aufzuziehen, dann viel Tartaren und Türggen zu rauben und zu brennen ausgezogen, gienge auch die Sag stark, dass schon etliche Türggen dem Weyda in der Wallachey grossen Schaden gethan, darauf Er die Türggische Botschaft für sich erfordert und Ihro scharf zuegesprochen, ob dies der Frieden gesucht seye oder nit.

Sonst hat der Weyda Ihnen Commissarien auch fürgehalten, die Türggische Botschaft sueche für ihren und den Römischen Kayser den Fried, könnde solches sein, sey wol und guet, wo

---

[1] Dialectal în loc de Meer=Mare. [2] Pribek=pribeag.

nicht, so soll Er Weyda sich zum Soldan begeben und Ihme schwören, so wölle Soldanus Ihme gerne die Länder, als die Wallachei, Moldau und Sibenbürgen lassen, auch wo von nöthen, mit Volk und Geldt versehen, mit fernerem Anerbieten Ihne zu einem General Obristen über sein ganz Kriegsschar zu machen. Wofern Er aber Ihme solches allein zu verrichten nicht getraue, wöll Er Ihme noch den Bassa von Themeschwar, der sein, des Weyda gueter Freindt sein solle, mit 40 in 50/m Mann zu Ross und Fuess Hilf Ihre Kayserliche Mayestät zu kriegen zugeben. Zu dem solle alles Erdreich, so seine Leuth und Ross erreichen, und erobern, Ihme Weyda eigen bleiben, und Er allein dem Soldano getreu sein. Darauf melden die Herren Commissarien, im Fall nun Herr Doctor Petz guete Satisfaction und Verehrungen für Ihne Weyda brächte, dessen sie die Commissarien höchliche verlangten, konnte solches alles zurück getrieben werden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 172—173.)

95.

Gherla, 14 Mai 1600.

Aga Leca către primarul oraşului Bistriţa, Ioan Budaki.

Cere 50 de suliţe pentru 10 fiorini şi nişte postav, pe bani.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint szomszéd barátomnak. Isten sok jovaival áldja Kegyelmedet.

Kegyelmedet, mint szomszéd barátomat kérem, im egy szolgámat küldtem Kegyelmedhez, kitől küldtem tiz forintot ötven kopjára, Kegyelmedet kérem, küldjön jókat Kegyelmed; a miből Kegyelmed is engem megtalál, más szolgálattal leszek Kegyelmednek. Ezen is kérem Kegyelmedet, Kegyelmed küldjön négy sing fájlongut, szederjest, Kegyelmednek az árát megküldöm. Isten éltesse Kegyelmedet jó egészségben.

Datum ex arce Zomos Vyuar, 14. Maii Anni 1600.

Kegyelmed szomszéd barátja

Leka Aga

Az szolgájának neve Pavel, kitől bársont küldöttünk.

Adresa: Prudenti ac Circumspecto viro, domino iudici primario civitatis Beszterce. Domino amico, vicinoque observandissimo.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Scriu slujba mea Domniei Tale, ca unui prieten învecinat. Dumnezeu să blagoslovească pe Domnia Ta cu multe bunătăţi.

Rog pe Domnia Ta ca pe vecinul meu bun, că am trimes la Domnia Ta o slugă a mea, prin care am trimes 10 fiorini pentru 50 de suliţe, rog pe Domnia Ta să trimită bune Domnia Ta; pentru ce mă slujeşte Măria Ta voi sluji şi eu Domniei Tale. Mai rog pe Domnia Ta să trimită Măria Ta 4 coţi de postav, camucă. Trimit preţul lor Măriei Tale. Dumnezeu să înzilească pe Măria Ta în bună sănătate.

Prietenul vecin al Domniei Tale Aga Leca

Numele slugii este Pavel, prin care am trimes catifea.

96.

Mediaş, 15 Mai 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Ştiri despre intrarea lui Mihai-Vodă în Moldova, de unde a gonit pe Ieremia-Vodă şi a ocupat toată ţara.

Aus Meggiesch von 15. Mayo Anno 1600.

Anjeczo kommen gewisse Zeitungen, dass der Michael Weyda in 40/m stark in grosser Eyl über das grosse und enge Gebirg, ohne alle feindliche Begegnung glicklich in die Moldau ankommen, den grössten Theil des Landts eingenommen, dann auch den Jeremias Weyda aus seinem Sitz an die Polnisch Gränicz gen Killia gewichen, und ist man gueter Hoffnung er werde inner wenig Tagen die Moldau völlig einnehmen, dann Ihme das Landtvolk in Erschröckung der ersten Furia und Verbrennung vieler Märkt und Dörfer alda sehr zuefallen thuet.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 187.)

97.

Praha, 15 Mai 1600.

Antonio Cornazzani către Duca di Parma.

Leşii cu Moldovenii gata să aducă pe Sigismund Báthory în Ardeal şi gonind de acolo pe Mihai-Vodă, vor ajunge foarte curând la bătălie decizivă între dânşii.

Si è sparsa nuova che Polacchi con Moldavi, Cosacchi et Turchi al numero di 100 mila vengono armati per tornar nel dominio di Transilvania il principe Sigismundo et scacciare il Valacco, quale all'incontro si ritrova con 80 mila soldati pronti a mantenersi con Sua M. Cesarea, nè passaranno otto giorni che non segua fra di loro battaglia, che non potrà essere, se non sanguinosissima.

E' venuto quì un ambasciatore del Re di Polonia con 80 persone.

(R. Archivio di Stato. Napoli. Carte Farnesiane.)

98.

Hotin, 18 Mai 1600.

Principele Sigismund Báthory către starostele Ioan Potocki.

Roagă să-i trimeată în ajutor ceva oaste, dorind a înfrânge împreună cu Ieremia-Vodă pe Mihai-Vodă pe malul Prutului.

Magnifice Domine, nobis honorande.

Per G(enerosum) Davidem Veres rogatam esse volueramus heri D. V. M.[1] ut si quid adversi bellicis hic temporibus, praeter spem nostram accideret, tunc daretur mihi facultas una cum meis suppresso solius mei nomine istuc me conferendi, donec Ill^mus^ dominus Cancellarius de serie rerum certior redderetur, hoc idem a M. D. V. modo quoque confidenter petimus. Verum, antequam ad hoc veniatur alea belli una cum Illmo Vaivoda Jeremia contra Michaelem experienda est, cum quo licet ad Prutum fluvium usque melioris commoditatis atque rationis aucupandi gratia paululum decesserimus, nihilominus manet animus Deo auspice, quaeque tentandi, non abs re foret (cum non solum rationes nostrae, sed etiam florentissimae illius regni Poloniae, hac ratione a Michaele infestentur) ut M. D. V. quoque eas, quas praeter dispendium rerum suarum, atque eius loci, cui praeest copia tum equestres, tum pedestres, quam celerrime me mittat, speramus divinam bonitatem annu[m fu]turum rebus nostris ut optimae a nobis omnibus conceptae spei felicissimus quoque successus accedat; et cum his me commendo amori M. D. V. milites autem, quamprimum advolent, et si praeter eos, atque quoque nobiles, atque domini amici Ill^mi^ Jeremiae Vaivodae certiores redderentur, non abs re foret, res autem belli in eo loco se habent, ut ad ultimum hodie, aut cras de summa rerum doceretur. Bene valeat M. D. V.

Datae ex Hutin, 18. Maii 1600.

M. D. V. Studiosissimus

Sigismundus Princeps mpr

Adresa: Magnifico Domino Ioanni Potoczki, capitaneo Camenicensi etc. Domino amico nobis honorando.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa.)

[1] Citeşte: Dominationem Vestram Magnificam.

99.

Kamieniec podolski, 18 Mai 1600.

Voevodul Nicolae Herburt către fiul său, Jan Herburt.

Ştiri despre bătălia dată de Mihai-Vodă supt cetatea Hotinului, risipind întreaga oaste leşească, din care au murit mulţi ofiţeri distinşi, iar alţii fugind au ajuns aci.

Kopia listu JMP. Wojewody Ruskiego (Mikołaja Herburta) do Pana Starosty Skalskiego, Jana Herburta.

Mój najmilszy Panie Starosto.

Żałosną nowinę Waszej Miłości oznajmuję, Michał tak haniebnie naszych rozproszeł, że sam Hospodar dopadszy Chocimia zamknął zamek. Nasi też niepyszni, już przez Dniestr przepadli, i tak ich nie mało dziś do Kamieńca o dwudziestej wtórej godzinie przybiegło z nieustałem strachem, Pana Gydzińskiego człeka cnotliwego i rycerskiego szkaradnie usieczono, w zamek Chocimski wwieziono. A snać by tam pan Górski z Hospodarem zostać miał. Pan Gulski, pan Jordanowski, pan Kosowski i nasz pan Ludzicki już i ci są w Kamieńcu. Snać, by więźniowie Michałowi powiedać mieli, że Michał nie na Hospodara, ale na psią tę krew Polską idzie. Co jeźli tak, trzeba go na świtaniu wyżierać. A toż im rozerwanie Sejmu; stracą, uchowaj Boże, wrota do Korony, utracą i ludzi tych krajów co zacniejszych, bodaj głębiej piekła gorzeli, którzy praktykę w Polske wnieśli. Dobra była staropolska cnota, ale krótkość czasu nie dopuszcza mi pisać więcej. Z tym was Panu Bogu poruczam i opiece jego Swiętej.

W Kamieńcu, 18. Maii Anno 1600.

Ojciec waszego dobra życzliwy

Mikołaj Herburt z Fulsztyna wojewoda Ruski

P. S. Pan Ludzicki Jan powiedział, że 1000 koni już naszych na tę stronę Dniestru od Multan przeprawiło, i dla tego ten list na dolinę posyłam, dlatego, choć z żałosną nowiną, pospieszajcie się do Jego Królewskiej Mości.

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 351 fol. 299. Copie.)

Trad. Prea iubitul meu Domn Staroste.

Comunic Milostiveniei Tale o veste tristă, Mihail a risipit în mod ruşinos pe ai noştri, aşa că însuş hospodarul, când el ajunsese la Hotin, a închis cetatea. Nici ai noştri nu se mândresc, au trecut în fugă peste Nistru şi nu puţini dintre ei au sosit azi la Kamieniec pe la orele 22 într'o goană şi frică care nu mai înceta. Domnul Gydzinski, un băr-

bat de cinste şi cavaler, a fost făcut în bucăţi în mod îngrozitor, dus în cetatea Hotinului. Pare că domnul Górski va rămâne acolo cu hospodarul. Domnul Gulski, domnul Jordanowski, domnul Kosowski şi Domnul nostru Ludzicki se află deja în Kamieniec. Se pare după cele spuse de prizonierii lui Mihail că Mihail lucrează împotriva nemernicilor Polonezi şi nu împotriva hospodarului Ieremia. Dacă aceasta este aşa, atunci trebue să-l urmărim de cu vreme. Apoi s'a dizolvat şi Dieta şi vor pierde, Doamne fereşte, porţile ţării şi chiar oamenii acestor ţinuturi cei mai preţuiţi. Astfel aceia cari au început treaba aceasta proastă în Polonia, ar trebui să arză mai adânc ca în iad. Bună a fost virtutea leşească veche, dar timpul scurt nu-mi îngăduie să scriu mai mult. Cu această vă ofer lui Dumnezeu şi protecţiunii sale sfinte.

Kamieniec, 18 Mai 1600.

Tatăl care îţi doreşte cele mai bune

Nicolae Herburt de Fulsztyn, Voevod al Rusiei.

P. S. Domnul Ioan Ludzicki a zis că s'au retras deja 1000 dintre călăreţii noştri dincoace de Nistru, venind din Moldova, de aceea trimet scrisoarea aceasta pe vale şi măcar cu veste tristă, mergeţi grăbit la Maiestatea Sa Regele.

100.

Plzeň, 18 Mai 1600.

Împăratul Rudolf II către Feldzahlmeister Hans Undterholzer.

Instrucţiune pentru luarea în primire a banilor, armelor şi lucrurilor de argint pentru Mihai-Vodă şi felul cum să i le trimeaţă dela Caşovia încolo, dând şi sfetnicului Bartolomeu Pezzen bani de drum pentru a putea pleca în Ardeal.

Rudolf etc. Getreuer Lieber. Wir haben zu vorstehuender durch unsere abgeordnete Commissarien Tractation mit dem Michaeln Weywoda in der Wallachey, ein Summa Geldts, Silbergeschmeidts, Röhr, Rüstungen und Säbeln verordnet, und ehist hinein in Siebenbürgen abführen zu lassen uns entschlossen. Darauf befehlen wir dir hiemit gnädiglichen, dass du von unserm Rath und Kriegszahlmeister in Hungarn g. L. Michaelen Zeller hundert tausent Taaler Baargeld, dann von unserm Hofzahlmeister absonderlichen ein schöne vergülte Rüstung per fünfzehenhundert fünfzig Gulden Rheinisch, also auch zwey silberne vergülte Giesspöckhen sambt zuegehörige Khandeln gegen gebührlicher Quittung emphahest, solches alles aber deinem Ambtsdiener Geörgen Reichel, welchen du uns zu Abführung und Verraitung derselben fürgeschlagen, hinwiderumb gegen Schein übergebest, und ehist, als müeglich nach Caschau, da Er Reichel dann

von gedachten unseren Commissarien Bescheidt wohin darmit sich zu begeben ein Notturft sein wirdet, erwarten solle, fortschickst, inmassen wir dann Ihme Reichel, wessen er sich in Abgebung und Verraitung verhalten solle ein sondere Instruction, die du hierbey zu empfahen und Ihme Reichel anzuhändigen weisst, gefertigt. Demnach wir aber auch unserem Bartholme Pezzen auf die Reis nach Sibenbürgen und auf Zehrung durch Bartholmeen Castell dreytausend Gulden oder zweytausend fünfhundert Ein und siebenzig Taller, 30 kr und aus dem Hofzahlambt fünfhundert Gulden Rheinisch : oder 428 Taller 40 kr., jeden zu siebenzig kreyzer zu raiten, dergestalt geben liessen, dass solche hinwiderumben von diesen hundert tausent Tallern erstattet werden sollen, als hast du die Sach dahin zu richten, darmit durch gemelten deinen Ambtsdiener gedachter zwo Posten, so zuesammen dreytausent Taler bringen thuen, von obangeregten hunderttausent Talern hinwider bezahlt, und des Pezzen Schein dargegen bey Raitung in Ausgab gebracht werde.

Was sonsten das Silbergeschmeidt, welches neben den Giessbeckhen auch hinein zu bringen belangt, da weisst du dich zu erinnern, was S(einer) Erzherzogen Maximiliani, unsers freundtlichen geliebten Bruders L(iebden) noch Anno fünfzehenhundert acht und neunzig von Ezechiel Piperell Doctor, gegen Verschreibung und Einsetzung etliches Silbergeschmeidts acht Tausent Taller aufgebracht. Derowegen so wollen wir, dass von diesen 100.000 Tallern anieczo viertausent Taller genommen und dem Piperell in Abschlag seines Darlehens bezahlt, aus dem Silbergeschmeidt bis in die 4000 Taler im Werth nach Sibenbürgen zu unserer Commissarien Disposition geführt, der Überrest aber in unserem Feldtkriegs-Zahlambt, bis auf weiteren Bescheidt aufbehalten werde. Und weil Ihme Doctor Piperellen noch viertausend Taller hinderstellig verbleiben, so sein wir des gnädigisten Versehens, er sich damit noch ein Jahr gedulden, und inmittels mit unserer Verschreibung zufrieden sein, das Silbergeschmeidt herausfolgen lassen, in allweg aber Seiner Erzherzog Maximilians Liebden derwegen gefertigte Verschreibung zum Cassieren herausgehen werde, zu Handen unserer anwesenden Hofkammer zuezuschicken hast ; Dir ferrer gnädiglich befehlendt, dass du mit Ihme Piperell deswegen, wie auch des Interesse, und einer Ergetzlichkeit des praetendirten Schadens halber, auf unser Ratification Handlung pflegest, und uns eures Schlusses und Verbleibens berichtest, so wollen wir darauf der völligen Contentirung halber

eintweder die Verlag oder gewisse Anweisung verschaffen. Wegen der zwey vergülten Giesspöeckh und Kannen, darvon hier obengedacht, obzwar dieselben noch nicht verhanden, sonderen täglich erwartet wirdet, solle dir alsdann, wann sie zu Handt gebracht, was solche in Werth halten, Nachrichtung zuekommen. Wollten wir dir benebens in Gnaden nit verhalten, und vollziehest du in dem Übrigen, wie obstehet, unseren gnädigsten gefälligen Willen und Meinung.

Geben Pylsen, den 18. Maii. Anno 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ungarische Gedenkbücher 409 fol. 232.)

101.

Suceava, 23 Mai 1600.

Mihai-Vodă către împăratul Rudolf II.

Invinuiri faţă de Ieremia-Vodă care lucrează spre distrugerea bunului renume al lui Mihai-Vodă. Pentru a răzbuna acest lucru a trebuit să pornească împotriva lui, ca nu cumva să fie atacat de dânsul în ţara sa. Aceasta reuşind, a ocupat reşedinţa lui Ieremia în Moldova, dar ca să o poată păstra liniştit, cere ca împăratul să intervină la regele Poloniei ca să-l lase acolo, fiind gata a-i fi supus.

Altre lettere di Michele alla Maestà dell'Imperatore sotto gli 23 Maggio 1600 contengono come segue:

Che più volte con lettere, et nontii destinati ha significato alla Maestà Sua le molte et gravissime ingiurie ricevute da Gieremia, et che sopportarle più a lungo, gli pareva cosa indegna dell'innocenza sua.

Che Gieremia dal giorno che si fece possessore di Moldavia, non ha mai cessato et appresso il Turco, et appresso il Re di Polonia con lettere et ambasciatori di lacerare la buona fama et reputatione di Michele con ogni sorte d'indegnità, et che di già alla scoperta si preparava di mover guerra all'Imperatore et alla Republica Christiana tutta, ma principalmente contra esso Michele.

Che perciò gli ha voluto, prevenendo i disegni di Gieremia, andarlo a ritrovare a Casa sua, che aspettare d'esser da lui assalito nel proprio stato.

Che è venuto con l'essercito in Moldavia, et havendo inteso che Gieremia s'era dato alla fuga con haver abandonato la residenza del vaivodato, non ha cessato d'incalciarlo sin tanto, che

arrivatolo ne' confini di quella provincia presso il fiume Nester, con l'aiuto di Dio l'ha felicemente rotto in battaglia con parte del suo essercito, et scacciatolo da Moldavia insieme co'l Bathori.

Che doppo fugato Gieremia, ha occupato la residenza del vaivodato, et di già ridotto in poter suo tutta quella provincia.

Che per poter tenerla sicura et quietamente, supplica Sua Maestà resti servita di operare co'l Re di Polonia, che non voglia dar orecchie alle calumnie di Gieremia contra di lui, et che non gli presti a recuperar la Moldavia, a fine che egli, qual sin' hora non ha procurato altro, che l'utile della Republica Christiana, non sia astretto d'appigliarsi ad altri mezzi più rigorosi, d'onde risultarebbe non picciol danno alla Christianità, et s'accrescerebbe l'occasione a' comuni nemici del nome Christiano.

Che finalmente il Re di Polonia conosca Michele per tale, che seposto il detrimento della Republica Christiana, sarà sempre pronto et affettionato per servire la Corona di Polonia.[1]

(Staatsarchiv. Wien. Romana vol. 42 fol. 528.)

102.

Suceava, 23 Mai 1600.

Mihai-Vodă către arhiducele Matia.

Expunând cauzele pentru care a intrat în Moldova spre a pedepsi pe Ieremia-Vodă pentru injuriile împrăştiate în lume despre el, îl vesteşte de reuşita expediţiunii sale, rugându-l să intervină la împărat să trimeată soli la regele Poloniei ca să nu pornească niciun lucru vrăjmaş împotriva sa.

Serenissime Princeps, Domine, Domine clementissime.

Causas meae in Moldaviam contra Ieremiam Vaivodam expeditionis Ser^{ti} V^{rae} cum ex aliorum sermonibus, tum ex meis querelis cognitas esse arbitror insignes in me iniuriae hoc effecerunt. Is enim nunquam destitit famam nominis mei tam in aula Turcica, quam apud Poloniae regem crebris literis et nuntiis falsissimis criminationibus praescindere, et materiam discordiarum inter Christianos serendo palam se totius Christianitatis inimicum declarare. Ducto igitur contra eum exercitu culpam falso mihi aspersam et tot iniurias Deo propitio elui atque vindicavi, fugientem ex sede Ieremiam cum parte copiarum insequutus secundo

[1] Copia nedatată a scrisorii latineşti în *Hurmuzaki* : Documente vol. III/2 p. 468.

prelio in ipsis provinciae finibus ad fluvium Nester profligavi, Vaivoda cum Sigismundo Bathori fuga evasit, iamque ad fortunam Sacrae Caesareae M^tem^ totam hanc provinciam in potestatem redegi. Ut autem in ea retinenda quietus esse possim, Ser^ti^ V^rae^ supplico, dignetur apud Sacram M^tem^ Suam authoritate sua intercedere, ut missis ad Regem Ordinesque Poloniae nuntiis id diligenter tractare dignetur, ne sinistris ipsius Ieremiae de me criminationibus fidem habeant, neve ad recuperandam hanc provinciam ullam auxiliorum copiam ipsi faciant, ne mihi quoque tandem ad asperiora media sit recurrendum; cum potius me agnoscant, qui praeter detrimentum Reipublicae Christianae Coronae Polonicae libenter et studiose inserviam. His me benignae Ser^tis^ V^rae^ voluntati commendans, eandem diutissime feliciter valere cupio.

Datum Suchauiae, die 23. Maii. Anno 1600.

Serenitatis V^rae^ Humilis servitor

ІѠ МИХАИЛ ВОЄВОД

(Nationalbibliothek. Wien. Autografen-Sammlung. Foaia cu adresă lipseşte.)

103.

Zamość, 23 Mai 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către slujbaşii Poloniei.

Mihai-Vodă având de gând să năvălească dela Hotin în Polonia, se ordonă ca toţi nobilii să se adune la oştile regelui.

Wszem wobec i z osobna każdemu Ich Mościom Panom Radom, Dygnitarzom, Urzędnikom i rycerstwu, mnie miłościwem i łaskawym panom i braciej służby moje braterskie.

Jako przestrogi dawne były i na sejmiki powiatowe przed Sejmem i na Sejmie, już a to nastąpieł Michał na ziemie Wołoską. Wojsko Pana Wojewody Wołoskiego rozgromione jest a sam na Chocimiu się zawarł. Więźniowie dostani z wojska Michałowego, jako mi dają znać, powiedają, że Michał ten zaraz do państw koronnych idzie. A tak raczcie Waszmości swe i domów swych bezpieczeństwo mieć na pieczy i z chęci i z miłości przeciwko ojczyźnie, co najprędzej do wojska Jego Królewskiej Mości się skupiać, które jako się obracać będzie, nie będzie tajno. Z tym powtóre braterskie służby me łasce Waszmościów zalecam.

Dan z Zamościa, dnia 23 miesiąca Maja roku Pańskiego 1600.

Waszmościów mych miłościwych Panów brat i służebnik

Jan Zamoyski Kanclerz i Hetman

(Archiwum Aktów Grodzkich. Kraków. Rel. Cracov. tom. 27 p. 819.)

Trad. Tuturor împreună și fiecărui deosebit, Domnilor sfetnici, demnitari, slujbași și cavaleri, Domnilor și fraților mei iubiți și milostivi slujbele mele frățești.

Precum am fost și mai înainte preveniți la dietele provinciale înainte de Dietă și chiar în Dietă, ni se aduce veste că Mihail a intrat în Moldova. Oastea Domnului voevod al Moldovei a fost bătută și el însuși s'a închis în Hotin. Prizonierii din partea lui Mihai, cum mi se dă de știre, spun că Mihai va merge îndată către ținuturile coroanei. Pentru aceea binevoiți Milostivenia Voastră a vă pune pe voi și casele voastre în siguranță și pentru bunăvoința și iubirea către patrie să vă adunați cât mai de grabă la oastea Maiestății sale regelui, a cărei mișcări nu vă vor rămâne necunoscute. Cu aceea vă ofer iarăși slujbele mele frățești Milostiveniei Voastre.

Dat în Zamość, în 23 a lunii Mai în anul Domnului 1600.

Milostiveniilor Voastre, Domnilor mei milostivi frate și slugă

Ioan Zamoyski Cancelar și hatman

104.

Warszawa, 25 Mai 1600.

Regele Sigismund III către națiunea polonă.

Manifest universal ca toți nobilii să se întrunească cu miliția lor la Lublin pentru campania împotriva lui Mihai-Vodă, care a intrat în Moldova, a gonit pe Ieremia-Vodă și amenință să ocupe jumătate din Polonia.

Zygmunt Trzeci z łaski Bożej król Polski, Wielkie Xiażę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmójdzkie, Inflanckie etc. i Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król.

Wszem wobec i każdemu z osobna jakiegokolwiek stanu i zawołania ludziom, obywatelom państw naszych uprzyjmie i wiernie nam miłym łaskę królewską. Uprzyjmie i wiernie nam mili. Jakie niebezpieczeństwa pokazowały się na koronę jako skąd inąd tak osobliwie od ziemie Siedmiogrodzkiej i co nas o zamysłach i przedsięwzięciu Michała wojewody multańskiego dochodziło, jeszcze przed sejmem przywodziliśmy do wiadomości wszystkim, a w sejm sam (nie) zaniechaliśmy tego pilnie przypominać i miewać o tym namowy z Panami Radami naszymi, jedno za niezawarciem porządnym sejmu zostały te rzeczy odłogiem. Teraz wieść za wieściami idzie, że już to niebezpieczeństwo prawie nalega; mamy pewną wiadomość od wojewody wołoskiego, także od hetmanów naszych, że wojsko wielkie tego nieprzyjaciela z wielkim aparatem wojennym do ziemie wołoskiej weszło i do Soczawy, miejsca główniejszego tej ziemie przyszło. Wojewoda

wołoski z wojskiem swym pod Botuszany ku granicom naszym ustąpieł, aby tam na ratunek od ludzi naszych oczekiwał, rzecz sama pokazuje gdzieby się powiodło temu nieprzyjacielowi a ziemie wołoska posiadłszy, dali ważyć się czego większego będzie. Iź tedy o wszystko już prawie idzie, bo gdzieby ten nieprzyjaciel nie był w Wołoszech powściągnion, nierychłoby było, gdyby w pół Korony przyszło mu odpór dawać. Przeto do wiadomości wszem to przywodząc napominamy, aby w nagły potrzebie do nagłego też ratunku każdy się rzucał, gdyż nie jedno o te prowincją, o ziemię wołoską idzie, która jednak bywała zawżdy pod zwierzchnością Koronej tej i teraz znowu pod obronę i opiekę przez nas jest przyjętą, ale idzie właśnie o państwa te i o Koronę samę idzie, o Uprzejmości i Wierności Waszych wolności, majętności, zdrowie i (o) wszytko co po panu Bogu może być człowiekowi najmilszego. Zachowaj Boże poszańcowania się temu nieprzyjacielowi wszystkoby to upaść musiało. A tak poczujcie (się) w tym Uprzejmości i Wierności Wasze a rzućcie się wszyscy do tak potrzebnego ratunku z chęci i miłości ku Ojczyźnie i samym sobie, z tej miary, jako cni ludzie rycerscy, pokazania jako najprędzej a do dzieła rycerskiego najsposobnij wybrawszy się, tam ku tym miejscom przybywać i z wojskiem naszym złączyć się nie zaniechywając. Do czego i my sami, jako rzeczy potrzeba ukaże, gotowymi być chcemy. Niewątpiemy, że się pokażecie w tym onemi Polakami, i tymi, którzy kochając się w wolnościach i całości swy[ch] nie będziecie chcieli dać sobie jej wydrzeć i przyść pod miecz nieprzyjacielski i niewolą.

Dan w Warszawie, dnia XXV miesiąca Maja, roku Pańskiego MDC, panowania królestw naszych polskiego trzynastego, szwedzkiego siódmego.

Sigismundus Rex

Po napisaniu tego listu przyszła nam pewna wiadomość, że nie jedno już jest z wojskiem Michał w Wołoszech, ale i ludzi Hieremiej wojewody wołoskiego pogromiono, sam miałby na Chocim ujść. Ukazało się już i w Polsce ludzi coś za Dniestrem w granicach Koronnych Michała wojewody, do tego czasu nie wiedzieć, co się dalej dzieje. Przeto żądamy abyście Uprzejmości i Wierności Wasze, bieżeli na takowy gwałt jako najrychlej a ściągali się pod Lublin, o co i powtóre Uprzejmości i Wierności Wasze dla miłości Ojczyzny i rzeczy własnej waszych żądamy.

(Archiwum Aktów Grodzkich. Kraków. Relationes Castri Cracoviensis vol. 27 p. 906—909. Copia of.)

Trad. Tuturor împreună şi fiecăruia în deosebi, oricărui cin sau demnităţi s'ar ţine, tuturor locuitorilor crăiei noastre, iubiţilor noştri credincioşi, trimitem iubirea şi credinţa noastră crăiască. Ce fel de primejdie a coroanei Poloniei s'a arătat din toate părţile, mai cu seamă din spre Ardeal cu întreprinderea lui Mihai-Vodă din Ţara-Românească, am cântărit în destul în faţa dietei ţării, dând fiecăruia să înţeleagă în dietă, îndemnându-i să ţie sfat pentru aceea pricină cu domnii sfetnici. Insă din pricina marei neînţelegeri în aceea dietă, au rămas şi aceste lucruri amânate. Acum vin veşti, una după alta, că primejdia e iminentă. Avem ştire sigură dela domnul Moldovei şi dela hatmanii noştri că a intrat în Moldova o oaste mare cu mari pregătiri războinice ale acelui vrăjmaş, mergând până la Suceava, capitala acelei ţări, aşa că şi domnul Moldovei a trebuit să se retragă cu oamenii săi la Botoşani, în spre graniţele noastre, unde el aşteaptă dela ai noştri ajutor şi scăpare. E uşor de văzut că dacă acestui vrăjmaş îi va merge după gândul său şi va ocupa Moldova, va întreprinde lucruri şi mai mari. Deci e vorba aproape de existenţa noastră, căci dacă nu va fi alungat acel duşman din Moldova cât de curând, va trebui să ne apărăm, să nu ia jumătate din coroana Poloniei. Pentru aceea vă facem cunoscut cu ameninţare ca fiecare să vă grăbiţi pentru mântuire în această împrejurare grea, căci nu e numai vorba de această provincie Moldova, care în toate vremurile a stat supt ocrotirea coroanei Poloniei şi chiar acum din nou a fost primită sub ocrotirea şi paza noastră, ci e vorba de însăşi ţara noastră şi de coroana Poloniei, de libertăţile Domniilor voastre, de averile Domniilor Voastre, de viaţa voastră şi de tot ce omul are mai drag după Dumnezeu. Doamne fereşte, de s'ar întări vrăjmaşul în această ţară, e de temut că toate acestea vor pieri. Pentru aceea, cântăriţi Domniilor Voastre bine lucrurile şi grăbiţi-vă cu toţii pentru mântuirea aşa de necesară, cu iubire şi îndemn pentru Patrie şi voi înşi-vă, ca oameni cinstiţi, cavaleri, să vă înfăţişaţi cu cea mai mare grabă către această treabă nobilă venind încoace, fără întârziere la acest loc şi unindu-vă cu oastea noastră, Vom fi gata a merge şi noi în persoană, de va fi de trebuinţă. Nu ne îndoim că Domnia Voastră vă veţi arăta Polonezi iubitori de cinste şi de libertăţile de cari vă bucuraţi şi nu veţi lăsa ca integritatea voastră să fie luată în râs şi să căderi sub sabia vrăjmaşului şi în robie.

Dat în Varşovia, în ziua de 25 a lunii Mai al anului Domnului 1600, al domniei noastre în Polonia al 13-lea, în Suedia al 7-lea.

Sigismundus Rex

După scrierea acestei scrisori, ne vine iarăşi ştire sigură că Mihai-Vodă nu numai se află cu oastea sa întreagă în Moldova, dar a bătut tare şi a risipit oastea lui Ieremia domnul Moldovei. Ieremia-Vodă ar fi fugit la Hotin şi oastea vrăjmaşului se arată deja pe pământul coroanei Poloniei, peste Nistru cine ştie ce se va mai întâmpla. Pentru aceea rugăm pe Domnia Voastră să fiţi cât mai curând, faţă de o asemenea violenţă, la Lublin. Pentru care am vrut să rugăm Domnia Voastră din nou în numele iubirii de patrie şi a interesului propriu.

105.

Košice, 27 Mai 1600.

Camera Scepusiană către arhiducele Matia.

Satul românesc Oláhkékes e dăruit lui Ştefan Bozó, primarului oraşului Baia-Mare.

Stephanum Bozo iudicem civitatis Nagibaniensis pro redemptione possessionis Valachicae Olahkekes dictae, Egregio Paulo Kekeniesdio pro mille fl. hung. oppignoratae, sibi permittenda instare, ex supplici eius libello a Ser^te^ V^ra^ die 11. praesenti mensis Aprilis Camerae huic misso cognovimus *şi recomandăm călduros pentru meritele petentului primar*, cuius nobilis imprimis opera civitas in fidelitate Suae M^tis^ perstitit.

Cassoviae, 27. Maii. Anno MDC.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

106.

Sătmar, 29 Mai 1600.

Anonim italian către Piero Duodo la Praga.

Principele Sigismund Báthory în Moldova. Mihai-Vodă a omorît cu mâna proprie pe Gaspar Kornis, Wolfgang Allia şi alţi doi nemeşi de seamă. Sfetnicul Pezzen aşteaptă bani ca să plece spre Alba-Iulia.

Di Sigismondo Bathori non ci è cosa certa, ma vien detto che si trovi col Cancelliero di Polonia, il qual fa provisioni gagliarde per questi successi di Moldavia.

Scrivono di più che Michali Vaivoda ha di propria mano ammazzato Cornis Gasparo,[1] Allia Farkas et doi altri Ongari, Signori principali di rispetto fede, per le cose di Sigismondo; ma non si sa la cagion certa. Il Sig^r^ Pezzen sta aspettando l'opportunità et i ricapiti per entrare, et fra tanto per non spender il tempo in darno, hoggi si parte per Hust per veder quella piazza, et informarsi delle cose del comitato di Marmarusio. Con questo bascio le mani di V. S. Illma non lasciando di dirgli, che tuttavia i Tartari gentilmente scorrono questo paese, et spogliano tutte le ville de bestiami, nè alcuno dal canto nostro si move, anzi il Sig^r^

[1] Ştirea privitoare la Kornis era greşită.

Basti ha risposto al Sig^r Pezzen che'l supplicava a transferirsi in Toccai con quelle poche genti, et poteva, per dar' animo almeno al paese di difendersi, et egli non ci venendo i recapiti domandati di denari da Praga, non sa che far' altro, che star' a vedere il fumo di questi incendii; ma questo fatto la supplico a tenere in se.

Di Sakmar, li 29 di Maggio 1600.

(R. Archivo di Stato. Venezia. Dispacci di Germania vol. 30 fol. 114.)

Notă. Inceputul scrisorii e publicat în *Hurmuzaki*: Documente vol. III/2 p. 354.

107.

Kamieniec podolski, 29 Mai 1600.

Aviz despre bătălia dintre Mihai şi Ieremia-Vodă.

Mihai-Vodă bătând pe Leşi, a ocupat Suceava şi plecând spre Hotin, a ajuns acolo la 18 Mai. A doua zi bătu pe Ieremia care s'a retras în cetate. Dar se zice că Mihai-Vodă personal n'a luat parte la bătălie, deoarece nu ajunsese încă acolo oastea sa proprie de haiduci.

Aus Chemnicz in Podolien von 29. Maii Anno 1600. Was zwischen dem Michel und dem Jeremias Weida in der Moldaw, den 19. Maii fürgangen.

Demnach das Kriegsvolk zum theil us[1] der Schlacht zwischen dem Michel Weida in der Moldaw geschehen alhie ankommen, neben dem Zacharowski, des Jeremias Weida Haubtmann, die grosse Niederlag, so gedachter Jeremias Weida mit unseren Polen von dem Michel Weida erlitten, für gewiss vermeldt, dass solches durch Verrätherei des Taranowski[2] geschehen, alhie ankommen, neben dem Herrn Zacharowski geschehen sein sollte, welcher auch bei der Schlacht gewesen, aber baldt die Fluecht genommen, underm das Schloss Sochaw, mit 220 Mann sich salviert, vor welchem Schloss der Michel Weida etlich 100 Mann gelassen, welche sich noch daselbsten ufhalten. Von dar ist Er Weida gegen Cozim, da der Jeremias Weida mit den Pollaggen gehalten, den 18. Maii umb Mittagszeit angelangt, die unseren angriffen, alsbaldt geschlagen und zerstreit, dass auch von den unseren 4 Rotten getroffen, darauf der Haubtmann mit dem Jeremias Weida us der Moldaw sich in die Fluecht begeben und in das Schloss Cozim salviert.

Es haben auch diejenigen, so alhero kommen, sich hoch über den Haubtmann Polsche, welcher das Volk us der Starostei

[1] Dialectal, pentru: aus. [2] Scris stâlcit: Transonosky, fiind vorbă de Andrei T.

Trembowla [1] in Podolien under sich gehabt, derselbe auch alsbaldt die Fluecht genommen.

Unsere polnische Rotten, so beim Jeremias Weida gewesen, sein diese: Herr Ibansocki mit seinen Pferden 200. Herr Gidnicki 170. Herr Podzartowski 100. Herr Zacharowski 100. Herr Hanibal 200. Herr Tarnowski 300. Summa Pferd 1070.

Solche Rotten seindt bei gedachter Schlacht gewesen. Es haben sich auch von den unseren noch mehr Rotten darbei gefunden, von welchen man Ihrer Verordnung halber noch nit wissen kann, wer dieselben gewesen.

Von den unseren, so erschlagen worden, ist Herr Gidinski Rottmeister, Herr Hanibal, so noch ein wenig beim Leben gewesen. Von dem andern Volk bei 1000 todt geblieben, jedoch under diesen sein 400 Mann, so dem Jeremias Weida gehörig, dass also der Rest unsers Volks mit dem Weida in Coczim ankommen.

Es sollen der Michel Weida bei dem Schlagen nit persönlich gewesen sein, dann er seine 5000 Freihungern, welche die unsere vorher angriffen und geschlagen, vor Ihme geschickt, folgendts in 4 Stunden ist der Michel Weida selbs mit 1000 Freihungern und ihren Copien gefolgt, mit etlich 100 Wallachen; uf der einen Seiten hat er die mit den Copien, uf der anderen die Muscatierer in gueter Ordnung gestellt, ein schwarzer Fahnen mit den seinen hat uns grossen Schaden gethan.

Des Michael Weida in Sibenbürgen Feldtzug: Vor dem Michel Weida sein gangen Moldauer 2000. Freihunger 2000. Nach denselben Räczen mit Copien 2000. Hernach sein Gezelt, Hofgesindt und Fuessvolk 8000. Diesen haben gefolgt Wallachen, so hievor Ihme in Sibenbürgen gedient 10000. Auch von anderem Volk, so bey Ihme ist 3600. Summa zue Ross und Fuess 27600 Mann.

Wie mich die unseren berichten, so haben dem Jeremias Weida 14/m Tartaren zue Hilf kommen sollen, welches aber nit geschehen. In dieser Schlacht sollen die unseren ein weissen Fahnen, des Michael Weida bekommen haben, welchen der Jeremias Weida uf dem Schloss Cozim ufhängen [2] lassen.

Pe dos: Particular beschehner Schlacht zwischen dem Michel und Jeremias Weida den 19. Maii Anno 1600.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 215—216.)

[1] Greşit: Temolaw. [2] Dialectal, pentru: aufhängen.

108.

Wien, 31 Mai 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Amănunte despre bătălia dintre Mihai şi Ieremia-Vodă. Afară de Sârbi, se află la Mihai Baba Novac cu haiducii săi, apoi 4000 de Secui, pe când Pătraşcu are 12000 Unguri, Leşi şi Moldoveni. Ieremia-Vodă nu e iubit de poporul moldovean, din pricina marilor biruri. Mihai-Vodă a trimes la Curtea împărătească ca să i se trimeaţă vreun comisar pentru ca să fie de faţă la cele ce se vor întâmpla.

Aus Wien von ultimo Mayo Anno 1600.

Seyder jüngsten haben wir aus Sibenbürgen anderst nichts, dann Confirmation, dass der Michael Weyda die Moldau überfallen, mit den Moldauern, welliche die Wallachey überfallen wellen, geschlagen. Ob gesieget, mehrerntheils des Landts erobert, auch den Jeremias Weyda daraus nach den Polnischen Gränizen Killia getrieben, ob nun Sigismundus auch in der Schlacht geblieben, ist noch unbewusst.

Der Wallach lasst das ganze Landt der Kayserlichen Maiestät, Ihme und seinem Sohne huldigen. Wie nun solliches den Pollagen gefallen wirdet, eröffnet Zeit.

Über obstehenes hat man von Wien, der Michael Weyda habe bereit ganz Moldau in seinen Gewalt gebracht, wellicher bey sich 38/m Schützen zu Fuess, 3000 Cosaggen, die wellen aber, wie man sagt, nicht fort wider die Polaggen ziehen, weilen ihnen der Polnische Canzler hoch geträuet,[1] Er Weyda habe auch 40/m Räzische Pferdt und Fuessvolk, auch ein Freibeyter Haubtmann, Baba Novak[2] 4000 zue Ross und halb zue Fuess, und sollen der Zäckler bey 4000 sein. So thue sich des Herrn Weyda Sohne Petrasko[3] Weyda ungefähr 12/m stark von hungerischen, polnischen und moldauischen Kriegsvolk befinden.

Dieweilen der Jeremias Weyda Moldau hart beschwert, wie dann Ihme die geringste seiner Underthanen jeder einen Ducaten monatlich in Goldt geben und reichen miessen, also habe die Landschaft zue Ihme nicht viel Neigung, dahero gedachter Michael Weyda umb soviel desto mehr das Landt an sich ziehen möge, und was Er Jeremias Weyda von Barschaft bekommen, das habe Er alles nach Polen geflehnet.

---

[1] Dialectal, pentru: gedroht=amenințat.

[2] Scris stâlcit: Baaha Manack. [3] Stâlcit: Betrascko.

Soviel man sonsten vernimbt, so köndte gedachter Jeremias Weyda, wie auch Sigismundus Bathory noch bis dahero zum Widerstandt mit Kriegsvolk schwerlich aufkommen.

Mehr gedachter Michael Weyda hat an die Herren Kayserliche Commissarii einen ihren firnembsten Diener begehrt, damit Er sich bey firfallendem Treffen oder Streit befinden solle, umb alsdann sollichen Verlauf mit Wahrheit denselben referieren möge.

Man habe auch in Sibenbürgen etliche Tag ein dunkel und trauriges Wetter gehabt, daraus man schliessen wellen, was sonderlichs zue bedeiten, welliches die Zeit bald eröffnen wirdet.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 218.)

109.

Warszawa, 31 Mai 1600.

Regele Sigismund III către Ioachim Friedrich duce de Prusia.

Despre năvălirea lui Mihai-Vodă în Moldova, de unde gonind pe Ieremia-Vodă, nobilimea polonă a hotărît să i se opună cu oaste mare şi astfel îl roagă să-i trimeată în ajutor oştile de supt stăpânirea sa.

Ill^me^ Princeps Amice et cognate charissime.

Pro nostra necessitudine scripsimus e praeteritis regni nostri comitiis ad Ill^tem^ V^ram^ de iis, quae in Transylvania audissent, quoquomodo illa provincia regno nostro vicina ab homine peregrino occupata fuerit. Quae vero eiusdem ulterius conaturum, et ex coniecturis, et ex iudiciis non obscuris opinabamur, eo iam in apertum prodierunt. Etenim his diebus aucto exercitu suo, tam Transylvanis, tam iis etiam, qui in Hungaria publica Imperii stipendia merent, in Moldaviam, nostro regno vetusto iure obnoxiam, et a palatino Hieremia per nos constituto possessam invasit, pulsisque palatini numero multo inferioribus copiis ad ipsos regni nostri fines exercitum promovit. Quod quidem tanto gravius nobis accidit, quod praeter ordinarium militem nulla nova praesidia adversus huiusmodi casus impedientibus iis, qui eventuros minime putabant praeteritis comitiis constitui poterat. Nunc per conventus Nobilitatis id sedulo curamus, ut communi spe et auxilio, communibus periculis obviam eatur, ac undequaque auxilio celeriter conquerantur. Quapropter diligenter etiam ab Illustritate V^ra^ requirimus, ut subditis quoque suis Ducatus

Prussiae, qui communione eiusdem regni Poloniae continentur mandet, quo ipsi quoque in communi periculo pro officio in nos regnumque hoc suo nobis necessario tempore non desint, qua in re uti de regno nostro optime merebitur, ita omnibus vicissim in rebus nostram benevolentiam, ac animi erga se nostri summam propensionem experietur. Quam diu felicissimeque valere cupimus.

Datum Varsaviae, ultima Maii 1600.

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 98 fol. 99. Copie.)

Notă. Scrisoarea regelui „ad civitates Maiores Prussiae" din aceeaș zi și în aceeaș afacere în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 929.

110.

Košice, 1 Iunie 1600.

Camera Scepusiană către arhiducele Matia.

Propune ca nobilul Bartolomeu Somogyi să fie citat spre a depune jurământul de credință, deoarece ocupând districtul Beiușului cu întreg domeniul său, dat de către arhiducele Maximilian, e de temut să nu-l treacă sub stăpânirea lui Mihai-Vodă.

Districtum Bellenies cum suo castello ac 40 pagis ad Episcopatum olim Varadiensem pertinens, nupera Transylvanica mutatio eidem Episcopatui timore Michaelis Vaywodae restituit et adiecit, super cuius districtus officiolatu, antequam timore magis quam sponte huc accessisset, quidem Nobilis Bartholomaeus Somogyi a Ser^mo^ principe Maximiliano, Domino nostro benignissimo, dum hic moram traheret, saltem in spe expetens, per sinistram persuasionem, sine ulla Camerae huius informatione, et quidem vita durante, insolito prorsus hactenus exemplo, literas impetravit, quibus ille mox ut antelatus districtus pristino Varadiensi ecclesiae denuo sese adiecisset, insalutata Camera, officium usurpavit ac in dominium castelli, eiusque bonorum sine ullo rubore irrepsit, vocatusque per Cameram, ut instar aliorum officialium fidelitatis et officii iuramentum, more solito, praestaret, Ille tantum abest, ut praestare vellet, ut vel invita Camera etiamnum sine ullo iuramento contumaciter castellum simul ac tot pagos cum proventibus eorundem cupri, ferrique fodinis, census ac alias obventiones pro se usurpans ac retinens possideat in gravi Maiestatum Vestrarum damnum; *iar după ce* castellum est Tran-

sylvaniae simul cum bonis contiguum, verendumque ne perceptis reditibus aliorsum confugiat, ac spiritu Transylvanico ductu Valacho maxime in illa bona inhiante turpissime tradat, *propunem să-i porunciţi, să ni se înfăţişeze pentru depunerea jurământului de credinţă.*

Cassoviae, 1. Iunii 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

111.

Zamość, 1 Iunie 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către vicecancelarul Petru Tylicki.

Povăţuiri în privinţa oştii de pornit împotriva lui Mihai-Vodă, pentru pedepsirea atitudinei sale fiindcă a cutezat să se ridice contra regelui Poloniei.

Reverendissimo in Christo patri et domino, domino Petro Tylicki, Dei gratia Episcopo Culmensi, regni Vicecancellario etc. Domino et amico charissimo et observandissimo.

Reverendissime domine, domine et amice charissime et observandissime.

Zaleciwssy uprzejme służby swe w miłościwą łaskę waszej miłości etc. Ostatnie pisanie waszej miłości, uczyniło mi scrupulum, iż Jego królewska mość nie raczył się jescze rezolwować na przyjęcie ludzi, za wszystkę zaraz quartę. Proszę iterum atque iterum, aby krom przewłok raczył się już Jego królewska mość na to rezolwować: Bo żeby pułquarty telko miało się na służebne obrócić, jużem przedtem pisał Waszej miłości, że, i z temi dawnemi, nie będzie więcej jedno 2000 Usarzów, a 1000 Kozaków. Z tą trochą na cosz się i puścić, jedno na hańbę jaką Jego królewskiei mości i Koronną. I za wszystkęć quartę, dosyć nie wiele, ta 4000 Usarzów, a 2000 Kozaków będzie: ale jako tako łatać wojsko przydzie, to wybrańczykami, to piechoty item służebnej, tak jakom przedtem, choć o dwieście jej do Waszej miłości napisał, aby Jego królewska mość pozwolić raczył onej przyczynić: więc Niżowcami, o których posłaniec ich nie źle mi tuszy, że chętnie to uczynią. O starszem nad niemi trudno podobno myślić: będą chcieć swego. A co Wasza miłość raczyłeś pisać, żeby nad niemi pana Gołuchowskiego uczynić starszem, tedy nie tuszę, aby ich miał być wedle potrzeby świadom, i potrafiłby je sprawować. A teraz w takiem razie trzeba do nich takiego, któryby dobrze

powładać jemi umiał: jaki jest pan Oryszowski, którego, acz nie bez ciężkości jego, gdyż radby też już doma pokoju zażył, wyciągnąłem, że mi się na tę potrzebę obiecał. Jeśli go nie przymą, wżdy mi się do porady w sprawach z niemi zejdzie. Potem, będzieli Jego królewskiej mośći wola, a żołd się jem jaki obmyśli, będzie się jem mógł pan Gołuchowski praefici. Lecz lepiej, ze i ten przyjedzie do wojska, żeby ex re consilium capiatur.

Wracam się do pierwszego: by nic inego nie było; iż Michał ten poważył się na dostojeństwo Jego królewskiej mośći naszego miłościwego pana puścić, trzeba mu zaraz to obmierzić. Bo miałoliby się to onemu przepiec, trzeba ostrzegać się, i od niego samego dalszych niebezpieczeństw, i daj boże nie czego barzo szkodliwego, i od inych, za diminutią authoritatis przez tego człowieka. Uczyniłoby to wielom nieprzyiaciołom Jego królewskiej Mości i tej Rzeczypospolitej serce, żeby violentos conatus jakie przedsiębrać mogli. Z tem powtóre uprzejme służby swe zalecam w miłosciwą łaskę w miłości.

Z Zamościa, dnia 1 miesiąca Czerwca roku 1600.

Waszej milości uprzejmy przyjaciel i sługa

J. Zamoyski sst.[1]

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Archiwum Jana Zamoyskiego.)

Trad. Slujbele mele plecate Milostiveniei Tale etc. Ultima scrisoare a Milostiveniei Tale mi-a făcut un scrupul, cum că Măria Sa Craiul nu s'a hotărît încă să recruteze oameni cu banii întregului câșt. Vă rog de repetite ori ca Măria Sa să se hotărască la acest lucru fără zăbavă, căci de s'ar întrebuința pentru soldă numai jumătate din banii câștului, precum scrisesem și mai înainte, nu va ajunge cu cei vechi împreună la mai mult de 2000 călăreți cuirasați și 1000 de Cazaci. Ce se poate încerca cu acest mic număr de oameni, ar fi numai o rușine pentru Măria Sa și coroana Poloniei. Nici măcar banii întregului câșt nu sunt mulți, căci vor fi numai 4000 călăreți cuirasați și 2000 de Cazaci. Oastea va trebui desfăcută cum va merge mai bine, cu recruți, pedeștri și infanterie, slujitori, din cari am scris Măriei Sale și mai înainte ca să-mi dea voie să-mi iau măcar 200, cum și dintre Cazacii de Nizov, al căror sol îmi făgăduește că o vor face bucuros. Ca să le punem un comandant e greu de gândit, căci doresc să aibă unul de ai lor. Milostivenia Ta ai scris ca să punem pe domnul Goluchowski în capul lor, dar cred că el nu va putea duce comanda cum s'ar cere. Pentru ei trebue unul care să-i stăpânească bine, cum e domnul Oryszowski, dela care am aflat, cu toate că nu fără împotrivire, că s'ar angaja pentru campania aceasta, cu toate că ar vrea mai bine să trăiască acasă liniștit. Dacă ei nu l'ar primi, îmi va putea sluji întotdeauna

[1] Id est: subscripsit.

cu sfaturi în această treabă. Mai târziu când va fi voința Măriei Sale și va îngriji de plata lor, domnul Goluchowski va putea fi pus în fruntea lor. E mai bine dacă vine și el la oaste, pentru ca să înțeleagă aci lucrurile.

Mă întorc la lucrul întâi, pentru ca să nu fie altceva; cum că Mihai a cutezat să se ridice împotriva Măriei Sale Regelui, Domnului nostru milostiv, trebuie să-l pedepsim îndată. Căci dacă acest lucru va rămâne nepedepsit, atunci trebue să fim gata la alte primejdii, atât dela dânsul cât și dela alții, Doamne ferește, ceva și mai rău, pentru micșorarea autorității noastre prin acest om. Ar da curaj multor vrăjmași ai Măriei Sale regele și republicei, așa că ar putea întreprinde atacuri îndrăznețe. Cu aceasta recomand din nou slujbele mele plecate Milostiveniei Tale.

Din Zamość, în ziua 1. a lunii Iunie al anului 1600.

Milostiveniei Tale prieten și slugă plecată

Ioan Zamoyski

112.

Cluj, 3 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Știri despre biruința lui Mihai-Vodă în Moldova. Solie turcească la Alba-Iulia. Mihai-Vodă cere oști și muniții.

Aus Clausenburg von 3. Iunii Anno 1600.

An gestern hat der Governator zue Weyssenburg [1] vom Michael Weyda Schreiben aus der Moldaw bekommen, dass Er ganz Moldau erobert, derowegen er einen eignen Currier mit der Particularität zue der Kayserlichen Maiestät geschickt; auf solliche guete Zeitung habe er grosse Freudenzeichen thuen und das Grossgeschütz abgehn lassen.

Zue Weyssenburg seye ein Türggische Potschaft ankommen, die begehrt was der Weyda seinem Kayser zuegesagt, nämlich Lippa, Jene und Caransebes zue liefern, wo nit, solle Er doch, was er zue thuen gesinnet sich erklären.

Bey Temeswar sollen sich in 10/m Türggen beysammen befinden und gross Geschütz bey sich haben. Wie die Vermuetung, sein sie entschlossen gegen Lippa einen Einfall zue thuen.

Der Michael Weyda begehrt Volk, Geschütz und Munition, welliches man Ihme von hieraus alsbald schicken wirdet, dann noch viel Volks im Landt geblieben, so in die Moldaw ziehen miesse. [2]

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 265.)

[1] Adică Banul Mihalcea. [2] Dialectal, pentru: müsse.

113.

Košice, 3 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Povestirea bătăliei dintre Mihai şi Ieremia-Vodă de curierul său sosit acum, în drum spre Curtea dela Praga.

Aus Caschau von 3. Iunii Anno 1600.

Gleich in dieser Stundt kombt ein eigner Currier aus der Moldau, der reit zue der Kayserlichen Mayestät nach Prag, zeigt an, demnach sein Herr, der Michael Weyda mit seiner Macht auf Sigismundum Bathory und Jeremias Weyda zuegezogen, hab Er sie sambt denen bey sich habenden Moldauern, Pollaggen und Türggen an dem Fluss Nester angetroffen, alsbald in die Flucht geschlagen und die Oberhandt erhalten. Der Sigismundus solle sich under anderen Flichtigen in ein Schüff salviert, und als solliches von der darein fliehende Menge gesunken, erdrunken sein, hierauf hat sich nun die ganz Moldau an den Weyda ergeben.

Der Currier meldet auch, dass sein Herr sambt all den seinigen und ihren Rossen vor der Schlacht überaus grossen Hunger erlitten, dann seine Feindt alle Proviandt im ganzen Landt zue sich genommen, jetzo aber seye es was leidenlicher worden, und begehrt Er Weyda von Ihrer Kayserlichen Mayestät Gelt und Bescheidt, was Er weiter firnehmen solle.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 237.)

114.

Breslau, 6 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Mihai-Vodă a trecut din Moldova în Podolia, aşa că regele Poloniei a trimes edicte de ridicare a oastei.

Aus Presslaw von 6. Iunii Anno 1600.

Unser Kriegsvolk zeucht allgemach fort auf den Musterplatz. Sonst haben wir aus Polen Zeitung, dass Michael Weyda nicht allein die Moldau eingenommen, sondern auch seine Feindt aufs Haubt erlegt und geschlagen, dass Er auch mit seinem Kriegs-

volk in Podolien (so den Pollaggen gehörig) sein solle. Derowegen der König stark Edict ausbot und gross Jammer und Geschrey ausgehn lassen. Wollte auch gerne solliches der Kayserlichen Mayestät zuemessen und die Schuldt geben.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 237.)

115.

Bratislava, 7 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Povestirile curierului lui Mihai-Vodă despre bătălia dela Hotin cu multe amănunte nouă.

Aus Prespurg von 7. Iunii Anno 1600.

Heut dato ist ein Wallachischer Currier selb ander aus der Moldaw vom Michel Weida zue Ihrer Mayestät geschickt hiedurch passiert. Der zeigt an, dass den 18. Maii die Schlacht bey dem Schloss Othuny [1] zwischen dem Michel Weida, so 40000 stark und dem Jeremias Weida, so dem Sigismundus beigestanden, und in allem 30000 Mann von den Moldawern, Türggen und Tartern gewesen, fürgangen. Welche Schlacht von 10 Uhren mittags bis abendt gewährt. In deren der Gegentheil sich auch mit grosser Verwunderung ganz ritterlich gehalten, doch letzlich haben der Michel Weida die Victorie erhalten und der Feind sich in die Flucht begeben, deren bey 8000 und auf dem anderen Theil bey 2000 geblieben, darunder viel in dem Fluss Nester ersoffen.

Sigismundus Bathory habe mit 400 Pferden ausgerissen, deme der Michel Weida mit 40 Pferden nachgesetzt und dem Pass durch gedachten Fluss Nester zueilen lassen, gueter Hoffnung, weilen er sich Zweifelsohne auch dahin begeben, Er werde ihnen in die Händt kommen.

Von Jeremias Weida hat man kein eigentliche Wissenschaft, wo derselbe hinkommen, gleichwolen etliche der Meinung, er werde in der Schlacht umbkommen oder in dem Nester ersoffen sein, welchem der Weida fleissig nachfragen lasse. Under ander Peuth haben sie viel Malvasier bekommen. Hat also der Michael Weida mit Gottes Hilf das ganz Landt Moldaw innen und residiert anjeczo zue Sutschiua,[2] da zuvor der Jeremias Weida Hof gehalten.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 245.)

[1] A se înțelege: Hotin. [2] Scris cu fonetică ungară.

116.

Praha, 9 Iunie 1600.

Don Guillermo de San Clemente către regele Filip III.

La dorinţa lui Mihai-Vodă de a avea comisari împărăteşti cu cari să se povăţuiască despre chestiunile însemnate, i-a fost trimes sfetnicul Bartolomeu Pezzen. Dar acesta n'a mai aflat pe Mihai în Ardeal, fiind dus în Moldova, de unde a gonit pe Ieremia-Vodă, favorit al Leşilor.

En quanto a lo de Transilvania, lo que puedo dezir es, que el Walaco desde que se apodero della a hecho mucha instancia con el Emperador para que le ymbiasse algunos personajes con quien tratar y dinero para sustentar aquello y passar adelante la guerra. Y por diversos medios se ha dexado entender que se agraviaria que el Emperador no lo hiziesse governador della. Y ha tenido muchas platicas con Turcos, queriendo siempre que se entendiesse que las entretenia para mejor poder executar los designos que tenia en servicio del Emperador que en sustançia heran apoderarse de la Moldauia y correr la Maçedonia. Y hasta las puertas de Constantinopla, y defender la Transiluania de Sigismundo, que fue Principe della, que siempre a amenazado el Walaco, que este con spaldas del Cançiller de Polonia, su cuñado, la havia de ymbadir. Sobre esto ha havido muchas sospechas y mas dilaçion de la que havia de haver por parte del Emperador en resolverse de ymbiar alla, al ultimo embio al Doctor Petz con presentes y dinero, y poderes para componer con el Walaco lo que fuesse neçessario. El qual antes que este llegasse a los 24. de Abril se partio, algunos dizen con 40 mil hombres hazia Moldauia dexando en la Transilvania a David Ungnada, [1] criado del Emperador que fue su [Presidente del Consejo de la Guerra] por Governador y con la gente que digo se ha apoderado cassi de toda la Moldauia, hechando della a Hieremias Bayboda, que es un Polaco que yo conozco y en mi tiempo, con estandarte del Turco y con intervençion de Polacos se entro en la provincia de Moldauia; que havia dado la obediençia a Sigismundo siendo Principe de Transilvania y hechado della a Miguel Wayboda que entonçes la tenia, no le a sido dificultossa cossa al Walaco el apoderarse della; etc.

Los dias passados tube yo la carta que ba aqui abierta del Walaco para V. Magestad y otra para mi, de que sera copia con esta, y tambien sera copia de lo que yo le respondi; entrambas las imbie al Emperador que por esso esta abierta la de V. Magestad,

y yo le respondi del tenor que el Emperador quiso, de que quedo muy agradeçido, y ymbiele la carta de V. Magestad abierta porque presupuse que V. Magestad lo terna por bien. Ymbio tambien a V. Magestad el titulo con que el Emperador le escrive porque V. Magestad le vea si acasso le quiere responder; que es todo lo que se me offresçe de escrivir sobre esta materia; etc.

De Praga, 9. de Juino 1600.

(Archivo histórico general. Simancas. Estado. Alemania. Legajo 706.)

117.

Venezia, 9 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Constantinopol.

Solia lui Mihai-Vodă la sultan, despre care Ardelenii cred că e numai un vicleşug spre a amăgi pe Turci.

Aus Venedig von 9. Iunii Anno 1600.

Brief aus Constantinopoli melden, dass an der Porten alda ein Gesandter vom Michael Weyda angelangt, wellicher alsbald freindtlich empfangen und Ihme guete Audienz ertheilt worden. Dahero wellen etliche abnehmen, Er einen Frieden wegen seines Herrn beim Türggen sueche, dann Er sich höflich zu entschuldigen wisse, warumb sein Herr den Cardinal vertrieben, nämlich, dass derselbige Ihme Sibenbürgen selbsten zueeignen wellen, welliches aber sein Vorhaben niemalen gewesen. Solle auch gedachter Gesandte viel schöner Verehrungen empfangen haben. Dargegen aber hat man aus Sibenbürgen bericht, dass solliche Potschaft allein auf einem Lüst, den Türggen und seine Bassa zue bekriegen angesehen, des sich auch im Ausgang gewisslich alda befinden werde.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 233.)

118.

Košice, 10 Iunie 1600.

Camera Scepusiană către arhiducele Matia.

Opinie ca din cele trei sate româneşti cerute de George Korlatowyth, fostul castelan al cetăţii Oradea, să i se dea numai unul.

Egregium Georgium Korlathowyth olim supremum castellanum Varadiensem tres integras possessiones Valachales Alsó,

Felseo et Keozepseo (aliter Remethe) Homorod vocatas, ad arcem Suae M^tis^ Zathmariensem pertinentes pro fidelitate et singularibus suis meritis erga Maiestates V^ras^ superiorum annorum mutationibus, et praesertim in conservatione praesidii Varadiensis praestitis petere ... demisse cognovimus, *ceeace se şi recomandă pentru slujbele petentului credincioase, arătate şi* in obsidione arcis per Turcas, *însă cetatea Sătmar având nevoie de satele dorite, ar fi nemerit să i se dea numai cel din urmă din cele trei cerute.*

Cassoviae, 10. Iunii. Anno M D C.

(Colecţiune particulară. Ungaria. Copie of.)

119.

Warszawa, 10 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Mihai-Vodă făcând trei atacuri grele împotriva cetăţii Hotinului, fără nici un rezultat, dar cu mari pierderi de oameni, s'a retras la patru mile de ea, mai cu seamă că a auzit de apropierea noilor oşti leşeşti în ajutorul lui Ieremia-Vodă.

Aus Warschaw in Polen von 10.Iunii Anno 1600.

Des Michel Weida aus Sibenbürgen Einfall in die Moldau, so wol auch seine erhaltene Victorii und der unsern Niederlag, wie vor diesem vermeldt, erfolgt fir gwiss,[1] demnach aber der Jeremias Weida sich in der Flucht auf das Schloss Chozim, welches ziemblich föst und an dem Fluss Nester liegt und die Granitzen zwischen Moldaw und Podolien scheidet salviert, ist Ihme der Michel Weida nachgezogen und den Jeremiam Weida sambt seinem Volk in Chozim belägert. Heut aber bekommen wir andere Zeitungen, dass nachdem der Michel Weida das Schloss Chozim etlichmal zuem Sturmb angelaufen und etlich Tag darvor gelegen, nichts verrichten künden, sondern nach Verrichtung 3 Stürmb und grossem Verlust seines Volks darvon abziehen müessen, weilen er auch vernommen, dass sich unser Granitz-Kriegs-Volk in Eyl wieder versamblet und in 10/m stark jenseits des Nesters sich gelägert, dieselben auch, woferen sie Herr Feldthauptmann nicht ufgehalten yber[2] das Wasser setzen wöllen und uf der andern Seiten von hünden[3] zue 1600 Tartaren, denen der Jeremias Weida vor diesem zuem Fall der Noth Gelt zuegeschickt, auch uf die

[1] Dialectal, pentru : für gewiss. [2] über. [3] hinten.

Moldau gezogen und die Polen Fahnen zuegehalten, beneben die Türggen stark in die Moldaw eingefallen und grossen Schaden gethan, ist er endtlich uf 4 Meilwegs von Chozim zurugk gewichen.

Wie man auch für gwiss schreibt, solle Sibenbürgen wider den Michael Weida rebellisch worden sein und Ihne nicht mehr einlassen wöllen, also dass man gueter Hoffnung wir den Michael Weida selbst bekommen, auch die Pratica, so er yber uns angestellt. Aber Ihne ausgehen werde hätte sich also nicht dörfen an die Polen reiben.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 257.)

120.

Praha, 12 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal şi Moldova.

Ştiri despre foametea întâmpinată de Mihai-Vodă în Moldova. Logofătul lui Mihai-Vodă sosind din Moldova la Cluj, a arestat pe neaşteptate pe comisarii împărăteşti.

Aus Praag von 12. Iunii Anno 1600.

Aus Clausenburg wirdet von den Commissarien alhero geschrieben, dass der Michael Weyda im Hineinzueg in die Moldau sambt seinem Volk grossen Hunger erlitten, dass sie die Plätter von den Bäumen essen miessen, und dass viel Moldauer, die es mit dem Michael Weyda gehalten, in Sibenbürgen gezogen, welliche aber im Landt von den Sibenbürgern hin und wider erschlagen werden.

Auf 20. Maio seye der Logofet gen Clausenburg vom Michael Weyda ankommen, und als sie die Commissarien von den Jesuitern in einem Closter ausser der Stadt [1] alhie auf die Nacht zue Gast geladen worden, habe doch der Logofet dieselben, wie auch Herrn Zackhel, wellicher den 22. in ein Garten ausser der Stadt fahren, nicht zum Thor hinaus lassen wellen, sondern geantwurt, *es wären Gärten genueg in der Stadt, sich darinnen zu verlustrieren*, auch entlich den 23. hernach ihnen entboten, Er habe Befelch die Stadt-Thor fleissig zue bewahren und der Herren Commissarien keinen hinaus zue lassen. Wie dann uf den 24. Maio die Stadtpfor-

[1] E mănăstirea Iezuiţilor dela Clujmănăştur, care există şi astăzi aproape intactă precum era.

ten verwacht worden, dass sie also seindt gefangen und des Herrn Pezzen mit Verlangen erwarten, und wol zue besorgen seye, wofere derselb nicht bald mit Geld dahin komme, noch ein seltsamen Ausgang nehmen werde.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 238.)

121.

Warszawa, 13 Iunie 1600.

Regele Sigismund III către împăratul Rudolf II.

După ce Mihai-Vodă a năvălit în Moldova, mergând până supt cetatea Hotinului, regele asigură pe împăratul că faţă de Ardeal va păstra pacea.

Serenissime et Excellentissime Princeps etc.

De Moldaviae statu egeramus cum Caesarea M^te^ V^ra^ etiam antea per literas, et postea per Generorum Andreanum Rębowski, secretarium nostrum, atque hac ipsa de re nuper etiam Magnifico Ioanni Firley de Dąbrowica thesaurario regni et oratori nostro mandata dedimus. Cum enim ea provincia velut propugnaculum quoddam regni huius nostri a vicinis barbaris sit, semper sub patrocinio dominorum praedecessorum nostrorum Poloniae fuerit, nemo non videt pertinere et ad securitatem ditionum nostrarum, et ad dignitatem, ut illi, qui in fide clientelaque nostra sunt, tuti et incolumes conserventur. Ut quidem ac aequum erat, ne quae inde offensionem ansa praeberetur, curae id sibi fore Caesarea Maiestas V^ra^ literis ad nos datis receperat. Quo promisso cum satis cautum rebus Moldavicis putaremus et Hieremias palatinus per ostentationem pacis solutior esset redditius, ecce repente Michaelem in Moldaviam invasisse, dissipatisque Hieremiae ordinarii praesidii copiosis ipsum Choczimum usque prosecutum esse: Moldaviam universam in potestatem suam redigere coepisse intelleximus. Id quam iis, cum quibus nobis spes facta fuit consentaneum, quam e re Christianae Reipublicae futurum sit, magnopere desideramus, ut diligentius secum reputet Caesarea Maiestas Vestra. Res Transylvaniae quamvis ob vicinitatem ita nominibus ditionum nostrarum coniunctae essent, ut plurimum nostra intersit videre, a quonam provincia illa teneretur, quis status illius esset futurus, et ne per crebras in ea mutationes barbari in eam irruperent, tamen neque antea eas attigimus, neque nunc voluntate et scitu nostro factum est quidquam, de quo merito quaeri quis

possit, maluimus potius aliquid de cura rerum nostrarum remittere, quam aut paci publicae turbandae, aut necessitudini mutuae, et amicitiae (quam propenso studio et sincera fide cum Caesarea M^te^ coluimus) aliqua in re non satisfacere. Eodem animo, si erga nos pacemque publicam fuerit, recte Reipublicae Christianae consuluisse voluntas nostra erga M^tem^ V^ram^ videbitur, et propensissima facultas consilia nostra nostrosque tuendi haud deerit, quam semper omni studio ad demerendam Caesaream M^tem^ V^ram^ et communem tranquillitatem conservandam direximus, et quoad libuerit dirigamus. Idem ut ex parte Caesareae M^tis^ V^rae^ fiat, maiorem in modum requirimus, responsumque ad hanc quamprimum exspectamus. De caetero M^ti^ V^rae^ Caesareae prosperrimam valetudinem ac faustissima quaeque a Deo precamur.

Datum Varsoviae, die 13. mensis Iunii. Anno Domini 1600. Regnorum nostrorum Poloniae XIII, Sveciae VII.

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 98 fol. 31. Copie.)

Notă: Odată cu aceasta regele Sigismund a trimes o scrisoare și către papa Clemente VIII la Roma, publicată în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 941.

122.

[Venezia] 16 Iunie 1600.

Ferdinand Küepach către Maria Cerchesiana.

Se obligă să-i plătească 200 de galbeni ungurești din primul venit ce va avea Ștefan-Vodă dela mânăstirile sale.

In Nome d'Iddio alli 16 Giugno 1600.

Promette il Molt'Illustre Signor Ferdinando de Chiepach commissario et tutore dell'Illmo Signor Giovan Steffano Vaivoda et Principe di Moldavia per nome di detto Signor Steffano, suo pupillo, di far pagare alla Molt'Illustre Signora Maria Circhessa delli primi danari che saranno scossi delli depositi per ragione del detto Illmo Signor Steffano[1] nelli monasteri Greci de San Saba in Gierusalem, et Santa Catherina in Monte Sinai, o vero in altri luoghi dove ha da havere, docento Ungari d'oro in oro, dico Ungari 200, et tal pagamento vien fatto et si fa alla detta Signora Circhessa per satisfarla a pieno delli suoi danari lasciati

[1] Scris consecvent cu doi f precum semna însuși Ștefan-Vodă întotdeauna așa: Steffanus.

in Bolgiano. Et ciò in fede le vien consignata la presente scrittura sigillata del sigillo, et sottoscritta di man propria del predetto commissario Signor Ferdinando de Chiepach.

(L. S.) Jo. Ferdinando de Kiepach affermo come di sopra.

(Landesregierungs-Archiv. Innsbruck. Copie of.)

Notă. Actul important, făcut odată cu acela prin care tutorul Küepach se învoise şi cu Domniţa Maria, pentru lucrurile furate dela Petru Şchiopul, e semnalat în *Hurmuzaki*: Documente vol. XI p. 539 nota 1.

123.

Roman, 20 Iunie 1600.

Mihai-Vodă către Toma Csomortányi şi alţi pribegi unguri.

Îl asigură pe el şi pe pribegii cari îi vor sluji cinstit de milostivirea sa.

Michael, Transilvaniae, Moldaviae et Valachiae Transalpinae Vaivoda, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliarius, etc.

Generosi et Egregii, fideles nobis dilecti. Salutem et favorem.

Megtekintvén fő atyátokfiainak irettetek való könyörgéseket, minnyájan, valakik házatok kivől vadtok, kegyelmességönk alá vöttök Kegyelmeteket, assecuralván Kegyelmeteket az mi hitönkre, hogy senkinek Kegyelmetek közzöl semmi bántása tőlönk nem leszen. Intjük azért szeretettel Kegyelmeteket, hogy Kegyelmetek az mi kegyelmességönket jó neven vevén, jöjjön mindentek hazájába vissza, feleségéhez, gyermekéhez. Elhivén Kegyelmetek azt bizonnyal, hogy, nem hogy tőlönk vagy hozzánk tartozóktól bántástok lenne, de sőt inkább kegyelmességönket és jó akaratunkat látjátok, valakik az mi birodalmunk alá hajtjátok fejeteket, és nekönk jámborul szolgáltok. Et bene valete.

Datum in oppido nostro Roman-Vásár, die 20. Iunii. Anno domini 1600.

ІѠ МИХАНЛ ВОЄВОДЪ

Adresa: Generosis et Egregiis Thomae Csomortanii, Nicolao Gavaii, et Francisco Budai, caeterisque Nobilibus Transilvanis nunc absentibus etc. Nobis dilectis.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Collectio alphabetica.)

Trad. Văzând rugămintele rudeniilor voastre pentru voi, v'am primit pe toţi cari nu sunteţi la casele voastre în milostivirea noa-

stră, încredinţând pe Domniile Voastre pe cuvântul nostru că nimănuia dintre Domniile Voastre nu i se va întâmpla nici o supărare din partea noastră. Sfătuim de aceea cu dragoste pe Domniile Voastre, ca Domniile Voastre luând în nume de bine milostivirea noastră, să se întoarcă cu toţii acasă, la nevastă, la prunci. Crezând Domniile Voastre cu tărie, că nu numai că nu veţi suferi nici o supărare din partea noastră sau a celor noştri, ci mai curând veţi simţi milostivirea şi bunăvoinţa noastră cei cari vă plecaţi capul sub stăpânirea noastră şi îmi slujiţi cu omenie.

124.

Kraków, 20 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Mihai-Vodă s'a bătut a treia oară cu Ieremia-Vodă la Nistru. Astfel cancelarul Zamoyski strânge oaste în ajutorul lui Ieremia spre a intra în Moldova.

Aus Craccau von 20. Iunii Anno 1600.

Anjeczo kommen wiederumben Zeitungen, dass der Michael Weyda zum drittenmal mit dem Hospodar Jeremia geschlagen, denselben bis ufs Haubt erlegt und Ihne sambt dem Sigismundo Bathori eintweders geschlagen oder in dem Nester ersäuft, dann man noch bis dato nit wissen kann, ob sie noch bey Leben oder nit, und ist also der Michael Weyda Herr im ganzen Landt. Darauf rüstet sich nun der Canzler mit Gewalt, nimbt Volk an, aber es will kein frembder Herr nit mit Ihme, sondern gebe für dieweil Er dieses Spiels ein Anfanger, also solle Er auch dasselbige ausfüehren. Man sagt, dass Er albereit in die 30/m Mann beysammen habe und das Volk täglichen fortschicke. Gibt einem Reiter Monaths fl. 10 und einem Fuessknecht fl. 3. Demnach aber in der Moldau grosser Mangl an Proviandt sein soll, also lasst der Canzler ein ziembliche Notturft hineinfüehren.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 287.)

125.

Gherla, 22 Iunie 1600.

Aga Leca către primarul oraşului Bistriţa, Ioan Budaki.

Roagă să-i trimeată lucrurile de acolo prin dărăbanul ce-i prezintă scrisoarea de faţă.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint barátomnak. Istentől minden jókat Kegyelmednek megadatni kévánok.

Továbbá találа meg engemet az én jámbor szolgám, Bojti István és jelenté azt, hogy egy posta szekeres egyetmássát vitte volt Kegyelmedhez Beszterczére. Azért azon kérem Kegyelmedet, mint barátomat, hogy azt mindenestől mindjárást küldje ide Kegyelmed. Kegyelmednek több barátsággal leszek. Im drabantot is küldtem, ki mellette legyen. Vadnak ezek ott : Zab cub. 5. Egy karmasin száras csizma. Papucs kapczástól. Két pulhák tokostól. Egy pulhák tok. Egy réz mosár. Egy borsoló sák teli borssal. Két ón palacz. Egy vas fazék. Két sisak. Nyolcz lóra való kötél nyergestől, pányvástól. Pokróczok. Egy paripa fékestől, nyergestől ; azt penig, ha ott nem hadták Kegyelmednél, Radnán vagyon, csak Kegyelmed birtoka alatt. Adós volt az szekeresnek cum fl. 2 ; neki megküldi. Valami buzát is igirt vinni neki, azt is megadja. Ebben Kegyelmed külömben ne cselekedjék, kit én is vehessek Kegyelmedtől jó neven. Isten éltesse Kegyelmedet jó egészségben.

Ex Zomos Vyuar, 22. Iunii anii 1600.

Kegyelmed barátja
Leka Aga ujvári és kővári capitan

Adresa : Prudenti et Circumspecto viro, domino iudici Biztriciensi primario etc. Domino amico observandissimo.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Încredințez slujba mea Domniei Tale, ca prietenului meu. Poftesc să se deie Domniei Tale toate bunătățile dela Dumnezeu.

Mai departe, mă cercetă sluga mea cinstită, Ștefan Bojti și îmi dete știrea că un cărăuș al poștei a dus câte ceva la Domnia Ta la Bistrița. De aceea, rog pe Domnia Ta ca pe prietenul meu, să mi le trimită aici numai decât toate acelea. Voi fi cu mai multă prietenie față de Domnia Ta. Iată am trimes și un daraban, care să fie alături. Acestea sunt acolo : Ovăz baniță 5. O pereche de cizme cu carâmbii de Carmasin. Papuci cu obiele cu tot. Două puști cu teacă. O teacă de pușcă. O piuă de aramă. Un sac plin cu piper. Două ploști de cositor, o oală de fier, două coituri. Frânghii pentru opt cai cu șei cu tot și cu arcane. Cergi. Un cal cu frâu și cu șea ; dacă pe acesta nu l-au lăsat acolo la Domnia Ta, se află la Rodna, dar în stăpânirea Domniei Tale. A fost dator acelui cărăuș 2 fl. ; să-i trimită. S'a făgăduit că i se va duce și ceva grâu, să-l dee și pe acela. Altfel să nu facă Domnia Ta, ca să o pot lua în nume de bine dela Domnia Ta. Dumnezeu să înzilească pe Domnia Ta în bună sănătate.

Prietenul Domniei Tale Aga Leca, căpitanul Gherlei și al Chioarului.

126.

Gherla, 24 Iunie 1600.

Aga Leca către primarul oraşului Bistriţa, Ioan Budaki.

Îl roagă ca orice om i s'ar înfăţişa fără scrisoarea lui, să-l trimeată la dânsul legat.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint énnekem jó akaró uramnak és barátomnak. Továbbá csak ebből kelleték Kegyelmedet levelem által megtalálnom, hogy ennek utánna, ha valamely posta az én nevemmel jár, énnekem pecsétes levelem nálla nem lészen, Kegyelmed minden okvetetlen kötözve küldje énnekem Kegyelmed avagy némelyeket meg is esmer Kegyelmetek bennek. Isten tartsa meg Kegyelmedet.

Datum ex Zamos Vjuar, 24. Iunii 1600.

Keovari és ujvári kapitán
Aga Leka

Adresa: Ez levél adassék Bezterczén az bezterczei föbirónak, Budaky Jánosnak, énnekem jó akaró bizott barátomnak kezében.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Încredinţez slujba mea Domniei Tale, ca unui domn şi prieten binevoitor mie. Mai departe, numai de aceea am fost nevoit să cercetez pe Domnia Ta prin cartea mea, că de acum înainte, dacă vine vre-o poştă în numele meu şi nu va avea la sine scrisoarea mea cu pecete, să-l trimită Domnia Ta negreşit la mine legat, sau pe unii din ei îi şi cunoaşte Domnia Ta. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta.

Căpitanul Chioarului şi al Gherlei Leca Aga

Adresa: Să se dee această scrisoare în Bistriţa judelui oraşului Bistriţa, lui Ion Budaky, în mână prietenului binevoitor mie încredinţat.

127.

Cluj, 25 Iunie 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Mihai-Vodă la Hotin. Tratativele lui Ieremia-Vodă cu dânsul. Secuii părăsind pe Mihai-Vodă, s'au întors acasă din Moldova.

Aus Clausenburg in Sibenbürgen von 25. Iunii Anno 1600.

Neues haben wir, dass der Michel Weida das Schloss Cozim noch nit eingenommen, und der Weida zweimal seie geschlagen worden. Es sollen auch Polnische, Türggische und Tarterische Gesandten bei Ihme Michel Weida ankommen sein. Der Jeremias

begehrt an den Weida, er soll ihme was an der Moldawischen Granicz gegen Podolien zue besitzen einraumen, so well er Ihme alsdann Cozim übergeben. Andere sagen aber, der Jeremia Weida seie in Cozim nit versperrt, sondern kennde aus und ein. Thuen sich auch die Pollaggen sehr an dem Fluss Nester stärken.

Die Zäggler sollen meistentheils ab und in Siebenbürgen von Ihme Weida gezogen, auch dero Orthen etliche Päss verhaut, damit er nit aus der Moldaw dahin ankommen mege.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 312.)

128.

Zamość, 25 Iunie 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către vicecancelarul Petru Tylicki.

Trimete răspuns la scrisoarea regelui în privinţa expedierii solului lui Mihai-Vodă.

Odpis mój, na list Jego królewskiej Mości, naszego miłościwego pana, z strony odprawy posłańca tego tam Michałowego, o którem pan Buczyński wiadomość przyniósł, posyłam ku rękom w. m. prosząc, abyś go Jego królewska Mość oddać, i przeczytać raczył. Z tem powtóre uprzejme służby swe w miłościwą łaskę waszej miłości swego miłościwego pana zalecam.

Z Zamościa, 25. Iunii 1600.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. Răspunsul meu la scrisoarea Măriei Sale regelui, Domnului nostru milostiv, în treaba expedierii solului lui Mihai, despre care a adus ştiri domnul Buczynski, îl trimet în mânile Milostiveniei Tale cu rugămintea să-l predaţi şi să-l citiţi Măriei Sale regelui. Cu aceasta recomand iarăş slujbele mele plecate milei Milostiveniei Tale, Domnul meu.

129.

Warszawa, 26 Iunie 1600.

Regele Sigismund III către senatorii Poloniei.

Mihai-Vodă ameninţă întreaga Polonie şi cu toate că a cerut salvconduct pentru o solie mare, ţara nu are încredere în el. Astfel se cere părerea senatorilor cum şi ce fel să se adune bani pentru

strângerea oştilor, de oarece nu toate ţinuturile au votat birurile, regele fiind gata a zălogi scumpeturile coroanei cari apoi vor trebui răscumpărate din contribuţii.

Kopia listu Króla Jego Mośći jaki się pisal do P. P. Rad obojga narodu o Michale.

Wielmożny uprzejmie nam miły. O wciągnieniu Michała Wojewody do ziemie Mołdawskiej, o rozgromieniu przezeń ludzi Heremijego, i jako sam Heremia na Chocim beł uszedł, wiesz bez wątpienia Uprzejmość Wasza. Potem wszytkim, Michał wziął przez poddanie Soczawę, wziął Sorokę, przywiódł ziemię wszystką do przysięgi i poddaństwa, i krom samego zamku Chocimia, occupował ziemie Wołoską. Wiadomości do nas przychodzą, że ten uczyniwszy wstępek, chce i na Koronę tą rzucić się. Wielkie mają podobieństwa te wiadomości, i z wielu miejsc bywają do nas przynoszone, na koniec sam ten nieprzyjaciel, choć się szczyci zwierzchnością Cesarza. Imp. Chrześcijańskiego, przecie otworzyście to daje znać, że i z Tureckim Cesarzem ma porozumienie, bo jawnie pisze do niektórych naszych, że na ziemię Mołdawską albo Wołoską ma od niego chorągiew, a co więtsza i to z niego wyrozumiano, że i na Polskę ma od tegoż Cesarza Tureckiego pozwolenie, i trybut mu zniej obiecał. Ci którzy wiadomi spraw jego, przestrzegają nas, że nic pewniejszego, jedno że otem myśli, jakoby Polskę osiadł w takowych przestrogach i postępkach tego nieprzyjaciela, który już osiadł ziemie opiece naszej podległą tarcz państw naszych przeciw nawałnościom pogańskim. Usiadł nad szyją państw naszych z wojskiem wielkim. Umysł pokazuje nieprzyjaźni, i chętny do occupowania, jako inszym uczynił, i tego naszego państwa. Co nam czynić trzeba, jeśli, puszczać się na discrecią jego, a zaniedbać ostrożności i zostać bez wszelakiej potężności, czy wżdy szukać jakich sposobów do ratunku, na uważanie Uprzejmości Waszej puszczamy. Posłał ci do nas posła swego w tych dniach, snać o glejt na posły wielkie, któreby na sejm chciał przesłać, a sejm żeby był rychło, ale mydli nam telko oczy, co i inszym ziemiom czynił. Przetosz, iż człowiekowi dlatego dał Pan Bóg rozum i baczenie, aby obecne rzeczy uważając przyszłe przeglądał, widząc jaki umysł, jakie postępki są tego nieprzyjaciela, barzo się nam na pieczy mieć trzeba. Ratunki wszystkie, któremi by się wesprzeć mogła Rzeczpospolita są zatrudnione, niektóre jedno ziemie na sejmikach przeszłych pobór pozwolili, drugie czopowe, ale i nie wielka tych ziem jest część

i nierychły z tych poborów ratunek. Przeto łatając jako być może rzeczy, na teraźniejsze nagłe niebezpieczeństwo, kazaliśmy za quarciane pieniądze wojska przyczynić i ludzi przyjąć. O drugi idzie quartał, bo nieprzyjaciel, który wszystko wie co się dzieje, a bodaj nie od naszych że samych, może iść na wytrwaną z nami, i choćby też nie poszedł zaraz w ziemie koronne, ale usiadszy jako jastrząb na ziemi wołoskiej, mając trzy państwa niemałe, obfite, złączone z sobą, a mając je absolutą potestate, może każdego czasu wielkie Rzeczypospolitej, a tym wietsze kiedyby została bez potężności i opatrzenia, uczynić niebezpieczeństwo. Przeto rady Uprzejmości Waszej w takim ojczyzny zatrudnieniu i stosie ciężkim dosięgamy, osobliwie też jakobyśmy quartał przyszły opatrzyć mieli. Nadziewamy się jakiegokolwiek ratunku z tych ziem, które postąpiły pobór, ale nie rychły czas wybirania jego, a czopowe rok cały ciągnie się. Przychodzi nam na myśl aby dostawszy u kogo sumy jakiej pieniędzy, klejnoty u nich założyć a potem je z tych, które się od ziem niektórych wybiorą poborów wykupić. Beło wspomniano o tym w radzie po Sejmie, gdyśmy o tych niebezpieczeństwach z daleka je upatrując namawiali, ale radzibyśmy i teraz o tym zdanie Uprzejmości Waszej wiedzieli, o wszystkij zgoła statum Rzeczypospolitej, jakoby w takich nawalnościach zatrzymana być mogła w całości, i bezpieczeństwo jej nie zostawało na discreciej u nieprzyjaciela. O czem oznajmi nam Uprzejmośc Wasza niemieszkanie zdanie swe. Żądamy zatem Uprzejmości Waszej dobrego od Pana Boga zdrowia.

Dan w Warszawie, dnia XXVI-go miesiąca Czerwca roku Pańskiego 1600, panowania królestw naszych Polskiego XIII-go, Szweckiego roku VII-go.

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 351 fol. 314—316. Copie.)

Trad. Copia scrisorii Maiestății regelui, scrisă despre Mihai-Vodă Domnilor sfetnici ale ambelor națiuni.

De bun neam și prietenul nostru iubit. Cum că Mihai-Vodă a intrat în țara Moldovei, că a bătut oamenii lui Ieremia și că Ieremia însuși a fugit la Hotin, vă este fără îndoială cunoscut Milostiveniei Voastre. Apoi Mihai a ocupat Suceava prin predare, luă Soroca și subjugând întreaga țară supt jurământ și supunere, ocupă întreaga Moldova, afară de cetatea Hotinului. Ne vin știri că el după acest început vrea să se arunce asupra coroanei Poloniei. Aceste știri sunt foarte de crezut și ni se aduc din deosebite locuri și vrăjmașul însuși, cu toate că se mândrește că se ține cu împăratul creștinilor, face de știre deadreptul că stă în înțelegere și cu împăratul Turcilor, căci scrie la mulți de ai noștri despicat că are dela dânsul un steag asupra Mol-

dovei şi Ţării-Româneşti şi ceeace e mai mult, a scornit că are voie dela împăratul Turcilor să meargă şi asupra Poloniei şi că i-a făgăduit tribut pentru această ţară.

Aceia cari cunosc împrejurările sale, ne previn că el se gândeşte fără îndoială cum ar putea să ocupe Polonia, aducând ca dovadă faptele acestui vrăjmaş, care deja a ocupat o ţară, scut de apărare a ţinuturilor noastre, faţă de atacurile păgânilor, o ţară care era supusă ocrotirii noastre. El şade pe ceafa ţinuturilor noastre cu o oaste mare. Se arată vrăjmaş şi e gata să ocupe statul nostru, cum a făcut deja cu altele. Ce e de făcut, dacă e să ne încredem în el şi să neglijăm precauţiunile stând fără nici o pază, ori să căutăm mijloace pentru scăpare, lăsăm la cântărirea Domniilor Voastre. Ne-a trimes zilele acestea solul său cerând un salvconduct pentru o solie mare, pe care vrea să o trimeată la dietă, pe care cere să o ţinem cât de curând, dar el ne asvârle numai nisip în ochi, cum a făcut şi altor ţări. Însă Dumnezeu a dat pentru aceea minte omului şi băgare de seamă, ca privind lucrurile prezente să prevadă pe cele viitoare; dacă însă privim intenţiunile şi faptele acestui vrăjmaş, trebue să avem multă atenţiune. Toate mijloacele pe cari Republica s'ar putea răzima, sunt sleite, numai câteva ţinuturi au îngăduit în dietinele lor impozitele, altele alţi bani, dar numărul acestor ţinuturi e mic şi scăparea prin aceste biruri prea târzie. Pentru a menţine situaţia cum s'ar putea, în faţa pericolului prezent, am luat oameni şi ostaşi pentru tributul câştului ce vine. E nevoie însă de câştul al doilea, căci vrăjmaşul care cunoaşte tot ce se întâmplă, poate chiar dela ai noştri, va putea să se lupte cu stăruinţă cu noi, chiar dacă nu intră îndată în ţinuturile coroanei, ci se aşează numai ca un erete pe pământul Moldovei. Dacă el uneşte trei ţări bogate şi nu mici şi le stăpâneşte cu o putere absolută, va putea aduce Republica oricând în mare primejdie, cu atât mai mult dacă ea ar rămâne fără putere şi prevedere. Pentru aceea dorim să avem sfatul Domniei tale în această nevoie şi lovitură grea dată patriei, mai cu seamă, cum să ne îngrijim pentru câştul viitor? Nădăjduim oarecari mijloace din partea acelor ţinuturi, cari au îngăduit birurile, dar ridicarea lor nu e aproape şi banii impozitelor se adună peste un an întreg. Pentru a putea obţine bani, am ajuns la ideia de a zălogi scumpeturile la cineva şi a le răscumpăra din birurile cari se vor încasa dela oareşicari ţinuturi. S'a pomenit deja de acest lucru în consiliul ţinut după seim, când privind primejdiile din depărtare am vorbit despre acel lucru, dar am dori acum să aflăm şi părerea Domniilor Voastre despre el, cum şi despre toate împrejurările Republicei, cum să se menţină nevătămată în aceste vijelii şi ca siguranţa ei să nu depindă de mila vrăjmaşului. Despre acestea să ne împărtăşiţi Domnia ta fără zăbavă părerea. Urăm Domniei Tale cea mai bună sănătate dela Dumnezeu.

Dat în Varşovia, în 26 a lunii Iunie a anului Domnului 1600, al guvernului nostru în Polonia al XIII-lea, în Suedia al VII-lea.

Notă. Aceeaş scrisoare (din 4 Iulie 1600) către Leo Sapieha cancelarul Litvaniei şi către Nicolae Christofor Radziwill voevod de Trocki; în codice 98 p. 151—160.

130.

Praha, 26 Iunie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Mihai-Vodă cerând dispoziţiuni împăratului, i s'a răspuns să se miște împotriva Turcilor.

Del Valacco mi viene scritto questa settimana di Cassovia, ch'egli habbia mandato lettere a Sua Maestà con domandar ordine dove si doveva voltare, senza far pur minima mentione di rilasciare la Transilvania, et quì ho inteso che da Sua Maestà gli sia stato scritto più d'una volta, che dovesse moversi contra il Turco. Non si sa mò quale farà. I commissarii sono tuttavia ben custoditi et fanno instanza al Pezzen che entri, ma egli pure non pensi di farlo, senza maggior certezza della volontà di Michali.

Di Praga, alli 26 di Giugno 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

131.

Mainz, 28 Iunie 1600.

Arhiepiscopul Volffgang către regele Sigismund III.

În privinţa intenţiunilor cu cari Mihai-Vodă a ocupat Ardealul şi a intrat în Moldova, ştie numai atât cât s'a aflat din declaraţiunile voevodului, cum că rămâne credincios împăratului Rudolf şi intereselor creştinătăţii.

Literae R(egiae) D(ominationis) V(estrae) Varsaviae ultima Martii perscriptae, 7. mensis Iunii nobis redditae sunt; etc.

Quae de occupatione Transsylvaniae per Michaelem Vaivodam eiusque in regnum Poloniae praesumpta adversa affectione literis suis refert R. V. D. quoque comperta habemus, neque de iis nobis aliud innotuit, nisi quae de eiusmodi occupatione et alia subsecuta expeditione eiusdem Vaivodae in Moldaviam ex fama et incertis, ut solent perferri rumoribus, accepimus, ita ut quid studio, quave animi intentione ista fiant, factaque sint, plane ignoremus. Non tamen R. D. V. existimandum est, eiusve regni Poloniae aliquid hostilitatis aut adversi quidquam pertinendum fore, siquidem idem Michael Vaivoda (quid solum et unicum certo nobis constat) et literis, et per legatos sive internuntios diversis et pluribus vicibus declaraverit se erga Sacram

Caesaream M^tem^ quid arma nonnisi immanem Christiani nominis haereditariam hostem pro Christiana Republica sumere animum induxerit, neque ad expeditionem in Moldaviam nisi gravissimis lacessitas iniuriis et structis insidiis provocatus ea converterit, quin etiam se salutis Christianorum splendoris domus Austriacae, eiusque vel foederibus, vel alia necessitudine familiari iunctorum et propinquorum (inter quos R. V. D. infimas partes tenet) studiosissimum excultorem fere perpetuum pollicitus est.

De vigilantia et indefensa sollicitudine Augustissimae Caesareae M^tis^ pro tuenda et conservanda publica tranquillitate et pariter praecavenda offensione regnorum Christianorum maxime R. D. V. et eorum, quibus cum propinquitas sanguinis, vel foedera et alia necessitudines Suae M^ti^ intercedunt ullam suspicionis sinistre R. D. V. rationem mente concipiat, quin vero constantissime credat, Sacram Caesaream M^tem^ non solum per se omnibus votis et summa religione in conservandis foederibus et amicitiis incumbere, sed etiam summo studio Michaeli Vaivodae imperasse, ne ullam occasionem offensionis finitimis regnis praeberet, neque quidquam, quid amicitiae singulariter cum R.D.V. contractae contraire posset, tentaret, quid ipsum etiam Sacra Caesarea Maiestas demonstratura sit, si literis R. D. V. postularet extra omnem dubitationem existimamus esse positam. Unde nihil nisi constantissimam fidem et omnis benevolentiae singulare studium a Sua Caesarea Maiestate, sed sibi certo polliceatur; etc.

Datae ex arce S. Martini in civitate nostra Moguntina, die 28. mensis Iunii. Anno 1600.

Volffgangus Archiepiscopus Moguntinus

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 98 p. 139—142. Copie.)

132.

Alba-Iulia, 3 Iulie 1600.

Mihai-Vodă către regele Sigismund III.

Sosirea solilor săi; trimite alţii şi roagă să-i primească bine.

Michaelis Valachiae Waiwodae de adventu Legatorum suorum ad Serenissimum regem Poloniae.

Serenissime Princeps Domine, Domine Clementissime.

Cum nuntii mei a Sacra Regia M^te^ V^ra^ cum literis salvi aditus et recessus ad me revertissent, nihil antiquius habui, quam ut praecipuos Legatos meos ex ordine senatorio ad Ser^mam^

M^tem V^ram expedirem. Iam itaque eos praemisi plane sufficienti cum instructione expeditos. Et si autem sperem nihil in M^tis V^rae benignitate requiri posse, nihilominus tamen, ut eos Maiestas V^ra non minus benigne admittat, quam etiam clementer audiat, meo nomine referentes et gratiosum ipsis iterum recessum concedat humiliter supplico. Spero equidem Deo propitio rem omnem ad dignitatem nominis Polonici, ad emolumentumque Reipublicae Christianae expediri, atque in finem posse deduci. Caeterum me gratiae Sacrae Regiae M^tis V^rae diligenter commendo, eandemque felicissime valere cupio.

Datum Albae Iuliae, 3. Iulii 1600.

Eiusdem M^tis V^rae

addictus servitor
Michael Waiwoda

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 98 p. 185. Copie.)

133.

Košice, 5 Iulie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Comisarii împărăteşti au sosit împreună cu Banul Mihalcea la Sătmar.

Aus Caschau von 5. Juli Anno 1600.

Die Kayserlichen Commissarien, so in Siebenbürgen gewesen, seindt den 2-ten sambt des Michael Wayda drey der fürnembsten, darunder Ban Mihal einer sein soll, zum Herrn Doctor Pezzen in Saggmar angelangt. Was nun ihr Verrichten und Anbringen sein würdt, ist unbewusst.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 310.)

134.

Gherla, 8 Iulie 1600.

Aga Leca către primarul oraşului Bistriţa, Ion Budaki.

Să-i cumpere pe banii săi proprii şase cai albi cât mai frumoşi.

Köszönetemet irom Kegyelmednek, mint én bizodalmas uramnak, barátomnak. Istentől kivánok Kegyelmednek minden kivánta jókat és jó egissiget megadatni.

Továbba szerető biró uram, ezen kérem Kegyelmedet, mint jó akaró uramot, hogy Kegyelmed ott az vidékin széllel kerestessen énnekem hat szekeres lovakat, igen jókat és szipeket, fejéreket; ha penig fejéreket nem találtat Kegyelmed, akármi szőrüek legyenek, csak legyenek jók és szipek s Kegyelmed irja meg énnekem ide és én mingyárást megküldöm az árát Kegyelmednek, valamint Kegyelmed megárul rajtok avagy valamint Kegyelmed megveheti, én mingyárást Kegyelmednek megküldöm az árát. Isten éltesse és tartsa meg Kegyelmedet jó egissigben.

Költ Zamos Vijuarban, 8. die Iulii 1600.

Az nagyságos Agah Lekha

kővári és zamos ujuari főkapitán, Kegyelmednek jó akaró barátja

Adresa: Ez levél adassék az bezterczei fű birónak, nekem jó akaró uramnak barátomnak keziben.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Scriu salutul meu Domniei Tale, ca unui Domn și prieten încercat al meu. Poftesc să se dee Domniei Tale toate bunătățile și bună sănătate dela Dumnezeu.

Mai departe, iubitul meu jude, rog pe Domnia Ta ca pe domnul meu binevoitor, să pună Domnia Ta să mi se caute acolo prin părțile acelea, șase cai pentru căruțe, foarte buni și frumoși, albi; iar dacă n'ar găsi Domnia Ta albi, să fie cu părul de orice coloare, numai să fie buni și frumoși și să-mi scrie Domnia Ta aici și eu numai decât trimet prețul Domniei Tale, după cum îi târguește Domnia Ta sau după cum îi poate cumpăra Domnia Ta, eu numai decât le trimet prețul. Să înzilească Dumnezeu și să țină în bună sănătate pe Domnia Ta.

Măria Sa Aga Leca, căpitan general al Chioarului și al Gherlei, prietenul voitor de bine al Domniei Tale.

Adresa: Să se dea această scrisoare judelui din Bistrița, în mâna Domnului meu voitor de bine, a prietenului.

135.

Warszawa, 10 Iulie 1600.

Regele Sigismund III către Kazy Gierej hanul Tătarilor.

Dorind a-şi trimite solul său la dânsul pentru întărirea tractatului de prieteşug, această solie a trebuit să fie amânată în urma năvălirii lui Mihai-Vodă în Moldova. Trimite deci pe cancelarul Zamoyski întru apărarea acelei ţări şi cere dela Han ca să-l încredinţeze prin solul său la întoarcere, dacă se va ţine şi pe viitor de cele cuprinse în tractatul încheiat cu dânsul.

Kopja listu Króla Jego Mości do cara Tatarskiego pisanego.

Wolnej ordy wolnemu carowi Kazy Giereju pozdrowienie i dobrą przyjaźń. Za postanowieniem między nami i państwy naszemi przymierza, które hetman nasz Jan Zamoyski naprzód na Cecorze z tobą ponowił, i które potym zawarte jest pismem i listem przymiernym, od ciebie do nas, przez posła twego Dziantymira Agę posłanem, byliśmy pewni szczyrej przyjaźni twej, i przeciw każdemu nieprzyjacielowi naszemu jako list przymierny obmawia twoje posługi. Zaczem i upominki od nas za rok tobie są oddane i na dalszy czas obiecano. I gdy teraz u nas był poseł twój, Jesiem Biej Kupczacki, zaraz naznaczyliśmy też swego do ciebie Ławryna Piaseczyńskiego Podkomorzego Bracławskiego, któryby o dalszych rzeczach do stwierdzenia między nami przyjaźni należącej z tobą się zniósł, i byliśmy z tobą i państwa, takie ludzie nasze, wspólnej przyjaźni. Lecz w tym czasie zaszło nas to, co zadzierzeć posłanie do ciebie posła wielkiego musiało. Michał Multański wojewoda posiadszy niedawno ziemię Jerdelską i podniózszy się hardo z tego, rzucił się teraz na Bogdańską ziemię. Jeremija Wojewodę, który dla przestrzegania przyjaźni między nami a Cesarzem Jego Mością tureckim, i między tobą, dan był przez nas do tej ziemie, nieostrzeżonego i niesposobnego do odparcia najachawszy, przywiódł do tego, że mu ustępować musiał. Wziął pod moc swoją ziemię Bogdańską, sobie ją przywłaszczając i ludzie tamejsze do posłuszeństwa swego przywodząc, ktemu i do państw naszych snać się bierze, udając to, że od ciebie zna w tem wszystkim życzliwość i pomocy pewien, że miewa od ciebie posły i swoje do ciebie posyła dla porozumienia się z tobą, około tego. A tak zadzierzawszy posła wielkiego, gońca do ciebie posyłamy, dowiadując się o twoim umyśle przeciwko nam, i jako z nami w zastanowionej przyjaźni stoisz. My zleciliśmy Hetmanowi naszemu kanclerzowi wielkiemu Janowi Zamoiskiemu z wojskiem naszym iść na pomoc i posiłek tam tej ziemi. Do ciebie umyślnie posyłamy, przypominając tobie to coś nam według przymierza powinien, że masz być przyjacielem przyjaciołom a nieprzyjacielem nieprzyjaciołom naszym, i masz przeciwko nieprzyjaciołom naszym wojować. A tak radzibyśmy wiedzieli, w dawnejli a statecznej przyjaźni chcesz się z nami dzierżeć, czyli za nowemi łagodnemi słówkami i poselstwy iść, albo za datkami które na czas mogą ciebie potkać, a potem za złączeniem kilku państw w jedno, i datki i przyjaźń mogą ciebie chybić. Daj że nam znać nieomieszkając przez gońca tego o woli swojej, chceszli

według dawnego i nowo zawartego przymierza zachować się i czynić temu dosyć, co w liście twoim jest do nas posłanem, co tym pilniej a potrzebniej nam wiedzieć, iż ludzie twoje jako sprawę mamy podemknęły się beli pod granicę nasze. A tak jako najrychlej gońca tego do nas odprawuj bo póki on niezjeździ, posła wielkiego do ciebie wyprawić nie będziemy mogli. Życzemyć przytem zdrowia dobrego i powodzenia szczęśliwego w państwie twoim.

Pisan w Warszawie, roku od narodzenia Jezu Chrysta syna Bożego 1600, miesiąca Lipca dziesiątego dnia, panowania królestw naszych polskiego XIII-go, a szweckiego VII-go roku.

Na własne Jego Królewskiej Mości rozkazanie.

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 351 fol. 316. Copie.)

Trad. Copia scrisorii Maiestății Sale regelui scrisă către hanul Tătarilor.

A hoardei libere Țarului liber, Kazy Gierej, salutare și prietășugul nostru bun. După încheierea alianței între noi și statele noastre, care a fost reînoită cu tine prin hatmanul nostru Ioan Zamoyski la Țuțora și care a fost mai târziu întărită în scris și prin act de alianță, aduse nouă de către solul tău Aga Dziantymir, era sigur prietășugul tău sincer, și ajutorul tău împotriva oricărui vrăjmaș al nostru, precum stă în actul de alianță. Pentru aceea ți se trimet în fiecare an ploconuri și făgăduiți și pe viitor. Stând acum la noi solul tău, Jesiem beiul de Kupczak, am numit îndată ca sol pe subcămărașul nostru de Braclaw, Laurențiu Piaseczynski care să vorbească cu tine pentru întărirea prietășugului nostru, și eram noi ca și statele și popoarele noastre în prietășug comun. Între timp s'a întâmplat ceva, care a amânat trimeterea soliei noastre mari către tine. Mihai Voevod al Țării-Românești, după ce nu de mult a ocupat ținutul Ardealului, a devenit așa de semeț încât s'a aruncat acum asupra Bogdaniei. A surprins fără veste pe Ieremia-Vodă, pe care noi l-am dat acelei țări pentru menținerea prietășugului dintre noi, împăratul Turcilor și tine, și l-a constrâns să se retragă, căci nu era pregătit pentru apărare. A luat țara Bogdaniei sub ocârmuirea sa, ocupând țara, a silit locuitorii de acolo la supunere și se pregătește să intre în țările noastre, amăgind lumea, zicând că la toate aceste fapte e sigur de favoarea ta și de ajutorul tău, că primește dela tine soli și că îți trimite solii săi, ca să se înțeleagă în aceste lucruri cu tine. Pentru aceea am reținut solul nostru mare și trimitem un curier pentru a afla gândurile tale față de noi și dacă stai în legături de prietenie cu noi. Am poruncit hatmanului nostru, marelui cancelar Ioan Zamoyski, de a se duce cu oastea noastră în ajutorul și ca întărire a acelei țări. La tine trimitem așijderea amintindu-ți de cele ce ne ești dator după alianța noastră, că trebue să fii prietenul prietenilor noștri și vrăjmașul vrăjmașilor noștri și să lupți împotriva vrăjmașilor noștri. Am fi bucuroși să știm, dacă vrei să ții prietășugul statornic vechiu cu noi ori ne dai numai

cuvinte blânde şi solii, sau dacă vrei să te îndrepţi după ploconurile de acuma, ca mai pe urmă după unirea câtorva ţări într'una singură, ploconurile, ca şi prietenia să te amăgească. Dă-ne de ştire despre voia ta fără întârziere, prin acest curier, dacă vrei să urmezi după alianţa veche întărită din nou, îndeplinind tot ce se află în scrisoarea ta ce ne-ai trimis, ceeace trebue să cunoaştem cu atât mai de grabă cu cât, după cum am aflat, oamenii tăi stau înaintaţi la graniţele noastre. Pentru aceea porneşte înapoi cât mai de grabă pe acest curier, căci până la întoarcerea sa nu-ţi putem expedia solul mare. Îţi urăm totodată sănătate bună şi prosperitate fericită în ţara ta.

Scris în Varşovia, în anul dela Christos fiul lui Dumnezeu 1600, în luna Iulie, ziua 10, în anul XIII-lea a domniei noastre în Polonia şi al VII-lea în Suedia.

După porunca proprie a Maiestăţei Sale Regelui.

136.

Sătmar, 12 Iulie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă întors la Alba-Iulia din Moldova. Galerele sosite dela Constantinopol la gura Dunării au fost jefuite de nişte Cazaci şi scufundate în mare.

Aus Saggmair vom 12. Iulii Anno 1600.

Im Vertrauen der Herr Weyda schreibt dem Mihaltschy aus Weissenburg, dass Er sambt allem Kriegsvolk frisch und gesundt ist, und sey zu Weissenburg mit 4000 Reitern, Kosaggen und Räczen, auch Wallachen ankhumben; dort will er des Herrn Pezzen erwarten. Das übrig Volk ist alles in der Moldaw und seye daselbst guet Friedt und Rueh, und alles still.

Ihme Herrn Weyda sein Zeitung kumben, dass die Galleren fertig sein den Tartarhan hünüber zu führen, dann Ihme sey vom Türggischen Kayser befohlen mit aller seiner Macht, gross und klein, gegen Hungern zu ziehen.

Des Weyda Leuth schreiben dem Weyda von Constantinopl, dass der Türggisch Kayser gewiss in eigner Person herauszeucht, hab das Zeichen sein's persönlichen Auszugs voran heraus geschickt.

Der Ban Mihal, des Herrn Weyda fürnembster Rath, hat den Herren Commissärien diese Zeitung für gewiss gesagt und geschrieben, dass 12 oder 15 Galleren von Constantinopl mit Geschütz, Kugln, Pulver und allerley andern Zeug wider Hungern geladen abgefahren und nach dem Schwarzen Meer ein

Refner, Dobrutsha genannt, da die Thonau mit einigen Armen in das Schwarze Mör fällt, ankumben sein; in derselben Gegend halten sich bey 3000 freye Kossacken auf, die sein über dieselben Galleren unversehens kumben und haben sie geblindert,[1] verbrennt und das Geschütz und alles, so ihnen nit tauglich gewest, in Grundt versenket, und soll diese Zeitung gewiss sein.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 340.)

137.

Wien, 12 Iulie 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova şi Ardeal.

Sluga lui Mihai-Vodă cu amănunte despre cele petrecute în Moldova, unde boierimea i-a jurat credinţă lui şi fiului său. Comisarii imperiali gata să intre în Ardeal. Mihai-Vodă faţă de Tătari.

Aus Wien von 12. Iulii Anno 1600.

Jetzt kombt des Michael Weyda Diener einer aus Sybenbürgen, der zeigt an, dass die ganz Moldau Ihme und seinem Sohne geschworen, dargegen gedachter Weyda seinen Sohn alda zum Guvernator hinderlassen und sich widerumb in Sybenbürgen begeben. Der Jeremias Weyda und Sigismundus Bathori sollen sich nach Polen reteriert haben.

Herr Ungnad und Herr Zakhell seind albereit in Sagkhmar angelangt, dargegen ist Herr Pecz zu Ihme Michael Weyda von dannen in Sybenbürgen gereist. Dem seindt von Weyda 3 fürnehmbste Herren entgegen geschickt worden, die hat Herr Pecz sambt dem Gelt, so Ihme Weyda von der Kayserlichen Maiestät zuegeschickt worden, umb mehrer Sicherheit willen, wessen sich der Weyda erklären mechte, in Sagkhmar hinderlassen.

Gedachter Michael Weyda hat ein Potschaft zu den Tartarn abgesandt und ihnen etlich Gelt, Schaf, Honig, Puetter[2] und Ross, wie auch den Tribut, welchen der Jeremias Weyda in Bereitschaft gehabt, zuegesandt.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 315—316.)

[1] Dialectal, pentru; geplündert = prădat. [2] Butter=unt.

138.

Alba-Iulia, 19 Iulie 1600.

Mihai-Vodă către sfetnicul său Ştefan Chiaky de Keresszeg.

Pentru recunoaşterea slujbelor sale militare, dovedite mai cu seamă în expediţia în Moldova împotriva lui Ieremia-Vodă, îi dărueşte castelul Aghireş cu cele 40 de sate cari ţin de el, pe cari le stăpânise (din dania principelui Sigismund Báthory) Ştefan Bochkay.

Nos Michael Valachiae Transalpinae et Moldaviae Vaivoda, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliarius et per Transylvaniam Locumtenens etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod Nos dignam et honorificam habentes rationem fidelitatis et fidelium servitiorum, insigniumque meritorum Magnifici Domini Stephani Chiaky de Kereszegh Consiliarii nostri, quae ipse antea praedecessoribus nostris Transylvaniae principibus, demum Nobis quoque, et regimini nostro, summa cum animi sui promptitudine et dexteritate, fide et constantia, ac eximia cum nominis sui laude, insignis cuiusdam, et excellentis virtutis suae signa praebens, cum in aliis occasionibus, tum vero potissimum in proxima expeditione nostra Moldaviense contra Ieremiam Mogila Vaivodam feliciter suscepta ita declaravit, testataque reddidit, ut magnam de se in omnium animis integerrimae constantiae suae, et singularis bellicae fortitudinis laudem gloriamque concitavit; Ut igitur maiorem ipsi alacritatem in posterum quoque, ad omne virtutis studium, et ad praeclarissima quaeque, pro Nobis, pro patria, proque Republica Christiana audendum et suscipiendum addamus: Totale et integrum castellum nostrum Egeres vocatum, nec non integrum oppidum itidem Egeres appellatum; totales praeterea et integras portiones nostras possessionarias, in possessionibus: Tottelek, Vásártelek, Ujfalu, Valko, Jakotelke, Berche, Felső Rajtócz, Alsó Rajtócz, Moldovafalva, Argies in Colosiensi; ac Gorbó, Chernek, partim in Dobocensi, partim in Zolnok Interiori; item Banyka, Balásháza, Kettős Mező, Galgó, Johó, Pap-Telky, Kalocza in Dobocensi praenotato; praeterea Tóth Szállás, Nagy Lozna, Harasztos, Buzamező, Zalha, Bezded, Salamon, Nagy Kriztócz, Kis Kriztócz, Munchel, Kis Zalonna, Lunkafalva, Alsó Csobanka, Felső Csobanka, Klicz, Kis Lozna, Loznakő, Keödmenes, Rohna, Konkolyfalva et Zakatura vocatis, in Zolnok Interiori praenotato comitatibus existenti habitas, hactenus ad praedictum castellum

Egeres tentas, atque possessas, quae alias Stephani Bochkay de Kis Maria, ex collatione Sigismundi Bathori de Somlyó, alias principis Transylvaniae praefuissent, verum ex eo, quod cum superioribus mensibus Dei beneficio atque felicibus Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestatis auspiciis hoc regno Transylvaniae per nos occupato, in Generalibus Dominorum regnicolarum Transylvaniensium comitiis, ad vigesimum diem mensis Novembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo Nono proxime praeterito, hic Albae Iuliae, ex edicto nostro celebratis publico suffragio, universae et quaelibet donationes eiusdem Sigismundi principis annihilatae, abrogatae et reiectae fuissent, ad Nos consequenterque collationem nostram rite et legitime devoluta esse perhibentur et redacta : Totum item et omne Ius Regium, si quod in praescriptis castello, oppido, portionibusque possessionariis, eodem pertinentibus, etiam aliter qualitercunque existerent et haberentur, aut eadem eaedem, et idem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eadem, easdem et idem, de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, memorato Stephano Chiaky, ipsiusque haeredibus et posteritatibus masculini sexus, illis vero deficientibus vel forte non existentibus, etiam foeminini sexus universis, demum illis etiam non existentibus, vel forte deficientibus, Generosae ac Magnificae Dominae Annae Veselényi, consorti eiusdem Stephani Chiaky haeredibusque et posteritatibus suis utriusque sexus universis clementer dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus Iure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum, pariter et habendum, salvo iure alieno ; harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante ; quae tum in formam privilegii redigentur, dum fuerint reportatae.

Datum Albae Iuliae, 19. die mensis Iulii. Anno Domini 1600.

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОДА

(L. S.) Joannes Jacobinus Secretarius

(Arch. Comitum Csáky. Budapest. Fasc. 361 No. 2. Copia de anno 1804.)

Notă. Din raportul oficial despre introducerea săvârșită la fața locului. aflăm că această „statutio" s'a făcut în pace, în prezența vecinilor: contradicentibus tamen Jesuitis Claudiopolitanis ratione certarum terrarum ad Bogártelke pertinentium. (Protocollum Archivi de Kolosmonostor XVIII fol. 145.)

139.

Gurghiu, 19 Iulie 1600.

Căpitanul Costandin Stolnicul către primarul Ioan Budaki.

Roagă să-i trimeată un ghiveciu cu două garoafe involte.

Generose prudens ac Circumspecte domine amice et vicine mihi semper observandissime. Servitiorum meorum paratissimam commendationem. Áldja meg az Ur Isten Kegyelmedet minden kévánsága szerint való jókkal.

Továbbá Kegyelmedet kérem, mint bizott uramat, barátomat, ez levélmutató emberemtűl küldjön Kegyelmed énnekem egy fazékban egy bokor teljes szekfüvet; valami az ára leszen csak Kegyelmed irja meg, megküldöm Kegyelmednek. Kérem Kegyelmedet ezen is, irja meg Kegyelmed azt is, az apróbb szekfüvet miképpen kell megoltani, hogy teljes szekfü legyen belőlle és mi üdőben kell megoltani is. Kegyelmed megbocsásson, hogy Kegyelmedet ilyen aprólék dolog felől kellett megtalálnom. Kegyelmed parancsoljon s én az mire elég vagyok, nagyobb dologban szolgálok Kegyelmednek. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben sok esztendeig.

Datum ex Georgenii, die 19. Iulii 1600.

G. D. V^rae servitor et amicus

Costandin Ztolnik Capitaneus mpr

Adresa: Generoso prudenti Circumspecto domino Ioanni Budaki iudici primario civitatis Beztercze etc. Domino amico et vicino mihi observandissimo.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Generose etc. Să blagoslovească Dumnezeu pe Domnia Ta cu toate bunătățile după potta Domniei Tale.

Mai departe, rog pe Domnia Ta, ca pe Domnul și prietenul meu încercat, să-mi trimită Domnia Ta prin omul meu care arată această scrisoare, o tulpină de garoafe involte într'un ghiveciu; iar cât va fi prețul ei, să mi-l scrie numai Domnia Ta, îl trimet Domniei Tale. Și mai rog pe Domnia Ta, să-mi scrie Domnia Ta și aceea, cum trebue altoite garoafele mai mărunte să se facă garoafe întregi și în ce vreme trebue altoite. Să mă ierte Domnia Ta că am fost nevoit să caut pe Domnia Ta pentru un lucru atât de mărunt. Să poruncească Domnia Ta și eu slujesc pe Domnia Ta, la ce mă pricep, în lucruri mai mari. Să țină Dumnezeu pe Domnia Ta în bună sănătate mulți ani.

140.

Alba-Iulia, 24 Iulie 1600.

Mihai-Vodă către municipiul oraşului Cluj.

Recunoscând că oraşul i-a dat în mai multe rânduri 11,254 fiorini, îi dă drept la exploatarea ocnelor de sare dela Cojocna până la concurenţa sumei numite.

Nos Michael Valachiae transalpinae et Moldaviae Vaivoda etc.

Fatemur et recognoscimus per praesentes, nos ab Egregiis prudentibus et Circumspectis Primario et Regio iudicibus, caeterisque iuratis civibus civitatis nostrae Coloswariensis ad varias necessitates nostras, partim numeratis in pecuniis, partim etiam in aliis rebus, diversis vicibus in rationem nostram erogatis et administratis mutui nomine accepisse undecim mille ducentos et quinquaginta quatuor florenos refusione salis cameram nostram Colosiensem, simul cum omnibus suis emolumentis, proventibus, fodinis et quibuslibet structuris pertinentiisque suis universis, eisdem Primario et Regio iudicibus caeterisque iuratis civibus civitatis praememoratae Coloswar, tamdiu donec praescripta summa ex proventibus dictae salis camerae expleri et percipi poterit, dandam, conferendam et locandam duximus. Dantes et concedentes eisdem plenam et omnimodam facultatem proventus Camerae usque ad praenotatam summam pro se percipiendi et sales libere vendendi, distrahendi, quemadmodum damus, conferimus et locamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum Albae Iuliae, 24. die mensis Iulii. Anno Domini 1600.

ІѠ МІХАНЛ ВОЄВОДА

Joannes Jacobinus Secretarius mpr

(Archivum Comitum Forgách. Budapest.)

141.

Alba-Iulia, 25 Iulie 1600.

Mihai-Vodă către municipiul oraşului Târgu-Mureş.

Transcrie două acte ce i s'au înfăţişat de către primarii oraşului spre autentificare.

Nos Michael Valachiae transalpinae et Moldaviae Vaivoda, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes,

quibus expedit universis, quod pro partibus et in personis Prudentium et Circumspectorum Thomae Borsos, iudicis oppidi Zekely alias Marws Vasarhely, Ioannis Zabo senioris, ordinis senatorii, ac Pauli Kovach, alias similiter iudicis oppidi eiusdem, in suis et totius universitatis eiusdem oppidi (excepta nobilitate ibidem residente) personis exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam binae literae ... [1] Supplicantes nobis humillime, ut easdem literas concambiales et fassionales, omniaque et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes, praesentibus literis nostris verbotenus inseri et inscribi facientes nostrum illis consensum benevolum, pariter et assensum praebere dignaremur. [2]

Nos igitur praemissa supplicatione annotatorum iudicis et iuratorum civium atque totius universitatis praetitulati oppidi Zekely Vasarhely, nobis modo quo supra porrecta, faventer exaudita et admissa, praescriptas literas concambiales et fassionales, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed prorsus omni vitio et suspicione carentes, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum insertas et inscriptas, quoad earundem continentias, clausulas, puncta et articulos, eatenus quatenus eaedem ambae i[rrite et leg]itime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas, et accepta habentes, praemissae venditioni, fassioni, omni[bus ... in]sertis literis concambialibus, fassionalibus contentis (conditonibus tamen superius denotatis salvis permanentibus) nostrum praebuimus [benevolum consensum, parite]r et assensum.

Datum Albae Iuliae, 25. die mensis Iulii. Anno Domini 1600.

ІѠ МІХАНА ВОЕВОДА

(L. S.)

(Arhiva oraşului Târgu-Mureş.)

[1] Urmează descrierea amănunţită a celor două documente.
[2] Omitem textul ambelor acte.

142.

Alba-Iulia, 25 Iulie 1600.

Mihai-Vodă către Ioan Keserü de Gibarth, comite de Alba.

Act de scutire de dijmă a moşiilor din Vingard şi alte 12 sate, ca recunoaştere a meritelor sale.

Nos Michael Valachiae Transalpinae et Moldaviae Vaivoda etc. Memoriae commendamus... quod nos dignum et honorificum habentes respectum fidelium et multorum servitiorum Generosi Ioannis Keserű de Gibarth, arendatoris decimarum nostrarum Transilvaniensium et comitis comitatus Albae ... totales et integras decimas portionum suarum quarumlibet possessionariarum in possessionibus Wingart, Gergelyfája, Spring, Lengyelkerk, Kis Ludas, Martonfalva, Thowallya, Magyar Csesztve, Miklós Laka, Bagó, Szentkirály in Albensi Transilvaniae; item Bolkács et Sitve in de Küköllő comitatibus existentibus ... absque ulla arendae solutione et exactione, vita ipsius Ioannis Keserű ac Generosae dominae Elizabethae Perneszi consortis suae, necnon Generosi Stephani Keserű, filii ipsorum durante, clementer dandas, deputandas et conferendas duximus, prout damus, deputamus et conferimus praesentium pervigorem; etc.

Datum Albae Iuliae, die 25. mensis Iulii. A.D. 1600.

ІѠ МИХАНА ВОЕВОДА

(Archivum Comitum Bethlen. Criş-Keresd.)

Notă. Dărnicia aceasta mare a lui Mihai-Vodă faţă de Ioan Keserű îşi are poate explicaţia prin faptul că era fiul Zamfirii, fetei lui Moisi-Vodă. (Cfr. şi scrisorile referitoare la dânsul, din vol. V al publicaţiunii de faţă.)

143.

Wien, 26 Iulie 1600.

Aviz despre evenimentele aflate din Ardeal.

Doctorul Pezzen şi Ungnad mulţumiţi de felul cum şi-au isprăvit tratativele cu Mihai-Vodă în Ardeal, sunt în întoarcere spre Praga.

Herr Doctor Petz schreibt, dass er albereit vom Herrn Michaelem Wayda am Herausziehen sei, und er findt sich, sambt den Herrn Ungnad alda zu Sachmar, und dass sie die Sachen mit Ihme Wayda gar glücklich und wol verricht haben; also, dass sie verhoffen, Ihr Mayestät werden ein sonders Gefallen daran haben, und wol damit zufrieden sein, und vermeinen samentlich den 8. oder 10. Augusti alhie zu Wien anzukommen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 9329 fol. 35.)

144.

Braşov, (?) 28 Iulie 1600.

Mihai-Vodă către anonim în Polonia.

Prin expediţiunea sa în Moldova n'a vrut să jignească regatul Poloniei, faţă de care se poartă cu bunăvoinţă. Acest lucru se va putea dovedi atât prin cancelarul Zamoyski, cât şi prin solul Taranowski, cu toate că acesta va fi fost rău informat de pismaşii săi.

Illustrissime domine ac amice nobis observandissime.

Vetus quidem et mutuae nostrae necessitudinis ratio singularem Ill^mae^ Dominationis V^rae^ erga nos affectionem testatam nobis antea perspectamque efficerat, nunc vero cum intelligamus Ill^mam^ Dominationem V^ram^ hominem nostrum ad Maiestatem Regiam expeditum, adiuncta comitivam effecisse, ut ad Suam Maiestatem perveniret facile perspeximus, non solum non imminutam, sed etiam multis partibus auctam eius esse pristinam erga nos benevolentiam, pro quo studio nos vicissim parem rependere gratiam non negligemus.

Quod vero ad res Moldavicas attinet, nihil certe a nobis factum est reipublicam Polonicam nocendi studio, sed alius eius nostrae expeditionis gravissimas et summo necessarias fuisse, eas iam M^ti^ Regiae perscripsimus, promptitudinemque nostram submisso declaravimus. Antea vero de plurimis consiliis nostris M^tem^ Regiam certiorem literis feceramus, ex quibus vel ipso Zamoscio cancellario teste, si verum fateri volet, manifestum est, quam propensa nostram in nomen Polonicum, et quam addicta fuerit affectio. Miramur vero dominum Taranowski [1] malevolorum quorundam sinistris sermonibus in suspicionem esse adductum, cum tamen apud nos res Polonicas ea dexteritate atque constantia tractaverit, quanta aut debuit, aut potuit, pro qua eius industria, mala nunc ipsi gratia indigne rependitur. Caeterum de rebus omnibus consiliisque nostris ubi primum nuntius noster certi aliquid de comitiorum tempore rettulerit M^tem^ Regiam, Inclitosque regni Ordines per praecipuos legatos nostros iam destinatos certiores

[1] Andrei Taranowski care în luna Aprilie umblase în Alba-Iulia şi Braşov — precum se vede — cu însărcinarea fantastică şi de necrezut, de a trata cu Mihai-Vodă să predea Ardealul lui Sigismund Báthory, stăpânind în schimb Moldova cu vrerea sultanului şi a regelui Poloniei. (*Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 874 şi 937.)

faciemus. Dabimusque operam, ut intelligant sincerum nostrum erga eos studium, inclinatumque animo affectum, requiri non debere, neque possi, interim ut Illma Dominatio V^ra^ nuntium nostrum quamprimum expediendum curet, nosque de comitiis, aliisque rebus certiores faciat etiam atque etiam rogamus, ut in tempore ea, quae ad tantarum rerum momenta tractandique rationes pertinetur, expedire valeamus, cumque de caetero propensitatem nostram deferentes tandem bene valere cupimus.

Datum Coronae (?), die 28. Iulii. Anno 1600.

Ill^mae^ Dominationis V^rae^

amicus

[Iw Михаил Воєвода]

Notă. Copistul acestei scrisori neputând ceti semnătura cirilică, crezând că ea este scrisă pe rusește, a pus următoarea observație în limba polonă: Pod tem po rusku się podpisal. De fapt, după cuprinsul scrisorii, ea trebuie să fie a lui Mihai Viteazul: Iw Михаил Воєвода.

Locul „Coronae" credem că a fost rău citit de copistul contemporan polon, deoarece la 28 Iulie 1600, data scrisorii de față, Mihai era în Alba Iulia. Vezi Hurmuzaki, XII, 976.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Copie contemp.)

145.

Praha, 28 Iulie 1600.

Împăratul Rudolf II către administrația din Engelhartszell.

Să achite prețul celor 3000 de arme (Halbhacken) *comandate la un armurier din Steyr pentru Mihai-Vodă.*

Nachdem noch den 15. nächstverschienens Monats Juni Hieronimus Hirsch, Burger zu Steyr für den Michael Weyda in der Walachei 2400 Halbhäggen mit aller Zuegehörung in unser Kriegszahlambt zu Wien geliefert, dergestalt, dass ihme für jeden Haggen 2 fl. Rheinisch, welches zusammen 4800 fl. bringt, in zwey unterschiedlichen Terminen, als der halbe Theil, nämblich 2400 fl. in einem halben, der übrig halbe Theil in einem ganzen Jahr, alles von berührten 15. Juni nächsthin anzuraiten aus unsern Engelhartszellischen Aufschlagambts-Geföllen bezahlt und richtig gemacht werden solle: Als befelchen wir Euch hiemit genädiglich, dass Ihr ernennten Hirschen berührte 4800 fl. zu ge-

dachten zweyen halbjährigen Terminen in Jahrsfrist auch also erleget und richtig machet. Solche Ausgab solle Euch alsdann auf diesen unsern Kays. Befelch und gebührliche Quittung in künftiger Eurer Ambtsraitung für richtig und guet angenommen, gelegt und passirt werden; etc.

Geben Prag, den 28. Iulii. Anno 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oestr. Gedenkbücher 160 fol. 181.)

146.

Venezia, 28 Iulie 1600.

Aviz despre evenimentele din Constantinopol.

Se aşteaptă solia lui Mihai-Vodă, faţă de care curtea sultanului se arată foarte prietenoasă după cuceririle sale din Moldova.

Aus Venedig von 28. Iulii Anno 1600.

Von Constantinopoli wirdet den 26. praeterito geschrieben, dass alda täglich viel Asiatisch Kriegsvolk angelange und fort nach Griechisch Weyssenburg passiere, dahin dann auch bereit mehr Spahy und Janitscharen verrückt seyen, und will man also das Volk, so der Ibrahim Bassa (wellicher noch in seinem Generalat Ambt verbleibt) an jetzt bey sich hat, uf 100/m Mann achten, darunder 20/m Janitscharen, gleichwol sie noch stark einen Frieden zwischen der Kayserlichen Mayestät und den Türggischen verhoffen, dann sie den Michael Weyda mit seinen Anschlägen nicht wenig förchten, von deme man doch daselbsten ein Potschaft gewärtig, deswegen sie sich ganz freindtlich gegen Ihme erzeigen und einichen Schaden Ihme zue beweisen verhieten.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 347.)

147.

Praha, 5 August 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Se află dela Lublin că cancelarul Ioan Zamoyski a plecat de o lună dela Liov în Moldova, unde-l aşteaptă o oaste leşească şi alta tătărească spre a se răzbuna asupra lui Mihai-Vodă. Solul acestuia la Varşovia, unde însă n'a obţinut audienţă personală.

Aus Prag von 5. Augusti Anno 1600.

Von Liblen[1] wirdet fir[2] gewiss geschrieben, dass der Gross Canzler in Polen sich den 3-ten Juli mit seinem Volk, so Er zum theil auf seinen Costen angenommen, sambt etlichem an der Moldawischen Gränicz aufgebotnem Kriegsvolk in 20/m stark uf Lemberg und Conecen gezogen. Der habe auch den Tartaren ein grosse Summa Gelts geschickt, die sich auch bereit in 60/m stark zue Feldt befinden sollen, willens den Michael Weyda zue überfallen und ihr Heil sambt dem Canzler an Ihme zue versuechen.

Herr Feldthaubtmann Zólkiewski[3] wartet gleichfalls des Gross Canzlers mit grossem Verlangen diesseits des Nesters, mit in 10/m Mann.

In Gross Polen und andern Orten ist das Konigeliche *Universal Mandat* oder Aufbot offentlich ausgeruefen worden, deme aber der Adel wenig gehorcht, sondern schieben solliches alles auf den Canzler, der dies angefangen, wie sie dann deswegen übel zuefrieden.

Des Michael Weyda Gesandter habe zue Warschau Audienz gehabt, auch nicht persönlich zu dem Konig kommen mögen. Was nun seine Werbung und Abfertigung, eröffnet die Zeit.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 361.)

148.

Alba-Iulia, 7 August 1600.

Mihai-Vodă către municipiul oraşului Cluj.

Să dea Logofătului Teodosie din bir 1000 de fiorini.

Egregie prudens et Circumspecte nobis syncere dilecte. Salutem et favorem.

Hagyjuk, hogy Kegyelmetek mingyárást ezer forintnak szerét tevén, adjátok Logoffet Thodoziának kezében uti költségére. Secus non facturi.

Albae Iuliae, die 7. Augusti 1600.

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОДА

Adeverinţa Logofătului Teodosie: † Luat-amu ieu Theodosie Log(ofătul) ot Cluju tal(eri) 1000 de cestu bir de 6 taler(i.)

---

[1] Idest: Lublin. [2] Recte: für. [3] Scris stâlcit: Solzievski.

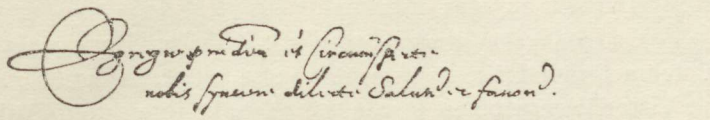

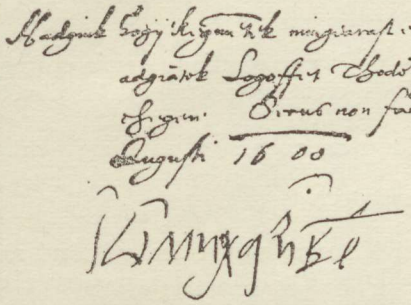

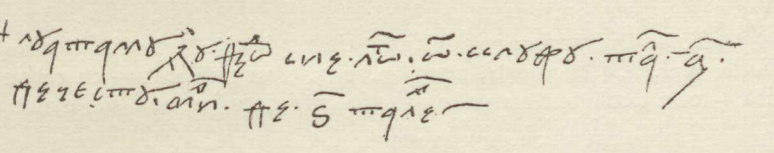

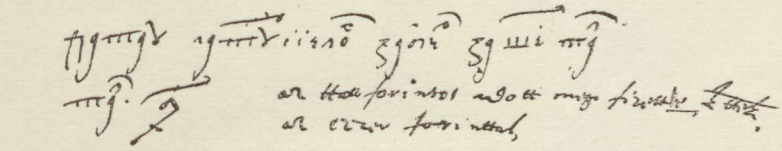

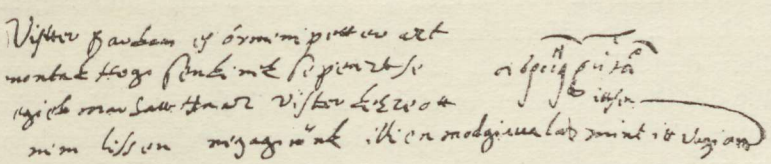

Nota vistierului Bărcan: Dat-au la Tudosie Log(ofătul) za bir za şest tal(eri) tal(eri) 1000. Bărcan Vistiar

Insemnare ungurească: Az Hat-forintos adót meg fizette Kegyelmetek az ezer forinttal.[1]

Cu mâna notarului oraşului: Vister Barkan és Örmény Péter azt mondták, hogy senkinek se pinzt, se egyéb marhát, ha az Vister keze ott nem leszen, ne adjunk, ilyen módjával, az mint itt vagyon itt fenn.[2]

Adresa: Egregio Prudentibus et Circumspectis primario et Regio iudicibus, caeterisque iuratis civibus civitatis nostrae Coloswar etc. Nobis sincere dilectis.

Cu mâna vistierului: La Cluju za 1000.

(Arhiva oraşului Cluj.)

Trad. Poruncim, ca Domniile Voastre, numai decât făcând rost de 1000 fiorini, să-i daţi în mâna Logofătului Teodosie, pentru cheltuiala lui de drum.

Notă. Din scrisoarea de faţă, citată de St. Meteş în *Revista Arhivelor* vol. I. (Bucureşti, 1925) p. 293, s'au publicat — cu cetire greşită — cele două texte româneşti, tipărite de mine mai sus exact, controlate şi de d-l Iuliu Tuducescu.

149.

Praha, 7 August 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Pezzen în drum din Ardeal, unde a fost foarte mulţumit cu declaraţiunile de credinţă ale lui Mihai-Vodă faţă de împărat.

Aus Praag von 7. Augusti Anno 1600.

Gestern ist vom Herrn Pezzen ein Currier alhero gelangt, der bringt, dass Herr Pezz inner 5 Tagen selbst alhie sein und in allem des Mihel Weyda Beschaffenheit Relation thuen welle. Wie der Currier meldet, so stehet es daselbsten nach Kayserlichen Mayestät Wunsch und Begehrn, dann der Weyda sich hoch gegen deroselben verpfändt und vermerken lasse bey Ihrer Mayestät

[1] Dajdia de şase fiorini a plătit-o Domniile Voastre cu mia de fiorini.

[2] Vistierul Bărcan şi Petru Armeanul au zis ca să nu dăm nimănui nic bani, nici alte marhe, de nu va fi acolo mâna vistierului, pusă în felul acesta cum este aici sus.

zu leben und zue sterben; allein begehrt er, man welle Ihne mit Gelt nit lassen, als dann welle Er seines Bluets wider den Feindt zue streiten nit verschonen, sondern der Christenheit zum besten darstrecken.

Seinen Sohn habe Er in der Moldaw mit viel Kriegsvolk verlassen, solliches Landt Ihrer Mayestät zue guetem zu erhalten.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 366.)

150.

Alba-Iulia, 11 August 1600.

Mihai-Vodă către Ladislau Laczugh şi tovarăşii săi.

Ordin de introducere a lui George (Pitar) Borczun în stăpânirea casei sale din piaţa oraşului Caransebeş.

Michael Valachiae transalpinae et Moldauiae Vaiuoda etc. Egregiis, Nobilibus Ladislao Laczugh, Michaeli Vaida, Ladislao Plyka, Joanni Simon, Jacobo Fiath, Stephano Trawa, Volffgango Zabo, Georgio Domza de Caransebes omnino. Salutem et favorem. Cum nos cum ad nonnullorum dominorum consiliariorum nostrorum singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero rationem habentes praeclarae fidei, fidelitatis fideliumque servitiorum Egregii Georgii Pittar alias Borchun, Provisoris nostri Albensis, quae ipse nobis et regimini nostro pro locorum et temporum varietate fideliter exhibuit et impendit, ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est: Totalem et integrum fundum domus seu curiae nobilitariae in theatro civitatis nostrae Caransebes, ab una parte domus Nobilis Michaelis Giurma vicinitati, ab altera vero vico publico *Piaczy ucza* vocato contiguam, in comitatu Zeoriniensi et districtu Caransebesiensi existentis, antea quoque retroactis temporibus per eundem possessam, verum postea certo pretio Egregio quondam Francisco Chorchok per ipsum venditam, eoque sine haeredum utriusque sexus solatio ex hac vita decedente et deficiente, iuxta veterem et approbatam regni huius Transylvaniae legem et consuetudinem ad nos, ut perhibent, consequenterque collationem nostram rite et legitime devolutam et redactam; Totum item et omne ius Regium, si quod in eodem fundo domus seu curiae nobilitariae etiam aliter qualitercunque existeret et haberetur, aut idem et idem nostram ex quibuscunque causis,

viis, modis et rationibus concernerent collationem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ... memorato Georgio Pittar alias Borczun, ipsiusque haeredibus ... clementer dederimus, donaverimus et contulerimus, velimusque eundem in dominium eiusdem fundi ... legitime facere introduci. Super quo vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut acceptis praesentibus ... introducatis praefatum Georgium Pithar in dominium dicti fundus ... Secus non facturi; etc.

Datum Albae Iuliae, die 11. mensis Augusti. A. D. 1600.

(L. S.) Lecta mpr

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

151.

Alba-Iulia, 12 August 1600.

Mihai-Vodă către Capitlul evanghelic din Sibiu.

Să gătească care şi cai buni pentru tunuri, ca la primul ordin să le poată trimite unde vor trebui.

Michael Valachiae transalpinae et Moldaviae Vaivoda etc. Honorabilibus Decano, Senioribus, caeterisque universis Pastoribus Ecclesiae Capituli Cibiniensis. Salutem et favorem.

Cum ea sit praesentium temporum conditio, ut pro defensione patriae parati in omnem eventum esse debeamus, convenit etiam, ut ea quoque, quae ad belli usum sunt necessaria in tempore praeparemus. Quapropter committimus et mandamus vobis harum serie firmiter, et praemonemus, ut iuxta usu receptam consuetudinem equos validos, currus et aurigas idoneos, qui ad vecturam tormentorum aliorumque impedimentorum bellicorum requiruntur, statim comparetis atque ita in promptu habeatis, ut quamprimum alteras post has literas nostras acceperitis, confestim ea omnia sine mora expedire et ad locum necessarium vobis praefigendum mittere valeatis. Secus non facturi.

Datum Albae Iuliae, 12. die Augusti. A. D. 1600.

ІѠ МИХАИЛ ВОЄВОДА

Joannes Jacobinus Secretarius mpr

(Arhiva Capitlului Evanghelic. Sibiu. I. No. 32.)

152.

Alba-Iulia, 12 August 1600.

Mihai-Vodă către municipiul oraşului Târgu-Mureş.

Să dea din bir căpitanului Albert Maróczy 150 fiorini.

Prudentes et Circumspecti nobis dilecti. Salutem et favorem etc. Hagyjuk és parancsoljuk tünektek, hogy ez mi levelönk látván Maroczy[1] Albertnak, Aranias Zeki capitanonknak mindgyárást három hó pénzt adjatok ez mostani gyülésünkben fel vetett adónkbul, ki in summa tiszen fl. másfél száz forintot. S(ecus) non facturi.

Datum Albae Iuliae, die 12. Augusti. Anno 1600.

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОДА

Adresa: Prudentibus et Circumspectis iudici primario, caeterisque iuratis civibus oppidi nostri Zekely Vasarhely. Nobis dilectis.

In colţul drept al scrisorii se află următoarele cuvinte scrise româneşte: Bărcan Vistiar. Dal seam laf(a) lui Maroţi za 3 mesiţi ot Murăş Vaşarhăiu tal(eri) 150.[2]

(Arhiva oraşului Târgu-Mureş. — Inexact la Traian *Popa*: Documente vol. I. p. 7.)

Trad. Orânduim şi vă poruncim, ca văzând această scrisoare a noastră, să daţi numai decât lui Albert Maróczy, căpitanului nostru din scaunul Arieş, bani pentru trei luni din birurile puse de noi în dieta noastră de acum, ceeace face o sumă de 150 fiorini.

153.

Alba-Iulia, 14 August 1600.

Mihai-Vodă către Capitlul evanghelic din Sibiu.

Ordonă să-i trimeată opt care bune cu cai şi vizitii.

Michael Valachiae transalpinae et Moldaviae Vaivoda etc. Honorabilibus... Capituli Cibiniensis etc.

Proximis literis mandaveramus vobis, ut equos, aurigas et currus ad tormentorum aeneorum, aliorumque impedimentorum bellicorum vecturam necessarias, iuxta morem antiquum ita in promptu haberetis, ut ad primam statim requisitionem nostram illa expedire possetis; nunc itaque vobis iniungimus atque serio

---

[1] In publicaţiunea lui Popa greşit: Marossy.

[2] Cuvintele acestea nici publicate, nici menţionate nu sunt în cartea lui Popa Traian.

committimus, ut omni introcisa mora, citra defectum currus numero octo ex Capitulo vestro, tegetibus aliisque instrumentis bene instructos, et equos validos, oneri ferendo sufficientes, fidosque aurigas huc expediatis, siquidem summa rei necessitas moram et procrastinationem non admittit. Secus non facturis.

Datum Albae Iuliae, 14. mensis Augusti. A.D. 1600.

ІѠ МИХАИЛ ВОЄВОДА

Joannes Jacobinus Secretarius mpr

Pe dos: Exhibitae 19. Augusti 1600. Expeditio bellica.

(Arhiva Capitlului Evanghelic. Sibiu.)

154.

Trębowla, 14 August 1600.

Ştefan Coloswary către vistierul Samuel Knut.

Ştiri din tabăra cancelarului Zamoyski despre Mihai-Vodă şi pregătirile răsculaţilor din Ardeal împotriva lui.

Paucis ante diebus scripseram ad Dominationem V^ram^, attamen nunc etiam occasionem hanc praetermittere nolui. Trembloviae exspectando milites implevimus duas septimanas, 16. Augusti huic movebimus versus Nestrum, ad ripam Nestri; Illustrissimus convinget exercitum cum domino Leopoliensi. Spero brevi Illustrissimum traducturum exercitum per Nestrum.

De Michaele nihil certi habemus, dicunt esse in Transsilvania; in Valachia vix habet quinque millia hominum. Pro certo scire non possumus, tamen rumor est Transsilvanos tumultuari contra illum; resciemus brevi, quid agatur in Valachia et Transsilvania; etc.

Datum Trembloviae, die 14. Augusti 1600.

Adresa: Generoso domino Samueli Knut, Ill^mi^ domini, domini regni cancellarii etc. thesaurario etc. Domino et amico charissimo atque observandissimo.

(Bibl. Ord. Zamoyskej. Warszawa.)

155.

Alba-Iulia, 15 August 1600.

Mihai-Vodă către preoţii evanghelici ai Capitlului Şebeşului.

În urmarea ordinului premergător, să-i trimeată opt căruţe cu caii şi vizitii necesari.

Michael Valachiae transalpinae et Moldaviae Vaivoda etc. Honorabilibus Decano, Senioribus caeterisque pastoribus ecclesiarum Capituli Sabesiensis. Salutem et favorem.

Proximis litteris mandaveramus vobis, ut equos, aurigas et currus ad tormentorum, armorum, aliorumque impedimentorum bellicorum vecturam necessarias, iuxta morem antiquum ita in promptu habeatis, ut ad primam statim requisitionem nostram illa expedire possetis. Nunc itaque vobis iniungimus atque serio committimus, ut omni intercisa mora, citra defectum currus numero octo ex Capitulo vestro, tegetibus aliisque instrumentis bene instructos, et equos validos, oneri ferendo sufficientes, fidosque aurigas huc expediatis, siquidem summa rei necessitas moram et procrastinationem non admittit. Secus non facturis.

Datum Albae Iuliae, die 15. mensis Augusti. A. D. 1600.

IW̄ MHXAHA BOEBOД

(L. S.) Joannes Jacobinus Secretarius

(Arh. Muz. Ardelean. Cluj. Collecţia cópiilor de documente.)

156.

Alba-Iulia, 16 August 1600.

Mihai-Vodă către Camera Scepusiană.

Roagă să sloboadă pe negustorul de arme Matia Kis, căruia i s'a oprit marfa la Tokaj, cu toate că plătise şi „hărminţia" cuvenită.

Székelyvásárhelyt lakó Küs Matyás jelenti mi nekünk könyörgése által, hogy ment volna kereskedisnek okáért Kassáig, és ott kilencz fegyver derekat és száz sisakot vött volna, kiket ide be Erdélyben akart hozni eladni. Mikoron Tokajban ment volna, ott az harminczados megtartotta mind fegyverderekit, s mind sisakit, és semmikippen nem engedte, hogy behozza Erdélyben, holott az harminczadját is még Kassán azoknak megadta volt. Mivel hogy penig afféle szerszám mostan itt ez országban igen szűk, mester is az ki csinálná, nem igen találtatik, Kegyelmeteket szeretettel kirjük, hogy az tokaji harminczadosnak parancsolja meg, hogy azon megtartott vasszerszámokat adja meg Kis Mátyásnak, és engedje bikessigesen behozni. Ezen kivöl is Kegyelmetek az ide be való kereskedő embereket bocsáttassa békivel

mind vámokon, harminczadokon, ne ligyen háborgatások, melyet mi es Kegyelmetektől jó neven és szeretettel vehessönk, és hasonló dologban viszontag Kegyelmeteknek gratificálni akaronk ; etc.

Datum Albae Iuliae, die 16. mensis Augusti. A.D. 1600.

Pe dos : 7. Septembris. Anno 1600.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

Trad. Matei Kis, lăcuitor în Oșorheiul Secuesc ne vestește prin rugămintea sa, că s'ar fi dus pentru negoț până la Caşovia şi acolo ar fi cumpărat zece trunchiuri de armă şi o sută de coifuri, pe cari a voit să le aducă aici în Ardeal pentru vânzare. Când a trecut prin Tokaj, slujbaşul dela hărminție i-a oprit atât trunchiurile de arme cât şi coifurile şi nu a îngăduit în nici un chip să le aducă în Ardeal, cu toate că îşi plătise hărmința pentru ele încă în Caşovia. Iară fiindcă astfel de scule sunt acum foarte rare aici în această țară şi meşter care să le facă nu se prea găseşte, rugăm cu dragoste pe Domniile Voastre, să poruncească hărmințaşului din Tokaj, să dea lui Matei Kis acele scule de fier şi să-i îngădue să le aducă aici în pace. Şi lângă aceasta, să sloboadă Domniile Voastre în pace pe neguțătorii de aici la vămi şi hărminții, să nu fie supărări, ca să putem şi noi lua aceasta în nume de bine şi cu dragoste din partea Domniilor Voastre şi aşijderea în afaceri asemănătoare vrem să vă bucurăm la fel pe Domniile Voastre ; etc.

157.

Praha, 18 August 1600.

Don Guillermo de San Clemente către regele Filip III.

Mihai-Vodă a ocupat Moldova, gonind pe Ieremia-Vodă. Acest lucru interesează de aproape atât pe Turci, cari se alimentează de acolo, cât şi pe Leşi, cari pretind că au drept feudal asupra Moldovei. Importanța campaniei lui Mihai-Vodă „a acestui om de rând" întru cât se zice că se trage din niște negustori de giuvaericale.

Por avisos se tienen que ... al Walaco continuando sus incursiones a ocupado la Moldauia y hechado de alla a Hieremias Wayuoda que con favor dellos y de Polacos la tenia, cossa que el Turco siente mucho porque impiden las vituallas que de aquella provincia iban a Constantinopla. Tambien lo sienten mucho los Polacos por la vecinidad que tienen en aquella provincia y por pretender que es cassi como feudo del Reyno de Polonia por ser continua con la Podolia y no se quieren persuadir que el Walaco la huviesse ocupado sin inteligencia del Emperador y si esta provincia, que es continua con la Transilvania, se juntan y con la Va-

laquia sin duda quitarian la Vulgaria al Turco y le impedirian las vituallas y transitos assi de Tartaros como de su propio exercito y se podria correr hasta las puertas de Constantinopla ; y no se puede negar sino que las cosas estan en dispusicion que quando con veras y con fuerças se atendiesse a ellas, nunca los Turcos an estado tan cerca de perder todo o gran parte de lo que tienen en Europa, y paresce que Dios particularmente quiere favorescer esta causa pues la encamina por medios que manifiesta un voluntad pues todos los effectos que han reduzido aquellas provincias a el estado que represento a V. Magestad los a echo un hombre levantado del polvo de la tierra, que tal es el Walaco, que dizen que su principio fue de mercador de joyas y permite Dios tambien que este estè constante en la devocion del Emperador y en restituirle la Transilvania y sometelle todas estas otras provincias ; pero para poder escrivir a V. Magestad con mas siguridad desto s'espera al Dottor Petz dentro pocos dias de buelta de Transilvania, donde a ydo a averiguar la verdad de la fee del Walaco, de la qual muchos han dudado ; etc.

De Praga, 18. Agosto 1600.

(Archivo histórico general. Simancas. Estado. Alemania Legajo 706.)

158.

Venezia, 18 August 1600.

Aviz despre evenimentele dela Constantinopol.

S'au pornit galere spre Muntenia şi ocuparea Moldovei.

Aus Venedig von 18. Augusti Anno 1600.

Brief von Constantinopoli den 12. Juli avisieren, dass alda hätte man etliche Galleen auf die Thonaw wider die Wallachei verordnet, auch der Gross Türgg befohlen die Provinz Moldau wiederumb einzunehmen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 384.)

159.

Gherla, 20 August 1600.

Aga Leca către primarul din Bistriţa, Ioan Budaki.

Roagă să-i dea vreo 15 care pentru transportarea vinului cumpărat acolo pe seama lui Mihai-Vodă.

Köszönetemet irom Kegyelmednek, mint jó szomszéd uramnak. Kivánok Kegyelmednek az Uristentől minden kivánsága szerint való jókat és jó egissiget megadatni.

Csak ez felől kelleték Kegyelmedet megtalálnom, mint jó szomszéd uramot, hogy Kegyelmed adjon valami borok alá vagy tizenöt szekereket; itt vötték az borokat Beztercze vidikin az várak szüksigire urunk ő Nagysága számára; bizony hogy több szekerek kellenének, de mivel hogy az takarodásnak is most vagyon ideje, azért nem bánthatom Kegyelmeteket több szekerekvel. Kegyelmed ezirt mingyárást adasson tizenöt szekereket, mert ez el nem mulhatik. Isten tartsa Kegyelmedet jó egissigben.

Költ Zamos Uijvarban, 20. die Augusti 1600.

Agha Leka

zamos Vijvari és kővári kapitán, Kegyelmednek jó akaró ura

Adresa: Ez levél adassik Bezterczén az bezterczei főbirónak nekem mindenkor jó szomszéd uramnak keziben.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Scriu salutul meu Domniei Tale, ca unui bun vecin al meu. Poftesc să se dee Domniei tale după poftă toate bunătăţile şi bună sănătate dela Dumnezeu.

Numai despre aceasta am fost nevoit să scriu Domniei Tale, ca unui bun vecin şi domn al meu, să-mi dee Domnia Ta vre-o cincisprezece care pentru nişte vinuri; s'au cumpărat acele vinuri aici prin preajma Bistriţei pentru nevoile cetăţilor în seama Domnului nostru; de bună seamă că ar fi nevoe de mai multe care, dar fiind tot acum şi vremea secerişului, nu pot să supăr pe Domnia Ta pentru mai multe care. Pentru aceea să dee Domnia Ta fără zăbavă cincisprezece care, căci aceasta nu poate trece. Să ţină Dumnezeu pe Domnia Ta în bună sănătate.

Dată în Gherla, 20. die Augusti 1600.

Aga Leca, căpitanul Gherlei şi al Chioarului, al D-tale binevoitor

Adresa: Să se dee această scrisoare în Bistriţa, judelui din Bistriţa, în mânile vecinului Domnului mie veşnic bun.

160.

Alba-Iulia, 21 August 1600.

Mihai-Vodă către Bartolomeu Somogyi, prefectul din Beiuş.

O ceată de 700 Cazaci răsculaţi fiind în fugă spre Polonia, ordonă să le taie drumul împreună cu Ştefan Chiaky şi alţii ca să fie pedepsiţi precum merită.

Miérthogy mostan ismét oly dolog törtint országunkban, hogy az kozákoknak egy része, ugy mint hét százan egyben ütötték magokat és Jenő felől által Magyar országon Lengyel országra akarnak által menni, kiknek mi hópinzeket megadtuk, azon feljül három hovakat megadtuk, ezutánra valót is, többet fizettünk nekik nyolczvan ezer forintnál, kit mind az fő-fő kapitánok vöttek fel, azok ütették egybe magokat, és az pinzt elvitték velek, az többit az szeginyt itt hadták, nem adták meg fizetéseket, azért Kegyelmednek akarók értésére adni, hogy Kegyelmed Chiaki Istvánnal egyetértvén mingyárást könyü szerrel, lovaggal, gyaloggal minden uton azon legyen, hogy eleiket vehesse, az föld népét is Kegyelmed minden helyeken felvegye, és reájok támassza, valahul kaphatják mindenütt öljék, vágják, valamit kaphatnak, szabad nyereségek legyen, hogy az lator árulók ennyi pinzt el ne vihessenek. Kegyelmed ebben semmi késedelmet ne cselekedjék. Mingyárást éjjel nappal utánok legyen. Irtunk mind Basta Györgynek Szakmárra, Chiaki Istvánnak, Leka Agának, Nyári Pálnak, és az jenei tiszttartónknak. Bene valeat.

Datum Albae Juliae, die 21. Augusti. A.D. 1600.

Adresa: Generoso domino Bartholomeo Somogyi praefecto Belenesiensi etc. Nobis sincere dilecto.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

Trad. Fiindcă acum s'a întâmplat iarăși astfel de lucru în țara noastră, că o parte din Cazaci, așa vre-o șapte sute s'au adunat și vreau să treacă dela Ineu peste Țara Ungurească în Polonia, cărora noi le-am dat solda lunară, pe de-asupra le-am mai dat alte trei luni și le-am mai plătit și de aici înainte, le-am plătit mai mult de 80.000 fiorini, pe cari i-au primit căpeteniile lor, aceia s'au bulucit și au luat banii cu ei și au lăsat aici pe ceilalți, pe cei săraci, nu le-au dat plata lor; de aceea vreau să dau de știre Domniei Tale, ca Domnia Ta, înțelegându-se cu Ștefan Chiaki, numai decât cu ușurință, cu călăreți, cu pedestrași, să se silească să le iese înainte, Domnia Ta să ridice și lăcuitorii pământeni din toate părțile și să-i atace, unde-i pot prinde să-i ucidă, să-i taie, cum îi prind, să nu le folosească, ca acei lotri vânzători să nu poată duce cu ei atâția bani. Domnia Ta să nu zăbovești de loc întru aceasta. Să fie după ei numai decât ziua și noaptea. Am mai scris lui George Basta la Sătmar, lui Ștefan Chiaki, lui Aga Leca, lui Pavel Nyári, și ispravnicului nostru dela Ineu.

Notă. Cazacii despre cari e vorbă în această scrisoare sunt — pe semne — aceia cari au trecut în partea răsculaților nemeși, cari au fost așa de bine organizați supt generalul lor Ștefan Chiaky că iată Mihai-Vodă nu știa de ei nici acuma, cu câteva săptămâni înainte de înfrângerea sa din partea lor.

161.

Alba-Iulia, 21 August 1600.

Mihai-Vodă către autorităţile din Ardeal.

Ordin ca Caspar (Kis) Massvander din Cluj să fie interogat în afacerea sa oriunde s'ar cere să se înfăţişeze.

Michael Valachiae transalpinae et Moldaviae Vaivoda etc. Universis et singulis honorabilibus Generosis ac Egregiis, Nobilibus, pariter et ignobilibus, ac alterius cuiusvis status et conditionis, bonae tamen honestaeque famae utriusque sexus hominibus, ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus praesentes visuris. Salutem et favorem. Exponitur nobis in persona Circumspecti Casparis Massvander alias Kis de Kolosvár, qualiter ipse medio vestri ratione certorum negotiorum coram latius declarandorum in praesentia Generosorum ac Egregiorum et nobilium comitum, vicecomitum et iudicibus nobilium quorumcunque comitatuum, capitaneorum, provisorum, castellanorum arcium ac officialium seu praefectorum quorumvis locorum, item Prudentium et Circumspectorum iudicum, iuratorum civium quarumcunque civitatum, oppidorum, villarum et possessionum, signanter autem dictae civitatis nostrae Colozsvariensis eorumque vices gerentium, nec non honorabilium superintendentium, decanorum et seniorum quorumlibet Capitulorum et Ecclesiarum, pro iurium suorum tuitione et defensione quasdam fassiones et attestationes celebrare facere vellem iure admittente. Cum autem veritatis fassio, iustitiaeque recognitio nemini sit deneganda, pro eo vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, ut dum et quandocunque cum praesentibus simul vel divisim, fueritis requisiti, statim sub oneribus singularum sedecim Marcarum gravis ponderis per eos, quorum interest, seu intererit irremissibiliter exigendarum, ad diem et locum per ipsum exponentem, vel hominem suum ad id transmittendum vobisque praefigendum, vos Nobiles et militares homines in comitum, vicecomitum, iudicum, viceiudicum nobiliumque, nobilium, regiorumque et assessorum, item capitaneorum, vicecapitaneorum, centurionum et decurionum, vos vero ignobiles in magistrorum civium, iudicum, villicorum et iuratorum civium vestrorum; vos praeterea personae ecclesiasticae in superintendentium, decanorum et seniorum vestrorum, tanquam hominum nostrorum praesentiam personaliter accedere, ibique ad fidem vestram Deo debitam, fidelitatemque nobis observandam

qualiscunque vobis de et super rebus coram interrogandis constiterit certitudo veritatis, suo modo dicere, fateri et attestari modis omnibus debeatis et teneamini. Super quibus quidem fassionibus et attestationibus vestris, literas tandem per praefatos homines nostros fide ipsorum mediante conscribendas annotato exponenti iurium suorum uberiorem ad cautelam necessariam sub sigillis eorundem dari committimus, communi aequitate requirente. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Albae Iuliae, 21. die Augusti. Anno Domini 1600.

(L. S.) Lecta mpr

(Musaeum Nat. Budapest. Törzsanyag. Copia simplex.)

162.

Rodna veche, 22 August 1600.

Todoran Boer către primarul din Bistriţa, Ioan Budaki.

Cere să-i trimeată ceva provizii pentru dărăbanii cari flămânzesc, căci altfel se vor năpusti asupra vitelor oamenilor de pe acolo.

Salutem et officiorum meorum promptam paratamque oblationem.

Urunk ő Nagysága parancsolatját alá küldtem vala Kegyelmednek, hogy ő Nagysága vitézinek a hol vadnak élöst küldjen Kegyelmetek, holott tü Kegyelmetek azt jól tudja minemű szűk helyen vadnak; azért Kegyelmetek ez óráig sem ő Nagysága levelére nem adott választ, sem penig élöst nem küldett ide; nem tudom penig mi legyen annak az oka. Mostan is hozzám jöttenek az drabontok, szabadságot kértenek, hogy az szeginségtűl hol mi élöst kaphatnak, elvigyék, mert éhel nem halhatnak, pénzek is nincsen, hogy vegyenek; más az peniglen az itt valók, ha szintén eremest élöst adnának is, ő magoknak is nincs mit enniek, azért én szabadságot arra mög nem adtam. Azért Kegyelmetek lássa, Kegyelmetek adjon énnekem váloszt, ha küld-e Kegyelmetek élöst avagy nem. Ha penig Kegyelmetek nem akar küldeni, Urunkat ő Nagyságát találom meg felőle, mert az vitézek itt éhel meg nem halhatnak. Az kezel való faluknak is parancsoltam, hogy élöst hozzanak, de senki semmit nem hoz, azért Kegyelmetek lássa mit cselekedik. Isten áldása tü Kegyelmetekkel.

Ex Rodna, 12. Augusti ez ó szerint. Anno 1600.

Servitor et amicus V^rae^ Dominationis

Thodoran Boer.

Kegyelmetek ide Rodnára küldjen valami élöst, akar kenyeret, akar buzát; szalonnát is hozzon Kegyelmetek, mert ha Kegyelmetek élöst nem hoz, tehát az szegönség barmát leverik s ezirt kárt fognak tenni, mert semmiképpen nem óhatom, ha Kegyelmetek rá nem gondol.

Adresa: Prudenti et Circumspecto domino Iohanni Budaky iudici primario civitatis Bistriciensis. Domino et amico observando.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Am trimes Domniei Tale porunca Măriei Sale Domnului nostru, să trimită Domniile Voastre hrană vitejilor Măriei Sale unde sunt, căci bine știți Domniile Voastre în ce strâmtoare se află; dară Domniile Voastre până în acest ceas nici n'au dat răspuns la scrisoarea Măriei Sale, nici n'au trimes hrană aici; iară eu nu știu care să fie pricina. Și acum au venit la mine dărăbanii, au cerut slobozenie că dacă găsesc undeva ceva hrană, dela sărăcime, s'o iee, căci nu pot muri de foame, n'au nici bani să cumpere; iar cei de aici, chiar dacă ar da cu plăcere hrană, dar n'au nici ei ce să mănânce, de aceea eu nu am dat slobozenie pentru aceasta. De aceea să vadă Domniile Voastre să-mi dee răspuns Domniile Voastre, dacă trimet Domniile Voastre hrană au nu. Iară dacă Domniile Voastre nu vreau să trimită, voiu înștiința despre aceasta pe Măria Sa Domnul nostru, căci vitejii nu pot muri aici de foame. Am poruncit și satelor din apropiere să aducă hrană, dar nu aduce nimeni nimic, de aceea să vadă Domniile Voastre ce fac. Dumnezeu să blagoslovească pe Domniile Voastre.

Din Rodna, 12 August după data veche. Anul 1600.

Să trimită Domniile Voastre ceva hrană aici la Rodna, au pâine, au grâu, să aducă Domniile Voastre și slănină, căci dacă Domniile Voastre nu aduc hrană, înjunghie vitele sărăcimii și astfel vor face pagubă, căci nu-i pot opri în niciun chip, dacă nu aveți grije de aceasta Domniile Voastre.

163.

Wien, 23 August 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Pezzen sosit din Ardeal, vorbește de credința lui Mihai-Vodă față de împărat. Dar cere ajutor, Leșii stând în marș spre Moldova.

Aus Wien von 23. Augusti Anno 1600.

Herr Doctor Pecz ist vor 2 Tagen aus Sybenbürgen alhero gelangt, der meldt, dass sich der Michael Weyda so viel erklärt, wann Ihr Kayserliche Maiestät dero Herrn Pruedern einen zum Guvernator hinein ordnen wellen, demselben in allweg alspaldt

zu weichen. Da sie aber deroselben keinen hierzu brauchen, versehe er sich, Ihre Maiestät werden Ihne solches besitzen und regieren lassen. Dargegen erbeut Er sich Ihrer Maiestät und der ganzen Christenheit allzeit getreu zue sein, doch dass sie Ihne mit gnuegsamer Gelthülf und im Fall der Noth mit Volk nit lassen wölle.

Er Weyda hat auch dem Feldtobristen in Oberhungern zuegeschrieben, dass Er sich mit seinem Kriegsvolk alspaldt nach Taschnath ins Feldt begeben solle, dann die Polaggen wären sambt den Türggen und Tartaren in grosser Anzahl uf allen Seiten wider Ihne in Anzug, darmit wann Er seiner zue Salvierung des Landts in der Eyl bedürftig wäre, Er Ihne baldt an der Handt haben möge. Er seye mit seinem Volk zum Anzug auch allzeit fertig.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 392.)

164.

Breslau, 24 August 1600.

Aviz despre pregătirile Leşilor împotriva Moldovei.

Cancelarul Ioan Zamoyski voind să se răzbune asupra lui Mihai-Vodă, la a cărui expediţie în Moldova, au căzut aproape 2000 de Leşi şi Cazaci, strânge oaste cu care să intre în Moldova.

Aus Presslaw von 24. Augusti Anno 1600.

Gestern seindt Zeitungen von Danzig kommen, dass der Gross Canzler Zamoyski allenthalben in Polen und Preyssen Knecht schreiben und an die Reyssische Gräniz gegen Moldau fort zue schicken, in Meinung sich an dem Michael Weyda in der Wallachey, wegen uf drey underschiedlichen malen in der Moldaw fast in die 2000 Polaggen und Cosaggen geblieben sein, zue rächen, und Moldau den Polen wieder underwirflich[1] zue machen, daran Ihne aber nicht wenig verhindern wirt, weilen viel firnehme Herren in Reyssen und Podolien, under wellichen auch Herzog Constantin von Ostroch,[2] Weida zue Kyof[3] von Ihme albereit abgefallen und den Wallachen wolgewogen sein, auch Ihme beistehn.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 423.)

[1] Dialectal, pentru : unterwerflich. [2] Ostrog. [3] Kiev.

165.

Praha, 26 August 1600.

Împăratul Rudolf II către Hofzahlmeister Hans Undterholzer.

Ordin de plată a argintăriei ce s'a dat (încă în Fevruarie trecut) soliei române.

Nachdem du auf unsern gnädigisten Befelch noch den vierten Februarii negsthin zu Verehrung dern damalen an unserm Kaiserlichen Hof sich befundenen Wallachischen Botschaft umb Eintausent einhundert neunzehen Gulden 27 kr. Silbergeschirr erkauft und aus den Gefällen deiner Ambtsverwaltung bezahlt, auch sollich Silbergeschirr zu ferner desselben Praesentirung zu des (*Titl*) Wolfen Rumpfen, Freiherrn Handen eingestellt und geliefert hast: Als befehlen wir dir hiemit genädiglich, du wollest solliche 1119 fl. 27 kr. bei deiner Ambtsraitung für Ausgab einbringen, die sollen dir darinnen auf diesen unsern kaiserlichen Befelich und gedachtes unsers Geheimben Raths, Obristen Hofmeisters und Obristen Camerers des Rumpfen, Freiherrn Quittung für richtig und guet angenumben, gelegt und passiert werden; etc.

Geben Prag, den 26. Augusti. Anno 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oester. Gedenkbücher 160 fol. 211.)

166.

Praha, 26 August 1600.

Împăratul Rudolf II către Hofzahlmeister Hans Undterholzer.

Ordin de plată a lanţurilor de aur trimise în Ţara-Românească încă în luna Martie trecut.

Hofzahlmeister würdt erinnert, wie er zu weiterer Praesentirung in die Wallachey umb ein gulden Ketten, daran ein Kleinoth von Robinen und Diemandten, sambt noch einen Cleinoth bezahlte 4083 fl. in Ausgab einbringen solle.

Geben Prag, den 26. Augusti. Anno 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oester. Gedenkbücher 160 fol. 210.)

167.

Praha, 28 August 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Sfetnicul Pezzen întors din Ardeal, a făcut o relaţiune favorabilă despre bunele dispoziţiuni ale lui Mihai-Vodă faţă de împărat.

Hoggi terzo giorno arrivò il Dottor Pezzen et fu subito a Sua Maestà, dove stette per tre hore intiere. Conferma la buona volontà del Valacco et la pronta dispositione che ha di moversi contra Turchi ad ogni comandamento della Maestà Sua; il quale pare anco che aspiri al matrimonio di qualch'una della Ser^ma Casa d'Austria, et si dice che si sia stato dato ordine al Signore Basti, che abbi ad unirsi seco, quando lo ricercasse.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

168.

Wien, 29 August 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ardelenii se pregătesc împotriva lui Mihai-Vodă. Gaspar Kornis a sosit eri aici în drum spre Praga în solie.

Aus Wien, von 29. Augusti Anno 1600.

Des Feindts starke Herauskunft thuet noch continuieren, der solle auch ein Theil seiner Macht uf den Michael Weyda wenden.

Es confirmiert auch ein Currier, so vor zweyen Tagen aus Sibenbürgen alhie durch nach Praag geritten, der Polaggen stark Versammlung, so gleichfalls wider Ihne Weyda angesehen.

Gestern ist ein Wallachische und Sibenbürgische Potschaft, der Cornis Caspar, mit noch einem älteren, ansehenlichen Mann auf 8 Wägen alhero kommen. Die haben jetzo Abends bey Ihrer Fürstlichen Durchlaucht Audienz gehabt. Die werden ihren Weg nach Praag nehmen, fihren etliche schöne Ross zur Present mit, darvon sie eins Ihrer Durchlaucht mit einem von Silber beschlagnen Sattel und Balascu,[1] auch ziehrlichem Gezeug sambt einer rot sameten Decken von Silber und Goldt stattlich gestickt verehrt.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 417.)

169.

Alba-Iulia, 1 Septemvrie 1600.

Mihai-Vodă către Ştefan Rázmány din Cluj.

Ratifică testamentul decedatului Matei Ferenczy din Vaci.

Nos Michael Valachiae transalpinae et Moldaviae Vaivoda etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod pro parte et in persona Circumspecti

[1] Balascus, balaz, balasius, gemmae genus, eine Art Rubin.

Stephani Razmany Coloswariensis exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae seu tabulae testamenti Circumspecti quondam Matthei Ferenczy ex Vachy in duplici papyro patenter in praesentia prudentium et circumspectorum Michaelis Pipaly et Ioannis Boros Varadiensis, Matthei Nagy Kechkemethy, Valentini Aczel et dicti Stephani Razmany Coloswariensis, tanquam hominum testamentariorum, certis et evidentibus de causis et rationibus, in eisdem literis denotatis, super ultima voluntate et dispositione eiusdem quondam Matthei Ferenczy confectae, sigillisque eorundem hominum testamentariorum usualibus in inferiori earum margine in cera viridi impressive communitae, tenoris infrascripti: Supplicantes nobis humillime, ut nos easdem literas, ac omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes, praesentibus literis nostris verbotenus insertas et inscriptas, clementer confirmare dignaremur. [1]

Nos itaque praemissa supplicatione annotati Stephani Razmany, nobis modo quo supra porrecta, clementer exaudita et admissa, praescriptas literas testamentariae dispositionis, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quo ad omnes earundem continentias, clausulas, articulos et puncta, eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, acceptavimus, approbavimus, ratificavimus ac perpetuo valituras gratiose confirmavimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum Albae Iuliae, prima die mensis Septembris. Anno Domini 1600.

IW̃ MHXAHA KOEKOД

(L. S.) Joannes Jacobinus Secretarius mpr

(Arhiva oraşului Cluj.)

[1] Urmează textul testamentului în limba ungară (din 9 Decemvrie 1599) cu formula obişnuită: Quarum quidem literarum tenor talis est.

170.

Alba-Iulia, 1 Septemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Cruzimile lui Mihai-Vodă faţă de Unguri. Arderea oraşului Huedin, asupra căruia au năvălit 2000 Sârbi şi Români. Nemulţumirea soldaţilor cazaci cu cei români şi ciocnirea lor, cu mulţi morţi

şi răniţi. Setea de bani a lui Mihai-Vodă şi pedeapsa acelora cari nu-i dau bani.

Aus Sibenbürgisch Weyssenburg von primo Septembris Anno 1600.

Der Michael Weyda regiert sehr tyrannisch. Hat kürzlich nicht allein zue Segeswar den Eormeny Michael und Farkas Ferencz, sonder auch einen Flecken Banffy Huniad Nachts mit 2/m Razen und Wallachen unversehens überfallen, plindern, anzinden, auch viel Mann, Weib und Kinder, bis in 400 Personen niedergehauen und ins Feuer werfen lassen, wegen sie sich seinen Wallachen widersetzt, weilen sie alles ohne Gelt von ihnen haben wellen. [1]

So seindt auch in vergangner Musterung die Wallachen und Cosaggen dergestalt an einander kommen, dass der Cosaggen in 60 und der Wallachen in 100 todt geblieben, auch in 300 beeder theils verwundet worden, darvon täglich noch viel sterben. Darauf die Cosaggen von allen Orten bis in 4000 stark zuesammen kommen, auf Weyssenburg zueziehen, sich zu rächen, vor denen sich der Weyda nicht wenig besorgt, dahero alle Pruggen, wo sie herkommen sollen, abwerfen lassen. Er Weyda ist sehr Geltdurstig. Wo Er nur was weisst, muess man's Ihme geben; wo nicht, niedergehaut, wie dann schon vielen vom Adel beschehen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 421.)

171.

Praha, 2 Septemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Se aşteaptă solia românească şi ardeleană pentru a se hotărî în privinţa ocârmuirii Ardealului printr'unul dintre fraţii împăratului Rudolf.

Aus Praag von 2. Septembris Anno 1600.

Des Feindts grosse Macht wirdet alhie confirmiert, und ist man der Sibenbirgischen und Wallachischen Potschaft ständtlich

[1] Măcelul dela Huedin s'a săvârşit în dimineaţa zilei de 23 Iulie 1600, într'o Duminică. E descris pe larg la *Szamosközy*, Opere vol. IV p. 117—119 şi în ediţia românească p. 134—135, cu numele oraşului pus — de traducător — greşit: Huniadoara. Textul depunerilor martorilor din Huedin (dintre cari au fost 14 unguri şi 3 români) tipărit la *Szádeczky*: Erdély és Mihály vajda története p. 343—345.

alhero gewärtiget, mit deroselben wirdet als dann alles abgehandlet. Der erbeut sich noch, da Ihre Kayserliche Maiestät dero geliebten Herren Bruedern einen hineinschicken wellen, ihrer Durchlaucht zue weichen, Sibenbürgen und Moldaw zue übergeben; da aber Ihre Maiestät allein ein Governator setzen, Ihme das Landt vor andern allergnädigist zu verwilligen;[1] der solle 100/m Mann zuesammen bringen umb dem Feindt Widerstandt zue thuen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 418.)

172.

Turda, 5 Septemvrie 1600.

Manifestul dat de Staturile şi Ordinele Ardealului către Ordinul călăreţilor unguri ai lui Mihai-Vodă.

Trecând din tabăra lui Mihai-Vodă în slujba ţării, sunt primiţi: supt jurământ că vor sluji cinstit, Staturile declarându-li-se asemenea supt jurământ că vor avea aceleaşi condiţiuni de slujbă şi lefuri ca mai înainte, primind chiar şi soldele restante, neplătite.

Az magyar vitézlő lovas rendnek, kik Mihály vajda fizetésén voltak, az egész erdélyországi urak, főnépek és az egész nemességgel és minden rendekkel egyetemben megtekintvén azt, hogy Mihály vajda ellen melléjek jöttenek, ez ide alá rend szerént megirt dolgokra hüttel kötelezték magokat.

Első. Az elmult esztendőben, mikor Mihály vajda mellett az országra jöttenek, azt az után senki az országbeliek közül tiszteletlenűl szemekre ne merje vetni; ha pedig valaki azféle tiszteletlen szóval illetné valamelliket, fejével érje meg, két embernek bizonságával.

Második. Az kiknek közülök Mihály vajda, avagy az előtt való fejedelmek jószágot adtanak, abban megoltalmazzák és megtartják őket, salvo iure alieno. Ha pedig igaz törvény szerént valamelyiknek jószágát elnyerik, tehát az helyében más jószágot adjanak fogyatkozás nelkül.

Harmadik. Az kiknek jószága közülök nincsen és eddig nem adtanak, hogy ez után az ország mellett jobb szerrel és nagyobb szorgalmatossággal hadakozhassanak és vihassanak, kinek-kinek érdeme szerént való jószágot adjanak.

Negyedik. Az mint Mihály vajdától hó számra öt-öt forint volt fizetések, személyekre is kinek-kinek amint fizetett, mely-

[1] Dialectal, pentru: bewilligen=a aproba, a predà.

ről az hadnagyoknál bizonyos lajstromok vadnak, az szerént leszen ez után is minden fogyatkozás nelkül, senkinek fizetését meg nem szállitják, esztendőnként tizenkét hópénzt adván.

Ötödik. Valakik közülek hadakban megcsonkulnak, sántulnak és megvakulnak, azoknak fizetések életéig megjárjon, vagy várakban, avagy egyéb helyeken helt rendelvén nekik. Azféléknek gyógyitásokra pedig hely és emberek rendeltetnek, életekre is, mig meg gyógyulnak gondviselés leszen.

Hatodik. Vadnak közülök, kiknek öt hópénzek vagyon hátra megadatlan, nevek az lajstromban meg vagyon irva, azok nevezet szerént az Székely Mojzes és Sibrik Gáspár capitansága alatt valók, azoknak is restantia hópénzeket fogyatkozás nelkül megadják.

Hetedik. Az mely czigán vajdaságot Mihály vajda Bihari Máténak adott volt, az ország, mivel hogy articulus vagyon rólla, nem hagyja helyen, hanem a tisztért tizenkét ház jobbágyot ad neki.

Ezeknek megtartására az országbeliek megesküvén, oklevelét nagyobb bizonságért pecsétekkel meg erősitették. Az feljül megirt vitézlő rend is azonképen az országnak megesküdt, hogy fejek fennállottáig az országnak minden igyeiben hiven és igazán szolgálnak.

Actum in castris ad oppidum Torda positis, die quinta mensis Septembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo.

Stephanus Chiaky de Keresztszeg, Stephanus Toldi, Gabriel Banffy, Franciscus Alardy, Stephanus Bodo, Ladislaus Toroczkai, Gabriel Haller, Balthasar Bornemisza, Benedictus Mindszenti, Ioannes Gyerőfy, Nicolaus Harinnai, Nicolaus Vitéz. Caeterique Status et Ordines universitatis nobilium Transsilvaniae.

In fronte litterarum manu conventualis requisitoris Ladislai Thoroczkay scripta sunt sequentia: Anno 1600 Sabbato proximo post festum Conversionis B. Mariae Virginis exhibitae et praesentatae coram nobis in conventu, medio Egregii domini Stephani Tarkany, capitanei certorum equitum Transsilvaniensium.

(Muz. Ard. Cluj. Materiális Tárház p. 477—479. Copia lui Ladislaus Gál de Hilibi din 1842.)

Trad. Toți Domnii Țării Ardealului, fruntașii împreună cu toată nobilimea și cu toate staturile, având în vedere că ordinul de călăreți unguri, cari au fost în solda Voevodului Mihai a venit lângă ei împotriva Voevodului Mihai, s'au legat cu credință pentru lucrurile aici mai jos pe rând scrise:

Intâiul. După aceasta nimeni din ai ţării să nu cuteze să-i ocărască pentrucă în anul trecut au venit asupra ţării alături de Voevodul Mihai; iar dacă cineva ar înfrunta pe vreunul cu astfel de vorbe de ocară, fiind dovedit cu doi oameni, să plătească cu capul.

Al doilea. Pe aceia dintre ei cărora Voevodul Mihai sau Principii de odinioară le-au dat avere, îi apără în aceea şi-i păstrează, salvo iure alieno. Iară dacă după dreaptă judecată se ia averea cuiva, în locul aceleia să-i dee altă avere fără scăzământ.

Al treilea. Acelora dintre ei, cari n'au avere şi nici nu li s'a dat până acuma, pentruca de acum înainte să se poată oşti şi lupta mai bine şi cu mai mare osârdie, pentru ţară, să le dee fiecăruia avere după vrednicia lor.

Al patrulea. Precum au avut solda lunară dela Voevodul Mihai câte cinci fiorini, şi precum a plătit fiecăruia în parte, despre care (plată) se află la hotnoghi catastif anume, tot astfel va fi şi de acum înainte fără nici o scădere, nu scad plata nimănui, dând în fiecare an câte 12 solde lunare.

Al cincilea. Cei cari au rămas ciungi, şchiopi şi orbi în războaie, aceia să-şi primească plata pe viaţă, orânduindu-li-se loc fie în cetăţi, fie în alte locuri. Iarăşi, se orândueşte loc şi oameni pentru vindecarea acestora, şi pe viaţă, vor fi îngrijiţi până se vindecă.

Al şaselea. Sunt dintre ei cari nu şi-au primit leafa lunară pe cinci luni în urmă, numele lor e trecut în catastif, aceia sunt anume cei de sub căpităniа lui Moise Székely şi a lui Gaspar Sibrik, să dee şi acelora rămăşiţa lefilor lunare fără scăzământ.

Al şaptelea. Voivodatul ţigănesc pe care l-a dat Voevodul Mihai lui Matei Bihari, ţara nu-l întăreşte, căci este articol despre el, ci în locul slujbei îi dă douăsprezece case de iobagi.

Domnii ţării jurând pentru ţinerea acestora, au întărit documentul pentru mai mare încredinţare cu peceţile. Şi Ordinul soldăţesc scris mai sus jură la fel ţării, că slujesc ţării în toate treburile ei până le stă capul sus, cu credinţă şi adevărat.

173.

Tabăra din Turda, 10 Septemvrie 1600.

Căpitanul-general Ştefan Chiaky către căpitanul Aga Leca.

Îl someză să se lase de Mihai-Vodă care a eşit din ţară şi să se unească cu Staturile şi Ordinele ţării credincioase împăratului, mai cu seamă că şi oastea lui se află în ţară.

Magnifice domine, amiceque observandissime; post salutem ac servitii commendationem. Áldja meg Isten Kegyelmedet kévánsága szerint való jókkal.

Immár egynihány rendbeli leveleinkkel találtuk meg országul Kegyelmedet, de még eddig Kegyelmed egyikre is nekönk

bizonyos választ nem ira. Azért im én még is ez egy uttal Kegyelmedet akarám levelemmel megtalálnom, kérem is Kegyelmedet, mint jó uramat, barátomat, hogy Kegyelmednek, ha élete kell és megmaradása, Kegyelmed hajoljon hozzánk; hiszem jobb Kegyelmednek velönk együtt az Római császár ő Felsége hivsége alatt megmaradni, hogy nem, mint olyan Istentelen embert szolgálni, mint ez ideig. Valamire mi országul Kegyelmednek feleltünk, abban Kegyelmed ne kételkedjék, mert mi azt megteljesitjük. Mihály vajdához Kegyelmed ne bizzék bátor, mert ő kiment ez országból, Római császár ő felségéjé ez ország. Az ő felsége hada immár benn vagyon ez országban. Az egész székelység is mind mellettünk vagyon. Kegyelmed azért jól gondolkodjék, mihez kelljen magát tartani; mingyárást bizonyos választ tegyen ez én levelemre, hogy tudjunk az várakra gondot viselni. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben.

Ex castris ad oppidum Torda positis, die 10. Septembris. Anno Domini 1600.

Ste: Chiaky mpr

Adresa: Magnifico domino Lekae Aga, arcium Vyuar et Keowar capitaneo, etc. Domino et amico observandissimo.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 84. No. 57.)

Notă. A se confrunta cu scrisoarea Staturilor şi Ordinelor din aceeaş zi, în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 128.

Trad. Magnifice etc. Să blagoslovească Dumnezeu pe Domnia Ta cu toate bunătăţile poftite.

Am trimes iată câteva scrisori în numele ţării Domniei Tale, dar până acum Domnia Ta la nici una nu ne-a scris anume răspuns. Cu toate acestea, iată eu şi de data aceasta vrusei să caut pe Domnia Ta prin scrisoarea mea şi rog pe Domnia Ta, ca pe Domnul meu bun, ca pe prietenul meu, că dacă Domnia Ta vrea să aibă viaţă şi rămânere, să se aplece Domnia Ta spre noi, căci e mai bine pentru Domnia Ta să rămână împreună cu noi în credinţa Maiestăţii Sale a Împăratului râmlean, decât să slujească unui om atât de fără Dumnezeu, ca până acum. Domnia Ta să nu se îndoiască de nimic din ceeace am răspuns Domniei Tale pentru ţară, căci noi le împlinim acelea. Domnia Ta să nu se încrează cu nădejde în Voevodul Mihai, căci el a ieşit din ţară, această ţară e a Maiestăţii Sale a Împăratului râmlean. Oastea Maiestăţii Sale este deja înăuntrul acestei ţări. Şi toată secuimea este alături de noi. De aceea să se gândească bine Domnia Ta, ce trebue să facă grabnic, să dee răspuns hotărît la scrisoarea mea, să putem avea grije de acele cetăţi. Să ţină Dumnezeu pe Domnia Ta în bună sănătate.

174.

Mintia Gherlei, 10 Septemvrie 1600.

Baltazar Kornis de Ruszka către căpitanul Aga Leca.

Îl roagă şi îl îndeamnă să treacă de partea ţării şi să predea cetatea (Gherlei) fiind trimes de către Staturile şi Ordinele ţării pentru ca să o ia dela dânsul în stăpânire. Îl face atent să nu uite că pe Mihai-Vodă l-au părăsit toţi vitejii săi pentru fărădelegile sale, afară de o ceată de câteva sute, cu cari s'a refugiat din Alba-Iulia într'o vale, neputând ieşi de acolo, fiind înconjurat de vrăjmaşii săi.

Szolgálatomat irom Kegyelmednek, mint vitéz uramnak. Kivánok Istentűl Kegyelmednek minden jókat, jó szerencséket.

Továbbá, uram, Kegyelmed levelibe tudatja én tűllem, hogy én Kegyelmedtűl mikippen kirjem az várat, mert Kegyelmed ez országba egy fejedelemnél többet nem tud. Kegyelmed uram, az ország levelibűl és az Ciaki István uram levelibűl is meg érthette, hogy az mely fejedelmet talám Kegyelmed gondolna az országba, azt immár tovább uralni nem akarjuk, mert az sok istentelensigit meguntuk, hanem minnyájan országostul fel költünk és ellene támadtunk. Ennek penig az dolognak el kezdője ugyan az maga szolgái voltanak, kik mind együtt vadnak velünk, mind gyalog, lovag, magyar, kozák, székely; hanem két ezer oláh gyalog vagyon vélle, nyolcz száz rácz, hét száz székely, és mintegy két száz oláh lovag. Azokkal szorult alól Feiruáron egy vőgybe, örömest el menne, ha tudná, mely felé, de környülle mindenütt ellensige vagyon. Ugy gondolom, hogy talám csak eddég is ugyan az magánál, az kik voltak, azok kézhez adták, mert nem akarják magokat is itt veszteni mellette. Engem azért az ország küldött ide, hogy Kegyelmed az én kezembe adja az várat, nám Kegyelmednek felette igen jóval igiri magát az ország. Kegyelmed ellene ne járjon, mert én bizony gonoszát Kegyelmednek nem kivánom; de nem használ azzal Kegyelmed, hanem Kegyelmed engedjen az ország akaratjának, bizza az országra Kegyelmed magát, nám hitünk vagyon Kegyelmednél, Kegyelmedet bevesszük az magunk atyafiuságába, Kegyelmednek eligedendő jószágot adunk és mind marhástul, felesigestűl Kegyelmedet megtartjuk, meg oltalmazzuk. Ennek penig most az ideje, mert még eddig csak az Kegyelmed választitelit vártuk. Tudtuk, hogy Kegyelmed keresztyén ember, nem igyekezünk az Kegyelmed kárára; gondoltuk azt,

hogy Kegyelmed meg tudja az jót az gonosztul választani. Remiljük azt, hogy Kegyelmed az ország ellen nem cselekeszik, és hogy ez után is szolgálhat velünk együtt Kegyelmed az országnak. Kegyelmed azért ugy gondolkodjik az felől, ha Kegyelmed az én attyafiui intisemet meg fogadja, Kegyelmed tigyen engedelmes választ az országnak, kit ha Kegyelmed meg cselekeszik, bizony Kegyelmednek mind tisztessigire, mind köztünk való előmenetelére leszen, és mind meg maradására. Kegyelmed azért jól gondolkodjik felőlle. Kegyelmed ir valami ráczok felől is, hogy itt fogva volnának, le nem vágatnám. Ha volnának, Kegyelmednek bizony megküldeném, de tudja Isten, egy sincs; hanem valami oláhok vadnak, ez országiak, kiket külömb-külömbféle latorságokért fogtak meg. Volt egy, kit ma hoztak, de igen felette sebes volt, két helyen is lüttik volt által, de azt még reggel, mig az mezőre jártam levágták, mert nem is szólhatott az sebek miatt; ha elevenen irtem volna, nem hadtam volna azt is. Kegyelmed irt az felől is, hogy két embert küldjek és Kegyelmed meg adatja az én ökreimet; küldtem azért és meg szolgálom Kegyelmednek; Kegyelmed ugyan ezen emberektűl küldje ki. Isten tartsa meg Kegyelmedet sok esztendeig.

Ex Nimeti, 10. 7-bris Anni 1600.

Turi Ferencznek juta egy szolgája, kireti azon Kegyelmedet, Kegyelmed ótalmazza meg, én is meg szolgálom Kednek.

Kegyelmednek szolgál

Kornis Boldisar mpr

Adresa: Magnifico domino Leka Aga, arcium Vivar et Keovar capitaneo. Domino et vicino meo observandissimo.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 84 No. 57. Autograf.)

Notă. Scrisul arată curiozitatea că după fiecare literă *g* pune consecvent un *i*, neobișnuit în ortografia ungară, cu atât mai puțin că nici nu vine pronunțat.

Scrisoarea de mare importanță, e semnalată (după un scurt rezumat german de 3 rânduri) în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1028.

Trad. Scriu slujba mea Domniei Tale ca Domnului meu viteaz. Poftesc Domniei Tale dela Dumnezeu toate bunătățile și tot norocul.

Mai departe, domnul meu, Domnia Ta mă întreabă în scrisoare, cum să cer eu cetatea dela Domnia Ta, pentrucă Domnia Ta nu cunoaște mai mult decât un principe în această țară. Domnia Ta, Domnul meu, a putut înțelege din scrisoarea țării și a Domnului Ștefan Chiaki că principele pe care poate l-ar crede Domnia Ta că e în Țară, pe acela nu-l mai vrem să domnească, căci ne-am săturat de multele lui fără-de-legi, ci toți din țară ne-am răsculat și am pornit împotriva lui. Iar începătorii acestui lucru au fost slugile sale, cari toți

sunt împreună cu noi, toți pedestrașii, călărețiі, unguri, cazaci, secui; dară sunt cu el două mii de români pedeștri, opt sute sârbi, șapte sute secui și vreo două sute de călărești români. Cu aceia s'a strâns din Bălgrad într'o vale, ar pleca bucuros, dacă ar putea, în orice parte, dar în preajma lui sunt pretutindeni dușmani. Cred că poate că și până acum chiar acolo la el, cei cari au fost, aceia au dat amână, pentrucă nu vreau să se piardă și ei aici alături de el. Pe mine pentru aceea m'a trimis aici țara, pentruca Domnia Ta să-mi dai cetatea, căci țara făgăduește Domniei Tale să fie cu foarte multe bunătăți, Domnia Ta să nu se împotrivească, căci eu cu adevărat nu vreau răul Domniei Tale; dar nu folosește cu aceea Domnia Ta, ci să îngădue Domnia Ta voinței țării, să se încreadă Domnia Ta țării, căci avem credință în Domnia Ta, primim pe Domnia Ta între ai noștri, dăm Domniei Tale avere destulă și ținem și apărăm cu avere și cu soție pe Domnia Ta. Iar pentru aceasta acum e vremea, căci până acum am așteptat numai răspunsul Domniei Tale. Am știut că Domnia Ta e creștin, nu ne silim spre paguba Domniei Tale; am socotit că Domnia Ta știe alege binele din rău. Avem nădejde că Domnia Ta nu săvârșește nimic împotriva țării și că și după aceasta poate sluji țării Domnia Ta împreună cu noi. Iar Domnia Ta astfel să gândească despre aceea, dacă primește Domnia Ta sfatul meu prietenesc, să facă Domnia Ta răspuns supus țării, dacă Domnia Ta face aceea, de bună seamă va fi spre cinstea și spre înălțarea între noi a Domniei Tale și pentru rămânere. Iară Domnia Ta să se gândească bine la aceea. Domnia Ta scrie și despre niște Sârbi, că de ar fi prinși aici, nu i-aș tăia. Dacă ar fi, de bună seamă i-aș trimite, dar știe Dumnezeu, că nu este niciunul; dar sunt câțiva Români, din această țară, pe cari i-au prins pe fiecare pentru vreo tâlhărie. A fost unul, pe care l-au adus azi, dar a fost peste măsură de rănit, a fost împușcat în două locuri, dar pe acela încă dimineața, când eram pe câmp, l-au tăiat, căci nici nu putea vorbi din pricina rănilor; dacă l-aș fi apucat în vieață, nu l-aș fi lăsat nici pe acela. A scris Domnia Ta și despre aceea, să trimit doi oameni și Domnia Ta pune să mi se deie boii, de aceea i-am trimes și voiu și sluji Domniei Tale. Iar Domnia Ta să-i trimită prin acești doi oameni. Să înzilească Dumnezeu pe Domnia Ta mulți ani.

Din Mintia, 10 Septemvrie 1600.

Lui Francisc Turi i-a ajuns o slugă, roagă pe Domnia Ta, să-l apere Domnia Ta și eu slujesc Domniei Tale.

Slujește Domniei Tale Baltazar Kornis

175.

[Kamieniec podolski, 10 Septemvrie 1600.]

Medicul Ioan Muralto către cancelarul Ioan Zamoyski.

Trimis de Mihai-Vodă în solie, a fost prins și întemnițat pe nedrept de către Ieremia-Vodă și astfel îl roagă să intervină pe lângă dânsul ca să-l sloboadă.

Illustrissime et Generossissime Domine, domine mihi singulari observantia plurimum colende.

Posteaquam Ill^mus Dominus Michael Transalpinae Vaivoda, anno superiori Transilvaniam occupasset, accidit ut me tanquam subditum 23. Martii praeteriti ad se Albam Juliam vocaret, atque legationum ad Ser^mum principem Sigismundum Bathoreum demandaret, quam ob conceptam futurae tranquillitatis spem, magno animo suscepi. Veni itaque Suchaviam, et quae in mandatis habui, occultato mihi Sigismundo Principe, Illmo palatino Ieremiae exposui, et posteaque per integrum mensem (imminentia pericula saepius exponens) sine ullo responso sub custodia fuissem detentus, tandem, contra omne ius gentium, cum germano fratre meo et decem servitoribus, in ferreos compedes malleatus, ad arcem Huttin in gravissimam et foetidam captivitatem fui abductus, et omnibus meis bonis a Palatini familiaribus exutus et spoliatus, ita ut ne teruncius quidem mihi meisque fuerit relictus; taceo minima indumenta ad munditiem necessaria. Inde post sex septimanas opera Illustrium et Magnificorum Dominorum Campiductoris et Capitanei Kemenicensis summa humanitate liberatus, iam ultra bimestre non sine molesto rerum necessariorum defectu, Kemenicii detineor. Quapropter Ill^mae D. V^rae humiliter supplico, ut considerata legatorum innocentia, pro sua gratia et in exteros clementia, me (magno meo malo pacis studiosissimum) una cum meis, libertati restituere dignetur, quo Ill^mae D. V^rae singulari beneficio, coniugi, filiis, consanguineis et moestissimis amicis restituar. Experietur absentis fidem, cognoscetque paulo post Illma D. V^ra se amplissimae Reipublicae Helveticae, patriae meae, rem praestitisse longe gratissimam, mihi vero fideli et constanti mea meorumque servitute promoerendam. Quam diutisisme ad vota foelicissimam valere cupio.

Illustrissimae Dominationis V^rae

Servitor addictissimus

Joannes Muraltus,

Philosophiae et Med. Doctor mpr

Adresa: Illustrissimo et Generosissimo Domino, Domino Ioanni Zamoscio, Magno Poloniae Cancellario, et exercituum Regni summo duci, etc. Domino singulari observantia mihi plurimum colendo.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Plik 20 No. 13.)

Notă. Data acestei scrisori se poate stabili cu destulă siguranță pe baza raportului din 11 Iunie 1600 (în *Hurmuzaki*: Documente vol.

XII p. 940) din care aflăm amănuntele soliei lui Muraltus şi felul cum a fost prins de către Ieremia-Vodă, după o nuntă, când îi sosi veste despre intrarea lui Mihai-Vodă în Moldova, deşi Muraltus l-a asigurat că n'are să se teamă de el. Din scrisoarea sa, reiese de altfel şi faptul neştiut până acum că Muraltus nu era italian precum se credea de Iorga încă în 1898 (Analele Academiei Române. Istorice vol. XVIII p. 467) ci elveţian.

176.

Wien, 12 Septemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă cere ajutor contra Ardelenilor, dar Curtea nu are credinţă în el pentru purtarea sa blândă faţă de Turci şi Tătari, a căror trecere nu a împiedicat-o. Pe de altă parte, nemeşii i s'au revoltat pentru purtarea sa severă faţă de ei la ultima revizie a oştilor lor.

Aus Wien von 12 September Anno 1600.

Aus Toggey wirdet geschrieben, dass sich das Oberhungerisch Läger gegen den Sibenbürgischen Gränizen genahet, weiln der Wallachische Weyda Ihrer Hülf stark begehrt, wiewol man demselben schier nicht allerdings vertraut, noch sich wol hinein wagen darf. Der Weyda wirdet durch manicherley scharfeWindt angeweht, hat nicht allein den Überzug von Türggen und Tartarn, sondern auch von den Pollackhen, so in grosser Anzahl in der Moldau wider Ihne zue Krieg beysammen zue gewerthen, und sich gleichfalls von den Sibenbürgern und seinen eigenen Cosaggen nichts guets zu versehen, inmassen dann die Seinigen kürzlich in Weissenburg Scharmützl under einander gehalten, darüber in 400 todt geblieben. Und weilen er Weyda auch daruf viel Sibenbürgischer Herren mit einer bluetigen Musterung meistentheils vertrieben, dass sie dem abtrünnigen Sigismundo Bathori zuegezogen, darunder auch der Zöggel Moyses mit 300 Sibenbürgischer vom Adel, der des Wallachen Feldobrister gewesen, sich befindet, so ist zue besorgen dies Regiment werde ein harten Stoss leiden müessen, weilen gleichfalls das ganz Land Sibenbürgen erbittert und diesen Ihrem Gouvernator aufsätzig. Sonst gehet die Sag noch stark, dass auch der Feindt under Wardein zue rücken willens.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 442.)

177.

Innsbruck, 12 Septemvrie 1600.

Ober-Oesterreichisches Regiment către Ştefan-Vodă de Moldova.

Fiindcă în luna Iunie Ştefan-Vodă a împlinit vârsta de 16 ani, la cererea sa se declară major şi emancipat de tutorii săi de până acum.

Wir N. der Römischen Kayserlichen, auch zu Hungern und Beheim Königlichen Mayestät, unsers allergnädigisten Herrn Praesident, Regenten und Räthe der Oberösterreichischen Lande. Thuen khundt männigelich. Nachdem Herr Johann Stephanus Vayuoda Moldaviae bei uns umb Erlassung seiner Tutel angelangt und gebeten, und wir berichtet worden, dass er in jüngstverschienen Monat Junii die 16 Jahr seines Alters vellig compliert, und dahero die Vogtbarkeit und Habilität seine Haab und Güeter, wie die benennt sein mögen, zu administrieren, und zu verwalten mächtig worden, so thuen wir in Namen allerhöchstgedachter Kayserlichen Mayestät Ihne seiner Minorennität und Tutel hiemit entledigen und frey zählen, also und dergestalt, dass er fürterhin seine Sachen, Haab, Güeter, und alles sein Vermügen selbsten, ohne einiche ferrere Gerhabschaft oder verordneten Beystand verwalten, darmit handlen, wandlen und umbgehen, wie andere freye verständige und vogtbare Personen wol thuen mögen und Macht haben, treulich und ohngefährde. Des zu wahrem Urkund haben wir unsere gewohnliche Petschaften fürgetruckt.

Geben zu Ynnsprugg, des 12. Tag Monats Septembris 1600.

(Landesregierungs-Archiv. Innsbruck. Copie of.)

Notă. Acest act de o deosebită importanţă pentru biografia lui Ştefan-Vodă, e semnalat în *Hurmuzaki*: Documente vol. XI p. 542 nota 2.

178.

Cordăreni, 13 Septemvrie 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către regele Sigismund III.

Marşul oştii leşeşti în Bucovina. Retragerea soldaţilor lui Mihai-Vodă dela Hotin în spre Suceava. Teama de o nouă înfrângere din partea sa. Motivarea campaniei Leşilor în Moldova împotriva lui Mihai-Vodă. Părerea lui Zamoyski ca ea să se facă cunoscută lumii întregi.

Sacrae Regiae Maiestati etc. etc. etc. Domino, domino clementissimo.

Najjaśniejszy miłościwy królu Panie, panie nasz miłościwy.

Zaleciwszy naniższe służby swe w miłościwą łaskę Waszej królewskiej mości, naszego miłościwego pana etc. Oznajmuję Waszej królewskiej mości że Dniestr z wojskiem Waszej królewskiej mości przeszedszy obróciłem się do Soczawy, zostawiwszy w prawo Czarnowce i cieśniny bukowiny kózminskiej, i już potem i Prut przebyłem. Ludzie Michałowi, którzy byli u kózminskiej bukowiny, i także którzy u Chocimia, ustępują ku Soczawie. Co dalej czynić będą, ukaże się w tych dniach. Na staraniu mojem pilnem, abym Waszej królewskiej mości i ojczyźnie posłużył, nie zejdzie pewnie.

Przyszło tu siedemset sześć dziesiąt i pięć Węgrów do Pana Zygmunta Batorego. Widząc że potrzebne, daję jem pieniądze na miesiąc, ale na służbę Waszej królewskiej mości, nie czyję inszą. Rozumieją Węgrowie, że ich będzie więcej przybywało. Byli też tu w Wołoszech nad Bujanem Czauszowie Tureccy, którzy ku Waszej królewskiej mości jadą, z listy do mnie, które do przeczytania Waszej królewskiej mości posyłam. Odpisać na nie zdało się Ich mościom panom Radom, według tych, które też posyłam kopij. Nad to, Materdzi Basza, który wodę za Cesarzem Tureckiem nosi, był też, ale ten żadnego pisania nie miał, telko, jako powiedał, dowiedywać się, żywli Hieremja, przyjeżdżał. Był od Cara Tatarskiego poseł. List który mi przyniósł, i com nań za zdaniem Ich mości panów Rad odpisał, posyłam także. Iz zanosi się znacznie na to, że Tatarowie do Wołoch, Turcy do Multan się biorą, szukać się zdało sposobu, aby od obu tych ziem, pogany avertere. Zdało się też, aby i do Michała Muralt Doctor list taki, jakiego kopją posyłam, pisał : a to dla ukaza[nia] swiatu, że wojsko Waszej królewskiej mości, obeszło by się było bez iścia do Siedmiogrodzkiej ziemie, ale iż on nabroiwszy sieła, i tu, i na granicy Podolskiej i Ruskiej chciałby tam uledz, i znowu, mógłby czas po temu sobie upatrzywszy, zwłaszcza za rozpuszczeniem wojska Waszej królewskiej mości, wpaść tu, i co raz kłócić, czyhając i na co więtszego, necessitatem tam szukania się wojska Waszej królewskiej mości imposuit. Piszę tesz do Jego mości X. Nuncjusza w tej mierze. List ten i kopją go ku rękom Jego mości X. Podkanclerzego posyłam, abyś Wasza królewska mość przeczytawszy kopją, raczył statuere, miałliby ten list oddany Jego mości X. Nuncjuszowi być. Ja rozumiem

że dobrze, aby Ociec Święty o tem wiedział, i także wszytek możnali świat, był informowan; etc.

Dan z obozu u Corderenu, dnia 13 miesiąca Septembra Roku Pańskiego 1600.

Waszej Królewskiej Mości, mego miłościwego pana rada i służebnik

J. Zamoyski sst.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. Prea senine și milostive Rege și Domn, Domnul nostru milostiv. Slujbele mele plecate milei Maiestății Tale Regale, Domnului nostru etc.

Dau de știre Maiestății Tale, că după trecerea Nistrului cu oastea Maiestății Tale, am plecat spre Suceava, lăsând Cernăuții cu strâmtorile pădurii de fagi a Cozminului la o parte și pe urmă am trecut Prutul. Oamenii lui Mihai, cari se aflau în codrii de fagi ai Cozminului și la Hotin, se retrag spre Suceava. Ce vor face mai departe se va arăta zilele acestea. Sârguința mea zeloasă de a sluji Maiestății Tale și țării mele, de sigur nu va lipsi.

Au sosit aci 765 de Unguri la Domnul Sigismund Báthory. Văzând că sunt trebuincioși, le voiu da soldă pe o lună, însă în slujba Maiestății Tale și nu a altuia. Acești Unguri cred că vor mai veni și alții mai mulți. Au fost și aici în Moldova la Boian niște ceauși turci cu scrisori către mine, pe cari le trimet Maiestății Tale spre citire. Răspunsul l-au dat sfetnicii Coroanei după textul pe care-l trimit în copie. Afară de aceasta a mai fost și Matergi-pașa, care duce apă după sultan, dar acela n'a avut scrisori, ci a venit numai ca să afle, după cum spune, dacă mai trăește Ieremia. A fost un sol dela țarul Tătarilor. Scrisoarea care mi-a adus-o împreună cu răspunsul dat de mine după rânduiala sfetnicilor, v'o trimit deasemenea. Fiind de temut că Tătarii vor năvăli în Moldova, și Turcii în Muntenia, ar fi bine de căutat mijloace pentru a înlătura păgânii dela aceste țări. Ar fi bine, dacă Doctorul Muralt ar face o scrisoare către Mihai după ciorna ce vă trimet, pentru a arăta lumii, că oastea Maiestății Tale n'ar fi mers spre Ardeal, deoarece însă Mihai, care a făcut atâta nenorocire aici și la granițele Podoliei și Ruteniei, s'ar putea întări din nou acolo, ca pândind un moment prielnic, mai cu seamă după liberarea oștii Maiestății Tale, să intre iarăși aici în țară, turburând întotdeauna liniștea și pândind pentru a întreprinde ceva mai mare, marșul oștii Maiestății Tale a fost cerut de necesitate. Scriu și nunțiului în această împrejurare. Scrisoarea aceasta cu copia ei o trimet și la mâna domnului vicecancelar, pentru ca Maiestatea Ta să binevoiască a dispune, luând cunoștință de ea, dacă se va putea înmâna Domnului nunțiu. Cred că ar fi bine, dacă ar ști și Sfântul Părinte de ea, și dacă se poate, s'ar informa despre ea întreaga lume.

Dat în tabăra dela Cordăreni, în 13 Septemvrie al anului Domnului 1600.

Maiestății Tale, Domnului meu sfetnic și slugă

Ioan Zamoyski

179.

Tabăra din Turda, [13 Septemvrie 1600].

Căpitanul George Makó şi doi tovarăşi către Aga Leca.

Îl îndeamnă să asculte de somaţia ţării predând cetatea Gherlei până nu e târziu, căci miliţia e gata de războiu cu Mihai-Vodă şi de va fi învins, îi va merge şi lui rău.

Szolgálatonkat irjuk Kegyelmednek, mint vitéz urunknak, brátonknak. Kévánonk Istentől Kegyelmednek minden jókat megadatni.

Továbbá, vitéz urunk, brátonk, mi egy sót, kenyeret Kegyelmeddel sok esztendeig öttönk, együtt hadakoztonk, egy fejedelmet szolgáltonk. Most is azért, hogy az meg lehessen, kévánjuk azt; intjük azért minnyájan Kegyelmedet szeretettel, Kegyelmed az római császár és az ország akaratjának engedjen. Kegyelmed semmiben ellene ne tusakodjék, hanem mi velönk együtt szolgáljon Kegyelmed az római császárnak s az országnak. Kegyelmed pedig az várat sokáig ne tartóztassa, mert mi Kegyelmed brátii vagyunk, Kegyelmednek jovát kévánjuk. Ezután félő, hogy ha adni akarná Kegyelmed is, nem veszik. Immár Mihály vajdával sohol senki nincs, mind magyar, kozák, székely egyetértettönk és az ország mellé állottonk. Eddig reja is mentönk volna, mert elegedendők volnánk mi is reja, de az római császár segitsége irta, hogy meg várjuk; de az eleje Kolozsvárnál vagyon. Mihelt elérkezik, mingyárt reja megyünk, ha addig el nem szökik előllönk. Most Kegyelmednek jó módja vagyon az maga élete meg tartásában, mert ha az vajda el fut, az után ha adni akarná, sem veszik. Isten tartsa meg Kegyelmedet.

Ex Castris positis ad Torda.

Kegyelmed szolgái és brátii

Mako Giorgj, Tarkany Istuan, Horuat Giorgj.

Adresa: Magnifico domino Leka Aga, capitaneo arcium Szamosuivár et Kővár, domino et amico observandissimo.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 84 No. 57.)

Trad. Scriem slujba noastră Domniei Tale, ca domnului nostru viteaz, prietenului nostru. Poftim dela Dumnezeu Domniei Tale să i se dee toate bunătăţile.

Mai departe, viteazul nostru Domn, prietenul nostru, noi am mâncat cu Domnia Ta mulţi ani aceeaşi sare şi pâine, am luptat împreună, am slujit un principe. Şi acum pentru ca să se poată aceea,

poftim și toți sfătuim cu dragoste pe Domnia Ta, să se supue Domnia Ta voinței împăratului roman și acestei țări. Domnia Ta întru nimic să se împotrivească, ci împreună cu noi să slujească Domnia Ta împăratului roman și țării. Iar Domnia Ta să nu țină multă vreme acea cetate, pentrucă noi suntem prietenii Domniei Tale, dorim binele Domniei Tale. Trebue să ne temem că dacă ar vrea s'o dee Domnia Ta după aceasta, n'o primesc. Căci iată cu Voevodul Mihai nicăiri nu mai este nimeni, toți ungurii, cazacii, secuii ne-am înțeles și ne-am alăturat țării. Până acum am fi și mers asupra lui, căci am fi și noi deajuns pentru acest lucru, dar ajutorul împăratului roman a scris să mai așteptăm ; însă începutul (oștii) lui este la Cluj. Îndată după ce va sosi, numai decât mergem asupra lui, dacă nu fuge până atunci din calea noastră. Acum Domnia Ta are bun prilej pentru a-și păstra vieața, pentrucă dacă voevodul fuge, dacă ar vrea Domnia Ta s'o predea după aceea, nu o primesc. Dumnezeu să țină pe Domnia Ta.

Slugile și prietenii Domniei Tale etc.

Notă. Scrisoarea e scrisă cu o ortografie ungurească foarte rea și apoi pecetluită cu trei sigile anulare.

De altfel scrisoarea a fost trimeasă odată cu aceea a ostașilor din 13 Septemvrie 1600 către Leca (în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. IV p. 537—338) iscălită de cei de sus și alți doi căpitani, de sigur cunoscuți personal lui Aga Leca.

180.

Cluj, 15 Septemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Basta primit de către nemeşi cu cinste, a plecat în tabăra lor dela Turda, unde vor merge mâine şi comisarii imperiali. Oastea nemeşilor aşteaptă lupta, fiind supăraţi pentru cruzimile lui Mihai-Vodă, care a omorît însuşi mai mulţi dintre ei, iar unui tânăr i-a tăiat gâtul cu un cuţit. Mihai Székely a ocupat cetatea Chioarul.

Aus Clausenburg in Sibenbürgen von 15. September 1600.

Herr Basta ist vorgestern mit allem Volk, Reitern und Knechten alhie ankommen, herrlich und stattlich von den Ständen empfangen worden, und nach dem Mittagessen stracks in das Hauptläger gen Torda gezogen. Heut reisen die Kayserliche Herren Commissarien hinnach, morgen solle das ganze Läger ufbrechen dem Weyda under Augen zue ziehen und das Heil in Gottes Namen versuechen. Es wirdet Stoss geben, wann der Weyda wartet. Er solle 12/m Wallachen und Türggen bey sich haben, entgegen ist unser Läger über die 30/m stark, darunder 10/m mit Copien. Alle Wallachen, Razen, Juden und Grie-

chen, so sich weydisch befinden, werden von den unseren niedergehaut, und solle Er Weyda zue Weyssenburg sein.

Herr Obrister von Sackhmar Michael Zäckhel hat die Festung Kyuar eingenommen und alle Wallachen abziehen lassen. Man sagt gleich diese Stundt, dass der Weyda entrunnen seye, und habe viel Dörfer in Grundt verhörgen und verbrennen lassen. Er habe auch selbsten etliche Sibenbürgische Herren mit eigner Handt umbgebracht und hingericht, auch einem jungen Herrn selbsten die Gurgel mit dem Messer abgeschnitten.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 457.)

181.

Tabăra de lângă Prut, 16 Septemvrie 1600.

Principele Sigismund Báthory către regele Sigismund III.

Expunându-i mizeria în care a căzut după atâtea peripeţii ale sale şi ale patriei, îl roagă să-l ajute, milostivindu-se, în rândul întâi, de ţara Ardealului.

Sacra Regia Maiestas Domine, Domine clementissime.

In extrema necessitate constitutis unicum hoc saltem post Deum refugium relictum est, ut iustissimorum et clementissimorum Regum patrocinio fulti ad eorum clementissimam recurrant gratiam, unicam extreme laborantibus consolationem. Ita se res habet, Sacra Regia Maiestas, ut ab eo (qui vitam ad haec usque tempora conservatam clementiae M^tis^ V^rae^ tributam, ab eo recognoscam, et conservatorem benignum vitae meae post Deum in posterum etiam M^tem^ V^ram^ agnoscam) humiliter confugio, atque clementiam V^rae^ Sacrae Regiae M^tis^ omni cum submissione invoco, non ignarus ea lege et Reges a Deo creatos esse, ut opem ferant laborantibus, et M^tem^ V^ram^ ea benignitate naturae praeditum, quae non solum miseria afflictorum moveatur, verum etiam omni clementia humiliter confugientibus favorem atque tutelam suam non deneget interpellans M^te^ V^ram^ fuit, ut non ad haec usque tempora humilis mea praecatio V^ram^ M^tem^ adiret, sed et multis fortunae casibus agitatus, ut ne M^ti^ V^rae^ taedio forem, a tempore consolationem atque levamen rerum mearum exspectans fore credebam, ut et innocentia mea, et obsequium, quod M^ti^ V^rae^ ex debito teneor tempore elucesceret. Verum longe aliter mihi accidit, ut qui haec ratione maiorem occassionem dederim multis, et me coram V^ra^ Regia M^te^ deferendi et clementis-

simum animum Regium a tutelari sua benignitate, qua erga afflictos est alienandi. Unde fit, ut modo cum omni fiducia ad M^tem V^tram accedam, atque ante benignissimum V^rae Regiae M^tis conspectum provolutus humiliter opem et benignitatem V^rae M^tis efflagitam. Etsi, quae a me excogitata aut facta fuerant (fateor enim cum Principis personam gesserim publica exstitere, ac non tantum privatas meas rationes, sed publicas etiam vicinarum provinciarum continuisse) ea lege tamen, ut omnino crediderim, nec haec ratione et publicae utilitati consulturum et Christianus cum fuerim Christiane acturum, si et Suae Sanctitatis obtestantibus Hungariae laboranti toti Christianitati (cuius Sua Sanctitas et Imperialis Maiestas post Deum in terris capita sunt) opem ferrem, et ea ratione, quod Deo, quod religioni deberem admonitionibus, atque pollicitationibus tantorum principum persuasus. Sed alium eventum res habuere, propter multas et diversas causas, nec ea ratione, ut voluissem fidelitatem meam Christianitati declarare potui, nec Sua Maiestas Caesarea cum utilitatem et fructum (licet revera non parum habuerim) perceperit et Transylvaniae maior rerum moles intolerabiles difficultates periculum ipsum, et excidium ob non praestitas conditiones immineret. Quae res me vel ad hoc adigere potuissent, ut posthabitis cum Imperatoria M^te tractatibus, iustissimam habens causam conservationi patriae studendo, pristino statui et Imperio Turcico me subderem. Verum non feci pie, ac potitiae, licet iustissime fieri potuisset. Unde factum, ut et contestandae observantiae meae et fidelitatis erga Christianitatem, et conservandae patriae causa Suae M^tis Caesareae manibus Transylvaniam, videlicet patriam meam crediderim, qui magis in dies ad defendendam maiori cum industria ac amore incenderetur. Sed hoc iustis conditionibus et conventionibus intra me et Caesaream M^tem videlicet, ut Transylvania sic cedat, quae M^ti Imperatoriae, si ex illa, atque se verbo Imperatorio atque literis pendenti sigillo munitis obligavit, praestiterit, et quae a Summo Pontifice atque a Rege Catholico expetenda erant conclusive, atque finali decreto confirmaretur. Quarum quidem omnium rerum conclusio, et mea in omnibus iis rebus, quae per Imperatoriam M^tem praestanda erant praetensio, atque iurisdictio absoluta id temporis inchoaretur, qua die Imperatoriae M^ti Transylvania cedere, et ut Sua Maiestas Caesarea ullo unquam tempore sibi metuere potuisset, Sacros Ordines Romam me conferens assumere constitueram, et hoc propter rationabiles causas, consensu Ser^mae viduae Archiducis Caroli atque Ser^mae

filiae eiusdem et Summi Pontificis, super quo literas Suae M^tis habeo. Verum illae conditiones non tantum non servatae, sed et vita ipsa in maxima pericula inducta fuga conservata ob mea merita fidelia, in quibus quidem omnibus non tam Sacram Caesaream M^tem quam fatales meas miserias et malevolorum declarationes accuso.

Redii in Transylvaniam bene meritus in patria, et de tota Christianitate studio, in qua dum omnibus viribus insudo, nulla ratione efficere postui, ut Sacrae Imperialis M^tis gratiam mihi conciliare possem, cuius haec erat ultima et deliberata voluntas, ut omnino Transylvania illi relicta excederem. Quod cum alienum a Regnicolarum animis viderem, et multis moverer exemplis pristinum statum patriae revolvens, non servata pacta et conditiones contuens, quid in posterum venturum fuisset dubitans, ad hoc faciendum minime adduci potui. Sed quo et Sanctae Sedi Apostolicae, et toti Christianitati fidelitatem ostenderem, atque ne impius in patriam esse voluerim, posthabita Imperiali M^te diversas rationes patriae conservandae inirem. Sed ut Patria ipsa vel hac ratione pristino statui redderetur, Ill^mum Cardinalem Andream Bathoreum in Principem eligendum statui : civem regni Poloniae fidelem, Regiae V^rae M^tis subditum, amatum ab omnibus, praecipue inter Christianitatem dignitatis hominem nactus fore hoc modo, ut quae per me bono fine facta, tamen successu non comprobata emendarentur, ut ubi V^ra Maiestas atque totius incliti regni Poloniae versaretur authoritas, facile consecutum iri, ut post tot et tanta pericula, et angustias ipsas misera provinciae conquiesceret, penitus mihi persuadebam vel hoc modo de V^ra M^te et toto regno Poloniae me bene meritum, qui maluerim ex Principe libero infimus et abiectus devenire conservandae patriae causa, et constituerem fidelem V^rae M^ti in illa provincia, quam qui aut contra Caesaream M^tem prius, si in patria exstitissem aliquid tentarem, aut spreta ratione pristina gubernationis patriae modernis viis insistendo patriam impie perderem, aut talem ibi constituerem, qui nec Reipublicae bene meritus, nec V^rae M^tis cliens foret contra M^tem V^ram quidvis tentaret. Qui cum iam sumpserit regni gubernacula, quo pacto regnaverit, quem finem nactus fuerit, V^rae M^ti palam est.

Quae cum omnia sint ita, in quorum fidem Deum imprimis in testimonium voco et me in omnibus V^rae Regiae M^ti et inclitae Reipublicae iudicio humiliter submitto, ad V^ram M^tem supplex confugio, et si quae a me minus recte facta, ex quibus V^ra Maiestas

et hoc inclitum regnum offensionem aliquam coeperit, humiliter peto ignoscat. Sciat Maiestas V^ra^ maius robur Regibus esse clementiam, quam vindictam, ad quam quidem propria naturae suae bonitas M^tis^ V^rae^ invitat, ut supplicibus meis precibus, et indigna Ill^mis^ Cardinalis morte moveatur miserae illius patriae status et conditionis, et sciat licet contra Cardinalem Bathoreum tentatum hoc fuisse, concernit tamen clementiam V^rae^ Regiae M^tis^ et providentiam, eius enim fuit patriae et cliens M^tis^ V^rae^ concernit inclitum hoc regnum, quod iam a plerisque temporibus in Transylvania fuerit, qui omni studio de hoc inclito regno bene mereri satagebat, modo quis status ille sit, quae coniunctio animorum, hoc verum modo atque fidelitatis erga M^tem^ Regiam declaratio esse queat, prudenti V^rae^ M^tis^ submitto iudicio.

Revocet Maiestas V^ra^ in memoriam, quid illa provinciola regente Christophoro Bathoreo tempore, Domini Regis Stephani commodi huic inclito regno praestiterit, qua ratione me gubernante V^rae^ Regiae M^ti^ et toti regno felicitatem fidelitatemque praestarit? Quae omnia ea sunt, ut mihi magna cum fiducia animum dent V^ram^ M^tem^ humiliter per literas conveniens, et ut Maiestas V^ra^ afflictae illi provinciae succurrat et mihi Regiam suam clementiam non deneget. Accedit hoc immortali gloriae et huic inclitae Reipublicae et V^rae^ M^ti^ ut quae multis iam vicibus iteratis, et regna sibi subiecit, et vicinas provincias gloriose defendit, et confugientum ad se supplicum Principum, etiam asylum quoddam et Sacra anchora exstitit. Accedit, inquam, ut et Transylvania ipsa felicibus auspiciis M^tis^ V^rae^ virtute Polonica liberetur, et mei suppliciter confugiens ad V^ram^ Regiam M^tem^ ratio habeatur. Habebit me Sacra V^ra^ Maiestas et tota haec inclita Respublica non eum, quem malevolorum animi descripserunt, sed omni humilitate, obedientia atque fidelitate sibi devinctum, cui post Deum vitam, honorem, patriam restitutam debere et agnosco, et Dei auxilio factis ipsis contestabor. Quod superest, feliciter ac florentem valere Sacram Regiam M^tem^ V^ram^ una cum suis a Deo Optimo Maximo exoptamus.

Datum ex castris ad Prut positis, die 16. Septembris 1600.

(Bibl. XX. Czartoryskich Kraków. Codex 98 fol. 227—230. Copia simplex.)

Notă. A se confrunta cu scrisoarea principelui către Staturile și Ordinele Ardealului, scrisă cu o zi mai înainte (în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1034) încă depe malul Siretului, îndemnând pe credincioșii săi ca înfrângând pe vrăjmaș să se retragă la un loc potrivit, unde să le poată merge în ajutor, ajutat fiind acum atât de regele Poloniei cât și de Ieremia-Vodă, cari sunt cu toții cu bunăvoință față de Ardeal.

182.

Tabăra de lângă Alba-Iulia, 19 Septemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Prima ştire ardeleană despre bătălia dela Mirăslău.

Aus dem Feldläger 2 Meil von Weyssenburg in Sibenbürgen, von 19. September Anno 1600.

Den 16-ten dies seindt wir mit dem Kayserischen und Sibenbürgischen Läger von Torda ufgebrochen und dem Michael Weyda zuegezogen, der sich 2 Meil von Weyssenburg an einem Pass in die 18/m stark befunden. Darauf den andern Tag von beeden Theilen stark gescharmitzelt, und entlich zue einem völligen Treffen griffen, in welchem dem Weyda bey 4000 Mann geblieben und er sambt den iberigen[1] in die Flucht geschlagen worden. Er Weyda hat durch den Fluss Marusch gesetzt, wohin eröffnet Zeit. Wir haben auch 12 Stück Geschütz erobert und also die Victoria erhalten, ziehen derowegen morgen fort uf Weissenburg.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 457.)

183.

Cluj, 19 Septemvrie 1600.

Aviz despre bătălia dela Mirăslău.

Primele ciocniri cu oastea de Cazaci a lui Mihai-Vodă, respinsă până la satul Mirăslău, care a fost ars de însăşi oastea lui Mihai. Prinderea lui Petru Armeanul. Lupta de a doua zi, sfârşită cu fuga lui Mihai-Vodă. Pierderea lui în oameni a fost de 4000, iar aceea a oştii lui Basta şi a nemeşilor numai de 300 oameni.

Particular aus Clausenburg, wellichergestalt die unseren den Wallachischen Michael Weyda in Sibenbürgen, nahent Weyssenburg geschlagen und aus dem Landt vertrieben, von 19. Septembris Anno 1600.

Als wir den 16-ten dies mit dem Sibenbürgischen und Kayserischen Läger under Torda[2] zuegleich ufgebrochen und dem

[1] Dialectal, pentru : übrigen. [2] Scris stâlcit : Tortta.

Weyda zuegezogen, hat sich derselb ungefahr 2 Meil ausser Weyssenburg, an einem Pass, nahent hinder einen Dorf, welliches zwischen uns und dem Weyda gelegen befunden. Seindt in 400 des Weyda Cosaggen auf uns genahet, mit wellichen wir gescharmitzelt und solliche erstlich bis an das Dorf getrieben, die aber hernach gar die Flucht in des Weyda Läger genommen und das Dorf hinder ihnen, darinnen in 400 Häuser gewesen, angezindt,[1] durch welliches wir stracks mit allem Volk zue Ross und Fuess gezogen, weilen es ein Pass uf der einen Seiten des Wassers Marusch genannt, und uf der andern Seiten ein starkes hohes Gebürg gelegen. Als wir nun durchkommen, hat Herr Basta, Herr Ungnad und andere Herren Obristen zue Ross und Fuess ein schöne Schlachtordnung gemacht. Demnach aber daselbsten ein enger Pass, und mit dem Gebürg fast beschlossen gewest, hat solliche nicht fast bereit sein könden. Hierzwischen hat man beederseits mit grossen Stücken hart uf einander geschossen und obwolen die unseren wol getroffen, ist doch entgegen den unsern wenig Schaden beschehen, und als sich Örmeni Peter zue weit herfir[2] gelassen, von den unsern gefangen worden, wellichen Er Basta zu verwahren Befelch geben. Demnach es aber wider männigelichs Begier, zum schlagen zue spät gewest, hat man unsere Stück verschanzt, 7 Fähndlen Knecht darin gelegt und durch die Ritterschaft das Feldt verhieten[3] lassen, dann der Feindt nahent bey uns gelegen. In der Nacht aber haben des Weyda Cosaggen über das Wasser Marusch geschwembt und den andern Tag früh sich am Landt erzeigt. Derowegen man alsbald mit hellen Haufen zur Schlachtordnung ins Feldt gerückt, aber befunden, dass sich der Weyda an einem Wäldlein gegen der rechten Seiten sehr verschanzt und vergraben und uf der linken Seiten das Gebürg zum Schlagen sehr eng gewest, also hat man beederseits wieder mit grossen Stücken gegen einander zue schiessen angefangen und fast den dritten theil des Volks besser hinabwerts gefiehrt; hernach mit dem ganzen Läger ufgebrochen und die Wägen, deren bey 4/m in gueter Ordnung hinabfiehren lassen, welliches die Cosaggen und Wallachen uf einen Berg sehen könden, und vermeint, wir nehmen die Flucht. Derowegen der Weyda den unseren uf ein halbe Teutsche Meilwegs mit 7 Stück Geschütz nachgefolgt, stets mit den unsern gescharmitzelt, bis wir Mittagszeit auf ein Weiten gelangt, alda wir einander ein offne Schlacht zue liefern angefangen. Die unsern haben das Gebürg zur rechten

[1] Recte: angezündet. [2] hervor. [3] verhüten.

und das Wasser Marusch uf der linken Seiten gehabt, und beederseits uf 2 Stundt lang mit Schiessen aus grossen Stücken einander hart zuegesetzt. Darauf ist man mit unsern Cosaggen und Teutschen Reitern uf die Wallachische Cosaggen, und dann die Muscatierer mit Herrn Basta auf die Wallachen zuegezogen und mit sollichem Ernst in sie gesetzt, dass der Feindt in die Flucht geschlagen worden. Die Cosaggen und Wallachen haben der Teutschen Pulver nicht schmecken könden, und weilen der Pass hinder ihnen in der Flucht gar eng gewest, seindt sie Haufenweis in das Wasser gesprungen und viel ersoffen; also, dass aller Orten am Gestadt viel todter Ross und Mann gelegen, theils seindt im Gebürg von unserm Kriegsvolk verschossen worden.

Das Weydisch Fuessvolk ist meistentheils im Feldt todt geblieben, damit das ganze Feldt bedeckt gewesen. Der Weyda aber hat alsbald, wie man sagt, verwundter ausgerissen, darauf die unsern dem Feindt nachgejagt und gar auf des Feindts Läger kommen, welliches sie verlassen. Das ist von den unseren geblindert, viel Personen darinen erlegt, beneben ein grosses Guet, wie auch [hundert Wagen,] viel Ochsen, Schaf, Wein, Brodt, Munition und viel andere Sachen bekommen worden.

Der Feindt seindt in 4/m uf dem Platz geblieben, der unsern aber über 300 nicht dariber gangen, 7 Stück Geschütz hat man erobert. Ist also das Landt Ihrer Mayestät mit sondern Ruehm und Ehren zur Handt gebracht worden.[1] Der Herr verleihe, dass es einesmals mit diesem Landt einen Bestandt habe und die Siebenbürger getreuer und aufrichtiger, als bishero beschehen gegen Ihrer Mayestät sich erzeigen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 459—460.)

[1] Până aci a apărut și într'o tipăritură contemporană, formând a doua parte a broșurii cu titlul: „Copey Zweyer Fürstlicher Schreiben ausz der Vestung Claussenburgk welcher gestalt das Keyserische und Siebenbürgische Kriegsvolk den Michel Weyda in Siebenbürgen bey Weissenburg geschlagen und aus dem Land vertrieben. Wien, Anno M.D.CI." Un exemplar al tipăriturii foarte rare în Muzeul Național din Budapest (Bibl. Com. Apponyi No. 1958) din care am îndreptat câteva cuvinte rău scrise ale manuscrisului nostru de față.

184.

Brașov, 19 Septemvrie 1600.

Valentin Hersell primar către căpitanul Ion Zelestey.

Îl asigură că familiile boierilor adăpostite în Brașov nu vor suferi nimica până nu se va sfârși lucrul cu Mihai-Vodă.

Generose domine observandissime. Salutem et officiorum commendationem.

Meg értettük az Kegyelmed izenetiből, hogy azt kévánják a vitézek, hogy az rácz és boérok feleségeket, házok népét minden marhájokkal ne háborgatnók és ne bántanók, mind addég, az mig a fejedelmek közett el nem válik ez dolog. És ugy ők is meg szünnének és többet nem égetnének. Azért fogadjuk hitünkre, hogy ha meg szünnek és nem égetnek, miképen eddég békességek volt mi tőlünk, ezután is semmi bántások nem leszen. Hiszem, ha Mihál vaidának adná is az Isten a diadalmot, ugyan inkább akarná, hogy épen maradna az ország, hogy nem mind el pusztassék. Azért, ha mi jót Kegyelmed is cselekeszik az szegénségért, Isten is jót ad Kegyelmednek érte; mi es megszolgáljuk Kegyelmednek. Tartsa meg az Isten Kegyelmedet.

Datae Coronae, 19. die Septembris. Anno 1600.

Eg(regiae) do(minatio)nis V^rae^ paratissimus
Valentinus Hersell
Judex Civitatis Coronensis

Adresa: Egregio ac Generoso domino Ioanni Zelestey capitaneo etc. Domino amico observandissimo.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 84 No. 57.)

Trad. Generose etc. Am înțeles din vestirea Domniei Tale, că poftesc vitejii să nu turburăm, să nu vătămăm soțiile, casnicii cu toate averile sârbilor și boerilor, până nu se hotărește lucrul între principi. Astfel și ei ar înceta și nu ar mai pârjoli. Pentru aceea ne legăm pe credința noastră, că dacă încetează și nu mai pârjolesc, precum au avut pace din partea noastră până acuma, nici de aici înainte nu vor avea nicio vătămare. Cred că și dacă i-ar da Dumnezeu biruință voevodului Mihai, mai vârtos ar vroi să rămână țara neatinsă să nu se pustiască toată. Pentru aceea, dacă Domnia Ta face vreun bine pentru sărăcime, și Dumnezeu dă bine Domniei Tale, o slujim și noi Domniei Tale. Dumnezeu să țină pe Domnia Ta.

185.

Tabăra de pe malul Sucevii, 19 Septemvrie 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către vice-căpitanul Samuel Koszka.

Așteaptă solul lui. Ardelenii răsculați împotriva lui Mihai-Vodă. Zamoyski se pregătește în ajutorul lor.

Panu Samuelowi Koszce, Starszemu i wszystkim Mołojcom Zaporoskiem przyjaciołom mnie miłem.

Panowie Mołojcy. Poślicie do mnie posłance swe, którzyby ku Jego królewskiej Mości jechali. Ja też swego zaraz z niemi

poślę, opowiedając to przybycie wasze do posługi Jego królewskiej Mości, i o łaskę Jego królewskiej Mości za wami staranie czyniąc. A wiedzcie, że przeciw nieprzyjacielowi Jego królewskiej Mości powstała wszystka ziemia Siedmiogrodzka. Przebrawszy kilka tysięcy człowieka posyłam tam naprzód, a za niemi z wojskiem pójdę. Żądam was, abyście przebrali też między sobą ze trzy tysiące człowieka, albo choć dwa, którzyby z temi drugimi ludźmi corychlej szli. Nie trzeba mieszkać. Żądam aby conarjchlej : by się pogoda nie upuściła, i posługa Jego królewskiej Mości nie omieszkała. Z tem was panu bogu poruczam.

Z obozu nad Soczawą rzeką, 19. Septembris 1600.

Waszej miłości zyczliwy

J. Zamoyski Cancel. manu sst.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. Domnului comandant Samoilă Koszka şi tuturor Cazacilor moloiţi-zaporojeni, prietenilor mei iubiţi.

Domnilor Moloiţi. Trimiteţi-mi solii voştri pentru ca să meargă la Maiestatea Sa regele. Voiu trimite şi eu omul meu cu dânşii, ca să vestesc Maiestăţii Sale sosirea voastră la slujbă şi cerând milă pentru voi. Să ştiţi că întreaga ţară a Ardealului s'a răsculat împotriva vrăjmaşului Maiestăţii Sale regelui. Voiu alege câteva mii de oameni, şi i voiu trimite acolo înainte şi mă voiu duce şi eu după ei cu oastea. Cer dela voi ca să alegeţi trei sau măcar două mii de oameni dintre voi cari să meargă cu aceia cât mai de grabă. Nu trebue să întârzie. Cer ca lucrul să se facă cât mai repede. Vremea se poate schimba şi slujba Maiestăţii Sale regelui nu poate aştepta. Cu aceea vă recomand lui Dumnezeu.

In tabăra pe râul Suceava, 19 Septemvrie 1600.

Milostiveniei Voastre prieten J. Zamoyski cancelar

186.

Wien, 20 Septemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Din cauza cruzimilor lui Mihai-Vodă nemeşii s'au răsculat împotriva lui, Moise Székely, comandantul general al oştii lui fiind primul care l-a părăsit. Adunaţi în tabăra lor dela Turda, cer ajutor prin comisarii împărăteşti dela Basta, care a şi intrat în Ardeal în contra lui Mihai-Vodă.

Aus Wien von 20. Septembris Anno 1600.

Die Ritterschaft und alle Stände in Sibenbürgen seindt dermassen perturbiert und commandiert, also dass, wann jemandt

vom Römischen Kayser oder Sigismondo Bathory nur mit wenigem Volk ihnen Beystandt thuen wollten, sie stracks den Weyda vertreiben und aus dem Landt schlagen würden, weilen Er viel firnehme Herren so tyrannisch hinrichten lassen; deswegen sich der Zäckhel Moyses, des Weyda General Obrister Ihme nit getraut, sondern sich heimlich mit denen besten Kriegs- und Rittersleuthen, etlich und fünfzig Pferdt stark, aus dem Landt, und wie man sagt, dem Bathory in Polen zuegezogen sein.

Wegen des Weyda tyrannische Regierung thuet sich das Landtvolk versammlen und hat ein Läger bey Torda geschlagen, in wellichem sich die Herren Commissarii befinden. Begehren deswegen vom Herrn Basta eilende Hilf, mit Protestierung, woferen Ihre Mayestät umbs Landt sich nit annehmen, sie gezwungen und er ihnen einen Weyda zu erwählen. Derowegen ermeldter Herr Basta als Feldt Obrister alsbald resolviert und mit dem ganzen Feldtläger den Sibenbürgischen Ständen wider Ihne Weyda zuegezogen.

Auf des Weyda gar zue scharfe Regierung ist zur Versicherung des Landts und Gränitz beschlossen worden, dass der zweinzigiste Mann in alle vier Vierteln des ganzen Landts Oesterreichs aufgeboten und fortziehen solle.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 475.)

187.

Tabăra de sub Suceava, 21 Septemvrie 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către garnizoana cetăţii Suceava.

Le asigură un armistiţiu de zece zile, după care soldaţii vor trebui să-i predea cetatea.

Zamoyski János, Lengyel országinak fő-cancellariusa és generalis-capitanja, etc.

Jelentem ez levelemmel, mivelhogy az vitézlő Kaptury Jánosnak és Farkas Miklósnak, mind penig az több hadnagyoknak és vitézlő rendeknek, mindenféle nemzetnek, kik az Havaseli Mihály Vajdától hagyattanak az szucsaviai várba, adtam tizednapig való békességet, addig az ideig Mihály Vajdának hűséggel tartozzanak. Ez üdő alatt penig lengyel király ő felsége hadától az várnak semmi vitatása nem leszen; az várbeliek is penig magokat az váron benn tartsák. Az kik penig az ő felsége király hadába jőnek, vagy penig mennek, meg nem bántatnak, sem hábor-

gattatnak. Annak utánna osztán, az mikor az tized-nap eltelik, az megnevezett várat megadják annak, az ki az én levelemmel oda megyen; mindenek penig békességibe maradnak, nemcsak ő magok, hanem minden marhájokkal egyetembe. Szabadon penig elmehetnek, valaki hova akar menni; hogy penig bátorságos menetelek legyen, elkésértetnek. Erre penig magamat eskwéssel kötelezem és igéren.

Adatott az táborba, Zoczava alatt, die 21. Septembris 1600.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Plik 5 No. 38. Copie.)

Trad. Ioan Zamoyski, cancelarul şi căpitanul general al Ţării Polone etc.

Vestesc prin această scrisoare, că am dat pace zece zile viteazului Ion Kaptury şi lui Nicolae Farkas şi celorlalţi hotnoghi şi ordine de luptători, norodului de tot felul, cari au fost lăsaţi de Voevodul Mihai al Ţării-Româneşti în cetatea Sucevei, să rămână cu credinţă până la acea vreme Voevodului Mihai. În această vreme cetatea nu va suferi niciun atac din partea oştirii Maiestăţii Sale a regelui polon; dară şi cei din cetate să rămână înăuntrul cetăţii. Iar aceia cari vin în oastea Maiestăţii Sale regelui, sau ar merge, nu vor fi turburaţi, nici hărţuiţi. Iară după aceea, când se împlineşte ziua a zecea, vor da cetatea numită aceluia, care se va duce acolo cu scrisoarea mea; iară toate rămân în pace, nu numai ei, ci împreună cu toate averile lor. Iarăşi pot merge slobod, fiecare unde vrea; iar pentru ca să poată merge siguri, se vor însoţi. Iară la aceasta mă leg cu jurământ şi făgăduesc.

Dată în tabără sub Suceava, în 21 Septemvrie 1600.

188.

Praha, 23 Septemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă eşind din ţară, Ardealul a ajuns în mâna lui Basta, împreună cu toate cetăţile sale. Mihai însă rămâne şi mai departe credincios împăratului, care a expediat solii săi îndărăt cu multe daruri. Ştiri cum că fiul lui Mihai-Vodă a bătut pe Leşi în Moldova.

Aus Prag von 23. Septembris Anno 1600.

Aus Sibenbürgen ist ein eigner Currier einkommen, der bringt, dass die Sibenbürger den Herrn David Ungnaden, welcher sich in Oberhungern zue Saggmaer aufgehalten, nach Clausenburg erfordert haben. Darauf ist der Basta mit dero Oberhungerischer

Hilf gefolgt. Der ist zue die Landtschaft getreten, derowegen der Fürst in der Wallachei weichen und sich in die Moldaw reterieren miessen. Die Sibenbürger haben dem Georg Basta alle Festungen und Päss im Landt eingeantwort, dass also nunmehr einest Sibenbürgen vollkommenlich in Ihrer Kayserlichen Maiestät Händen gerathen. Der Wallach wirdt dannoch devoto verbleiben miessen, dann er darf weder den Türggen, noch den Pollaggen nit vertrauen. Gestern haben seine Abgesandten sich bei der Kayserlichen Maiestät gehorsambist valediciert, ziehen zueruck nach Sibenbürgen. Ihr Maiestät haben Ihnen stattliche Present thon lassen. Was weiter folgt, gibt Zeit.

Dieser Tag seindt hiesige Juden vom Markt von Craccau kommen, confirmieren des meineidigen Bathori und Gross Canzlers in Polen, durch des Wallachen Sohn in der Moldaw nit allein erlittern Niederlag,[1] sondern dass Er Weyda dieselben mit ihrem Volk auf 7 Meil verfolgt und geschlagen habe.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 476 et 473.)

189.

Tabăra dela Sibiu, 26 Septemvrie 1600.

Ştefan Chiaky către starostele Iacob Potocki.

Înţelegând scopul oştii poloneze împotriva lui Mihai-Vodă, se va grăbi să se sfătuiască personal cu căpitanul.

Magnifice domine, amiceque mihi semper observandissime.

Redditae sunt mihi literae D. V. M. optatissimae, in quibus causas expeditionis a Sacra ac Ser^ma^ Regia M^te^ regni Poloniae contra Michaelem Waivodam factae recenset.[2] De quibus primo

---

[1] Acest amănunt nu e întărit prin alte date, dar e preţios pentrucă ne păstrează nota cum că Nicolae Pătraşcu a luat parte la bătăliile dintre Mihai-Vodă şi Leşi din Moldova, respectiv din valea Teleajenului.

[2] Scrisoarea Potocki (Datum ex Nyirmezö, 21. Septembris 1600) în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 135. Sunt două sate cu acest nume în Ardeal, unul Mermezău-Văleni, în Hunedoara, aproape de Gioagiul de Jos, iar altul Poiana Aiudului, 12 chilometri de Aiud. Oricare ar fi din ele, arată că oastea poloneză condusă de generalul Potocki intrase bine în ţară în ajutornl nemeşilor împotriva lui Mihai-Vodă; n'a putut însă ajunge înainte de bătălia dela Mirăslău, după care ea a şi fost rechemată de cancelarul Zamoyski, care se află în Muntenia.

quoque tempore, Deo volente, cum D. V. M. coram colloqui statui, cum iam me itineri ad eandem proficiscendi penitus accinxerim; quod Magnificentiae V^rae^ significandum esse duxi. Eandemque ad vota feliciter valere opto.

Ex castris ad Cibinium positis, die 26. Septembris 1600.

M. D. V. servitor

Stephanus Chiaki mpr

Adresa: Magnifico Domino Jacobo Potowczki de Pothok, certarum copiarum Sacrae ac Serenissimae Regiae M^tis^ regni Poloniae Capitaneo etc. Domino et amico observandissimo.

(Bibl. Ord. Zamoyskej. Warszawa. Collectio alphab.)

190.

Bratislava, 27 Septemvrie 1600.

Camera Ungară către căpitanul Benedict Pogrányi.

Auzind că Mihai-Vodă are peste 2000 de boi în drum, roagă să aibă grijă ca în aceste vremuri războinice acei boi nu cumva să se risipească pe undeva şi ca preţul lor să iasă din ţară.

Generose Domine etc. Intelleximus ex Camerae Suae M^tis^ Scepusiensis literis Michaelem Waywodam certa boum agmina, capita bis mille et amplius constituenda ad has partes per certos boarios pelli fecisse; de quo tum Suam Ser^tem^ dominum archiducem Matthiam, D. N. C. demisse informaverimus. Ideo ne fraus aliqua isto motu bellico, et nova Transylvanicae mutatione per dictos boarios committatur: Do. V^ram^ Generosam diligenter hortamur et requirimus, omnes passus isthic ita custodire et abservari studiosisse faciat, ne memorati boves aliquo interea dilabi aut distrahi, pecuniaque de illis clam auferri e regno possit. Hocque sic observet, donec Suae Ser^tis^ benignam mentem superinde quid ulterius nobis faciendum in hac re sit, intellexerimus, et nihilominus interea temporis servitorem Michaelis Vaywodae nunc profligati et ex Transylvania expulsi, praecipuum quendam boerum cum suis sociis, sub honesta custodia ad nos statim transmittat et invigilari faciat,[1] ne dicti boves iam ulli vendantur, donec Suae Ser^tis^ resolutio advenerit. Executura Suarum Maiestatum expressam et seriam voluntatem. In reliquo etc.

Posonii, 27. Septembris. Anno 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria. Concept.)

[1] Fiind după bătălia dela Mirăslău, e vorbă de nişte boieri cari nu mai cutezau ori nu mai puteau intra în Ardeal, de unde Mihai-Vodă fugise după bătălie în Ţara-Românească.

191.

Tabăra dela Bacău, 28 Septemvrie 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către vicecancelarul Petru Tylicki.

Ştirea bătăliei dela Mirăslău adusă de un Român. Respingerea oştii lui Pătraşcu-Vodă şi a banului Udrea de către Saşii dela Sibiu. Zamoyski hotărît să intre în Ardeal.

Po odeściu wojska Jego królewskiej Mości od Soczawy rzeki, przybiegł z ziemie Siedmiogrodzkiej Wołoszyn, który przyniósł wieść, że panowie tameczni powstawszy przeciw Michałowi, ruszyli się przeciw niemu, ku Białogrodu, w sobotę przeszłą tydzień minął. On przeczuwszy o nich, wyszedł w pole, i taborem się położył z dziesiącią tysięcy wojska. W niedzielę straż jego pogromiwszy ci tam panowie, zaraz tusz podla niego postawili tabor swój. On tejże nocy w drogę się puścił, oni szli za nim, i bitwę zwiódszy, naprzód trzy tysiące piechoty mu porazili, a potem wszytko wojsko rozgromili, a sam uśćby miał do drugiego wojska, które w polach Braszowskich jest, tak z tych ludzi, z któremi tam syn jego z Multan przyszedł, (acz i tych Sebinowcy w drodze mu urwali) jako którzy stąd z Wołoch z Udrą tam przybyli. Czekam o tem ponow. Jam tu wczoraj stanął z wojskiem Jego królewskiej Mości u Bakowa. W sobotę obrocę je do Longo moira(?) dwie mili stąd, i tam poczekam odwiedu o drogach, do sposobniejszego prześcia przez góry. Bo i na Tatrusz, i na Buzow, ście stamtąd będzie po drodze. To na Buzow debre jest, ale, jako dają sprawę, dwa, trzy dni nałożywszy, snadniejby tamtędy prześć wojsko mogło. Z tem powtóre uprzejme służby swe w miłosciwą łaskę Waszej miłości swego miłościwego pana zalecam.

Dan z obozu u Bakowa, dnia 28 miesiąca Septembra roku pańskiego 1600.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. După ce am plecat cu oastea Maiestății Sale dela râul Suceava, a venit din Ardeal un Român, care a adus ştirea că Domnii de acolo, răsculându-se împotriva lui Mihai, au mers în contra lui spre Bălgrad. Sâmbăta trecută a fost o săptămână. Când el află despre acel lucru, a ieşit la câmp şi făcu tabără cu 10.000 de oameni. Dumi necă au bătut acei Domni avangarda sa şi făcură tabără în apropierea sa. Mihai se sculă în aceeaş noapte ca să plece şi ei au mers în urma lui şi dând bătălie, au bătut întâi trei mii de pedeştri şi mai târziu oastea întreagă; el singur fugì la oastea a doua, care stă pe câmpiile de lângă Braşov şi care e compusă din oamenii cu cari a sosit fiul său din Muntenia (cu toate că şi din aceia i-au rupt oamenii din Sibiu în timpul

marşului) cum şi aceia, cari au venit cu Udrea de aci din Moldova. Mai aştept. M'am oprit ieri cu oastea Maiestăţii Sale regelui aci la Bacău. Sâmbăta voiu merge la Lângă moară(?) două mile de aicea şi acolo voiu aştepta informaţii despre drumuri pentru trecerea mai uşoară peste munţi. Căci e un drum într'acolo atât pe la Trotuşi, cât şi pe la Buzău. Trecerea spre Buzău e mai bună, dar precum mi se spune, dacă se face un marş de două-trei zile, oastea va trece pe acolo mai uşor. Cu aceea recomand iarăşi slujbele mele plecate milei Milostiveniei Tale, Domnului meu milostiv.

Dat în tabăra dela Bacău, în 28 a lunii Septemvrie a anului Domnului 1600.

192.

Wien, 29 Septemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Scepusiană.

Dispoziţii privitoare la boii trimişi de Mihai-Vodă spre vânzare, pentru evitarea contravenţiunilor la achitarea vămii.

Intelleximus, quae de bobus illis per Michaelem Walachiae Weywodam in partes istas Hungariae iam transmissis Camerae Suae M^tis^ Hungaricae perscripsistis. Siquidem igitur antefati Waywodae homines boves illos integro numero huc Viennam pellere voluerint, nihil in eo, quin illud eis ita citra solutionem tricesimae permittatur, difficultatis erit; nihilominus autem Vobis benigne mandamus, tricesimatoribus illis, ad quos illi appulsuri, statim committatis, ut non modo ad boves, sed homines etiam ipsos, quibus pellendi eos cura commissa, sedulo attendant, ne illos quocunque modo distrahant vel divendant, aut si id fecerint, facturosve eos suspicio aliqua sit, uti fere est, in personis una cum rebus ipsorum, pretioque, pro bobus accepto arrestent, ac usque ad ulteriorem nostram resolutionem detineant; etc.

Datae in civitate Vienna, 29. die mensis Septembris 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

Notă. Altă poruncă la fel cu aceasta s'a trimis şi Camerei Ungare cu aceeaş dată.

193.

Tabăra din Turda, 30 Septemvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către Ordinul ostăşesc al scaunului Arieş.

Pentru zelul cu care au venit în ajutorul ţării împotriva lui Mihai-Vodă, li se asigură privilegiile cari prevăd şi judecata deosebită între dânşii.

Nos Proceres, Magnates ac alii Ordines et Status Universitatis Nobilium Transilvaniae etc. Adjuk emlékezetére mindeneknek, kiknek illik ez mi levelünk rendiben, hogy mi országul megtekintvén azt, az miképen az mi bizodalmas uraink és atyánkfiai, az egész Aranyosszéki vitézlő rend, mind lovagok és mind gyalogok, azon székbeli urainkkal egyetemben ez országnak mostani közönséges szüksége idején Mihály vajda ellen nagy örömmel, gyorsasággal és serénységgel jöttenek mellénk ez végre, hogy szegény megnyomorodott hazánkat az nagy elviselhetetlen inség és törvénytelenség alól, Isten velünk levén kiszabaditsuk, ahoz képest mü is országul ő Kegyelmeknek azt fogadjuk és arra felelünk az mi jó lelkiismeretünk szerént, hogy az ő Kegyelmek szabadságát minden rendiben megtartjuk és megtartatjuk, s meg is oltalmazzuk mindenek ellen, sőt azon igyekezünk, hogy minden rendbeli szabadságok megjobbittassék. Nevezet szerént pedig értvén az ő Kegyelmek kivánságokat a felől, hogy az hosszu processusok az ő törvények folyásában megrövidittessék : Megengedtük országul, hogy törvények az százados hadnagy előtt kezdessék el, onnat kapitány eleiben és ha kinek ottan nem tetszik, fejedelem személye eleiben transmittaltassék. Egyéb abususok is, valamelyek az ő fogyatkozásokra volnának, az ő Kegyelmek megmaradására és hasznára reformáltathassanak. Azon kivül is pedig valamire minket az Ur Isten segit, minden üdőben oltalmazni akarjuk ő Kegyelmeket tehetségünk szerént minden szükséges dolgokban fejünk fennállatáig. Ugy segéljen minket az egy örökkévaló igaz Isten.

Actum in castris ad oppidum Torda positis, die ultima mensis Septembris. Anno Domini 1600.

Stephanus Chiaki mpr Baltasar Bornemisza de Kápolna mpr Stephanus Toldi de Szalonta mpr Caeterique Status et Ordines Universitatis Nobilium regni Transsilvaniae

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

Trad. Nos etc. Dăm spre știre tuturora cărora li se cuvine, în rândul acestei scrisori, că noi privind în numele țării aceea, cum au venit alături de noi cu grabă și cu smerenie, împotriva Voevodului Mihai cu mare bucurie, în nevoia obștească de acum a acestei țări Domnii noștri de încredere și neamurile noastre, ordinul ostășesc din întreg scaunul Arieșului, atât călăreți cât și pedestrași împreună cu domnii noștri din acel scaun, să scăpăm sărmana noastră țară istovită de nevoia prea mare care nu se mai poate suferi și de fărădelegi, Dumnezeu fiind cu noi ; pentru aceasta și noi în numele țării făgăduim Domniilor Voastre și răspundem după sufletul nostru, că ținem și

păstrăm întru toate slobozenia Domniilor Voastre şi o şi apărăm împotriva tuturor, ba ne silim întru aceea să se îmbunătăţească slobozeniile de tot felul. Anume, înţelegând din dorinţele Domniilor lor, ca procesele cele lungi să se scurteze după cursul legilor lor: Am îngăduit în numele ţării, ca judecăţile să se înceapă înaintea hotnoghiului căpitan, de acolo înaintea căpitanului şi dacă cuiva nu-i place acolo, să se treacă înaintea persoanei principelui. Şi alte samavolnicii, cari ar fi spre scăderea lor, să fie refăcute pentru rămânerea şi folosul Domniilor lor. Şi afară de aceea, la ce ne ajută pe noi Dumnezeu, în toată vremea vrem să-i apărăm pe Domniile lor după puterea noastră după priceperea noastră în toate lucrurile de nevoie până ne stă capul sus. Aşa să ne ajute Dumnezeul cel în veci adevărat.

194.

Wien, 30 Septemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Scepuziană.

Să trimeată acei 2200 boi ai lui Mihai-Vodă, cari stau la Sellye, la Viena spre vânzare.

Cum boves illos Michaelis Waiwodae Walachiae, numero 2200 circiter, ad Sellye usque pulsos iam esse, ultra mandatum hesternum benigne vobis praecipimus, ut tum illos, tum alios eiusmodi boves, ubicunque illi deprehensi fuerint, statim ad rationem Suae M^{tis} mancipari, et huc Viennam, ubi illi venundabuntur, pelli, iuxta autem sedulo adverti curetis, ne qui boves ex illo numero, clam subducantur, aut distrahantur. Quisque boum numerus inibi compertus, an aliqui venditi et ubinam eorum pretium, arrestatis, si ita opus videbitur, personis, sive boariis illis nos otius informetis; etc.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

195.

Praha, 30 Septemvrie 1600.

Conte Tommaso Cavrioli despre bătălia dela Mirăslău.

Basta invitat de nobilii ardeleni să le vină în ajutor împotriva lui Mihai-Vodă, pe care nu-l mai pot suferi din cauza cruzimilor sale şi a ocârmuirii sale tiranice. Basta ţinând „sfat" cu ofiţerii săi, a trecut Tisa, plecând spre Ardeal, unindu-se cu oastea nemeşilor la Turda. De acolo se mută pe câmpul dela Mirăslău unde s'a aşezat în faţa oştii lui Mihai-Vodă. Bătălia dintre ei s'a sfârşit cu fuga lui Mihai-Vodă, care a scăpat numai cu trei Cazaci.

Relatione della battaglia campale data dal Signor Giorgio Basta col essercito di Cesare contro il Valacco in Transilvania.

Alli 4 di Settembre giunse un corriero a Giorgio Basta mandato dalla Nobiltà di Transilvania, quale era confederata insieme, supplicandolo, che li volesse assistere con l'armi di Sua Maestà Cesarea, che si trovavano in suo carico nell' Ungheria Superiore, dicendoli che erano risoluti, et già appartati dall'essercito del Valacco, non volendolo più obedire per le tirannie et crudeltà sue, et voler più presto morire et perdere roba, figlioli et moglie, perchè ogni dì lo scoprivano più crudele, il quale era risoluto far morire tutta la Nobiltà di Transilvania per dominare tirannicamente. Pertanto ricorrevano a Cesare, al quale prima si erano dati per sudditi, acciò li protegesse et favorisse, liberandoli dalle mani del Tiranno, et che quando non havessero vista risolution presa et favore alla loro calamità, si scusavano et protestavano, che chiamarebbero altro Prencipe in loro aiuto.

Il Basta marciando dall'Ungheria Superiore verso Transilvania, di dove fu chiamato alcuni giorni prima dal Valacco astutamente, domandandoli assistenza per alcune imprese presto per adempire il suo iniquo disegno che haveva di destrugger' i Nobili et farsi assoluto patrone di quella provincia, et anco di passar inanzi in Ungheria scopertosi poi chiaramente. Ma il Basta che sempre s'accorse della fraude et inganno del detto Valacco, come sempre lo sospettò, chiamò Conseglio et discorrendo sopra il fatto, vi erano molte difficoltà, come per avanti già si è avvisato. Con tutto ciò il Basta si risolse da se contro l'opinione de gli altri, come prudente et esperimentato soldato, in pigliar partito su l'arena (come si dice) però fondato sopra molte considerationi, massime che la congiuntura non soffriva dilatione, s'incamminò a quella volta de confederati con sei milla combattenti, passando il fiume Tibisco.

Alli 14 del predetto giunse a Torda et si giontò con li detti confederati, con quali si risolse andar unitamente incontro al Valacco.

Alli 18 detto lo giunsero 2 leghe appresso a Albagiulia, città metropoli di Transilvania, essendo con 12/m fanti et 6/m cavalli in tutto, che il Basta haveva potuto giontare et 12 pezzi d'artiglieria. L'essercito del Valacco si era accampato in un posto forte appresso un fiume aiutato dal sito naturale, et anco dal arte, et era con di 20/m fanti et 12/m cavalli. Il Basta andòli appresso avanzandosi di persona, et reconosciuto il sito, qual era molto

forte, non li parse di nulla maniera a combattere o far altro, ma di usar una strattagemma militare di gran maestro per cavarlo di quel posto. Diede ordine di ritirar il suo Campo, la qual risolutione, se bene parse male alli confederati, i quali sopra di ciò replicorno alquanto, nondimeno il Basta con la sua solita constanza et saldezza d'animo, li disse che si acquietassero et lasciassero far a lui; et che obedissero. Diede ordine di nuovo, pian piano a far la ritirata in ordinanza et si allargò da doi milia Italiani, havendo avertimento di scostarsi da una collina che lasciava all'inimico per dubbio che potesse pigliar quel posto, et ricevesse danno.

Il Valacco vedendo la sodetta ritirata, pigliò molt'animo insieme col suo essercito, pensando che fuggissero et se risolse d'uscire dal suo posto, et seguitarli, come fece caricando strenuamente sopra il Basta, il quale ritrovandosi ben posto, fece Alto et voltò faccia, et s'incamminò verso l'inemico con tutta la fanteria in ala; da un fronte li squadroni di fanteria et la cavalleria dai lati, et essendo avvicinati da presso l'inimico, fece la sua salva d'artellaria et archibuseria. Il Basta havea dato ordine che nessuno si movesse fin al suo segno, et quando era tempo lo fece alla cavalleria di Slesia, qual era da 1500 corazze armate alla francese, la maggior parte di esse persone nobili, et ben montati a cavallo, che remettessero, et fecero da valorosi soldati. La cavalleria nemica di lanze Ungare piegò la fanteria, et il resto della cavalleria del Basta veniva marchiando a passo, a passo, et essendo a vicini a 50 passi, fece la sua salva, doppo la quale serrorono, ruppero et fracassorno il nemico, che subito abandonò l'arteglieria, che era da 27 pezzi, rimasta in poter del Basta. Tagliorno a pezzi 10/m persone del Valacco, il restante della gente nemica, particolarmente li Siculi si resero al medesimo, portandoli le insegne et domandandoli misericordia, et promettendoli fedeltà a Sua Maestà Cesarea.

La persona del Valacco se ne fuggì sola con tre Cosacchi passando insieme con essi che l'aiutorno guidandoli il cavallo con le redine da due parti, il Marussio, fiume molto grosso et rapido. Si pensa che i paesani havendo preso i passi per veder l'esito della battaglia, potrebbero facilmente prenderlo et farne il fine, che gli fece fare al Cardinal Bathori, la certezza di che si dovrà saper in breve tempo.

Anexat: Schița bătăliei, făcută cu peniță.[1] (A se vedea în facsimilul alăturat.)

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III 87. e. In două exemplare cari se întregesc.)

[1] Această schiță este originalul, depe care a fost sculptat — fără îndoială — desenul din cartea lui Achille *Tarducci*, reprodus și în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/2 alăturat relațiunii sale, depe paginele 583—592.

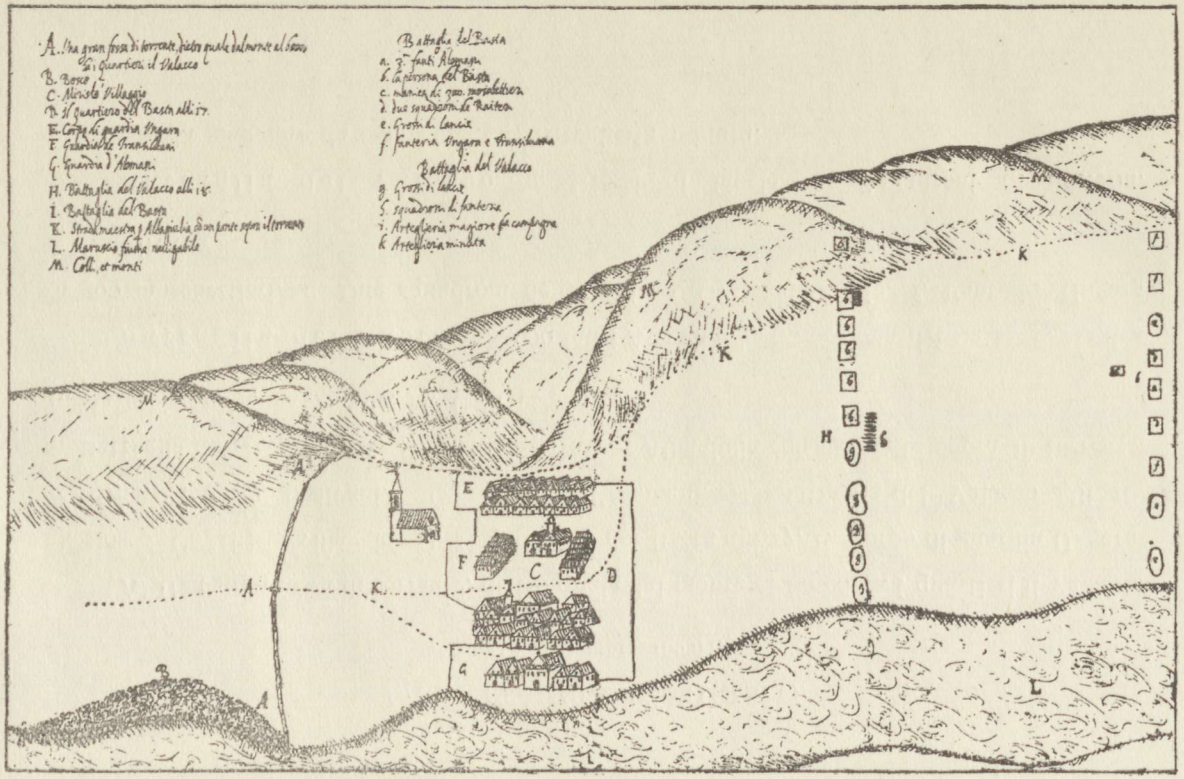

LA BATTAGLIA DI MIRISLO.

LA BATTAGLIA DI MIRISLO.

(18 Settembre 1600)

A. Una gran fossa di torrente, dietro quale dal monte al bosco ha i quartieri il Valacco. B. Bosco. C. Mirislo villaggio. D. Il quartiero del Basta alli 17. E. Corpo di guardia Ungara. F. Guardia de Transilvani. G. Guardia d'Alemani. H. Battaglia del Valacco alli 18. I. Battaglia del Basta. K. Strada maestra per Albagiulia con un ponte sopra il torrente. L. Maruscio fiume navigabile. M. Colli et monti.

Battaglia del Basta. a. 3000 fanti Alemani. b. La persona del Basta. c. Manica di 300 moschettieri. d. Due squadroni de Raiteri. e. Grossi di lancie. f. Fanteria Ungara e Transilvana.

Battaglia del Valacco. g. Grossi di lancie. h. Squadroni di fanteria. i. Arteglieria maggiore da campagna. k. Arteglieria minuta.

Notă. Această descriere însemnată a fost trimeasă la Roma de către nunţiul din Praga Filippo *Spinelli* în ziua de 2 Octomvrie cu următoarele rânduri : Sabato mattina, ultimo giorno del passato, arrivò quì il Conte Thomaso Cauriolo Bresciano, spedito da Giorgio Basta a Sua Maestà coll'aviso della rotta data al Valacco, intorno alla quale mi rimetto alla relatione datamene dall'istesso Conte, che viene inclusa.

196.

[Praha, fine Septemvrie 1600.]

Relaţiunea a doua despre bătălia dela Mirăslău.

Basta a plecat spre Ardeal la chemarea lui Mihai-Vodă şi numai în drum fusese rugat de delegaţii nemeşilor să se unească cu ei împotriva lui Mihai-Vodă, din cauza cruzimilor lui. Plecarea lui Basta din Turda spre miazăzi, oprindu-se pe câmpul dela Mirăslău, unde s'a dat bătălia la 18 Septemvrie 1600. Desfăşurarea oştilor lui Basta şi luarea armelor lui Mihai-Vodă împreună cu toate muniţiunile sale. Respingerea definitivă a lui Mihai-Vodă şi fuga acestuia spre Făgăraş, unde îşi ţinea comorile.

Nuova relatione della rotta che ha data il Basta al Vallaco, più piena et più particolare della prima.

Sendo Giorgio Basta Generale nell'Ungheria Superiore chiamato in Transilvania dal Valacco in soccorso, il che fare, quando ne fusse richiesto, gli era stato imposto dal Pezzen, commissario generale di Sua Maestà, ad intercessione di esso Valacco che si accorgeva degli andamenti dei popoli in sollevarsi, si mosse di Cassovia li 4 di Settembre con circa 6/m persone et otto pezzi da campagna a quella volta. Nel cammino li venne ambasciata dai popoli sollevati confederati contro il Valacco, che medemamente ricercavano il suo aiuto pretendendo essere fedeli servitori di Sua Maestà, ma non sotto il governo d'un tiranno a patto alcuno, et protestando che quando non lo facci et presto, sono forzati a pigliarsi a partiti che possono apportare disgusto a Sua Maestà. Gli espedisce il Basta confortandoli ad aspettare il suo arrivo. Molte considerationi potevano travagliar l'animo di lui, il soccorrer il Valacco era ordine di Sua Maestà, il soccorrere i confederati pareva più utile et honesto, tenendo certissimi inditii della fede vacillante di quel Barbaro, che solo per disegni interessati non si scopriva alieno, nè parendo dover obligar la promessa fatta di

soccorso dal commissario [Pezzen] mentre il Valacco non havea osservato la sua di non imbrattar più oltre le mani nel sangue della Nobiltà Transilvana, senza ordine di Sua Maestà, fatto che gli ha accelerato la congiura. Il star sospeso et sospender altrui, sin che per corriero potesse in nuovi casi ricever ordini nuovi, havea del pericoloso, dando a ciascuna parte troppo aggio di trattare et prender nuovi partiti, et forse le calunnie dell'anno passato c'havesse potuto così bene, et prima del Vallacco assegurar quella provincia a Sua Maestà, et che fusse huomo irresoluto e freddo, et che non vole la gatta (come alcuni parlavano) non puoco potevano porger un animo generoso. L'andar assieme con i confederati ad urtar il Valacco, quando non fusse riuscito felice il primo incontro, potea tra due litiganti darsi addito al terzo : o Turco, o Polacco, fautori di Bathori, et se l'impresa li fusse riuscita in contrario, si vedea smantellato d'ogni difesa contro i malevoli, et massime che il mondo o vulgo misura dei negocii coi successi. In sì torbida tempesta de venti bastanti ciascuno a far smarrire la carta del navigare ad un buon nochiero dato de mano al timone della fedele intentione, et sparsa la vela di quella prudenza che mostra nelle cose di guerra esser lecito, anzi doversi uscire dall'instruttion del Prencipe, non in quanto al fine, ma circa i mezzi, quando così ricerca l'occasione presente, che non ha potuto preveder il Prencipe, nè sopporta dilatione di consulte lontane.

Importando donque a Sua Maestà il retener a sua devotione la Transilvania, che la fanno i popoli et non i boschi e monti, et poco importando qualonque sia il mezzo, purchè honesto, si risolse il Basta di congiongersi con i confederati, che fu in Torda alli 14. Ivi riposato un giorno et consultato, et considerate le forze di quelli intorno 12/m persone, et 4 pezzi di campagna, determina non dar tempo al nemico di chiamar altri aiuti, havendo già fra in 20/m fanti et 12/m cavalli, et 27 pezzi di arteglieria, et tra questi i Sicoli, gente di bona fama, se ben il resto miscuglio de Valacchi, Cosachi, Ratiani et Serviani, gente di pena, che solo servono per predare, conoscea di longo inferiore d'animo alli suoi 12/m fanti et 6000 cavalli, non solo per il suo nervo de soldatesca avezza alle frontiere et meglio armata, ma anco i confederati interessati con la roba, vita et honore, et gravemente ingiuriati. Spinse donque avanti alli 16 et in due alloggiamenti arriva a vista del nemico, quale avanzando alcuni grossi squadroni di cavalleria per riconoscere, et rebuttato abbruggia il prossimo villaggio Mirislo, oltra

qualc' altro di falcone havea i quartieri. Mirislo è un gran villaggio, due leghe di qua da Albagiulia, sul dritto cammino, s'estende dalla ripa del Maruscio, fiume navigabile, fin alla falda di un colle, qual longo il fiume hor più, hor meno vicino sorgendo fa con un perpetuo dorso una lista inequale di campagna, slargandosi in tal luogo fin ad un mezzo miglio et più, et in tal altro in gole anguste, come apponto sono dove è il villaggio, et di là, dove il nemico era alloggiato in luogo avantaggioso, dietro una gran fossa di torrenti, che allacciando dalla collina al bosco vicino a l'acqua in forma lunare per impedire il passo quanto più s'allontana, tanto più l'allarga la campagna.

Hor il Basta accampato di qua et contiguo al villaggio, et di là a tre venute del nemico posti tre grossi corpi di guardia, li due di Ungari verso il colle, favoreggiati da una chiesa et il terzo di fanteria alemana alla riva, sotto la casa del Conte Tomaso Caprioli Bresciano, suo sargente maggiore generale, qual come in sito vicino, et molto scoperto al nemico si trincierò con alcuni pezzi di artiglieria, tirandosi continuamente da una parte et l'altra, assigurato il campo, va il Basta per haver l'occhio consigliero, et manda ancora altri a riconoscere il posto nemico, et trovatolo di natura forte, onde senza ragionevole fondamento di tentarsi alcuna impresa, si volta al partito di divertirlo con una ritirata, non pensando ciò difficile ad ottenere da un nemico insuperbito dalli felici successi, et barbaro de pratica militare, propone la cosa in Consulta con disgusto de principali Ungari et Transilvani, a quali pareva più sicuro l'attacar anco il nemico ne' proprii vantaggi, che il retirarsi in faccia d'un nemico numeroso et audace, quasi che il ritirarsi secondo l'humor del paese, non sia altro che fuggire, et romper se stessi, pigliandosi il cuore a suoi et accrescendosi al nemico. Promette loro il Basta di far toccar con mano un più sottil modo di guerreggiare, et esplicatolo loro gli assicura, che con la sua persona lui et suoi nel retroguardo farà che non si perda pur un huomo, non che s'habbi da tener gran carica da metterli in disordine in sì breve cammino che vol fare solo per dar spacio alli avversarii di mostrarsi in campagna libera.

Conclusa la retirata, la mattina seguente, che fu li 18, richiamati per tempo i capi di guardia si comincia inviare il bagaglio, et dietro i squadroni de confederati. Restando alla coda le genti d'Ungaria superiore, ciò visto il nemico, manda alcuni grossi di cavallaria, et massime Cosacha per riconoscer, quale da moschettieri fu sempre tenuta sì di lontano, che non fu danneggiato al-

cuno, benchè tuttavia si rinforzasse con gran gusto del Basta, che vedevassi boni principii a' suoi disegni, et massime, quando cominciò a veder sortire del villaggio li carretti dell'artiglieria, se n'andava passo, passo per dar speranza al nemico di giungerlo con tutte le sue comodità, e discostarlo dal villaggio più che potea, havea premeditato un sito dove fermarsi largo a bastanza per i suoi, et vantaggioso, quando lontano circa un miglio, vede fermarsi il nemico a mezzo cammino, et metter le sue genti in battaglia discosto da 500 passi, fa Alto, et reconosciuto l'ordine del nemico essere in una sola fronte, et quella spessa per l'angustia del luoco, et haver collocato la cavalleria alla destra verso l'acqua et la fanteria assai stretta verso il colle, sopra quale erano da 500 fanti, senza pur un pezzo d'artelleria, come sospettava doversi fare piantatala tutta avanti la fronte in due posti, la minuta nel mezzo, dove la cavallaria si gionge con la fanteria, et la grossa nella strada maestra, giù nella falda del colle, avanti'l maggior grosso della fanteria, egli medemamente s'ordina in tal maniera nel mezzo della fronte, mentre il squadrone d'Alemani d'intorno 3/m fanti con una manica di 300 moschettieri, che verso la destra era alquanto avanti, fa a questo corpo due ali di Raiter di Slesia, che erano in quattro compagnie 1500, mettando le due più piene alla sinistra, dove si vedea la cavalleria nemica minacciare il primo assalto, et fuori dei Raiter mette un squadron di fanteria Ungara et Transilvana, tra quale et l'acqua doi buoni grossi di lancie, come dall'altra parte del colle contra la fanteria fa il corno sinistro di due squadroni di fanteria, pur Transilvana, et un corpo de lancie. Non li parve operare la sua artigliaria sì per esser di numero molto inferiore, onde non da starsi su' l contrasto di quella, come perchè disegnava di subito attaccar il nemico insolito alle battaglie strette di piè fermo, nè atto ancora per l'armatura più leggiera, et perchè egli pensava d'avanzarsi il primo col squadron di mezzo ad urtar piegando alla destra in quel grosso de fanteria che vicino l'artigliaria alla falda si trovava molto spessa quasi che in quello il nemico havesse collocato il suo nervo di fanteria, et dubitava in ciò esseguire non li desse al fianco un gran squadron di 3/m lanze, che parea star su l'ali per esser il primo a ferire, dette ordine all'ala sinistra dei Raiter che ad un certo segno si spiccasse verso la sinistra ad urtar in sguancio quel grosso. Ordinata la gente col modo di procedere, egli tra il squadrone di fanteria Alemana, et la manica de moschettieri, spinta avanti s'incammina intorno alle 2 hore doppo mezzogiorno a lento passo

verso il nemico, che senza moversi aspettava, duellata la sua artiglieria, i cui tiri quanto più si avvicinava fallavano, o toccando terra, o passando sopra le piche e lancie, la manica di moschettieri andava dritto a traccheggiare l'artigliaria, e squadron alla falda, dove il Basta voleva urtare per straccarli prima, et fatti i primi tiri forzati a ricaricare in pressia, et col bisbiglio arrivato col squadrone, et tutta la fronte a giusto tiro, dato il segno serrà al urto con i suoi fanti, et alle di Raiter alla destra, et nel medesimo tempo i Raiter alla sinistra strinsero addosso alle 3/m lanze, che meglio per giuditio del Basta non si poteva desiderare da una vecchia banda di cavalleria in Fiandra volando le lancie, senza pur rompersene una, et fatta la prima salva piega la fanteria nemica urtata et si conturba il resto, onde seguendo a caricare i corni, ne seguì piuttosto un [battag]liare che combattere, restatine del Basta solo 40 morti et altrettanti feriti, dove che de nemici da 10/m et maggior sarebbe stata la strage, se'l villaggio non ricopriva quei che fuggivano et non tratteneva i vittoriosi.

Si sono racquistate l'arme da Sua Maestà mandate al Valacco, moltissimi stendardi et insegne con mille carri di bagaglie, molti de nemici accompagnati insieme han dato insegne et armi, et per seguir la vittoria si sono sperdite molte bande di cavalli dietro i rotti per ogni parte, alcuni alle fortezze principali, et massime un buon nervo verso Fogaras, fortezza nel passo principale per la Valachia, et dove havendo il suo tesoro il Valacco potrebbe voltarsi, sendo stato veduto passar a nuoto il Marussio con tre o quattro Cosachi, nè tra gli ultimi doppo la rotta.

Nè altro ci sarà per hora, poichè la mattina seguente il Basta spedì per le poste il Conte Tomaso Cauriolo a questa Corte per dar relatione a Sua Maestà dei particolari del successo. Si giudica che poi siano per scampare almeno dalle mani de villani, quali al loro solito non solo per l'essempio del Cardinale Bathori, ma antichi ancora prevedendo qualche fatto d'arme s'adunano per rubare i rotti a' passi stretti, che quella provincia ha d'ogni intorno, che se il Valacco scampa le mani de vittoriosi, difficilmente pol ingannar questi che sanno ogni traversa possibile a farsi, et quando ben scampi, non può quì refarsi, non sendo vero ciò che si diceva c'havesse grosso essercito in Moldavia col dominio di quella, poichè dalla prima scorreria e depredation in fuori il figlio con 6/m persone in circa redutto in un cantone, cui defendeva un passo et ponte, et dicono esser venuto aviso che sia stato rotto Hieremia Vaivoda in quel giorno che i popoli s'ammo-

tinorno, irritati non puoco forsi da tal aviso, sì che restaranno in piedi le mura delle città Transilvane che'l Valacco se havea proposto smantellare, tornerà la bandita pudicitia a repatriare, et con la bellezza si augura di quei pochi facoltosi che vi restano, et si ha da rallegrare con la Transilvania del pericolo scampato o minacciato almeno tutto quel tratto di paese che è fin in Praga, poichè esso Valacco avanti la battaglia animando con altre parole gonfie i suoi, si vantò che tagliato questo essercito e smantellate le terre si voleva incamminare per Praga a Cesare, così girano i stati spesso un uccello di rapina, mentre caccia la preda, resta egli preda di maggior uccello, il non contentarsi mai et l'attribuir solo a prudenza et valore i successi felici, sono i veri appoggi dell'instabil rotta di fortuna.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III 87. e.)

Notă. Afară de această a doua relaţiune, mai avem şi o descriere franceză contemporană a bătăliei dela Mirăslău, în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1037—1040; iar din studiile sintetice moderne, menţionăm ca cea mai nouă pe acela al generalului *R. Rosetti*, în Memoriile Secţiunii Istorice ale Academiei Române vol. XII (Bucureşti, 1931) p. 131—136. Vezi şi memoriul meu cu titlul: *A miriszlói csata.* (Kolozsvár, 1907) In 4⁰ pag. 15.

197.

Tabăra de lângă Olt, 1 Octomvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către Baba Novac şi tovarăşii săi.

Primind declaraţia sa scrisă că ar trece cu oastea sa de partea ţării, slujind supt porunca împăratului, îl invită să vină în tabăra lor, căutând să aducă cu sine şi pe Mihai-Vodă — viu ori cum se poate — asigurându-l că nu vor avea nici o băntuială, dimpotrivă, s'a hotărît ca Baba Novac să primească un sat bun din partea ţării.

Generosi, strenui ac Egregii domini et amici nobis honorandi. Salutem et officiorum nostorum commendationem.

Az Kegyelmetek levelét meg adák minekünk, melyből értjük, hogy Kegyelmetek mi mellénk, császár eü felsége táborában akarna jőni. Mely Kegyelmetek jó igyekezetit, szándékát Kegyelmetektől jó neven és szeretettel vöttük, hogy Kegyelmetek hátra hagyván az pogán természetű fejedelmet, az keresztyénségnek akar inkább szolgálni. Mely dolognak mi előttünk oly nagy tekinteti vagyon, hogy ha mi vétség Kegyelmetektől ellenünk és ez ország ellen lött volna is, bizonyos legyen Kegyelmetek

benne, hogy soha arról meg nem emlékezünk, teljességgel el felejtve leszen nállunk, sőt inkább Kegyelmetekhez minden jó akaratunkat, szeretettel való barátságunkat készek leszünk meg mutatni. Intvén Kegyelmeteket szeretettel, hogy Kegyelmetek ebben az dicsiretes indulatban semmi uton meg ne tartozzék, hanem bátorságoson mingyárást jöjjön hozzánk, ha lehet penig, ebben munkálódjék Kegyelmetek, hogy az vaidát ő magát is, vagy elevenen vagy mint lehet, közinkbe hozza, melyet valaki meg cselekeszik, elsőben Istentől veszi jutalmát, mi is penig tisztességes, böcsületes jószággal meg akarjuk országul látogatni. Kegyelmetek közzül penig Baba Nowaknak országul immár el is intéztük, hogy egy jó falut adjunk, közönséggel is penig minynyájan Kegyelmetekre oly gondunk leszen, hogy Kegyelmetek mi benünk semmi uton meg ne fogyatkozzék, csak hogy Kegyelmetek késedelem nélkül jöjjön hozzánk, és minekünk bizonyos emberi által adja értésünkre, mikorra és hova lehet Kegyelmeteknek hozzánk való jöveteli. Tartsa meg Isten Kegyelmeteket fejenként szerencsésen.

Datum ex castris ad fluvium Olt positis, die 1. Octobris Anno Domini 1600.

Ezeket mi az mi igaz keresztyéni hitünkre fogadjuk. Ez mellett Kegyelmeteknek ez levélvivőtől szóval is izentünk, Kegyelmetek higyje meg szavát.

D. V(estraru)m Amici

Stephanus Chiaky mpr Pancratius Sennyei mpr Bornamysza Boldisar mpr Stephanus Toldy mpr Bodoni István mpr Mindsenti Benedek mpr

Dely Marko is ez hütünkre bizvást jüttün-jüjjün és mind, valakik vadnak. Senkinek mi tűllünk sem személében, sem marhájokban bántások nem leszen. [1]

Adresa: Generosis Egregiis strenuis et Nobilibus dominis Baba Nowak, caeterisque capitaneis, centurionibus, ductoribus ac universis militibus Haidonum et Rascianorum in exercitu Michaelis Vaivodae existentibus etc. Dominis et amicis nobis honorandis.

Cu mâna lui Mihai-Vodă: БАБА НОВАК.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 84 No. 57.)

Trad. Generosi etc. Ne-au dat scrisoarea Domniilor Voastre, din care înțelegem că Domniile Voastre ar vrea să vină alături de noi în tabăra Maiestății sale împăratului. Care strădanie bună și gând l-am primit dela Domniile Voastre în nume de bine și cu dragoste,

[1] Adăogat la margine, cu mâna lui Ştefan Chiaky.

că Domniile Voastre părăsind pe acel principe cu fire păgână, vreau să slujească mai bine creştinătăţii. Această faptă are atâta preţ înaintea noastră, că dacă ar şi fi vre-o greşală a Domniilor Voastre impotriva noastră până în acest ceas, să fie încredinţate Domniile Voastre că niciodată nu ne mai aducem aminte de ea, va fi uitată cu desăvârşire de noi, ba încă mai curând vom fi gata să ne arătăm faţă de Domniile Voastre cu toată vrerea de bine, prietenia noastră cu dragoste. Sfătuind cu dragoste pe Domniile Voastre ca Domniile Voastre să nu zăbovească în niciun chip în această pornire de laudă, ci cu curaj să vină grabnic la noi, iar dacă se poate să se ostenească Domniile Voastre să aducă între noi chiar pe Voevod, sau viu sau cum se poate; dacă face cineva aceasta, primeşte răsplata dela Dumnezeu şi iarăşi şi noi vrem să-l dăruim în numele ţării cu avere cinstită, de omenie. Iar dintre Domniile Voastre am şi hotărît în numele ţării să-i dăm lui Baba Novac un sat bun, şi iarăşi în deobşte vom avea griji de Domniile Voastre de toţi, ca Domniile Voastre în niciun chip să nu fie scăzuţi din partea noastră, numai să vină la noi Domniile Voastre, fără zăbavă şi să ne deie ştire printr'un om de încredere, pe când şi unde poate fi venirea Domniilor Voastre la noi. Dumnezeu să ţină cu noroc pe fiecare dintre Domniile Voastre. Datum etc.

Acestea le făgăduim noi pe legea noastră adevărat creştină. Pe lângă aceasta vestim pe Domniile Voastre şi prin graiul aducătorului acestei scrisori. Să-i creadă Domniile Voastre cuvântul.

Şi Deli Marcu încrezându-se în credinţa noastră să vie de sârg şi toţi cari sunt. Nu va fi nici o vătămare din partea noastră, nici în persoana, nici în averea nimănuia.

Notă. Odată cu această, Staturile au trimes căpitanilor lui Mihai-Vodă şi o altă scrisoare; *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 148.

198.

Tabăra de lângă Voila, 2 Octomvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către Mihai-Vodă.

Ca răspuns la scrisoarea sa, îi trimit trei boieri, în faţa cărora va putea depune jurământ de credinţă împăratului. Cer însă patru boieri de ai lui ca ostatici, cum şi pe fiul său, fata şi mama sa, cărora le-au dat ca loc de şedere cetatea Jilău.

Illustrissime domine, nobis colendissime.

Kolcsár Radultól és az Nagyságod leveléből az Nagyságod akaratját, kévánságát meg értettük. Azért, hogy az késedelem

miatt fogyatkozás az dologban ne essék, im mi bocsátottuk oda Nagyságodhoz az Nagyságos Teökeoly Sebestyén uramat, császár ű felsége tanácsát, és azonkivűl két fű atyánkfiait : Vitéz Miklóst és Bányai Mártont, kik előtt Nagyságod boérival, országával és minden hadával egyetemben az előbbi kötelessége szerint, császár ű felségének és minekünk is meg eskedjék. Hogy penig ezután is Nagyságodhoz bátorságosban küldhessük fű emberinket, akar mely rendből is, Nagyságod mingyárást négy fű boérit : Ztoikiczát, Udra bánt, Predát és Armas Zawát küldje közinkbe. Kévánjuk penig, hogy Nagyságod mingyárást, az hit[1] meg levén, mennyen be Havasalföldébe. Ezalatt azért Nagyságod el küldjön, és fiát, leányát, anyját, minden kincsét ide hozassa, hogy ez jövendő hétfőre okvetetlen közinkben érkezhessenek. Im az hitlevelet is Nagyságodnak meg küldöttük. Mivelhogy penig aminemű helt : Zebent rendeltük volt nekiek, Nagyságod attól idegen, más böcsületes és alkalmatos helt : Gyalu várát rendeltük nekiek, melyet szinte ugy birhatnak, mint sajátjokat, miglen császárnak ű felségének más dispositiója leszen felőlle. Hogy penig Fogarast az Nagyságod kévánsága szerint nem adhatjuk, Nagyságod jól tudja, hogy az Maria Christiernáé ű fenségéé, módunk nincsen benne, hogy abból disponálhassunk, holott császárnak ű felségének is fogna ellene [kifogása] lenni. Sőt kévánjuk Nagyságodtól, hogy amely lövő szerszámokat onnan, Fogarasból ki vitetett, azokat is Nagyságod vissza adja, hogy ű felségétől érette kedvetlenség reánk ne következzék.

Ami az székelyek dolgát nézi, amely székely had Nagyságod mellett vagyon, azt Nagyságod bocsássa vissza. Szabadságokat penig, minthogy Nagyságod azt jelentette, hogy császár ű felsége akaratjából adta meg nekiek, azt mind Nagyságod, mind penig mi hagyjuk császárra ű felségére ; kinek kegyelmességében hogy Nagyságodnak is nagyobb bizodalma lehessen, mi is országul arra igirjük Nagyságodnak magunkat, hogy ű felségénél készek leszünk Nagyságod mellett törekedni, hogy mint ekedig, ezután is ű felsége Nagyságodat az pogán ellen segitse, és minden kegyelmességgel prosequálja. Nagyságod penig minekünk is mingyárást hitlevelet küldjön, hogy ahová kévántatik, mi is követinket bátorságoson bocsáthassuk. Mindezekről és egyéb dolgokról is

---

[1] Hit=credință, aci cu înțelesul de : hitlevél=act de credință adică salvconduct.

Nagyságodnak az Nagyságod boérától: Radultól, és az mi emberinktől szóval bővebben izentünk. Nagyságod higyje meg szavokat. Tartsa meg Isten Nagyságodat.

Datum ex castris ad possessionem Voyla positis, die 2. Octobris 1600.

Ill^mae Dominationis V^rae

servitores vicini

Stephanus Chiaky mpr Pancratius Sennyey mpr Baltasar Bornemizza mpr Stephanus Tholdi mpr Steph(anus) Bodoni mpr Benedictus Mindszenti mpr Caeterique Status et Ordines universitatis nobilium Transilvaniensem mpr. Nec non liberarum civitatum Saxonicarum mpr.

Adresa: Illustrissimo domino Michaeli Valachiae transalpinae Vaivodae etc. Domino nobis colendissimo.

Cu mâna lui Mihai-Vodă: Păntru să trimit boiarii. (Reprodus în facsimile de *Iorga*, în Studii și documente vol. IV p. 11.)

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 84 No. 57. — Rezumat german, de 4 rânduri în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1056.)

Trad. Illustrissime etc. Am înțeles din scrisoarea Clucerului Radu și a Măriei Tale voia și pofta Măriei Tale. Pentru ca să nu fie niciun neajuns din cauza zăbavei, iată noi am trimes acolo la Măria Ta pe Măria Sa Domnul Sebastian Teökeoly, pe sfetnicul Maiestății Sale Împăratului și în afară de el doi nobili de-ai noștri: pe Nicolae Vitéz și pe Martin Bányai, înaintea cărora să jure Măria Ta cu boierii, cu țara și împreună cu toată oastea, după legământul de odinioară, Maiestății Sale Împăratului și nouă. Și pentru ca să putem trimete și după aceasta mai cu încredere fruntașii noștri la Măria Ta, din orice tagmă, să trimită la noi Măria Ta de sârg patru boieri de frunte: pe Stoica, pe Banul Udrea, pe Preda și pe Armașul Sava. Iarăși poftim ca Măria Ta numai decât, fiind gata scrisoarea de credință (salv conduct) să plece în Țara-Românească. În vremea aceasta Măria Ta să trimită și să fie aduși aici fiul, fiica, mama și toate comorile, ca să poată sosi neapărat la noi până lunea viitoare. Iată am trimis Măriei Tale și scrisoarea de credință. Iară pentrucă le orânduisem loc la Sibiu și Măria Ta e străin de el, le-am orânduit alt loc cu cinste și potrivit: cetatea Jilău, pe care o pot stăpâni ca și când ar fi a lor, câtă vreme Maiestatea Sa Împăratul nu va hotărî altfel. Iar despre aceea că nu putem să dăm Făgărașul, după pofta Măriei Tale, Măria Ta știe bine, că acela este al Alteței Sale Maria Christierna, nu avem chip să putem hotărî despre el, căci chiar și Maiestatea Sa Împăratul s'ar împotrivi. Ba încă poftim dela Măria Ta, să dea înapoi Măria Ta și uneltele de împușcat pe cari le-a scos de acolo din Făgăraș, să nu ne ajungă supărarea Maiestății Sale din pricina lor.

Cât despre treaba cu Secuii, Măria Ta să sloboadă îndărăt oastea secuiască ce este pe lângă Măria Ta. Iară pentrucă Măria Ta

a vestit că le-a dat slobozenii cu voia Maiestăţii Sale Împăratului, acelea atât Măria Ta, cât şi noi să le lăsăm în seama Maiestăţii Sale a Împăratului; pentru ca să poată avea şi Măria Ta mai mare încredere în milostivirea lui, făgăduim Măriei Tale şi noi în numele ţării că suntem gata să ne ostenim alături de Măria Ta la Maiestatea Sa, ca să ajute Maiestatea Sa pe Măria Ta împotriva păgânilor şi de acum înainte, ca şi până acuma, şi să urmărească pe Măria Ta cu toată milostivirea sa. Iară Măria Ta să ne trimită şi nouă de grabă scrisoare de credinţă, pentru ca să ne putem şi noi trimite solii noştri cu încredere, unde este nevoie. Despre toate acestea şi despre alte lucruri am vestit prin graiu pe Măria Ta mai din belşug prin boierul Măriei Tale Radul şi prin oamenii noştri. Să creadă Măria Ta vorbele lor. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta.

199.

Wien, 2 Octomvrie 1600.

Michael Zeller către Hofkammer-Räthe in Prag.

Adeverinţă despre ploconul „solului român" Gaspar Kornis.

Deroselben Schreiben vom 28-isten September negsthin [1] habe ich den 30-isten hernach sambt der für Herrn Kornis Casparn, Wallachischen Abgesandten überschickten gulden Ketten recht empfangen und zu gehorsamber Vollziehung Euer Gnaden Befelchs, weilen er, Herr Kornis, von hier bereit verreist gewest, ihme solliche Ketten bei einem eignen Diener per Posta bis geen Prespurg, allda er noch angetroffen worden, nachgeschickt und solliche ihme von der Kais. Mt. wegen befohlnermasssen praesentirn lassen. Wie er sich nun derenthalber gegen Ihr Kais. Mt. durch Schreiben an mich gehorsambist bedanken thuet, haben Euer Gnaden aus Abschrift hiebei genädiglich zu vernehmben; [2] etc.

Datum Wien, den andern Octobris dieses Sechszehenhundertisten Jahrs.

(Hofkammerarchiv. Wien. Familienakten C-K 186.)

200.

Wien, 3 Octomvrie 1600.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Cere informaţie despre transportul de boi al lui Mihai-Vodă.

Quidnam Dominationes V^rae^ ratione boum Michaelis Wayuodae Wallachiae ad mandata Suae Ser^tis^ superioribus

[1] Dialectal, pentru: nächsthin. [2] Fehlt, liegt nicht mehr dabei.

diebus ad ipsas edita ordinaverint, ubinam illi sint, et quotnam numero, item an non aliqui distracti scitu opus est. Quas propterea amanter et officiose requirimus nos superinde haud gravate informare, boves autem illos iuxta praetacta Suae Ser^tis^ mandata huc pelli curare velint; etc.

(Colecţiune particulară. Ungaria. Copie of.)

201.

Bratislava, 4 Octomvrie 1600.

Ep. Ştefan Szuhay, prefectul Camerei Ungare către Consilierii secreţi din Viena.

La sfatul lui Gaspar Kornis, roagă ca solul-logofăt al lui Mihai-Vodă să fie arestat până ce stăpânul său va declara împreună cu dânsul, de vor fi credincioşi ori nu.

Cum Mag^cus^ Dominus Casparus Kornis non ita pridem hinc domum proficisceretur, inter diversos articulos, quos apud me reliquit, diligenter mihi suaserat, comitem seu socium suum commissae Legationis, Logofeth nuncupatum,[1] tantisper sub custodia detinendum, donec Michael Wayvoda Transalpinae semetipsum declararet, fidelisne esse velit, an vero aliquid adversi moliretur? Quod ipsum Mag^cus^ quoque Bartholomaeus Pezzen hesterna die mihi consuluit; intellexi autem praedictum Logofeth iam isthinc dimissum esse, id cuius consilio sit factum ignoro. Quare cum praelibati domini Pezzen et Kornis censeant, dictum Logofeth diutius adhuc arrestandum, etiamnum id ipsum fieri posset, si non alibi, saltem Cassoviae; etc.

Posonii, 4. Octobris 1600.

Adresa: Ad Dominos Secretos Consiliarios Wiennenses.

(Colecţiune particulară. Ungaria. Copie of)

202.

Bratislava, 4 Octomvrie 1600.

Camera Ungară către autorităţile din Ungaria.

Salvconduct pentru haiducii cari se întorc în Ardeal după ce au însoţit pe drum boii trimişi de Mihai-Vodă spre vânzare.

Nos Praefectus et Consiliarii Camerae Hungaricae Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ universis et singulis Dominis trice-

[1] Însuşi Logofătul Teodosie, venit cu Kornis în solie.

simatoribus, teloneatoribus, pontium, passuum, vadorumque custodibus, aliisque cuiuscumque status et conditionis hominibus, hasce nostras visuris, pariter et lecturis. Salutem et omnem felicitatem.

Proficiscuntur domum versus, in Transylvaniam videlicet, hi praesentium ostensores, qui non ita pridem penes boves Michaelis Wayvodae Transalpinae ad hasce partes transpulsos venerant. Quare vos et vestrum singulos hisce nomine Suae M^tis hortamur et requirimus, ut praefatos Haydones ubique libere redire patiamini. Neque secus feceritis.

Actum Posonii, 4. Octobris 1600.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

203.

Tabăra dela Focșani, 6 Octomvrie 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către soția sa, Barbara Tarnowska.

Salutare de pe granița Moldovei, sperând că în curând va vedea pe Mihai-Vodă.

Jego mości paniej Barbarze Zamoyskiej z Tarnowa, Kanclerzyny i Hetmanowej Koronnej etc. Małżonce mej namilszej.

Moje namilsze serce. Pozdrawiam Waszą miłośc z granice multański. Ciągnę z wojski ku Brasowu. We środę albo we czwartek spodziewam widzieć z Michałem. Proszcie pana Boga abyście pocieszne nowin o wojsku Jego królewskiej mości i o mnie usłyszeli. Z tem Waszą miłośc z Tomusiem panu Bogu poruczam.

Z obozu nad wsią Foxany, 6 dnia Octobra 1600.

Za miłosierdziem Bożem będzie dobrze. Nie frasuj sie.

Waszej miłości uprzejmy małżonek

J. Zamoyski sst.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. Milostiveniei Sale, cucoanei Barbara Zamoyska, din Tarnow, cancelăresei și hatmanei etc. Soției mele celei mai iubite.

Inima mea cea mai iubită. Salutări dela granița Munteniei. Plec cu oastea spre Brașov. Miercuri sau Joi nădăjduesc să văd pe Mihai. Rugați pe Dumnezeu să auziți știri bune despre oastea Maiestății Sale regelui și despre mine. Cu aceasta vă recomand împreună și cu Toma, Dumnezeului iubit.

Din tabăra la satul Focșani, 6 Octomvrie 1600.

Cu ajutorul lui Dumnezeu va fi bine, n'ai grije.

Milostiveniei Tale bărbat iubitor

J. Zamoyski

204.

Kraków, 6 Octomvrie 1600.

Regele Sigismund III către împăratul Rudolf II.

Justifică expediția sa împotriva lui Mihai-Vodă, în locul căruia s'a pus în Țara-Românească Simion Movilă, ajutat chiar de Leși, pentru ca să nu cază cu totul în puterea Tătarilor.

Accepimus literas M^tis^ V^rae^ quibus ad Nos de Valachia scribit, suam illam esse provinciam, et in potestatem M^tis^ V^rae^ a Michaele Radulio Waiwoda de integro redactam, proptereaque ne a Polonis, aut alienis vicinis turbetur suae et nostrae Maiestatis V^rae^ interesse ostendit. Nihil temere, Ser^me^ Princeps, et absque causa vel a nostris susceptum unquam esse vellemus, in iis maxime rebus, quae M^tem^ V^ram^ Caesaream concernant, eamque uti cognatum, et affinem nostrum charissimum observamus. Verum, quod attinet Valachiam nostri Transalpinam vocant, sciebamus nos dudum illam Turcae tributariam fuisse, in eaque Waiwodas pro ipsius libidine constitui, destituique solitos, proximeque Michaelem ab ipso constitutum fuisse, atque iis, qualem se erga nos regnumque et ditiones nostras gesserit, notissimum esse M^ti^ V^rae^ non dubitamus, idque a nobis saepius demonstratum fuit. Notissimae vero sunt eius fraudes, ob quas ab exercitu M^tis^ V^rae^ Duce, vita privari commeruit. Eo igitur ab exercitu nostro profligato, a Valachia pulso, ita sane fuit provincia illa a nobis constituta, ut non modo nostris, verum Christianis etiam rebus hoc praesertim rerum statu praesenti non male consultum videri potuerit. Praefectus erat ei Simon Moldavus, qui pacem cum Turcis colendo, nostram nihilominus authoritatem respiceret. Verum, quod is amotus inde sit, illique Radulio quidam voluntate M^tis^ V^rae^ ut ipsa scribit, substitutus, et quidem re prius nobiscum non communicata, quam erga nos amice, quam ex re Christianitatis ipsiusque adeo M^tis^ V^rae^ illud sit factum, M^ti^ V^rae^ iudicandum relinquimus. Qua etiam in re ita fuit a quibusdam, non postremi nominis viris in eo negotio temperamenti cuiusdam interponendi, quod dum nos exspectamus, prius pulsum esse ex Valachia Simonem cognovimus, quam eiusmodi illud esset temperamentum intelligere potuerimus. Deinde vero consequenter non absque dolore commemorari poterant, perfertur ad nos magnam copiam Radulae partim a Tartaris concisam, ipsum chamum cum ingenti exercitu in Valachiam assumpto penetrasse, ita ut veren-

dum maxime sit, ne vel Simon a Tartaris restitutus, in illorum sit totus potestate, qui antea nostra authoritate nitebatur, vel alioquin provincia illa tota a Barbaris occupetur : quae res quantum Christianitati universae nobisque et ditionibus nostris quantum ipsi M^ti^ V^rae^ incommodi sit allatura, facile est iudicare, Quod ad nos attinet, cum de omnibus rebus gravioribus communicandum nobis sit cum senatoribus nostris, id est in ea quoque causa erit nobis faciendum, ac demum vel per literas, vel per nuntium M^ti^ V^rae^ sufficientius respondendum. Quod ut in bonam partem accipiat, a M^te^ V^ra^ amice postulamus. De caetero M^tem^ V^ram^ Caesaream quam felicissime valere cupimus.

Datum Cracoviae, die 6. Octobris. Anno Domini 1600.

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 98 fol. 235. Copie.)

205.

Tabăra din Comălău, 9 Octomvrie 1600.

Ştefan Chiaky către cancelarul Ioan Zamoyski.

Mulţumindu-i pentru bunătatea arătată, îi comunică că au reuşit să bată pe Mihai-Vodă şi să-l urmărească până în ţara Bârsii, de unde a fugit de trei zile în Ţara-Românească.

Illustrissime domine, domine mihi colendissime.

Quam amanter quamque honorifice Illma Do. V^ra^ de me saepius mentionem facere soleat, cum ex aliis, tum ex ipso domino Moise Zekeli plenius intellexi. Agnosco praeclaram Ill^mae^ Do. V^rae^ voluntatem, quam ut pari gratitudine atque obsequio demerear diligenter operam dabo. Quod vero ad publicum regni huius statum attinet, etsi de eo ex aliis Illma Do. V^ra^ hactenus cognovisse potuit, ne tamen officio meo defuisse videri possem, volui ut Illma Do. V^ra^ de rebus nostris ex me potissimum quam ex aliorum sermonibus cognosceret. Michael Vaivoda, qui in tantum fastigium opibus et potentia excreverat, omnemque spem non in Dei praepotentis auxilio, sed in multitudine copiarum suarum reposuerat, singulari Dei providentia cum universis copiis fusus est atque profligatus, quem nos in Barciam usque insequuti in eas angustias redegimus, ut ante triduum in Valachiam Transalpinam se cum fusi exercitus reliquiis recesserit. Itaque iam afflicta haec patria ab immani crudelissimi hominis rabiae liberata est, quamvis eam rerum faciem ubique reliquerit, ut caedibus, rapinis et incendiis miserandum in modum totam provinciam depopulatus sit. Quapropter, si quibus in rebus Illma Do. V^ra^ operam meam

usui sibi esse posse existimaverit, id, si ab Illma Do. V^ra^ mihi iniunctum fuerit, ea promptitudine a me praestabitur, ut quicquid opera industriaque mea effici possit, officium meum minime sim praetermissurus. Caeteroquin observantiam studiaque mea Ill^mae^ Do. V^rae^ deferens, diuturnam valetudinem felicitatemque eidem a Deo Optimo Maximo cupio.

Datum ex castris ad possessionem Komollo positis, die IX. Octobris Anno Domini M D C.

Ill^mae^ Dominationis V^rae^ servitor

Stephanus Chiaky mpr

Adresa: Illustrissimo domino, domino Ioanni Zamoiski, Cancellario regni Poloniae et generali exercitus capitaneo etc. Domino mihi colendissimo.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Vol. 4 plik 20.)

206.

Wien, 9 Octomvrie 1600.

Camera Aulică către Camera Scepuziană.

Cere informaţie de boii trimişi de Mihai-Vodă spre vânzare şi poprirea banilor din vânzarea lor.

De bobus illis Michaelis Weywodae Walachiae quomodo sese res habeat, semel atque iterum a Do: V^tis^ tum per Ser^tem^ Suam, tum per nos informatio postulata, nondum tamen allata est. Cum vero intelligamus, dictos boves per Do: V^ras^ iam venditos, summamque non mediocrem pro iis numeratam esse: eapropter R^mam^ ac Gen. Do: V^ras^ rursum hisce requirimus, Suae M^tis^ nomine postulantes, velint nos non modo otius de eo informare, sed et pecuniam illam iam acceptam et accipiendam, usque ad ulteriorem Suae M^tis^ aut Ser^tis^ resolutionem, omnino intactam conservare, nec quicquam ex ea erogare; etc.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

207.

Praha, 9 Octomvrie 1600.

Agentul Cesare Florio către Duca di Modena.

Amănunte despre bătălia dela Mirăslău şi numărul morţilor din oastea lui Mihai-Vodă, urmărit şi alungat din Ardeal.

Di Transilvania si ha havuta la confermatione della rotta data al Vallacco, per un Gentil'huomo mandato da Giorgio Basta,

et anco per una Relatione de commissarii Cesarei che sono in quella provincia, et questi confermano anco insieme che del Vallaco non sieno morte più di quattro mila persone, ma aggiungnono però, ch'egli non habbia combattuto con meno di 20 mila dalla sua banda, et che nostri non fossero più de 18 mila, et il Gentil'huomo del Basta, conformandosi quanto al numero, con li commissarii sì per una parte, come per l'altra ; dice poi, quanto a' morti, che non ce ne sieno restati del Vallacco meno di x in xi mila et de nostri non più di quaranta in cinquanta, et con quest' ultimo numero s'accordano pur'anco li commissarii, sì come ogni riscontro è poi conforme in questo, che li Stati mostrassero unanime risolutione di voler mantenersi in fede verso di Sua Maestà et che si andassero radunando in Alba Giulia per dar quegli ordini giuntamente col Basta, che ricerca lo stato presente della provincia.

Nel restante si conformano pur anco tutti gli avvisi, che il Vallacco si fosse salvato con la fuga, ma che difficilmente però si potesse ridurre in sicuro, per haverlo il Basta fatto seguitare da varie troppe di cavalleria, et per essersi anco mossi i villani a tagliarli i passi, come già seguì, quando ammazzarono il Cardinale Bathori ; et fra questo mezo poi ancora ci è qualche nuova che il figlio parimente di esso Vallacco sia stato rotto in Moldavia da Hieremia, il quale fu ultimamente scacciato di quella provincia.

Di Praga, li 9 di Ottobre 1600.

(R. Archivio di Stato. Modena. Carteggio Germania, busta 57.)

208.

Tabăra din Comălău, 10 Octomvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către cancelarul Ioan Zamoyski.

Deoarece după gonirea lui Mihai-Vodă toată ţara stă supt credinţa împăratului Rudolf, îl roagă să intervină pe lângă principele Sigismund Báthory ca nu cumva să intre cu oşti străine şi să îngreuneze starea de lucruri, abia îmbunătăţită după atâtea necazuri.

Ill^me^ domine, domine nobis colendissime.

De statu rerum nostrarum Ill^mam^ D. V^ram^ proximis etiam literis nostris certiorem feceramus, quae quidem Ill^mae^ D. V^rae^ redditae sint, nec ne dubitamus. Itaque Illma D. V^ra^ de nobis ita intelligat, quod excussa tyrannide Vaivodae totum hoc regnum in potestatem Sacrae Caesareae M^tis^ devenerit. Cum autem in-

telligamus Ill^mam D. V^ram una cum Ser^mo Principe Sigismundo Bathoreo, cum numeroso Polonico exercitu appropinquare, intermittere noluimus, quin Ill^mam D. V^ram denuo requiremus. Quamobrem Ill^mam D. V^ram etiam, atque etiam rogamus, ut res nostras aequo iudicio se cum reputare velit, cogitet quam arcte toties praestitae fidei vinculum Sacrae Caesareae M^ti nos obstringat, a quo sine insigni periculo, atque dedecore discedere non possumus, quomodo enim Ser^mi Sigismundi principis voluntati, votoque, de quo iam aliquoties nos literis sollicitavit, satisfacere valeamus, plane non videmus, cum omnes arces a Germanicis praesidiis teneantur. Quod si Sua Serenitas eius est animi, ut inducto peregrino milite provinciam hanc invadendam sibi statuerit, Illma D. V^ra id operam dare dignetur, ut authoritate sua, consilia Suae Serenitatis eo dirigat, ut abstinendum sibi ab eo proposito putet, ne tot incommodis affecta, et intolerabili tyrannide pene oppressa patria hoc quoque malo pressa ad extremum ruat exitium. Quo sane Illma D. V^ra perpetuam nomini suo laudem parabit, nos vero ita sibi devinctos reddet, ut tanti beneficii memoriam nullo unquam tempore ab animis nostris simus abiecturi. Caeterum studio, atque observantiam nostram Ill^mae D. V^rae deferendamus, eandem feliciter valore exoptamus.

Datum ex castris ad possessionem Komolo positis, die 10. Octobris. Anno Domini 1600.

Ill^mae Dominationi V^rae

servitores

Stephanus Chiaky mpr Pancratius Sennyey mpr
Baltasar Bornemizza mpr Franciscus Alard mpr
Stephanus Tholdi mpr Benedictus Mindszenti mpr

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Plik 20 No. 8.)

209.

Tabăra din Comălău, 10 Octomvrie 1600.

Căpitanul Moise Székely către cancelarul Ioan Zamoyski.

Amănunte numerice despre oastea lui Basta şi a lui Mihai-Vodă, care la eşirea din ţară, după înfrângere, era de 12.000.

Illustris ac Magnifice domine, mihi observandissime.

Servitiorum paratissimam commendationem; Istentől Nagyságodnak minden kévánta sok jókat megadatni kévánok.

Nagyságodnak akarám értésére adnom, az itt való állapat mibe legyen. Az római császár ő felsége hada itt ben vagyon,

Basta György uram vagyon véllek, mind lovaggal, gyaloggal vagyon, itélem négyezeren; de mi nem érkeztünk sem az viadalra, sem pedig, hogy csak hadát is láttuk volna Mihály vajdának, ezek pedig, az nemesek, az Nagyságod hadától felette igen félnek és rettegnek. Mihály Vajda pedig Havasalföldébe ment, minden marhástól, feleségestől, gyermekestől; ezt bizonyoson irhatom Nagyságodnak, és ott vagyon, hadat is vitt vélle, mintegy tizenkétezer embert. Potocky uram pedig, hogy megérte ezt, hogy megverték Mihály Vajdát Erdélybe, ide jőni nem akara, hanem kimene Nagyságodhoz Moldovába. Szóval is izentem Nagyságodnak Niakazo János uramtól, Nagyságod higyje meg mindenekből szavát, és mindenekről bizonyossá tegyen Nagyságod. Tartsa meg Isten Nagyságodat.

Datum ex castris ad pagum Komolló positis, die 10. Octobris. Anno Domini 1600.

Ill^{is} ac Mag^{cae} D. V.

Servitor paratissimus
Moyses Zekely de Semienfalva mpr

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Plik 23 No. 9.)

Trad. Ill^{is} etc. Poftesc să se deie Măriei Tale dela Dumnezeu multe bunătăți după toate poftele Măriei Tale.

Vreau să dau de ştire Măriei Tale, cum e starea lucrurilor de aici. Oastea Maiestății Sale a Împăratului râmlean este aici înăuntru, Dumnealui George Basta este cu ei, sunt cu toți călărețiı şi pedestraşii socotesc patru mii; dar n'am ajuns nici la luptă, nici măcar să fi văzut oastea Voevodului Mihai, iar aceştia, nemeşii se tem şi sunt înfricoşați peste măsură de oastea Mariei Tale. Iar Voevodul Mihai s'a dus în Țara-Românească, cu toate averile, cu femeea şi cu copilul; pot s'o scriu de bună seamă Măriei Tale şi este acolo, şi-a dus şi oastea cu dânsul, vreo 12.000 de oameni. Iar Dumnealui Potocky, când a înțeles că au bătut pe Voevodul Mihai în Ardeal, n'a vrut să vină aici la noi, ci a plecat la Măria Ta în Moldova. Am vestit pe Măria Ta şi prin graiu prin dumnealui Ion Niakazo, să-i creadă Măria Ta spusele lui despre toate şi să se încredințeze Măria Ta de toate. Dumnezeu să țină pe Domnia Ta.

210.

Sibiu, 10 Octomvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Amănunte despre bătălia dela Mirăslău cu multe exagerări. După bătălie, Mihai-Vodă a fugit la Făgăraş, dar nesimţindu-se

sigur în cetate, a ars oraşul cu gândul de a intra în Ţara-Românească. Auzind însă că acolo se află oamenii lui Ieremia-Vodă, s'a retras în munţi, trimiţând soli la Basta pentru armistiţiu. La vestea intrării cancelarului Zamoyski în Moldova, generalul Basta a mers până la hotarele ţării spre a le închide ca Sigismund Báthory să nu poată intra în Ardeal.

Aus der Hermannstadt in Sibenbürgen von 10. Octobris Anno 1600.

Was gestalt die Schlacht zwischen dem Michael Weyda und Geörg Basta im September bey Enyed [1] und Marusch Wyuar beschehen, werdt Ihr vor diesem vernommen haben. Dergleichen Niederlag oder Schlacht ist in langer Zeit nicht firgangen. [2] Der Michael Weyda ist 37/m Mann stark, sambt 32 klein und grosse Feldstück, so er bey sich gehabt. Die unseren aber nicht viel über 32/m Mann stark gewesen. Der Allmächtig aber hat wunderbarlicherweis den unsern dergestalt Victorii verliehen, dass sie des Michael Weyda Volk ersten Angriffs dermassen einen Schrecken gemacht, dass sie nicht lang Fuess gehalten, sondern die Flucht genommen, also dass von des Michael Weyda Volk in die 20/m uf der Wahlstatt geblieben, dargegen aber haben die unseren kleinen Schaden an Volk erlitten.

In sollicher Flucht und Schröcken hat sich Michael Weyda noch mit wenig Volk uf Fogerösch gemacht, aber Ihme nicht getrauet, uf solliche Festung wider unser Macht zu verharren deswegen dieselb verlassen, und den Markt in Prandt gesteckt, in Meinung seinen Weg nach der Wallachei zu vernehmen, welliches Landt aber, wider sein Verhoffen, von dem Jeremias Weyda wieder eingenommen worden. Dahero er sich nottrungenlich in dem Gebürg, sambt den seinigen verschanzen miessen, von dannen Er zum Herrn Feldt Obristen Abgesandte geschickt, Ihne Weyda wiederumb zue Gnaden ufzuenehmen. Auch sich vernehmen lassen. Er welle sein Weib, Muetter und Sohn zue Geisseln geben, damit Er desto fieglicher zum Feldt Obristen kommen möge, umb bey der Kayserlichen Mayestät Gnad zu erlangen.

Wie nun Herr Basta als Feldt Obrister in sollicher Handlung mit des Michael Weyda Gesandten gestanden, so kommen gewisse Kundtschaften ein, wie dass Sigismundus Bathory mit Hilf des alten Polnischen Canzlers sambt vielen Türggen, Tartarn

[1] Scris stâlcit: Eyget. [2] Recte: vergangen.

und Pollaggen bis in 100/m Mann albereit an der Moldau und Sibenbürgischen Gräniczen ankommen, auch schon ziemlichen theil seines Volks über das Gebürge bey Meggies gebracht solle haben. Darauf ist Herr Feldt Obriste mit Herrn Zäckhel, sambt dem Landtvolk Ihme Sigismondo entgegen gezogen, weiteren Unrath zu verhindern und den Pass zu verlegen, auch Firsehung zue thuen, damit sollicher Einfall verhiet werden mechte. Michael Weyda aber seyen nach aller Notturft, allenthalben die Päss verlegt, dass Er weder hinder sich, noch fir[1] sich kann.

Herr Feldt Obrister ist gänzlich entschlossen Ihme Sigismondo ein[2] Schlacht zu liefern. Der Herr stehe Ihme bey, dessen Verfolg bericht ich hienach. Sonsten ist das Landtvolk allenthalben guet Kayserisch und begehren auch keinen andern Schutzherrn, als Ihre Kayserliche Maiestät.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 530—531.)

211.

Bratislava, 12 Octomvrie 1600.

Camera Ungară către Camera Aulică la Viena.

În afacerea celor 2024 boi trimişi de Mihai-Vodă, ordonă ca să nu fie risipiţi, ci confiscaţi pe seama vistieriei, după ce s'a aflat că conducătorii acelor boi au început să-i vânză în cirezi de câte o sută. Confiscarea se suprimă însă, dacă se va adeveri că Mihai-Vodă s'a declarat credincios împăratului; dar se susţine pentru alţi 700 de boi ai Moldovenilor, cari n'au achitat taxele de hărminţie, cum ar fi trebuit.

Generosi et Magnifici domini, amici nobis observandi. Salutem et servitiorum nostrorum commendationem praemissa.

Intelleximus, quae nobis Ser^mus archidux Matthias, D. N. C. et V^rae quoque Generosae ac Mag^cae Dominationes de bobus Valachicis tum tertia huius, tum aliis quoque diebus perscripserunt, seseque a nobis informari petiverunt, ubinam illi essent, quotnam numero, et an non aliqui ex iis distracti. Significamus itaque Do: V^ris Generosis ac Mag^cis nos simul atque audivimus Michaelem Waywodam nutare et armenta eius, quae bis mille et 24 capita constituebant, ad hasce partes ultra Vagum pulsa esse diligentem operam dedisse, et quanto accuratius praelibati boves

[1] Dialectal, pentru: für, vor. [2] Recte: eine.

ad rationem Suae M^tis manciparentur, atque illico in hunc finem regestratorem Camerae huius, Ioannem Kerekes, cum specialibus nostris literis ad patres Collegii Selliensis, item provisorem Syntaviensem, necnon ad Dominum quoque Pogrányi Wywarium, ac alios nonnullos in circumvicinis locis habitantes expediveramus, serio eosdem nomine Suae M^tis hortantes, ut diligenter attenti esse velint, ne qua pars boum distraheretur, sed ii omnes ad rationem Suae M^tis confiscarentur.

Interim autem dum haec ageremus, quaestores illi Moldavi, qui penes memorata armenta excubabant, intellecto Michaelis Waiwodae statu, subito ad diversas partes distraxerant, pluribusque personis centuriatim vendiderant. Quod quidem nos illico inhibuimus, curamque illos denuo vendendi tricesimatori Suae M^tis Zempcziensi, Martino videlicet Tuczentallero delegavimus, pecuniamque inde hactenus persolutam hic in Camera intacte asservari curavimus. Dum autem haec fierent supervenit Mag^cus Dominus Bartholomaeus Peczen, qui affirmaret se Michaeli Waivodae per Kornisium et Logofeth nuntios suos praedicta armenta absque solutione tricesimae huc pellendi, et pretio eorum pannum mercandi, ac rursus citra solutionem tricesimae inducendi libertatem a Sua M^te impetrasse, ac ideo nobis praelibatae eius M^tis nomine iniunxit, ut tamdiu pecuniam illam inde collectam intacte servaremus, neque eam ullo pacto distraheremus, donec idem Michael Waywoda semetipsum declararet, fidelisne mansurus esset, an vero hostem se ostenderet? Nam si fidelis, ut speraretur, futurus esset, non tantum hanc pecuniam, sed etiam cuncta eius bona, in Transylvania confiscata, ei rursus restituenda esse. Si vero infidelis erit, tunc primum debere hanc pecuniam ad rationem Suae M^tis conservare, et ad usus eius necessarios convertere; quod nos ita fieri et omnem pecuniam, tam quae iam a boariis exacta est, quam quae imposterum exigetur, in dicta hac Camera usque ad deliberationem Suae M^tis intacte asservari curabimus.

Cum autem hi praelibati quaestores Moldavici, qui penes illa pecora huc venere maiorem partem horum boum Michaelis Wayvodae fuisse, reliquos vero suos, utpote circiter 700 praetendant, eosque sibi hactenus restitui indesinentur, profusis multis lachrimis petierunt, videtur nobis eo, quod Moldavi non minus, quam ipsi Turcae Suae M^ti infensi atque inimici sint, deinde mediae quoque tricesimae solutionem, quam Zakmarii aut Tokaii solvere debuissent, praetextu boum Michaelis Waywodae neglexe-

rint, sicque proventus Suae M^tis defraudaverint, boves illos, quos ad se pertinere astruunt, iustum et legitimum contrabandum ac merito confiscandos esse. Nihilominus Do : V^rae Generosae ac Mag^cae viderint, quid amplius cum istis sit faciendum. In reliquo easdem prospere valere optamus.

Posonii, 12. Octobris. Anno 1600.

Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis Camerae Hungaricae Praefectus et Consiliarii

Adresa : Generosis et Mag^cis Domino N. Praefecto, caeterisque Sacrae Caesareae Regiae M^tis Camerae Aulicae Consiliariis etc. Dominis et amicis nobis observandis.

(Colecţiune particulară. Ungaria. Concept.)

212.

Wien, 13 Octomvrie 1600.

Camera Aulică către Camera Scepusiană.

Zoreşte să predea omului trimis informaţia trebuincioasă despre starea lucrurilor cu boii româneşti.

Quandoquidem praeter omnem nostram spem, illa aliquoties, tum per Suam Ser^tem tum [per] nos a Dominationibus V^ris ratione boum Walachicorum postulata informatio, necdum ad nos pervenerit, id quod nobis mirum accidit : eapropter re ita postulante *Vă trimitem* Camerae Aulicae familiarem, *ca să-i predaţi informaţia mult dorită, neuitând că* e pecunia autem illa per venditionem boum collecta, usque ad resolutionem Suae M^tis vel Ser^tis nihil erogabunt.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

213.

Bratislava, 14 Octomvrie 1600.

Camera Ungară către autorităţile din Ungaria.

Salvconduct dat boarilor moldoveni cari merg la Viena.

Nos Praefectus et Consiliarii Camerae Hungaricae S. C. Regiaeque Maiestatis. Notum facimus universis et singulis, praesentium ostensores Moldavos boarios, qui hisce diebus armenta Michaelis Wayvodae Transalpinae ad hasce partes pepulerant,

Viennam causa negotiorum suorum expediendorum proficisci. Quare rogamus omnes et singulos hasce praesentes nostras lecturos et visuros, ut memoratos boarios ubique pacifice ire et redire permittant, et per suos permitti faciant.

Actum Posonii, 14. Octobris 1600.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

214.

Wien, 14 Octomvrie 1600.

Camera Aulică către Camera Scepuziană.

Cere informație amănunțită despre boii românești.

Accepimus modo informationem Do : Vestrarum de bobus Walachicis 12. huius praescriptam, verum cum ex ea non intelligatur quantinam par boum illorum venditorum, quantum pro iis iam numeratum ibidem exstet, et quando reliquum solvendum sit : eapropter Do : V^ras^ R^mam^ ac Generosas porro requirimus, amanter petentes, ut et de eo nos otius informare velint.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

215.

Venezia, 14 Octomvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Constantinopol și Ardeal.

Oferta lui Mihai-Vodă sultanului nu se va primi după știrea înfrângerii sale, primită după sosirea solului său la Poartă. Relațiunea contelui Cavrioli la Praga despre bătălia dela Mirăslău.

Di Venetia li 14 di Ottobre 1600.

Per lettere di Costantinopoli delli 12 passato avisano che alla Porta si trovava un Agente del Valacco, il quale offeriva per la riconcilatione del suo Signore al Gran Turco 30/m tallari di tributo, oltre alla sua somministratione de genti et vettovaglie dell'essercito Turchesco, offerendo dar per osservatione della sua offerta un figliolo[1] per ostaggio. Ma pareva non fusse troppo ascoltato, et all'arrivo in Costantinopoli della nova della sua rotta, si tiene che non solo non potrà ottenere dal Gran Turco quanto dimanda, ma che debba esser sprezzata la sua offerta.

[1] Greșit : una figliola ; exact în extrasul german al avizului *ibidem* p. 512.

Scrivono di Praga delli 2 stante ... che la mattina alli 29 del passato arrivasse corriero et poi la sera il Conte Tomaso Cavriolo Cavaliere Bresciano, spedito dal Sig^r Giorgio Basti per dar conto a Sua Maestà del vittorioso conflitto seguito contro Michele Vaivoda, con morte di 10/m tra Valacchi et Casachi, et fuga del Vaivoda mortalmente ferito, quale non haveria potuto campare o morto, o prigione per l'odio mortalissimo de quei popoli contro di lui, sì come anco li suoi tesori raccolti a Fagaras, castello nel mezo della Transilvania, con sua moglie et figliolo si riputavano presi. Al qual Basti l'Imperatore habbia dato ordine di usar ogni possibile mezo acciò esso Valacco, benchè sconfitto, gli habbia a restar amico, con tutto che l'animo suo fusse sinistro contro Casa d'Austria, alla qual, se haveva questa giornata, pretendeva di mover guerra per la ricuperatione di Saccomar, Tocchai, Kálló, Bátor già [1] residenza dell' Eccellentissimo Sig^r Baldassar Bathori, Varadino et altri luoghi, come membri della Transilvania sottomessa in fatto sotto il suo dominio.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 517.)

216.

Bratislava, 15 Octomvrie 1600.

Camera Ungară către Camera Aulică.

Hotărîre în chestiunea boarilor români, cari şi-au adus boii, fără să achite taxele vamale.

Accepimus Do : Vestrarum ac Magnificarum literas ... quibus se ... super negotium boum Michaelis Wayuodae ad has partes pulsorum ... informari cupiunt *şi cu toate că V'am scris* duodecima praesentis, [2] *Vă informăm,* boves illos iam antea per Moldavos venditos fuisse, pactaque inter ipsos inita *să-şi reţină preţul lor.* Cum autem dicti boarii, qui penes pecora ipsius Michaelis Wayvodae suos etiam boves huc expulerunt, tricesimae non satisfecerint, et hac ratione fiscum Suae M^tis defraudarunt, legitimum ac iustum contrabandum esse, nec ipsis memorata pecora restituenda esse ; etc.

Posonii, 15. Octobris. Anno 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

[1] Scris stâlcit, după dictat : Calobatorgia.

[2] A se vedea mai sus sub No. 211.

217.

Wien, 17 Octomvrie 1600.

Camera Aulică către Camera Scepuziană.

Să se confisce acei 700 de boi ai negustorilor moldoveni, aduşi fără achitarea dărilor, păstrând intact banii obţinuţi până acum din vânzarea boilor româneşti.

Ea, quae Dominationes V^rae^ 12 et 14. huius de bobus Walachicis ad nos perscripserunt accepimus ac porro Suae Ser^t^ transmisimus.[1] Ad quaestores vero Moldavos praetentosque per ipsos boves septingentos, quos suos esse nunc asserunt, quod attinet, cum ii dictos boves sub praetextu boum Michaelis Waiwodae, non soluto Tricesima expulerint, atque ita M^tem^ Suam suis pro proventibus defraudarint, iustum ac liquidum contrabandum id esse negari non potest; quod et merito confiscandum. Ut autem illis ultra hanc commissam fraudem expensae adhuc subministrentur, nec id quidem consultum videtur, quo tamen domum redire ac e M^tis^ Suae sumptibus eximi possint, non abnuimus, quin ipsis soluto arresto (siquidem boves omnes iam ad rationem Suae M^tis^ mancipati) necessariae saltem expensae superfluitate exclusa subministrentur, id quod R^ma^ ac Gen. Dominationes V^rae^ fieri, pecuniam autem illam omnem iam perceptam, ac deinceps percipiendam, etiamnum uti offerunt usque ad resolutionem Suae M^tis^ vel Ser^tis^ intacte conservari curabunt; etc.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

218.

Leţfalău, 21 Octomvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către Ştefan Chiaky.

Pentru răsplata meritelor sale războinice şi publice, îi dau drept de stăpânire peste toate averile mobile şi imobile ce va fi cucerit ori le va cuceri dela boierii şi oamenii lui Mihai-Vodă.

Nos Proceres, Magnates, caeterique Status et Ordines Universitatis nobilium Transsylvaniensium etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod etsi rerum omnium vices, momentaque, regnorum guber-

[1] Publicate sub No. 211 şi 214.

nationes, et Rerumpublicarum quieta tranquillaque administratio ab unica praepotentis Dei providentia, nutuque pendent, non exiguam tamen laudem illi etiam merentur, qui ad clavum gubernandae alicuius Reipublicae constituti, omnes suas actiones, curas et labores eo potissimum conferunt, ut et quietis, pacatisque rebus conservationem comparare et perturbatis opem auxiliumque patriae ferre soleant : Qui quidem moderatiores quanta non solum laude ab externis, verum etiam a civibus amore, cultu, observantia et singulari quadam gratitudine prosequendi sint, nemo est, qui non intelligat. Cum igitur nos quoque immanissima crudelitate et barbarica Michaelis Vaivodae Transalpinensis tyrannide aliquandiu pressi fuissemus, non defuit Deus votis nostris, qui Spectabili et Magnifico domino Stephano Chiaky Consiliario et Generali capitaneo exercituum Transylvaniensium eos spiritus indidit, ut in tanto patriae periculo praestantissimam de se et optimi civis, et amantis patriae parentis existimationem cum summa nominis sui laude praebuerit. Postquam enim crudelissima Vaivodae rabies eo sceleris progressa fuerat, ut pulcherrimam patriae libertatem barbarica tyrannide oppressisse, iura sacraque omnia non iam violasse, sed penitus avertisse, et quod summum est, extremum huic provinciae periculum intentare videretur. Is primus atque praecipuus inter omnes patriae cives exstitit, qui se Ducem, authoremque vindicandae in libertatem patriae restituendorum iurium, evertendaeque crudelissimae tyrannidis sponte alacriterque exhibuerit. In quo quidem perficiendo nullis laboribus, curis, vigiliis, nullisque sumtibus non vitae, non fortunis, nec ullis denique rebus, quae in vita solent esse charissimae, parcendum sibi existimavit, tantumque eius industria et opera emicuit, ut in re militari non minus praestantissimi ducis, quam militis officio functus fuerit. Accessit illud etiam ad cumulum meritorum suorum, quod postquam regni Poloniae cancellarius numerosissimo exercitu Transsylvaniam ingressurus, et parte copiarum duce Moise Zekely diverso itinere in hanc provinciam immissa, ipse cum universo exercitu non longe a finibus abesse, atque intra biduum huc penetraturus esse diceretur, eius potissimum consilio, opera, prudentia, placidissimisque literis cancellarius a proposito abductus in alias partes, versus Valachiam cum exercitu secesserit : Nos igitur nolentes tantorum beneficiorum, meritorumque suorum memoriam ab animis nostris abiicere, et si id minime propter summam modestiam suam a nobis postulare videretur, sed longe amplissimum sui praemium conservatae per se, et in libertatem

vindicatae patriae gloriam existimaret, voluimus tamen singulare quoddam gratitudinis nostrae exemplum in eo ornando declarare, ut hac ratione maiores ipsi stimulos ad praeclarissima quaeque pro patria subeunda adderemus; Itaque quicquid usquam rerum pretiosarum, aurearum et argentearum, pecuniarum, et in genere quarumcunque rerum ex manubiis de bonis Boerorum, Rascianorum, Valachorum, Graecorum, alteriusque cuiusvis nationis hominum Michaeli Vaivodae addictorum, in quibuscunque huius provinciae locis, civitatibus, oppidis, villis et possessionibus interceptis hactenus consequutus est, vel in futurum etiam consequuturus quomodocunque esset, id in universum ex mera et liberali gratitudine nostra eidem domino Stephano Chiaky, ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis dandum, conferendum et condonandum duximus, idque perpetuum gratitudinis nostrae symbolum apud eos exstare voluimus, quemadmodum damus, conferimus et condonamus, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante.

Datum in possessione Leczfalva, die vigesima prima mensis Octobris. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo.

Pancratius Sennyey mpr Baltassar Bornemyzza mpr Franciscus Alard mpr Stephanus Tholdi mpr Stephanus Bodoni mpr Benedictus Mindszenty mpr Ladislauus Thoroczkaj mpr Joannes Gieroffi de Kiskapus mpr Nicolaus Vitez mpr Andreas Bogatj mpr Gabriell Haller mpr

Pe dos, cu mână contemporană: Mihali Vaida és hozzá tartozó Boerok jovairul való donatioja az Erdeli statusoknak.[1]

(Archivum Comitum Csáky. Budapest. Fasc. 3e No. 1.)

Notă. Dintre cele 12 peceți anulare, acoperite cu hârtie, trei sunt camee romane, destul de dese în Ardeal, opt poartă stemele nemeșilor signatari, iar două au rămas goale, semnătorii respectivi neavând inele la îndemână.

[1] Pe românește: Actul de danie al Staturilor Ardealului despre averile lui Mihai-Vodă și a boerilor.

219.

Tabăra dela Ploești, 21 Octomvrie 1600.

Cancelarul Ioan Zamoyski către vicecancelarul Petru Tylicki.

În privința amănuntelor biruinții sale asupra lui Mihai-Vodă se referă la scrisorile sale către rege. Primejdia Ardealului din partea Tătarilor.

Nie będę rozwodził się z pisaniem do Waszej miłości nowin, które z łaski Bożej szczęśliwe są, o pogromie nieprzyjaciela tego Michała. Będziesz Wasza miłości raczył o nich z listów tych, które ku Jego królewskiej mości piszę, gdyż Waszej miłości tajne nie będą, wyrozumieć, i proszę Waszą miłość abyś je Jego królewskiej mości oddać i przeczytać raczył. Dołożę dalej, iż ziemię Siedmigrodzką widzę być in summo periculo, i od Tatar, gdyż a to Car Tatarski pisał, iż Nohajców wojska wielkiego oczekiwa, i za zmarznieniem rzek chce tam; i także od Turków, aby, już za tem zniesieniem Michała przez wojsko Jego królewskiej mości, nie garneli się tam zewsząd? Bo bez pochyby wstydzić się tego będą poganie, iż tak małemu człowieku nie mogli przez tak wiele lat zdołać, i teraz jakoby swoję potencją nad Siedmigrodami okazać będą chcieli. Ażeby jem tam wytrzymać miano, zgoła wątpię. Z tem powtóre uprzejme służby swe w miłościwą łaskę waszej miłości zalecam.

Dan z obozu nad Plojesztem, dnia 21 Octobra roku 1600.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. Nu mă voiu întinde pe larg cu scrierea ştirilor despre înfrângerea vrăjmaşului Mihai, cari prin mila lui Dumnezeu sunt favorabile. Milostivenia Ta se va mulţumi de a le afla din scrisorile ce le scriu Maiestăţii Sale regelui, căci ele nu vor rămâne în taină Milostiveniei Tale, rog Milostivenia Ta a le preda şi citi regelui. Mai trebue să adaog că văd Ardealul în cea mai mare primejdie, atât din partea Tătarilor, căci hanul Tătarilor scrie că aşteaptă o oaste mare a Tătarilor Nogai şi după ce râurile vor îngheţa, va merge într'acolo, cât şi din partea Turcilor, cari acuma după nimicirea lui Mihai prin oastea Maiestăţii Sale Regelui, vor tinde să nu se adune acolo lume din toate părţile. Căci fără îndoială, păgânii vor avea ruşine, că n'au putut învinge un om aşa de mic în atâţia ani ce au trecut şi acum vor voi să-şi arate puterea în Ardeal; mă îndoiesc dacă acolo ar putea să li se opuie rezistenţă. Cu aceasta recomand iarăşi slujbele mele supuse milei Milostiveniei Tale.

Dat în tabăra dela Ploeşti, în 21 Octomvrie a anului 1600.

220.

Wien, 23 Octomvrie 1600.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Ordonă să se predea omului trimis suma adunată din vânzarea boilor trimişi de către Mihai-Vodă, care se va vărsa în folosul cheltuielilor de război.

Decrevit Ser^mus archidux Austriae Matthias etc. per literas suas 17. huius ad nos datas, simul ac clementer iussit, ut tum pecunia illa universa ex venditione boum Walachicorum iam collecta et deposita, et adhuc deponenda, isthic levatur, ac huc in officinam solutionum bellicarum (in secreto tamen, et ut istud omni silentio regatur) quamprimum perferatur, in solos usus bellicos convertenda; tum ut Serenitas Sua informetur, quantos illorum boum fuerit numerus (quorum ipsa bis mille ducenta capita fuisse intellexerit) quanti item, et quibus illi venditi, et quorsum pulsi fuerint. Ad exequendum igitur mandatum illud expedivimus cum praesentibus servitorem solutoris Suae M^tis bellici, qui pecuniam illam levet atque huc perferat; cui et Do. V^rae R^ma ac Generosae eam ita assignari, nos autem de superioribus quaesitis, et quanta etiam de bobus illis tricesima competat, quamprimum edoceri facient; etc.

(Colecțiune particulară. Ungaria. Copie ot.)

221.

[Bucovel, 23 Octomvrie 1600.]

Cancelarul Ioan Zamoyski către nunțiul Claudio Rangone.

Motivele pentru cari a intrat în Moldova și Valahia. Nobilimea ungară din Ardeal ne mai putând suferi cruzimile lui Mihai-Vodă, s'a răsculat împotriva lui, și ajutată de George Basta, l-a bătut. El însă cu Secuii și alți ostași voind să intre din nou în Ardeal, Zamoyski a trimes în ajutorul Ardelenilor pe căpitanul Iacob Potocki. Dorind să meargă și el odată cu dânsul în Ardeal pe la Brașov, a dat peste oastea lui Mihai-Vodă la râul Teleajenul, bătându-l. Amănunte despre bătălia depe Bucovel.

Ill^me et R^me domine, domine et amice charissime et observandissime.

Mutatum esse Transylvaniae statum, non dubito Illma et R^ma D. V^ra cognovisse. Nec mirum. Homo crudelis, se ipse in dies crudelior esse coeperat. In miseram nobilitatem, tyrannica saevitia grassabatur. Exstinctam funditus cupiebat. Viri nobiles ad extremam rerum suarum salutisque desperationem redacti, arma contra tyrannum sumpserunt; iunxit sese iis Georgius Basta copiarum Caesareae M^tis in Hungariae parte praefectus, atque ita cum tyranno proelio decertarunt, ut exercitus sui detrimento accepto, Fogarasum sese cum uxore et liberis, universaque sua

gaza reciperet. Reintegrandi tamen belli consilia mente agitabat. Convenerant ad illum, ex ulteriore Valachia et Moldavia, evocati exercitus Siculorum unice illi deditorum omnis multitudo. Exercitum ingentem confecerat: Regnum rursus spirabat. Sed cum Regiae M^tis exercitus, cui Sacra R. Maiestas partes dedit Michaelis ulciscendi, non tam propositum suis in consiliis haberet, ut eum pene insequeretur, quam ut illi quocumque posset loco occurreret, praemiseram ex media Moldavia, itinere Tatruszano [1] in Transylvaniam, cum parte equitatus, generosum dominum Jacobum Potocium; de cuius adventu certior ille factus, cum non longe a suis castris esse audivisset, totum exercitum Suae R. M^tis venisse existimans, movit in Transalpinam Valachiam, quam esse vacuam putabat. Interea alio itinere versus Brasoviam exercitum Suae R. M^tis ipse ducebam, me illi, id quod accidit, occursurum coniectans. Nam ille superato Alpium iugo, cum ad radices montium pervenisset, qua planities Transalpinae explicatur, signa exercitus Suae R. M^tis offendit et fretus tum locis, tum copiis, quarum ad quinquaginta millia numerum habebat, belli fortunam tentare decrevit. Sub montibus Valachiae solum molle et cretosum est, amnibus non adeo frequens: quo fit, ut ineunte vere, cum multa glacie et plurima nive, rigidi montes, sole tepefacti liquescunt praecipiti diluviei et ruentibus ingenti impetu torrentibus cedat, et in altissimas fossas deprimatur, praeruptis utrinque ripis, intuitu horribiles. Hae, propter graminum herbosam altitudinem, non ante cernuntur, quam ad ipsas ventum sit, ad latus montes sunt. Ex loci natura coepit consilium. Et Dominico quidem die Idibus Octobris ad Nahaienum positis post montem Slenu castris, cum partem copiarum cales insidere iussisset, partem in monte Sleno collocasset; qui cales insederant, deiecti et concisi sunt, qui vero montem coeperant, repetito impetu fusi, alii metu perterriti in castra continenti cursu refugerunt. Die vero Lunae ante diem XV Calendas Novembris, [2] cum potestatem pugnandi facturum hostem sperarem, instructa acie versus illum duxi; ille planitiei naturae peritus, margines fossarum insidere, nostros morari; deiectus inde, rursus, proximas alias imbrium hibernorum labes capere. Nam modicis intervallis, alia aliam, perinde atque arte manuque ducta excipiebat. Ad extremum Regii exercitus impetum, cum ferre non posset, obiecta

[1] Şters şi scris de Zamoyski Bistrica; pe câtă vreme cuvântul de Tatrusz (Trotuşi) se potriveşte mai bine.

[2] Adică 16 Octomvrie 1600.

fossa, campestria tormenta ictum non perferentia explosit. Ardebat Regius miles incredibili studio pugnae capessendae. Sed iniquo loco, labente die, proelium committere non erat consilium. Unum atque alterum tormentum, quae protinus adduci poterant, globum hostilem, compluribus prostratis disiecit. Hostis in terrorem coniectus,[1] in angustias montium sese coniecit. Tandem die Veneris ante diem undecimum Calendis Novembris,[2] castra, loco natura munito et difficili, Bucovel incolae vocant, posuit. Cingitur is locus ab Oriente et Septemtrione et Occidente montibus, versus Meridiem est apertus, in medio planities castris ponendis et exercitus aciei instruendae idonea. Quae pars montium porrecta versus Orientem, spectat in Meridiem; habet silvam multa quercu et alno perdensam, quae vero ab Occidente in Meridiem sese explicat, eam alluit amnis, Telezion vocant populares, planitiem adlabens, in plures ramos insulas efficientes, illice vestitas impeditis et cavis ripis divisus praeceps fertur, altitudine pectore tenus. Locus prorsus ita comparatus a natura, ut neque a tergo, neque a lateribus, qui in eo consedisset posset circumveniri. A fronte etiam Meridiem spectante, qua patebat ad hostem aditus, flumen diversis tortuosum ramis arduum ripis quinquies equiti peditique transeundum: insulae vepribus et viminibus ad tegendas insidias aptae, postremo nemus duorum iugerum latitudine, longitudine maiori obiicitur. Huc ille solitus erat, quoties vel a Turcis, vel a Tartaris urgebatur confugere: et utrosque magna strage natura loci adiutus profligavit. Ad haec eius castra, quae a Polonicis castris uno milliari aberant, duo omnino itinera ducebant, alterum convalle per flumen, alterum per superiora loca fert recte ad sinistrum latus, qua se montes in planitiem demittunt. Huc duxi. Ante auroram ex Orientem profectus tertia diei hora ad hostem exercitus pervenit. Stabat ille instructa acie. Exercitum Sacrae R. M^tis convalle media ad se venturum arbitrabatur. Spem omnem collocaret in peditatu, cum tormentis in insulis et silva recondito, qua exercitus Sacrae R. M^tis progrediendum erat. Ipse cum instructo exercitu in planitie pro castris substitit, octo maximis aciebus. Et imprimis nemus illud hostile et insulae fluminis, quid insidiarum haberent

---

[1] Şters: cum Regium exercitum omnibus rebus superiorem esse animadverteret.

[2] Scris greşit: duodecimum Calendas Novembris în loc de undecimum, căci Vineri, ziua bătăliei a căzut la Octomvrie 1600 adică înainte de calenda 11 a lunii Noemvrie.

existimavi explorandum, in sinistrum latus montis, qua despectus in hostem erat tormentis bellicis deductis. Quae cum hostem in silvis et dumetis latentem aperuissent, neque ex loco edito in depressa et humili valle delitescentibus, damnum quale voluissem inferrent : protinus peditatus S. R. M^tis^ partem et Cozacos Nizovios in eos immisi. Quos cum neque fosse, neque flumen, neque vepres morarentur, et omnia ex difficilibus et arduis animi magnitudo facilia et prona effecisset, non tulerunt hostes impetum. Acriter ibi pugnatum est : magnus numerus hostium caesus. Tum etiam turmae Regiae impetum in acies hostiles fecere. Ubi suorum fugam hostis animadvertit, nudatam silvam caesum peditem equites pulsos, foedo primi sui consilii eventu perturbatus inops reliqui consilii, fugae se mandavit. Reliquo ipsius exercitui tantus terror incidit, ut immissis equis pars montes altissimos peteret, pars ad calos refugeret, pars in aversas convalles sese coniiceret. Multi ab insequentibus eos equitibus caesi, multi capti. Signa militaria maiora nonaginta quinque relata, praeterea tormenta bellica compluria. Inde victorem exercitum, in castra sub ipsum solis occasum reduxi. Atque ita in hominem periurum osor periurii Deus numen suum declaravit. Magni refert Ill^me^ Domine in hanc Valachiam in potestate et fide Suae Regiae M^tis^ esse, et arbitratu ipsius palatinum constitui, qui tantis per dum opus sit temporibus obsequatur. Nulli montes, nullae arces, nulla locorum iniquitas ad Bizantii moenia intercedit. Unicus Danubius instar propugnaculi obtinet. Huius transmittendi, quoties opus sit, facultatem habere, maximum est momentum, ad eam, quam dudum Christiana Respublica victoriam exoptat. Idem istud, quoties de bello Turcico mentio inciderat Stephanus Bathoreus, magnae Rex prudentiae, et imperator usu rei militaris excellenti sentiebat, et pro media adeptae victoriae parte Danubio potiri ducebat, ut hoc bello, quo Sacrae R. M^tis^ exercitus, iniuriam ipsius Maiestati illatam persequitur, commune quaeratur Christianae Reipublicae emolumentum.

Nunc ad illa prima redeo. In magno metu sum de Transylvania. Tendit contra eam cum exercitu Turcarum Bassa, tendit Tartarorum Chamus, cum suis Tauricanis Nohaiorum, magnis auxiliis ferae gentis et bellicosae. Magni roboris est, tot exercituum impetum sustinere. Non est meum dare consilium Caesareae Maiestati, sed existimarem utiliter Caesaream M^tem^ facturam, si Sua Maiestas dissimulet, et talem ei provinciae patiatur eligi palatinum, qui pacem cum Turcarum imperatore conservet, rei

vero Christianae totus sit deditus, ac in potestate sit S[anctissimi] D[omini] N[ostri] et Caesareae ac Regiae Poloniae Maiestatum, ut interea a tot calamitatibus, haec perdita provincia respiret; praesertim cum non intelligam, quem fructum Caesareae M^ti possit, ut nunc est, afferre tot bellis fracta et adeo intestina dissensione, rebus suis accisis haec provincia. Hoc ego ad Ill^mam D. V^ram pro amicitia scribo, ut haec eadem Sanctitati Suae proponat, cui ego me totum iam pridem devovi. Opto Ill^mam et R^mam D. V^ram bene valere.

Datum ex castris [ad Bukobyl positis, 23. Octobris 1600.]

Pe margine cu mână contemporană: List Jana Zamoiskiego do Nuncyusza Papiezkiego Przyiaciela temuż.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Archivum Jana Zamoyskiego Seria I. Tom. I. Fasc. 3. No. 40. Concept cu multe îndreptări de mâna lui Zamoyski.)

Notă. Data acestei scrisori de o deosebită însemnătate o luăm şi punem din scrisoarea cancelarului Zamoyski adresată Staturilor şi Ordinelor din Ardeal despre biruinţa sa asupra lui Mihai-Vodă,[1] cu atât mai mult că aflăm în ea cuvinte întregi identice cu acelea din scrisoarea de faţă.

222.

[Bucovel, 24 Octomvrie 1600.]

Cronica campaniei Leşilor în Moldova şi Tara-Românească.

Ziarul militar al unui Polon nenumit despre mişcările oştirii cancelarului Ioan Zamoyski în Moldova, între 21 Septemvrie şi 24 Octomvrie 1600 şi despre bătălia depe Bucovel.

Sequitur quod factum est in Valachia et Moldauia cum Michaele.

Vigesima prima die Septembris castra ad alteram partem superiorem Soczauiae sunt translata. Vigesima autem secunda iter ex castris Soczaviensibus versus Transilvaniam susceptum, relictis ad obsidendam arcem certis cohortibus, videlicet una cohorte peditum Prutenicorum, et una cohorte equitum, utrisque praeficitur Szucki. Tunc quoque Hieremias palatinus ante aliquot dies iuramentum sibi per Ducem oblatum apertis verbis respuit, illud autem complectebatur tum unionem Moldaviae cum regno Poloniae, tum etiam aliam, quam hucusque exstiterit pa-

[1] Publicată de Szádeczky *op. c.* pag. 393—394.

latinum constitutionem, quae afflictum tot tempestatibus Valachiae statum in tranquillum aliquando portum esset deductura, quae res Ducem laesit et de alio palatino cogitationem illi inierit.

XXIII. Ultra fluvium Moldavam.

XXIV. In opposito Niemiec oppidi fit castrorum metatio, quo significatur saucium Szuckium, dum excursionem fecisset, Kapturi Janus[1] quinque excursorum occidisse, alios vulneratos retro in aciem repulisse.

XXV. Ultra oppidum Romanowe targi castra ponuntur, ad quae Valachus unus accurrit, nuntians sub Alba Julia Michaeli ab Ungaris ad triginta millia esse caesa, ipsumque inde ad castra filii aufugisse.

XXVI. Ante oppidum Bakow.[2]

XXVII. Post oppidum supra fluvium Bistricam.[3] Interea literae Valachorum circa Kapturi Janus in arce Soczaviense existentium adferuntur, quibus dimissionem ex arce liberam petunt, quod factum esse opera Kapturi Janus existimatur, qui gentem sibi consumentem annonam et aquam ebibentem, cuius penuria laborare dicitur, ex arce velit emittere, ut diutius in defensione persistat. Permisit tamen Dux exercituum mulieres et pueros omnemque imbellem sexum ex arce cum vitae securitate egredi. Ad castra eadem septem internuntii Kozakorum veniunt, ex quibus quatuor ad Regem mittuntur cum nuntio quoque exercituum Ducis, ratione consequutionis stipendii. Duo ad Kozakos remissi cum informatione qua proxime exercitum tendere debeant, unus relictus, qui significare Kozacis est promptus, quando cum Duce coniungere se sit necesse, separatim enim et ipsi, et Dux progredi gentem Kozakorum nolunt, et propter victus commoditatem, et propter altercationes exercituum effugiendas. Iidem nuntii Kozakorum rettulerunt proditionis reum compertum Koskam, suum ducem, quod cointelligentiam haberet cum Michaele, catenis et compedibus iunxisse, ad Generalemque exercituum omnes Kozakos eundem ducere, et iam alterum ducem dictum Hauritko sibi praefecisse, cui etiam ab Illustri duce Zamoiscio certa sunt missa honoraria.

XXX. Ultimaque Septembris. Castra ante silvam Low Wielki dictum ponuntur, ad eademque tam a Jacobo Potocki, quam a Sekel Moize, qui in Transilvaniam cum septem millibus hominum ex castris Soczaviensibus praemissi erant, literae adferun-

---

[1] Recte: János = Ioannes. [2] Erratum: Baczov. [3] Bistrzicam.

tur, quibus se a civitate Bistrica et certis aliis benignissime significant exceptos, Michaelemque sub Alba Julia a Transilvanis esse profligatum; caeterum se enixe curari, quomodo alteram partem montium, qui sunt exercitui transeundi Dux exercituum securum ab omni periculo et concursu Transilvanorum, qui in dies maior ad castra confluit munitam inveniat.

Prima Octobris silva Wielki Low transitur ad fluviumque Bekaczin castra metata, huc primo Kossakowski, deinde sequenti die Kotelnicki cum quingentis Kosacis a Michaele aufugiunt, qui referunt se cladi exercitus Michaelis ad Albam Juliam 18. Septembris per Caesarianos, Transilvanos, duce Chiaky factae interfuisse, Michaelemque ibi octo millibus peditum, duobus fere millibus equitum, tormentis aeneis triginta, totisque castris amissis, ad ipsos fines, montes scilicet Transilvaniae celeri fuga aegre se recepisse, iamque inde matrem cum thesauris et omni gaza in Multaniam ad arcem quandam esse praemissam, sperari Michaelem eandem sequiturum, caeterum et Kozakorum in illo ipso ad Albam Juliam conflictu sexcentos esse caesos, illorumque generalem Branicki occisum. Sic Deus iustas virga ferrea hoc reliquum Kozakorum ad suam gentem castigatos compulit, licet adhuc pars illorum apud Michaelem haereat.

Tertia Octobris castra promota ad fluvium Tatrus, fixaque sub ipso tumulo, sub quo centum millia Turcarum per Stephanum Voieuodam caesa sepulta esse dicuntur.[1]

Quarta ad alium fluvium dictum Tatrus.

V[a] die Foxanii pagum, cui una medietas ad terram Moldaviae, altera vero ad Multaniam pertinens, utrasque provincias dividit.

VI[a] die ad Lanerest[2] Multaniae villam castra collocata, in quibus biduo exercitus mansit. Huc Czarnecki internuntium a Kozacis accurrit, referens illos postridie adfuturos, verum nisi ad ipsos missus fuisset iam prout statuerunt, reversi essent.

VIII[a] die ante Bodzow uno milliari.

---

[1] Ştefan cel Mare n'a dat nicio luptă mare împotriva Turcilor pe valea Trotuşului, aşa că d. prof. P. P. Panaitescu e de părere că tradiţia reprodusă în acest ziar polon este datorită imaginaţiei populare, care până azi în Moldova atribue lui Ştefan cel Mare toate movilele şi zidurile vechi.

[2] O astfel de localitate pe drumul între Focşani şi Buzău nu există şi e probabil că polonezul care a scris ziarul a transcris sau a auzit greşit un alt nume.

IX[a] sub ipso oppido Bodzow exercitus diversatur, eademque die nuntius a Jacobo Potocki venit tam ab ipso, quam a Statibus Transilvaniae, quibus ille se iam ad exercitum ex Transilvania tendere significat; hi autem a Germanis esse occupatam Transilvaniam, referentes pro studio in expellendo inde Michaele gratias agunt. Erant et literae a Georgio Basta praefecto exercitus Germanici, qui se ex Michaele victorem refert et integritatem pactorum cum Caesare sancitorum postulat; sub vesperum vero eius diei comprehenditur Multanus ab exercitu Michaelis ad oppidum Bodzow ignorans a suis esse desertum, ob adventum nostri exercitus) tendens rettulit, Michaelem ex parte hac montium esse, et a nobis sex milliaribus distare, deinde ipso vespere noster explorator a Michaele accurrit, distantiam Michaelis eandem asseverans et recte ad nos tendere affirmans.

X[a] tormenta aenea per tria templa disponuntur, quae sunt eminentiora aliis in oppido Bodzow, ut illis campus versus meridiem ab insultibus insperatis tueri, iisdemque ex improviso latera hostium feriri possint, cum autem casu eo in loco castra constiterunt, non casu, sed summa prudentiae provisa videntur, nam a meridie templa velut arte facta propugnacula a Septemtrione fluvius in multas partes difluens, ab ortu et occasu currus ordine connexi illa defendunt.

XI[a] rediit Jacobus Potocki, qui in Transilvaniam ad primum quasi periculorum aciem perfringendam, ingressusque in Transilvaniam prae occupandos missus erat. Sed quia iam Chiaky cum Transilvanis et Germanis Michaelem profligatum ex Transilvania expulerant, tunc Potocki revocatur a Duce exercituum ad universalem exercitum reversus est, Sekel Moize cum Ungarorum cohortibus ibi relicto. Tunc quoque quinque Ungari, qui et Michaelem in Transilvaniam introduxerant, et nunc (dum quasi ad nos profugi, mensa etiam Ducis exciperentur) omnia Michaeli, quae hic acta sunt, nuntiarent, compedibus ferreis colligati sunt.

XII[a] Octobris Kozaci castra iam nostra ingressi sunt, accusantque a quibus magnatibus, ne inductos iungerent cum Zamoiscio male sibi in casum timorem et vitam pro decore patriae et pro eius augmento devovere. Triginta septem vexilla eorum venerunt, unum pedestre vexillum, quod unicum tantum est, continens mille quingentos fere peditos. Alia vexilla citra vel ultra centum, alia ducentos et trecentos etiam equites, octo millia numerus illorum excedit, omnes bombardas habent longas, omnes

viri vere Martiales, in quorum acies dividuntur. Tres praecedunt una alteram subsequendo, sequitur caeterum peditum cum quindecim tormentis aeneis, agmen claudit quarta acies subsidiaria. Valachinus quoque exercitus nobiscum coniunctius est. Sed quod nostrum spectat hastatorum Kozakorum et peditum sunt viginti quinque millia, talis autem hic exercitus est, qualis illis veteranis Caesaris vel Alexandri merito comparari possit. Non iam numero colones, et ut ita dicam currules, vel alium talem militem, cuius est maior numerus, non computo Valachos, si enim omnes computentur, sexaginta millia hominum excedunt. Ita quoque ipsa die unus Ungarus ex obsessis in arce Soczaviensi a Kapturi Janus ad Ducem exercitum, ut tractaret de conditionibus deditionis venit, quae iam cum illo conclusae sunt, et mittitur Trzylecki ad recipiendam arcem.

XIII[a] Octobris ex castris Bodzensibus sub castra Michaelis alacres imus, ex quo, si Deus hic victoriam concesserit, maior pars redibit in Poloniam exercitus, si fugiet Michael in Transilvaniam, iterum illuc sequetur cum Dux, sin ad congressum ob eius fugam ventum non fuerit in Targowest metropoli Multaniae ad hiberna, relicto exercitu Dux cum voluntariis militibus redibit, in Poloniam. Deus ad honorem suum et laudem nostrae patriae illa, quae sequuntur disponat. Caeterum speramus felicem eventum, nam noster exercitus crescit in numero et audacia Michaelis iam in utroque est diminutus, iamque illius numerosus miles ad viginti millia levissimorum hominum reductus est. De Turcis et Tartaris, quos ille Gigas Constantinopolitanus pollicebatur, nihil hic auditur, quamvis iam plane in prospectu sumus Danubii.

XX[a] Octobris, die S. Maximi Martyris, maxima Dei, qui est Deus exercituum erga gentem Polonam providentia et clementia effulsit, dum talem victoriam ex hoste consecuti sumus, qualem totus mundus merito perenni fama celebrabit. Nam dux Zamoiscius in illo loco cladibus Turcarum insigni consistens subito Michaelem in cavernis antrisque suis ante quam ex illis in se erumperet praeveniendum putat, post mediam ergo noctem summo cum silentio ex castris cum delectissimo milite egressus est, relicto tantum ad defensionem castrorum et omnem colonum servitorum lixarumque turbam bene ordinato militari praesidio per medium Ploiestae oppidi progreditur, per mediamque silvam, quae est ad ostium montium, quibus Michael ceu moenibus septus erat progreditur. Primo iam sole illucescente nebula obscurissima plane divinitus ita nostrum exercitum involuit, ut eius in-

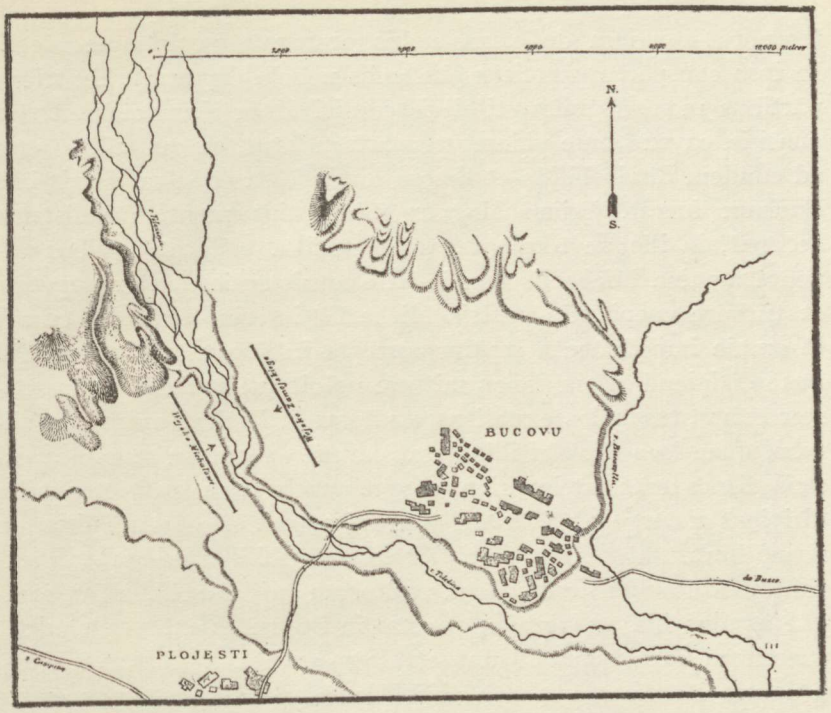

BĂTĂLIA DEPE BUCOVEL.

(Schiţa colonelului K. Górski.)

Explicaţia cuvintelor leşeşti:

do Buzeo = către Buzău.

r. Bucovellu = râul Bucovel.

r. Teleżina = râul Telejean.

Wojsko Michalowe = oastea lui Mihai-Vodă.

Wojsko Zamojkskiego = oastea lui Jan Zamoyski.

z Campiny = dela Câmpina.

Litografia W. Glówczewski, Warszawa, 1892.

terventu nox iam deficiens, nobis prorogata prolataque fuerit. In ipso conspectu exercitus Michaelis nebula disparuit. Ex tribus partibus montes praerupti silvis consiti illum circumdabant, ut quasi in cavea latere videretur quartum latus, ex quo aditus erat ad eundem fluvio bifido et limosa nimis fossa et silva densissima clausum fuerat. Primo Magnus Zamoiscius montem sinistrum occupat, in illoque tormenta aenea maiora collocat, quibus repente agmina Michaelis iam in acie consistentia acriter impetere et turbare coepit. In castris Michaelis interim tentoria, currus et omnia impedimenta raptim correpta in fugam vertuntur. Ad quae diripienda Zamoiscius mittere noluit, ne praedi inhians noster exhaustus miles expositus esset caedi, Michael enim post silvam, quae loco claustri illius erat caveae exercitum remote a castris disposuerat, ut in primo congressu obvia castra noster miles diripiens a tergo et a latere opprimi posset. Postquam duarum ferme horarum spatio acies Michaelis terribili et crebra tormentorum explosione summa cum multorum caede turbarentur, iamque agmina illa ex ingressu et ostio in fugam essent versa mittit exercitum Zamoiscius ab uno et altero monte, a sinistro milites, a dextro Kozakos, utrisque difficillimus erat ad hostem accessus. Nam cum pedites primo praecederent subsequerentur autem equites, pedes Polonus brachiatenus per aquas fluvii et limosam subsequentem paludem aegre ad hostem evadebat, pixidibus interim per obiectum hostium iter sibi ulterius aperiendo. Pedites Kozacii per silvam arbustis rubetisque confertissimis plenam difficulter se ad hostem totis viribus trahebant. Iam difficultatibus superatis sinistrum nostrum latus acerrime cum hoste fortiter quoque instante confligebat, impetito et turbato tormentis. Iam et hastati nostri traiectis anfractibus ad ipsum peditum latus strenue hastas mergentes in hostibus erumpebant, iam et acies remotiores hostium tam equitum, quam peditum suis in succursum advolare coeperant cum Kozaci, postquam se ex rubetis in planitiem extraxerunt, hostem a dextro monte plane a tergo summo cum clamore acerrime invadunt. Tunc inimici omnes alii in sinistrum, alii in dextrum montem, alii recta post praecurrentes currus, abicientes loricas, galeas, hastas, arma deinceps ipsa, ne celeritati obstarent, inordinatissime per invia loca fugiunt. Insequuntur nostri, et summa hostium caede, omnes montes, omniaque circum loca abunde complent. Hoc unum ad laudem cumulandam eius victoriae singulare accidit, quod dum ex monte, ubi erant tormenta nostra uterque exercitus prospiceretur, noster nec ter-

tiae parti hostilis exercitus aequari videbatur. Huc enim iam omnem gentem, undique post cladem Transilvanicam congregaverat, eorumque qui armis nobiscum decertabant quinquaginta millia habebat, nostrorum autem tantum quindecim millia ex castris contra illum egressa fuerant. Caedes fugientium hostium ad ipsum vesperum est continuata, ipsaque iam nocte ad castra relicta cum victore exercitu Zamoiscius est reversus. Sacerdote cum laeta gratulatione, cui dum occurrunt et cantare *Te Deum laudamus* incipiunt, ipse statim Dux in faciem suam coram Deo procidit, nec prius se erexit, quam cantus est finitus.

XXI. die ad tentorium Ducis spolia conferuntur, videlicet vexilla centum et quindecim, exceptis his, quorum plurima fracta et discerpta in acie erant neglecta, plurima per gregarium militem nihili sibi laudem aestimantem, quae ex vexillis ad Ducem apportatis evenire consueverit, amore praedae conculcata. Tormenta aenea sunt adempta viginti. Captivorum numerus adhuc sciri non potest, tanto minus cadaverum, quorum omnia loca sunt plena. Ex nostris pauci vulnerati, caesi tres tantum, ubi summa Dei clementia deprehendi potest, quod tam hostium caedes parva nimis nostrorum iactura facta, administrataque sit.

XXII. In locis victoriae, in quem heri statim Dux castra transtulerat, a dispersis Multanis, Moldavis, Serbis et Kozacis, qui hucusque in Michaelis fide persistebant diversi nuntii adveniunt, tum misericordiam implorando, tum sese et sua omnia gratiae et potentiae victoris humiliter subiiciendo; quibus misericordiam, gratiam et securitatem ad se veniendi Dux pollicitus est. Veniunt eodem et nuntii a Sekel Moize, per quos Michaelis uxorem et filium cum eius thesauris, media parte ad imperatorem Christianorum fugientes, se apud Brassoviam civitatem Transilvaniae (hinc sex milliaribus distantem) comprehendisse significat. Caeterum eundem precari, ut Dux cum exercitu in Transilvaniam cito ingrediatur, cui tota illa natio se subiicere parata este et 14/m Transilvanorum apud Brassoviam eum exspectare.

XXIII. Caesorum hostium quatuor milia sepeliuntur; reliqua vero adhuc cadavera itidem ad sepeliendum variis ex locis comportantur, quorum adhuc numerus sciri non potest.

XXIV. Wozuczynszki in legatione ad Status Transilvaniae ac Georgium Bastam generalem exercitus Germanorum summo mane profectus est, illumque statim Sigismundus Bathori eodem subsequutus. Mittitur et alter Legatus ad exercitum Turcarum, decem miliaribus ad civitatem Bucorest Multania depopulantem,

ut abstineat ab eius provinciae vastatione, quandoquidem iam Michael profligatus sit, neque sciatur, quo cum viginti tantum personis a sui disperso exercitu aufugerit.

(Bibl. Univ. Warszawa. Codex 872 fol. 498—502. Copia saec. XVII.)

Notă. Un fragment al acestei cronici anonime (ori poate al alteia) care cuprinde mişcările oştii leşeşti dintre 20 August şi 11 Octomvrie se află în cartea lui Adamus Titus Comes de Kościelec *Działynski* cu titlul *Collectanea vitam resque gestas Ioannis Zamoyscii* (Posnaniae, 1860) p. 280—290. Există însă chiar şi ziarul scris de însuşi Zamoyski cu titlul: „Bitwa w Multaniech z Michałem Vojewodą, przez Jana Zamoyskiego Hetmana W. Kor. opisana, Roku 1600" tipărit la Ambroży *Grabowski*: Starożytności historyczne Polskie vol. I (W Krakowie, 1840) p. 104—111.

O altă descriere a luptei cu titlul: „Opisanie Jana Zamoiskiego canclerza y wielkiego hetmana coronnego, wygraney bitwy w Multaniech z Mihalem woiewoda Multanskiem" e publicată (după manuscrisul bibliotecii Universităţii din Cracovia) în *Hurmuzaki*: Documente Supl. II vol. I p. 639—643 şi în acelaş timp la *Szádeczky* Lajos: Erdély és Mihály vajda története (Nagybecskerek, 1893) p. 385—389. Copia contemporană, mai precisă a relaţiunii preţioase am găsit-o în Bibl. Univ. din Varşovia, Codex 872 p. 502—504.

Ca lucrări de sinteză menţionăm trei — făcute de ofiţeri — şi anume: *K. Górski*, Wojna z wojewodą Wołoskim Michalem w roku 1600-ym, în revista „Ateneum" 1892 fasc. Listopad p. 251—270 scrisă pe baza multor documente inedite şi cu schiţa bătăliei depe Bucovel, pe care o reproducem alăturat puţin redus; opera fundamentală a lui Constantin *Zagoriţ*, Treisprezece zile din viaţa militară a lui Mihai-Viteazul 7—20 Octomvrie 1600. Luptele cu Polonii (Bucureşti, 1908) şi studiul generalului *R. Rosetti*, în Memoriile Secţiunii Istorice ale Academiei Române vol. XII (Bucureşti, 1931) p. 136—140.

223.

Bratislava, 25 Octomvrie 1600.

Camera Ungară către Camera Aulică.

Cu toată dispoziţiunea de mai înainte, cere să intervină pe lângă arhiducele Matia ca jumătate din banii incasaţi din vânzarea boilor româneşti, să se poată reţine pentru nevoile Camerei.

Ex literis Gen. ac Mag^{cum} Do: V-rarum 23. huius perscriptis intelleximus Ser^{mum} principem ..... Matthiam .... clementer decrevisse, ut tum pecunia illa universa, ex venditione boum Walachicorum iam collecta et deposita, et adhuc deponenda, et in bellicos usus eorum utenda statim in Aulam transmittatur, tum quoque informandum, quantus illorum boum numerus, quanti

item, et quibus illi venditi, et quorsum pulsi fuerunt? *Având însă mari cheltuieli de suportat, cerem intervenţia Domniilor Voastre* apud Ser^tem^ Suam, quo media pars huius summae (si ea omnino in Aulam transmittenda erit) hic relinquatur, alioquin impossibile erit nos ex his angustiis extricare et imposterum vel assem quantumvis fidem nostram obligemus, mutuo sumere; etc.

Posonii, 25. Octobris 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

224.

Wien, 25 Octomvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sigismund Báthory, după ce a ajutat la ocuparea Moldovei, vrea să năvălească şi în Ardeal.

Aus Wien von 25. October Anno 1600.

Über jüngst angedeutes aus Sibenbürgen hat man, dass nachdem Sigismundus Bathori sambt dem Polnischen Canzler dem Jeremia Weyda Moldau wieder recuperieren helfen haben, sie vermeint, auch dies Landt zue überfallen; als sie aber der unseren Gegenwart vermerkt, beneben vernommen, dass der Michael Weyda ohne Ihrer Mayestäts Willen in die Moldaw gefallen, bishero innen gehalten, und liegt unser Volk deroselben Orten noch in die 30/m stark zue Feldt, haben auch die Festung(en) mit Ihrer Kayserlichen Mayestät Kriegsvolk besetzt, doch wirdet das Landt sehr verwiest und verderbt; lauft auch der gemeine Mann aller Orten von Haus.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 549.)

225.

Leţfalău, 28 Octomvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către Ioan Zamoyski.

Se plâng de devastările făcute de Moldoveni în scaunul Ciuc şi Giurgiu cerând restituirea bunurilor răpite cu forţa.

Illustrissime domine, domine nobis colendissime.

Quantas iniurias ab incolis finitimis Moldaviae his diebus acceperimus, praetermittere non potuimus, quin Ill^mam^ Do.

V^ram de eo faceremus certiorem. Proximis enim diebus multi ex iis facta manu in tractum Chyk et Girgio involaverunt, unde maximum iumentorium numerum, greges pecorum aliasque plurimas praedas abegerunt. Nunc ut accepimus, idem tentare volentes, non levi manu in finibus congregati sunt. Cum autem id a bonae vicinitatis rationibus maxime abhorreat, Ill^mam Do. V^ram pro communi vicinitatis iure diligenter rogamus, ut illos coërcere, inque officio continere, atque ut ablata etiam citra defectum restituant efficere velit, ne minutis istiusmodi iuiuriis mutua vicinitatis iura violentur, unde nostris etiam hominibus ad simile remedium post modum sit recurrendum. His studia atque officia nostra Ill^mae Do. V^rae deferendis, eandem feliciter valere optamus.

Datae ex Lezfalua, die 28. Octobris. Anno 1600.

Ill^mae Dom. V^rae

servitores et amici

Proceres, Magnates caeterique Status et ordines Universitatis Nobilium Transsilvaniensium etc.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Vol. 4 plik 20.)

226.

Tabăra din Leţfalău, 28 Octomvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către Zamoisky şi senatorii Poloniei.

Mulţumire pentru solie. Mihai-Vodă nu s'a refugiat la ei. La sfatul lor de a alege un principe care să corespunză intereselor ţării şi ale creştinătăţii, îi asigură că au cerut protecţiunea împăratului în această privinţă. Cer însă şi ajutorul senatorilor, în caz că vrăjmaşii s'ar năpusti peste ţară.

Illustrissimi domini, nobis observandissimi.

Literae Illustrarum D. Vestrarum per Generosum dominum Ioannem Wozuczinium,[1] nuntium earundem Ill^m D. V^rum ad nos datae, cum multis nominibus, tum vero ob id fuerunt longe gratissimae, quod antiquae illius amicitiae, quam eaedem cum maioribus praedecessoribusque nostris, ac nobiscum sancte et illibate coluerunt, nunc etiam rectissime meminerint. Faxit omnipotens Deus, ut haec coniunctio, quae nobis hactenus cum

[1] Erratum : Wazaczinium, recte : Wozuczynski.

regno Poloniae intercessit, deinceps quoque firma et inviolabilis permaneat.

Quod porro ad personam Michaelis Vaivodae attinet, quem Ill^mae D. V^rae ad nos transfugisse suspicantur, id certo sibi persuadeant, illum ad nos minime venisse, qui si in posterum venerit, ad Sacram Caesaream M^tem pro ea, qua Suae M^tis Caesareae obligati sumus fide et fidelitate transmittemus. Quo cum si quid Sacrae Regiae M^ti Poloniae negotii erit, de eo Sacram Caesaream M^tem requirere poterit. Ubi porro prudentissime et amicissime Ill^mae D. V^rae consulunt, monentque in literis suis, ut nobis et patriae huic nostrae optime prospiciamus ac in commune ita consulamus, ut eum eligamus principem et provinciae administratorem, qui Christianis principibus, adeoque universae Christianitati fide et consensu convinctissimus sit, obnoxiusque, sciant nos in id omni studio incubuisse, ac ideo Sacram Caesaream M^tem iam requisivisse, ut Sua Maiestas Caesarea ita nobis et huic patriae consulat, quo omnes Status et Ordines non incolumes solum vivant, verum tota administratio huic provinciae salutaris et utilis esse possit, utque bona vicinitas cum omnibus circum existentibus regnis recte conservetur, et integre permanere valeat.

Caeterum ubi de Turcarum et Tartarorum contra hanc provinciam maligno proposito Ill^mae D. V^rae nos commonefaciunt, agunt rem Christianis viris dignissimam, quod nos quoque summae cum gratitudine, et magni accipimus beneficii loco, utque eandem reponamus vicem, sedulo enitemur. In hoc vero omnibus viribus incumbemus, ut clementia Sacrae Caesareae M^tis nobis assistente et suffragante illorum conatui occurramus. Verum cum non obscure intelligamus, eos nunc ab imperio et mandatis Ill^m D. V^m nonnihil dependere, easdem benevole oramus, ut memores officiorum studii, sinceri affectus, ac indefessi laboris, quae in Sacram Regiam M^tem ac inclitam regni Poloniae coronam in omnibus utriusque fortunae casibus praeclare provincia Transsylvanica contulit, et in futurum constanter collatura est, eorum in pessimo isto proposito progressum authoritate ipsarum impediant, et invasionem in hanc patriam prorsus avertant, ac deinceps, si quando eiusmodi pericula nobis ingruere cognoverint, de iis nos Ill^mae D. V^rae praemoneant, commonefaciantque. Pro quo quidem officio et beneficio, ut erga Sacram Regiam M^tem regni Poloniae coronam, ac Ill^mas D. V^ras ut perpetuo grati simus, nihil in nobis ullo unquam temporum in successu desiderari patiemur. Quibus nos nostraque officia, ac promptam amicitiam be-

nevole deferimus. Dominus Deus easdem Ill^mas D. V^ras diu incolumes praestet, et foeliciter vivere concedat.

Datum ex castris ad Leczfalua positis, die 28. Octobris. Anno Domini 1600.

Illustrissimarum Dom. Vestrarum

amici et servitores

Proceres, Magnates, caeterique Status et Ordines

Universitatis nobilium regni Transsilvaniae etc.

Adresa: Ill^mis dominis Ioanni Zamoisky, Magno Cancellario et supremo consiliario, ac exercituum generali capitaneo, caeterisque senatoribus regni Poloniae etc. Dominis amicis nobis observandissimis.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Vol. 4 plik 20.)

227.

Wien, 29 Octomvrie 1600.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Neprimind scuza Camerei în chestiunea transmiterii sumei încasate din vânzarea boilor trimeşi de către Mihai-Vodă, repetă ordinul anterior, aşteptând informaţii amănunţite despre toate lucrurile în legătură cu această afacere.

Accepimus excusationem Do. Vestrarum ratione transmittendae pecuniae e venditione boum Walachicorum collectae, 25. huius ad nos praescriptam. Quod igitur iam dicta pecunia huc transmitti postulata fuerit, non ea est nostra, sed Suaemet Ser^tis iussio, et expressa voluntas. Cui, si Do. V^rae forte ordinationem Doctoris Pezzen huc in parte praeferre voluerint, videbunt ipsaemet, quomodo id Suae Ser^ti excusent. Nos equidem expresso illi Suae Ser^tis mandato, demisse ac debito modo obsecundatum cupientes, hortaremur potius R^mam ac Gen. Do. V^ras amice, ut postposita eiusmodi excusatione, continentiam mandati illius per nos ipsis intimati, statim et ante reditum eiusdem Suae Ser^tis missa otius huc pecunia exsequerentur. Siquidem illa huc reversa sine dubio, protinus de eo inquiret. Quae et interim per litteras denuo de numero boum illorum et quorsum illi ultra duo millia et viginti quatuor residui devenerint, percontata est alias, neque nobis integrum est quicquam de illa pecunia citra ulteriorem Suae M^tis resolutionem erogare. Caeterum tametsi tricesimator Zempcziensis decumbat, tamen cum negotium illud procul dubio per vicegerentem aut servitores eius gestum fuerit, ipsique eius conscii sint, poterit ab iis informatio super reliquis quaesitis capi et huc transmitti; etc.

(Colecţiune particulară. Ungaria. Copie of.)

228.

Wien, 31 Octomvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Scepuziană.

Să transmită imediat banii încasaţi din vânzarea boilor româneşti, cu darea de seamă cerută.

Relatum est nobis, qualiter et quas ob causas vos a transmittenda pecunia, e venditione boum Walachicorum collecta, excusaveritis, et quidnam ratione aliorum nonnullorum quaestorum responderitis. Cum vero quicquid vobis hac in parte per Cameram Suae M^tis^ Aulicam hic existentem iniunctum id ex nostra expressa iussione factum sit, cui etiamnum obsecundari volumus: eapropter benigne vobis praecipientes mandamus, praetactam pecuniam statim absque illa ulteriori excusatione vel difficultate (in secreto tamen) huc mittatis, et in officinam solutionum bellicarum deponi faciatis, tum etiam de reliquis quaesitis, maxime de numero boum exacte nos informetis; etc.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

229.

Praha, 31 Octomvrie 1600.

Împăratul Rudolf II către Hofzahlmeister Hans Undterholzer.

Ordin de contabilitate pentru preţul platoşei aurite ce s'a trimes în luna Aprilie lui Mihai-Vodă.

Unser genädigister Befelch ist hiemit an dich, dass du diejenige im verschienen Monat Aprilis jüngsthin zu Bezahlung einer unserm Feldtzahlmeister in Oberhungern und g. L. Hansen Undterholzer überschickten und dem Wallachischen Fürsten verehrten Rüstung hergegebene und ausgezählte 1550 fl. bey deiner über dergleichen Kriegsausgaben haltenden Raitung, in Ausgab einbringest; die sollen dir darinnen auf diesen unsern kaiserlichen Befelch und gebüerende Quittung für richtig und guet angenommen, gelegt und passiert werden; etc.

Geben Prag, den letzten Octobris. Anno 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oester. Gedenkbücher 160 fol. 273.)

230.

Praha, 31 Octomvrie 1600.

Împăratul Rudolf II către Hofzahlmeister Hans Undterholzer.

Ordin de plată pentru argintăria dăruită soliei româneşti din luna Septemvrie.

Nachdem du im nächstverschienen Monat September zuhanden des (*Titl*) Bartlmee Pezzen in Silbergeschirr und barem Gelt 1947 fl. 48 kr. 2 pf. überantwortet, welches wir der damals alhier gewesten Wallachischen Potschaft praesentiren lassen: Als befelchen wir dir hiemit gnädigelich, dass du solche 1947 fl. 48 kr. 2 pf. bey deiner über dergleichen Ausgab haltende Raitung in Ausgab einbringest; die sollen dir darinnen auf diesen unsern kaiserlichen Befelch und gebüerende Quittung für richtig und guet angenomben, gelegt und passiert werden; etc.

Geben Prag, den letzten Octobris. Anno 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oester. Gedenkbücher 160 fol. 272.)

231.

[Valachia, fine Octomvrie 1600.]

Banul Udrea către starostele Ioan Potocki.

Căzut în mâna Leşilor, roagă pe Potocki să-l libereze şi să intervie la Simion Movilă pentru ertarea lui, fiind gata a sluji cu aceeaş credinţă cu care a slujit pe Mihai-Vodă.

Spectabilis ac Magnifice Domine, domine mihi semper observandissime.

Salutem ac servitiorum meorum paratissimam commendationem. Adjon az jó Isten Nagyságodnak minden kivánságid szerént való sok jókat.

Kelletik Nagyságodat könyörgésem által megtalálnom, minthogy énnekem nincsen senkihez semmi reménségem, hanem értém az Nagyságod jó vitézlő hirét, nevét. Tudom azt is, hogy Nagyságod hallotta az én hiremet is, mivelhogy én es Mihály Vajda egy része hadának gondjaviselője voltam mind itt s mind Moldovában; ha mit vétettem is, tudja Nagyságod, hogy nem magamtul cselekedtem, hanem az mint az uram parancsolá. Azért, mihelt meghallám az Nagyságod jó hirét, nevét, nagy biztomban könyörgök Nagyságodnak, minthogy én is ez országi bojér-fi vagyok és ez országban örökségem és jószágom vagyon és az Uristen Nagy-

ságtok kezében adta az országot, könyörgök Nagyságodnak, mint uramnak, hogy Nagyságod terectáljon ugy az Vajdával ő Nagyságával, hogy ő Nagysága mutassa minden kegyelmességét hozzám és ő Nagysága kegyelmezzen meg Nagyságod által. Ha én penig az Nagyságod levelét látom és az Vajda hütlevelét, hogy ő Nagysága meg nem bánt, sem penig török kezében nem ad, én is olyan szolgája és rabja leszek ő Nagyságának, mint Mihály Vajdának voltam, és én mihelt látom az Nagyságod hütlevelit és az Vajdájét, mingyárást Nagyságodhoz megyek. Én az Nagyságod hozzám való jó akaratját teljes életemben megszolgálom Nagyságodnak, sőt ugyan Nagyságodhoz is tartom magamat. Nagyságodtul minden kegyelmes választ várok. Isten Nagyságodnak adjon minden jókat, minden Nagyságodhoz tartozókkal.

Nagyságod szegény szolgája

Ban Udra

Adresa: Spectabili ac Magnifico Domino, Domino Potoczkii, Starosta de Kamenecz. Domino mihi semper observandissimo.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Collectio alphab.)

Trad. Spectabilis etc. Să deie Dumnezeu Domniei Tale toate bunătăţile, după poftele tale.

Am fost nevoit să caut pe Măria Ta prin rugăciunea mea pentrucă eu nu mai am nicio nădejde faţă de nimeni, dar am auzit slava vitejească, numele Măriei Tale. Ştiu şi aceea că Măria Ta a auzit şi vestea mea, pentrucă şi eu am fost purtătorul de grije la o parte din oastea Voevodului Mihai, atât aici cât şi în Moldova; şi dacă am greşit ceva, ştie Măria Ta că nu am făptuit de capul meu, ci aceea ce mi-a poruncit stăpânul. De aceea, îndată ce am auzit vestea Măriei Tale, cu mare încredere mă rog Măriei Tale, pentrucă şi eu sunt fiu de boier din această ţară şi am moştenire şi avere în această ţară şi Dumnezeu a dat ţara în mâinile Măriei Voastre, mă rog Măriei Tale, ca stăpânului meu, ca Măria Ta astfel să se sfătuiască cu Măria Sa Voevodul, ca Măria Sa să-şi arate toată milostivirea faţă de mine şi să mă ierte Măria Sa prin Măria Ta. Iară eu dacă văd scrisoarea Măriei Tale şi cartea de credinţă a Voevodului, că Măria Sa nu mă supără, nici nu mă dă în mâinile Turcilor, şi eu voiu fi astfel de slugă şi rob Măriei Sale, precum am fost Voevodului Mihai; şi eu îndată ce văd scrisoarea de credinţă a Măriei Tale şi a Voevodului, merg de sârg la Măria Ta. Eu slujesc Măriei tale toată viaţa mea bunăvoinţa Măriei Tale faţă de mine, ba mă şi ţin de Măria Ta. Aştept dela Măria Ta răspuns milostiv. Să deie Dumnezeu Măriei Tale şi tuturora ai Măriei Tale tot binele.

Sărmana slugă a Măriei Tale

Ban Udra

Notă. Banul Udrea prins de Leşi în bătălia dela Argeş, a fost dat în mâna lui Simion-Vodă, de care a fost decapitat în Mai 1601.

232.

[Szempcz, fine Octomvrie 1600.]

Lucas Keövér către Camera Ungară din Pozsony.

Socoteală amănunţită despre boii româneşti vânduţi, cuprinzând toate amănuntele privitoare la negustoria boilor aduşi din ţările române.

Consignatio boum Valachicorum, qui sunt divenditi certis quaestoribus, utpote Ioanni Torkos Ovariensi et Vincentio Zákány Szamariensi, necnon Ioanni Bornemisza et Andreae Kerekes inhabitatoribus Tyrnaviensibus. Anno 1600.

Totus numerus pecorum Valachicorum facit boves 2024. Ex quorum boum numero tempore divenditionis, more ab antiquo observato, quaestoribus praedictis sunt relaxati boves 40, quam relaxationem alias ,,Aufgab'' nuncupant.

Item ex praelibata summa boum sunt selecti viliores No. 142, quorum par divenditum est per fl. hung. 24 pretiumque eorundem boum facit fl. 1704.

Numerus vero boum selectiorum seu meliorum No. 1842, quorum par similiter iisdem boariis est divenditum pro fl. hung. 45, constituit pretium illorum fl. 41,445.

Universa itaque boum divenditorum supranotatorum summa, tenore adiectae specificationis, detractis tamen bobus quadraginta iisdem boariis remissis, facit fl. 43,149.

Anno eodem 600. Expulsio eorundem boum Valachicorum per tricesimam Zempcziensem per eosdem suprascriptos quaestores in angaria quarta facta.

Secunda die Octobris Vincentius Zákány et Ioannes Torkos Mosonienses expulerunt boves 851 ac iuvencos 85, facit fl. 1361/50.

Nona die Octobris Vincentius Zákány Mosoniensis et Ioannes Torkos Iauriensis expulerunt boves 668 ac iuvencos 66, facit fl. 1068.

Decimaquinta Octobris idem Zákány et Torkos expulerunt boves 182 ac iuvencos 18, qui sunt civitati Posoniensi divenditi, de quibus tricesimae facit fl. 291.

Summa expulsionis boum Valachicorum in numero facit 1870. Tricesima eorundem facit fl. 2720/61.

Restabant adhuc expellendi ex certo numero praescriptorum 2024 boum per eosdem quaestores 154 boves, verum ex his

dominus Stanislaus Thurzo unum vi ademit et statim mactari fecit, duo autem ibidem furto ablati sunt. Item in Moson mortui 4 et ibidem venditi 6, atque sic tricesima residuorum 140 boum constituit una cum „Tercz" iuxta morem boariorum, admitti solitorum, fl. 183/40, qui sunt soluti in Tricesima Ovariensi.

R^mae ac Gen. D. Vestrarum

humilis servitor

Lucas Keöuer

contrascriba Tricesimae Zempczіensis

Notă. Această „socoteală" e alăturată raportului Camerei Ungare din 17 Aprilie 1601. Prin ea se comunică Camerei Aulice din Viena că mai mare preț nu s'a putut obține pentru vite, căci păscutul și păzitul boilor ar fi costat mai mult decât s'ar fi încasat, vânzându-i pe un preț eventual mai înalt, ținându-i încă câtăva vreme pentru ca și „hărmînția" visteriei să fie mai mare.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

233.

[Roma, Octomvrie 1600.]

Paulus Wołucki episcopus Camenecensis către papa Clemente VIII.

Expunere oficială făcută în numele regelui Sigismund III despre atitudinea sa și a Poloniei față de Moldova ocupată de Mihai-Vodă. Campania de răzbunare a regelui, condusă de cancelarul Ioan Zamoyski pentru reocuparea Moldovei.

Cum Regia Maiestas non ignorat et se a Sanctitate V^ra plane paterna charitate diligi, et regnorum suorum peculiarem quandam curam S. V. habere, omittendum minime putavit, quin de praesenti utriusque statu per me ad S^tem V^ram referret, quaeque M^ti Suae vel gravia, vel incommoda essent, ea in sinu benignissimi Patris deponeret. Occupata Transylvania a Michaele palatino Valachiae, Beatissime Pater, non latebat M^tem Regiam hominem elatum successu, incensum cupiditate rerum augendarum Moldaviae, quae sub patrocinio M^tis Regiae est imminere. Erant non leves modo coniecturae, verum etiam certa iudicia eundem maiora etiam ausurum. Itaque egerat de iis rebus Maiestas Regia et per literas, et per nuntios ac Sacra Caesarea Maiestate, cuius vicarium se ac consiliarium homo iste nefarius et praedicabat publice, et in literis scribebat. Rettulerat responsa, e quibus Maiestas Regia spem conceptam habebat illum

Caesareae M^tis^ authoritate in officio retentum iri, neque vim ullam aut Moldaviae, aut illi ullis M^tis^ Regiae provinciis illaturum. Interea tamen apparatum belli a Michaele non intermissum, eumque oculis quorundam consiliis (quibus Imperium M^tis^ Regiae assidue tentantur) comitia etiam, quae communis salutis, communi consilio stabilienda causa indicta fuerunt, ita dissoluta essent, ut nulla praesidia regni adversum maiorem hostilem vim essent constituta, subito ea opportunitate temporis Michael usus in Moldaviam involavit, inopinatoque impetu ipsum Hieremiam palatinum spe pacis per literas et responsa Caesareae M^tis^ oblata incautius agentem pene oppressit: ordinarium ipsius praesidium in itinere dissipavit, ipsum usque ad fines regni cum exercitu prosecutus est. Cum tamen et Podolica Nobilitas repente sumptis armis et ordinarius Podoliae praesidiarius miles eodem pene die ad ripam fluvii, qui Podoliam a Moldavia dividit convenissent, castraque hosti opposuissent ibidem in Moldavia constitit, totam arcem Chocimensem Polonico firmatam praesidio in potestatem redegit, incolas, qui in patrocinio erant M^tis^ Regiae sibi iuramento adstrinxit. Neque vero hic quiescit, sed plane exitium regno M^tis^ Suae molitur, deque ea re cum ipsis Turcis consilia communicat, ut ex ipsis illius literis compertum sit, quae quanta sint, facile Sanctitas V^ra^ intelligit, neque tamen magnopere ea M^tem^ Regiam permoverent; non deessent enim, neque deerunt, Deo volente, rationes M^ti^ Regiae compescendae hominis istius schismatici insolentiae et temeritatis, verum alia etiam quaedam intercedunt, quae pungunt M^tem^ Regiam, non ab uno enim latere impetitur, atque intra viscera quoque et parietes machinationes ac obices domestica consilia M^tis^ Regiae turbantur. Utcunque se res habet, Maiestas Regia, ut et suae dignitati, ac regni et provinciarum sibi subiectarum incolumitati prospiceret, necessitate illa urgente, quantum in ea brevitate et rerum angustia potuit, militem conscribi iussit, eumque cum summo copiarum regni, duce Cancellario, ad recuperandam Moldaviam, hostemque hunc et insidiatorem regni armis coërcendum misit. Precatur a Deo immortali, ut iustieri causae adesse velit, et qui in ius alienum invasit, M^tem^ Regiam gravi laesit iniuria, qui non Turcas, sed Christianos oppugnat populos, regnisque Christianis inhiat, quem ipse ulcisci punireque velit. Atque hae sunt difficultates, Beatissime Pater, quae in regno Poloniae M^tem^ Regiam praemunt et sollicitam esse iubent cum de retinenda dignitate, tum de tranquillitate subditorum, quae incerto versaretur,

si Moldavia, quae quasi vallum et munimentum quoddam Barbaris hostibus pro hoc regno obiecta est, in hominis schismatici et regno huic insidiantis esset potestate.

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 98 p. 219. Copie.)

Notă. Episcopul Paul Wołucki a plecat la Roma cu instrucţiunea regelui Sigismund III din 10 Septemvrie 1600, după textul căreia se află raportul său nedatat, aşa precum l-a expus în Vatican, în faţa Sfântului Părinte. Din acesta am scos cele de mai sus privitoare la istoria Moldovei şi a Românilor, înfăţişându-ne întreaga opinie publică poloneză despre campania moldovenească a lui Mihai-Vodă, căci Polonia se considera ca având drept de suzeranitate asupra Moldovei.

234.

Leţfalău, 4 Noemvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către Gabriel Szalánczy şi doi fraţi ai săi.

Act de danie pentru satul Bucureşti din comitatul Zărandului, dat pentru zelul cu care au luat parte la campania împotriva lui Mihai-Vodă.

Nos Proceres, Magnates, caeterique Status et Ordines Universitatis Nobilium regni Transsilvaniae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos dignum habentes respectum fidelitatis et fidelium servitiorum meritorum Egregiorum Gabrielis, Ladislai et Christophori Szalanci de Braniczka, quae ipsi cum alias semper in omnibus regni negotiis, tum vero potissimum in hoc perturbato tempore, quo contra immanissimam Michaelis Vaivodae tyrannidem arma sumsissemus, eumque ex hoc regno Transsilvaniae profligassemus, ea dexteritate et constantia exhibuerunt, ut non mediocrem nomini suorum laudes[1] comparaverint, quod in posterum quoque utiliter eum (!) praestiturum confidimus : Eosdem igitur Gabrielem, Ladislaum et Christophorum Szalanczi in eo assecurandos, affidandos et certificandos duximus, quod totalem et integram possessionem Bukurest vocatam, in comitatu de Zarand existentem habitam, alias quoque ipsos Gabrielem, Ladislaum et Christophorum Szalanczi iure et legitime concernentem, simul cum toto et omni iure Regio in eadem qualitercunque ha-

[1] Diacul uitând că e vorba de mai mulţi, a pus greşit : *suo* laudem. Stilul documentului arată de altfel şi alte lipsuri, derivate din grabă şi poate din împrejurarea că el a fost scris în tabără.

bito, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet a praefata Sacra Caesarea Regiaque Maiestate non alteri cuipiam, verum eisdem Gabrieli, Ladislao et Christophoro Szalanczi, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis in perpetuum et irrevocabiliter dandas, donandas et conferendas impetrabimus, prout assecuramus, affidamus et certificamus harum [nostrarum vigore et] testimonio literarum mediante.

Datum ex possessione Leczfalwa, die quarta mensis Novembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo.

Stephanus Chiaky mpr Caspar Kornis manu pr Pancratius Sennyey mpr I. B. bornemyzza mpr Franciscus Alard mpr Stephanus Tholdi mpr Stephanus Bodoni mpr Benedictus Mindszenti mpr.

(Arhiva Statului. Cluj. Arch. Baronum Kemény de Gyerőmonostor.)

235.

Bratislava, 6 Noemvrie 1600.

Camera Ungară către arhiducele Matia.

Potrivit ordinului, îi vor trimite banii primiţi din vânzarea boilor româneşti.

Benignam Ser^tis^ V^rae^ mandatum de mittenda absque ulteriori excusatione pecunia illa ex venditione boum Valachicorum collecta, ultima die proxime transacti mensis Octobris ad nos datum accepimus *şi cu toate că nu avem încă răspuns la cererea noastră, ca o parte a acestor bani să rămână la noi,* diligenter apud boarios instituimus, ut ultra iam depositam summam residuum quoque deponerent, *pentru ca să Vă o putem transmite* hac septimana.

Posonii, 6. Novembris. Anno 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

236.

Wien, 6 Noemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Ordin de plată pe seama căpitanului Francisc Nádasdy, din banii obţinuţi din vânzarea boilor româneşti.

Benigne vobis hisce mandamus, ut Spectabili ac Mag^co Francisco Comiti de Nádasd in rationem stipendii, de supremo capitaneatu cis Danubiano ipsi debitis, statim 1438 fl. e pecunia boum Walachicorum, isthic habita, ad quietantiam solutoris Suae M^tis bellici certo ac citra moram numerari, residuum vero dictae Walachicae pecuniae integre collectum ibidem asservari, nec quicquam ex ea usque ad ulteriorem nostram resolutionem erogari faciatis; etc.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

237.

Praha, 7 Noemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ştiri din Făgăraş cum că Mihai-Vodă a trimes trei oameni de ai săi la Basta, cerându-i voie să rămână în Ardeal, ceeace nemeşii nu doresc.

Aus Praag von 7. November Anno 1600.

Über jüngstes aus Sibenbürgen hat man Schreiben aus Fogarosch, dass nachdem sich Michael Weyda, nach verlorner Schlacht, mit allem dem, so Er mitführen könnde, [1] sich ins Gebirg retiriert, habe Er weiter 3 Ambassatores zue Georg Basta gesandt und Wohnung in Sibenbürgen begehrt, mit Versprechen, dass Er Ihrer Mayestät gehorsamer Underthon [2] sein welle. Darauf Ihme HerrBasta zuemboten, [3] da Er alle Zuesprüch, so Er in Sibenbürgen firwände, ganz renunciere, und Ihme helfe bis Sibenbürgen Ihrer Mayestät völlig eingenommen, desgleichen under seiner Gehorsamb sein werde, mächte [4] Ihme solliches zuegelassen werden, welliches Er Weyda alsbald ratificiert, mit Anerbietung, dass Er Weib und Kindt bringen und Ihrer Mayestät personlich [5] einen Fuessfall [6] thuen welle. Darwider aber der Sibenbürgisch Adel sehr ist, und Ihne Weyda nicht im Landt, sondern haben wellen, dass Er gleichwol in seiner Provinz die Wallachey bleiben solle. Den Verfolg eröffnet Zeit.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 570.)

[1] Recte: konnte. [2] Dialectal, pentru Unterthan = supus.
[3] Zuentboten = a oferi. [4] möchte. [5] persönlich. [6] Ingenunchiare.

238.

Bratislava, 9 Noemvrie 1600.

Camera Ungară către arhiducele Matia.

Transmite dosarul actelor boilor românești vânduți.

Mittimus Ser^ti^ V^rae^ humillime toties petitum extractum et consignationem de numero boum Valachicorum ... quibus illi et quomodo ac quanti venditi sint, quaeve et quales expensae in confiscationem istam factae sunt, *rugându-Vă să aprobați cheltuielile făcute din banii primiți din vânzarea boilor numiți*; etc.

Posonii, 9. Novembris 1600.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

239.

Wien, 9 Noemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Să rețină pe seama poștașilor țării 2000 taleri din banii primiți din vânzarea boilor românești.

Ut veredariis per regnum istud dispositis, intuitu necessitatis ipsorum bis mille talleri e pecunia boum Walachicorum in rationem restantis ipsorum veteris stipendii subministrentur, ac inde maxime egentioribus subveniatur benigne decrevimus, vobis mandantes, ut eiusmodi 2000 talleros e dicta pecunia, praesertim vero e portione illa, quae loco tricesimae de bobus illis competit, desumi ac magistro postarum ibidem assignari curetis; etc.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

240.

[Baia de Criș,] 12 Noemvrie 1600.

Ioan Moga vice-comite de Zărand către Grigorie Ugray.

Despre vânzarea satului Vacă primit de Grigorie Ugray dela Mihai-Vodă ca răsplată pentru slujbele sale credincioase.

Nos Ioannes Moga vice comes comitatus de Zarand, Nicholaus Zturza de Lonka, Volfgangus Moga de Halmagy judices nobilium comitatus de praedicta Zarand, memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod cum nos more solito in sede nostra judiciaria pro tribunali

die 12. Novembris anno Millesimo sexcentesimo [1] cum nonnullis dominis nobilibus huius comitatus consedissemus pro discutione causarum litigantium : Akoron álla mi előnkben az vitézlő Vgray Gergely, ki szabad akaratja szerint, senkitől nem kényszerittetvén, tőn ilyen vallást, hogy bizonyos szükségétől kényszerittetvén, az mely Vaka nevő falut Mihály vaida hű és jámbor szolgálatjáért az meg nevezett Vgray Gergelnek adott és conferált volt, minden hozzá tartozandó határival egyetembe, az mi képen arról való donatiója nyilván contineálja, adta penig azon meg nevezett Vaaka nevő falut örokáron, meg hihatatlanul az vitézlő Kaza Istvánnak és az feleségének, az nemes Vanczia Magdalna asszonnak tizenegy száz forintért minden hozzá tartozandó széna réteivel, szántó földeivel, folyó vizével, réteivel, erdeiével, hegyével, havassával, szőlő hegyével, molnáival és minden hozzá tartozandó határival, melyek régoltatól fogva az faluhoz valók voltanak, ugy hogy birhassa firól fira, maradékról maradékra, senki ellene nem szólván, ezt is hátra nem hagyván, hogy az mely jószágot Mihálj vayda ez országbeliek közül valamely hivének ez ország birodalmakor donált és conferált, az ország penig Mihály vaida ellen való támadáskor hüttel fogadta, hogy valakik ez mostani szükségében az országnak ország mellé támad, az Myhály vaida adományát nem derogálja, hanem approbálja, az miképpen hogy Vgray Gergel az ország mellett vitézül forgolódott és holtig, az miképen kévántatott, ugy szolgált : Tehát ha az ország az ő hütinek eleget teszen (kiben semmi részeiben nem kételkedik) az országtól és attól, az ki ez országban fejedelem leszen, uj donatiót szerez, tudni illik, kit az ország választ és ki veszi, ha penig az ország az vérnek vissza itilné és az meg nevezett jószágban Kaza István és az felesége Vanczya Magdalna asszontól az vérnek vissza itilnék és az jószágban meg nem maradhatna, az ország penig kötelessége alatt ajánlotta, hogy afféléknek hasonló jószágot másutt conferálnak, mint egyebeknek, az szerint az országtól ők is vehessenek, hogy az levél continentiája ellen Vgray Gergel ellen meg ne károsodjanak, sőt ha az donatio kiszerzésekor jelen nem lehetne Vgray Gergel, tehát az ugyan az én levelemnek continentiája szerint ő Nagyságok az ország kötelessége szerint az donatiót arról az joszágról, kit az ország ezért az Vaka nevő faluért adna (ha abban nem nyugodni hadnának) ugy is Kaza Istvánnak és az feleségének tartozzanak ki adni. Én is felelek, hogy az ország

[1] Scris greşit : Millesimo quingentesimo sexcentesimo.

hüttel való fogadása szerint az jószágban békességesen birni engedik Kaza Istvánt és az feleségét Vanczia Magdalna asszont firól fira, maradekról maradékra.

Mely dolognak nagyubb bizonságára és erősségére adjuk az mi pecsétünk alatt való levelünket Kaza Istvánnak és az feleségének Vanczia Magdalna asszonnak az felyül meg irt napon és esztendőben.

(Muz. Ard. Cluj. Archivum fam. Teleki. EE. fasc. XIII No. 35.)

Trad. Nos etc. Atunci s'a înfățișat înaintea noastră viteazul Grigorie Ugray, care de bunăvoie, nesilit de nimeni, a mărturisit, că fiind silit de oarecari nevoi, a vândut satul numit Vaca, pe care îl dăduse Voevodul Mihai aici pomenitului Grigorie Ugray pentru slujba sa credincioasă și cinstită, împreună cu toate hotarele care țin de el, precum se cuprind vădit în scrisoarea de danie, a vândut de veci satul pomenit Vaca, în mod irevocabil viteazului Ștefan Kaza și femeii sale, Doamnei de nemeș Magdalena Vancia, pentru 11 sute de fiorini cu toate fânețele sale, ogoarele, apele curgătoare, luncile, pădurile, dealurile, munții, podgoriile, morile și cu toate hotarele lui, cari au fost ale satului din vechime, ca să le stăpânească din tată în fiu, din neam în neam, negrăind nimeni împotrivă, neuitând nici aceasta, că moșiile pe cari le-a dăruit și le-a dat Voevodul Mihai, când a stăpânit în țara aceasta, vreunui credincios din această țară, iară țara la pornirea împotriva voevodului Mihai s'a legat cu cuvântul pe credință, că toți cei cari în nevoia de acum a țării se luptă alături de țară, daniile acelora primite dela Voevodul Mihai nu le strică, ci le întărește, fiind că Grigorie Ugray s'a ostenit vitejește lângă țară și a slujit până la moarte după cum s'a cerut: Așa dară, dacă țara își ține credința (despre care lucru nimeni nu se îndoește câtuși de puțin) și dela acela care va fi principe în această țară, câștigă danie nouă, adică pe care-l alege țara și cine o ia, iară dacă țara ar judeca-o să se deie îndărăt neamului aceluia și dacă moșia numită ar judeca-o să se deie înapoi neamului aceluia de către Ștefan Kaza și soția sa Doamna Magdalena Vancia și nu ar putea rămâne în stăpânirea acelei moșii, iar țara a făgăduit cu legământ că unora ca acestora le dă țara moșie asemănătoare în altă parte, ca și altora, la fel să poată lua și ei dela țară, ca împotriva cuprinsului scrisorii să nu se păgubească față de Gregorie Ugray, ba dacă Gregorie Ugray nu poate fi față la căpătarea daniei, așa dară dacă tot după cuprinsul scrisorii mele Măriile Lor, după datoria țării, să fie îndatorate să deie dania acelei moșii, pe care ar da-o țara pentru acest sat numit Vaca (dacă nu i-ar lăsa liniștiți în aceea) tot lui Ștefan Kaza și soției lui. Răspund și eu că țara, după făgăduința ei cu legământ va lăsa în pace în stăpânirea acestei moșii pe Ștefan Kaza și pe soția sa, Doamna Magdalena Vancia din fiu în fiu, din neam în neam.

Pentru tăria și mai mare și întărirea acestui lucru dăm această scrisoare cu pecețile noastre lui Ștefan Kaza și femeii sale, Doamna Magdalena Vancia în ziua și anul mai sus pomenite.

241.

Košice, 12 Noemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă bătut de către cancelarul Zamoyski, s'a refugiat în munți iar familia sa se află la Basta.

Aus Cascha von 12. Novembris Anno 1600.

Heut dato seindt Zeitungen aus Sibenbürgen alhero kommen, dass der Michael Weyda von dem Polnischen Canzler und dem Sigismundo aufs Haubt geschlagen worden, und Er nur mit etlich wenigen der seinigen ins Gebürg entronnen; sein Weib und Kinder solle Herr Basta sambt seinem Schatz in Verwahrung haben. Ob nun Er Weyda sich selber zue denselben heraus begeben wirdet, hat man eheist zu vernehmen.

Sonsten ist es in Sibenbürgen still und hat Herr Basta das Kriegsvolk in die Städt ausgeteilt. Der Sigismondo und Polnische Canzler sollen Gesandten zue Ihrer Kayserlichen Mayestät schicken und das Landt Sibenbürgen begehren, mit was Condition aber, kann man nicht wissen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fól. 593.)

242.

Praha, 13 Noemvrie 1600.

Nunțiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Principele Sigismund Báthory vrând să intre din nou în Ardeal, a fost refuzat de nobilime. Leșii doresc să pună în Muntenia pe tânărul Marcu-Vodă. Mihai-Vodă cere ajutor dela Basta.

Il Cancelliero di Polonia et Sigismondo hanno tentato i Transilvani perchè volessero ricevere l'istesso Sigismondo, et essi gliel'hanno negato, dicendo che costretti da lui hanno giurato fedeltà all'imperatore, la quale non voglion rompere la seconda volta, ma s'offeriscono d'esser intercessori per esso presso Sua Maestà acciò gli dia quello che altre volte gl' haveva promesso.

Vanno anche cercando i Polacchi di rimettere in Valachia il figliuolo di Petrasco venuto ultimamente da Costantinopoli, [1]

[1] De fapt Petru Cercel, al cărui fiu, Marcu a venit acum în Ardeal, ca să-și câștige unul din scaunele domnești cu ajutorul lui Basta.

et il Valacco dimanda aiuto a Giorgio Basta, et insieme che le sia consegnato un luogo da potersi ritirare in caso che fosse cacciato di Valachia, offerendo per ostaggi della sua fede la madre, la moglie e i figliuoli; ma non gli si crede.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese II 87 e.)

243.

Wien, 15 Noemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă a fost bătut de Leşi şi gonit din Ţara-Românească. Familia sa se află deja la comisarii împărăteşti, iar oştile lui Basta stau la hotarele ţării, păzind să nu năvălească Sigismund Báthory.

Aus Wien von 15. Novembris Anno 1600.

Aus Sibenbürgen hat man so viel Nachrichtung, dass die Pollaggen mit den Moldauern und dem Sigismondo auf den Michael Weyda, so sich mit etlich seinem Volk zwischen dem Wallachischen und Sibenbürgischen Gebürg beifindet, anzugreifen und garus dem Landt zue jagen, auch die Wallachey einzunehmen, wie dann die Türggen theils von demselben Landt bereit sollen eingenommen und besetzt haben.

Er Weyda hat den Herren Kayserlichen Commissarien stark umb Hilf zuegeschrieben, Ihnen bereit sein Weib und Sohne zue Pfandt geschickt; ob man Ihme dieselben nun wirdet wieder folgen lassen, hat man eheist zu vernehmen.

Weiln sich die unsern in Sibenbürgen von dem Sigismondo eines unversehenen Einfalls besorgt, also haben sie das Kriegsvolk allenthalben uf die Päss ausgeteilt, damit Er mit den Pollagen nit gehelingen einbrechen möge. Stehet also dieses noch einem unbeständigen gefährlichen Wesen gleich.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 589.)

244.

Praha, 20 Noemvrie 1600.

Împăratul Rudolf II către regele Sigismund III.

La declaraţia primită să nu se ocupe de Valachia, atacată de senatorii Poloniei cu cancelarul Zamoyski, îl face atent că provincia aceea aparţine pe drepturi vechi şi noui Ungariei. Îl roagă să-i

restitue fără zăbavă Valachia, cu atât mai mult că după lupta înverşunată ce o duce împotriva Turcilor, folositoare şi hotarelor Poloniei, nu s'a aşteptat la invaziunea din partea Poloniei ce s'a făcut pe pământul acelei ţări.

Literae Caesareae Maiestatis ad Sigismundum III in quibus repetit Valachiam a Polonis Michaeli iure belli ereptam.

Rudolphus Secundus etc. Serenissimo Principi, Domino Sigismundo etc. Salutem ac mutuam benevolentiam.

Serenissime Princeps, cognate, affinis et vicine charissime. Quae nobis cum Serenitate V^ra^ Poloniaeque regno multiplex intercedit amicitiam necessitudinemque ita religiose, constanterque ac sancte coluimus, ut nulla eam in parte claudicare permiserimus. Testes illi sint, qui forte non aeque Ser^ti^ V^rae^ aut Poloniae regno atque nobis amici sint, quibus nostram, qua in omnibus utamur et quam hunc, quem in Republica Christiana divino munere obtinemus locum perpetuo decere existimamus animi sinceritatem liguere voluimus. Atque eo quidem graviora nobis accidunt, quae de infesto Polonorum exercitu, quem iussu Ser^tis^ V^rae^ senatores quidam, una cum cancellario Zamoscio nuper non solum in Moldaviam, sed etiam in Valachiam eduxerint, deque literis ad nos ab illis in Transylvaniam scriptis nuntiantur. Si quae praebita causa fuit a Michaele Waiwoda, quem nos serio frequentibus literis ac nuntiis ab expeditione illa (ne ius, quod in eam provinciam Hungariae regnum habeat, hoc tempore urgere velle videremur) dehortati fuimus abstineri a Valachia, quae cum antiquo iure, tum novis pactis ad Hungariae regnum pertinet decebat. Quod vero neque ibi senatores illi cum Zamoscio gradum stiterint, sed ulterius in ipsam usque Transylvaniam, quae absque omni controversia nostra est, quo armis non poterant literis conatus suos extenderint, ut eam scilicet gentem ad novam defectionem speciosis persuasionibus sollicitarent, viderit Ipsa Serenitas, quorum exemplum adeo perniciosum evadat. Non ignorat ipsa, quantis sumptibus et nos, et maiores nostri bellum cum Turcis gesserimus, quam immensis laboribus Rempublicam Christianam adversus impium ac barbarum hostem propugnaverimus, ut non minus ille a Poloniae finibus, quam a nostris, quod non minus illi periculo, quam nostri expositi sint arceretur. Miramur itaque nullam hac belli Turcici tempestate rationem amicitiae, nullam vicinitatis aut foederum, nullam denique salutis publicae haberi, ut non solum nullum nobis contra

communem hostem auxilium conferatur, sed impedimentum potius iniiciatur ac remota, ne quantis opus sit viribus obviam ire Turcis queamus. Si itaque Serenitas V^ra^ recta haec ratione expendit, ac praesentem rei Christianae statum, quoad ab ipsa religio postulat considerabit, suos in officio, ne nobis, aut ditionibus nostris iisque, qui in clientela nostra sint damnum vel maleficium inserant, neve rebus novis occasionem praebeant continebit, nobisque aut illi, qui a nobis nominabitur, Valachiam restitui, nulla interposita mora mandabit. Id amicitia nostra mutua dignum id foederibus et pactis, cum veteribus, tum novis congruum et non minus Serenitatis V^rae^ quam nostrae ditioni salutare futurum.

Quid vero Serenitas V^ra^ statuerit nostra ne specie amicitiae malum in provincias nostras serpere magis patiamur interest, primo quoque tempore intelligamus. De caetero Ser^ti^ V^rae^ quae verae cumulataeque felicitatis sint omnia ex animo precamur.

Datum in arce nostra Regia Pragae, die **XX**. mensis Novembris. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo.

P. S. Ex appositis literarum, quas Senatores Poloniae regni et Cancellarius in Transylvaniam miserunt exemplis satis Serenitas V^ra^ intelliget, num bonam illi vicinitatem et amicitiam, quam hactenus nos sincere colimus cultum cupiant rem ipsam non verba spectanda ducimus. Datum ut in literis.

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 347 p. 181—184. Copie.)

245.

Praha, 20 Noemvrie 1600.

Agentul Cesare Florio către Duca di Modena.

Mihai-Vodă doreşte să meargă la Curte spre a se împăca cu împăratul Rudolf. Tot aşa şi principele Sigismund Báthory.

Di Transilvania ci sono avvisi che non solamente venghi una ambasciaria degli Ordini di quella provincia, la quale hora obedisce intieramente a Sua Maestà sotto il governo del Basta, ma che venghi anco il Vallacco col figliuolo per riconciliarsi con Sua Maestà, et per raccomandarsi alla sua protettione. Et di più, che anche il Prencipe Sigismondo, a cui spettava prima la Transilvania, mostri ancor'egli di nuovo risolutamente di voler dipendere da Sua Maestà, et che desideroso di venir qua, mandi però un suo Gentil'huomo per procurare un salvocondotto; essendo poi necessario che il Basta si fermi in Transilvania; etc.

(R. Archivio di Stato. Modena. Carteggio Germania, busta 57.)

246.

Alba-Iulia, 22 Noemvrie 1600.

Staturile şi Ordinele Ardealului către Francisc Wass de Czege.

Act de danie—în numele împăratului Rudolf—pentru nişte moşii, în locul moşiei lui Wass, dăruită de Mihai-Vodă lui Ştefan Chiaky.

Nos proceres, magnates, caeterique Status et Ordines universitatis nobilium Transilvaniensium etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod nos dignum et honorificum habentes respectum praeclarae erga nos fidei, sincerae integritatis, gratissimorumque obsequiorum et meritorum Generosi domini Francisci Wass de Czege, quae ipse tum antea semper in omnibus rebus, arduisque huius regni negotiis, tum vero potissimum in superiori proxima expeditione nostra bellica, qua contra immanissimam et truculentissimam Michaelis Waivodae tyranniddem arma communiter sumpsimus, Deoque propitio, profligato Waivoda, pristinam patriae libertatem recuperavimus, eam dexteritatem et promptitudinem exhibuit et impendit, ut magnam tum nomini suo laudem, tum etiam afflictae huic patriae utilitatem comparaverit, qui in posterum quoque eandem utilitatem se nobis exhibiturum et impensurum pollicetur; tum vero in recompensam totalis et integrae portionis suae possessionariae in possessione Balásháza vocatae, in comitatu Dobocensi existentis habitae, per dictum Michaelem Waivodam Spectabili et Magnifico domino Stephano Chiaki de Keresztszeg donatae et collatae: In eo ipsum assecurandum, affidandum et certificandum duximus, quod Sacra Caesarea Regiaque Maiestas totales et integras possessiones Mikola, in Dobocensi, alias ad arcem Szamos Uivar; item Alsó Kethel, in Tordensi comitatibus existentes habitas, hactenus ad arcem Görgény possessas, simul cum toto et omni iure Regio in eisdem qualitercunque habito, aliisque cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, nemini alteri, nisi memorato domino Francisco Wass, ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis dabit, donabit et conferat iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas. Prout assecuramus, affidamus, certificamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum Albae Iuliae, die 22. mensis Novembris A. D. 1600.

Stephanus Chiaki, Caspar Kornis, Pancratius Sennyey, Caspar Bornemissza, Franciscus Alard, Stephanus Tholdi, Stephanus Bodoni, Benedictus Mindszenti mpr.

(Bibl. Acad. Hung. Budapest. Corespondenţa lui Daniel Cornides. Copie din 1766.)

247.

Bratislava, 23 Noemvrie 1600.

Camera Ungară către arhiducele Matia.

Cumpărarea a 30 de cai aleşi pentru Împărat şi restituirea a 1000 taleri plătiţi pentru ostaşii lui Mihai-Vodă din banii boilor valahi vânduţi.

Quid Sacra Caesarea Regiaque Maiestas ... de emendis pro usibus Suae M^tis^ triginta equis currulibus selectioribus et elegantioribus benigne mandaverit, iuxtaque de reddendis mille talleris a Ioanne Logomagi Raguseo in solutionem militum Michaelis Vayvodae Valachiae, antehac dum adhuc in Transylvania mutuo sumptis clementer iniunxerit, *Veţi înţelege din scrisoarea alăturată, comunicându-Vă că* quidem mille tallerum ad praedictum mandatum iam Camera ex pretio boum Valachicorum exsolvit.

Posonii, 23. Novembris. Anno 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

248.

Breslau, 24 Noemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Muntenia.

Leşii au bătut pe Mihai-Vodă în Muntenia, alţii afirmă tocmai contrariul.

Aus Presslaw von 24. Novembris Anno 1600.

Aus Polen würdt geschrieben, als sollten die Polen den Michel Weida geschlagen und die Wallachey eingenommen haben. So will jedoch das Contrarii folgen, dass die Polen selbsten, wie auch ein Schott, so gestern alhero kommen, confirmiert, dass der Michel Weida die Polen ufs Haubt erlegt, ihre fürnehme Häubter, als den Weywoda Lwowski, Starosta Smolenski, Baan Jaslowicki, Baan Straus, wie auch den Feldthaubtmann verwundt, Sigismondo Bathori gar geblieben, und der Canzler noch umbringt seye, welliches ein guete Zeitung für uns würden, also in Sibenbürgen vor ihnen etwas thuen haben; mehrere Particularitäte erwarten wir mit Verlangen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 602.)

249.

Praha, 27 Noemvrie 1600.

Nunţiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Mihai-Vodă fiind învins de către cancelarul Zamoyski în Valachia, acesta a pus în locul lui pe Ladislau Bekes, pe când în Ardeal vrea să fie numit iarăşi principele Sigismund Báthory.

Si confermò totalmente la rotta et la fuga data dal Cancelliero et da Sigismondo al Valacco in Valacchia, al governo della qual provincia è stato posto dal Cancelliero un Transilvano, che si nomina Ladislao Bekes, persona che altre volte coll'aiuto de Polacchi ha aspirato al governo di Transilvania.

Il Valacco s'intende poi che sia per se stesso andato a porsi in potestà del Basta, insieme con la madre, con la moglie et col figlio, mandato prima da lui per ostaggio, et che habbia salvato anche il tesoro. Et perchè da diversi avvisi di molta autorità si raccoglie che il fine del Cancelliero sia di rimetter Sigismondo in Transilvania, non ho lasciato di rappresentar quì, et al Lichtenstano in specie, nel quale consiste hora la somma del governo, gl'inconvenienti che potrebbe tirar seco questo accidente, et che sarebbe necessario di procurare con ogni maggior celerità che si dieno sodisfattioni tali ai Polacchi che sieno sufficienti a ritenerli dal perturbare le jurisdittioni dell'Imperatore et la quiete publica, poichè il non essersi fatto questo officio in tempo più opportuno, ha causato che le cose sien passate tant oltre.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III 87 e.)

250.

Wien, 28 Noemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Zoreşte depunerea restului banilor încasaţi din vânzarea boilor româneşti.

Accepimus informationem vestram ratione boum Walachicorum, nona huius perscriptam, ex eaque intelleximus, qualiter vobis pecuniam illam per emptores boum illorum adhuc deponendam, ad praestandas certas erogationes aliasque necessitates Camerae istius in manibus relinqui petieritis. *Având însă mari cheltuieli de făcut,* nos pecuniam illam universam, ad eas, quae nuper

ex infelici ac lamentabili arcis Canisae amissione emerserunt, [1] erigendorum ac tuendorum novorum confiniorum aliasque graves necessitates bellicas iam ante deputasse, *nu putem da loc petiţiunii Voastre*, maxime cum adhuc incertum, utrum non tota illa summa, tum Michaeli Waywodae, tum boariis, apud eandem interessatis restituenda sit *şi Vă ordonăm să depuneţi restul de 12,420 fiorini* in officinam solutionum bellicarum *fără răgaz*.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn fasc. 14407.)

251.

[Ungaria, Noemvrie 1600.]

Anonim ungur către un magnat ungur anonim.

Ştiri din Moldova cu amănunte despre bătălia dela Mirăslău, duse acolo de solul Francisc Jeney. Scrisoarea lui Damian vistierul. Intronarea lui Simion Movilă în Ţara-Românească în locul lui Mihai-Vodă.

Wie ich zuvor Euer Gnaden geschrieben, dass ich ein Diener in der Moldaw hab, der ist nun khomen, [2] und was der Waida schreibt, das haben Euer Gnaden aus seinem Brief zu vernehmen. Mein Diener aber sagt diese Sachen, dass ein Tag zuvor eh denn er verreist, sey der Jeney Ferencz aus Siebenbürgen khomen, welcher zu Weissenburg und anderen Orten gewesen, und hat auf der Miriszlaischen Haiden [3] die Bühl abgesehen, und sey auch ein Wallach mit Ihnen gewesen; do hab er auch verstanden, dass er bey den Herrn gewesen sey, welches dann Euer Gnaden wissen werden, ob Ihnen solches kundt sey. Er vermeldt auch, wie dass Sigismundus mit den Ständen [4] auch sein Verstand hab. Euer Gnaden werden's wissen, ob der Jeney Ferencz mit Ihrem Vorwissen daselbst gewesen sey.

Der Jeremias Waida hat ein Diener, Peter Diak [5] gennant, zu dem Sigismundo abgefertigt und ist bis dato schon fort. Der Demien Vister schreibt an den Csomortany unter anderm also,

---

[1] Cetatea Kanizsa a căzut în mâna Turcilor în ziua de 22 Octomvrie 1600 prin trădarea căpitanului ei austriac.

[2] Recte: gekommen. [3] Heide=câmp. [4] Greşit: Städten. [5] Nápolyi.

im Fall der Herr fragt, was für ein Wetter allhie ist, so wisset, dass hie ein gueter Winter ist, und blast ein gueter und nutzer[1] Windt, und wird in kurzen Tagen Gott alles guets verleihen. Der Karaman Aga khombt von der Porten mit allem gueten Bescheid, und bringt auch von dem Grossmächtigen Kaiser dem Simeon Waida den Fahnen.[2] Was nun daraus zu verstehen, haben Euer Gnaden zu erachten.

Aus der Wallachey schreibt der Potoczky Jacob von Pitesti, ist zwar ein alter Brief, dass man den Mihal Waida aus dem Land verjagt hat und Simeon Waida sey daselbsten in ruhiger Possess. Er begehrt auch zu wissen, wie die Sachen allhie beschaffen, dann der Tater Han hab sein Intent auf Siebenbürgen, und hab schon über den Fluess Neper gesetzt, aber der Canzler halt ihn auf. Darumb wär's guet, dass man mit ihnen Correspondenz hielt. Ich verstehe auch, dass der Khünig in Polen sein Botschaft zu Ihr Kayserlichen Maiestät, wegen des Friedts abgefertigt haben soll. Sonsten sein alle Sachen still herumb.

(Musaeum Nat. Budapest. Collectio Wenzel. Fol. 8127.)

252.

Wien, 4 Decemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Ordonă să plătească solda călăreţilor din banii încasaţi din vânzarea boilor românești.

Ad clemens mandatum nostrum, 28. nuper elapsi mensis ad vos editum, benigne arbitramur, vos residuum pecuniae illius Walachicae, nimirum 12,420 fl. interim collegisse, collectumque in paratis habere.[3] Cum itaque pecuniam illam, ad exauctorationem et solutionem Equitum Belgicorum sive Solmensium istic morantium deputaverimus, *Vă ordonăm să le plătiţi fără răgaz salariul*, ne equites illi, ob moram solutionis illius diutius isthic cum damno subditorum et incolarum haerere cogantur; etc.

Viennae 4. Decembris. A. D. 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

[1] Rar usitat, pentru nützlicher = mai folositor.
[2] Dialectal, pentru: die Fahne. [3] Publicat mai sus sub No. 250.

253.

Praha, 4 Decemvrie 1600.

Nunţiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Desminţirea ştirilor de mai înainte în privinţa lui Mihai-Vodă, cum că s'ar fi predat lui Basta.

Dopo la total certezza della rotta ricevuta dal Valacco in Valachia con perdita di molte migliaia de' suoi, s'è inteso quì ultimamente per lettere d'Alba Giulia dei 14 del passato che ritiratosi l'esercito Polacco da quella provincia, senza lasciarvi persona, nè governo di sorte alcuna contro quello che si supponeva nelle passate mie relationi di persona che meritava fede, vi sia poi di nuovo entrato Michele istesso, poichè nè anche fu vero ch'egli andasse a riporsi in potestà del Basta, et che cacciatine alcuni Turchi et altre genti che dopo l'uscita dei Polacchi havevano tentato d'invadere la medesima provincia, resti hora Michele nel primo possesso, sendosi lasciati intendere i Polacchi di non haver proseguito più oltre, nè d'esser passati come havrebber potuto, dicono loro, facilmente in Transilvania, per non offender Sua Maestà Cesarea.

Questo si ha per avviso assai sicuro, ma che tuttavia si rappresenta di me per dubio come è necessario ch'io faccia di tutti gli altri che si sentono in questa Corte, nella quale suol dire una persona publica et grave, che l'ha esperimentata molto tempo, non esser cosa più certa che l'incertezza, la quale si pratica di continuo ; etc.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III. 87 e.)

254.

Bratislava, 7 Decemvrie 1600.

Camera Ungară către arhiducele Matia.

Cere amânarea trimiterii banilor româneşti.

Benignum Ser^tis^ V^rae^ mandatum de mittendo residuo pecuniae Wallachicae 4. huius ad nos datum intelleximus,[1] *deoarece*

[1] Vezi în extras, sub No. 252.

însă perceptor Camerae huius *e absent*, et boarios quoque residuitatem pecuniae memoratae nondum deposuisse certum sit, *trimeterea banilor trebue amânată.*

Posonii, 7. Decembris 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

255.

Venezia, 8 Decemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Constantinopol.

Solia lui Mihai-Vodă n'a fost primită de Sultan.

Aus Venedig von 8. Decembris Anno 1600.

Aus Constantinopoli von 28. Octobris melden Brief, dass die Wallachische Gesandte beim Türggen nicht allein kein Audienz haben konnden, sondern wären auch eingezogen worden. [1]

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 619.)

[1] E curios că aceeaş veste a ajuns la Praga şi din Ardeal pe ziua de 9 Decemvrie, când încă nu erau ştiri sigure despre bătălia dintre Mihai-Vodă şi cancelarul Zamoyski.

256.

Wien, 9 Decemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Ordin de plată urgent din banii boilor româneşti.

Accepimus excusationem Vestram quo minus residuum pecuniae Walachicae servitori solutoris Suae M^tis^ bellici assignatum fuerit, septima huius ad nos perscriptam; *având însă trebuinţă grabnică* ad exsolvendos Equites Belgicos, *Vă ordonăm să ne trimeteţi restul* intra proximum triduum, *fără nici o amânare.*

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

257.

Praha, 11 Decemvrie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Mihai-Vodă s'a oferit să treacă în Bulgaria împotriva păgânilor, dar nu e crezut.

Il Sig^r Georgio Basti ha sotto la sua parola fatto fermare la militia di Slesia in Transilvania, per li moti sono intorno quelle frontiere, et ne ha scritto quì per averne l'assento. Il Valacco tuttavia persiste anch'egli in dimandare aiuti, offerendo col ghiaccio di voler passare il Danubio, se questi vorranno, et entrare nella Bulgaria. Ma sono tante le sue infideltà usate per il passato, che non osano, anco con gli ostaggi in mano, prestargli fede; pena degnissima dei bugiardi, ai quali poi manco si crede la verità.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

258.

Praha, 11 Decemvrie 1600.

Agentul Cesare Florio către Duca di Modena.

Mihai-Vodă a învins pe Leşi, fiind ajutat de însuşi Basta, căruia i-a trimis familia ca ostatică.

Di Transilvania ci sono nuovi avvisi, che il Vallacco habbia dato alla coda a' Polacchi, e con loro danno, quando si ritiravano di Vallacchia, della quale sia però di nuovo restato padrone esso Vallacco. Ma bene aggiugnono che ciò sia seguito particolarmente per essere stato aiutato dal Basta, il quale, considerato lo stato delle cose, sia passato da se stesso a questo, con parergli sì come egli medesimo ne è mediatore, che Sua Maestà debba dichiararsi protettrice dell'istesso Vallacco, massimamente offerendosi egli di lasciarne ostaggi appresso di Sua Maestà, quando così voglia, la moglie et il figliuolo, i quali fra tanto sono appresso del Basta.

(R. Archivio di Stato. Modena. Carteggio Germania, busta 57.)

259.

Oradea, 12 Decemvrie 1600.

Mihai-Vodă către arhiducele Matia.

Impresurat din toate părţile de duşmani, de cari a fost întotdeauna scăpat prin mila lui Dumnezeu, dorind a-şi înfăţişa supunerea către împărat, a sosit ieri aci. Primit bine şi în drum spre Viena, roagă să-i trimeată pe vreun fruntaş de al său înainte pentru a afla dela dânsul milostivirea sa faţă de dânsul.

Serenissime Princeps ac Domine, Domine mihi naturaliter Clementissime.

Post perpetuorum servitiorum meorum in gratiam Serenitatis Vestrae humillimam subiectionem.

Quoniam mihi undiquaque insidiatores ac hostes insurrexerunt Transalpinae, qui me adoriebantur ac circumdederunt, ut nequaquam ab iis tutus permanere potui, ac nullo modo me tueri et defendere, ii etenim, qui nec Sacratissimae Maiestati, nec Christianitati bene cupiebant, nec unquam ad salutem et emolumentum eorum conati sunt quicquam me persequebantur ac vitam meam quaerebant, propter Christianorum tutelam, ac quod omni tempore studebam, quod Sacratissimae Maiestati Caesareae acceptum et utile agnoscere poterem, ac scire mihi licebat. Quos tamen Deus confundit, ut semper curae est Deo omnipotenti suorum, mirabiliter ab iisdem defendit, a laqueisque eorum mihi praeparatis liberavit, ac ex iis eduxit. Memor autem fidelitatis et fidei semel agnitae et praestitae, quam semper constanter ac viriliter retinere indubiam ac inviolatam studui, dedi operam, usquamprimum in ditionem et imperium Sacratissimae Maiestatis pervenire possim, ut ita Sacratissimam Maiestatem requirere valeam : Deo auspice heri, undecima die praesentis mensis Decembris, persecutus ab insidiatoribus ac hostibus, qui nec Sacratissimae Maiestati, nec Christianae Reipublicae et regno quicquam boni unquam optarunt, Varadinum appuli, ubi languens animo ac pene desperatus, hic quasi renovatus sum ac animatus audaciorque redditus, ineffabili ac excellentissimae Sacratissimae Maiestatis clementia fretus et confisus. [1] Hinc iam, Deo volente, recto itinere ad Serenitatem Vestram humiliter contendam, sperans Serenitatem Vestram placido serenoque vultu me intueri ac inspicere. Ita demum Sacratissimae Maiestatis vultum et faciem omni clementia plenam requirere studere volens, secundum benignam Serenitatis Vestrae voluntatem et clementiam. Cui me onimode accomodandum duxi, eam humiliter et obnixe orans, ut dignetur quempiam virum praecipuum ex familiaribus Serenitatis Vestrae clementer obviam mittere, ut clementia Serenitatis Vestrae benigna, vel ex eo erga me magis declaretur, ipse quoque perspecta eadem quamvis minime dubia Serenitatem Vestram sine cunctatione requirere valeam et possim. Quam

[1] Până aici textul corespunde aproape verbal cu acela al scrisorii trimise împăratului Rudolf odată cu aceasta, tipărită (cu multe inexactități) în *Hurmuzaki* : Documente vol. IV/1 p. 202.

precor Deum Optimum Maximum, ut salvam et incolumem offendere queam. Eandem diutissime felicissimeque advota usque valere exoptans.

Datum ex arce Varad, die 12. mensis Decembris Anni 1600.

Serenitatis Vestrae

Humilis subiectus

Michael Vaiuoda Transalpinensis

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОДА

Adresa: Serenissimo Principi ac Domino, Domino Mathiae Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Comiti Tyrolis et Vittebergae etc. Domino, Domino mihi Clementissimo.

Pecetea anulară în ceară roşie (reprodusă în mărime naturală) cu următoarea inscripţie cirilică: † Іѡ Mihailъ Voevoda i gospodinъ.

(Kriegsarchiv. Wien. Prager HKR fasc. 71 Dec. No. 12.)

260.

Wien, 14 Decemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Să predea banii româneşti servitorului Oficiului militar.

Quandoquidem residuum pecuniae Walachicae ultra oblationem Vestram, nostrumque ulterius, nona huius ad vos eo nomine editum mandatum nondum transmiseritis, illa autem ad exsolvendos Equites Belgicos omnino opus, eaque careri diutius minime poterit, *Vă trimetem un slujbaş al Oficiului de război, ordonându-Vă* dictam pecuniam eidem integre ad quietantiam memorati solutoris numerari ac deponi faciatis.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

261.

Wien, 16 Decemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Mihai-Vodă fiind prea slab faţă de oştile cancelarului Zamoyski, s'a retras în munţi. Cancelarul a pus Domn în Ţara-Românească pe Moise Székely. Pătraşcu-Vodă cu mama sa, Doamna

Stanca, au sosit la Braşov. Descrierea lor. Dieta Ardelenilor în care au hotărît să ceară pe arhiducele Maximilian de guvernator al ţării, iar de n'ar veni, dreptul să-şi aleagă un principe pământean. Mihai-Vodă se află la Dunăre într'un loc întărit, iar Zamoyski s'a retras iarăşi în Polonia.

Aus Wien von 16. Decembris 1600.

Aus Presslaw von 12. dies wirdet geschrieben, wie sie aus Sibenbürgen Zeitung hätten, dass den Polen von dem Michael Weyda über 300 Mann nicht geblieben, welliche Er, ob Er wol zum öftermal vom Herrn Jerg Basta Hilf begehrt, hat Er doch keine erlangen mögen, deswegen Er aus Not ins Gebürg weichen miessen, weilen Er mit dem Canzler zue schlägen zue schwach gewest, und practiciert der Canzler und Sigismundus Bathory noch stark in Sibenbürgen einzuekommen. Dahero die unsern in grossen Sorgen, weilen ein firnehmer Herr aus Sibenbürgen zue Ihnen gefallen, und der Canzler in die Wallachey den Sechel Moises zue einem Hospodar verordnet.

Des Michael Weyda Sohne ist den 17-ten Octobris und sein Gemahel den 23-ten ditto nach Cronstadt [1] kommen, mit 8 bedeckten und sonst andern vielen Rist-Wägen, [2] an jedem 6 Ross. Ihr Wagen ist mit rotem Samet, die Knöpf silbern und verguldt. Sie ist ein frisch Weib, mit einem langen Gesicht und schwarzen Augen, deroselben der Sohn gar ähnlich ist.

Den letzten Octobris haben die Sibenbürger einen Landtag gehalten und wie Herr Melchior von Rottwitz, der Schlesischen Stände Obrister Leytenambt schreibt, haben die Ungerische Ständte daselbsten geschlossen, Erzherzog Maximilian fir einen Governator darinnen zue haben. Im Fall aber Ihre Durchlaucht nit wollten, Ihnen frey stehen mechte, mit Wissen Ihrer Mayestät einen aus Ihnen zu erwählen. Haben der Articul viel, welliche sie Herrn Georg Basta zue übersehen zuegeschickt, der sich dann deshalben nach Weyssenburg begeben, mit wellichem die Kayserlichen Herren Commissarien auch gezogen.

Weiter wirdet aus Sibenbürgen vermeldt, dass sich der Michel Weyda noch an einem starken Ort an der Thonaw halte, wie man auch fir gewiss ausgibt, solle Er sich gesammlet, und mit Hilf des Landtvolks, so zue Ihme gefallen, auch 2000 Türggen erlegt haben, dann Er etlich Tausend Mann bey sich. Dem hat auch Ihre Mayestät gnädig zuegeschrieben, Er solle sich die Wal-

[1] Scris stâlcit: Craynstadt. [2] Recte: Rüstwägen.

lachei halten und Ihro Mayestät getreu bleiben, so wellen sie Ihne darinnen schitzen, welliches den Sibenbürgern sehr zuewider.

Der Canzler solle wieder nach Polen verreist sein, und hält sich Sigismundus in der Moldau, bey Jeremia Weyda auf.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 639.)

262.

Praha, 18 Decemvrie 1600.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Nobilii ardeleni doresc să aibă pe arhiducele Maximilian ca guvernator, pe când marele-vizir Ibraim le recomandă să primească din nou ca principe pe Sigismund Báthory, făgăduindu-le mari înlesniri la plata tributului.

Si aspetta quì il Ser^mo Massimiliano, mandato a chiamare in diligenza da Sua Maestà per le cose di Transilvania, et è comune opinione che Sua Altezza non sia per andare in quella provincia, se non sarà proveduta delle cose necessarie per la sua difesa. I Baroni, per lettere de particolari, lo desiderano; ma non vorrebbono gente forastiera nel paese, et domandano che le piazze sieno custodite da loro medesimi; punti che difficilmente spunteranno.

Stava il Sig^r Basti molto male et si era retirato in Albagiulia, avendo presidiate le frontiere di gente Alemanna, secondo l'ordine gli fu dato di qua, et li Polachi sono anch'essi, scrivono, ritornati nel loro paese.

Sono certi avvisi, pure di Transilvania, che Ibraim avesse mandato una lettera a quei Baroni, esortandoli a ricever per loro capo Sigismondo Bathori, promettendo per parte del suo Signore di lasciarli per cinque anni liberi del tributo, et dopo, che li 15,000 ongari, i quali pagavano prima, fossero ridotto a 10,000 contendandosi nel resto, che stessero neutrali, senza dar aiuto a Sua Maestà, nè a loro, con promessa appresso di perpetua pace et libertà; altrimenti facendo, protestava loro ogni ruine.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

263.

Bratislava, 20 Decemvrie 1600.

Camera Ungară către arhiducele Matia.

Trimite banii scoşi dela boarii români.

De mittendo pecuniae Wallachicae residuo, satis equidem anxii atque solliciti eramus, quomodo illud ... a boariis erigere et

quantocius Ser^ti V^rae transmittere potuissemus; *am avut însă mari greutăţi cu negustorii acelor boi, de multe ori greu de aflat aici şi astfel* quam et quantam pecuniae summam hoc nomine ab ipsis tandem extorquere potuimus, eam totam hic Ser^ti V^rae demisse transmittimus.

Posonii, 20. Decembris 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

264.

Bratislava, 21 Decemvrie 1600.

Camera Ungară către arhiducele Matia.

Scuză pentru ce nu poate trimete încă banii din vânzarea boilor româneşti.

De mittendo pecuniae Walachicae residuo, satis equidem anxii atque solliciti eramus, quomodo illud iuxta iterata clementia Ser^tis V^rae mandata, eo nomine ad nos frequenter hactenus expedita, a boariis exigere et quantocius Ser^ti V^rae transmittere potuissemus. Verum id in nobis nequaquam stetit, quominus fuerit rite hucusque executum, *deoarece boarii nu şi-au înfăţişat încă socotelile,* nunc autem quam et quantam pecuniae summam hoc nomine ab ipsis tandem extorquere potuimus, eam totam hic Ser^ti V^rae transmittimus *împreună cu alăturata consignaţiune, din care se poate vedea ce s'a încasat din vânzarea boilor şi ce s'a cheltuit din banii avuţi*; etc.

Posonii, 21. Decembris. Anno 1600.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

265.

Wien, 23 Decemvrie 1600.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Să trimeată urgent restul banilor din boii româneşti.

Accepimus literas Do: V^rarum 21. huius,[1] ratione pecuniae Walachicae perscriptas, una cum signatura eisdem inclusa, *din care vedem că aţi încasat 43,160 fiorini,* exclusa pecunia trice-

[1] Publicat mai sus în extras sub No. 264.

simali de bobus illis soluta *şi plătit la oamenii numiţi atâţi bani încât nu V'a mai rămas din ei de cât 7078 fiorini, care sumă ne-o veţi transmite fără răgaz, ştiind că socoteala a fost văzută de către* saepefata Sua Serenitas non sine offensione, illudque frustraneum futurum esset.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn fasc. 14407.)

266.

Wien, 23 Decemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă ajuns în apropierea oraşului Caşovia.

Aus Wien von 23. Decembris Anno 1600.

Heut früh ist ein Currier vom Michael Weyda aus Sybenbürgen alhero kommen, bringt, dass sein Herr am Herausreisen bereit an den Oberhungerischen Graniczen zue Caschau, ungefahr mit 100 Pferden durchpassiert, des Vorhabens sich bey Ihrer Kayserlichen Mayestät einzustellen. Derowegen Ihre Durchlaucht Erzherzog Mathias noch heut ein Currier nach Praag passieren lassen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 658.)

267.

Venezia, 23 Decemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Dorinţele Staturilor şi Ordinelor din Ardeal faţă de împăratul Rudolf, căruia nu voiesc să i se spună. Uneltirile Leşilor pentru a prinde pe Mihai-Vodă. Simion-Vodă în Ţara-Românească cu o oaste de 10.000 păgâni şi pământeni. Sultanul de partea lui Sigismund Báthory.

Di Venetia li 23 Decembre 1600.

L'ultime di Vienna delli 9 stante n'accusano di Cassovia del primo con aviso di Transilvania, che quei Stati avevano intimata una Dieta da tenersi in Feiervar, [1] nella quale v'interveniranno

[1] Fejérvár=Alba-Iulia, scris stâlcit: Cremenstain.

li Siculi, li commissarii Cesarei col Sig^r Giorgio Basti; le cui dimande sono: Prima che li Siculi fossero anch'essi sottoposti a Sua M. Cesarea, sì come sono stati per avanti obligati.

Che dimandavano per loro Signore l'Arciduca Massimiliano, per il che dovranno spedir ambasciatore all'Imperatore, con conditione però, che Sua Altezza non tenghi nella sua Corte altri che Transilvani.

Che mandi via tutti li soldati thedeschi, che si trovano in tutti quei presidii: quali conditioni si tiene che non saranno accettate.

Che in Hust il Basti haveva posti soldati thedeschi, volendo far il medesimo in Lippa, et altre principali fortezze, il che non piace molto a quei Stati, volendo che siino genti del paese.

Che del Valacco doppo la rotta hanno, che Polacchi non havevano nuova alcuna, al quale da essi Polacchi venivano tese reti da diverse bande per veder d'haverlo nelle mani.

Che nella Valacchia si trovava Simon Vaivoda, parente di Gieremia Moldavo con 4/m cavalli, altri tanti Turchi et Tartari et 6/m paesani con animo d'invernarvi.

Che s'intendeva, che'l Gran Turco habbi giurato che non accettando i Transilvani di nuovo Sigismondo Bathori, di voler subito, passato l'inverno, assaltar con tutte le sue forze quella provincia et non partirsi de lì, sino che non l'habbi acquistata tutta; ma che tornando in possesso esso Bathori li promette di voler che siino liberi per 5 anni continui del tributo; et passato il detto tempo, di pagar solamente X/m Ungari con una pace perpetua, non potendo però dar aiuto alcuno nè a Polacchi, Ungari, Thedeschi, nè ad altri, nè meno alla Casa Ottomana.

(Biblioteca Vaticana. Roma. Urbinate 1068.)

268.

[Wien, 24 Decemvrie 1600.]

Niederoesterreichische Kammer către Hofkammer.

Însemnarea despre cheltuielile făcute de Stat cu întreţinerea diferiţilor soli români.

Verzeichnus was allein verschienen Neunundneunzig und dies 600-ten Jahr auf underschiedliche Costfreyhaltungen gangen, und deren Bezahlung dem Viczdombambt auftragen, und der

Uncosten, weil die Notturft Geld im Viczdombambt nit verhanden gewest, in ander Weg aufzubringen befohlen worden.

Dann ist man den Würt am Neuen Markt, Georgen Kophen wegen mehrley underschiedlichen Tarter und Wallachischen, bei Ihme einlosierten und Costfreygehaltenen Potschaften, inhalt seiner Schein, schuldig worden 6416 fl.

Dem Würt „Zur Gulden Rosen" ist wegen der Wallachischen Potschaft, so bei Ihme gelegen und die Zeitung wegen der erhaltnen Victori wider den Cardinal aus Siebenbürgen alher bracht, zahlt worden 88 fl.

(Hofkammerarchiv. Wien. N. Ö. Kammer-Akten.)

269.

Wien, 27 Decemvrie 1600.

Arhiducele Matia către Camera Aulică.

Fiindcă după câteva zile va sosi Mihai-Vodă cu un alaiu de vreo 30 persoane, ordonă să aibă grijă de întreţinerea gratuită.

Von der Fürstlichen Durchlaucht Herrn Matthia der Kaiserlichen hinterlassnen Hofcamer anzuzeigen, es werde in wenigen Tagen der Michael Weyda in der Wallachey mit seinen Leuthen — bei dreissig Personen — alher kommen, wellichen Ihr F.Dt. in einer sondern Behausung alhie zu losiern und Costfrei zu halten gedenken. Befelchen demnach höchsternennte Ihr F. Dt. genädigist, die Hofcamer wolle Verordnung thuen, damit man mit notwendiger Verlag, sowohl auch dem Bett- und Tischgewandt versehen sei und dies Orts kein Mangl erscheine.

Decretum per Ser^mum^ Archiducem 27. Decembris. Anno 1600.

Pe dos: Auf die N. Ö. Camer, die solle alsbald in einem und dem andern bei dem Herrn Viczdomb, wie auch in ander Weg die notwendige Verordnung thuen. Ex Camera Aulica 28. Decembris 1600.

F i a t durch Ratschlag dem Herrn Viczdomb die Notturft diesem nach in einem und andern aufzulegen. 28. Decembris 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. N. Ö. Kammer No. 1 in Octobri 1600.)

270.

[Wien, 29 Decemvrie 1600.]

Wolfgang Fuert Viczdom către Niederoesterreichische Kammer.

La ordinul primit în privinţa îngrijirii locuinţei pentru Mihai-Vodă şi alaiul său, raportează că lipsit de bani, nu poate

face nimic şi roagă să dispună în altfel, chiar şi prin persoane cari cunosc grijile unei astfel de primiri care cere bani şi iscusinţă.

Gnädig Herren. Von Euer Gnaden wird mir durch nebenliegund Decret, so mir angestern zuekhumben, auferlegt: Demnach in wenig Tagen der Michael Weyda in der Wallachey mit seinen Leuthen, deren in die dreissig Personen, dabei ohne Zweifel auch Ross und was darzue gehört, sein werden, alher khumben sollen, dass ich zu dessen Costfreihaltung die notwendige Verlag dargeben, sowohl die Notturft Bett- und Tischgewandt bestellen und zu solcher Tractierung in Vorrat bringen solle.

Darauf kann Euer Gnaden ich zu berichten nit umbgehen, dass mir zwar nichts liebers, als dass ich den Uncosten zu gedachter Costfreihaltung dargeben könnte; es ist mir aber ganz unmüglich. Dann erstlichen, wüssen Euer Gnaden ohne lange Erzählung, wie aufs äusserist berührtes Viczdombambt ersäugert, mit Ausgaben überwiesen, und dass herentgegen von Tag zu Tag die Gefäll, der Unterthonen Armueth willen, darein sie in dieser Kriegszeit und schweren Theuerung geraten und also verderbt worden, dass der weniger Theil die vielfältig unterschiedlichen Landsanlagen zu entrichten, ja auch das täglich Brot nit zu essen, sondern guetes Theils von Haus und Hof entlaufen müssen. Fürs ander, sein alle fürnembiste Mäuth und Ungelt, sowohl Urbarsteuern, so zum Viczdombambt gehörig, allerseits verpfändt, also dass deren Gefäll nur die Pfandtschafter in Handen behalten und — an Bargeld statt — Quittungen ins Ambt wexln.

Fürs dritte, haben Euer Gnaden aus nebenliegunder Verzeichnus specifice zu sehen, dass auf diese Stund an der Siebenbürgerischen Fürstin, des Duca de Mercurio, der Erzherzog Carlin, des Markgrafen von Baden, etlicher unterschiedlich alhie gewesenen Tartterisch und Wallachischen Botschaften Costfreihaltungen, darauf allein des verschienen und dies 1600 Jahr in die 17, 196fl. 2 kr. 1 d. gangen, aufs allerwenigist noch 10,496 fl. Rh. vielen Partheien, so täglich laufen, zu entrichten hinterstellig; etc.

Dahero Euer Gnaden auf andere Mittl zu gedenken haben, woher die Verlag zu dieser des Michel Weida Costfreihaltung, sowohl die Notturft Geld der 10,496 fl. zu Entrichtung der alten Costfreihaltungen zu nehmen sein wird; etc.

Was die Losierung gedachts Michael Weyda und Bestellung Bett- und Tischgewandt anlangt, derlei Verrichtung ist mir hievor, wie ich auch darmit nit umbgehen kann, niemalen befolchen, sondern sein andere Leuth, wie erst jüngst zu des Markgrafen

von Baden Costfreihaltung einer von der Buechhalterei, Namens Hans Hiemer, verordnet worden, welcher dann alle Gelegenheit und Gebrauch, sintemal er vor diesem bei der Fürstlichen Durchlaucht etc. Kuchlschreiber gewest, weiss. Der wär meines Erachtens jezo zu dieser Costfreihaltung auch zu gebrauchen und ihme der Röm. Kais. Mt. etc. Oxen-Pflasterzoll-Gegenschreiber Larenz Zeillinger zuezuordnen. Doch müsste ihnen das Haus und Orth, wo man mehrgedachten Michel Weyda losiern und welchermassen man ihme und seine Leuth tractiern solle, andeuten. So khünden sie nit allein Bett- und Leingewandt aufbringen, sondern auch sonst in einem und andern, was von Nöten, alle Bestellung thun.

Wo sie aber das Geld zu Erhandl- und Erkaufung, was man von Nöten sein wird, abholen sollen, darnach werden Euer Gnaden sie, weils einmal aus dem Viczdomb(ambt) nit sein kann, zu bescheiden wissen; und bitt Euer Gnaden mich angezogner, auch ohne das mehrfältig bewüsster, des Viczdombambts äusseristen Noth mit mehrgedachter, des Michel Weyda Costfreihaltung für entschuldigt zu halten, sowohl dahin zu verhelfen, dass gedachts Viczdombambts hinfüro mit derlei nit darein gehörigen Extraordinari-Ausgaben, wie auch meiner mit ferrern Anticipation, weil ich dessen, so ich hievor aufbracht, unzthero über beschehne Vertröstung nit enthebt und dahero denen, so mir ohne Interesse guetwillig auf mein Credit mit Darlehen in derlei Fälln beigesprungen, nit zuehalten kann, verschont werde.

Da man aber je derlei Extraordinari-Bezahlungen dem Viczdombambt noch ferrer auftragen und solche daher bezahlt haben will, müssen entgegen die ordinari Viczdombambts-Verweisungen stecken und erliegen bleiben. Was aber Ihr Mt. für Schaden bei denen daher verwiesnen Partheien, bevorderist aber denen Erzherzogen wegen nit ordenlicher Entrichtung dero Deputat für Beschwer erfolgen wurde, das alles haben Euer Gnaden selbs zu erwägen und allerhand hieraus entstehende Ungelegenheit zu verhüten. Welches alles Euer Gnaden ich zu meiner kunftigen Entschuldigung zu berichten nit umbgehen sollen. Denselben mich befehlend

Euer Gnaden gehorsamer

Wo. Fuert mpr Viczdomb

Betreff: Viczdombs hie gehorsamer Bericht auf inliegund Decret, Costfreihaltung des Michael Weyda aus Walachey und hierauf gehörige Verlag betreffend.

Erledigung der n. ö. Kammer: Denen Herren hinterlassenen Kais. Hofcamerräthen von der n. ö. Camer zu übergeben; und weil hieraus zu befinden, dass diese Verlag auf Costfreihaltung des Weyda aus dem Viczdombambt nit dargeben werden kann, so werden die Herren auf andere Mittl zu gedenken und des Viczdombambts, damit dasselb nit auch zu Grund und Boden gehe oder andere mehrer Beschwerung erfolge, zu verschonen, auch auf die Enthebung des albereit aufgebrachten Gelds auf die vorigen beschehnen Costfreihaltungen bedacht zu sein wissen. 30. Decembris 1600.

Erledigung der Hofkammer: Wieder auf die n. ö. Camer; und lassen es Ihr F. Dt. unverhindert dieser, des Herrn Viczdomb eingewändten Entschuldigung nochmaln bei voriger Verordnung gnädigist verbleiben. Diesem nach sie, die Camer bei ihme Herrn Viczdomb wegen des Verlags, der andern Notturften halben aber anderwärts die notwendige Verordnung zu thuen weiss. Ex Camera Aulica, 30. Decembris. Anno 1600.

Erledigung der n. ö. Kammer: Fiat dem Herrn Viczdomb der Notdurft durch Ratschlag alsbald aufzulegen und dabei zu erindern, dass der Hiemer und Zeillinger zu Bestellung und Einkaufung aller Notdurft verordnet, auch dem Weyda sein Herberg „Bei den drei Hacken" bestellt worden. 30. Decembris 1600.

(Hofkammerarchiv. Wien. N. Ö. Kammer No. 1 in Octobri 1600.)

271.

Venezia, 29 Decemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Constantinopol.

Ştiri despre omorîrea solului trimes de Mihai-Vodă.

Aus Venedig von 29. Decembris Anno 1600.

Von Constantinopoli wirdet geschrieben, alda wäre der Wallachische Gesandte lebendig geschunden, nachmals mit prennenden Facklen hingericht worden, und seye Soldanus dergestalt so faist, dass er sich kaum wenden möge, dahero will man abnehmen Er nicht lang leben solle.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 fol. 655.)

272.

Praha, 30 Decemvrie 1600.

Aviz despre evenimentele din Ţara-Românească.

Solia boierilor la Basta, să intervie la Impărat să le dea Domn tot pe Mihai sau pe un altul în locul lui Simeon Movilă. Kornis ales de către State guvernator al Ardealului, iar Chiaky căpitan general, au început să împartă moşiile între dânşi.

Aus Praag von 30. Decembris Anno 1600

Die Wallachen haben aus 5 Spanschaften Ihre Abgesandten zue Herrn Jeorg Basta geschickt Ihne zue bitten, dass Ihre Mayestät sie in Ihr Protection ufnehmen sollen, und eintweder den Michael Weyda oder einen anderen zuem Weyda daselbst einsetzen. Wellen den jetzigen, so von dem Polnischen Canzler eingesetzt und des Jeremia Weyda in der Moldau Prueder [1] ist, nicht dulden. Was erfolgt, gibt Zeit.

Der Cornis Gaspar solle von der Sybenbürgischen Landschaft, nicht weisst [2] man, ob Herr Jeorg Basta darin verwilligt, zum Statthalter und der Chiaki zum Obristen gemacht worden sein. Theilen auch die Güeter under Ihnen selbst aus. Wann dem also, wirdet man gegen Ihnen wieder was fürnehmen müssen, sonderlich weilen auch selbige Landtschaft Ihrer Mayestät etliche Conditiones fürschlagen, welche deroselben anzuenehmen schwerlich sein wüerden. Das Beste aber ist, dass Ihre Mayestät die fürnembsten Festungen in Handen habe.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8973 foli 659.)

273.

Praha, 1 Ianuarie 1601.

Nunţiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Sosirea deputaţilor Staturilor şi Ordinelor Ardealului, după cari va sosi şi Mihai-Vodă spre a se supune împăratului Rudolf.

Hiersera al tardi arrivorono quì i deputati di Transilvania, mandati dalla Provincia per trattare intorno alle cose del governo. Il Valacco se ne vien parimente alla Corte dove si crede che facilmente non sarà ammesso prima che i predetti deputati non habbiano audienza. La cagione che l'habbia mosso non si penetra ancora, oltre al voler egli fare una dimostratione grande d'humiltà, et di sommissione, fuori della quale sarà difficile il crederle cosa che proponga, o che prometta. Si giudica nondimeno che sia espediente il darle sodisfattione et il mantenerselo amico in ogni modo.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese I. 651.)

[1] Dialectal, pentru : Bruder = frate. [2] Recte : weiss.

274.

Praha, 1 Ianuarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Relaţiunea lui Basta despre neliniştea din Ardeal, unde el ar putea schimba lucrurile cu o armată de 2000 Unguri. La Viena au început să sosească căruţele cu lucruri ale lui Mihai-Vodă.

Il Sig^r Basti ha scritto a Sua Maestà sollecitando l'andata del Ser^mo Massimiliano in Transilvania, essendo egli resoluto, per quanto scrive con le sue del 5 del passato, di non voler più servire nell'Ongaria Superiore. Che in Transilvania non mancavano delli spiriti inquieti, massime tra la gente bassa, ma che sperava aver rimediato con levar loro i pretesti et mandar la soldatesca fuori del paese, et che quando Sua Maestà si risolvesse far una levata di 2000 Ongari, oltre al reggimento del Pezzen, si affaticherebbe in modo la parte Cesareana che non si sarebbe di che temere. Fra l'Ungnad et lui passavano dispiaceri, il quale era arrivato a Cassovia per venirsene poi a Vienna.

Cominciano a comparere le genti delli deputati di quella provincia et s'attendono di breve, se bene essendo partiti di Albagiulia fino alli 25 di Novembre molti dì sono, averebbono esser comparsi.

Scrivono di Vienna con lettere de 23 del passato, che principiassero ad arrivare anco le bagaglie del Valacco, in modo che potrebbono esser quì tutti nel medesimo tempo.

Di Praga, al primo di Gennaro 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

Notă. Data scrisorii e pusă *More Veneto* urmând aşa, cu 1600 până la 28 Fevruarie a anului.

275.

Praha, 6 Ianuarie 1601.

Aviz despre Mihai-Vodă dela Viena.

Mihai-Vodă a trimes arhiducelui Matia şase cai frumoşi.

Aus Prag von 6. Ianuarii Anno 1601.

Der Michel Weida hat Ihrer Durchlaucht Erzherzog Matthiae bereit 6 schener Pferdt verehrt.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 257.)

276.

Bratislava, 8 Ianuarie 1601.

Camera Ungară către arhiducele Matia.

Despre trimiterea de 2000 taleri din banii românești.

Benignum Ser^tis^ V^rae^ mandatum 5. die huius de mittendo residuo pecuniae Wallachicae ad nos expeditum... accepimus humillime *şi Vă trimetem* bis mille Talleros, *restul neputându-se expedia*, perceptoris absentia; etc.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

277.

Praha, 8 Ianuarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Audiența deputaților ardeleni la arhiducele Matia. La Viena se așteaptă sosirea lui Mihai-Vodă, trimițându-se ordin să stea acolo o vreme, până vor pleca deputații ardeleni din Curtea imperială dela Praga.

Al fine del mese passato arrivorono in Vienna li deputati di Transilvania, et alli 30 ebbero audienza dal Ser^mo^ Mathias. Uno è mandato dalla Baronia et l'altro dalli Sassoni, il quale dicono sia il Giudice Regio, molto affettionato al principe Sigismondo.[1] Vengono per domandare un Principe di questa Ser^ma^ Casa al loro governo, per quanto scrivono di Vienna.

Doveva il Valacco arrivarvi anch'egli al principio di questa settimana, ma mi viene affermato, che di qua sia stato mandato ordine che si trattenga quivi, senza passar più oltre, et questo a fine di non trovarsi in tempo che si saranno anco li deputati di Transilvania. Altre lettere però di detta città di 3 del presente, dicono che senza toccar Vienna doverà per la Moravia venirsene quì.

Di Praga, alli 8 di Gennaro 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

[1] Cunoscutul Albert (Süveg) Huet, care pe vremuri a fost un fel de mentor — în limba germană — al tânărului Sigismund.

278.

Wien, 11 Ianuarie 1601.

Niederoesterreichische Kammer către Hofkammer.

Lista de bucate orânduite pentru masa lui Mihai-Vodă.

Verzeichnus, was man auf Verordnung der N. Ö. Camer dem Michel Weyda, in Namen Ihr Fürstl. Durchlaucht aus der übergebnen und darüber anbefohlen Verzeichnus verehren soll.

Schmalz 120 Pfundt. Holländisch Käs 9 Pf. Gemäste Capaunen 12. Indianische feinste Hähnen anstatt der 8 Capaunen 5. Hasen 2. Kälber 4. Wein 18 ½ Eimer. Habern 2 Muth. Oxen 1. Ahl 2. Edl und andere Fisch 50 Stück. Schaf 4. Wildpreth von Hof. 11. Ianuarii 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Reichsakten fasc. 169.)

Notă. Mihai-Vodă a sosit la Viena în ziua de 12 Ianuarie cu 16 trăsuri, primind cartiruire la Cerbul de aur (Zum Guldin Hirschen) nu acolo unde era proiectat la început să fie găzduit.[1] Însoţit de arhiepiscopul Ungariei, Ioan Kutasy şi episcopul de Agria, bătrânul Ştefan Szuhay, pe care Mihai îl cunoştea încă din Târgovişte, din primăvara anului 1598, episcopul îndată după sosire s'a prezintat arhiducelui Matia spre a-i da informaţiunile necesare despre Mihai şi părerile sale.[2]

279.

Praha, 15 Ianuarie 1601.

Don Guillermo de San Clemente către regele Filip III.

Basta unit cu nobilimea din Ardeal a bătut (toamna trecută) pe Mihai-Vodă care fugind din Ardeal, s'a retras în Ţara-Românească. În Moldova Leşii au introdus iarăşi pe Ieremia-Vodă gonit de Mihai. Dar oştile lor atingând hotarele Ardealului, cancelarul Zamoyski s'a scuzat împăratului că acest lucru s'a întâmplat fără voia sa, din cauza dezordinei fireşti, în vâltoarea luptei.

A Vuestra Magestad tengo escrito como Jorge Basta se resolvió de juntarse con la nobleza de Transilvania y hechar

---

[1] Alte amănunte despre sosirea sa se află în raportul lui Rabuss, *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1139 şi vol. IV/1 p. 225.

[2] Vezi relaţiunea interesantă a arhiducelui Matia din 13 Ianuarie 1601, tipărită (cu data greşită de 3 Ianuarie 1601 şi cu multe inexactităţi) în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1124-5.

al Valaco della, porque todos temieron su tiránico proceder aunque el siempre dixo que quería estar á la obediencia del Emperador, en fin le hecharon de aquella provincia con mucha mortandad de su gente y habiéndose retirado en Valaquia, fueron sobre el el canciller de Polonia y Sigismundo Bathori y despues de haber restituido a Geremias Baiboda en Moldavia de donde dicho Valaco le habia hechado porque pretenden los Polacos que dicha Moldavia esta sotopuesta a Polonia, le rompieron dentro de Valaquia, habiendo el salido con buen animo a pelear con ellos y porque con esta ocasion tocaron los Polacos los limites de Transilvania, pensaron algunos que querían romper la guerra con el Emperador y restituir á Sigismundo Bathori que es cuñado del canciller en Transilvania, pero el canciller se envió a escusar con Jorge Basta y otros comisarios del Emperador que estan allá que el ardor de la batalla y seguimiento de la victoria había causado aquel desorden, pero que nunca fué con intencion de deservir al Emperador antes estaban muy prontos á su servicio y desto y de haberse juntado golpe de caballeria polaca en la Podolia debe de sospechar el Señor Archiduque Maximiliano que Polacos podrían romper la guerra, mas yo no lo creo por agora.

Praga, 15 Enero 1601.

(Archivo histórico general. Simancas. Estado. Legajo 707 fol. 12.)

280.

Praha, 15 Ianuarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Mihai-Vodă nesosind încă, arhiducele Maximilian era de părere că şi-ar fi luat drumul spre Veneţia. Ştiri din Ţara-Românească cum că Zamoyski a pus în scaun pe Simion Movilă, fratele lui Ieremia, pe când Mehemed-paşa voia să introducă acolo pe fratele său propriu. Deputaţii Staturilor şi Ordinelor din Ardeal sosiţi cu ştiri despre cele petrecute în ultima Dietă şi altele.

Non ebbi così presto spedito le ultime mie a V. Serenità che mi fu data l'audienza, avendola io prima ricercata dal Ser^mo^ Massimiliano. Fui a Sua Altezza, et dopo le prime parole d'ufficio, et aver presentato le lettere credentiale con quei termini che giudicai più a proposito per maggior espressione dell'ottima volontà

della Serenità V^ra entrassimo a ragionare delle cose di Transilvania. Egli mi disse molto chiaramente che non vi sarebbe andato, senza le provisioni necessarie, et sì come non averebbe tenuto mai conto della vita nel servitio di Sua Maestà, che così egli conosceva, che conveniva tenerlo dell'onor suo, et poi parlando del Valacco, mi aggionse che quasi credeva fosse incamminato verso Venetia, poichè non avevano altre nove di lui, et che il Turco aveva posto un'altro nella Valachia. Io inteso questo, sorridendo dissi, che se il Valacco aveva preso quella strada per ottener l' investitura di quel Stato dalla Serenità V^ra era fuori del buon cammino, poichè non bisognava venir altrove, che a Sua Maestà, alla quale apparteneva quella provincia come Re d'Ongaria, et così questo si fornì; etc.

Li deputati della Transilvania sono arrivati alli 12 di questo la sera, et nel medesimo tempo venute anco lettere di Transilvania delli 17 del passato, avvisano, che in Valacchia il Cancelliere avesse posto un Simone, fratello di Gieremia Vaivoda di Moldavia et che Mehemet Bassà pretendeva di mettervi un suo fratello che potrebbe esser quello mi accennò il Ser^mo Massimiliano; se bene la parte più montuosa et vicina alla Transilvania fosse ancora tenuta dalle genti di Michali.

La Dieta passata [1] esser stata piena di tumulti, intanto che molti della parte Bathoriana et più bassa, ebbero ardire di proponere publicamente si doveva eleggere uno del paese, che dependesse dal Turco con li soliti tributi, et che fossero tagliati a pezzi tutti li Tedeschi; il che, sì come nel principio diede causa al Sig^r Basti di risentirsene con bravate, così per levare loro pretesti et le occasioni, vedendo massime che li Tedeschi, li quali aveva seco, non erano tanti che potessero fare alcun buon effetto, si risolse di farli uscire alla provincia, mostrando di fidarsi per questo verso di loro. Ma però li ha posti in luoco con tutta l'artiglieria che li potrà chiamare ad ogni sua volontà. Tale propositione dicono avesse la sua causa da una lettera che il Cancelliero di Polonia aveva scritto alli regnicoli, esortandoli ad elegger qualch'uno che dependesse dal Turco, altrimenti nè essi, nè li loro vicini sarebbono stati mai fuori pericolo, et si aggionge che egli avesse animo per li favori di Sigismondo di introdurvi

[1] Această „dietă" s'a ţinut în Alba-Iulia în ziua de 22 Noemvrie 1600 şi raportul acesta italian e cu atât mai important cu cât articolele Dietei nu ne sunt cunoscute, iar însemnările istoricilor despre cele petrecute în ea sunt deosebite de cele ce citim în raportul ambasadorului veneţian.

un suo figliuolo, il quale deve aver 6 o 7 anni, in modo che quella provincia non è tanto sicura per Sua Maestà che non potesse mutar verso. Adesso si starà attendendo quello diranno questi deputati, li quali fin' a quest'hora non hanno avuto audienza.

Di Praga, alli 15 di Gennaro 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

281.

[Wien, 17 Ianuarie 1601.]

Mihai-Vodă către arhiducele Matia.

Cheltuind din banii săi proprii 60,000 fiorini, cât mai are să ia din preţul boilor trimişi, roagă să i se restitue această sumă, măcar pe jumătate, căci are cheltuieli cu întreţinerea oştilor sale, având şi datorii făcute în drum până aci, aşa că suma de 2000 fiorini ce i s'a făgăduit de către arhiduce, nu-i este de ajuns.

Accedit etiam petitioni meae humillimae, Serenissime Princeps. Ex pecunia propria mea, quae in summum sexaginta millium florenorum facit, quae quidem pretium iumentorum est, ea ratione in istas partes vendenda acta et transmissa, ut eorum pretio et pecunia pannum, cuius usus hic maior est, quam apud nos, pro peditibus militibus, homines mei emissent. Ex ea itaque mihi supplicanti duo millia fl. deputata et numerata, qua quidem exigua summa quid possim in rebus meis efficere, non intelligo; praesertim cum tot milites habeam mecum, quibus debeam, eisque me hic Viennae solvendi spem fecerim, partim vero in via etiam hinc inde alios reliquerim, qui a me hinc solutionem exspectant. Et quod maximum est, meae familiae etiam iam summe laboranti subministrare aliquos sumptus vellem. Has difficultates et necessitates Serenitas V^ra^ supplico diligenter attendat, et mihi pecuniam propriam meam, si non totaliter, tamen in medietate solvendam benigne demandet, quoniam ista exigua summa nec quidem hospitium possum exsolvere. Extra hoc vero quid de futuris temporibus, exsolutis adhuc crastino die meis militibus istis duobus millibus florenis sperem? Omnino extremum erit, Serenissime Princeps, ut si meis debitis satis voluero facere, etiam vestes, iumenta, equos divendere cogamur. Quod quanta cum mei existimatione honoris futurum est, diiudicent alii hoc de me. Nam et in via magnis debitis me huc Viennam veniendo obstrinxi, quibus ego syngraphum sub certo et brevi

tempore solvendo me illis satis velle facere, proprium exhibui, quod ego quidem fretus ista saltem propria mea pecunia satis me posse eis solvendo facere, donec de singulari Sacratissimae Maiestatis Serenitatisque V^rae gratia secus mihi provideretur, feci. Humillimum superinde responsum a Serenitate V^ra exspectans.

Serenitatis V^rae

Humilis, perpetuus servitor
Michael Vaiuoda.

Adresa: Ad Serenissimum Principem Mathiam, Archiducem Austriae etc. D. D. Clementissimum supplex libellus Michaelis Vaiuodae. Ad Cameram. — Der Kayserlichen Maiestät gehorsambs einzuschliessen.

(Hofkammerarchiv. Wien. Fasc. 15558. Siebenbürgische Akten.)

Notă. Această petiție cuprinde un răspuns la cele aflate dela arhiducele cu prilejul audienții sale — în ziua de 15 Ianuarie 1601 — despre care relatează însuși arhiducele Matia, pomenind de cei 2000 de fiorini „Oxen-Gelt" încasați din boii trimiși de către Mihai-Vodă spre vânzare; [1] sumă oferită acum voevodului strâmtorat, care însă nu putea să-i fie deajuns.

282.

Zamość, 20 Ianuarie 1601.

Cancelarul Ioan Zamoyski către vicecancelarul Petru Tylicki.

Amănunte despre bătălia cu Mihai-Vodă și așezarea lui Simion Movilă în scaunul Țării-Românești. Oștile leșești lăsate la el. Părerile cancelarului cum să se organizeze țara, solda oștilor fiind a se susține de către Simion. Propunere ca Simion să numească pe banul Craiovei. Mihai-Vodă după bătălia dela Mirăslău, adunându-și oștile risipite, ar fi putut ușor bate armatele împărătești, dacă n'ar fi sosit oștile leșești.

Posyłam Waszmości pisanie poślednie Jego mości Pana Starosty kamienieckiego, i pana Jana Tarnowskiego, ku przeczytaniu Jego królewskiej mości, w których piszą około praesentem statum ziemie Multańskiej, i wyparcia z niej Michała. Raczy Wasza Miłośc pisać, że Jego królewska mość raczył rozumieć, iż płaca tam tych żołnierzów nie miała być obmyślana od Jego

[1] Raportul arhiducelui Matia din 16 Ianuarie 1601 către Rudolf, în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1137.

królewskiej mości, tedy posłałem był Waszej miłości regestr, jako się z pamięci bez bytności namiestnika Pana Pisarza Polnego, zterminować mogło, zaraz z Kamieńca opisania tej służby i summy winnej, tak tem którem chciał zaraz rozpuścić, dla nieprzykrzenia się leżami, by było niebezpieczeństwo Inflanckie niezaszło, jako tem, co byli poszli z Symeonem do Multan, i tem, których rozumiałem, że mieli być pozadzierżeni na Ukrainie, i jako osobno tych trzech genera, tak summę na tych co się mieli rozpuscić jednę, a drugą na te co w Multanach byli, i co mieli, jeśli by była wola Jego królewskiej mości na Ukrainie zostać, z społem naterminowana, (który spisek znowu posyłam) przesłałem go i o naukę prosiełem. Dwoi żołnierze zostali byli w Multaniech: jedni, którzy doprowadzić telko mieli Symona do stolice z Panem Starostą kamienieckiem, a drudzy, których miał chować obecnie Symon, nad ktoremi starszym miał być Pan Tarnowski z Mazowsza. A iż z rot też wjechali tam, tedy za tem ułytek też ma być. Co ma obrachować Urząd Pisarza Polnego. Ci co z Jego mością Panem Starostą byli szli, w służbie Jego królewskiej mości byli już na drugą ćwierć lata. Nie mieli się tam bawić, by się był Michał znowu nie zebrał: i a to tak drugi raz z niem czyniąc, wyszła ta druga ćwierć, i za tem rozumieją, jako widzę, że w nową trzecią zaciągnęli się. Zbijać ich z tego, trudna, za tem ich znędzeniem, i dalekiem ciągnieniem nazad do domu, i za uczynioną posługę w wyparciu Michała, któremu dać się wzmódz znowu, było by było cum periculo Reipublicae. Ale ta płaca może być powrócona na te tam Wojewody. Posłać by jakiego komornika z instrucją podpisaną i pieczętowaną do Hieremij, nie z listem, aby nie zabłądził do Carygroda, którą Instrukcją aby Hieremij ukazał, a nazad ją wziął, w której, aby mu zlecono było, żeby i tę trzecią ćwierć wojska Multańskiego zapłacili: gdyż dosyć Jego królewska mość mając też ine potrzeby Koronne na te tam ziemie przedtem nałożyć raczył. Także, aby się upomniał, że by się Jego królewskiej mości według Cerographów iścili. Te wtórą ćwierć lata, albo jem przydzie przyjąć, ad rationem długu wedle Cerographu, jeśli by teraz dali pieniądze, albo więc ją z skarbu Jego królewskiej mości zapłacić, a pieniądze zupełne wziąć od Wojewod. Jeśli też Jego królewska mość raczy kazać Panu Staroście napisać, że nie raczy chcieć wiedzieć o tej płacy: ale żeby się jej u Symona upominali. Uczynię to. Lecz rozumiem, że wielka nie contentezza nie tylko tych, ale i wszytkiego rycerstwa by urosła. To potrzebna być rozumiem, co pisze Pan Tarnowski,

aby ci tam Panowie Multańscy, Raduł Buzowski i Udra, do króla Jego mości byli posłani : o czem dobrzeby przez tego komornika rozkazać. I o tem rozumiem aby Jego królewska mość mianować raczył kogo Simonowi na Baństwo kralowskie, i także napomnieć, żeby, dla tem więtszego uciszenia ziemie, wracał urzędy i majętności Multanom, i nie drażnieł ich dawaniem Multańskich urzędów Mołdawcom.

Pan Rembowski był tu u mnie. Widzę, że nie wiele sprawieł u tych psów pogańskich ; etc.

Bez tej przeszłej expedicji do Multan niemogła być cała Rzeczpospolita. Bo by się było stało toż w tę stronę Coronie od Michała, co w Inflanckiej ziemi od Karolusa ; etc.

Pierwsze moje pisanie do Siedmigrodzan było, o ściu wojska Jego królewskiej mości na Michała nim wieść przyszła, że się z Basztą złączyli, i gdym rozumiał, że nam przyszło było w Siedmigrodach Michała szukać. Ale gdym się dowiedział de mutato statu, tedy pisałem do Pana Potockiego, aby wniwecz się nie wdawał, jeśliby jakie ine panowanie, a niż Michałowe tam zastał. A nie telko przeszkody od nas Senatorów, i wojska Jego królewskej mości żadnej niemiał Cesarz Jego mość. Ale radniej za ten tam successum swój, miałby Jego królewskiej mości dziękować. Bo u Braszowa zmocnił się był barzo Michał zjąwszy się z wojskiem Mołdawskiem i Mułtańskiem, i złączywszy z Seklami, żeby był ludzie Cesarza Jego mości snadnie pożył, gdy by był nie wiedział blişko o wojsku Jego królewskiej mości, za czem do traktatów z komisarzmi Cesarza Jego mości przystąmpieł, i z Siedmigrodzkiej ziemie do Multańskiej wyszedł, i tam jest porażon. Ale o tem dali Bóg na Sejmie da się przez nas Senatory, cośmy na tej expedicji byli, ustna sprawa Jego królewskiej mości, naszemu miłościwemu panu. Z tem powtóre uprzejme służby swe w miłościwą łaskę Waszej miłości swego miłościwego pana zalecam.

Dan z Zamościa, dnia 20 miesiąca Stycznia roku P. 1601.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. Trimet Milostiveniei Tale pentru a da de ştire Maiestăţii Sale regelui ultimele scrisori ale domnului staroste din Kamieniec şi ale domnului Ioan Tarnovski, în cari ei scriu despre starea de faţă a Ţării Muntenești şi despre îndepărtarea lui Mihai de acolo.

Milostivenia Ta binevoeşti a-mi scrie că Maiestatea Sa regele îmi comunică ca solda ostaşilor să nu fie dată de către Maiestatea Sa regele. Trimisesem Milostiveniei Tale îndată din Kamieniec un registru, aşa precum el s'a putut face pe din afară, în lipsa locţiitorului Domnului notar de război, cu indicaţia slujbii şi sumelor datorite,

cum și cu numele acelora, pe cari eu aș fi dorit să le dau drumul îndată, ca să nu am necazuri cu lagărele de iarnă, dacă n'ar fi intervenit primejdia din spre Livlanda, cum și a acelora cari au mers cu Simion în Muntenia și a acelora, cari după părerea mea ar fi trebuit să rămână îndărăt în Ucraina. Cum aceste trei feluri de oști, așa erau și sumele, una pentru aceia cărora li s'a dat drumul, a doua pentru aceia cari erau în Muntenia și a treia pentru aceia rămași în Ucraina, dacă va fi voia Maiestății Sale regelui, socotite împreună (care notă vă trimet iarăși) cerând o hotărîre.

Două feluri de soldați au rămas în Muntenia, o parte care ar trebui numai să însoțească pe Simion până în capitala lui cu starostele din Kamieniec, o altă parte sub comanda domnului Tarnowski din Mazovia trebuia să susțină pe Simion și mai departe. După ce s'au scos din cete, trebue să fie o lipsă. Acest lucru trebue să-l socotească oficiul notarului de război. Aceia cari au mers cu milostivul domn staroste, stăteau în slujba Maiestății Sale regelui chiar în câștul al doilea al anului. Ei n'ar fi rămas, dacă Mihai nu și-ar fi adunat iarăși puterile și când s'a făcut acest lucru cu ei a doua oară, s'a sfârșit câștul al doilea și precum văd, ei înțeleg că sunt luați și pentru câștul al treilea. A le refuza acest lucru ar fi greu, dat fiind starea lor prăpădită, drumul lung până la casa lor și slujbele săvârșite cu îndepărtarea lui Mihai, căci de am fi lăsat să se întărească din nou, ar fi fost cu pericolul republicei. Dar această soldă se poate trece pe seama voevodului de acolo. Ar trebui să se trimeată un cămăraș la Ieremia, cu o instrucție iscălită și pecetluită, nu scrisoare, căci ea s'ar rătăci ușor spre Stambul, care instrucție să se arate lui Ieremia, dar să fie luată îndărăt. Să i se comunice în instrucție ca să plătească și câștul al treilea oștii din Muntenia, căci Maiestatea Sa regele are și alte cheltueli și a cheltuit mai înainte destul pentru acea țară. Să se ceară totdeodată ca să se îndeplinească obligațiunile sale față de Maiestatea Sa regele conform actelor scrise. Suma câștului al doilea trebue să se ia ori pe socoteala datoriei lor, potrivit contractului făcut cu Vodă, dacă ar da acum bani, ori să se achite din vistieria Maiestății Sale regelui, luându-se apoi toți banii dela Voevod. Maiestatea Sa regele să scrie starostelui, ca să spue că nu știe nimica de această soldă, soldații să o ceară dela Simion. Eu voiu face aceasta. Dar înțeleg că lucrul va pricinui o nemulțumire mare, nu numai la aceștia, dar și la toți ostașii. După cum scrie domnul Tarnowski, e necesar ca boierii munteni, Radu Buzescu și Udrea să fie trimeși la rege, despre care lucru ar fi bine să se dea ordine prin acel cămăraș. Eu cred, că Maiestatea Sa regele să binevoiască a orândui lui Simion ca să numească pe cineva ca ban al Craiovii și să-l îndemne, ca pentru o mai mare liniștire a țării să restitue moșiile și demnitățile boierilor munteni și să nu-i irite prin darea slujbelor muntenești la boieri moldoveni.

Domnul Rembowski a fost aci la mine. Eu văd că nu a isprăvit mult la acești câni păgâni; etc.

Fără campania din urmă în Muntenia, republica n'ar fi rămas nevătămată. S'ar fi întâmplat în partea aceasta a coroanei prin Mihail acelaș lucru ca în Livlanda prin Carol; etc.

Intâia mea scrisoare către Ardeleni a fost despre marșul oștii Maiestății Sale regele împotriva lui Mihai, înainte de a fi sosit știrea,

că s'au unit cu Basta, când eu credeam încă, că vom trebui să căutăm pe Mihai în Ardeal. Când aflai însă de starea schimbată a lucrurilor, am scris domnului Potocki, să nu se amestece în nimica, de va găsi acolo o altă stăpânire, decât aceea a lui Mihai. Maiestatea Sa Imperială n'a suferit nici o pagubă dela noi, dela senatori şi oastea Maiestăţii Sale regale. Dimpotrivă să mulţumească mai vârtos pentru succesul său din Ardeal, Maiestăţii Sale regelui Poloniei. Căci la Braşov Mihal s'a întărit mult, când a apărut împreună cu oştile moldovene şi muntene şi s'a unit cu Secuii, şi ar fi bătut cu uşor oamenii Maiestăţii Sale Împărăteşti, dacă nu ar fi aflat de apropierea oştii Maiestăţii Sale regelui; atunci numai trecu el la tratativele cu comisarii Maiestăţii Sale Imperiale şi ieşind din Ardeal în Muntenia, a fost acolo bătut. Dar despre aceea vom informa în persoană noi senatorii cari am luat parte la campania aceasta, pe Maiestatea Sa regele în dietă, dacă ne va îngădui Dumnezeu. Cu aceasta recomand din nou slujbele mele plecate milei Milostiveniei Tale, a domnului meu milostiv.

Dat în Zamość, în 20 a lunii Ianuarie în anul Domnului 1600.

283.

Praha, 22 Ianuarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Audienţa deputaţilor ardeleni cu mari pretenţiuni, greu de împlinit. Sosirea lui Mihai-Vodă la Viena, unde a fost primit în audienţă de arhiducele Matia. Pare a avea o vârstă de 46 ani şi se prezintă bine, pe câtă vreme curtenii săi, negri la faţă, par nişte ţigani.

Questi deputati di Transilvania ebbero audienza da Sua Maestà alli 18 del presente, et per quanto mi è stato detto, hanno fatto instanza di aver per loro principe o governatore il Ser^mo^ Massimiliano, ma però senza gente forastiera, pretendendo essi per la fortezza del paese, di poterlo difender da se, senza introdurvi altri soldati che lo ruinino più di quello è al presente; punto tanto importante che da molti è tenuto per difficile da spiantare, non parendo verisimile che Sua Maestà volesse assicurare la vita et la dignità del fratello, et della Casa in mano di gente tanto volubile et incostante, com'è la Transilvana, et che Sua Altezza, quand'anche Cesare volesse, fosse per accettare il partito.

Arrivò il Valacco finalmente a Vienna alli 12 mandato ad incontrare da una carrozza di Sua Altezza. E' alloggiato all'osteria et presentato di rinfrescamenti ogni dì. Dietro ha lasciato molta gente, condotta per sicurtà del cammino seco, dubitando de Transilvani che non gli impedissero il viaggio, et è venuto con

soli 50 o 60, che scrivono, paiono tanti Zingari; lui però aver assai bella presenza et esser di età di forse 46 anni. Alli 15 ebbe audienza da Sua Altezza, dove stette per forse un hora; tuttavia si trattiene in quella città, nè si parla del suo venir quì per hora et potrebbe esser, com'avvisai, che nol lasciassero partire di là per li rispetti scritti.

Di Praga, alli 22 di Gennaro 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

284.

[Praha, 29 Ianuarie 1601.]

Nunţiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Memoriul deputaţilor Staturilor şi Ordinelor Ardealului. Intrigile lui Sigismund Báthory pentru a fi ales din nou principe al Ardealului.

Le proposte di questi deputati Transilvani si restringono in sostanza a quelle che V. S. Illma vedrà nell'inclusa copia, che le mando, nelle quali, sì come si considerano molte difficoltà quasi inesplicabili, così è da temersi, che le cose di quella provincia restino tuttavia esposte alle mutationi di sempre, intendendo io massime non solo dal senso dell'ultime lettere di Monsr di Reggio, ma anche più da presso dalle lettere istesse del Basta, delle quali mando copia, che Sigismondo non molto lontano di là, tenti di nuovo, et non senza speranza, gli animi inconstantissimi di quei popoli a richiamarlo, il che potrebbe seguire facilmente, quando di qua non vi si proveda con quella prestezza che conviene.

Petitio Transilvanorum legatorum.

Petunt Maximilianum Principem cum plena potestate et authoritate conferendi bona et titulos, officia, etc. Ita tamen, ne ullis stipatus copiis in provinciam ingrediatur. Neve secum aliquem externum cuiuscumque sit gentis pro familia introducat.

Si Archidux Maximilianus non posset mitti, petunt liberam electionem Principis e medio ipsorummet Transilvanorum.

Ut Episcopatus in perpetuum tollatur, et omnia eius bona fisco applicentur.

Religio sit libera, praesertim Lutherana, Calviniana, Arriana.

Ut omnia privilegia, et bonorum donationes a temporibus Ioannis Regis a Sua Maiestate confirmentur.

Iura omnia, ut prius celebrentur, et in provincia, causis petitis, omnes ad Caesarem via appellationis intercludantur.

Ut Sua Maiestas cum Turca pacem faciat, aut, si id non posset, Transilvaniam tueatur diligenter.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese I. 651 pag. 26—28.)

Notă. Textul oficial al propunerii Staturilor şi Ordinelor Ardealului, redactat de ei acasă şi predat de deputaţii lor împăratului Rudolf — cu toată probabilitatea în ziua de 26 Ianuarie 1601 — ne e de mult cunoscut. [1] Rezumatul de mai sus cuprinde însă şi semnalarea specifică a religiunilor Calvine, Luterane şi Ariane, a căror exercitare liberă se cerea de ei în genere, fără a fi fost menţionată în memorialul predat. Iată punctul cardinal de jignire a conştiinţei catolicilor din Curtea împărătească şi motivul pentru care deputaţii au fost primiţi neomeneşte, în mod necinstit, fiind chiar maltrataţi şi deţinuţi, abia putând scăpa şi fugi acasă din vizita lor neplăcută dela Praga.

285.

Praha, 29 Ianuarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Sigismund Báthory fiind hotărît să intre din nou în Ardeal, un căpitan distins al lui Mihai-Vodă plecă cu oastea sa spre Alba-Iulia la generalul Basta pentru a păzi strâmtorile dela Făgăraş. Audienţa lui Mihai-Vodă la arhiducele Matia, la care şi-a justificat purtarea sa faţă de Ardeleni cu diferite scripte împotriva lor.

Questi Transilvani hanno avuto nova audienza da Sua Maestà et adesso trattano col Ser^mo^ Massimiliano. Intanto per lettere di 7 di Albagiulia s'andavan sempre più confermando li pensieri di Sigismondo essere d'invadere quella provincia, et la parte Cesareana, che prima non credeva, intesa la confirmatione dell'avviso, andava molto fluttuando, in modo che il Sig^r^ Basti di assai di loro cominciava a fidarsi poco.

Un capitano, il più principale et più confidente del Valacco, il quale aveva lasciato a dietro con le sue genti, quando s'incamminò verso Vienna, se n'è passato da Varadino con molta cavalleria et fanteria ad Albagiulia a trovare il Sig^r^ Basti, et si è posto al servitio di Sua Maestà parte delli genti, ch'ha condotto da esso Signore, mandato verso li passi stretti di Fogaras, per dove potrebbe entrare Sigismondo, et le altre nelli contorni di Varadino, per tenerle fuori della Transilvania, nè dar occasione a quei popoli di tumultuare; etc.

[1] Publicat în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. V p. 77—83.

A Vienna il Valacco nell'audienza avuta dal Ser^mo Matthias ha presentato a Sua Altezza molte scritture contro li Transilvani, volendo per questo verso giustificare le sue operationi, et mi viene detto, che siano anco stato mandate a Sua Maestà, se ben ogn'uno creda che adesso non si metterà le mani quì dentro, per non aggionger maggior confusione alle cose di quel paese.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

286.

Praha, 31 Ianuarie 1601.

Împăratul Rudolf II către arhiducele Matei.

Să dispună ca să se dea lui Mihai-Vodă 6000 fiorini din fondul de construcţie al cetăţii Kanizsa.

Wür haben den Weyda aus der Walachey aus demjenigen Caniserischen Paugelt [1] der 10/m fl. Rh. welche unlängsthin die verordneten einer ehrsamen Landtschaft ob der Enns zu unsers draussigen Zahlambts Handten erlegen und richtig machen haben lassen derselben auch in unsern Hofzahlambt erlegen lassen werden sollen, 6/m fl. Rh. zu dem Endt gegen Quittung reichen zu lassen gnädigist bewilligt, wie Euer Liebden aus einen andern von unserer alhierigen Kriegsexpedition aus an dieselb abgangenen Schreiben mit mehrern Freundt und genädiglich zu vernehmen haben, und also deswegen an Euer Liebden hiemit unser gnädigistes Begehren, dass Sie der fürderlichen Zustellung halber verordnen wollen ; etc.

Geben Prag, den letzten Ianuarii. Anno etc. 601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oester. Gedenkbücher 161 fol. 34.)

[1] Acest fond a devenit disponibil din pricină că cetatea a căzut în mâna Turcilor în urmă trădării căpitanului ei austriac, George Paradeiser, care a şi fost apoi decapitat.

287.

Wien, 1 Fevruarie 1601.

Camera Aulică către împăratul Rudolf II.

Mihai-Vodă cerând măcar achitarea pe jumătate a banilor ce are să-i mai ia pentru vitele trimese de dânsul spre vânzare, Camera cere dispoziţie.

Aus beigefügtem Extract sub A) haben Euer Mayestät gnädigist zu vernehmen, wasmassen der Michael Weyda aus der Wallachei die Erstattung des aus denen durch Ihn unlängst herausgeschickten und verkauften Ochsen gelösten Gelts, so er auf 60/m fl. anschlägt, wo nit gar, doch anieczo den halben Theil zue seinen obliegenden Nöten und Bezahlung seiner auf der Reis[1] gemachten Schulden begehren thuet.[2] Nun werdet sich Euere Mayestät gnädigist erindern, was an dieselb Ihr F. Dt. Erzherzog Matthias zue Oesterreich ... dieses Viechs und des daraus gelösten Gelts halber vom 11. Novembris nächsthin geschrieben hat, wie dann auch aus beiliegunder durch die Hungarische Cammer überschickter Verzeichnus B) zu sehen wie viel dieses Viechs gewesen, und wie teuer dasselbig, nämblich umb 43,149 fl. in allem verkauft worden. *Din banii aceştia s'au depus* in das Kriegszahlambt 39,203 *fiorini şi s'au dat* dem Weyda selbst zue zweienmaln 4/m fl. und dann dem Johann Logomagi 700 und 2400 *taleri* gegeben *şi asfel aşteaptă rezoluţia împăratului în privinţa achitării lui* Michael Weyda. *Camera neavând bani, tot ca şi în chestiunea cealaltă* wasmassen sich etliche Moldauerische Viechhandlsleut, so sich bei diesem Viech[3] befunden, hievor angeben, dass Ihnen daraus 549 Stück zuegehört und Ihr eigen gewest, auch derowegen die Erstattung desselben begehrt haben; etc.

Wien, den 1. Tag Februarii. Anno 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern. Fasc. 14408. Concept.)

Notă. Actele justificative, citate în adresa Camerei de faţă lipsesc. În locul lor se află altele privitoare la această afacere a lui Mihai-Vodă, care zorea mereu — cu tot dreptul — achitarea sumei câştigate din vânzarea boilor trimişi de dânsul. Însă Camera şi ocârmuirea din Praga au amânat aceasta prin tot felul de pretexte inventate, banii primiţi fiind de mult cheltuiţi pentru alte trebuinţi ale statului şi ale dregătorilor săi. Rezumarea acestor acte privitoare la „Wallachisches Ochsengeld" nu merită însă nici o osteneală, ele repetând într'una aceleaşi amănunte. Totuşi din unul din ele citäm următoarea poziţie: Pro expensis Michaelis Waiuodae Viennam ascendenti, sic Magistro Postarum pro expeditione similiter Viennam versus cursore soluti fl. 181/95. (Din care reiese că expedierea curierilor câte odată mergea — pe nedrept — pe socoteala lui Mihai-Vodă.)

---

[1] Dialectal, pentru: Reise = călătorie.

[2] Vezi petiţia lui Mihai-Vodă (din 17 Ianuarie 1601) sub No. 281.

[3] Vieh = dobitoc adică aici: boi.

288.

Košice, 5 Fevruarie 1601.

Camera Scepusiană către arhiducele Matia.

Părerea şi observaţiunile Camerei despre articolele propuse de legaţiunea din Ardeal privitoare la administraţia ţării, luând în consideraţie şi donaţiunile lui Mihai-Vodă şi rezultatele ocârmuirii de până acuma în Ardeal.

De articulis quibusdam Suae M^ti^ a legatione Transylvanica propositis.

Capita legationis Transylvanicae a Serenitate V^ra^ die 28. proxime praeteriti mensis Ianuarii Camerae huic missa diligenter legimus. [1]

Quod itaque Status ac Ordines Transylvaniae Ser^mum^ principem Maximilianum archiducem Austriae, Dominum nostrum benignissimum Transylvaniae gubernatorem praefici supplices petunt, dubium non est, quin id multum ad conservationem Transylvaniae conduceret, magnoque non modo provinciis Suae M^tis^ Caesareae, sed toti etiam Reipublicae Christianae emolumento cederet. Sed de eo Maiestates V^rae^ pro sapienti suo iudicio deliberare clementer scient.

Si Sua Serenitas decretam iam antea a Sua M^te^ Caesarea iamque ab universis Ordinibus ultro oblatam provinciam renuendam benigne putaverit, non videmus eo casu, quid obstet, quo minus Transylvano alicui, spectatae in Suam M^tem^ fidei, si quis est Vaywodatus officium more maiorum committi posset. [2] Etenim, si externus aliquis ex Magnatum numero invitis praeficiatur, ingratus et invisus semper erit; neque unquam ille de integritate et fide Transylvanorum utcunque vigilans et circumspectus sit, tutus esse poterit: satis exemplo est Michael Waywoda. E contra, si indigena suae nationis et gentis aliquis, ut petunt, Waywoda detur, eius voluntatem, nutum atque auctoritatem secuti, Ordines haud dubie in obsequio et fidelitate Suae M^tis^ futuri sunt stabiliores: modo ille constans sit et integra in Suam M^tem^ fide; quod partim iuramenti vinculo, cuius formula in Libro Arti-

[1] In legătură cu acest lucru vezi memoriul Staturilor şi Ordinelor Ardealului (din 5 Ianuarie 1601) către Rudolf despre nelegiuirile săvârşite de Mihai-Vodă; *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1126.

[2] Arhiducele Maximilian n'a putut primi numirea de „gubernator" al Ardealului nici astădată pentru motivele serioase expuse în memoriul său din 12 Ianuarie 1601; în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1132—1134.

culorum expressa habetur, partim gratia praemio atque liberalitate Suae M^tis conciliari poterat. Creandi vero Vaywodae non penes ipsos, sed penes Suam M^tem sit plena potestas: nominent ipsi, eligat atque confirmet Sua Maiestas. Sed haec quoque prudentiori aliorum consilio deliberanda relinquimus; etc.

Ubi Vaywodis pro tempore constituendis liberam benemeritis bona conferendi et publicos proventus dispensandi facultatem dari petunt, ad trigintaduos colonos conferendi veteribus Waywodis ius fuit; etc.

Ut collationes donationesque Michaelis Waywodae initae habeantur, quemadmodum petunt, iustum est; cum et ille violentus fuerit possessor Transylvaniae: et multa ex bonis Ecclesiasticis, maxime vero episcopatus Varadiensis abalienarit, et vel indignis personis maleque de M^te Caesarea ac Jure Ecclesiastico meritis contulerit. De iis tamen, quae Mag^co Stephano Chiaky donavit, vel is alias bono iure adeptus est, cum meritorum eius, cum intercessionis Ordinum, cognitis prius quaenam bona illa sint, ratio haberi poterit: quin amplioris etiam praemii et gratiae, ut Ordines supplicant, ei spes danda. Cum multum in unius hominis, ut qui primus exterminandi Michaelis auctor fuit, constantia et integritate, quo ad Transylvaniam de caetero quoque in fide M^tis Caesareae conservandam attinet, situm est.

Cum omnes donationes intra anni revolutionem iuxta veteres et approbatas leges regni legitima statutione firmari debeant, non videmus quomodo donationes illae, in quibus statutum tempus neglectum est, quaeque illegitimae emanatae sunt ratae haberi possint. Id igitur Ordinibus, ne tam firmare et maximae inter alias legi contraeatur denegandum videtur; etc.

Negotium de Siculorum libertate, quam ob patratas illorum crudelitates abrogari petunt, cum arduum sit, ac ulteriori deliberatione indigeat, disserendum videtur; etc.

Cassoviae, 5. Februarii. Anno MDCI.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

289.

Praha, 5 Fevruarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Pretenţiile Staturilor şi Ordinelor ardelene faţă de împăratul Rudolf, spre a primi ca principe pe arhiducele Maximilian. Ele fiind prea mari, nu se vor împlini, cu toate că Sigismund

Báthory se află la hotarele ţării spre a se face ales din nou principe. Hotărîrea Curţii ca Mihai-Vodă să vină dela Viena.

Essendo stati questi Transilvani da Sua Maestà rimessi al Ser^mo Massimiliano, hanno proposto 7 capitoli, nell'uno de quali dimandano, come scrissi, Sua Altezza per principe, con piena et assoluta potestà di conferire beni, titoli et officii, ma però, che non entri nella provincia nè con militia, nè con Corte forestiera. Nelli altri 6 ricercano, se Sua Altezza non si potesse mandare, che resti a loro libera l'elettione d'un principe di quella natione; che sia levato in perpetuo il Vescovo di Alba-Giulia, et li beni del Vescovato applicati al Fisco; resti libero l'esercitio della religione in quel paese, et particolarmente Luterana, Calvina et Arriana; che tutti li privilegii et donationi di beni, fatti dal tempo del Re Giovanni in qua siano confermati da Sua Maestà et la giustitia si faccia in modo che le liti si terminino nella provincia, senza venirsene a Praga. Et per ultimo, che Sua Maestà faccia la pace con Turchi, et se questo non si può, che defendi con ogni forza la Transilvania. [1]

Queste dimande per essere esorbitantissime, sì come quì si crede, non saranno concedute per la maggior parte, così fanno che molti comincino a dubitare della lor fede, come più di tutti fa forse il Sig^r Basti, il quale con sue delli 14 del passato scrive, star più che mai con l'animo dubioso del ritorno di Sigismondo, et da molti inditii conoscere l'animo di quella gente tanto desideroso di novità, che non torrebbe ad assicurare alcuno che Sigismondo non entrasse, bench'essi protestassero in contrario.

Si doveva alli 22 del passato fare la Dieta in Claudiopoli [2] et all'hora si potrà più al dentro penetrare nel fondo di questa materia; intanto Sigismondo, insieme con Zechel Moise o Moise Siculo, si va trattenendo con gente su la frontiera, il che tanto più dà occasione di sospettare; etc.

Portano anco di Polonia aver il Turco concesso per venti anni la Moldavia et Valacchia a Polachi con tributo a loro di

---

[1] Importanţa acestei relaţiuni este că ea ne rezumă pretenţiunile Ardealului mult mai limpede de cât însăş petiţiunea deputaţilor predată împăratului tipărită în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. V p. 77—83. Cfr. textul latinesc al cererilor deputaţilor ardeleni, mai sus, supt 29 Ianuarie 1601 cu No. 284.

[2] Dieta această, convocată pe ziua de 21 Ianuarie 1601 de către generalul Ştefan Chiaky — cu excluderea totală a lui Basta — a ţinut până la 8 Fevruarie; hotărârile ei foarte însemnate au apărut *ibidem*, vol. IV p. 577—589.

40,000 ongari per una, i quali doveranno esser spesi per manutentione di quella frontiera.

Mi viene detto che questa settimana passata si siano rissoluti quì di fare venire il Valacco, ma però ancora non aversi potuto aver le lettere sottoscritte per mandarle, che se serà vero potressimo averlo quì in breve.

Di Praga, alli 5 di Febbraio 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

290.

Wien, 6 Fevruarie 1601.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Ordin pentru a se depune 1040 fiorini din banii primiţi din vânzarea boilor româneşti.

Postquam perceptor Camerae istius Egregius Leopoldus Peck ratione pecuniae Walachicae adhuc Mille quadraginta fl. hung. in Officinam solutionum bellicarum deponere teneatur, eapropter benigne vobis mandamus ipsum ad deponendum otius istam summam hortemini; etc.

Datum in civitate Vienna, 6. die m. Februarii. Anno 1601.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

Notă. Fondul numit „Pecunia Walachica" se mărea din taxele de hărminţie ce se încasau după vitele mânate din ţările române prin Pozsony la Viena. Acest fond era aşa considerabil şi din zi în zi în creştere că din el se făceau plăţi însemnate, chiar şi pe seama Casieriei militare pentru întreţinerea oştilor.

291.

Maciejowice, 8 Fevruarie 1601.

Cancelarul Ioan Zamoyski către vicecancelarul Petru Tylicki.

Teamă de Mihai-Vodă. Dispoziţii în privinţa soldei oştii leşeşti din Moldova, ca să fie achitată de către Ieremia-Vodă.

Wyrozumiałem, że na jeden telko pobór rzeczy się tam na Sejmie zaciągają. Niewielka by pomoc: jeden pobór, a dwie wojnyljawne. Bo i o pokoju z Moskiewskiem małą mam nadzieję, a już o Ś. Janie przymierze z niem wychodzi. Nadto co wiedzieć, co się skąd może odkryć: Nie będzieli kto chcieć Michała wspierać: za czem może co broić: I z Brandeburskimi, z strony Prus, nie przydzieli do jakiej kłótni. Trzeba by tedy myślić o postanowieniu ratunku gruntowniejszego.

Pan Radoszowski był u mnie w Bełżycach ... Z jechaniem do Pana Wojewody Wołoskiego, żeby tam pozatrzymał się, ażby dwadzieścia i ośm tysięcy złotych, które na płacą woysku miał teraz pan Wojewoda przysłać do Korony, weszły. Bo kiedyby przed weściem ich tu, był u pana wojewody, obawałbym się, żeby z nich nie chciał pieniędzy użyć na płacą trzeciej ćwierci tem żołnierzom, co z panem starostą kamienieckiem w Multaniech byli. Czem płaca wojsku drugiej ćwierci pomieszała by się. Jednak jeśliby inaksza Jego królewskiej mości była wola, racz Wasza miłość dawać znać, żeby się panu Radoszowskiemu oznajmiła.

Zda mi się nad to potrzebna, aby raczył Jego królewska mość dać pisanie do Pana Starosty kamienieckiego, jako starszego ludzi, którzy pozostali byli w Multaniech, aby pieniędzy za tę trzecią cwierć u pana Woiewody Multańskiego upominali się: gdyż telko na dwie ćwierci służbę od Jego królewskiej mości przypowiedzianą mieli. Z tem powtóre uprzejme służby swe w miłościwą łaskę Waszej miłościswego miłościwego pana zalecam.

Z Maciejowic, dnia 8 Lutego Roku 1601.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. Am aflat că acolo în dietă se discută numai despre un impozit simplu. Aceasta nu ne va fi de mult ajutor: un impozit simplu când două războaie sunt sigure. Căci și în pacea cu Moscova am puțină nădejde și chiar de Sfântul Ioan expiră tratatul cu dânșii. Afară de aceea, nu se poate prevede ce se va mai întâmpla. Se poate ca cineva să ajute pe Mihai, atunci va întreprinde iarăși ceva rău. Și cu Brandenburghezii din partea Prusiei poate să se iveasca vreo ceartă. Pentru aceea ar trebui să se gândească la o mântuire mai fundamentală.

Domnul Radoszowski a fost la mine la Belzyce.... Cu mergerea sa la voevodul Moldovei să mai aștepte până ce va sosi în țară suma de 28.000 de zloți, pe care domnul voevod trebue să o trimeată acum pentru solda oștirii. Căci de va ajunge la domnul voevod înainte ca banii să ajungă aici, mă tem că îi va întrebuința pentru achitarea soldei a câștului al treilea pe seama soldaților, cari au fost cu domnul staroste dela Kamieniec în Muntenia. Prin aceea solda oștii s'ar amesteca cu solda câștului al doilea. Dacă însă voința Maiestății Sale ar fi alta, rog Milostivenia Ta, să mi-o facă cunoscută, pentru ca să înștiințez pe domnul Radoszowski.

Nu cred că e necesar, ca Maiestatea Sa regele să facă o scrisoare către domnul staroste din Kamieniec, care poruncește peste soldații rămași în Muntenia, să ceară banii câștului al treilea dela domnul voevod al Munteniei, deoarece au fost luați în slujba Maiestății Sale regelui numai pe două câșturi. Cu aceasta recomand iarăși slujbele mele supuse milei Milostiveniei Tale, a domnului meu milostiv.

Din Maciejowice, în 8 Fevruarie a anului 1601.

292.

Praha, 12 Fevruarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Arhiducele Maximilian e hotărît să intre în Ardeal, dar nu bucuros, declarând că cunoaşte bine popoarele de acolo, cari se pot ţine în frâu numai în felul început de către Mihai-Vodă. Venirea acestuia la Curte până ce deputaţii ardeleni stau acolo, ar fi mult dorită, deoarece s'ar afla dela dânsul lucruri, cari altfel vor rămâne tăinuite.

Crescendo ogni giorno più in Transilvania le sospittioni di Sigismondo, et vedendo che quel Zechel Moise si tratteneva tuttavia nella Ciculia con forse 3000 cavalli, questi ingelositi hanno di nuovo ordinato al reggimento del Colonello Pezzen et alle altre militie di Silesia che ritornino nella provincia, avendo preso il Chiaki, principalissimo in Transilvania et nemicissimo di Sigismondo, assunto di andar a combattere.

Alli 10 di questo partì il Se.mo Massimiliano et prima io fui a licentiarmi da Sua Altezza. Entrati in questi propositi di Transilvania, mi disse ch'egli partiva per Dresda in Misnia affine di veder l'Elettore di Sassonia, et di là anderebbe a Mergenthal, et accordate quì certe poche cose che restavano, per la via di Vienna se ne sarebbe passato in Transilvania, ma che conosceva esser tale la volubilità di quei popoli, che non vi vedeva altro rimedio per assicurarsi della loro volontà, et tenerli in freno, che quello cominciato dal Valacco; aggiungendomi: „Sarebbe bene, che venisse quì, mentre ci sono anco questi Transilvani, perchè forse manifesterebbe delle cose assai della loro volontà, che con la sua absenza stanno all'oscuro." Mi disse anco che voleva tener il Sig.r Basti in Transilvania come quello ch'avendo acquistato quella provincia[1] ci sarà interessato anco nella conservatione, oltre che conosceva già benissimo tutti, et gli umori loro; etc.

Di Praga, alli 12 di Febbraio 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

[1] Aluziune la faptul că Basta a învins pe Mihai-Vodă toamna trecută în bătălia dela Mirăslău, după care a organizat ţara părăsită de Mihai.

293.

Wien, 14 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ardelenii au de gând să-şi aleagă un principe. Mihai-Vodă aşteaptă să plece la Praga.

Aus Wien von 14. Feberer Anno 1601.

Wie man aus Siebenbürgen vernimbt, seindt sie nit allein im selben Landt jüngst berichtermassen uneinig, sondern man besorgt aus vielen Umbständen, dass sie allein ihres am Kayserlichen Hof habenden Abgesandten erwarten, und alsdann sich dem Türggen huldigen und ihnen, wie vormals gewest, mit seinem Willen ein Weyda aufwerfen wellen.

Der Wallach befindet sich noch alhie. Begehrt ein starke Gelthilf und wartet auf Bescheidt nach Prag zue ziehen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 327.)

294.

Bratislava, 15 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Curierul sosit dela Cluj povesteşte că haiducii au arestat pe Basta împreună cu cinci nemeşi purtizani ai împăratului, batjocorindu-i ca pe nişte tâlhari. Basta a fost dus la Alba-Iulia, unde a ajuns tocmai când a sosit şi Sigismund Báthory, adus în ţară de aliaţii săi Turci şi Tătari.

Aus Prespurg von 15. Februarii Anno 1601.

Gleich jeczo kombt ein Currier von Herrn Pezzen, so 4 Meil von Clausenburg mit mistentheils seines Kriegsvolk gelegen, welche diese leidige Zeitung bericht,[1] dass den 8-ten dies in der Nacht ein Anzahl Heiduggen in die Stadt Clausenburg eingelassen worden, welche neben anderen Sibenbürgern den Georgio Basta sambt all seinem Hofgesindt, auch Wallonen, so er bei sich gehabt überfallen, sowol auch die fürnembsten Herren, so uf Ihrer Mayestät Seiten gewesen, als Cornis Caspar und sein Sohn, Sennyey, Bathori Istvan, Huszár Peter und Bogati Michel, alle gefangen genommen und in die Eisen[2] geschlagen. Diese 5 Herren seindt des morgens früh zum Spott auf ei'm Mistwagen, die Händt hinder sich gebunden und wie man mit Maleficz-Personen zu thuen pflegt, zum Thor hinaus geführt, und gericht worden.[3]

Den Georgio Basta hat man des andern Tags gleichfalls uf ei'm Mistwagen gen Weissenburg (dahin der Sigismundus den gemeldten Tag zu 4 Uhrn morgens mit 1000 Cosaggen und dem

[1] Dialectal, pentru: berichten = spun. [2] Eisin. [3] Nu e adevărat căci n'au fost omorîţi.

Bassa, dem sie huldigen und under des Türggischen Kaisers begeben sollen, umb 12 Uhr zue Mittag mit den Türggen und Tartaren ankommen) geführt.[1] Ist zue besorgen, der dapfer Heldt, Herr Basta werde in die Türggei geschickt werden.

Der Herr Obrist Pecz hat straggs über die Samos ein Pruggen schlagen lassen, den Pass zu verhieten, weilen bereit die Tartaren anfangen bis Saggmar zue streifen. Der Herr verhiet, dass solche Festung nicht eingenommen werde, sonst würde ganz Ober Ungern in Gefahr stehen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 328.)

295.

Praha, 15 Fevruarie 1601.

Freiherr Carl Lichtenstain către Zacharias Geizkoffler.

Act de obligaţie faţă de Geizkoffler pentru banii avansaţi Curţii pentru nevoile imperiului şi achitarea sumei datorite lui Mihai-Vodă.

Promission von Herrn Carln Freiherrn von Liechtenstain und Seyfridt Christofen Breyner gegen Herrn Zacharias Geizkoffler umb 117,333 fl. 20 kr. zue etwas Bezahlung des über Winter haltenden Kriegsvolks, Artollerey und Zeugs-Personen, und allerhandt Praeparatorien, wie auch des Wayda in der Wallachey der verkauften Ochsen, wasmassen er aus den Reichsmünzen mit halben Bazzen[2] widerbezahlt werden solle.

Geschehen zu Prag, den 15. Februarii. Anno 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ungarische Gedenkbücher 410 fol. 44.)

Notă. Acest act a trebuit să se facă spre asigurarea lui Mihai-Vodă, care îşi cerea răfuiala definitivă din vânzarea boilor, dovedindu-se că banii încasaţi au fost întrebuinţaţi în răstimp la alte nevoi,[3] lucru nu tocmai rar cu sistemul curios de administraţie al imperiului austriac în aceste vremuri.

[1] Şi aceasta e minciună, căci Basta a rămas păzit în odaia sa.

[2] Batzen, monetă de argint, din care trei făceau un fiorin.

[3] Acest lucru se şi spune curat, fără nici o sfială în introducerea actului de faţă cu cuvintele acestea : zu den anjezo fürgefallenen gnötigen Kriegsausgaben... auch eins theils Abstattung dessen dem Michael Wayda in der Wallachey wegen verkaufter Ochsen anderwärts verbrauchten und hinderstelligen Geldts.

296.

Plzeň, 15 Fevruarie 1601.

Împăratul Rudolf II către cancelarul Sd. Ad. Poppl.

Sugerarea felului cum trebue să se obţină consimţimântul Staturilor în dieta lor viitoare la faptul împlinit că împăratul Rudolf II a dăruit „pe veci" domeniul Kynsburg lui Mihai-Vodă.

Was der Obriste Canzler in Behaimb den Ständen in Schlesien nit allein des Michael Weyda in Wallachey das Burglehen Künigsperg frey eigen und erblich eingeben zu lassen, sondern auch darauf bedacht sey was bey denen Landt Officieren deswegen vermeldet werden solle betreffend.

Nachdem wir nochmalen genädigist gemeint sein, wegen seiner bishero erzeigten treuen Dienst, und gegen uns und gemeiner Christenheit getragenen und hoffentlich hoch und sehr erspriesslichen Devotion, dem (*Titul*) Michael Weyda in der Wallachey unser Burglehen Künigsperg im Schweidnitzischen Fürstenthumb in Schlesien gelegen, frey eigen und erblich eingeben zu lassen, und dannacht darbey auch vonnöten, dass solches umb ihre Einwilligung, oder doch zu Verhütung allerley ungleichen Reden deswegen, mit den Fürsten und Ständen alda in Schlesien, bey jetztangehenden Fürstentag *ne exterum ipsum haberet* geredet und tractiert werde, wie es denn wohl auch bey jüngstem dieser Cron gehaltenem Landtag beschehen sollen: Als befehlen wir dir hiemit genädiglich, dass du nit allein solches unsere zu obangeregtem Fürstentag verordnete Commissarien also unverlangt erinderst, und dass den Fürsten und Ständen zue Ihrem Wüssen und Einwilligung *ad partem*, weil es in den Fürtrag nit einkomben, zu *communicieren* Andeutung thuest; sondern auch darauf bedacht seyest, wann Gelegenheit fürstehet, dass die Obristen Landtofficierern dieser Cron von Behaimb, und etwa bey den künftigen Landtsrechten zu ihrer Nachrichtung was davon gemeldet werde. Wie du gehorsamblich zu thuen und dieses zue befürdern weisst; etc.

Pülsen, den fünfzehenden Tag Februarii Anno im Sechszehenhundertisten.

(Hofkammeraarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 32.)

297.

[Praha, 15 Fevruarie 1601.]

Cârciumarul Conrad Engel către Camera Aulică.

Cere achitarea restului contului făcut de solia lui Mihai-Vodă la dânsul, încă în luna August 1599, fiind amenințat de creditorii săi chiar cu arestare.

Wohlgeborne Freiherren, genädig und hochgebietunde Herren.

Euer Genaden kann ich klagend nit verhalten, als noch im verschienen 99-igisten Jahr die damals alhie geweste Wallachische Potschaft bei mir zur Herberg einlosiert worden, nur auch in ihrem Hiesein für Zehrung und andere aufgewändte Uncosten (über den Empfang) in allem Zech 964 fl. 5 kr. 29 d. schuldig verblieben, haben Euer Genaden mir darauf solchen Ausstandt dergestalt angeschafft, dass mir derselbe von der Röm. Kays. Majestät Rat und gewesten Hofzahlmeister Herrn Hansen Riettman auf drey Bohemische Piergefälls-Termin hätte entrichtet und bezahlt werden sollen ... Darauf habe ich nun bei gedachtem Herrn Riettman embsig und fleissig angehalten, auch immer verhofft gehabt, er würde solcher Verordnung und seinen mir gethanen vielföltigen Vertröstungen nachkommen sein; aber auf dato mehrers nicht, als den ersten Termin von ihme erlangen und bekommen kunnen, und werde an jetzo mit Bezahlung desselben Rests (der sich noch vermüg der bei ihme Herrn Riettman vorhandenen Abreitung auf 670 fl. 35 kr. 2 d. erstrecken thuet) wieder an Euer Genaden gewiesen und nunmehr über die Zeit und wider seine Herrn Riettmans mir bishero fast täglich gethane Zusagen ganz beschwerlich aufgehalten.

Dieweil dass, Genädige Herren, ich von obangeregtem Ausstand den mehrern Teil meinen benachbarten Mitburgern, die damals Heu, Streu und andere Notdurft neben mir haben dargegeben, zu bezahlen schuldig bin, welche mich täglich mahnen und verklagen, dass ich stündlich in Sorgen stehen muss, sie mich deswegen aufs Rathaus verarrestiern oder sonst in Schaden und Ungelegenheit bringen möchten, wie dann solches obgedachtem Herrn Riettman alles wohl bewusst ist: Gelang demnach an Euer Genaden mein underthänigs, gehorsambs und ganz flehlichs Bitten, sie wollen genädiglich erwägen und bedenken, wie hoch schädlich mir dieser so langer Verzug bei so schweren und überaus teuern Jahren an meiner Haushaltung bishero gewest

und noch sei, und demnach die genädige Verordnung thuen, damit mir obangeregter Ausstand der 670 Gulden, 35 Kreuzer, 2 Pfennig nunmehr über so lang gehabte Geduld ohne weitern Verzug entrichtet und bezahlt werde. Daran erweisen Euer Genaden neben der Billigkeit auch ein christlichs Werk, denselben ich mich underthänig befehlen thue.

Euer Gnaden underthäniger Gehorsamber

Conrad Engel

Pe dos: Ihrer Mt. Rat, Herrn Hansen Riettman umb Bericht zuezustellen. 15. Febr. 1601.—Gnädige Herren. Cunradt Engel, Burger und Gastgeb im Holenweg, ist noch hievor den 14. Augusti 99-isten Jahrs mit der Wallachischen Zehrung, die sich über dies, was er dann empfangen auf 964 fl. beloffen, auf die nägsten drei nach einander folgunden Behmischen Piergeldtstermin, als jedesmal $^1/_3$ zu bezahlen verwiesen worden. Weil aber das Piergeldt in anderweg verwend und ihme des nit zugehalten werden künden, so steht bei Euer Gnaden Gefallen, ob Sie die noch ausständigen 610 fl. aus dem jetzigen Termin Trium Regum bezahlen lassen wollen. Prag, den 19. Februarii Anno 1601.

Hans Riettman

Aufzuheben. Soll sich der Zeit gedulden. 21. Febr. 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Reichsakten. Fasc. 169.)

298.

Wien, 17 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Expunerile curierului sosit dela colonelul Pezzen. Amănunte despre arestarea lui Basta şi alegerea de principe a lui Sigismund Báthory.

Aussag des Curriers, wellicher us[1] Sibenbürgischen an Erzherzog Mathias geschickt worden, a di 17. Februarii Anno 1601.

Der Currier, wellicher vom Herrn Peczen an Ihr Durchlaucht abgefertiget worden, hat dato mündtlich die grosse Verrätherei, so uf dem Landtag zue Clausenburg gewest, und mit dem Sigismundus Bathory gehandlet worden erzählt, nämlichen, als der Landtag ein Ende genommen und aller Dings die Stände mit dem Wolgebornen Herrn Georgio Basta, als Generalen in Sibenbürgen vereiniget gewest, habe Herr Basta darauf, als die Nacht herbei kommen, seine Wacht, wie sich gebührt, verordnet, und sich zu Peth[2] gelegt, als aber die halbe Nacht viriber,[3] seindt etliche Sibenbürgische Herren mit ihrem Volk verhanden, nehmen

[1] Dialectal, pentru: aus. [2] Bett=pat. [3] vorüber.

die bestellte Wach gefangen und fiegen[1] sich dem Palast zue, schliessen die Cammer auf und nehmen den Herrn Basta us dem Peth, mit wellichem sie die Nacht alda verbleiben, uf den Morgen aber dem Sigismundus, so 12 Meil von dannen gewest, entgegen gezogen und Ihne nach Clausenburg begleitet, alda sie ihne Basta dem Sigismondo überantwort, der Ihme zwey grosse Eisen von 60 Pfundt an die Füess schlagen lassen, auch folgendts in Palast gangen, sich an das Fenster gelegt und seinen Leuthen, die vor diesem angedeite[2] Sibenbirgische firnembste[3] Herren und Häubter[4] uf des Kaisers Seiten, sambt des Michael Weyda Weib und Sohne gefangen zu nehmen befolchen.

Der Sigismundus solle ein Türggischen Bassa bei sich haben, wellicher, wie auch Sigismundus, sich in die Hände verwundt und einer des andern Bluet gedrunken,[5] auch zusammen geschworen haben, wie leibliche Brüeder zusammen zu halten.

Des andern Tags seye Er zue Weyssenburg mit 2000 Mann eingezogen. Als nun die Zeitung Herrn Obristen Peczen, wellicher 7 Meil darvon gelegen, zukommen, hat der den Grundt zu erfahren ein Speher dahin ausgeschickt, wellicher aber niedergehaut worden. Darauf ein anderer sich Kundtschaft zu holen anerboten, deswegen Er ihme zue seiner Widerkunft 3 Daler verheissen. Der dann sich alsbald zu einem gehuldigten Bauren begeben, so ihne mit Holz, Heu und Stroh auf einem Schlitten bedeckt hinein geführt, alda er mit Herrn Basta selbst geredt und Herrn Peczen Aviso gebracht, dass diesem leider also seye.

Herr Pecz begehre auch allein Hilf an Gelt. Der liege an einem starken Pass mit 5000 Mann im Feldt, habe aber grossen Mangl an Proviandt, also dass er selbsten Proviandtmeister seye, damit jeder Knecht was bekommen möge.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 338.)

[1] fügen. [2] angedeutete. [3] vornehmste. [4] Häupter.

[5] Acesta este ceremonialul vechiu al jurământului la popoarele mohamedane şi dacă s'a întâmplat într'adevăr, e foarte interesant şi caracteristic, căci era obişnuit chiar şi la Ungurii vechi, ai dinastiei Arpadiane şi după ea câtva timp, până ce a dispărut în urma influenţii bisericii creştine.

299.

Wien, 17 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sigismund Báthory intrând în Ardeal, a fost arestat nu numai Basta, dar şi familia lui Mihai-Vodă. La vestea acestei întâmplări,

Mihai a plâns ca un copil. Mâine va pleca la Praga şi va fi numit general în Ardeal.

Aus Wien von 17. Februarii Anno 1601.

Aus Sibenbirgen haben wir Zeitung, dass Sigismundus Bathory anfangs mit etlich Tausendt Cosaggen an deroselben Gränizen, hernach mit etlich wenige der seinen, durch heimliche Practica, bei Nachtszeit gen Weyssenburg einkommen. Alda mit Hilf seiner Adhaerenten den Herrn Basta unversehens im Bett überfallen und sambt etlichen firnehmen Sibenbürgern, so sich uf Ihrer Kayserlichen Mayestät Seiten erzeigt, darunder auch des Michel Weyda Weib und Kind gefangen genommen, understehet sich nun ferner auch das ganze Landt mit Gewalt under sich zue bringen, darzue Ihme dann nicht allein viel meineidige Sibenbürger, sondern auch Pollaggen und Türggen verhelfen.

Herr Obriste Pecz,[1] wellicher von seinem Regiment noch etliche Festungen besetzt und mit etlich Fähndlen einen Pass inne[2] hat, bemiehet sich wol und schreibt stark umb Hilf heraus, also dass, wann dieselb nit bald folge, so seye es nicht allein umb Ihne und die seinigen, sondern auch umb ganz Sibenbürgen beschehen. Darauf solle der Michael Weyda, wellicher dieses vorhin besorgt, und allezeit prophezeit, umb die seinigen wie ein Kind geweint haben. Der wirdet morgen dermalen eins nach Praag gelassen, alda man aus der Not ein Tugent machen, und weilen derzeit kein ander Haubt verhanden,[3] so dieses Volks und Landts Art besser erfahren, Ihne Weyda zum General in Sibenbürgen wirdet machen miessen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 336.)

300.

Praha, 19 Fevruarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Ştiri despre deliberările Dietei din Cluj, după încheierile căreia generalul Basta a fost arestat, cu toate că trupele sale erau în vecinătate.

Ho ricevuto questa settimana lettere dal Sig^r Basti delli 29 del passato, con avviso che la Dieta da Claudiopoli fosse

[1] Recte: Pezzen. [2] Greşit: innen. [3] Pentru: vorhanden.

terminata in bene, secondo il servitio di Sua Maestà, et che quantunque nel principio ci fosse qualc'uno della parte più bassa, che proponesse di fare un principe del paese, che però non aveva prevalso, sperando al presente tutto dever essere quietissimo. Altri anco hanno avviso di più da lui che'l Moise Siculo col mezzo del Chiaki si fosse venuto a sottomettersi a Sua Maestà. Con tutto ciò in questo punto per lettere di Possonia si è sparsa una cattivissima nova, che affidato il povero Signore da queste esteriori dimostrationi, sia stato alli 8 di questo fatto prigione da 1000 Aiduchi che sono comparsi dopo questa risolutione all'improvviso a Claudiopoli, et a 5 capi della fattione Cesareana stata tagliata la testa. Non si dice però chè sia il capo della sollevatione, nè altro particolare, se bene si creda che debba essere il tutto operato per Sigismondo. Cinque leghe si trovavano le genti di Sua Maestà, che secondo gli ordini, erano entrati al numero di 5000 soldati, et faccia Sua Maestà, se sarà vera la notitia, che possano esser a tempo per liberare la Cristianità da un notabile pregiudizio.

Di Praga, alli 19 di Febbraro 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

301.

Košice, 21 Fevruarie 1601.

Erich Lassota Mustermeister către arhiducele Matia.

Expunerea motivelor pentru cari Ştefan Kakas e trimes la Curtea împărătească de Staturile şi Ordinele Ardealului, însărcinat să motiveze acolo atitudinea lor faţă de Sigismund Báthory, ales din nou principe. Neîncrederea căpitanului Lassota în nemeşii ardeleni, faţă de cari ar trebui urmat — zice — sfatul dat lui Mihai-Vodă de către căpitanul său sârb, George Rácz, ca toţi nemeşii să fie omorîţi, căci altfel Ardealul nu va avea niciodată pace şi linişte. Pentru aceasta ar trebui acum favorizaţi Secuii, puţin mulţumiţi cu Sigismund Báthory, care ţinea cu nemeşii, de care Secuii se tem să nu fie asupriţi mai mult ca în trecut. Ceata de vreo 700 soldaţi, lăsată de Mihai-Vodă la trecerea sa la Curte în apropierea Caşoviei şi rămasă fără soldă, cere rezoluţie urgentă, dacă ocârmuirea mai are nevoie de ea ori nu. Părerea nefavorabilă a lui Lassota despre Bochkay şi episcopul Napragi. Ştiri din Secuime despre dorinţa lui Ştefan Chiaky să fie principe.

Ich hab nicht umbgehen sollen, Euer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamist anzufüegen, dass der Kakas Istvan (so für der Zeit Ihrer F. Dt. der Erzherzogin[1] Diener in Siebenbürgen gewesen, und sich für etzlichen Monaten mit sambt seinem Weib nach Grácz begeben) an vergangenen Montag von Clausenburg anhero kommen und gestrigen Tages widerumb seinen Weg nach Wien und Prag genommen. Von denselben hab ich so viel verstanden, dass Ihn die Siebenbürgischen Ständt und Landtschaften auf gehaltenen Landtag Schreiben an Ihr Kayserliche Mayestät, Euer F. Dt. und die F. Dt. Erzherzog Maximilian mitgeben, darinnen sie wegen fürgenommener Mutation, dass sie mit dem Türggischen Kayser Frieden gemacht und den Sigismundum wieder für einen Fürsten erwählet entschuldigen, und die Ursachen, so sie darzue bewogen erzählen. Sollen auch mit Herrn Feldtobristen verblieben sein, dass inmittels bis von Ihrer Kays. Mt. und Euer F. Dt. Resolution und Antwort darauf kombt, keine Partey über Vywar und Sillagh Herr Feldtobrister hinwerts oder sie herwerts Kriegsvolk schicken und etwas feindtlichs gegen einander fürnehmen sollt. Ich besorg mich aber, dass sie sich inmittels stärken und wenn die Resolution kombt, und wir alhier nicht nach Notturft mit Volk versehen sein werden, sich umb die Häuser Vywar und Keöwar, auch die *partes Hungariae,* darinnen die Spanschaften Krasna und Solnok mediocris liegen, so nun das dritte Jahr in Ihrer Kayserlichen Mt. Händen, vielleicht auch gar umb Waradein und Hust, und die Spanschaften Byhor und Marmaros annehmen möchten. Denn, wie er Kakas berichtet, hab er, wie er seinen Abschiedt von ihnen genommen und sie Ihn neben den Schreiben auch viel ander Sachen mündtlich zu berichten aufgeben, und wegen der Häuser Vywar und Keöwar nichts gemeldet, sie zuvor befragt, was er wegen derselben Ihrer Kayserlichen Mt. und Euer F. Dt. anzeigen sollte, sie aber Ihn auch auf sein anders und drittes Anmahnen, eine Antwort gebe n. Welches nicht ohne Verdacht, und zu besorgen, dass sie wegen gemeldter zweier Häuser, sonderlich aber Vywar (so ein gewaltiger Pass ins ganze Landt[2] und nur drey kleine Meilen von Clausenburg gelegen) schon etwas concipirt und nichts guets im Sinn haben, und vielleicht der Kayserlichen Resolution, wenn sie ihre Gelegenheit ersehen, nicht erwarten möchten. Wie sie dann allen Adel

[1] Maria Christierna, fosta soție a principelui Sigismund Báthory, plecată din țară în primăvara anului 1599.

[2] Recte : im ganzen Land.

Aus beigefügtem Extract sub A) haben Euer Mayestät gnädigist zu vernehmen, wasmassen der Michael Weyda aus der Wallachei die Erstattung des aus denen durch Ihn unlängst herausgeschickten und verkauften Ochsen gelösten Gelts, so er auf 60/m fl. anschlägt, wo nit gar, doch anieczo den halben Theil zue seinen obliegenden Nöten und Bezahlung seiner auf der Reis[1] gemachten Schulden begehren thuet.[2] Nun werdet sich Euere Mayestät gnädigist erindern, was an dieselb Ihr F. Dt. Erzherzog Matthias zue Oesterreich ... dieses Viechs und des daraus gelösten Gelts halber vom 11. Novembris nächsthin geschrieben hat, wie dann auch aus beiliegunder durch die Hungarische Cammer überschickter Verzeichnus B) zu sehen wie viel dieses Viechs gewesen, und wie teuer dasselbig, nämblich umb 43,149 fl. in allem verkauft worden. *Din banii aceştia s'au depus* in das Kriegszahlambt 39,203 *fiorini şi s'au dat* dem Weyda selbst zue zweienmaln 4/m fl. und dann dem Johann Logomagi 700 und 2400 *taleri* gegeben *şi astfel aşteaptă rezoluţia împăratului în privinţa achitării lui* Michael Weyda. *Camera neavând bani, tot ca şi în chestiunea cealaltă* wasmassen sich etliche Moldauerische Viechhandlsleut, so sich bei diesem Viech[3] befunden, hievor angeben, dass Ihnen daraus 549 Stück zuegehört und Ihr eigen gewest, auch derowegen die Erstattung desselben begehrt haben; etc.

Wien, den 1. Tag Februarii. Anno 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern. Fasc. 14408. Concept.)

Notă. Actele justificative, citate în adresa Camerei de faţă lipsesc. În locul lor se află altele privitoare la această afacere a lui Mihai-Vodă, care zorea mereu — cu tot dreptul — achitarea sumei câştigate din vânzarea boilor trimişi de dânsul. Însă Camera şi ocârmuirea din Praga au amânat aceasta prin tot felul de pretexte inventate, banii primiţi fiind de mult cheltuiţi pentru alte trebuinţi ale statului şi ale dregătorilor săi. Rezumarea acestor acte privitoare la „Wallachisches Ochsengeld" nu merită însă nici o osteneală, ele repetând într'una aceleaşi amănunte. Totuşi din unul din ele citäm următoarea poziţie: Pro expensis Michaelis Waiuodae Viennam ascendenti, sic Magistro Postarum pro expeditione similiter Viennam versus cursore soluti fl. 181/95. (Din care reiese că expedierea curierilor câte odată mergea — pe nedrept — pe socoteala lui Mihai-Vodă.)

---

[1] Dialectal, pentru: Reise = călătorie.

[2] Vezi petiţia lui Mihai-Vodă (din 17 Ianuarie 1601) sub No. 281.

[3] Vieh = dobitoc adică aici: boi.

288.

Košice, 5 Fevruarie 1601.

Camera Scepusiană către arhiducele Matia.

Părerea şi observaţiunile Camerei despre articolele propuse de legaţiunea din Ardeal privitoare la administraţia ţării, luând în consideraţie şi donaţiunile lui Mihai-Vodă şi rezultatele ocârmuirii de până acuma în Ardeal.

De articulis quibusdam Suae M^ti^ a legatione Transylvanica propositis.

Capita legationis Transylvanicae a Serenitate V^ra^ die 28. proxime praeteriti mensis Ianuarii Camerae huic missa diligenter legimus. [1]

Quod itaque Status ac Ordines Transylvaniae Ser^mum^ principem Maximilianum archiducem Austriae, Dominum nostrum benignissimum Transylvaniae gubernatorem praefici supplices petunt, dubium non est, quin id multum ad conservationem Transylvaniae conduceret, magnoque non modo provinciis Suae M^tis^ Caesareae, sed toti etiam Reipublicae Christianae emolumento cederet. Sed de eo Maiestates V^rae^ pro sapienti suo iudicio deliberare clementer scient.

Si Sua Serenitas decretam iam antea a Sua M^te^ Caesarea iamque ab universis Ordinibus ultro oblatam provinciam renuendam benigne putaverit, non videmus eo casu, quid obstet, quo minus Transylvano alicui, spectatae in Suam M^tem^ fidei, si quis est Vaywodatus officium more maiorum committi posset. [2] Etenim, si externus aliquis ex Magnatum numero invitis praeficiatur, ingratus et invisus semper erit; neque unquam ille de integritate et fide Transylvanorum utcunque vigilans et circumspectus sit, tutus esse poterit: satis exemplo est Michael Waywoda. E contra, si indigena suae nationis et gentis aliquis, ut petunt, Waywoda detur, eius voluntatem, nutum atque auctoritatem secuti, Ordines haud dubie in obsequio et fidelitate Suae M^tis^ futuri sunt stabiliores: modo ille constans sit et integra in Suam M^tem^ fide; quod partim iuramenti vinculo, cuius formula in Libro Arti-

[1] In legătură cu acest lucru vezi memoriul Staturilor şi Ordinelor Ardealului (din 5 Ianuarie 1601) către Rudolf despre nelegiuirile săvârşite de Mihai-Vodă; *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1126.

[2] Arhiducele Maximilian n'a putut primi numirea de „gubernator" al Ardealului nici astădată pentru motivele serioase expuse în memoriul său din 12 Ianuarie 1601; în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1132—1134.

culorum expressa habetur, partim gratia praemio atque liberalitate Suae M^tis conciliari poterat. Creandi vero Vaywodae non penes ipsos, sed penes Suam M^tem sit plena potestas: nominent ipsi, eligat atque confirmet Sua Maiestas. Sed haec quoque prudentiori aliorum consilio deliberanda relinquimus; etc.

Ubi Vaywodis pro tempore constituendis liberam benemeritis bona conferendi et publicos proventus dispensandi facultatem dari petunt, ad trigintaduos colonos conferendi veteribus Waywodis ius fuit; etc.

Ut collationes donationesque Michaelis Waywodae initae habeantur, quemadmodum petunt, iustum est; cum et ille violentus fuerit possessor Transylvaniae: et multa ex bonis Ecclesiasticis, maxime vero episcopatus Varadiensis abalienarit, et vel indignis personis maleque de M^te Caesarea ac Jure Ecclesiastico meritis contulerit. De iis tamen, quae Mag^co Stephano Chiaky donavit, vel is alias bono iure adeptus est, cum meritorum eius, cum intercessionis Ordinum, cognitis prius quaenam bona illa sint, ratio haberi poterit: quin amplioris etiam praemii et gratiae, ut Ordines supplicant, ei spes danda. Cum multum in unius hominis, ut qui primus exterminandi Michaelis auctor fuit, constantia et integritate, quo ad Transylvaniam de caetero quoque in fide M^tis Caesareae conservandam attinet, situm est.

Cum omnes donationes intra anni revolutionem iuxta veteres et approbatas leges regni legitima statutione firmari debeant, non videmus quomodo donationes illae, in quibus statutum tempus neglectum est, quaeque illegitimae emanatae sunt ratae haberi possint. Id igitur Ordinibus, ne tam firmare et maximae inter alias legi contraeatur denegandum videtur; etc.

Negotium de Siculorum libertate, quam ob patratas illorum crudelitates abrogari petunt, cum arduum sit, ac ulteriori deliberatione indigeat, disserendum videtur; etc.

Cassoviae, 5. Februarii. Anno MDCI.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

289.

Praha, 5 Fevruarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Pretenţiile Staturilor şi Ordinelor ardelene faţă de împăratul Rudolf, spre a primi ca principe pe arhiducele Maximilian. Ele fiind prea mari, nu se vor împlini, cu toate că Sigismund

Báthory se află la hotarele ţării spre a se face ales din nou principe. Hotărîrea Curţii ca Mihai-Vodă să vină dela Viena.

Essendo stati questi Transilvani da Sua Maestà rimessi al Ser^mo^ Massimiliano, hanno proposto 7 capitoli, nell'uno de quali dimandano, come scrissi, Sua Altezza per principe, con piena et assoluta potestà di conferire beni, titoli et officii, ma però, che non entri nella provincia nè con militia, nè con Corte forestiera. Nelli altri 6 ricercano, se Sua Altezza non si potesse mandare, che resti a loro libera l'elettione d'un principe di quella natione; che sia levato in perpetuo il Vescovo di Alba-Giulia, et li beni del Vescovato applicati al Fisco; resti libero l'esercitio della religione in quel paese, et particolarmente Luterana, Calvina et Arriana; che tutti li privilegii et donationi di beni, fatti dal tempo del Re Giovanni in qua siano confermati da Sua Maestà et la giustitia si faccia in modo che le liti si terminino nella provincia, senza venirsene a Praga. Et per ultimo, che Sua Maestà faccia la pace con Turchi, et se questo non si può, che defendi con ogni forza la Transilvania. [1]

Queste dimande per essere esorbitantissime, sì come quì si crede, non saranno concedute per la maggior parte, così fanno che molti comincino a dubitare della lor fede, come più di tutti fa forse il Sig^r^ Basti, il quale con sue delli 14 del passato scrive, star più che mai con l'animo dubioso del ritorno di Sigismondo, et da molti inditii conoscere l'animo di quella gente tanto desideroso di novità, che non torrebbe ad assicurare alcuno che Sigismondo non entrasse, bench'essi protestassero in contrario.

Si doveva alli 22 del passato fare la Dieta in Claudiopoli [2] et all'hora si potrà più al dentro penetrare nel fondo di questa materia; intanto Sigismondo, insieme con Zechel Moise o Moise Siculo, si va trattenendo con gente su la frontiera, il che tanto più dà occasione di sospettare; etc.

Portano anco di Polonia aver il Turco concesso per venti anni la Moldavia et Valacchia a Polachi con tributo a loro di

---

[1] Importanţa acestei relaţiuni este că ea ne rezumă pretenţiunile Aldealului mult mai limpede de cât însăş petiţiunea deputaţilor predată împăratului tipărită în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. V p. 77—83. Cfr. textul latinesc al cererilor deputaţilor ardeleni, mai sus, supt 29 Ianuarie 1601 cu No. 284.

[2] Dieta această, convocată pe ziua de 21 Ianuarie 1601 de către generalul Ştefan Chiaky — cu excluderea totală a lui Basta — a ţinut până la 8 Fevruarie; hotărârile ei foarte însemnate au apărut *ibidem*, vol. IV p. 577—589.

40,000 ongari per una, i quali doveranno esser spesi per manutentione di quella frontiera.

Mi viene detto che questa settimana passata si siano rissoluti quì di fare venire il Valacco, ma però ancora non aversi potuto aver le lettere sottoscritte per mandarle, che se serà vero potressimo averlo quì in breve.

Di Praga, alli 5 di Febbraio 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

290.

Wien, 6 Fevruarie 1601.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Ordin pentru a se depune 1040 fiorini din banii primiţi din vânzarea boilor româneşti.

Postquam perceptor Camerae istius Egregius Leopoldus Peck ratione pecuniae Walachicae adhuc Mille quadraginta fl. hung. in Officinam solutionum bellicarum deponere teneatur, eapropter benigne vobis mandamus ipsum ad deponendum otius istam summam hortemini; etc.

Datum in civitate Vienna, 6. die m. Februarii. Anno 1601.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

Notă. Fondul numit „Pecunia Walachica" se mărea din taxele de hărminţie ce se încasau după vitele mânate din ţările române prin Pozsony la Viena. Acest fond era aşa considerabil şi din zi în zi în creştere că din el se făceau plăţi însemnate, chiar şi pe seama Casieriei militare pentru întreţinerea oştilor.

291.

Maciejowice, 8 Fevruarie 1601.

Cancelarul Ioan Zamoyski către vicecancelarul Petru Tylicki.

Teamă de Mihai-Vodă. Dispoziţii în privinţa soldei oştii leşeşti din Moldova, ca să fie achitată de către Ieremia-Vodă.

Wyrozumiałem, że na jeden telko pobór rzeczy się tam na Sejmie zaciągają. Niewielka by pomoc: jeden pobór, a dwie wojnyljawne. Bo i o pokoju z Moskiewskiem małą mam nadzieję, a już o Ś. Janie przymierze z niem wychodzi. Nadto co wiedzieć, co się skąd może odkryć: Nie będzieli kto chcieć Michała wspierać: za czem może co broić: I z Brandeburskimi, z strony Prus, nie przydzieli do jakiej kłótni. Trzeba by tedy myślić o postanowieniu ratunku gruntowniejszego.

Pan Radoszowski był u mnie w Bełżycach ... Z jechaniem do Pana Wojewody Wołoskiego, żeby tam pozatrzymał się, ażby dwadzieścia i ośm tysięcy złotych, które na płacą woysku miał teraz pan Wojewoda przysłać do Korony, weszły. Bo kiedyby przed weściem ich tu, był u pana wojewody, obawałbym się, żeby z nich nie chciał pieniędzy użyć na płacą trzeciej ćwierci tem żołnierzom, co z panem starostą kamienieckiem w Multaniech byli. Czem płaca wojsku drugiej ćwierci pomieszała by się. Jednak jeśliby inaksza Jego królewskiej mości była wola, racz Wasza miłość dawać znać, żeby się panu Radoszowskiemu oznajmiła.

Zda mi się nad to potrzebna, aby raczył Jego królewska mość dać pisanie do Pana Starosty kamienieckiego, jako starszego ludzi, którzy pozostali byli w Multaniech, aby pieniędzy za tę trzecią cwierć u pana Woiewody Multańskiego upominali się: gdyż telko na dwie ćwierci służbę od Jego królewskiej mości przypowiedzianą mieli. Z tem powtóre uprzejme służby swe w miłościwą łaskę Waszej miłościswego miłościwego pana zalecam.

Z Maciejowic, dnia 8 Lutego Roku 1601.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego. Concept.)

Trad. Am aflat că acolo în dietă se discută numai despre un impozit simplu. Aceasta nu ne va fi de mult ajutor: un impozit simplu când două războaie sunt sigure. Căci și în pacea cu Moscova am puțină nădejde și chiar de Sfântul Ioan expiră tratatul cu dânșii. Afară de aceea, nu se poate prevede ce se va mai întâmpla. Se poate ca cineva să ajute pe Mihai, atunci va întreprinde iarăși ceva rău. Și cu Brandenburghezii din partea Prusiei poate să se iveasică vreo ceartă. Pentru aceea ar trebui să se gândească la o mântuire mai fundamentală.

Domnul Radoszowski a fost la mine la Belzyce.... Cu mergerea sa la voevodul Moldovei să mai aștepte până ce va sosi în țară suma de 28.000 de zloți, pe care domnul voevod trebue să o trimeată acum pentru solda oștirii. Căci de va ajunge la domnul voevod înainte ca banii să ajungă aici, mă tem că îi va întrebuința pentru achitarea soldei a câștului al treilea pe seama soldaților, cari au fost cu domnul staroste dela Kamieniec în Muntenia. Prin aceea solda oștii s'ar amesteca cu solda câștului al doilea. Dacă însă voința Maiestății Sale ar fi alta, rog Milostivenia Ta, să mi-o facă cunoscută, pentru ca să înștiințez pe domnul Radoszowski.

Nu cred că e necesar, ca Maiestatea Sa regele să facă o scrisoare către domnul staroste din Kamieniec, care poruncește peste soldații rămași în Muntenia, să ceară banii câștului al treilea dela domnul voevod al Munteniei, deoarece au fost luați în slujba Maiestății Sale regelui numai pe două câșturi. Cu aceasta recomand iarăși slujbele mele supuse milei Milostiveniei Tale, a domnului meu milostiv.

Din Maciejowice, în 8 Fevruarie a anului 1601.

292.

Praha, 12 Fevruarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Arhiducele Maximilian e hotărît să intre în Ardeal, dar nu bucuros, declarând că cunoaşte bine popoarele de acolo, cari se pot ţine în frâu numai în felul început de către Mihai-Vodă. Venirea acestuia la Curte până ce deputaţii ardeleni stau acolo, ar fi mult dorită, deoarece s'ar afla dela dânsul lucruri, cari altfel vor rămâne tăinuite.

Crescendo ogni giorno più in Transilvania le sospittioni di Sigismondo, et vedendo che quel Zechel Moise si tratteneva tuttavia nella Ciculia con forse 3000 cavalli, questi ingelositi hanno di nuovo ordinato al reggimento del Colonello Pezzen et alle altre militie di Silesia che ritornino nella provincia, avendo preso il Chiaki, principalissimo in Transilvania et nemicissimo di Sigismondo, assunto di andar a combattere.

Alli 10 di questo partì il Ser^mo^ Massimiliano et prima io fui a licentiarmi da Sua Altezza. Entrati in questi propositi di Transilvania, mi disse ch'egli partiva per Dresda in Misnia affine di veder l'Elettore di Sassonia, et di là anderebbe a Mergenthal, et accordate quì certe poche cose che restavano, per la via di Vienna se ne sarebbe passato in Transilvania, ma che conosceva esser tale la volubilità di quei popoli, che non vi vedeva altro rimedio per assicurarsi della loro volontà, et tenerli in freno, che quello cominciato dal Valacco; aggiungendomi: „Sarebbe bene, che venisse quì, mentre ci sono anco questi Transilvani, perchè forse manifesterebbe delle cose assai della loro volontà, che con la sua absenza stanno all'oscuro." Mi disse anco che voleva tener il Sig^r^ Basti in Transilvania come quello ch'avendo acquistato quella provincia[1] ci sarà interessato anco nella conservatione, oltre che conosceva già benissimo tutti, et gli umori loro; etc.

Di Praga, alli 12 di Febbraio 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

[1] Aluziune la faptul că Basta a învins pe Mihai-Vodă toamna trecută în bătălia dela Mirăslău, după care a organizat ţara părăsită de Mihai.

293.

Wien, 14 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ardelenii au de gând să-şi aleagă un principe. Mihai-Vodă aşteaptă să plece la Praga.

Aus Wien von 14. Feberer Anno 1601.

Wie man aus Siebenbürgen vernimbt, seindt sie nit allein im selben Landt jüngst berichtermassen uneinig, sondern man besorgt aus vielen Umbständen, dass sie allein ihres am Kayserlichen Hof habenden Abgesandten erwarten, und alsdann sich dem Türggen huldigen und ihnen, wie vormals gewest, mit seinem Willen ein Weyda aufwerfen wellen.

Der Wallach befindet sich noch alhie. Begehrt ein starke Gelthilf und wartet auf Bescheidt nach Prag zue ziehen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 327.)

294.

Bratislava, 15 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Curierul sosit dela Cluj povesteşte că haiducii au arestat pe Basta împreună cu cinci nemeşi purtizani ai împăratului, batjocorindu-i ca pe nişte tâlhari. Basta a fost dus la Alba-Iulia, unde a ajuns tocmai când a sosit şi Sigismund Báthory, adus în ţară de aliaţii săi Turci şi Tătari.

Aus Prespurg von 15. Februarii Anno 1601.

Gleich jeczo kombt ein Currier von Herrn Pezzen, so 4 Meil von Clausenburg mit mistentheils seines Kriegsvolk gelegen, welche diese leidige Zeitung bericht,[1] dass den 8-ten dies in der Nacht ein Anzahl Heiduggen in die Stadt Clausenburg eingelassen worden, welche neben anderen Sibenbürgern den Georgio Basta sambt all seinem Hofgesindt, auch Wallonen, so er bei sich gehabt überfallen, sowol auch die fürnembsten Herren, so uf Ihrer Mayestät Seiten gewesen, als Cornis Caspar und sein Sohn, Sennyey, Bathori Istvan, Huszár Peter und Bogati Michel, alle gefangen genommen und in die Eisen[2] geschlagen. Diese 5 Herren seindt des morgens früh zum Spott auf ei'm Mistwagen, die Händt hinder sich gebunden und wie man mit Maleficz-Personen zu thuen pflegt, zum Thor hinaus geführt, und gericht worden.[3]

Den Georgio Basta hat man des andern Tags gleichfalls uf ei'm Mistwagen gen Weissenburg (dahin der Sigismundus den gemeldten Tag zu 4 Uhrn morgens mit 1000 Cosaggen und dem

[1] Dialectal, pentru: berichten = spun. [2] Eisin. [3] Nu e adevărat căci n'au fost omorîţi.

Bassa, dem sie huldigen und under des Türggischen Kaisers begeben sollen, umb 12 Uhr zue Mittag mit den Türggen und Tartaren ankommen) geführt.[1] Ist zue besorgen, der dapfer Heldt, Herr Basta werde in die Türggei geschickt werden.

Der Herr Obrist Pecz hat straggs über die Samos ein Pruggen schlagen lassen, den Pass zu verhieten, weilen bereit die Tartaren anfangen bis Saggmar zue streifen. Der Herr verhiet, dass solche Festung nicht eingenommen werde, sonst würde ganz Ober Ungern in Gefahr stehen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 328.)

295.

Praha, 15 Fevruarie 1601.

Freiherr Carl Lichtenstain către Zacharias Geizkoffler.

Act de obligaţie faţă de Geizkoffler pentru banii avansaţi Curţii pentru nevoile imperiului şi achitarea sumei datorite lui Mihai-Vodă.

Promission von Herrn Carln Freiherrn von Liechtenstain und Seyfridt Christofen Breyner gegen Herrn Zacharias Geizkoffler umb 117,333 fl. 20 kr. zue etwas Bezahlung des über Winter haltenden Kriegsvolks, Artollerey und Zeugs-Personen, und allerhandt Praeparatorien, wie auch des Wayda in der Wallachey der verkauften Ochsen, wasmassen er aus den Reichsmünzen mit halben Bazzen[2] widerbezahlt werden solle.

Geschehen zu Prag, den 15. Februarii. Anno 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ungarische Gedenkbücher 410 fol. 44.)

Notă. Acest act a trebuit să se facă spre asigurarea lui Mihai-Vodă, care îşi cerea răfuiala definitivă din vânzarea boilor, dovedindu-se că banii încasaţi au fost întrebuinţaţi în răstimp la alte nevoi,[3] lucru nu tocmai rar cu sistemul curios de administraţie al imperiului austriac în aceste vremuri.

[1] Şi aceasta e minciună, căci Basta a rămas păzit în odaia sa.

[2] Batzen, monetă de argint, din care trei făceau un fiorin.

[3] Acest lucru se şi spune curat, fără nici o sfială în introducerea actului de faţă cu cuvintele acestea : zu den aniezo fürgefallenen gnötigen Kriegsausgaben... auch eins theils Abstattung dessen dem Michael Wayda in der Wallachey wegen verkaufter Ochsen anderwärts verbrauchten und hinderstelligen Geldts.

296.

Plzeň, 15 Fevruarie 1601.

Împăratul Rudolf II către cancelarul Sd. Ad. Poppl.

Sugerarea ţelului cum trebue să se obţină consimţimântul Staturilor în dieta lor viitoare la ţaptul împlinit că împăratul Rudolf II a dăruit „pe veci" domeniul Kynsburg lui Mihai-Vodă.

Was der Obriste Canzler in Behaimb den Ständen in Schlesien nit allein des Michael Weyda in Wallachey das Burglehen Künigsperg frey eigen und erblich eingeben zu lassen, sondern auch darauf bedacht sey was bey denen Landt Officieren deswegen vermeldet werden solle betreffend.

Nachdem wir nochmalen genädigist gemeint sein, wegen seiner bishero erzeigten treuen Dienst, und gegen uns und gemeiner Christenheit getragenen und hoffentlich hoch und sehr erspriesslichen Devotion, dem (*Titul*) Michael Weyda in der Wallachey unser Burglehen Künigsperg im Schweidnitzischen Fürstenthumb in Schlesien gelegen, frey eigen und erblich eingeben zu lassen, und dannacht darbey auch vonnöten, dass solches umb ihre Einwilligung, oder doch zu Verhütung allerley ungleichen Reden deswegen, mit den Fürsten und Ständen alda in Schlesien, bey jetztangehenden Fürstentag *ne exterum ipsum haberet* geredet und tractiert werde, wie es denn wohl auch bey jüngstem dieser Cron gehaltenem Landtag beschehen sollen: Als befehlen wir dir hiemit genädiglich, dass du nit allein solches unsere zu obangeregtem Fürstentag verordnete Commissarien also unverlangt erinderst, und dass den Fürsten und Ständen zue Ihrem Wüssen und Einwilligung *ad partem*, weil es in den Fürtrag nit einkomben, zu *communicieren* Andeutung thuest; sondern auch darauf bedacht seyest, wann Gelegenheit fürstehet, dass die Obristen Landtofficierern dieser Cron von Behaimb, und etwa bey den künftigen Landtsrechten zu ihrer Nachrichtung was davon gemeldet werde. Wie du gehorsamblich zu thuen und dieses zue befürdern weisst; etc.

Pülsen, den fünfzehenden Tag Februarii Anno im Sechszehenhundertisten.

(Hofkammeraarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 32.)

297.

[Praha, 15 Fevruarie 1601.]

Cârciumarul Conrad Engel către Camera Aulică.

Cere achitarea restului contului făcut de solia lui Mihai-Vodă la dânsul, încă în luna August 1599, fiind amenințat de creditorii săi chiar cu arestare.

Wohlgeborne Freiherren, genädig und hochgebietunde Herren.

Euer Genaden kann ich klagend nit verhalten, als noch im verschienen 99-igisten Jahr die damals alhie geweste Wallachische Potschaft bei mir zur Herberg einlosiert worden, nur auch in ihrem Hiesein für Zehrung und andere aufgewändte Uncosten (über den Empfang) in allem Zech 964 fl. 5 kr. 29 d. schuldig verblieben, haben Euer Genaden mir darauf solchen Ausstandt dergestalt angeschafft, dass mir derselbe von der Röm. Kays. Majestät Rat und gewesten Hofzahlmeister Herrn Hansen Riettman auf drey Bohemische Piergefälls-Termin hätte entrichtet und bezahlt werden sollen ... Darauf habe ich nun bei gedachtem Herrn Riettman embsig und fleissig angehalten, auch immer verhofft gehabt, er würde solcher Verordnung und seinen mir gethanen vielföltigen Vertröstungen nachkommen sein; aber auf dato mehrers nicht, als den ersten Termin von ihme erlangen und bekommen kunnen, und werde an jetzo mit Bezahlung desselben Rests (der sich noch vermüg der bei ihme Herrn Riettman vorhandenen Abreitung auf 670 fl. 35 kr. 2 d. erstrecken thuet) wieder an Euer Genaden gewiesen und nunmehr über die Zeit und wider seine Herrn Riettmans mir bishero fast täglich gethane Zusagen ganz beschwerlich aufgehalten.

Dieweil dass, Genädige Herren, ich von obangeregtem Ausstand den mehrern Teil meinen benachbarten Mitburgern, die damals Heu, Streu und andere Notdurft neben mir haben dargegeben, zu bezahlen schuldig bin, welche mich täglich mahnen und verklagen, dass ich stündlich in Sorgen stehen muss, sie mich deswegen aufs Rathaus verarrestiern oder sonst in Schaden und Ungelegenheit bringen möchten, wie dann solches obgedachtem Herrn Riettman alles wohl bewusst ist: Gelang demnach an Euer Genaden mein underthänigs, gehorsambs und ganz flehlichs Bitten, sie wollen genädiglich erwägen und bedenken, wie hoch schädlich mir dieser so langer Verzug bei so schweren und überaus teuern Jahren an meiner Haushaltung bishero gewest

und noch sei, und demnach die genädige Verordnung thuen, damit mir obangeregter Ausstand der 670 Gulden, 35 Kreuzer, 2 Pfennig nunmehr über so lang gehabte Geduld ohne weitern Verzug entrichtet und bezahlt werde. Daran erweisen Euer Genaden neben der Billigkeit auch ein christlichs Werk, denselben ich mich underthänig befehlen thue.

Euer Gnaden underthäniger Gehorsamber

Conrad Engel

Pe dos: Ihrer Mt. Rat, Herrn Hansen Riettman umb Bericht zuezustellen. 15. Febr. 1601.—Gnädige Herren. Cunradt Engel, Burger und Gastgeb im Holenweg, ist noch hievor den 14. Augusti 99-isten Jahrs mit der Wallachischen Zehrung, die sich über dies, was er dann empfangen auf 964 fl. beloffen, auf die nägsten drei nach einander folgunden Behmischen Piergeldtstermin, als jedesmal $^1/_3$ zu bezahlen verwiesen worden. Weil aber das Piergeldt in anderweg verwend und ihme des nit zugehalten werden künden, so steht bei Euer Gnaden Gefallen, ob Sie die noch ausständigen 610 fl. aus dem jetzigen Termin Trium Regum bezahlen lassen wollen. Prag, den 19. Februarii Anno 1601.

Hans Riettman

Aufzuheben. Soll sich der Zeit gedulden. 21. Febr. 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Reichsakten: Fasc. 169.)

298.

Wien, 17 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Expunerile curierului sosit dela colonelul Pezzen. Amănunte despre arestarea lui Basta şi alegerea de principe a lui Sigismund Báthory.

Aussag des Curriers, wellicher us[1] Sibenbürgischen an Erzherzog Mathias geschickt worden, a di 17. Februarii Anno 1601.

Der Currier, wellicher vom Herrn Peczen an Ihr Durchlaucht abgefertiget worden, hat dato mündtlich die grosse Verrätherei, so uf dem Landtag zue Clausenburg gewest, und mit dem Sigismundus Bathory gehandlet worden erzählt, nämlichen, als der Landtag ein Ende genommen und aller Dings die Stände mit dem Wolgebornen Herrn Georgio Basta, als Generalen in Sibenbürgen vereiniget gewest, habe Herr Basta darauf, als die Nacht herbei kommen, seine Wacht, wie sich gebührt, verordnet, und sich zu Peth[2] gelegt, als aber die halbe Nacht viriber,[3] seindt etliche Sibenbürgische Herren mit ihrem Volk verhanden, nehmen

[1] Dialectal, pentru: aus. [2] Bett=pat. [3] vorüber.

die bestellte Wach gefangen und fiegen[1] sich dem Palast zue, schliessen die Cammer auf und nehmen den Herrn Basta us dem Peth, mit wellichem sie die Nacht alda verbleiben, uf den Morgen aber dem Sigismundus, so 12 Meil von dannen gewest, entgegen gezogen und Ihne nach Clausenburg begleitet, alda sie ihne Basta dem Sigismondo überantwort, der Ihme zwey grosse Eisen von 60 Pfundt an die Füess schlagen lassen, auch folgendts in Palast gangen, sich an das Fenster gelegt und seinen Leuthen, die vor diesem angedeite[2] Sibenbirgische firnembste[3] Herren und Häubter[4] uf des Kaisers Seiten, sambt des Michael Weyda Weib und Sohne gefangen zu nehmen befolchen.

Der Sigismundus solle ein Türggischen Bassa bei sich haben, wellicher, wie auch Sigismundus, sich in die Hände verwundt und einer des andern Bluet gedrunken,[5] auch zusammen geschworen haben, wie leibliche Brüeder zusammen zu halten.

Des andern Tags seye Er zue Weyssenburg mit 2000 Mann eingezogen. Als nun die Zeitung Herrn Obristen Peczen, wellicher 7 Meil darvon gelegen, zukommen, hat der den Grundt zu erfahren ein Speher dahin ausgeschickt, wellicher aber niedergehaut worden. Darauf ein anderer sich Kundtschaft zu holen anerboten, deswegen Er ihme zue seiner Widerkunft 3 Daler verheissen. Der dann sich alsbald zu einem gehuldigten Bauren begeben, so ihne mit Holz, Heu und Stroh auf einem Schlitten bedeckt hinein geführt, alda er mit Herrn Basta selbst geredt und Herrn Peczen Aviso gebracht, dass diesem leider also seye.

Herr Pecz begehre auch allein Hilf an Gelt. Der liege an einem starken Pass mit 5000 Mann im Feldt, habe aber grossen Mangl an Proviandt, also dass er selbsten Proviandtmeister seye, damit jeder Knecht was bekommen möge.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 338.)

[1] fügen. [2] angedeutete. [3] vornehmste. [4] Häupter.

[5] Acesta este ceremonialul vechiu al jurământului la popoarele mohamedane și dacă s'a întâmplat într'adevăr, e foarte interesant și caracteristic, căci era obișnuit chiar și la Ungurii vechi, ai dinastiei Arpadiane și după ea câtva timp, până ce a dispărut în urma influenții bisericii creștine.

299.

Wien, 17 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sigismund Báthory intrând în Ardeal, a fost arestat nu numai Basta, dar și familia lui Mihai-Vodă. La vestea acestei întâmplări,

Mihai a plâns ca un copil. Mâine va pleca la Praga şi va fi numit general în Ardeal.

Aus Wien von 17. Februarii Anno 1601.

Aus Sibenbirgen haben wir Zeitung, dass Sigismundus Bathory anfangs mit etlich Tausendt Cosaggen an deroselben Gränizen, hernach mit etlich wenige der seinen, durch heimliche Practica, bei Nachtszeit gen Weyssenburg einkommen. Alda mit Hilf seiner Adhaerenten den Herrn Basta unversehens im Bett überfallen und sambt etlichen firnehmen Sibenbürgern, so sich uf Ihrer Kayserlichen Mayestät Seiten erzeigt, darunder auch des Michel Weyda Weib und Kind gefangen genommen, understehet sich nun ferner auch das ganze Landt mit Gewalt under sich zue bringen, darzue Ihme dann nicht allein viel meineidige Sibenbürger, sondern auch Pollaggen und Türggen verhelfen.

Herr Obriste Pecz,[1] wellicher von seinem Regiment noch etliche Festungen besetzt und mit etlich Fähndlen einen Pass inne[2] hat, bemiehet sich wol und schreibt stark umb Hilf heraus, also dass, wann dieselb nit bald folge, so seye es nicht allein umb Ihne und die seinigen, sondern auch umb ganz Sibenbürgen beschehen. Darauf solle der Michael Weyda, wellicher dieses vorhin besorgt, und allezeit prophezeit, umb die seinigen wie ein Kind geweint haben. Der wirdet morgen dermalen eins nach Praag gelassen, alda man aus der Not ein Tugent machen, und weilen derzeit kein ander Haubt verhanden,[3] so dieses Volks und Landts Art besser erfahren, Ihne Weyda zum General in Sibenbürgen wirdet machen miessen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 336.)

300.

Praha, 19 Fevruarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Ştiri despre deliberările Dietei din Cluj, după încheierile căreia generalul Basta a fost arestat, cu toate că trupele sale erau în vecinătate.

Ho ricevuto questa settimana lettere dal Sig^r Basti delli 29 del passato, con avviso che la Dieta da Claudiopoli fosse

[1] Recte: Pezzen. [2] Greşit: innen. [3] Pentru: vorhanden.

terminata in bene, secondo il servitio di Sua Maestà, et che quantunque nel principio ci fosse qualc'uno della parte più bassa, che proponesse di fare un principe del paese, che però non aveva prevalso, sperando al presente tutto dever essere quietissimo. Altri anco hanno avviso di più da lui che'l Moise Siculo col mezzo del Chiaki si fosse venuto a sottomettersi a Sua Maestà. Con tutto ciò in questo punto per lettere di Possonia si è sparsa una cattivissima nova, che affidato il povero Signore da queste esteriori dimostrationi, sia stato alli 8 di questo fatto prigione da 1000 Aiduchi che sono comparsi dopo questa risolutione all'improvviso a Claudiopoli, et a 5 capi della fattione Cesareana stata tagliata la testa. Non si dice però chè sia il capo della sollevatione, nè altro particolare, se bene si creda che debba essere il tutto operato per Sigismondo. Cinque leghe si trovavano le genti di Sua Maestà, che secondo gli ordini, erano entrati al numero di 5000 soldati, et faccia Sua Maestà, se sarà vera la notitia, che possano esser a tempo per liberare la Cristianità da un notabile pregiudizio.

Di Praga, alli 19 di Febbraro 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

301.

Košice, 21 Fevruarie 1601.

Erich Lassota Mustermeister către arhiducele Matia.

Expunerea motivelor pentru cari Ştefan Kakas e trimes la Curtea împărătească de Staturile şi Ordinele Ardealului, însărcinat să motiveze acolo atitudinea lor faţă de Sigismund Báthory, ales din nou principe. Neîncrederea căpitanului Lassota în nemeşii ardeleni, faţă de cari ar trebui urmat — zice — sfatul dat lui Mihai-Vodă de către căpitanul său sârb, George Rácz, ca toţi nemeşii să fie omorîţi, căci altfel Ardealul nu va avea niciodată pace şi linişte. Pentru aceasta ar trebui acum favorizaţi Secuii, puţin mulţumiţi cu Sigismund Báthory, care ţinea cu nemeşii, de care Secuii se tem să nu fie asupriţi mai mult ca în trecut. Ceata de vreo 700 soldaţi, lăsată de Mihai-Vodă la trecerea sa la Curte în apropierea Caşoviei şi rămasă fără soldă, cere rezoluţie urgentă, dacă ocârmuirea mai are nevoie de ea ori nu. Părerea nefavorabilă a lui Lassota despre Bochkay şi episcopul Napragi. Ştiri din Secuime despre dorinţa lui Ştefan Chiaky să fie principe.

Ich hab nicht umbgehen sollen, Euer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamist anzufüegen, dass der Kakas Istvan (so für der Zeit Ihrer F. Dt. der Erzherzogin[1] Diener in Siebenbürgen gewesen, und sich für etzlichen Monaten mit sambt seinem Weib nach Grácz begeben) an vergangenen Montag von Clausenburg anhero kommen und gestrigen Tages widerumb seinen Weg nach Wien und Prag genommen. Von denselben hab ich so viel verstanden, dass Ihn die Siebenbürgischen Ständt und Landtschaften auf gehaltenen Landtag Schreiben an Ihr Kayserliche Mayestät, Euer F. Dt. und die F. Dt. Erzherzog Maximilian mitgeben, darinnen sie wegen fürgenommener Mutation, dass sie mit dem Türggischen Kayser Frieden gemacht und den Sigismundum wieder für einen Fürsten erwählet entschuldigen, und die Ursachen, so sie darzue bewogen erzählen. Sollen auch mit Herrn Feldtobristen verblieben sein, dass inmittels bis von Ihrer Kays. Mt. und Euer F. Dt. Resolution und Antwort darauf kombt, keine Partey über Vywar und Sillagh Herr Feldtobrister hinwerts oder sie herwerts Kriegsvolk schicken und etwas feindtlichs gegen einander fürnehmen sollt. Ich besorg mich aber, dass sie sich inmittels stärken und wenn die Resolution kombt, und wir alhier nicht nach Notturft mit Volk versehen sein werden, sich umb die Häuser Vywar und Keöwar, auch die *partes Hungariae*, darinnen die Spanschaften Krasna und Solnok mediocris liegen, so nun das dritte Jahr in Ihrer Kayserlichen Mt. Händen, vielleicht auch gar umb Waradein und Hust, und die Spanschaften Byhor und Marmaros annehmen möchten. Denn, wie er Kakas berichtet, hab er, wie er seinen Abschiedt von ihnen genommen und sie Ihn neben den Schreiben auch viel ander Sachen mündtlich zu berichten aufgeben, und wegen der Häuser Vywar und Keöwar nichts gemeldet, sie zuvor befragt, was er wegen derselben Ihrer Kayserlichen Mt. und Euer F. Dt. anzeigen sollte, sie aber Ihn auch auf sein anders und drittes Anmahnen, eine Antwort gebe n. Welches nicht ohne Verdacht, und zu besorgen, dass sie wegen gemeldter zweier Häuser, sonderlich aber Vywar (so ein gewaltiger Pass ins ganze Landt[2] und nur drey kleine Meilen von Clausenburg gelegen) schon etwas concipirt und nichts guets im Sinn haben, und vielleicht der Kayserlichen Resolution, wenn sie ihre Gelegenheit ersehen, nicht erwarten möchten. Wie sie dann allen Adel

[1] Maria Christierna, fosta soție a principelui Sigismund Báthory, plecată din țară în primăvara anului 1599.

[2] Recte : im ganzen Land.

aufgeboten und ermahnet, dass sich ein jeder sambt seinen Dienern von achten dieses Monats bis auf Sanct Demetrii dermassen fertig halten sollt, dass man seine Lieb gegen dem Vaterlandt spüren möchte, sollen auch von 25 Häusern einen Hussarn, und von 25 Porten einen Schützen bewilligt haben.

Obwohl nun im nächsten Feldtzug gegen dem Weywoda genugsamb zu sehen gewesen, dass die Siebenbürgische Macht nicht so gross und schrecklich, als man vormals gemeinet, so ist doch den meineidgen, treulosen Leuthen, bey denen kein Eidt so theuer und hoch, dass er sie binden möcht, nicht in allen zu trauen, sonderlich wenn sie von unser Seiten kein Gegenwehr und Nachtruck merken. Wär derhalben meines gehorsamisten Erachtens hoch von nöten, dass mit ehisten eine notwendige Anzahl Volks herein auf dieselben Gräniczen verordtnet würde, und sonderlich, dass die Werbung der Freyheiducken (wenn ihnen nur in allen zu trauen) so der Obrist von Sendreö fürgeschlagen, ehist möchte ins Werk gerichtet werden, denn ich nicht zweifel, wenn man ihnen die Beuth dort im Landt frey liess und der Herren und Edelleuth Häuser, ja auch ihre eigne Personen preis geb, dass sie sich wohl tapfer würden brauchen lassen, denn je die Herren und Edelleuth alda (wie man diese Jahr her bey den Veränderungen solches genugsam spüren können) die grössten Verräther, und nach des Racz Georgen Meinung und Rath, so er dem Weywoden geben, wenn dieselben nicht *funditus* ausgetilgt, kein Herr das Landt Siebenbürgen mit Frieden und Ruhe besitzen kann. Wie denn auch itzunder auf diesen Landtag nur etzlich von den Herren und gemeine Adel, darunder nach dem Chiaki, der Vitéz Miklós, der Harinnai, der Perusith Mathee, Kemény János und Albert Diak nicht die geringsten gewesen, so zue solchen unbefuegten unchristlichen Fürnehmen Ursach geben, und den gemeinen Mann aufgewickelt und zue einen schändtlichen Meineidt bewegt oder gezwungen. Denn so ist auch dies in Acht zu nehmen, dass die Zäggl mit dieser Mutation nicht sonderlich zufrieden sein werden, denn sie zuvor genugsam erfahren, dass der Sigismundus allzeit wider sie gewesen und dem Adel zugefallen, sie undertrückt, und weil sie nun sehen, dass eben der Adel aniczo ihn Sigismundum wieder erwählet und berufen, haben sie sich der Recuperation ihrer Freyheiten gar nichts zu getrösten, sondern mehr zu besorgen, dass sie noch unter ein grösser Joch und Dienstbarkeit kommen möchten. Würden derhalben leicht von den andern zu scheiden sein, aber viel *tractirens* mit ihnen

Zägglen zu treiben, will sich icziger Zeit nit leiden, denn es wegen ihrer Herren, so ihnen nicht trauen und grosse Achtung auf sie geben schwerlich unvermerkter zugehn würde. Wenn aber ein Anzahl Volks in die Nähe zue Ihnen stossen sollt und sie einen Rücken und Schutz merkten, und sonderlich wenn sie sehen, dass es über den Adel geht, mach ich mir keinen Zweifel, sie würden den Kopf baldt entpor[1] heben und sich zu den unsern schlagen und mit ihnen heben und legen, wie sie den bey den Weywoden, so sie ihrer Freyheiten vertröstet, treulich gehalten.

Es hat der Weywoda, als er hier aus dem Landt gezogen, bey sechs oder sieben hundert Mann Kosaken, Ratzen und Wallachen hinder Ihm verlassen, so umb Makouitz und Homonna herumb liegen. Die haben gestern und heut durch ihre Ammissaten sich bey mir angemeldet, es hätt sie ihr Herr, der Weywoda alhier im Landt gelassen und vertröstet, dass er sie in Kürzen einen Bescheidt wollt wissen lassen, wessen sie sich zu verhalten, bishero ihnen aber noch nichts zukommen und sie nicht wissen köndten, wie es umb Ihn Weywoda stündte, ob Er in Ihr Kayserlichen Mayestät Gnaden oder nicht? Weil sie sich denn gar verzehrt und im Quartier hin und wieder ihre Wehren und Rüstung versetzt, und also in die läng ohne Bezahlung nicht bleiben köndten, haben sie erstlich ein Darlehen von mir begehrt, als ich aber ihnen solches abgeschlagen, haben sie mich gebeten, dass Euer F. Dt. ich ihr Anwesenheit zu wissen thun und mich erkundigen sollt, ob Euer F. Dt. gnädigist gesonnen sie in Ihrer Kayserlichen Mt. und dero Dienst zu nehmen, so wollten sie sich gern ferner gebrauchen lassen. Welches ich ihnen zuegesagt und doch darneben einbunden, dass sie inmittels bis Euer F. Dt. Resolution erfolgt, sich auf ein jedwedern Notfall, entweder gegen dem Erbfeindt[2] oder Siebenbürgern auf vorgehende mein Erinderung sollten gebrauchen lassen, damit man ihr willfährig Gemüeth und Zuneigung zue Ihrer Kayserlichen Mt. spüren möcht, welches sie bewilligt. Da nun Euer F. Dt. etwan eilendt ein Volk auf die Siebenbürgische Gränicz gnädigst verordtnen wollt und etwan draussen nicht so baldt damit aufkommen köndt, vermeinet ich, dass man sich inmittels dieser gebrauchen köndte; doch müesst ihn aufs wenigst ein Monatsoldt anfangs auf die Handt geben werden. Ich vermerk, dass sie widerumb grosse Lust in Siebenbürgen hätten. Wessen nun Euer F. Dt. sich hierüber gnädigst entschliessen, bitt ich ganz gehorsamist mich dessen ehist zu erinnern, damit ich sie eines oder des andern bescheiden kann.

[1] Recte: empor. [2] Vrăjmaşul vecinic adică Turcii.

Ich hab gute Hoffnung, wann man zeitlich zu den Siebenbürgischen Wesen thuet, dass noch wohl Rath könnte gefunden werden; güetlich mit ihnen zu handeln ist vergebens, denn bey ihnen kein Trau und Glauben, müessen nur den Ernst sehen, da es aber in die läng sollt verschoben werden, würdt es hernacher nur desto schwerer zugehn oder alle Müehe, Arbeit und Uncosten vergebens sein.

Den Bochkay und Napragi an iczo hinein zu lassen, weiss ich nicht, ob es rathsam, denn sie gar zue guet Bathorisch; vermeine, dass sie draussen leicht etwan under einem Praetext köndten aufgehalten werden, sowohl auch alle Gesandten aus Siebenbürgen, bis man siehet, wie sich die Sachen anlassen.

Solches Euer F. Dt. zu genädigisten Nachdenken ich gehorsamist anfüegen sollen, underthänigst bittendt, diese meine wohlmeinende Erinnerung mir für keinen Fürwitz auszulegen, sondern genädigist dahin vermerken, dass es aus treuer underthänigster Zuneigung, so zu Ihrer Kayserlichen Mayestät, Euer F. Dt. und dero Hochlöblichen Haus ich, als dero gehorsamster Underthan und Diener billich tragen geschieht, Euer F. Dt. hieneben Göttlichen Schutz und dero zue Fürstlichen Genaden mich gehorsamist befehlendt.

Datum Caschaw, den 21. Februarii. Anno 1601.

P. S. Gleich wie ich dieses Schreiben fertigen wollen kombt mir Euer F. Dt. genädigister Befelch vom 15. dits, darinnen sie mir gnädigst befehlen des Herrn Basta Fahrnussen in gute Verwahrung zu bringen. Ich verhoff aber es werden Euer F. Dt. seithero gnädigst Wissenschaft bekommen haben, dass er Herr Basta auf freyen Fuess, und können Ihm die Schreiben allzeit sicher zugebracht werden.

Hierzwischen kommen mir auch hierunder geschriebene Zeitung wegen des Siebenbürgerischen Wesens zue, wenn dem also, köndt es leichtlich wieder zue einer andern Mutation kommen.

Aus Sósmező vom 15. dits. Weil der Herr zuvor verstandten haben wirdt, wie die Siebenbürger gehandelt, will's auf diesmal nicht repetieren, allein sag ich für gewiss, dass Er Sigismundus nicht ins Landt können wirdt, sondern der Chiaki will der Fürst sein, aber das Volk (wegen seiner Tyrannei und ignorantia) ist ihm albereit feindt, di maniera, dass sein Regierung auch nit gar lang werden wirdt.

Pe dos: Describatur pro Imperatore. Expeditae 2. Martii 601.

(Kriegsarchiv. Wien. Prager HKR fasc. 71.)

302.

Wien, 21 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Soţia lui Mihai-Vodă şi fiul ei au fost întemniţaţi de către Ardeleni, ceeace a mâhnit mult pe Mihai-Vodă, care a plecat la Praga.

Aus Wien von 21. Feberer Anno 1601.

Verschien[1] Nacht ist ein Currier aus Ober Hungern alhie durchgeritten. Der zeigt an, dass des Michael Weyda Gemahel und Kind sollen in Gefenkhnus[2] sein, darumben dann Er Michael sehr leidig, und verschienen Sonntag nach Praag verreist. Der gibt guete Hoffnung dies Landt mit wenig Volk widerumb zu erobern.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 336.)

303.

[Cluj,] 23 Fevruarie 1601.

Anonim despre activitatea Dietei generale din Cluj.

Opinia publică a nemeşilor la început era favorabilă împăratului în dietă, dar apoi s'a schimbat şi afară de câţiva, toţi s'au arătat de partea lui Sigismund Báthory, protivnici Casei Austriei. Solul moldovean şi plecarea deputaţilor ardeleni în Moldova ca să aducă pe Sigismund Báthory în ţară. Executarea lui Baba Novac şi a preotului său. Doamna Stanca şi Pătraşcu conduşi din castelul Gilău în cetatea Făgăraşului, dăruit acum de către Staturile ţării lui Chiaky. Plecarea lui Basta din Cluj, petrecut de magnaţi, dela cari n'a vrut să primească nici o recompensă din cele ce i s'au oferit de ei.

Extract aus einem Schreiben, so aus Sibenbürgen vom 23. Febrer beschehen.

Der Landtag zue Clausenburg hat sich anfangs eines gueten Ausgangs ansehen lassen, doch hat es mich wol gedünkt, ob es wol einen Schein, doch kein Bestandt haben werde; dann von Ihrer Kayserlichen Mayestät Treu ist jedermann, ausser 3 oder 4 abgefallen, wie es das Endt des Landtags mitgebracht, darzue

[1] Dialectal, pentru: verschienene. [2] Gefängnis = temniţă.

ich dann dreyerlei Coniecturen gehabt. Erstlich, dass man so langsamb beschlossen, dann sonsten ein gemeiner Landtag nur 4 oder 5 Tag währt. Fürs ander, dass der Adel selten an einem offnen Ort, sondern dort und da in Wünklen,[1] wie auch selten der ganz Adel, sondern nur gemeinelich die fürnembsten allein zuesammen kommen. Zum dritten, dass leichtlich us den gemeinen Reden zue merken gewesen, dass jedermann von Ihrer Mayestät abgefallen und der Landtag ein anderen Ausgang, als er sich anfangs erzeigt, gewinnen werde.

Den anderen Tag hatte es wol ein Ansehen, als wäre der Landtag beschlossen. So hat man doch in aller früh den folgendten Tag die Thor nur ein wenig geöffnet, aber baldt wieder zuegethan. Gleich mit dem Tag seindt die Herren Räth bei dem Cornis Caspar, der am Podagra gelegen, die Landtschaft aber in der Kürchen zuesammen kommen. Umb 7 Uhren ist den Herren Räthen ein Befelch der Landtschaft kommen, dass man den Cornis Caspar, Sennyey Pongracz, Stefan Bodoni, Peter Giczi und Huszár Peter gefänglich einziehen sollt, welches auch gleich erfolgt. Baldt nach diesem seindt die Herren Räth sambt den gefangnen Herren (die sie damals neben des Chiaki Herberg gelegt, aber in der Nacht auf 2 underschiedliche Schlösser geführt worden) zum Palast geritten, zue denen sich auch die Landtschaft versamblet, ein Moldauischen Gesandten *ad audientiam* beruefen. Bald darauf hat man zue allen Fenstern heraus geschrien, dass Sigismundus für ein Fürsten in Sibenbürgen erklärt, auch der es anderst meint, für ein Feindt solle gehalten werden. Darauf jeder J a geschrien. Auf ein Stundt hernach hat man wieder, dass sie sich mit dem Türggen zu versöhnen willens usgeruefen.

Nach diesem hat man *generalem conventum* publiciert, der flux den folgendten Tag, als den 4. Februarii seinen Anfang genommen, alda man in der Kürchen zuesammen kommen und den Sigismundus zum Fürsten, auch den Chiaki bis zue Ankunft des Sigismundus zue völligem Governator erwählt, den Türggischen Pundt repetiert, und nach diesem das *Te Deum laudamus* gesungen.

Den 5-ten Febrer hat man Stefanum Toldy, Johannem Szentpáli,[2] Nicolaum Bogati,[3] Franciscum Vas sambt etlich anderen zue Gesandten an den Sigismundus erwählt. Diese alle seindt straggs des andern Tags auf die Moldaw zuegereist. Die

---

[1] Recte: Winkeln. [2] Scris stălcit: Zenotgatsch. [3] Dogaty.

meineidigen Clausenburger, die umb alle Rathschläg gewusst und die Stadt Thor, ungeacht sich Herr Basta ihnen widersetzt, auch sie ihme treu zue sein etlichmal verheissen, 3 oder 4 Tag zuegehalten, haben auch darbei sein müessen und dem Sigismundo ihre Gesandten entgegen geschickt.

Eben diesen Tag umb 10 Uhr hat man den Baba Novak, des Michel Weida fürnembsten Soldaten sambt seinem Priester an 2 Spiess lebendig gebunden und uf dem Platz gebraten. [1]

Den 6. Febrer haben die Clausenburger mit grossem Ernst heftig zue tumultuieren angefangen und begehrt, dass man ihnen wegen ihrer Treu gegen gemeinem Vaterlandt, und dieweil sie alle Sachen so wol usgericht, zuer Recompens die Jesuiter auszutreiben; dann sie Verräther des Vaterlandts und alles, so in Sibenbürgen geschieht, der Römisch Kayserlichen Mayestät zueschreiben, darein das Landt einhellig verwilliget, doch auch die Herren Räth darüber zue vernehmen geschlossen. Damals hat sich der Chiaki sehr wol erzeigt und alles, so er vermächt die Jesuiter zu erhalten gethan.

Eben diesen Tag hat das Landt Herrn Chiaki Fogarasch, so zue der Erzherzogin Stuel gehört, mit aller Zuegehör geschenkt, auch die Michel Weiuodin sambt ihrem Sohn und Güeter von Gyalu gen Fogarasch geführt, desgleichen auch Herr Basta auf sein vielfältig Anhalten Erlaubnus bekommen.

Den 7. Febrer seindt die Herren Räth zum Herrn Basta geritten, Ihne gebeten, dass er noch ein wenig bei ihnen bleiben welle, dessen er sich geweigert. Hernach seiner gehabten Müehe Ihme gedankt und ein jährlich Einkommen in Sibenbürgen verheissen, welches er gleichfalls abschlagen, mit Vermelden, dass Er alles zue Ihrer Mayestät Ehren und Treu gethan, auch nichts anderst von ihnen, dann dass sie getreu verbleiben begehre.

Nach diesen Dingen haben sie beschlossen, dass Viuar und Koevar Ihrer Mayestät verbleiben, doch kein Teutsches Volk über Wiuar und Zilagy in Sibenbürgen-werts schreiten, dargegen kein Sibenbürgisch Kriegsvolk dieser Orten passieren solle. Als dieses mit den Herren Räthen beschlossen worden, haben sie es der Landtschaft, so under des in der Kürchen gewart zuentboten. Die haben alsbaldt 6 Gesandten zum Herrn Basta geschickt,

---

[1] Uciderea crudă a lui Baba Novac şi a preotului său Saski (Sachiu) o ştiam până acum, după Szamosközi (operele sale vol. IV. p. 129 şi în ediţia română p. 144) că s'a întâmplat în Ianuarie 1601.

dieses approbiert und Ihm valediciert. Ist also Herr Basta den 7. Febrer zwischen 9 und 10 Uhren mit all seinen Leuten von den Herren Räthen bis zum Thor begleitet aus der Stadt geritten.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 358—360.)

304.

Chioarul, 23 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sigismund Báthory încă n'a sosit în ţară, dar e sigur că Moise Székely îl va aduce. Ştefan Chiaky guvernator ar dori să fie ales principe, însă poporul nu-l vrea pentru cruzimile sale. Basta se află aici, dar tunurile aşteptate din cetatea Gherlei vor sosi cu greu.

Aus Kheowar in Sibenbürgen von 23. Februar Anno 1601.

Neues wenig, allein dass Zeitung verhanden, dass in Clausenburg bereit die Türggische praesenten angelangt, und obwolen Sigismundus nicht in Sibenbürgen, so ist doch wahr, dass der Zäggel Moyses den wankelmüetigen Sigismundus solemniter in Sibenbürgen zue fiehren und einzuesetzen schon vor diesem abgefertiget werde.

Sonsten würdt auch vermeldt, dass der Chiaki sich fast bemüehe den Fürstlichen Titul und das Governament in Sibenbürgen zue erhalten, aber das gemein Volk, wegen seiner Türanney ist Ihme albereit feindt, dahero man verhoff sein Regiment auch nit lang mehr werde bestehen.

Herr Basta befindt sich mit dem Pezischen Regiment und Archibusieren am hieigen Kheowarischen Post und wirdt besorgt dieser Handel ohne ein starkes Treffen schwerlich abgehen werde, und lestlich die rechte Sach obliegen, auch Untreu ihren eignen Herren treffen.

Das Geschütz ist noch nit heraus von Somos Viuar, ist auch zweifelhaft ob solches wirdt herausgelassen werden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 367.)

305.

Praha, 26 Fevruarie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Basta a fost eliberat. Sosirea lui Mihai-Vodă la Praga, aşteptând să fie primit de către împărat. Deputaţii ardeleni despre credinţa oraşelor săseşti.

Il Sig^r Basti è finalmente uscito dalle mani de Transilvani, et quanto egli mi scrive V^ra Serenità resterà servita di vederlo dalla sua lettera originale che m'invia. [1]

Arrivò il Valacco quì alli 23 incontrato da alcune carozze di Sua Maestà, ma ancora non ha avuto audienza, et adesso sono in questa, se devono mandar lui in Transilvania o in Valacchia, et fino a che segno possono fidarsi della sua volontà; partiti molto stretti per ogni parte, come può molto bene esser considerato dalla prudenza delle Eccellenze Vostre; etc.

Questi ambasciatori Transilvani affermano le città dei Sassoni star ferme per Sua Maestà, che se non sarà detto per fine di liberarsi essi da qualche mal incontro quì, sarebbe anco una gran banda per la parte Cesareana.

Quando venne a Sua Maestà la nova della captura del Sig^r Basti, fu qualch'uno delli consiglieri, il quale disse nel Consiglio Secreto che sarebbe stato bene di dare una taglia al Sigismondo Bathori di 30 o 40,000 taleri. Fu questa proposta malissimo sentita da altri, dicendo che non bisognava portare li costumi d'Italia in Germania, la natione della quale aveva sempre proceduto con magnanimità, et non per questo si è et si sono riscaldati in ciò estraordinariamente.

Di Praga, alli 26 Febraro 1600.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

306.

Praha, 26 Fevruarie 1601.

Agentul Cesare Florio către Duca di Modena.

Sigismund Báthory proclamat în Ardeal din nou principe prin mijlocirea lui Ştefan Chiaky. Basta arestat de către nemeşii adunaţi în dieta din Cluj. In urma acestor întâmplări împăratul Rudolf a consimţit la venirea lui Mihai-Vodă la Curte, unde încă nu a avut audienţă.

Dall'ultima mia harà Vostra Altezza veduto le nuove alterationi successe in Transilvania, delle quali vogliono che sia

[1] Scrisoarea nedatată, dar scrisă în cetatea Chioarului (Kővár) unde Basta se retrăsese după ce a scăpat din mânile magnaţilor, formând o adevărată apologie a activităţii sale, e tipărită fragmentar în *Hurmuzaki*: Documente vol. VIII p. 208 şi întreagă la *Veress*: Epistolae et acta Generalis Georgii Basta vol. I (Budapest, 1909) p. 506—509.

stato capo particolare un personaggio prencipale in quella provincia, chiamato Chiaki, et che ciò sia successo perchè aspirando egli al prencipato, et havendo scoperti i suoi disegni, senza poterli esseguire, si sia però risoluto di far sollevare la città di Claudiopoli, dove era convocata una Dieta, et di chiamare il già prencipe Sigismondo. Havevano poi, come dissi a Vostra Altezza con l'ultima, detenuto il Basta, ma hora si intende, che sia stato liberato, chi scrive dalle genti del Colonello Pezzen, le quali erano a confini, et chi da medesimi Transilvani, come quelli c'hanno quì in Corte gli ambasciatori loro, sì come anco per interessi particolari vi si trova tuttavia il Boczkai, zio di Sigismondo.

Intanto poi queste alterationi hanno cagionato che si sia in un subito consentito alla venuta qua del Vallacco, il quale è però già arrivato; ma non havendo ancora havuto udienza,[1] non si può dire altro intorno alla persona sua, se non che Sua Maestà se ne risolverà particolarmente secondo i successi che s'intenderanno di Transilvania.

Di Praga, li 26 di Febraio 1601.

(R. Archivio di Stato. Modena. Carteggio Germania, busta 58.)

307.

Wien, 28 Fevruarie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Uneltirile lui Ştefan Chiaky ca să fie ales principe. Acest lucru nereuşind, a trimes după Sigismund Báthory să vină în ţară. Solie din Moldova.

Aus Wien von 28. Februarii Anno 1601.

Die Post, so von Cascha alhero kommen, bringt mit sich, dass sie alda gewisse Nachrichtung des Sigismundus Bathory nicht allein in Sibenbürgen Ihme auch hineinzukommen, nicht getrauen, und dass allein der Chiaki Istvan, wellicher die Sibenbürgische Stände in Mangel eines Haubts zue einem Governator in Sibenbürgen erklärt, diese Rebellion erweckt, sich dardurch zum Weyda daselbsten zue machen. Weilen Ihme aber solliches nicht gerathen wellen, also hat solliches Regiment uf den Sigis-

[1] Mihai-Vodă a sosit la Praga în 23 Fevruarie 1601 şi a avut întâia şi unica audienţă la împărat la 1 Martie după amiazi; *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1153 şi 1157—58.

mundus Bathory zue richten vermeint. Deswegen einen Abgesandten zue Ihme geschickt und Ihne in Sibenbürgen erfordert, wellicher sich aber dahin erklärt, ohne Vorwissen und Bewilligung Ihrer Kayserlichen Mayestät nichts zue thuen, noch einzuegehn.

Daselbsten in Sibenbürgen seye gleichwol ein Moldauische Potschaft bei den Ständen mit Türggischen Briefen ankommen. Demnach aber der Verräther Chiaki Istvan den Cornis Caspar und andere nicht uf seine Seiten bringen konnde, hat Er sie in die Eisen schlagen lassen, aber bishero nicht, wie vor diesem gemeldt worden, sondern allein sonst einen Sibenbürgischen vom Adel richten, auch einen Griechischen Pfaffen lebendig praten lassen. Dahero man gueter Hoffnung, die Stände sein grosse Tiranney und Practica merkt und ihrer Art nach nicht bei Ihme, sondern bei der Kayserlichen Mayestät beständig bleiben werden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 348.)

308.

Praha, 5 Martie 1601.

Don Guillermo de San Clemente către regele Filip III.

Relaţiune bine informată despre întâmplările petrecute în dieta Staturilor şi Ordinelor din Cluj, făcută pe baza unei scrisori din 11 Fevruarie 1601 venită de acolo. Alegerea de principe a lui Sigismund Báthory precedată de audienţa solului sosit din Moldova cu scrisoarea sultanului cu care s'a încheiat pace. Arestarea generalului Basta care apoi liberat, a plecat supărat în cetatea Gherlei şi a Chioarului încă în mâna împăratului. Raportând acestuia despre păţania sa cu nemeşii, a zis că de va primi patru regimente germane şi 3000 călăreţi va putea cuceri Ardealul şi înfrâna vecinii săi, de oarece Moldovenii şi Românii nu sunt buni soldaţi, neavând destulă „practică" în exerciţiile militare.

Relacion de lo sucedido en Transilvania en la prision de Jorge Basta.

Lo que por una muy larga relacion de un caballero aleman que anda cerca de la persona de Jorge Basta se ha entendido sobre las nuevas revoluciones de la provincia de Transilvania por cartas de los confines della de onze de hebrero deste ano 1601 es, que persuadido el dicho Basta de algunos barones y hombres principales de dicha provincia a que fuese de Alba Julia metropolis de ella, donde se hallaba a la ciudad de Claudiopolis

e la renovacion y ratificacion del juramento de fidelidad a Su Magestad y para otros negocios de su servicio y bien de dicha provincia, y dando mucho fuego a esto un Quiasqui, [1] y ayudandose para ello con el Basta de otro caballero viejo y muy principal con dos hijos llamado Cornis, [2] gran parcial del bando de Su Magestad Cesarea, pudo al fin tanto el Quiasqui que el dia de los 17 de Enero salio el Basta de Alba Julia acompañado de los dichos y de otros muchos Transilvanos con tan buena fe y confianza como el presuponia de gente a quien el habia hecho muchas buenas obras, y a boca llena le llamaban Padre de la patria, y restaurador della y de su libertad y llegados a Claudiopolis a 20 de Enero los que estaban ya juntados luego inviaron a visitarle y darle la bienvenida con mil cumplimientos y ofrecimientos, y faltando aun muchos de los llamados para aquella dieta difiriose el negociar hasta los 23 del mismo, que todos estuvieron presentes, y en este medio el Basta (que ya andaba entre temores y sospechas del cancer que yba royendo) no cesaba de grangear y ganar voluntades, y luego el Quiasqui començo a escupir su veneno y ponçoña contra Cesar y a declarar lo que deseaba, ser Señor de la provincia, haviendo otros pareceres y votos contrarios que proponian al dueño antiguo Sigismundo Bathori, y aunque a esto se opusieron gallardamente el Cornis y sus hijos con otro caballero Poncraz,[3] la junta o dieta invio a tres de hebrero diez personados a Jorge Basta, dandole quenta de lo que iban tratando, y de las causas que a esto les movian : por entender que el Turco en persona trataria de venir este año sobre aquella provincia, y que tenian necesidad de Señor y Principe que de la misma manera saliese a su defensa : ofreciendose de quedar siempre toda ella muy sujeta y obediente a los mandamientos de Su Cesarea Magestad.

El Basta oyda esta embaxada, y admirado de la instabilidad y inconstancia de aquella gente y de su ingratitud, respecto de los beneficios que de Su Magestad habian recibido, y la benignidad con que los habia tratado y admitido, respondioles como devia, que mirasen lo que hacian acordandose de lo dicho, y que a Su Magestad no le faltarian fuerças para tal vengança ; y teniendo el governador de la ciudad tomadas las puertas della con gente

---

[1] Numele lui Ştefan Chiaky scris cu fonetică spaniolă.

[2] Scris greşit : *Carnix* pentru Gaspar *Kornis*, unul din fiii săi aci citaţi fiind tânărul Sigismund Kornis.

[3] Recte : senator Pancratius Sennyey.

de su guarda, y estando poblada como muchas otras de aquella provincia de Saxones y Ungaros, y con ser Saxon el dicho governador no se podia despachar, ni recibir cartas, ni correos y asi el buen Basta combatido de tantas olas y trabajos la pasaba en su casa con una mediana guarda de quinientos Ayduques que tenia en ella, y el Quiasqui ya havia mandado prender al Cornis y sus hijos, y el mismo dia de los 3 a la tarde la dieta dio audiencia a un propio que el Moldavo les envio con cartas del Turco, y el de los quatro aclamaron y publicaron por su Señor a Sigismundo Bathori con alegria y demostraciones de esto cantando el *Te Deum laudamus*, publicando tambien las paces con el Turco, y inviaron otra embaxada de quince personas al Basta, a la qual respondio con mayor sentimiento y libertad que a la primera lo que de su valor y prudencia puede cada uno suponer, y el dia siguiente de los 5 enfrente de su casa asaron a un Transilvano y un clerigo griego de la parcialidad de Su Cesarea Magestad, estando los dos a los lados del fuego, teniendole en medio; crueldad, barbaridad, y inhumanidad nunca oyda entre christianos, y este dia pidio licencia el Basta para salir de alli, y que a los presos se les hiciese buen tratamiento, y dieron libertad a los hijos del Cornis y al buen viejo su padre inviaron a una fortaleza, y el Quiasqui envio a decir al Basta que tenia que hablarle en cosas y negocios graves, y que teniendolo por bien que iria a su posada, y que le inviarian algunos caballeros que le guardasen, pero ni lo uno, ni lo otro, ni un vaso de oro que los de la dieta le inviaron, ni el ofrecimiento que le hicieron de tres baronias de valor de 25 mil talleres de renta queriendo quedar con ellos en la provincia nada quiso admitir, ni oyr. A los 6 le dieron licencia para poderse partir, y el di siguiente le acompañaron todos hasta la puerta de la ciudad, sin haber salido un paso fuera della ninguno, y asi fue siguiendo su camino hasta las fortalezas de Wivar y Kuevar que estan por Su Magestad dentro de la misma provincia en la parte de la Ungria superior, y desde alli despacho a Su Magestad, dandole mas particular quenta de todo, y dicen que con tres o quatro regimientos de Alemanes y tres mil caballos que se le invien, que podra devellar aquella provincia, y llevar a ella la guerra que Su Magestad tiene en Ungria con los Turcos; siendo los Moldavos y Valacos sus vecinos, gente sin platica, ni esperiencia en las armas y exercicio militar, como agora lo usan los que andan en ellas y lo entienden.

(Archivo histórico general de Simancas. Secretaria de Estado. Legajo 707.)

Notă. Importanța acestui raport este că ne păstrează amănunte necunoscute despre alegerea din nou a lui Sigismund Báthory cu intrigile acelei alegeri, precum și despre arestarea atotputernicului Basta. Aceste date întregesc bine pe acelea care le publicasem în Corespondența lui Basta, unde se află și apologia sa — mai sus citată — despre misiunea din Ardeal prin care a încercat să justifice pățania sa cu nemeșii și urmările desastroase ale misiunii sale din țară.

309.

Praha, 5 Martie 1601.

Aviz despre audiența lui Mihai-Vodă.

Mihai-Vodă a fost în audiență la împăratul Rudolf.

Aus Praag von 5. Martii Anno 1601.

Der Michael Weyda hat bey Ihrer Mayestät 2 Stundenlang Audienz gehabt, und solle täglich wieder verrücken.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 355.)

310.

Praha, 9 Martie 1601.

Aviz despre tratativele lui Mihai-Vodă.

Mihai-Vodă, „un personaj fin, serios" e tratat bine și va pleca peste puțin cu bani și armată.

Aus Prag von 9. Martii Anno 1601.

Der Wallach purgiert sich nicht allein stark, sondern kommt auch uf sein Prophezeiung, was die Sibenbürger wider Ihre Mayestät gehandlet. Ist ein feine, ernsthafte Person. Ihre Mayestät lassen Ihne erstattlich tractieren und soll Ihme Gelt und Volk undergeben, auch damit ehist abgefertigt werden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 356.)

311.

Wien, 10 Martie 1601.

Antonio Costantini către Duca di Mantova.

Basta va fi ajutat cu o armată de Valoni, de călărime ungară și de haiduci, iar Mihai-Vodă va servi cauza împăratului cu o oaste de 6000 și pentru a-și elibera familia din mânile lui Ștefan Chiaky.

Le cose della Transilvania sono ne' medesimi termini, ch'io ragguagliai V. Altezza, con le mie ultime, conforme a quanto il Sig[r] Giorgio Basta istesso haveva scritto dopo quel galante aviso del Colonel Pezzen, et perchè esso Basta ha più volte instato che se gli mandi gente per remediare alle cose, mentre sono fresche, Sua Maestà ha ordinato che siano mandati a quella volta li 900 fanti Valloni, che hanno svernato in questi contorni, et di già marchiano, et di più l'Eccellentissimo Sig[r] mio tiene ordine di mandare al Basta le quattro compagnie d'archibugieri a cavallo, medesimamente Valloni, che vengono a servire Sua Eccellentia a Cassovia, et di mandargli ancora alcune compagnie di cavalleria Unghera et di Aiduchi, che sono là nell'Ungheria Superiore, subito che saremo arrivati in quelle parti.

Il Vallacco dà a Sua Maestà di quella gente che tuttavia ha in piedi 6/m huomini, havendogleli offerti nell'udienza che egli hebbe da Sua Maestà con suo grandissimo gusto et sodisfattione, havendo offerto ancora sè medesimo per andare di nuovo a servire in persona, il che è da credere ch'egli faria più volontieri che mai, per ricuperar la moglie et i figliuoli che si trovano in mano di quel Chiaki Stevan,[1] com'io scrissi, ma per l'aviso che si ha Sua Maestà ha per hora accettata la gente solamente; a talchè si metterà insieme una somma di 10/m combattanti, con la quale il Basta potrà fare per adesso i suoi atti per tentare di ridur le cose almeno nel termine ch'egli le haveva, quando non possa operar tanto, quanto mostra di sperare; in tanto Sua Maestà fa metter insieme altre genti per questo bisogno, secondo i successi che si vedranno.

Di Vienna, li X di Marzo 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Fondo Gonzaga, busta 480.)

312.

Praha, 12 Martie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Familia lui Mihai-Vodă va sosi la Sătmar, iar Sigismund Báthory, care e în Moldova, vrea să trimeată o solie la împăratul Rudolf.

Aus Prag von 12. Martii Anno 1601.

Des Michel Weida Gemahl sambt Ihrem Sohn und Schatz ziehen herauswerts nach Sackhmar. Hoffen also es soll dero

[1] Scris în mod ungurésc în loc de István.

Orthen noch Alles guet werden, dann auch Sigismundus Bathori, welcher sich anjetzt in der Moldau befindet, begehrt ein Potschaft an Kayserliche Mayestät Hof zu senden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 368.)

313.

Beclean, 15 Martie 1601.

Paul Dési către primarul din Bistriţa, Ioan Budaki.

Roagă să fixeze zi pentru judecata oamenilor cari au omorît un iobag ţigan al căpitanului cetăţii Becleanului, care acum a ajuns din nou în stăpânirea lui.

Kegyelmedet ez dologbul akarám meg találnom levelem által, uram ő Nagysága parancsola énnekem, hogy Kegyelmednek irnék.

Tudja azt Kegyelmed, miképpen ölék meg uramnak ő Nagyságának egy jobbágy czigánnyát, Kurta István nevőt ok nélkül ártatlanul, ki felől Kegyelmedet akkor is ő Nagysága meg találta vala és azokra az besenyei gyilkos emberekre Kegyelmedtül törvént is kéretett volt ő Nagysága, mely törvénynap el mult ilyen okbul, hogy az gyilkost el szalasztották volt, kiért ő Nagysága gondot viseltetett volna. De azonközben az változás esék, az várat az Istentelen Mihály vajda Lugassi Ferencz kezéhez adá, uramnak nagy kárával, kit az az Istentelen vajda nem csak uramon ő Nagyságán, hanem több jámbor fü embereken is cselekedett; mind azáltal immár azokon által mentönk és az urnak esmét kezéhez adta mind az várat s mind az jószágot, Istennek hála mostan ő Nagyságáé. Az czigánok futton futnak reája, el unta kéréseket, bántásokat, hogy ne patiálja az ő attyokfia ártatlan halálát törvény nélkül. Ugy parancsola nekem ő Nagysága, hogy Kegyelmedtűl ujolag törvént kérjek felőllök, Kegyelmed azokáért ebben hagyjon bizonyos napot és helyet, énnekem rea kell küldenem; etc.

Datum ex arce Bethlen, die 15. Martii 1601.

Paulus Literatus Desi, Rationista arcis Bethlen mpr.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Vreau să vestesc pe Domnia Ta prin scrisoare despre acest lucru, pe care mi l-a poruncit Măria Sa să-l scriu Domniei Tale.

Ştie Domnia Ta, cum au omorît un iobag ţigan, cu numele Ştefan Kurta, al Măriei Sale Domnului meu, fără pricină, nevinovat,

despre care şi atunci a vestit Măria Sa pe Domnia Ta şi a cerut judecată dela Domnia Ta, pentru acei ucigaşi din Beşineu, care zi de judecată a trecut din pricină că l-au scăpat pe ucigaşul căruia i-ar fi purtat Măria Sa grija. Dar în răstimp s'a mai întâmplat şi schimbarea aceea, că Mihai-Vodă cel fără Dumnezeu a dat acea cetate în mâna lui Francisc Lugassi, fiind domnului meu spre mare pagubă, pe care acel voevod fără Dumnezeu a făptuit-o nu numai asupra domnului meu, ci şi asupra mai multor oameni de frunte şi de omenie; dar iată că acum am trecut prin toate acestea şi iarăşi au dat în stăpânirea domnului şi cetatea şi moşia, slavă Domnului, acum e a Măriei Sale. Ţiganii aleargă toată vremea la el, i s'a urît cu cererea lor, cu vătămarea lor, să nu sufere fără judecată moartea neprihănită a rudeniei lor. Astfel mi-a poruncit Măria Sa să cer de iznoavă judecată dela Domnia Ta pentru ei, pentru aceea să hotărască Domnia Ta în această pricină zi şi loc anumit de judecată, eu trebuie să trimet la ea; etc.

Notă. Însemnătatea acestei scrisori simple este că e datată din „cetatea" dela Beclean în judeţul Solnoc-Dobâca, care mai pe urmă a fost dărămată în aşa fel, că azi nici urma ei nu există. Cetatea se afla în vecinătatea bisericii reformate şi se întindea, fără îndoială, până la malul Someşului.

314.

Innsbruck, 15 Martie 1601.

Ober Oesterreichisches Regiment către împăratul Rudolf II.

Raport despre cele isprăvite de tutorul Ferdinand Küepach la Venezia, unde a stat aproape patru luni cu afacerea furtului averii lui Petru-Vodă, reuşind a scoate multe scumpeturi din mâna rudelor decedatului Domn. Dat fiind că numitul tutor administrează de şapte ani averea tânărului Ştefan-Vodă şi că în misiunea sa de acum a întâmpinat chiar pericole de moarte, i s'a dat o recompensă de 1800 fiorini, iar celorlalţi doi mult mai puţin. Tânărul Ştefan fiind în creştere, de acum înainte va fi destul dacă îi va rămâne singur Küepach „curator" şi pentru ca tânărul să se obişnuiască şi cu lucrurile politicei, recomandă din nou să fie chemat la Curtea împărătească.

Allerdurchläuchtigister etc. Was Euer Kays. Mt. wie noch hievor des vierten Martii negstverschienes Jahrs wegen des gewesten Fürsten in der Moldaw Petrusen Weywoda entführten und zu Venedig in Arrest gelegner Güeter, also auch seines nachgelassnen Sohns, Herr Joann Stephanus damals aufgenomner Gerhabschaftraitung halber gehorsam ist zuegeschrieben, das würdet E. Kays. Mt. sonders Zweifl nach allergenädigist in Gedenk sein.

Wann dann seithero E. Kays. Mt. Rath und Viertlhaubtmann an der Etsch, Ferdinand von Küepach auf den von E. Mt. vom 28. Ianuarii bemelts Jahrs allergenädigist ausgefertigten Befelch der angezognen entfüerten Güeter halber nach Venedig gereist und nit allein die mit des jungen Herrns Schwester und befreundten geschwebte Strittigkeiten allerdings verglichen, sonder die derenthalb daselbsten in Arrest gelegne ansehenliche Clainater[1] und Schuldbrief umb die in der Türggey ausständigen Schulden zue Hand und herausgebracht, mit welicher Verrichtung und Reis er in vierthalb Monat Zeit zuegebracht und darunder nit geringe Gefahr ausgestanden, auch seithero umb Aufnehmung ferrer Gerhabschaftraitung und Erlassung derselben bey uns angehalten, haben wir dieselb in Gegenbeysein des jungen Herrn selbst sowol E. Kays. Mt. Raths Christophen Satlpergers, den wir ihme zu Aufnehmer oder Gegenraiter zuegeordnet und dann seines jetzigen Hofmeisters Hieronymusen Hörls vor den aus unserm Mittl darzue deputierten fürhanden nehmen, ersehen und rechnen lassen. Und weiln an derselben der jung Herr sambt bemeltem Satlperger und seinem Hofmeister, dann auch Herr Wilhelm Freyherr zu Wolckenstain und Jacob Andree Herr zu Brandis als Mitgerhaben, denen soliche zuvor zu ersehen überschickt worden, kein sonders Bedenken gehebt, ist dieselb gegen landbräuchigen Wandl passiert, dem von Küepach auch für seine in solicher Gerhabschaft erströckte sieben Jahr und darumbe angewändte Mühe, Sorg, Fleiss, Reisen, in Sonderheit aber ausgestandne Leibs- und Lebensgefahr, auch darumben, dass er das ganz Negotium allein administriert und Rechnung geführt, zu Ergätzlichkeit und Besoldung 1800 Gulden, aber dem Freyherrn zu Wolckenstain aus des Fürsten noch verhandnen Mobilen per 150 Gulden und dem Herrn zu Brandis, welcher in Abwesen des von Küepachs was mehrere Mühe gehabt, 250 Gulden bestimbt und geschafft worden. Ob nun gleichwol bemelte drey Gerhaben der Entlassung berührter Gerhabschaft stark begehrt, die Tutelzeit mit dem jungen Herrn auch albereit fürüber, so ist doch der von Küepach von uns, wie der Einschluss mit Litera A ausweist, dahin gewiesen worden, dass er fürter des jungen Herrn Curator sein und noch mals das best thuen solle, wie es auch die Notturft also erheischt, dass benannter jung Herr noch auf ein Zeitlang unzt dass er selbst zu mehrerem Verstandt kombt mit einem Curatorn

[1] Dialectal, pentru: Kleinode=giuvaericale.

versehen seye, daher dann E. Kays. Mt. ihne von Küepach von Hof aus allergenädigist ermahnen lassen mechten, dass er hinfüro die Curatorey gehorsamist tragen und ihme die Administration, fürnemblich dass die Schulden in der Türggey eheist, so müglich eingelangt werden, mit allen Treuen und Fleiss angelegen sein lassen welle.

Was nun für Clainater und Schuldbrief, so benannter von Küepach in jüngster Venedigischer Reis zu Handen gebracht sein, das haben E. Kays. Mt. aus dem Beyschluss mit B, so in der Raitung mit No. 62 einkommen, allergenädigist zu ersehen.

Sonst sein wir dahin gedacht, wann es E. Kays. Mt. anderst also gefällig, ihne alle drey Gerhaben ein ordenlichen Reit- und Quittbrief zu geben, aber doch den von Küepach nochmals in der Curatorey verbleiben ze lassen. Weil auch der jung Herr immerzue mehrers erwachst und der Schuel allgemach müed werden will, so hielten wir underthänigist darfür, E. Kays. Mt. liesten besagten jungen Herrn, inmassen wir das in unsern sub dato 10. December anno 99 und oberzählten vom 4. Martii jüngst abgewichens Jahr allerunderthänigisten Guetachten auch gehorsamist angedeutet, zu Ihro in derselben Hofcamer hinabnehmen, damit er in politischen Sachen auch exerciert und künftig E. Mt. allergenädigisten Glegenheit nach anderweg zu gebrauchen qualificiert werden mächte. Das alles haben E. Kays. Mt. wir gehorsamist zu berichten nit lassen sollen, derselben allergenädigisten Resolution hierüber erwartend und uns dero zu Kayserlichen Hulden allerunderthänigist befehlende.

Datum den 15. Martii anno 1601.

(Landesregierungs-Archiv. Innsbruck. Kop. B. fol. 322. Copie of.)

315.

Bratislava, 16 Martie 1601.

Camera Ungară către Kriegszahlmeister.

Despre banii ce se mai cuvin lui Mihai-Vodă pentru boii vânduți.

Aus dem Einschluss sub B) werdet Ihr mit mehrerem vernehmen, welchermassen die anwesende Hof Camer Bericht begehrent, was dem Michael Weyda aus der Walachei aus denen nächst für Ihn heraus verordneten 10/m fl. und auch zuvor aus dem

Ochsengelt bezahlt worden, und dass Ihr dem Peter Armeni 600 fl. aus berührten 10/m fl. zu Handen des Lazari Henckls alsbald erlegen sollet; etc.

Pressburg, den 16. Martii. Anno 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern. Fasc. 14408. Concept.)

316.

Praha, 18 Martie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Simion-Vodă a bătut pe Radu-Vodă pus de Turci, iar George Borbély pe Turci la Gyula.

Il fratello di Geremia che era in Valachia, ha rotto il novo Vaivoda postovi dai Turchi, con morte, scrivono, di forse 10 o 12 mila persone tra Turchi et Tartari; et Barbel Giorgio governatore di Lippa, che è della parte di Sigismondo, ha anch'egli a Giula fatto il simile delle genti del Bassà di Temesvar, ch'era venuto per sorprenderlo.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

317.

Praha, 18 Martie 1601.

Aviz despre tratativele lui Mihai-Vodă.

Hotărîrile luate cu Mihai-Vodă, care e primit de toţi nobilii cu onoruri. Soţia sa va avea o moşie în Silezia, iar fiul său va fi ţinut la Curte.

Aus Prag von 18. Martii Anno 1601.

Der Wallach würdet diese Wochen nach seinem Wunsch abgefertigt werden. Der solle sein Gemahl und Sohne aus Sibenbürgen holen und der Kayserlichen Mayestät für ein Geissel, auch Underpfandt lassen. Der Frawen würdt man ein Guet in Schlesien eingeben, den Sohn aber, als ein fürnehme Person am Kayserlichen Hofe underhalten. Dem Wallachen werden von den grossen Herren stattliche Pannget gehalten, darneben von Ihrer Mayestät ehrlich tractieret, dann Er ein Krieg so erfahrener dapfer Heldt, welcher sich gegen der Christenheit und Ihrer Mayestät wider den Erbfeindt noch verdienter machen würt.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 374.)

318.

Praha, 19 Martie 1601.

Nunţiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Întârzieri dăunătoare cu gătirea oştilor zorite atât de Basta, cât şi de Mihai-Vodă, care după terminarea recuceririi Ardealului, ar dori să intre cu ele în Ţara-Românească. Sosirea trimisului Staturilor şi Ordinelor din Ardeal, Ştefan Kakas, fost secretar al decedatului cardinal Andrei Báthory.

Non finiscono ancora di spedir il Valacco, et alle provisioni della gente, che ha mostrato sempre d'haver in pronto per Transilvania procedono con la solita lunghezza, tutto che il Basti, che si trova in una fortezza di quella provincia custodita dagli Imperiali, li solleciti di continuo, e così se ne va il tempo, e l'occasione in consulte perpetue.

Il medesimo Valacco si chiarisce che domandi aiuti per entrare di nuovo in Valachia, dopo che Sua Maestà si sarà servita della persona sua, e della gente, che offerisce per Transilvania, ma neanch'intorno a questo si vede deliberar cosa alcuna, fuorsi per non accrescere maggiormente l'ombre, et i sospetti dei Polacchi, mentre non si stabilischi in bene le cose della predetta provincia, in nome della quale è comparso quì tre giorni sono il Signor Stefano Kakas, che fu segretario della pia memoria del Cardinal Bathori, con lettere e commessioni, della quali non si è scoperto ancora il senso, del quale procurerò informarmi di questa settimana.

Coll'Eletto d'Albagiulia [1] non si vennì poi ad altra dimostratione, non ostante, che il Re mi mostrasse la necessità che havea l'Imperatore d'assicurarsi della persona sua, ma io per me credo che non ci si farà altro.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese I. 651.)

319.

Secheihid, 26 Martie 1601.

Nicolae Zólyomi către comisul Leca.

Îl asigură că va avea grijă de caii şi servitorii săi.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint jó akaró uramnak, barátomnak. Áldja meg isten sok jókkal Kegyelmedet.

[1] Idest Demetrius Napragi Electus episcopus Albae Iuliae.

Az Kegyelmed levelét meg adák énnekem, melyben meg értettem az Kegyelmed parancsolatját, hogy az Kegyelmed lovainak és szolgáinak gondját viselném. De meghigyje Kegyelmed, hogy ha az én magaméinak leszen, az Kegyelmed lovainak is és szolgáinak fogyatkozás nekűl gondját viselem. Kegyelmed énnekem egyébbűl is parancsoljon, szivem szerint szolgálok Kegyelmednek. Áldja meg isten sok jókkal Kegyelmedet.

Datum ex arce Szekelhid, 26. die Martii Anno 1601.

Kegyelmed jo akaró barátja szolgáj[a]

Zoliomi Miklos mpr

Adresa: Ez levél adassék az én jó akaró uramnak, Kommis Lekának, Mihál Vayda ő Nagysága fölovászmesterének, nekem jó akaró uramnak.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 85 No. 189.)

Trad. Incredințez Domniei Tale, ca domnului meu binevoitor, prietenului meu, slujba mea. Dumnezeu să blagoslovească cu multe bunătăți pe Domnia Ta.

Mi-au dat scrisoarea Domniei Tale, din care am înțeles porunca Măriei Tale, să port grija cailor și slugilor Domniei Tale. Dar să creadă Domnia Ta, că dacă voiu avea grije de ale mele, voiu purta grije fără nici o scădere de slugile și de caii Domniei Tale. Să-mi poruncească Domnia Ta și altele, slujesc domniei Tale din inimă. Dumnezeu să blagoslovească pe Domnia Ta cu multe bunătăți.

Prietenul și sluga voitoare de bine a Domniei Tale

Nicolae Zólyomi mpr

Adresa: Să se deie această scrisoare domnului meu voitor de bine, Comisului Leca, maestrului de călărie al Măriei Sale a Voevodului Mihai, prietenului meu voitor de bine.

320.

Praha, 26 Martie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Sigismund Báthory nu intră în Ardeal şi renunţă din nou dacă i se dau ducatele Oppeln şi Ratibor. Învoirea lui Mihai-Vodă cu împăratul Rudolf, dela care a primit castelul Kynsburg în Silezia, pe care doreşte să-l viziteze, înainte de a pleca în Valachia. Curtenii vreau să-l reţină aici până ce lucrurile din Ardeal se mai liniştesc, deoarece nu au destulă încredere în dânsul. Ştefan Kakas, secretarul decedatului cardinal Andrei Báthory trimes de către Staturile şi Ordinele ardelene pentru noui tratative.

Marchiano tuttavia le genti verso Transilvania, et li Transilvani anch'essi si vanno fortificando, avendo per li ultimi avvisi

fin'alhora insieme forse 6/m soldati. Sigismondo però non era entrato, et questi quasi si assicurano che non entri, perchè ha scritto una lettera al Noncio di Polonia che non averebbe posto mano in quella provincia, senza il consenso di Sua Maestà ; ma che desiderava bene all'incontro che gli fossero dato li ducati di Oppolia e Ratibor che gli erano stati promessi, nel qual caso, se fosse stato necessario, verebbe anco fatto nova renontia ; etc.

Il Valacco resta accordato, dicono, nel modo che scrissi, con questo di più che Sua Maestà al presente gli dà il possesso di certo castello e Baronia quì in Silesia, la quale gli fu conceduta già due anni sono da Sua Maestà, come fin'alhora l'avvisai da Vienna alla Serenità V^ra^ e tratta anco di comperare un'altra Signoria in Moravia da uno di questi Baroni per forse 100/m talleri ; e di Slesia partirà poi, affermano, per Valacchia. Con questi mezzi lo vanno trattenendo, e pare che mirino a non lasciarlo calare abbasso fino che non veggano l'esito delle cose di Transilvania, non stimando sicuro partito inviare un huomo di dubbia fede tra tante confusioni a quella frontiera, mentre non resti più stabilita di quello che è all'obedientia di Sua Maestà ; etc.

Il secretario del Cardinal Bathori è tuttavia quì. Ha condotto fuori del paese la moglie e quelli denari che aveva, con pensiero di non tornar più in Transilvania. E' stato mandato, come scrissi, dalli Stati di quella provincia, li quali per suo mezzo fanno dire a Sua Maestà, che vedendo lei non poterli difender da Turchi, con dubbio in fine di andar in miserabile servitù, avevano eletto questo partito, per manco male di aderire a loro con il mezzo d'un Principe naturale, come anco avevano fatto per il passato, che diventar loro immediatamente soggetti, sperando di esser più utili servitori a Sua Maestà che altrimenti, e se non l'avessero potuto servire in altro, le sarebbono stati almeno fidelissime spie, facendola molto ben certa di tempo in tempo delli andamenti dei nemici.

Di Praga, alli 26 di Marzo 1601.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

321.

Praha, 26 Martie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sigismund Báthory a intrat în Ardeal. Mihai-Vodă n'a plecat încă de aici.

Aus Praag von 26. Martii Anno 1601.

Der Wallachische Weyda ist noch alhie. Solle doch täglich wieder abgefertigt werden, dann wie man aus Gross Wardein, vom Nyari Paul Aviso hat, so solle Sigismundus Bathory bereit in Sibenbürgen kommen, und sich nach Weyssenburg verfiegt haben.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 387.)

322.

Praha, 28 Martie 1601.

Theodor Kiriach către Mihai-Vodă.

Declarație pentru 338 de boi moldoveni, ca prețul lor să-l ridice Mihai-Vodă, cu care apoi se va răfui mai târziu.

Io Theodoro Kiriach dechiaro qualmente ho pregato a Illmo Signor Mihal Voivoda per la parte mia sia contento accettare in conto suo li bovi trecento trenta otto mia, li quali furono condotti di Moldavia sotto nome di detto Voivoda in maggior summa di suoi bovi a Possonia, et venduti in detto loco, per li quali mia bovi io Theodoro resto contento che detto Illmo Voivoda piglia li denari di essi in quella somma delli bovi suoi, della quale io per mia parte me intenderò et satisfarò con esso Illmo Voivoda. Et per fede della verità ho fatto fare la presente sotto scritta di mano mia propria, et sigillata con mio proprio sigillo in Praga adi 28 di Marzo 1601.

† Θεόδορος βάμες

Pe dos: Aufzuheben. Das Original ist der hinderlassenen Hof Camer eingeschlossen worden. 8. Aprilis DCI.

(Hofkammerarchiv. Wien. Fasc. 15559. Siebenbürgische Akten. Copie.)

323.

Cluj, 30 Martie 1601.

Principele Sigismund Báthory către municipiul orașului Bistrița.

Auzind de pagubele pricinuite de oștile moldovene, trimete un om spre a înlătura inconvenientele născute.

Sigismundus Dei gratia Transsylvaniae et Sacri Romani Imperii Princeps etc.

Prudentes et Circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Értettük az Kegyelmetek leveléből az moldowai segitségnek be érkezését, és hogy sok dulást cselekednének ott az környékben való falukon. Azért im mingyárást fő emberünket bocsátjuk közikben, azon leszünk, hogy minden inconvenientiát szépen el igazittassunk. Azon fő emberünktől Kegyelmeteknek szóval is izenünk, Kegyelmetek higyje meg szavát és ahoz tartsa magát amint Kegyelmetek ő tőlle meg érti. Secus non facturi.

Datum Claudiopoli, die 30. mensis Martii. A. D. 1601.

Sigismundus Princeps mpr

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Prudentes etc. Am înțeles din scrisoarea Domniei Voastre sosirea ajutorului moldovenesc și că au săvârșit multe jafuri în satele din acel ținut. Pentru aceea iată slobozim de sârg omul nostru de frunte între ei, vom stărui să se îndrepteze frumos toate neajunsurile. Prin acel om al nostru de frunte vestim pe Domniile Voastre și cu graiul, să-i creadă Domniile Voastre vorba și să faceți astfel, precum vor înțelege Domniile Voastre din vorba sa.

324.

Praha, 31 Martie 1601.

Împăratul Rudolf II către Camera Scepusiană.

Se dă lui Aga Leca o pensie lunară de câte 100 de taleri.

Latori praesentium, [Egregio][1] Leka Agae, ob fidem erga nos, virtutem et peritiam militarem nobis commendato, ex proventibus Camerae istius singulis mensibus centum talleros, tam diu subministrandos benigne decrevimus, donec ipsi de capitaneatu vel alia promotione ipse digna per vice-generalem partium istarum provideatur *și astfel Vă ordonăm săvârșirea acestui mandat*, ad quietantiam solitam; etc.

Datae in arce nostra Regia Pragensi, ultima die Martii. Anno 1601.

Pe dos cu mâna lui Leca: **Ла камара де каша.**

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

[1] Această titulatură omisă din greșală de funcționarul împărătesc la copierea ordinului înregistrat pe fol. 59 al volumului 410 din „Ungarische Gedenkbücher" păstrate în Hofkammerarchiv dela Viena.

325.

Praha, 2 Aprilie 1601.

Cosimo Concini către secretarul Belisario Vinta.

Moartea ducelui Ştefan Báthory şi a fiului său. Solul Staturilor Ardealului, Kakas, şi-a schimbat planul ambasadei sale, văzând că împăratul s'a hotărît a ajuta pe Mihai-Vodă cu oşti. Împăratul doreşte însă şi împăcarea lui Mihai cu Basta, lucru greu de nădăjduit, amândoi fiind foarte geloşi unul pe altul, după convingerea oamenilor dela Curte.

Stefano Bathori di Somlio insieme con il figliolo è morto, et quella Casa così valorosa va in questa maniera mancando, et perciò il Chiaki harebbe havuto buona congiuntura nel condurre a fine il pensiero suo, se il Cornis et il Pancratio non havessero impedito, come fece anco da principio Sekel Moses, persuaso dal Basta, che l'Imperatore facilmente acconsentirebbe di rimetter Sigismondo, se bene poi unitosi con il detto Chiaki hanno diviso, per dir così, il Principato tra di loro, et dal restante al medesimo Principe Sigismondo. Et perciò hanno mandato qua il secretario del Cardinale Bathori, acciò rappresentando la calamità di quel Paese, operi che la Maestà Cesarea consenta all'accordo fatto dalla Transilvania con il Turco, al quale pagano tributo, et conosca l'impossibilità sua per la lontananza di quel principato, di poterlo soccorrere in tempo nelle sue necessità. Ma, per quanto si lascia intendere, ha mutato pensiero, poichè sente che l'Imperatore è resoluto d'aiutare il Walaccho con 6 mila fanti et 4 mila cavalli, et 10 mila talleri il mese per la tavola sua, deputandoli commissario et pagatore particolare, capitanando l'istessa Maestà quella soldatesca, et facendo giurare li capitani fedeltà a Cesare, il quale per mezzo del suo Consiglio pensa adesso a dar sodisfattioni et trovar qualche temperamento tra il Walaccho et il Basta, poichè questa gente, quando il Basta lo ricerchi, deve servire per la recuperatione della Transilvania, la quale manco

---

[1] Odată cu acestea face menţiune despre acest fapt şi ambasadorul Veneţiei, Piero Duodo cu următoarele cuvinte: E' morto Stefano Bathori di Somlio, fratello del già Cardinale, e un figliuolo unico che aveva, in modo che di questa Casa non resta altro che Sigismondo e un' altro Bathori vecchio nell'Ongaria superiore, padrone di Bathori, donde ha l'origine questa Casa e tutti senza gliuoli, sicchè presto potrebbe estinguersi. (R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania vol. 31 fol. 23.)

recuperata, non quieterà mai, se non vi si manda una colonia di Todeschi, et il Basta, al quale si sono inviati 2 mila Haiduchi et 800 Valloni con alcuni cavalli, et il reggimento del Pezzen, soccorrere il Walaccho nella sua avversità. Non so come s'accorderanno questi cervelli ingelositi fra loro, protestando fra tanto il Sig[r] Giorgio, quando non lo faccino Generale di questa impresa, di non voler servire più.

(R. Archivio di Stato. Firenze. Filza 4356.)

326.

Praha, 4 Aprilie 1601.

Mihai-Vodă către Carlo Magno.

Procură generală dată lui Carlo Magno să ia în primire în numele lui Mihai-Vodă domeniul Kynsburg, primit ca danie pe veci dela împăratul Rudolf II, el fiind numit prefect al domeniului.

Wir Michael von Gottesgenaden des Fürstenthumbs Wallachey Vaiuoda und Erbherr etc. Bekennen und füegen hiemit allermänniglich, wessen Standts und Wüerdens dieselben sein, denen dieser unser offen Gewaltbrief vorkommen möchte, mittelst unsers genädigen und freundlichen Gruesses Erbietung nach Standtsgebüer zu Wissen: Demnach die Römische Kayserliche, auch zu Hungern und Behaimb etc. Königliche Maiestät etc., unser Allergenädigister Herr, uns in Ansehung unserer bis anhero wider den allgemeinen der Christenheit Erbfeindt treu geleis[te]ten Dienst willen, und zu etwa Ergetzlichkeit unsers grossen erlittnen Schadens, in dem wir von unsern Fründen durch Gottesgenädigen Verhängnus obgedachtes unsers Erblandts beraubt und mit Gwalt von Landt und Leuten in diesem währenden Krieg wider den allgemeinen Erbfeindt, und sonderlich bey der fürgangnen Sybenbürgischen *Mutation* und Veränderung verstossen worden, mit einer in Ihr Kayserlichen Maiestät etc. Fürstenthumb Schlösien gelegenen Herrschaft mit Namen Khinsperg versehen und uns dieselbige mit rechten Wissen und vorgehabten Rath, laut einer darüber aufgerichten und verfertigten *Cession* allergenädigist (darfür wir dann nochmals allerunderthänigist dankbar sein) erblich *cediert*, eingeraumbt und abgetreten, auch zu würklicher Folge durch dero hierzue *deputierte* Herren *Commissarien immittiern* zu lassen allergenädigiste Vorsehung gethan, und aber wir, wie uns daran gelegen, bei solicher *Immission* und *Realtradition* zu erscheinen und soliche Kayserliche uns erwiesne Gnade eigner

Person zu entphahen ehehafthalber verhindert worden : Als haben wir auf unser genädiges Ansinnen und Ersuechen, und darauf erfolgte guetwillige Erklärung, an unserstatt *deputiert* und mit genuegsamber Vollmacht, soviel hiezu vonnöten, abgeordnet den Edlen und festen Carolum *Magnum*, allerhöchstgedachter Ihrer Kayserlichen und Königlichen Maiestät etc. Hofdienern und der Hochlöblichen Cron Behaimben Postmeistern, dergestalt, dass er unseretwegen und an unsererstatt, sich neben Ihr Kayserlichen Maiestät etc. hierzue abgeordneten Herren *Commissarien* an obgemeldten Ort, sambt meine zuegegebne Leut verfüege, daselbst unseretwegen erscheine, sich in die *Possess immittiern* lasse, von den Underthanen die Huldigung nach Landtsgebrauch fordere, die Güeter und alles was dazu belegen, mit hohen und niedern Gerichten etc. und allen hierzue gehörigen *Pertinentien*, wie solches in Lehensgerechtigkeiten Namen haben möchte, *administriere*, die Abnutzungen einnehme und als unser *Praefectus* und Verwalter entweder in eigner Person oder aber durch einem unsern, oder andern seinen Vertrauten, den wir oder er hierzue tauglich achten wüerde, *guberniere*, Gericht und Gerechtigkeit handthabe, und alles dasselbige, was wir gegenwärtig thuen konnten, sollten oder möchten, bis auf unsere weitere Anordnung verrichte und leiste. Was alsdann obbemeldter unser Gevollmächtigter Anwaldt Carolus *Magnus* entweder in eigner Person oder durch seine hierzue *Substituierte* thuen und lassen wird, dasselbige wellen wir jederzeit angenehmb, Ihn auch in allen schadtlos halten. Da er auch eines mehrern Gwalts, als hierinnen begriffen, benöthigt sein würde, wellen wir Ihm denselben hiemit *in optima forma iuris cum omnibus salutaribus et in concessionibus ac immissionibus feudi competentibus clausulis* gegeben haben. Dessen zu Urkundt haben wir diese unsere *Plenipotenz* und *Substitution* mit unserm *Secret* wissentlich gesiegelt und eigne Handt underschrieben. Weliches geschehen zu Prag, den vierten Tag des Monats Aprilis. Anno im Sechszehenhundert und Ersten.

ІѠ МИХАНЛ ВОЄВОД

Pe dos : Aufzueheben. Das Original ist dem Carl Magno wieder zugestellt. 6. Aprilis 1601.

(Archiv Prazského hradu. Praha. Copie of.)

Notă. Acest act solemn a fost făcut în ziua plecării lui Mihai-Vodă dela Curte. Voevodul a reuşit să înduplece pe miniştrii de acolo aproape în ultimul ceas pentru a-i regulă chestiunea luării în stăpânire a domeniului său din Silezia cu care a însărcinat pe Carlo Magno.

327.

Praha, 7 Aprilie 1601.

Împăratul Rudolf II către Camera din Silezia.

Mihai-Vodă trebuind să se întoarcă acasă, în locul lui va merge Carlo Magno ca să ia în stăpânire domeniul Kynsburg, căruia nobilii îi vor depune şi jurământul de credinţă faţă de Mihai-Vodă.

Vă dădusem de ştire la 28 Martie trecut că Mihai-Vodă va sosi la voi pentru luarea în stăpânire a domeniului său Khinsperg şi azi vă comunicăm că el fiind silit a grăbi acasă, a însărcinat pe Carlo Magno cu luarea în primire a moşiei sale şi astfel vă poruncim să i se supună toţi locuitorii de acolo und darauf dennocht wegen des Juraments die Notturft zu handlen und den Steuern der Landtsmitleidung und Underthanen halber abzufordern.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 366.)

328.

Praha, 7 Aprilie 1601.

Aviz despre tratativele lui Mihai-Vodă.

Mihai-Vodă isprăvind tratativele cu împăratul, va pleca în Ţara-Românească, iar familia sa va veni aici ca ostatică.

Aus Praag von 7. April Anno 1601.

Verschienen Mittwoch[1] ist der Michael Weyda mit höchster Satisfaction und empfangner Gnad von Ihrer Mayestät abgefertiget worden. Der nimbt seinen Weg stracks nach der Wallachei. Dem sollen gleichwol 100/m Daler[2] zue Wien bar Gelt, folgendts alle Monat 20/m Daler zue Versoldung seines Kriegsvolks gereicht werden. Dieselbe haben Ihme auch ein Herrschaft in Schlesien, Könsperg geschenkt, dahin wirdet Er seine Gemahel, und den Sohne an die Kayserlichen Mayestät Hofe schicken, und als ein Geissel hinderlassen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 400.)

[1] Adică în ziua de 4 Aprilie 1601. [2] Recte: Thaler.

329.

[Praha, Aprilie 1601.]

Conrad Engel către Freiherr F. Hoffmann.

Roagă să dea ordin să i se achite suma veche de 1660 fiorini ce are să ia pentru întreţinerea soliei lui Mihai-Vodă, sumă rămasă neplătită încă de acum doi ani.

Euer Gnaden hiemit zue behelligen bringt mich die hohe Noth, und füege deroselben gehorsamblich zu vernemben,[1] dass noch vor zweien Jahrn, des anjetzo gegenwärtigen Wallachischen Fürsten Michael Weyda Diener, die zum Teil mit ihrem Herrn wiederumb alhie sein, bei mir zur Herberge einlosiert gewest und in allem 1660 fl. 5 kr. 2 Pfenig verzehret haben; weil sie aber von der Kais. Mt. kostfrei gehalten, so bin ich mit Bezahlung solches Zehrungs-Particulars ans Hofzahlambt gewiesen worden, wie Euer Gnaden aus dem mir damals bei der Hofcammer gefertigtem und hiebeiliegundem Beschäfftel mehrers zue sehen haben, daran ich aber die ganze Zeit über mehrers nichts, als den ersten Termin bekommen, mit dem Überrest aber bin ich von dem gewesten Hofzahlmeister Herrn Hansen Riettman wider die Gebühr bis auf dato aufgehalten und anjetzo abermals damit zur Kais. Hofcammer gewiesen worden. Was dann genädiger Herr, ich diese Bezahlung nunmehr zwei ganzer Jahr und noch sollicitire, ich auch daran des mehrern Teil meinen benachbarten Mitbürgern für Wein, Heu und Streu schuldig bin, die mich nunmehr auch deswegen mit der Gefängnus oder Verstrickung betröen,[2] will geschweigen, was ich durch diesen Verzug an meiner armen Wirtschaft, weil ich dieselbige mit notwendiger Verlag nit versehen kunnen, und also zurück hab hausen müssen bevorab bei diesen unerdenklichen und continuierenden theuren Jahren, für Schaden gelitten und noch leiden thue. Als ist an Euer Gnaden hiemit mein underthänigs, flehlichs und gehorsambs Bitten, Sie welle sich Ihres altbekannten und noch jeder Zeit getreuen Dieners genädiglich erindern und bei deroselben Herrn Bruedern, Herrn Seyfridt Christoffen, Freyherrn, itzigem Herrn Hofcammer-Präsidentem, meinem auch genädigem Herrn die genädige *Intercession* für mich thuen, dass mir der so lang sollicitierte Rest, nun-

---

[1] Dialectal, pentru: vernehmen. [2] bedrohen = amenință.

mehr von Ihr Gnaden völlig angeschafft und ohne längern, mir sehr schädlichen Verzug gereicht und bezahlt werde. Damit ich auf den widrigen Fall nit in grössere Ungelegenheit und in die von meinen Creditorn mir nun oftmals getröte [1] Verstrickung kommen müge.

Pe dos: Über dieses ist beim Expedit weiter nichts zu finden.

(Hofkammerarchiv. Wien. Reichsakten. Fasc 169.)

330.

Praha, 8 Aprilie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Ungurul Ioan Szelestey executat pentru că furase o parte din darurile trimise (anul trecut) de către Mihai-Vodă împăratului Rudolf.

E' stato giustiziato un Zelestei Ongaro che l'anno passato svaligiò alla strada Carlo Magno, quando ritornava di Transilvania con alcuni presenti che il Valacco mandava a Sua Maestà. A costui sono anco stati confiscati li beni, e di essi il fisco averà forse 120/m talleri, che saranno anch'essi venuti a proposito.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

331.

Praha, 10 Aprilie 1601.

Demetre Napragi episcopul Ardealului către papa Clemente VIII.

Fiind de mult numit de principele Sigismund Báthory şi de împăratul Rudolf II administrator al Bisericii Ardelene, roagă să fie confirmat ca să se poată întoarce în Ardeal în misiunea sa, fiind gonit de acolo de schismaticul Mihai-Vodă; aşa că trăeşte aici la Praga de 11 luni cu mari nevoi şi greutăţi materiale.

Beatissime in Christo Pater et domine, domine Clementissime, humillima pedum beatorum oscula.

Intercedo apud Sanctitatem Vestram iam ab aliquot annis, pro confirmatione Episcopatus Albensis in Transilvania, in cuius administrationem non tantum Sigismundus Princeps, sed et Imperatoria Maiestas, quae nuper etiam ad S^{tem} V^{ram} de hac eadem re in peculiaribus literis scripsit, me nominaverat. Supplico iterum V^{rae} S^{ti} uti Domino, Domino clementissimo, dignetur tandem Ecclesiae Transilvanicae, quae noviter quasi gemmas

[1] Dialectal, pentru: gedrohte = amenințat.

orthodoxae fidei protrudere incipit misereri, et nominationem illam sua benedictione ratam et firmam pronunciare, litterasque Apostolicas gratis clementer expediri mandare, meque aut Hungariae Episcopis, aut Illmo Domino, Domino Nuntio ad Caesarem Apostolico consecrandum offerre. Si vero Sanctitas V^ra pro consuetudine aliarum gentium pensionem aliquam in aerarium Apostolicum exigeret, Sanctitas V^ra hac in parte quoque paternam procul dubio habitura erit rationem in primis paupertatis meae, qui pro fidei zelo ab Arrianis, et Schismatico Principe Michaele, hoc tempore in exilium actus, undecim iam integros menses hic Pragae magnis cum expensis extra possessionem bonorum vivam. Deinde Hungarorum quoque Episcoporum vetustae consuetudinis, quibus Sanctitas V^ra gratis Apostolicas litteras offerre consueverit. Deum ego pro Sanctitatis V^rae felicitate una cum Ecclesia mihi demandata assiduis precibus oraturus.

Si Sanctitas V^ra diutius hanc suam gratiam produxerit, periclitatur certe fides Catholica in Transilvania, nam Transsilvani, Arriani praesertim in omnibus Comitiis novos subinde Articulos seu Decreta contra Episcopatum et Iesuitas condere solent. Existimantes sub his frequentibus mutationibus contra Episcopum, a Sede Apostolica nondum approbatum aliquid facilius posse. Verum ubi me a Sanctitate V^ra confirmatum intellexerint, obmutescet illico haeretica pravitas. Catholici miseri consolabuntur. Princeps quicunque ille sit, haereticorum decretis de Episcopatu abolendo non subscribet. Ego magnis incommodis et expensis liberabor.

Hic Pragae consecratus gratia V^rae Sanctitatis citius ab exilio revocabor.

Etiam Caesarea Maiestas serius meam et Ecclesiae causam tuebitur. Quae omnia, et alia, ut Sanctitas V^ra clementer considerare dignetur etiam, atque etiam demisse supplico. Quam Deus ad multos annos servet feliciter incolumem.

Datum Pragae, 10. die mensis Aprilis. Anno Domini MDCI.

Ad beatos Vestrae Sanctitatis pedes
Humillimus Sacellanus
Demetrius Napragi, ad Ecclesiam Transilvanae nominatus Episcopus mpr

Adresa: Beatissimo in Christo Patri et Domino, Domino Clementi Octavo Universalis Ecclesiae Summo Pontifici et Domino, Domino Clementissimo.

(Archivum familiae Doria-Panfili. Roma.)

332.

Warszawa, 10 Aprilie 1601.

Regele Sigismund III către locuitorii provinciilor muntoase.

Mihai-Vodă amenințând Polonia cu armatele sale dela hotarele ei, se ordonă ca să fie cu băgare de seamă și la caz de primejdie să-și adune oștile împotriva vrăjmașului.

Zygmunt trzeci z łaski bożej król Polski etc.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu wiedzieć przynależy, a mianowicie krajów Podgórskich obywatelom, uprzejmie i wiernie nam mielym, łaskę naszę królewską. Uprzejmie i wiernie nam mieli. Z różnych miesc dochodzi nas to, iż Michał, który za pomocą Bożą w roku przeszłym od wojska naszego jest pogromiony i z ziemie Wołoski i Multański wyparty, znowu ludzie do siebie kupi i zbiera, którzy jako mamy sprawę przy granicy krajów Podgórskich nad Biesczadem, niemałemi poczty się wieszają, i co w Koronie się dzieje z pilnością wywiadują.

A iż obawiać się trzeba tego, aby ten nieprzyjaciel dawnych sposobów najeżdzania cudzych Państw, zażywając do Podgórza, albo innych krajów Państw naszych pogranicznych z temi ludźmi nie wtargnął i szkody jaki, zwłaszcza pod ten czas wyprawowania się do Inflant wojska naszego, nie uczynił, przetoż pilnie Uprzejmości i Wierności wasze napominamy, abyście przeciwko takowemu niebezpieczeństwu ostrożni będąc, na nieprzyjaciela tego, który fortelmi i prętkością przedsięwzięciu swemu zwykł dosyć czynić, pilne oko mieli i gdzieby co gwałtownego przypadło wczas do kupy szli, jako rycerskiego stanu ludziom przystoi, zbierać i zjeżdżać się niezaniechywali. Inaczej nie czyniąc, dla łaski naszej i dla spólnego dobra i bezpieczyństwa Uprzejmości i Wierności Naszych i Rzeczypospolitej.

Dan w Warszawie, dnia dziesiątego miesiąca kwietnia Roku Pańskiego tysiącznego sześćsetnego pierwszego. Panowania królestw naszych Polskiego czternastego a Szwedzkiego Roku ósmego.

Sigismundus Rex

(Archiwum Aktów Grodzkich. Kraków. Rel. Cracov. tom. 28 p. 754.)

Trad. Sigismund III din mila lui Dumnezeu craiul Poloniei etc.

Tuturor împreună și fiecăruia în deosebi, cari trebue să le afle și anume cetățenilor Ținuturilor de supt munți cu prietenie și credință, iubiților noștri plecăciunea noastră, iubiților noștri prieteni și credincioși. Ne vine vestea de prin deosebite părți că Mihai, care anul trecut

a fost bătut cu ajutorul lui Dumnezeu de către oastea noastră şi izgonit din Moldova şi din Ţara-Românească, adună iarăşi oameni, cari după spusa raportului se grămădesc la graniţele ţinuturilor de supt munţi la Beskizi, în număr mare şi spionează stărnitor întâmplările din coroana Poloniei.

Afară de aceasta e de temut că acest vrăjmaş întrebuinţând metoda veche a surprinderilor asupra statelor străine, va putea intra în părţile de supt munte ori în alte ţinuturi ale statelor noastre megieşe ca să facă pagube, mai cu seamă că pe vremea aceasta oastea noastră se află în drum spre Livlanda. Pentru aceea vă îndemnăm cu grabă Prietenii şi Sincerităţii Voastre să fiţi cu băgare de seamă faţă de această primejdie şi de acest vrăjmaş, care îşi execută întreprinderile sale cu vicleşug şi grabă, să păziţi bine şi de se va ivi vreo violenţă, să vă adunaţi şi să nu omiteţi să vă uniţi laolaltă. Să nu faceţi altfel pentru supuşenia noastră şi pentru binele public şi siguranţa Prieteşugurilor şi Sincerităţilor Voastre şi a Republicii.

Dat în Varşovia, în 10 a lunii Aprilie în anul Domnului 1601, al domniei noastre în Polonia al 14-lea şi în Suedia al 8-lea.

Sigismundus Rex

333.

Praha, 11 Aprilie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sigismund Báthory a intrat în Ardeal, venind din Moldova, trimite lui Basta scrisoare de supunere faţă de împărat. Mihai-Vodă a plecat dela Curte spre Ardeal.

Aus Prag von 11. Aprilis Anno 1601.

Göstern seindt Eilschreiben vom Georg Basta aus Sibenbürgen alhero kommen, dass Sigismundus Bathori aus der Moldaw heimblich entwichen und allein mit 10 Pferden daselbst in Sibenbürgen ankommen, welchem gestracks der Rübisch, so Oberster in der Festung Wiuar gewesen, Ihme Bathori solche übergeben. Darauf hat er Bathori dem Herrn Basta ein lang kläglichs Schreiben, wie es Ihme allerorten so übel gangen zuegesandt, mit gehorsamister Bitt, Ihre Kayserliche Mayestät wollen Ihme das, so Er wider Sie gesündigt nicht allein condonieren, sondern gnädigst erlauben, dass Er Bathori ein Botschaft zu der Kayserlichen Mayestät schicken und umb Gnad bitten möge, die sich dann anstatt seiner mit deroselben versöhnen sollte, dann Er die Zeit sein's Lebens wider Ihre Mayestät, noch die Christenheit nicht zuthuen, sondern mit Guet und Bluet bei deroselben zu bleiben und zuzusetzen sich von neuem zu verbinden gesinnt seye.

Der Chiaky, [1] so vor diesem die neue Rebellion erweckt und sich zum Fürsten aufzuwerfen vermeint, ist jetzo gleichfalls wider Ihne Bathori, also dass man vermueth sie selbst einander nach verfolgen werden.

Die Sibenbürgische Herren und Gesandten, so alhie gewest, lassen Ihre Mayestät ungeacht, was alles wider sie in Sibenbürgen fürgelaufen und sie wol zu strafen hätten, ohne alle Entgeltnuss fort passieren, doch mit Glübdt [2] und Eidt, dass sie Ihrer Mayestät, als geschworne verpflichte Underthanen treu und gehorsamb hinfüro verbleiben, leben und sterben wöllen. Desgleichen ist auch der Wallach nach Sibenbürgen fort gerückt. Der möchte auch zu diesem Handel kommen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 408.)

334.

Wien, 14 Aprilie 1601.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Cere informaţii despre ultimul transport de boi românești.

Quanti par boum Walachicorum venditum fuerit ulterior postulatur informatio.

Boves illos Walachicos bis mille nimirum viginti quatuor caspita, quorum selectiorum par 45, viliorum 24 florenis venditum, ex toto autem numero 45 relaxatos fuisse ... scripserant, Waywoda Walachiae Michael, negotiatoribus Tyrnaviensibus maiori pretio, et quidem singula paria 48 fl. adhuc ante commissum illorum arrestum vendita asseverat, nec ullam (postquam ei iam totius illius summae refusio per Maiestatem Suam promissa ac praestanda) vel selectionem, vel relaxationem admittere vult. Qua de causa iam fata Maiestas Sua clementer iussit statim sedulo inquiri, quomodo res isthaec circa venditionem boum illorum se se habeat, utrum dicti boarii Tyrnavienses illos supratacto pretio solvendos ante confiscationem acceptarint, et quare illis iidem postmodum non eodem pretio, ac quanti in totum venditi, nunquid de pretio illo, et per quos, ac cur illud forte suppressum sit? Id quod Do. V^{ra} R^{ma} ac Generosae quamprimum ita fieri curabunt, ac nos de comperto rei veritate, per peculiare veredum edocebunt; etc.

Datum Viennae, 14. die Aprilis. Anno 1601.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

[1] Scris greşit: Tschiackhy. [2] Recte: Gelübde=făgăduinţă solemnă.

335.

Wien, 14 Aprilie 1601.

Aviz despre sosirea lui Mihai-Vodă.

Mihai-Vodă sosit dela Praga de patru zile, aşteaptă banii ce i s'au făgăduit pentru a-şi porni expediţia.

Aus Wien von 14. Aprilis Anno 1601.

Der Wallachische Michael Weyda, wellicher vor 4 Tagen alhero kommen und gestern bey Ihro Fürstlichen Durchlaucht Audienz gehabt, sehe gerne, dass man Ihme die versprochne 100/m Daler anjetzo alsbald mit hinein geben thue, inmassen man dann schon im Werk solliches zue befirdern. Der will auch die Erstattung haben der Ihme vor diesem in Ungern abgenommenen 150 Stück Ochsen, als Er vom Basta in Sibenbürgen geschlagen worden zu verkaufen heraus geschickt, so Ihme dann gleichfalls folgen wirdet.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 417.)

336.

Praha, 14 Aprilie 1601.

Don Guillermo de San Clemente către regele Filip III.

Cele promise lui Mihai-Vodă la Curte, unde a predat o scrisoare de credinţă către regele Filip ambasadorului spaniol. Purtarea nobililor ardeleni în dieta din Cluj împotriva lui Basta, care acum se va răzbuna cu oştile făgăduite de împăratul Rudolf în acest scop.

Señor : Despues de todas las tormentas que Miguel Bayuoda de Valaquia ha pasado que la ultima fue perderla despues de hechado de Transiluania por Jorge Basta y el cançiller de Polonia y Segismundo Bathori que le rompieron dentro de Valaquia pusieron a Haaron, hermano de Jeremias Bayboda, que es de Moldauia, ha venido a esta corte y considerando el Emperador lo que importa que la Valaquia este a su serviçio, se ha resuelto de dalle çien mill talleres en dinero de contado y çinquenta mill cada mes por seys continuados, para que con ellos haga la guerra al Turco y a los que le tienen ocupada su provinçia, y en qualquier evento le da un estado en Silesia que dizen valdra veinte mill escudos, del qual ya le pone desde agora en posession. Dicho Walaco me ha dado la carta que serà con esta para Vuestra Magestad, en

cuya grandeza tiene mucha confiança. Yo la he mostrado a los ministros del Emperador como hize la passada y por esso va abierta que pienso Vuestra Magestad 10 tendrà por bien el suçesso que esta su empresa tendrà es harto dudoso y se regulara con el que tuuiere el de Transiluania, adonde ultimamente algunos de los nobles que se juntaron los messes passados con Jorge Basta para hechar al Walaco despues de hauer ymbiado embaxadores al Emperador, que aun estan en esta corte para ponerse debaxo de su obediencia y despues de hauello determinado assi en una Dieta que para esto juntaron en Claudiopoli el ultimo dia della que fue a 29 de Hebrero, un hombre prinçipal que se llama Ciachi, que ha tenido algunas vezes pensamiento de hazerse Bayuoda con ayuda de algunos que le seguian y del pueblo prendieron algunos nobles que seguian la parte del Emperador y despues de hauer tenido las puertas çerradas dos dias dexaron yr libre a Jorge Basta, hauiendo acordado con el que quedassen quatro plaças libres del Emperador con alguna gente tudesca aunque poca y ynviaron a dezir a Su Magestad que el Turco y Moldauos y el mismo pueblo de Transiluania les amenaçauan que si no tornauan a reçibir a Segismundo Bathori, que les ymbaderian la provinçia y assi pedian a Su Magestad que tubiesse por bien que le llamasen por no perderse, diziendo que ya le hauian ymbiado a llamar. Despues escriuio Jorge Basta que ellos estauan juntos en numero de veinte mill que Su Magestad le ynviase dos mil cavallos tudescos y seis o siete mil ynfantes tudescos o valones que pelearia con ellos y esperaua de rompellos esto hasta agora no se ha hecho.

Ultimamente escriue el mesmo Jorge Basta que contra lo conçertado y acordado con el Ciachi, le ha tomado una de las quatro fortalezas y detenido çinquenta tudescos que hauia en [ella y] tomado diez pieças de artilleria.

Praga, 14 Abril 1601.

(Archivo histórico general de Simancas. Estado. Legajo 707 fol. 32.)

337.

Wien, 21 Aprilie 1601.

Arhiducele Matia către Camera Scepusiană.

Voind a recompensa pe Aga Leca pentru meritele sale militare cu o moşie a familiei Bánffy, confiscată pentru necredinţă, cere informaţii despre starea ei.

Qualiter Egregius Leka Aga Arbanaz recensitis fidelibus suis servitiis in obsidione praesertim Varadiensi [1] praestitis demisse supplicarit, dignemur ei sessionem quandam nobilitarem Zathmarii existentem, et per notam infidelitatis Banffii ad Suam Maiestatem devolutam clementer conferre, ex adiecto eius libello supplici videre est. [2] Benigne ergo Vobis mandamus, nobis informationem ac sententiam vestram superinde perscribatis, idque maturetis. In quo fiet voluntas nostra benigna.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern. Fasc. 14408. Concept.)

338.

Roma, 21 Aprilie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ştiri din Viena despre intrarea lui Sigismund Báthory în Ardeal. Acţiunea lui Ştefan Chiaky. Înţelegerea lui Mihai-Vodă cu împăratul Rudolf, dela care va primi bani pentru o oaste de 10,000 oameni.

Di Roma li 21 Aprile 1601.

Di Vienna dell'ultimo passato avisano tener di Transilvania, che quelli Stati, dopo l'haver la terza volta chiamato il principe Sigismondo Bathori, et egli non curandosene, havevano eletto per lor principe quello Istvan già tante volte scritto, [3] quale dopo era passato con 8/m soldati all'assedio di Cheovar, ma non havendo artigliaria, credesi non sia per fare alcun frutto, potendosi detto luogo mantenere honoratamente qualche tempo: dovendo andare in soccorso di Giorgio Basti il Valacco, quale però era stato spedito dall'Imperatore con provisione di x/m fiorini il mese, oltre una buona quantità per aiuto di costà nel viaggio, dovendo il detto Valacco assoldare 6/m fanti et 4/m cavalli, et di già haveva spedito li suoi capitani a farne levata nella Vallacchia.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 40.)

[1] Asediul cetăţii Oradea fiind în toamna anului 1598 e un amănunt cu totul nou, cum că Aga Leca se află chiar de atunci în serviciul oştii ungureşti, pe câtă vreme până acum ştiam numai că el era omul lui Mihai-Vodă.

[2] Cererea lui Aga Leca citată, nu se află alăturată ordinului de faţă.

[3] Se înţelege: Ştefan Chiaki.

339.

Košice, 25 Aprilie 1601.

Camera Scepusiană către Camera Aulică.

Cere informaţii despre cheltuielile găzduirii lui Mihai-Vodă, aşteptat la Caşovia.

De sumptibus in Michaelem Waywodam fiendis.

Moniti sumus heri ab Illustri Principe ac Domino Ferdinando Gonzaga, Generali capitaneo harum partium Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ ut Illustri ac Mag^co^ Michaeli Waywodae brevi in has partes venturo, de hospitalitate ac liberali, decentique pro eius dignitate quam diu hic commoratus fuerit tractatione ex Camerae huius Suae M^tis^ sumptibus provideremus. Quod etsi proventuum tenuitas excusare posset, tamen quid ea in re nos facere oportet a Generosis ac Magnificis Dominationibus Vestris scire cupimus.

Cassoviae, 25. Aprilis. Anno MDCI.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

340.

Košice, 27 Aprilie 1601.

Antonio Costantino către Duca di Mantova.

Intrarea principelui Sigismund Báthory în Ardeal şi mişcările sale tactice ameninţătoare. Basta aşteaptă pe Mihai-Vodă pentru ca să atace împreună cu el Ardealul. Trimisul lui Pătraşcu din Făgăraş, unde se află cu Doamna Stanca ca ostatici, venit pentru a afla ceva despre tatăl său. Prădările oştilor tătare ale lui Báthory, pe lângă cari are şi 5000 de soldaţi români. Amănuntele interogatorului trimisului lui Pătraşcu, cu cele mai curioase zvonuri.

Dopo che siamo in questa città, luogo della residenza dell'Eccellentissimo Signor mio,[1] dove arrivammo appunto il Giovedì santo,[2] non è occorsa alcuna cosa di momento, che non haverei mancato di darne parte a V^ra^ Signoria o vero a Sua Altezza Ser^ma^, alla quale di Vienna ho ancho scritto alcuna volta. Hora che cominciorono tutti di qua a destarne, et chi non vorrà destarsi sarà fatto destare, havrò spesso qualche cosetta da scriverle che le servirà per un poco di diporto.

Già V. S. havrà inteso che il principe Sigismondo entrò poi ultimamente in Transilvania alli 23 di Marzo, egli hora va

[1] Marchese Ferrante Gonzaga di Mantova. [2] Adică 19 Aprilie.

facendo tutti quei progressi che può, et se molto potesse guai a noi, che già in cambio di discacciar noi lui, egli n'havria discacciati di casa. Partì questi giorni a dietro di Claudiopoli con tutte le sue genti et con l'artigliaria, et si è messo in campagna. Ha assediato con parte della sua [gente] una piazza di quelle che si tengono di Sua M. Cesarea, chiamata Belenes, et è a mal termene; non è piazza di molta consideratione per se stessa, ma di grandissima per l'interesse di Varadino, la quale havendo da detto luogo quasi tutta la comodità di tutti i viveri, senz'altro assedio sarà poco meno che assediato, et se vi si aggiunge l'assedio della gente, ognuno ha giudicio che è impossibile che possa tenersi, stante che per havere il Bathori presi quei loghetti che vi sono vicini, et quasi d'intorno l'ha serrato, di modo che è difficile il soccorrerlo, se non vi si va con grossa scorta di gente. Il Sig[r] Giorgio Basta che ha il carico di questa speditione di Transilvania si trattiene tuttavia in Sacmar et non esce fuora, per non haver per ancora quel nervo di gente che li bisogna, come perchè si spetta il Valacco, il quale medesimamente attenderà a questa impresa, et l'uno da una banda, et l'altro dall'altra attaccheranno quella provincia che perciò Sua Maestà ha dato al Valacco 100/m [talleri] d'aiuto di costà, et 60/m il mese di provisione ordinaria et egli si è obligato di . . . et mantenere 10/m combattenti in servitio di Sua Maestà per questa impresa, cioè 6 mila fanti et 4000 cavalli. Esso Valacco sarà quì di corto, perchè già habbiamo di Polonia ch'egli se ne viene, et cammina con molta diligenza.

Avant'hieri passò di qua per la posta un servitore di detto Valacco che vien di Fogaras . . . dove si trovano prigioni la moglie et il figliolo, et di là è partito incognito spedito dal figliuolo, che è malissimo trattato dal principe Sigismondo. Fu il detto servitore essaminato da questo officio, et quello, ch'egli habbia di nuovo è nell'inchiuso foglio che le mando.[1]

Li Tartari hanno cominciato a farsi sentire, et pochi dì sono 3000 d'essi scorsero sino a Dobrizen et menorno via centinaia d'anime et gran quantità di vettovaglie d'ogni sorte, et altri 3000 intendiamo che han passata la Tibissa[2] verso questa parte. Non habbiamo però fin hora potuto saper precisamente che gente habbia il Transilvano, ma hieri havemo aviso che alla gente che già haveva seco si sono congiunti 2000 Tartari et 5000 fanti fra Valacchi et Moldavi, gente però da farne pochissima stima; etc.

Di Cassovia, li 27 di Aprile 1601.

---

[1] Vedi più basso, qui annesso. [2] Recte: il Tibisco.

Consignatio : quae nuntiavit Petrasko filius Michaelis Voivodae ex Fogaras per unum certum nuntium per quem credentionales Panae cum nihil certi potuit audire de patre suo Michaele Vayvoda, imo rumor fuit, quod Sacra Caesarea Maiestas necari fecisset illum.

Tabellarius ille rettulit, quod cancellarius Poloniae filium suum Sigismundum voluisset ad principatum Transylvaniensem collocare et in provinciam introducere, sed Sigismundus Bathoreus caute faciens, praecessit in Transylvaniam, ea ob rem cancellarius Poloniae irascitur Bathoreo et provinciae.

De Siculis vero rettulit, quod Sigismundus Bathoreus propter ultionem mortis Cardinalis Bathorei fecit igne X villas Siculicas comburere.

Valacchi Transalpinenses timentes Michaelem Vayvodam fugiunt in Moldaviam, cum rumor sit, quod Michael ipse Vayvoda superit in Valachiam cum copia 40,000 Vallonorum, Hispanorum et Germanorum.

Colosuarenses quoque metuentes, thesauros et omnia clenodia deportant in arcem Dewa vocatam.

Rettulit quoque, quod modernus Vayvoda Transalpinensis duplici modo sumit taxam de regnicolis Transalpinenses, quam Vayvoda Michael sumpsit, et mittit in Moldaviam.

Turcae cum audiant adventum Michaelis Vayvodae in Valacchia Transalpina, coëmentes magnam copiam salis, mittunt celerrime in Turciam.

Rettulit quoque, quod Sigismundus omnia ademit a Petrasko Vayvoda, pecuniam et vestimenta, in tantum, quod nec huic tabellario potuit plures expensas dare praeter fl. 1.

Iste tabellarius autem postquam discessit ex Fogaras hodie dies 12.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

Notă. E interesant că această scrisoare picând în mâna ziariștilor vienezi, au tradus-o pe nemțește, făcând din ea un „aviz" cu data de 2 Mai 1601. (Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 428.)

341.

Praha, 29 Aprilie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă a plecat dela Viena spre Oradea și așteaptă și din Țara-Românească o oaste bună.

Aus Prag von 29. Aprilis Anno 1601.

Der Wallach ist bereit von Wien nach Grosswardein verrückt. Alda ist Ihrer Kayserlichen Mayestät Volk in 6000 stark beysammen und erwarten des Wallachen, welcher auch bereit aus der Wallachei 10/m Mann bekommen solle. Wirdet also der Bathori und sein Anhang alspaldt angegriffen und wol zue erachten, diese beede gewisslich den erzeigten Spott und gebrochen Eydt eifrig rächen werden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 424.)

342.

Praha, 30 Aprilie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Mihai-Vodă a plecat dela Viena spre Ardeal, cu ceva bani, rămânând a avea şi alţii după ce îşi va face oastea. Ştiri din Ardeal.

Il più crede che quì si sia per andar mettendo tempo di mezzo con destrezza a questa trattatione (col Turco) finchè si veda l'esito delle cose di Transilvania, per dove il Valacco s'era inviato alli 25 anch'egli. Ha a Vienna ricevuto due mila talleri ed altri 80/m gli saranno dati dalli commissarii al campo, quando vedranno abbia in essere le genti promesse.

Tengo lettere da Sakmar, del Conte Tomaso Capreolo del 6 del presente ... et avvisa che a Sigismondo fossero arrivati in soccorso anche 2/m Moldavi; etc.

A Claudiopoli era cominciata la Dieta, essendo in commozione grande tutta quella provincia, nè sarebbe gran cosa che da questa parte nascesse qualche impedimento alla pace.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

343.

[Bistriţa, Aprilie 1601.]

Lista proviziilor date lui Nicolae Gávay, solul ţării la Stambul.

Unelte şi provizii ce se cereau pentru ca un sol ardelean să poată pleca la Poartă.

Anno 1601 mense Martio et Aprili. Az mit Gaway Miklós uramnak az Portára való készületire az beszterczeiek szerzettenek urunk ő Felsége és Chiaky uram ő Nagysága parancsolatjából.

Szekeres lovat vöttünk hatat pro fl. 232. Hat lóra való hámokért, fékekért és hozza való szerszámokért, az istrangok bőrrel boritással egyetembe fizettünk fl. 18. Posztóért, kivel ar hámokat bérlették fl. 1/60. Hámra való istrangokért és szekéz be kötéseért való kötelekért és utra való istrangokért fl. 4/27. Az szigyártóknak az bőrkocsi csináltatásaért, mind szegestől fl. 16. Az bőrkocsira bőr költ pro fl. 12/25. Item hat festett bőr az bérlése alatt sing(uli) per den. 50 fl. 3. Öt bőr táska solnak, hájnak, patkónak, patkószegnek, pántnak és kerekszegnek fl. 2/25. Két kocsi ládáért az asztalosnak fl. 4. Az lakatosnak az kocsiládáknak vasazásáért fl. 14. Az Erneo vasazásáért fl. 10. Az bőrkocsiára 75 sing vas per den. 12 teszen fl. 9. Kerek pántra 6 sing vas den. 72. Az csinálásától den. 48. Három sing vas, lukasztott den. 36. Az csinálásától den. 9. Az kovácsoknak az vasazásáért fl. 5. Az utra 100 patkó és hozza 600 szeg fl. 5. Azon felett 400 patkószeg fl. 1. Sinszeg den. 25. Öt marok vas szegestől den. 25. Hat ló patkolásáért fl. 1/68. Patkóverő fogastól den. 57. Két vas láncz kocsi és az társzekér alatt fl. 2. Hat sebesi pokróczért az lovakra fl. 9. Hat tarisznáért sing(uli) per den. 14 den. 84. Egy wstaért és két vakaróért den. 36. Hat nyg és hat panyaért és vas karikákért fl. 1/43. Két szekeres nyeregért fl. 3/30. Az kerekesnek az kocsiért és bekötéseért fl. 14. Az gyontározásaért fl. 1/75. Az társzekérért fl. 16/50. Az posztóért, kivel az társzekeret boritották fl. 12. Az boritásáért az szabónak den. 78. Háj pro fl. 4/20. Két szalonáért fl. 8 Fuztelt hus fl. 3. Szép szitált liszt pro fl. 4. Szappan pro den. 60. 4 font viasz fl. 1. Hat mézes pogács fl. 1/50. Egy nyársért den. 75. Eczet két általagban pro fl. 1/36. Három üst, ónozott XI font, sing(uli) per den. 22 teszen fl. 2/42. Öt berbenczke, kiben lisztet, eczetet és egyéb egyet mást raktak den. 96. Három szövédnek den. 60.

Az tavali szekeres leginnek urunk ő Felsége parancsolatjából fizettünk fl. 10. Ez mostani utra az szegődütt szekeres leginyeknek fizettünk fl. 14.

Stephanus Tholdj mpr Nicolaus Gauay mpr

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Anno etc. Cele ce le-au strâns bistrițenii din porunca Maiestății Sale a Domnului Nostru și a Măriei Sale a Domnului Chiaky pentru pregătirea la Poartă a Dumnealui Nicolae Gaway.

Am cumpărat șase cai de căruță pe fl. 232. Am plătit pentru hamurile a șase cai, frâne și sculele trebuitoare pentru ele, pentru îmbrăcarea în piele a ștreangurilor, cu totul fl. 18. Pentru postavul cu

care au căptușit hamurile fl. 1/60. Pentru ștreanguri la hamuri și pentru frânghii de legat căruțele și pentru ștreanguri de nevoie la drum fl. 4/27. Curelarilor pentru facerea căruței cu piele, cu cuie cu tot fl. 16. A trebuit piele pentru căruța cu piele de fl. 12/25. Așijderea șase piei vopsite sub căptușală, cu câte den. 50 fl. 3. Cinci traiste de piele pentru sare, unsoare, potcoave, cuie de potcovit, cuie pentru șine de fier și roate, fl. 2/25. Tâmplarului pentru două lăzi de căruță fl. 4. Fierarului pentru ferecarea în fier a celor două lăzi fl. 14. Pentru ferecarea în fier a coviltirului, fl. 10. La trăsura cu piele 75 coți de fier cu den. 12 face fl. 9. La șina de fier a roții 6 coți de fier den. 72. Pentru facerea lor den. 48. Trei coți de fier găurit den. 36. Pentru facerea lor den. 9. Fierarilor pentru ferecarea în fier fl. 5. 100 potcoave pentru drum și 600 cuie pentru ele fl. 5. Pe deasupra 400 cuie de potcoave fl. 1. Cuie pentru șine, den. 25. Cinci fiare de osie, cu cuie, den. 25. Pentru potcovirea a șase cai fl. 1/68. Ciocan de potcovit și clește den. 57. Două lanțuri de fier sub trăsură și sub chervan, fl. 2. Pentru șase pături de Sebeș pentru cai fl. 9. Pentru șase traiste cu câte den. 14, den. 84. Pentru 1 . . . (?) și două țesale den. 36. Pentru șase cătuși și șase căpestre și verigi de fier fl. 1/43. Pentru două șei de car fl. 3/30. Rotarului pentru trăsură și ferecarea ei fl. 14. Pentru vopsitul ei fl. 1/75. Pentru chervan fl. 16/50. Pentru postavul cu care au acoperit chervanul fl. 12. Croitorului pentru acoperirea lui, den. 78. Untură de fl. 4/20. Pentru două slănini fl. 8. Carne afumată fl. 3. Făină frumoasă, cernută de fl. 4. Săpun de den. 60. 4 funți ceară fl. 1. Șase turte cu miere fl. 1/50. Pentru 1 frigare den. 75. Oțet în două butoiețe de fl. 1/36. Trei căldări cositorite XI funți, fiecare câte den. 22, fac fl. 2/42. Cinci putinici în care au încărcat făină, oțet și altele de acestea, den. 96. Trei făclii den. 60.

Flăcăului dela căruțe din anul trecut i-am plătit din porunca Maiestății Sale fl. 10. Flăcăilor dela căruțe tocmiți pentru drumul de acuma le-am plătit fl. 14.

Notă. Această listă are o deosebită însemnătate pentru prețurile lucrurilor date de către municipiul orașului Bistrița, formând o pagină prețioasă a istoriei industriei din Ardeal în primul an al veacului al XVII-lea. Dar e păcat că unele din cuvintele ei sunt necunoscute ori de neînțeles, trebuind să le semnalăm cu ... în traducerea românească a listei.

344.

Clujmănăștur, 2 Mai 1601.

Principele Sigismund Báthory către municipiul orașului Bistrița.

Ordonă să-și trimeată oamenii de luptă în tabără, împreună cu restanța birurilor, contingentul orașului fiind de 2000 soldați.

Sigismundus Dei gratia Transsylvaniae et Sacri Romani Imperii Princeps etc.

Prudentes et Circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram. Mivelhogy az hirekhez képest mostani állapatunk készületünket kévánja, hagyjuk és parancsoljuk, hogy Kegyelmetek az egyébbeni mód és szokás szerint birátokat, több ahoz való személyekkel, kiket hadba szoktatok expediálni, sátorokkal, éléssel és minden hadi apparátussal mingyárt ide mellénk küldjétek, oly készülettel, hogy mingyárást táborba szálljanak. Az mostani egy egy forint contributiót is penig az restantiákkal együtt, kik hátra volnának, Kegyelmetek mingyárást be küldje és administrálja fogyatkozás nélkül tárházunkban. Secus non facturi.

Datum in Colosmonostor, die 2. Maii 1601.

Sigismundus Princeps mpr

Az mely két ezer gyaloggal az egész universitasról tartoztok az ország végezése szerént, eddig igen nagy fogyatkozást cselekedtetek, hogy sem az számát ki nem teljesitettétek, sem olyakat nem küldtetek, kik az szolgálatra valók volnának, kiket vissza is küldtük. Arra is oly gondotok legyen, hogy mingyárást késedelem nélkül itt legyenek Zamosfalvánál, ahova hadunkkal mü is táborba szállunk vasárnap. Ha ebben fogyatkozás leszen, Kegyelmetek nem csak minekünk, hanem magának s hazájának fogyatkozik meg, kit erős büntetés nélkül nem is szenvedünk.

Adresa : Prudentibus et Circumspectis judici primario, caeterisque juratis civibus civitatis Bistriciensis etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Sigismundus etc. Fiindcă potrivit veştilor, starea noastră de acuma cere pregătirea noastră, orânduim şi poruncim, ca Domniile Voastre, după cum este modul şi obiceiul, să trimită de sârg aici la noi, birurile noastre, împreună cu mai mulţi oameni potriviţi pe cari obişnuiţi a-i trimite la războiu, cu corturi, cu hrană şi cu toate sculele de războiu, gătiţi astfel, ca să poată pleca în tabără fără zăbavă. Să trimită Domniile Voastre de sârg şi să socotească fără scădere în vistieria noastră birul de acum de câte un fiorin şi încă împreună cu restanţele ce au rămas.

P. S. Cei două mii de pedestraşi cu cari ne sunteţi îndatoraţi pentru toată universitatea, după hotărîrea ţării, până acum i-aţi dat cu mare scădere, încât nici n'aţi împlinit acel număr, nici nu ne-aţi trimes de aceia cari să fie potriviţi pentru slujbă, i-am şi trimes înapoi pe aceia. Să aveţi grije şi de aceea, să fie aici numaidecât fără zăbavă la Someşfalău, unde tăbărîm şi noi cu oastea Duminecă. Dacă se va întâmpla scădere în aceasta, Domniile Voastre ne vor păgubi nu numai nouă ci şi lor şi patriei lor, ceeace nici nu suferim fără pedeapsă straşnică.

345.

Praha, 7 Mai 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Mihai-Vodă a plecat dela Viena pe Dunăre spre Ungaria Superioară, unde își va strânge oastea.

Dopo serrate le alligate, mi sono capitate lettere da Vienna delli 2 del presente, con avviso che il Valacco per acqua si fosse finalmente partito verso l'Ongaria Superiore, presentato da Sua Altezza di un cavallo turco; etc.

Li nobili nell'Ongaria Superiore tutti fanno soldati con voce di volerli per propria difesa contra quelle milizie che volessero travagliare li loro paesi; ma non manca il dubbio che sia tutto fatto con fine o di levar il mezzo al Valacco di poter far levata, ovvero anco al Basti stesso, sendo molti di loro inclinatissimi a Sigismondo. Ma non può tardar molto che non si senta l'esito di questo negotio.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

346.

Cluj, 9 Mai 1601.

Principele Sigismund Báthory către Capitlul de Alba.

Mandat de introducere în stăpânirea moșiilor Drincova și Stoicești din comitatul Timiș, dăruite lui Ioan Vlad de Lugoj.

Sigismundi Transilvaniae Principis mandatum ad requisitores Albenses, ut Ioannes Vlad de Lugos, eiusque posteri universi statuantur, titulo novae donationis et iuris Regii in dominium totalium possessionum suarum Drinova et Ztojchest, in comitatu Tömösiensi existentium.

Datae Colosuar, 9. Maii. Anno Domini 1601.

Homines Regii: Andreas Toroczkai, Ioannes Floka de Karansebes etc.

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: Appendix Dipl. Trans. vol. XIV p. 256.)

347.

Košice, 12 Mai 1601.

Antonio Costantini către Duca di Mantova.

Sosirea lui Mihai-Vodă și intrarea sa solemnă în Cașovia. Primirea strălucită ce i s'a făcut de către marchizul Gonzaga și no-

bilimea ungară. Lunga sa convorbire cu Gonzaga privitoare la tactica de urmat. Caracterul nervos al lui Mihai care se oglindește în toată ființa sa.

Hieri arrivò quì il Vaivoda Valacco spedito anch'esso per queste cose della Transilvania, come scrissi. L'Ecc^mo^ Signor mio gli andò incontro un grosso miglio italiano, con una bellissima compagnia di questi Nobili et con quattro compagnie di cavalleria. Quando furonon a vista l'un dell'altro, il Valacco che era a cavallo, circa diece passi discosto da Sua Eccellenza, subito in un bameno non smontò non, et precipitò di sella, et come meglio in gambe che S. E. subito s'accostò, et toccatasi la mano, et fatte le belle parole per interprete (non parlando il Valacco altra lingua che la sua nativa) se ne montorono a cavallo, et dopo una cortese contesa di precedenza, perchè il Vaivoda non voleva accettar la man dritta, lasciatosi al fine vincere, s'inviorno verso la città con bellissimo ordine, et fece il Valacco una honoratissima entrata.[1] Hoggi sono stati insieme più di tre hore, facendo molti discorsi intorno a questa guerra col Transilvano, senza però prendere alcuna risolutione o appuntamento, dovendosi ciò fare con l'intervento del Sig^r^ Basta, il quale aspettiamo qua fra tre o quattro giorni, et si abboccaranno tutte e tre insieme per ordinare et risolver le cose, le quali però immagino che lontanamente si esseguiranno. O che visi et che guardature habbiamo da vedere nell' abboccarsi che faranno il Valacco et il Basta ; non credo che tanto oltre possa arrivare la simulatione che a qualche segno non si scuopra l'amaro del cuore, vedendosi nel Valacco una certa continua agitatione che mai si ferma, hor col mover del capo, hora in diversi modi le mani, et hora i piedi con un continuo moto delle palpebre degli occhi, che dall'inquietudine del corpo chiaramente apparisce quella dell'animo, nel quale piaccia al Santo Dio che non sieno molti disegni a maggior danno, che utile per Sua Maestà ; etc.

Di Cassovia, li 12 di Maggio 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

[1] Informația din *Hurmuzaki* : Documente vol. IV/1 p. 249 cum că Mihai Vodă ar fi sosit la Cașovia în ziua de 1 Mai 1601 e astfel greșită, respectiv e de înțeles după calendarul vechiu.

348.

Praha, 12 Mai 1601.

Aviz despre evenimentele din Ungaria de Sus.

Mihai-Vodă stând la Cașovia, așteaptă oști din Valachia.

Aus Prag von 12. Maii Anno 1601.

Der Michael Weyda befindet sich jetzt zu Caschau. Der hat sein Verstandt in der Wallachei, von dar verhofft Er uf jeden Nothfall 20/m Mann zu haben. [1]

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 438.)

349.

Venezia, 12 Mai 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Basta propune împăratului Rudolf să nu lase să intre Mihai-Vodă în Ardeal, unde e urît de toţi.

Di Vienna s'intende che Giorgio Basta, che si trovava a Saccomar, havea fatto intendere all'Imperatore, et al Ser^mo^ Matthias, che non permettessero che'l Vallaco andasse nella Transilvania, perchè essendo il suo nome odiatissimo da quei popoli, tutti si voltarebbero contro di lui, stante che un terzo di quelli si mantenevano alla devotion dell'Imperatore.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 188.)

350.

Beograd, 19 Mai 1601.

Mehemeth Aga chihaia către căpitanul Francisc Nádasdy. [2]

Aflând că împăratul Rudolf a trimes oaste în ajutorul lui Mihai-Vodă în Ardeal, îl vesteşte să nu cumva să înceapă acolo ceva, căci altfel va porni cu oştile sale fără zăbavă împotriva lui Mihai-Vodă.

Továbbá erről is kelleték Nagyságodnak irnom, hogy értettök, az Mihály vajda mellé hadat adott az római császár ő Fölsége Erdéll országra; ugy vagyon, hogy mi es hadat küldtönk rea, de az mi hadunk semmit sem kezd, csak Nagyságtok is parancsolatot küldjön, hogy valamit ne kezdjen, mert mi erős parancsolattal meghadtuk az mi hadunknak, hogy mig Mihály vajda valamit nem kezd, veszteg legyenek; de ha valamit kezd, mi az

[1] Acelaş lucru se repete aproape verbal la 26 Mai 1601. (*Ibidem*, fol. 459.)

[2] Titlul său întreg este: Franciscus de Nadasd consiliarius et agasonum magister partiumque regni Hungariae transdanubiarum supremus capitaneus.

Isten előtt teszünk tudománt, mert mi az mi hitönknek igaz urai akarunk lenni, mert az ki Erdéllország ellen vét, az hatalmas császárunk országa ellen vét az, mert Erdéll ország az hatalmas császár köntösséhöz ragaszkodott. Azért kérem Nagyságodat, mivel hogy mi vagyunk Nagyságoddal egyetemben ennek az fő dolognak közbenjárói, azt az hadat le szálléttassa Nagyságod, hogy az frigynek ártalmára ne legyen. Mi felőlönk pediglen Nagyságod semmit ne kételkedjék, hogy mi oly dolgot indétanánk erről az részről, ki az békességnek ártalmára lenne, mert az én Kegyelmes Uram nem oly fejedelem, hogy hütivel jádszék. Isten éltesse Nagyságodat.

Datum Nandor Albae, 19. die Maii. Anno 1601.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica. Fasc. 278. Konv. D.)

Trad. Mai departe, am fost nevoit să scriu și despre aceasta Măriei Tale, că am înțeles că Maiestatea Sa regele Rîmlean a dat oaste lângă voevodul Mihai în Ardeal; așa este că și noi am trimis oaste asupra sa, dar oastea noastră nu începe nimic, numai să trimită și Măria Voastră poruncă să nu înceapă nimic, căci noi am lăsat poruncă straşnică oștirii noastre că până ce nu va începe nimic Voevodul Mihai, să steie liniștită; dar dacă începe ceva, noi mărturisim înaintea lui Dumnezeu, că noi vrem să fim stăpânii adevărați ai credinței noastre, căci acela care greșește împotriva Ardealului, greșește împotriva țării puternicului împărat, căci Țara Ardealului s'a alipit de pulpana puternicului împărat. De aceea rog pe Măria Ta, fiindcă noi împreună cu Măria Ta suntem uneltitorii acestui lucru de căpetenie, să nu ducă Măria Ta acea oaste, pentru ca să nu fie spre stricăciunea înțelegerii. Iar despre noi să nu se îndoiască Măria Ta de fel, că noi am pornì din această parte un astfel de lucru, care ar fi spre paguba păcii, căci Milostivul meu Stăpân nu e un astfel de principe care să se joace cu credința sa. Dumnezeu să înzilească pe Măria Ta.

351.

Praha, 21 Mai 1601.

Nunțiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Cavalerul Dentici designat comisar imperial pe lângă Mihai-Vodă, dar revocat în ultimul moment. Jignit de acest procedeu, s'a certat cu ministrul de casă, baronul Lichtenstein. Supărat e și ambasadorul Poloniei pentrucă n'a obținut încă audiență, în timp ce Mihai-Vodă a fost primit curând după sosire.

Era stato deliberato che il Sig[r] Girolamo Dentici, Cavaliere Neapolitano, il quale si trattiene in casa di Monsignor Nuncio Apostolico, andasse in Transilvania con titolo di Commissario

per residere a presso Michele Vallacco, e perciò gli era stato constituito stipendio di cinquecento fiorini al mese, et egli di già havea publicato questo, e molto se ne gloriava; ma in un subito, non si sa perchè, fu mandato a domandare dal Barone di Lichtenstein, e gli fu detto, che stando le cose nelli termini che stanno, Sua Maestà non ha bisogno di commissario in Transilvania e che perciò vuol sparagnare spesa tale, onde egli può attender ad altro, anzi andar nel suo paese, poi che quì non ha bisogno di lui; la qual cosa egli malamente sopportò, dolendosi, lamentandosi che gli vien fatto torto espresso, non da Sua Maestà, ma da li ministri suoi per malignità, e non per altro, onde passarono tra ambi parole pungenti, e tanto oltre, che il Dentici gli disse al Barone che se non fosse Ministro di Sua Maestà egli non parlarebbe cusì, e l'altro gli rispose, che ne lui haverebbe ardire di parlare in quella forma, quando bene esso Barone non fosse Ministro di Sua Maestà. Si è poi detto, che si trattava di dar un decreto a esso Dentici, che dovesse partire da questa corte, ma fin hora non si ha inteso altro che egli tuttavia vi rimane.

L'ambasciatore Polacco non ha ancora havuto audienza, il che molto malamente egli sopporta, dicendo che Michele Vallacco l'hebbe subito che fu arrivato qua, et egli già tanti giorni non la può havere, che è Cavaliere principalissimo e mandato da un Re grande, ma che ancora il Re farà l'istesso e d'avantaggio darà la ricompensa.

Fin hora non s'intende alcuna cosa di Transilvania, ma non può tardare ad arrivar qualche novella del Sig[r] Georgio Basti.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese vol. I. 651.)

352.

Praha, 21 Mai 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Mihai-Vodă, sosit la Caşovia, a început să-şi adune oşti mai cu seamă din rândul haiducilor.

E' il Valacco arrivato a Cassovia, e già aveva cominciato a fare la sua levata, concorrendo a lui gli Aiduchi in grandissimo numero.

Transilvani ogni giorno più si andavano ingrossando, e di quello faccia il Sig[r] Basti questa settimana non c'è nova di alcuna sorte.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

Notă. Vezi din această zi şi raportul transmis din 11 Iunie 1601, sub No. 360.

353.

Cluj, 26 Mai 1601.

Principele Sigismund Báthory către Capitulul de Alba.

Mandat de introducere în stăpânirea cetăţii Deva şi a domeniului său, dăruit lui George Borbély cu recunoaşterea virtuţilor sale militare dovedite atât în luptele împotriva Turcilor, cât şi în cele împotriva lui Mihai-Vodă.

Sigismundi Bathori mandatum ad requisitores Albenses, ut Georgius Borbély vita sua durante, ob merita „quae superioribus annis, cum arma contra Turcam sumsissemus felici fortunae successu arces et praesidia nonnulla, quae prius Turcae occupaverant, ditioni nostrae adiecerit, nemini dubium esse potest praestitit" — ac per eum eo e vivis sublato Nicolaus Vajda, eiusque sponsa Catharina Borbély, eorumque posteri universi ob merita eiusdem Nicolai Vajda, „qui ipse inde semper ab initio, ex quo se servitiis nostris addixit, cum in aliis omnibus negotiis, industriae suae commissis, tum vero potissimum in superiore expeditione, contra immanissimam Michaelis Vayvodae tyrannidem susceptam, tam utilem, tamque necessariam patriae navavit operam, ut iam pridem barbari tyranni crudelitatem exosam habens, propriae saluti suae vel cum extrema vitae ac fortunarum omnium discrimine, quantum in se fuit, consulere non intermiserit, in hoc vero munere, quo nunc fungitur, continuo lateri nostro adhaerendo, ea in omni re virtutum suarum et constantis erga nos fidei documenta praebuit, ut dignum iudicaverimus, in quo ornando peculiare aliquod liberalitatis et munificentiae nostrae argumentum declaremus" — statuantur titulo inscriptionis in et pro 20.000 talleris cusis in dominium totalis arcis et oppidi Deva, item possessionum Veczel cum curia, Zantohalom, Kozolia, Asszu Almás, Kersecz, Herpelie et Vultzecz, item oppidi Jofeo, possessionum Felső, Alsó Lapusnik, Banyest, Raduliest, Play, Ztergonia, Zlarczest, Felső, Alsó Broznik, Fachat, Mihalest, Facza, Roskany, Piva, Pokest, Pank, Zeliste, Kordun, Felső, Alsó Lapugy, Sesz, Tej, Bukurel, Lazo, Felső Zaditor, Bradest, Gerend, Tiza et Ohaba, in comitatu Hunyad existentium et ad arcem Deva spectantium, item decimarum quarumlibet rerum in territoriis possessionum Fel Pestes, Kemend et Némethi, in eodem comitatu Hunyad provenientium et antea quoque in usum praenotatae arcis Deva accumulari solitarum.

Homines Regii: Andreas Szigeti etc.

Mandatum hoc insertum est relatoriis anni 1602... contradicentibus tamen huic statutioni: Blasio Gyulai, Ioanne Verebélyi, Francisco Horváth, Nicolao Vayda eiusque consorte Catharina Borbély, ac Georgio Borbély ratione curiarum suarum in oppido Deva habitarum, item Georgius Bar ratione medietatis possessionum Felső et Alsó Lapugy, item Sigismundo Sarmasági in personis puerorum Sigismundi et Gabrielis, filiorum quondam Stephani Josica cancellarii, ratione totalis oppidi Deva, ac possessionis Alsó Lapusnik.

Exstant in archivo Capituli Albensis Transsilvaniae. (I. 160.)

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: Appendix Dipl. Trans. vol. XIV p. 257.)

354.

Košice, 28 Mai 1601.

Antonio Costantini către Duca di Mantova.

Sosirea lui Basta şi împăcarea lui cu Mihai-Vodă. Descrierea dramatică a întâlnirii lor. Tratative privitoare la amănuntele campaniei împotriva Ardealului. Plecarea lui Mihai-Vodă spre Debreţin şi a lui Basta la Sătmar. Pregătirile lui Sigismund Báthory şi scrisorile sale de umilinţă către împăratul Rudolf. Rolul generalului Gonzaga între cei doi aliaţi de arme.

Alli 18 di questo mese venne il Sig[r] Giorgio Basta in questa città. Fu alloggiato dall'Ecc[mo] Sig[r] mio, et alli 20 seguì l'abboccamento col Principe Valacco, et una reconciliatione, come V. S. A. può immaginare che possa essere fra due che mai si fidarono l'uno dell'altro. Il Valacco nel primo ingresso, che fu quì nel palazzo di S. E. divenne di mille colori, et di quelli che danno inditio di veneno, et per un poco ammutì che non potè far parola col suo interprete per rispondere alle parole che fece S. E. et poi immediatamente il Sig[r] Basta cerco molto onorato et dolce, ma da soldato; finalmente il Valacco fece rispondere, che egli si scordava di tutte le cose passate, et che ora sì come il servitio di Sua Maestà li congiungeva insieme, così egli prometteva di essere col Sig[r] Basta più congiunto ancora d'animo et d'amore.

Il Sig[r] Basta è stato quì otto giorni. Due volte ha visitato il Valacco in casa sua, ma molte volte tutti tre si sono congregati insieme a parlamentare, et risolvere quel che sarà espediente per questa impresa della Transilvania, la quale è sollecitata dal Valacco più che da tutti, per l'interesse suo, sperando nell'istesso

tempo di ricuperare la Valacchia, se le cose andranno ben fatte. La conclusione presa è questa, che il Valacco pigli il suo posto a Dobrizen, et quinci faccia la massa della sua gente, et il Sig^r Giorgio là intorno a Sacchmar, et anch'egli metta insieme la gente destinata a servir sotto di lui. Questi due posti non sono molto lontani l'uno dall'altro, che ad ogni bisogno potranno aggiuntare insieme tutto l'essercito, et danno gran calore a Varadino, dove il principe Sigismondo haveva gran voglia di venire a far prova di conquistarlo. Tre dì sono, alli 21 di questo partirono ambidue : il Valacco et il Basta per andare alli designati posti, et mettersi in campagna affatto.

Il principe Sigismondo non dorme, havendo già insieme più di 25 mila combattenti, et aspetta un buon soccorso di Tartari et Turchi, se però fra questo, mentre le sue humilissime et sumisse preghiere supplichevolmente porte a Sua Maestà per reiterate lettere non facessero effetto da far soprasedere questa impresa ; poichè esso Principe con molta umiltà supplica a Sua Maestà che lo ricava in gratia, et gli perdoni ogni suo fallo, et dica et comandi quel che vuole che gli faccia, che vuol morire suo divotissimo servitore, et per questo è negotio che fra poche settimane bisogna, che arrivi al suo fine, si vedrà quel che seguirà.

Andando innanzi l'impresa, l'Ecc^mo Signor mio con le genti della insurrettione del paese, con alcune truppe di gente Alemana uscirà in campagna et si metterà verso Tocchai di là della Tissa, che è luogo appunto in mezzo alli due posti suddetti del Valacco et Basta, perchè mentre essi anderanno ad attaccar la Transilvania da due parti, S. E. sarà pronto a soccorrer quella parte, che havrà maggior carica dall' inimico ; etc.

Di Cassovia, li 28 di Maggio 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

Notă. Însemnătatea acestei relațiuni dramatice este că Basta — rezervat cum era — a raportat arhiducelui Matia despre împăcarea sa cu Mihai-Vodă numai cu următoarele scurte cuvinte : Mi son transferito quì in Cassovia, et abbocatomi con il Sig^r marchese Gonzaga et Mihal vaivoda con quella maggior destrezza, che mi è stato possibile ; e con la istessa procurarò di trattar seco in tutto quello, che occorrerà per il ben publico, purchè dal canto suo venghi mancamento. [1]

[1] *Veress* : Epistolae Georgii Basta vol. I p. 548. Din Caşovia, 21 Mai 1601.

355.

[Iaşi, fine Mai 1601.]

Ieremia-Vodă către cancelarul Ioan Zamoyski.

Cuprinsul scrisorii primite dela Ibrahim-paşa cu multe ştiri despre Mihai-Vodă. Relaţiunile acestuia tainice cu dânsul şi porunca sultanului ca Ieremia să ajute cu fratele său Simion, la nevoie, pe Sigismund Báthory. Un preot grec şchiop, multă vreme slujbaş al lui Mihai-Vodă, spion prin Moscova.

La copia della lettera di Heremia Prencipe di Moldavia al Gran Cancelliere.

[Come] scrive Embremi bassà in quella lettera mi dà nova, che Michael Woivoda fa molta gente con l'aiuto dell' Imperatore, et con quella gente se ne vuol andare in Transilvania, et si vuol aiutare, perchè a Sigismondo quel Embremi bassà li ha mandato 20,000 Turchi eletti, senza li Tartari, et l'Imperatore istesso de Turchi ha promesso con la sua persona di venire in aiuto del detto Sigismondo Prencipe. A me et a mio fratello, l'Illmo Sig^r^ palatino della Valachia, al nome dell'Imperatore de Turchi ha comandato, che habbiamo l'essercito parato per aiutare il Prencipe di Transilvania, e con altro essercito che siamo in ordine, quando farà di bisogno acciochè, se il Prencipe haurà bisogno di noi, che siamo apparecchiati. Mi scrive anchora, che voleva mandare quell'essercito che haveva alli confini di Valachia in Transilvania; ma per rispetto che quel paese è disolato e mezzo distrutto, non lo mandarà per di lì, ma mandarà per altra banda 20.000/m soldati del suo campo.

Quei medesmi ambasciatori dicono che [del]la gente Ungara molti si danno spontaneamente sotto l'ubidienza del Gran Turco, alli quali il Bassà mostra molta clementia, facendoli carezze, come anchora noi havemo visto con li nostri occhi sotto Strigonia 100 huomini entrare con la bandiera spiegata spontaneamente sotto l'ubidienza del Turco, alli quali li ha dato buona paga. [1]

Dappoi scritto questa alla Maestà di Polonia e V^ra^ Eccellenza, mi venne un'altra nova, la quale scrivo a Sua Maestà, et con questo fo fine.

[1] Această este o notă cu totul nouă în biografia lui Ieremia-Vodă şi lucrul se va fi întâmplat — fără îndoială — în vara anului 1595 cu prilejul bătăliilor cu Ungurii supt cetatea Esztergom, cu gând să o cuceriască din mâna păgânilor.

Dal mio ambasciatore, quale è sempre appresso a Embremi bassà in Campo, mi scrive queste nove, le quali mando a Sua Maestà, che li Signori principali di Ungaria hanno mandato a far diligentia per la pace con il Turco insieme con li Tedeschi.

Michael Voivoda lui ancora ha mandato a Embremi bassà a trattare della pace, et che lui tratti da parte sua di poter ricuperare la moglie con li suoi figlioli che sono in Transilvania, li quali recuperati che saranno le promette lui stesso in persona venire sotto l'ubidienza del Gran Turco.

Il Gran Cano di Tartaria manda un suo ambasciatore, huomo signalato et parente suo, insieme con un certo Alessandro Chesicha Christiano Greco con cento persone a Sua Maestà Re di Polonia, li quali il principe di Tartaria me li raccomanda; li quali bisogna che siano ben ricevuti in ogni loco, et mi pare che siano per confirmare la tregua con Sua Maestà, et che li dia il salario che è solito di darli, quando ha bisogno di loro, che è un „Ungaro" per persona a cavallo a l'anno, [1] portando a Sua Maestà certi presenti, e come ho scritto prima del Cano che doveva andare con il suo essercito in campo, adesso in suo loco va il sultan Galga verso il fiume Boristene, e sapendo questo che il Gran Turco scrive alcune volte al Cano, comandandogli che andassi con il suo essercito in Ungaria contra li Tedeschi, loro hanno espedito un certo prete Greco zoppo, il quale è passato per Polonia in foggia di poveretto et è andato in Moschovia a trattar negotii segreti, et il detto prete stava prima continuamente appresso il Michaele Voivoda; però ho scritto a Sua Maestà, che faccia far diligentia che il spione sia preso.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

356.

Wien, 7 Iunie 1601.

Aviz despre pregătirile lui Mihai-Vodă.

Mihai-Vodă strânge oaste cu o soldă avansată pe şase luni.

Aus Wien von 7. Iunii Anno 1601.

Alhie gibt man in gemein fir gewiss aus, dass der Michael Weyda mit seinem Volk in starker Anzahl beysammen und sich

[1] Aşa se numeau pe vremea aceasta — un Ungaro — galbenii ungureşti, foarte curaţi şi mult căutaţi în toată lumea.

täglich noch mehr stärke, und grosse Aufwiglung under des Sigismundus Bathory Kriegsvolk mache, wellicher seinem Volk viel verheissen, wie es aber zum auszahlen kommen, allein einen Monatssoldt gegeben; Michael Weyda aber seinen Soldaten versprochen jedem ein halbe Jahrs-Besoldung voreinzuegeben, dahero Ihme viel Volks zuezeucht.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 477.)

357.

Veszprém, 9 Iunie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Turcii se tem de Mihai-Vodă ca nu cumva să fie atacaţi de el prin spate şi în drumul lor spre Esztergom.

Aus Wessbrin von 9. Iunii Anno 1601.

Die Türggen befirchten sich nicht wenig vor dem Michael Weyda, dann sie besorgen, sein Armada nicht allein uf Sibenbürgen, sondern auch auf die Türggen angesehen seye, damit wann sie auf Graan ziehen, Er auf der anderen Seiten hinder ihnen herwischen, als dann auf das Teutsche Volk, so von oben herab auf sie rücken und also in die Kluppen bringen mechten.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 492.)

358.

Cluj, 10 Iunie 1601.

Principele Sigismund Báthory către căpitanul Ştefan Chiaky.

Act solemn de danie a cetăţii şi a domeniului Făgăraşului, cu înşirarea tuturor satelor cari ţin de el, locuite de Români, pentru răsplata slujbelor şi meritelor căpitanului-general Ştefan Chiaki.

SIGISMVNDVS DEI GRATIA TRANSSILVANIAE et Sacri Romani imperii Princeps, partium regni Hungariae Dominus, Aurei velleris Eques et Siculorum Comes etc. Fideli nostro Spectabili Magnifico Stephano C h i a k i de Keresszegh, Consiliario nostro, et Generali Capitaneo regni nostri Transsylvaniae, salutem et gratiam nostram. Cum inter alia Principum ornamenta, quibus se, suumque nomen immortalitati commendare, et subditorum benevolentiam studiumque sibi conciliare consue-

verunt, illud vel primum sibi locum vendicet, ut qui insignibus virtutum facinoribus caeteris praelucent, patriaeque utiles operas praestiterint, eos condignis exornent praemiis, et ad maiora in dies obeunda incitent inflammentque : Nos quoque, qui Divina benignitate eiusque clementissimo auxilio, in hoc Principatus fastigium constituti sumus, nihil prius, neque antiquius habemus, quam eos, qui de nobis, et patria optime meriti sunt, condignis praemiis remuneremus. Posteaquam vero superioribus annis nobis extra regnum hoc Transsylvaniae peregrinantibus, nefarius, et crudelissimus Tyrannus Michael Transalpinus Vaivoda, hostiliter in hanc patriam irruisset, armisque et proelio superior factus, provinciam in suam redigendo potestatem, nullo legitimo imperandi ordine rem administraret, quin imo omnia iura, legesque nefanda libidine violaret, et sacra prophanis miscerentur, nullum iniuriarum, et atrocissimae tyrannidis modum faceret, nulli aetati, nulli sexui parceret, sed crudelissima nobilium virorum laniena omnia saevissime pollueret, ac miseram patriam omnigena calamitate afficeret : Tu Stephane Chiaki antiqua nobilitate, et plurimis virtutum ornamentis clare primus, et praecipuus exstitisti Antesignanus, qui te Ducem et Authorem vindicandae in libertatem oppressae patriae ultro praebueris ; Cumque inde ab initio postquam transacta laudabiliter prima aetate iam rebus gerendis aptus esses, in plurimis iisque arduis patriae negotiis summa cum laude versatus, ob praeclaras animi dotes, singularem ingenii mansuetudinem, probitatem, constantiam, multis in expeditionibus exhibitam promptitudinem, ac rebus gerendis dexteritatem apud omnes tuae aetatis Principes clarus et acceptus exstiteris ; Apud illum Michaelem, licet barbarum et ab omni humanitate, ac pietate alienissimum, tuis singularibus virtutibus (quae vel inimicorum laudes merentur) tantum valuisti, ut prae caeteris suis purpuratis, non tantum summis te honorum ornamentis, amplissimisque praemiis dignum duceret, sed liberalissimis praeterea promissis te sibi devincire non intermitteret. Quae quidem etsi per se magna sunt, et ampla, iis tamen contemptis, nomen tuum immortalitati commendaturus, salutem libertatemque patriae potiorem, quam immensa Tyranni praemia duxisti, ac patriae huic promptissimo inserviendi studio bona, familiam fortunasque omnes, vitam denique ipsam in summum discrimen conii-ciendo, alacriter summa cum animi tui constantia, contra atrocissimum Tyrannum operam industriamque tuam promptissime impendisti. Profligato vero Michaele gentem Polonicam hostilia

minitantem, tua prudentia non solum a patria avertisti, verum etiam Moldaviam et Valachiam transalpinam in perpetuum amicitiae foedus reduxisti. Posteaquam autem animadvertisses Germanos in societatem belli accitos, haud paulo inferiori, quam antea Valachos saeviendi modo in eo cogitationes suas versare, ut violata libertatis regni huius authoritate, arcibus et omnibus praesidiis in potestatem acceptis, hanc patriam sub iugum mitterent, et quod longe miserrimum apud omnes populos esse solet, alienae gentis dominatui parere compellerent, hanc etiam laudem ad cumulum virtutum tuarum, et insignium meritorum addendorum duxisti, ut ipsis quidem Germanis singulari quadam moderatione ad decedendum hac provincia persuasis, id quod unicum afflictis rebus remedium reperiri poterat, eximia cum laude confecisti, ut nos, in cuius electione et reductione singulare refugium, et opportunissima cum Turca foederis sanciendi spes superesse videretur, te potissimum authore et hortatore legitimae electionis ordine, liberrimis suffragiis, ad Principatum publica et solenni acclamatione revocaremur. Tantas vigilias, diesque et noctes pro incolumitate patriae susceptos labores cum sponte subires, non sumptibus, non viribus parceres, omnibus fortunae casibus te fortiter obiiceres, summum patriae inserviendi studium ea celebritate comprobasti, ut insignia tua merita murificentiam nostram ultro provocarint. Quamvis igitur hoc a nobis propter summam tuam modestiam minime expeteres, tamen cum industriae tuae felicem, et fortunatum sentiamus successum, nedum ingratitudinis nomen sustinere velimus, quin imo te ad praeclarissima quaeque pro patria et dignitate nostra fortiter obeunda magis incitare voluimus: Proinde quemadmodum superioribus diebus in Generalibus comitiis, ad vigesimum primum diem Ianuarii, hoc anno praesenti Millesimo Sexcentisimo primo, hic Claudiopolis celebratis, etiam domini regnicolae unanimi consensu, paribusque votis et liberis suffragiis decreverant,[1] ut rei a te bene gestae, et nostrae liberalitatis erga bene meritos immortale exstet testimonium: Totales et integras arcem nostram Fogaras, cum tormentis aeneis, aliisque instrumentis bellicis quibuslibet, una cum oppido eiusdem nominis, ac possessiones Betlen, Maandra, Also Venecze, Felseo Venecze, Also Komana, simul cum domo, et curia nobilitari ibidem, ac Koczolata, Lupsa, Felseo

[1] Hotărîrea această a Staturilor e cuprinsă în ultimul articol adică al 34-lea al Dietei numite; *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. IV p. 589.

Komana, Grid, Vad, Sinka, Ohaba, Sarkanicza, Buchium. Marchina, Sebes, Herzeny, Kopachiel, Nagiberwey, Kisberwey, Desany, Rechie, Jaas, Zeweztrein, Zekchieor, Bagolifalua, Illien, Russor, Thodericza, Poiana, Marul, Holbak, Lucza, Ludisor, Nagiuaidafalua, Kisvaidafalwa, Possorita, Braza, Nethot, Leza, Nagi Zombatfalwa, Kis Zombatfalwa, Dragus, Felseo Vist, Felseo Vczia, Felseo Arpas, Korbe, Ztreza Kerczessora, Opra Kerczessora, Zkorei, Zaratha, Opra Porumbak, Kazanporumbak, Alsoporumbak, Also Arpas, Also Vcza, Also Vist, Besimbak, Also Zombatfalwa, Voila et Dridiff, omnino in districtu Fogarasiensi, nec non totale et integrum oppidum Teke in comitatu Colosiensi existens et hactenus ad praedictam arcem Fogaras tenta, et possessas; Totum item et omne ius regium, si quod in eisdem arce, oppidis, ac possessionibus, domoque et curia nobilitari, etiam aliter qualitercunque existeret et haberetur, aut eaedem, et idem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendiris, et eorundem locis, nec non vadis, teloniis, aliisque antiquis suis libertatibus, legibus immunitatibusque et praerogativis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad easdem, eadem et idem de iure et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus; praeterea universas et quaslibet decimas oppidi Nagi Schink, ac possessionum Kis Schink, Gerdal, Bruy, Zent Marton, Prasmar, Vezzeod, Verd, Zent Agotha, Leses, Morgonda, Saros, Nadpatak, Zelegstat, Naistat, Barankut, Jacabfalva, Zazhalom, Praepostfalwa et Rosondal vocatarum, in sede Saxonicali Schink existentium, vini utputa, tritici, siliginis, hordei, avenae, milii, lini, cannabis, speltarum, aliorumque bladorum, et terra nascentium, agnorum item et apum, ac omnium rerum decimari solitarum, et hactenus ad rationem nostram accumulari consuetarum; tibi memorato Stephano Chiaki tuisque haeredibus et posteritatibus virilis sexus, illis vero deficientibus, vel forte non existentibus, etiam foeminei sexus universis clementer dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter ac

habendas, salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae.

Datum in civitate nostra Colosuariensi, die decima mensis Iunii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo primo.

Sigismundus Princeps mpr

(L. S.) Joannes Jacobinus Secretarius mpr

(Archivum Comitum Csáky. Budapest. Fasc. 32 No. 2.)

Notă. Hrisovul solemn, scris pe pergament, primele trei rânduri cu roşu şi aur, e de o deosebită frumuseţe, dar păcat că nu e întărit cu pecetea atârnătoare, care — pe semne — nu era la îndemână la Cluj, unde nu exista o cancelarie princiară oficială; ea funcţiona de fapt la Alba-Iulia.

359.

Tokaj, 10 Iunie 1601.

Căpitan italian către un tovarăş la Praga.

Ştiri din tabăra lui Mihai-Vodă, care a trimes un om între soldaţii oştirii moldovene a lui Sigismund Báthory pentru a-i câştiga de partea sa, iar la hotarele Ardealului strânge oaste cu 5000 taleri trimeşi acolo în acest scop. Sforţările zadarnice ale lui Báthory la Turci şi Leşi pentru a primi vreun ajutor.

Copia d'una lettera scritta da Tokai da un gentilhuomo di Sua Maestà.

Del mio partir da Vienna non ho scritto a V. S. per non haver cose degne, ma per non mancare di ricordarmi degl'amici, ho voluto visitarli con la presente, facendovi a sapere come siamo quì in Tokai facendo la massa della gente et habbiamo al presente bonissimo corpo, et spero, che fra cinque dì partiremo verso Transilvania, e che riusciremo con honore, et utile a Sua Maestà Cesarea, avvisandovi, come i Transilvani con grande instanza mandorono una volta ambasciatori a Ibraim Bassà, poi mandorono di Transilvania alcuni altri, i quali furono per strada ammazzati, e dopo ne mandorono alcuni altri; non so quello sarà seguito di loro, basta che hanno poco credito appresso i Transilvani, e non havranno aiuto nessuno.

Per avviso hieri .... si ha ..... che Sigismondo Bathori ha mandato un suo fidelissimo huomo appresso il Cancelliero di Polonia, pregandolo d'aiuto, ma sin'hora non gli ha dato alcuna risposta. Credevo che detti Polacchi havrebben più bisogno d'aiuto che d'altro, di modo che detti Transilvani sin'hora non possono havere da nessuna parte aiuto, solo hanno havuto di Moldavia settecento cavalli e settecento pedoni; alli quali havevano dato licenza che dovessero tornare indietro, ma non hanno voluto, e però hanno gran sospetto di loro.

Michele Vaivoda gli ha mandato un suo huomo, il quale aspettiamo d'hora in hora con qualche buona risposta.

In Valacchia sino a quì sono insieme 3/m huomini per conto del Valacco et l'aspettano con gran desiderio.

Di Transilvania ogni giorno fuggono soldati e vengono dalla nostra parte, tanto pedoni, quanto cavalli. Il detto Vaivoda ha mandato un suo huomo ai confini di Transilvania con 5/m tallari per tirar fuora di detta provincia quelli soldati, e ridurli appresso di se, et sono certo, che detta Transilvania fra pochi giorni resterà spogliata, perchè sta con molta confusione, e procurano trovar pace appresso Sua Maestà, la qual pace io non vedo che possi riuscire, se i detti Transilvani non danno per la prima tutte le fortezze, che sono alli confini di Turchia in mano di Sua Maestà, et anco tutte quelle, che sono origine e causa di questa sollevatione, e che Sigismondo si disponga andare ai piedi di Sua Maestà per haverlo in sua gratia, e rimandarlo in Transilvania; ma com'io vedo, tutte sono bugie e lusinghe, solo per intertenere Sua Maestà acciò che questa impresa non vada innanzi, ma credo che non li riuscirà niente, e spero che entreremo dentro con gran trionfo, e veramente bisogna castigarli, e farli conoscere, che Sua Maestà ha de' servitori per poterli castigare e per dare esempio a molti altri.

Un' huomo che venne d'Alba Iulia, portò nuova, come Ibraim Bassà faceva gente d'ogni sorte e le mandava verso Constantinopoli, intendendosi che il Gran Turco era morto, e che dopo lui erano restati due figliuoli, uno de' quali è fuggito da Hassan Bassà ribello del Gran Turco, il quale viene di gran seguito verso Constantinopoli.

Io non credo, che il Turco sia morto, ma pure lo confermano molti schiavi venuti di quelle parti; etc.

Di Tokai, alli 10 Giugno 1601.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese I. 651 a. pag. 87.)

360.

Praha, 11 Iunie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Mihai-Vodă împăcându-se cu generalul Basta, va pleca spre Tokaj cu oastea sa ajunsă la 8000 de oameni, cu scopul de a ataca Ardealul împreună cu Basta din două părţi.

Tengo lettere di Cassovia fino delli 21 del passato, per le quali avvisano che dopo l'abboccamento seguito tra il Basti et il Valacco ai 18, doveva il Valacco al sicuro alli 23 inviarsi verso Tokai per formare il suo esercito, il quale fin'all'hora era di 8/m persone, et nel medesimo tempo, o poco dopo, il Sig^r Basti anch'egli alla volta di Sakmar per il medesimo fine. Sono partiti di accordo e concerto di assaltar quella provincia da due parti per divider le forze de Transilvani, et hanno mandato alcuni con patenti, sottoscritte da loro et dal Sig^r Ferrante, a trattar con quelli di Lippa, Giula et Lugas, et con facoltà amplissime per concludere ad ogni partito, et queste sono quelle piazze che Sigismondo prese a Turchi nel principio di queste guerre, [1] in modo che non può tardare, se non saranno impediti da altro ordine, a sentirsi qualche successo, se bene quì si aspettino questi ambasciatori di Sigismondo.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

361.

Sătmar, 12 Iunie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă stă la Tokaj şi îndată ce se vor strânge oştile, va porni împotriva trădătorilor ardeleni.

Aus Saggmar von 12. Iunii Anno 1601.

Wir samblen unser Lager alhie bei Saggmar herumb, so wol der Michl Weyda bei Toggaj sein Volk; wann wir nun alle beisammen, hoffen wir die meineidigen Sibenbürger mit der Hilf Gottes zu bezahlen, dann wann wir hinein kommen, so werden die Zackhel und Sachsen zu uns fallen, mit welchen wir unser Heil versuechen wöllen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 491.)

[1] E în parte greşit, căci cetatea Gyula (căzută în mâna Turcilor în 1566) n'a fost ocupată de nimeni.

362.

Wien, 14 Iunie 1601.

Arhiducele Matia către generalul Ferrante Gonzaga.

Se bucură de împăcarea lui Basta cu Mihai-Vodă. Aprobă să se împrumute lui Mihai-Vodă cele şase tunuri cerute de dânsul.

Was Ihr uns vom 25-ten Mai und 4-ten dieses sowol wegen der vorhabenden Sibenbürgischen Expedition, als in andern Punct bericht habt, haben wir uns die zwischen dem Basta und Michaeln Weida geschlossne Vergleichung und dass beide mit ihrem underhabunden [1] Kriegsvolk zu Feldt in Bereitschaft sich befinden und Ihrer Kayserlichen Mt. Befelch nachkummen gnädigist gefallen, sein auch der Meinung, es würde sowol dem Basta, als dem Michael Waida ein Trost, dem Feindt aber grosses Bedenken und Schrecken sein, wann Ihr euch mit theils noch verhandnen, sowol der Spanschaften Aufbot, als andern Kriegsvolk ins Feldt begeben werdet; etc.

Dass dem Michaeln Weida die sechs Stückl, die ihr nach Tockey geschickt habt, erfolgen sollen, haben wir kein Bedenken und mägen[2] Ihne dieselbe gegen Schein, dass er dieselbe nach verrichtenem Feldzug wieder restituirn wölle, erfolgen.

Wien, den 14. Iunii Anno 1601.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Fasc. 87 Juni No. 62. Concept.)

363.

Praha, 18 Iunie 1601.

Agentul Cesare Florio către Duca di Modena.

Secuii declarându-se de partea împăratului Rudolf, s'a suspendat rechemarea lui Basta. Acesta însă nevoind a lupta în aceeaş tabără cu Mihai-Vodă, are de gând a-l trimite spre Lipova, pentru a desbina forţele armate ale lui Sigismund Báthory.

Di Transilvania si intende, che i Siculi si sieno di nuovo dichiarati per Sua Maestà, et così non solamente si è sospesa la risolutione di chiamare Giorgio Basta, ma non si consente neanche alle sue istanze di levarsi da quelle parti; anzi si dà principio a dargli qualche sodisfattione, perchè di nuovo possa ten-

[1] Dialectal, pentru: unterhabenden. [2] Recte: mögen.

tare la sua fortuna in quella provincia; et fra tanto poi non gustando egli di militare in un medesimo Campo col Vallacco, si intende per tanto ch'egli conforme alla facoltà che ne ha, si sia risoluto di mandarlo alla volta di Lippa, sì per opponersi da quella banda a motivi che potessero fare i Turchi, come per divertire le forze di Sigismondo col timore et gelosia che può havere di esso Vallacco.

Di Praga, li 18 Giugno 1601.

(R. Archivio di Stato. Modena. Carteggio Germania, busta 58.)

364.

Bratislava, 19 Iunie 1601.

Ep. Ştefan Szuhay prefectul Camerei Ungare către Mihai-Vodă.

La plângerea călugărilor franciscani din Gyöngyös, roagă să dea ordin ca soldaţii săi să nu-i mai supere pe viitor.

Ill^me^ Princeps et Domine, domine observandissime.

Servitii mei addictissimi paratissima commendatione praemissa. Graviter conquaesti sunt mihi Religiosi Fratres Franciscani, Sancti Salvatoris in coenobio Geongieosiensi degentes, quam graves iniurias, inauditasque vexationes, non solum ipsi, sed etiam totum illud oppidum a militia utriusque ordinis V^rae^ Dominationis Ill^mae^ paterentur, nec quisquam appareret, qui deperditis ipsorum rebus afficeretur, aut eiusmodi insolentius debachantes debito modo refrenaret. Orarunt igitur me summa cum animi reverentia, ne se ab iis imposterum molestari, aut penitus opprimi paterer, quin potius partibus meis apud Ill^mam^ Dominationem V^ram^ interpositis, etiam mea intercessione efficerem, ut deinceps sine nutu aut formidine (cum et alioqui Turcarum tyrranide perculsis vix satis tuto domi manere haeret) servitiis divinis tanto rectius vacare possint.

Eorum igitur petitionem, uti iustam, aequam ac dignam ratus, ita etiam sortem acerbam miseratus, temperare mihi non potui, quin Dominationem V^ram^ Ill^mam^ impense rogarem, dignetur pro celebrata sua ubique terrarum pietate, ac in religionem quoque nostram devotione serio ac severi praedictis militibus edicere, ne istis miseris Fratribus Franciscanis ademptione seu invasione rerum suarum molesti esse velint, neve res ipsorum auferant, aut alio quocunque modo damna illis inferant, quin potius, quantum in ipsis militibus erit, etiam illos pro sua parte

tueri ac defendere teneantur. Eiusmodi beneficii genus erga cleıum ac Religiosos declaratam, non solum Deus Ter Optimus Maximus abunde Ill^mae^ Dominationi V^rae^ retribuet, sed ego quoque assiduis meis servitiis de Illma Dominatione V^ra^ sedulo promereri conabor. Cui cuncta felicia et felices progressus in omnibus suis actionibus ex animo praecor et eam quamdiutissime valere desidero.

Posonii, 19. Iunii 1601.

Ill^mae^ Dominationis V^rae^

servitor addictissimus
[Stephanus Szuhay Ep. Vaciensis]
Praefectus

Adresa: Illmo Principi ac Domino, domino Michaeli Moldaviae ac Transalpinae Wayuodae, Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ Consiliario et exercituum Praefecto. Domino, domino mihi observandissimo.

(Colecţiune particulară. Ungaria. Concept.)

Notă. Pe vremea datei acestei scrisori, Mihai-Vodă se găsea în drum spre generalul Basta pentru ca să-şi unească oştile cu ale acestuia în împrejurimile oraşului Sătmar. Plângerea episcopului ne dă însă o notă până acum necunoscută, cum că o parte a oştii lui Mihai-Vodă se vede că făcuse o incursiune — de sigur fără ştirea lui — în părţile Ungariei de peste Tisa, jefuind mănăstirea Franciscanilor dela Gyöngyös, care se află în Apus de Sătmar, la poala muntelui Mátra; fără să avem vreo altă informaţie cum şi ce fel a ajuns aceea oaste aşa departe de grosul armatei lui Mihai-Vodă.

365.

Sătmar, 23 Iunie 1601.

Vincenzo Zucconi către cancelarul ducelui de Mantova.

Pregătiri războinice împotriva lui Sigismund Báthory. Scrisorile lui Mihai-Vodă către Ibrahim-paşa, descoperite de Báthory.

Le cose della guerra di Transilvania s'incamminano bene, poichè venuta che sia la cavalleria del Flanz, che sarà quì fra 2 dì, et gli Aiduchi del Rottal, che insieme unite s'aspettano tutte le forze che può sperare il Sig^r^ Basta siano giuntate insieme, et così daremo principio a marchiare.

Il negotio de' fucili ch'io scrissi a V. S. Illma s'è publicato a Transilvani, et così Sigismondo alli 18 mandò uno suo servitore con lettere al Sig^r^ Basta, dolendosi di simili trattamenti, et delle provigioni che presentiva farsi, stante il trattamento di riconci-

liarsi con Sua Maestà, et così lo pregava non volersi innovarsi cosa alcuna sino a nuovo aviso della mente di detta Maestà. Per il medesimo mandò lettere che haveva intercette, che il Valacco scriveva ad Hebraim Bassà, non sapendo egli che ciò era da esso Valacco di già stato avisato al Sig[r] Gonzaga, poichè egli pretendeva d'esser mezo alla pace tra il Gran Turco et Sua Maestà.

Di Sachomare, il 23 di Giugno 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

366.

Wien, 23 Iunie 1601.

Hofkammer-Räthe către Hofkammer-Räthe din Praga.

Raport în chestiunea ajutorului de bani făgăduit de către împăratul Rudolf lui Mihai-Vodă şi despre sumele primite de dânsul.

Auf der Herren uns vom neundten dies zuegethanes Antwortschreiben, die für den Weyda aus der Wallachey in das Feldtzählambt zu Caschaw gelieferte einmal hundert Tausend Taller betreffendt, derentwegen Ihrer Mayestät Contralor alda Georg Pelz, wes er sich mit Hinausgebung derselben zu verhalten Bescheidt begehrt... ist zu befinden, dass berüertes Gelt allein auf zwey Monat lang, als Junium und Julium, und jedes derselben fünfzig Tausent Taller solcher gestalt deputiert, dass hieraus wolermeldtem Weyda für seinen Statt monatlich zehen Tausent Taller (welche Gebühr er bereit auf zwey Monat lang noch alhie empfangen, und dieselben seines selbst eignen Gefallens spendiern und aufwenden mügen) die übrigen achtzig Tausent Taller aber auf das durch Ihne Weyda verbändte Kriegsvolk, welcher Haubt- und Befelchs-Leuth er allemal Ihrer Mayestät bestelltem Feldtobristen in Ober Hungern fürstellen, der sie alsdann in Ihrer Mayestät Glübd[1] und Gehorsam nemben, verwendt und dargeben werden sollen.

Da entzwischen nun nit allein ... die obbenändte[2] Einmal hundert Tausent Taller dem Weyda bis auf 6666 Taller guetgemacht, überschickt, sondern auch daneben durch mehrermeldten Weyda umb fernere Bezahlung angehalten worden, welches uns von dem Kriegs Rath mit dem darauf geschriebenen Decret zuekomben, demnach Ihr Mayestät Ihme Weyda monatlich

[1] Dialectal, pentru: Gelübde = făgăduială.

[2] Recte: obbenannte = susnumiţi.

50,000 Taller auf die Ihme anbefohlenē Expedition erlegen zu lassen zuegesagt, dass wir also darauf bedacht sein wollten ... das Decret der Kriegsexpedition aber allein von 40,000 Taller monatlichem Deputat meldet ... und dem Kriegs Rath nach dem Weyda die 50,000 Taller von Ihrer Mayestät auf sechs monatlang zu reichen bewilligt worden ... so werden demnach die Herren, was es damit eigentlich für ein Meinung hab an gebührenden Orthen Bescheidt zu nehmben und die fernere Notturft darüber zu bedenken, wie auch auf die Erstattung obberührtes Abgangs der 6666 Taller bedacht zu sein ... und uns ... ferner unbeschwerten Bescheidt zukomben zu lassen wissen.

Datum Wien, den 23-ten Junii des 1601-ten Jahrs.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern. Fasc. 14409.)

Notă. Adresa tinde şi cere lămurirea chestiunii controversate că după dispoziţia întâia a împăratului Rudolf Mihai-Vodă trebuia să primească lunar 50.000 taleri pe două luni, iar după a doua numai 40.000 taleri, dar pe şase luni.

367.

Roma, 23 Iunie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Unirea oştii lui Mihai-Vodă cu a lui Basta în Oradea.

Di Roma li 23 di Giugno 1601.

Di Transilvania si ha aviso (con lettere di Vienna del 9 stante) che il Vallacco si era unito con Giorgio Basti, il quale si trovava tuttavia in Varadino, le cui genti venute alle mani tra di loro, ne restarono morti da 400, ma però in fine furno acchetati, et giunte che saranno alcune compagnie di cavalli, disegnavano di presentar la battaglia al principe Bathori, che si trovava con buone forze di là dal ponte che haveva fatto fabricare all'incontro di Varadino, per comodità del suo essercito.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 74.)

368.

Wien, 27 Iunie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ştiri dela Mihai-Vodă că Ardelenii cer ajutor dela Ibrahim-paşa.

Aus Wien von 27. Iunii Anno 1601.

Dieser Tagen seindt vom Michael Weyda, so sich mit seinem Volk zue Racomoz befindet, Schreiben einkommen, dass die Sibenbürger noch stets Potschaften zum Ibrahim Bassa umb Hilf schicken, wellich ihnen dann solliche allein uf 8000 stark und mehr nicht zugesagt; deswegen Er sich mit sollichen zwischen Temeswar und Solnok gelegt, alda zu erwarten, wohin sich Er Michael Weyda wenden werde.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 503.)

369.

Sătmar, 28 Iunie 1601.

Vincenzo Zucconi către Contele Lelio Arrivabene.

Sigismund Báthory către Basta spre a evita vărsarea sângelui creştinesc. Mişelia Turcilor faţă de Báthory oferind ajutorul lor. Omul lui Mihai-Vodă venit la Basta din tabăra dela Debreţin cu propunerea să-şi unească trupele în ziua bătăliei. Starea oştilor îndestulătoare dă bună nădejde de reuşita campaniei, Ardelenii fiind în număr inferior.

Per la fretta che haveva il Sig^r Basta di espedire l'altro giorno l'ordinario, non potei haver tempo di scrivere a V. S. Illma cosa di novo; hora per satisfare a quanto da quella più volte m'è stato concesso, dirò, che tre o quattro dì sono, capitò una lettera di Sigismondo al Sig^r Basta, nella quale si doleva che da esso venissero tentati li suoi suditi di ribellione, et che tanto più li pareva strano, stante li trattati che correvano d'accomodamento, et si doleva anco delle provigioni, che Sua Maestà faceva per la guerra, et questo non già per timore, poichè egli si dichiarava d'havere forze tali, che potrebbe ostare a chi gli havesse voluto levar il suo, ma sì bene perchè gli doleva veder sparger il sangue fra Christiani, et che desiderava, che il Sig^r Basta si dichiarasse circa a quanto haveva pensiero di fare; al che il detto Sig^r Basta rispose che si maravigliava come gli premesse che Sua Maestà facesse trattare con chi più volte gli havevano giurato fedeltà et dichiaratosi suditi, et che perciò detta Maestà haveva più ragione di dolersi che esso fosse stato cagione di tanta sovversione; onde per schivare quel spargimento di sangue, che gli rincresceva vedere, l'essortava a gettarsi nelle braccia di Sua Maestà, che ne

havrebbe havuto buonissimi partiti, perchè facendo altrimente gli sariano al sicuro bisognate le forze, che diceva haver in pronto, stando che fra 6 o 8 giorni esso Sig^r Basta se le saria mostrato in campagna con la sua gente, et all'hora dichiarato il pensiero di Sua Maestà.

Il Sig^r Basta ha di bonissimo luoco, come Transilvani sono al più 12/m o 15/m huomini, et gli sono venuti 4/m Moldavi a quest'hora. L'ambasciatore, che Transilvani hanno mandato al Gran Turco, ha scritto adesso a Sigismondo che vadi pesato nelle cose della guerra, perchè lui vede disperato il poter haver soccorso giovevole dal Turco, et che dandolo esso, sarà un metter la pecora in mano al lupo, poichè esso non vol dar soccorso, se Transilvani non gli danno in mano Gienoe[1] e Lippa, et se non vogliano grosso numero, perchè de mandarne pochi non si fidano.

Il Valacho s'è ritirato con le sue genti, che potranno esser da 8/m a Debricz come fu stabilito, et hieri sera mandò un suo a trattar con il Sig^r Basta acciò si contenti che si aggiunti seco nel giorno di battaglia, promettendogli obedirlo con quella fedeltà che si conviene al servitio di Sua Maestà, et così anteponendo esso Sig^r Basta detto servitio alle particolari passioni, che è di dover temere di qualche burla d'esso Valacho si è risoluto compiacerlo.

Quì sono tutte le genti che deve haver il Sig^r Basta, dalli 500 cavalli in fuori del Flanz, che non possono tardar dui giorni, et la gente del Rottal, che si aspetta anchor lei di giorno in giorno, et questo tardar è per mancamento di dinari.

Pensava il Sig^r Basta inviarsi presto con queste genti, ma la gran carestia di vettovaglie fa, che sia sforzato trattenersi sino sia da mangiar in campagna, che sarà fra 10 o 12 giorni, et così ha stabilito d'inviarsi alli 15 di Luglio.

La causa è giustissima di questa guerra, la prudenza del Capitano è singolare, le provisioni de' nemici sono debili, sì che sperandone felicissimo successo se ne stiamo allegramente.

Il Sig^r Basta dopo haver patito molti giorni per la sua colica, ha ritrovato un'acqua d'una fonte che è a Hust, et una fabrica che è presso Nagibagna, quali hanno il medemo sapore di quella di Spa, et credesi anco la virtù stessa, poichè in sei o sette dì che lui la piglia, si ritrova benissimo, et pigliandola altri pochi dì, spera risanarsi a fatto.

---

[1] Scris greşit: Gialic pentru Genoe-Jenő adică cetatea Boros Jenő, azi Ineu în judeţul Arad.

Ho havuto la mia patente di Quartier Mastro Generale, che è bellissima, et suo il Sig^r Basta mi ha favorito l'accrescimento di 20 fiorini il mese di soldo.[1]

Di Sackmar, il 28 di Giugno 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

Notă. Scrisorile căpitanului Zucconi umplu golurile corespondenței lui Basta, dela care n'avem nici o scrisoare dintre 20 Iunie și 9 Iulie și ele astfel ne informează tocmai despre amănunte în zadar de căutat alt-undeva. Astfel ele împreună cu acelea ale lui Costantini ne restabilesc lacunele istoriei mișcărilor campaniei lui Basta și a lui Mihai-Vodă din aceste săptămâni și zile atât de importante.

370.

Tabăra din Debrecen, 30 Iunie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mihai-Vodă așteaptă pe Banul Mihalcea care-i aduce 800 soldați, gata să se unească cu oastea lui Basta. O parte a miliției sale, năvălind în Beiuș, a prădat și ars orașul.

Aus dem Feldläger bei Debriz von 30. Iunii Anno 1601.

Wir liegen bei 12 Tagen mit des Michael Weyda Volk, so in 7000 stark alhie, und seindt morgen des Ban Michaels auch mit 800 Mann gewärtig, und demnach die Tartaren mit Streifen sich oft und stark gegen Wardein sehen lassen, also ist Er Michael Weyda entschlossen morgen mit allem Volk alhie aufzuebrechen und was nähers zum Herrn Basta zuestossen. Wie auch die Kundtschaft lauten, solle Sigismundus Bathory mit einer Anzahl Volks nur 6 Meil von Gross Wardein liegen, alda Er der Türggen und Tartaren Hilf, welliche bereit in grosser Anzahl zue Temeswar ankommen, erwarten will.

Der Michael Weyda hat auf die Festung Belines in Sibenbürgen einen Verstandt gehabt, gleichwol haben seine Leuth den Markt, weilen es eben Jahrmarkt gewest, geblindert,[2] in Prandt[3] gesteckt und ein guete Peuth[4] darvon gebracht, dargegen seindt ihr auch ziemlich viel geblieben.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 519.)

[1] Cu aceasta, solda căpitanului Zucconi a crescut la 76 taleri lunar, salar considerabil pe aceste vremuri.

[2] Dialectal, pentru: geplündert. [3] Brand. [4] Beute.

371.

Wien, 6 Iulie 1601.

Arhiducele Matia către generalul Ferrante Gonzaga.

Confirmă primirea scrisorii lui Mihai-Vodă către Ibraim-paşa. Numai din originalul ei s'ar putea vedea dacă e plăsmuită ori nu. Roagă să controleze procedeul lui Mihai-Vodă, păzind mai cu seamă trecătorile în spre Polonia, pe unde obişnueşte a-şi trimite scrisorile, căutând să i le prinză.

Beide Euer Schreiben vom 21-ten und 26-ten Iunii, sambt Copien des Michaeln Weida Schreiben an Ibrahim Bassa und etlichen fürnehmen Boiaren,[1] und was Sigismundus Euch schreibt haben wir vernuhmen.[2] Soviel nun des Weida Schreiben betrifft, haben wir uns zu erindern, dass Er Weida gebeten hat, wann Schreiben zu seiner Verkleinerung und Ihne bei Ihrer Kaiserlichen Maiestät in Verdacht oder Misstrauen zu bringen künftig fürkumben, denselben nicht Glauben zu geben. Ob nun diese Schreiben von den Sibenbürgern erdacht und falsche *Imputationen* sein, würden die *Original*, die Ihr zu Handt zu bringen euch beflissen wöllet, und die Zeit erläutern, und weil Ihr solches alles an die Kais. Mt. habt gelangen lassen, würdet euch hierüber gnädigister Bescheidt von Ihrer Kais. Mt. zu vernehmen. Under dessen wöllet auf sein, Walachen *Procediern* guet Achtung haben und an den Pässen gegen Polen, und dahin Er sonst seine Leute und Brief den Türken, Sibenbürgern und Walachen zu schicken möcht Bestellung thun, ob man seine Schreiben intercepiern zu Handen bringen und seine Gemieth erkundigen khundt.

Geben Wien, den 6. Iulii Anno 1601.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 87 Juli No. 33. Concept.)

[1] Mendose: Boaren. [2] Dialectal, pentru: vernommen = aflat.

372.

Wien, 7 Iulie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ciocnire între oştile lui Sigismund Báthory şi cele împărăteşti. Báthory a făurit o scrisoare către Ibrahim-paşa în numele lui Mihai-Vodă, pe care a trimes-o lui Basta cu gândul să-i învrăjbească.

Aus Wien von 7. Iulii Anno 1601.

Von Pressburg wirdet geschrieben, dass uf 16-ten dies zwischen dem Sigismondo Bathory und den unsern ein Schlacht solle angestellt sein worden. Gedachter Bathory hat auch ein falschen Brief erdicht, als ob der Michael Weyda dem Ibrahim Bassa umb Hilf zuschriebe, dargegen wollt er Ihme ganz Ober Hungern in seinen Gewalt bringen, und sollichen dem Herrn Basta zuegeschickt, diese beede Herren aneinander zue hetzen, so sich aber nicht befunden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 520.)

373.

Iaşi, 11 Iulie 1601.

Ieremia-Vodă către starostele Ioan Potocki.

Simion-Vodă fiind bătut, îi cere ajutor şi sfat, căci Tătarii sosiţi la Tecuci pentru ajutorarea lui, nu vor zăbovi mult în ţară. Altfel nu se va putea ajuta Simion, mai cu seamă că Muntenii au şi cerut sultanului un alt Domn în locul lui.

Jego Miłoszczi Panu Janowi Potockiemu z Potoka, Generałowi podolskiemu, kamienieckiemu, latyczowskiemu etc. Staroście pisarzowi polnemu koronnemu, naszemu Miloszcimu panu i przyjacielowi należy.

Milosciwy Panie Starosto kamieniecki.

Zalecam pilnie służby moje właskę Waszą miłości mego Miłościwego pana i przyjaciela etc. Dałem już znać Waszej miłościwemu panu, o pogromieniu pana Wojewody Multańskiego, prosząc abyś w. m. mój miłościwy pan i przyjaciel, radą, i prętkim ratunku danim zabieżeć temu raczył. W tejże sprawie i teraz piszę i posyłam do Waszej miłości, mego Miłościwego pana i przyjaciela, wrodzonego pana Bazylego Czołhańskiego, prosząc pilnie, abyś Wasza miłość, mój Miłościwy pan, wiadomość prętką dać raczył, bo już Tatarowie na pomoc panu Wojewodzie Multańskiemu przybyli, i są u Tekucia, a czekać długo niechcą i niemogą. Basza tyż który jest z wojskiem w Ruszczuku posłał do mnie, że tyż są już pogotowiu dając znać, i abyśmy niemieszkanie pana Wojewodę Multańskiego brata naszego posłali, albo sami żebyśmy się ruszyli, pisał do mnie, bo Multanie słali tam prosząc o inszego pana. A tak pilnie i powtóre Waszy miłość, naszego Miłosciwego pana prosimy, o prętką wiadomość i naukę, gdyż niech-

ciałbym nic czynić w tej sprawie bez rady i nauki Waszej miłości, jedno że ta sprawa zabawy i zwłoki niepotrzebuje, jakoż i ja ruszyć się niemieszkanie muszę, bo wojska te żadną miarą, które są Tatarskie i Tureckie, czekać niebędą. Zalecam przytym powtóre służby moje w łaskę Waszej miłośći, mego Miłościwego pana.

Datum w Jasich, die XI. Julii Anno MDCI.

W. m. zawsze życzliwy przyjaciel

Hieremij Mohiła z łaski Bożej Wojewoda i Hospodar Ziemie Mołdawskiej etc.

ЄРЄМИЄ ВОЄВОДА

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Archivum Jana Zamoyskiego.)

Trad. Milostiveniei Sale, domnului Ioan Potocki de Potok, general al Podoliei, staroste de Kamieniec, Latyczew, etc. notar de război al Coroanei, domnului și prietenului nostru milostiv.

Domnul meu, staroste de Kamieniec.

Recomand zelos slujbele mele milei Milostiveniei Tale, domnului și prietenului meu, etc. Dădusem deja știre Milostiveniei Tale despre înfrângerea voevodului Munteniei, cu rugămintea, ca Milostivenia Ta, domnul și prietenul meu să binevoiască a mă scăpa de primejdie cu sfat și ajutor grabnic. În această împrejurare scriu și acuma și trimet la Milostivenia Ta pe domnul și prietenul meu, nobilul domn Vasile Czolhowski cu rugămintea grabnică, ca Milostivenia Ta, domnul meu milostiv, să binevoiască a-i da o știre urgentă, căci au sosit deja Tătarii în ajutorul voevodului din Muntenia; ei se află la Tecuci și multă vreme nu vreau și nu pot aștepta. Și pașa care stă cu oaste la Rușciuc, m'a înștiințat, că sunt și ei gătiți și să trimetem fără răgaz pe fratele nostru, voevodul Munteniei ori să ne mișcăm singuri, îmi scria, căci Muntenii au trimes deja la dânsul, cerând un nou Domn. Pentru aceea rugăm iarăși pe Milostivenia Ta, domnul nostru milostiv, pentru un răspuns și sfat grabnic, căci n'aș vroi să fac nimica în această împrejurare fără sfatul și cunoștința Milostiveniei Tale; deoarece însă lucrul nu se mai poate tărăgăni, trebue să pornesc și eu fără zăbavă, căci oștile tătare și turcești nu vor aștepta în niciun caz. Recomand iarăși slujbele mele milei Milostiveniei Tale, a domnului meu milostiv.

Dat în Iași, în ziua de 11 Iulie 1601.

Al Milostiveniei Tale prieten întotdeauna doritor,

Ieremia Mohila din mila lui Dumnezeu voevod și hospodar al țării Moldovei, etc.

374.

Košice, 13 Iulie 1601.

Antonio Costantini către Duca di Mantova.

La dorința arhiducelui Matei, oștile lui Basta s'au unit cu cele ale lui Mihai-Vodă pe câmpul dela Moftin, lângă Sătmar. Pregătirile ambelor părți. Spionul trimis de Báthory, un preot

unitar (Arian) în tabăra lui Basta spre a îndupleca pe haiduci să treacă de partea sa, executat.

Ho dato ragguaglio a V. A. di ciò che mi è parso degno di notitia dopo che sono in Ungheria, et questa è la quarta lettera da me scrittale da quì, con la quale ella intenderà che dopo che il Valacco uscì in campagna con la gente che haveva messa insieme che erano circa 8000 huomini fra cavalli et fanti, et condottosi a Dobrizen suo posto, dovendo di lì a poco uscir, parimenti il Sig^{r} Giorgio Basta con l'altra sua gente al suo posto verso Sakmar, il Ser^{mo} Arciduca Matthias essendosi lasciato intender che questa divisione non li piaceva, et che più volentieri li havrebbe veduti riuniti con tutta la loro gente, finalmente si sono congiunti insieme, et si sono accampati in un luogo detto Majtin, una piccola giornata lontano da Sakmar, havendo il Sig^{r} Basta eletto un sito meraviglioso, circondato tutto da acque et da paludi, onde non è da temere che l'inimico possa sperar di fare alcuna improvvisa deliberatione per nuocergli, et quel che è particolare mira del Sig^{r} Basta si leva ogni occasione al Valacco di ordirgli adosso qualche tela d'inganno per vendicarsi, vedendosi in luogo ov'egli è piuttosto dominato che altrimenti.

Il principe Sigismondo udito che questo esercito è in campagna con pensiero d'inviarsi alla volta della Transilvania, egli da bravo ha prevenuto, essendosi mosso con tutto il suo essercito che è di 30 mila combattenti, et se ne venne con ogni diligenza ad un grosso castello chiamato Somlio, et poi, havendo passato i monti si è condotto alla pianura verso noi, dove si è alloggiato col suo essercito una sola lega et mezza lontano dagli alloggiamenti del Sig^{r} Basta, et si lascia intendere, che vuole in ogni modo far giornata, che forse le farà mal proprio. Il Sig^{r} Basta sta aspettando li 2000 Raiteri di Slesia che tuttavia vengono a questa volta, et sono già poco lontano, et parimente li 1500 Aiduchi del Colonel Rottal di Sendroe, et subito arrivata questa gente in campo, al sicuro non aspetterà d'esser provocato o spinto a far giornata. Egli ha fin'hora insieme col Valacco circa 16 mila huomini, che possono benissimo resistere contra li 30 mila del Transilvano, che sono malamente armati, et la maggior parte gente inespertissima agli avvisi, che habbiamo. Hora staremo a vedere il successo.

L'Ecc^{mo} Sig^{r} mio attende a mettere insieme le genti dell'insurrettione per uscire anch'egli in campagna, che sarà alli

22 di questo, a Dio piacendo, et anderà a mettersi là verso Tokai per esser comodo a dar soccorso al Sig^r Basta in occasione di bisogno, et insieme star lesto in difesa di questa provincia dalle correrie di Tartari et Turchi, che ogni giorno fanno grandissimi danni.

Quattro giorni sono il Sig^r Basta fece appiccare un prete Arriano, il quale era stato mandato per spia dal principe Sigismondo nel campo de nostri, et a portar lettere a i capitani degli Aiduchi dell'Ungaria, in forse per subornarli, chiamandoli, et invitandoli esso Sigismondo con grandissime promesse, et gli stessi capitani fecero veder le lettere al Sig^r Basta, onde l'ambasciata del prete hebbe quel fine per lui che meritava; etc.

Di Cassovia, li 13 di Luglio 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

375.

Praha, 14 Iulie 1601.

Don Guillermo de San Clemente către regele Filip III.

Solul polon venit cu cererea ca împăratul Rudolf să nu ajute pe Mihai-Vodă împotriva lui Ieremia-Vodă şi nici împotriva fratelui său Simion în Ţara-Românească. Mihai-Vodă gata să se unească cu Basta, care însă nu mai vrea să slujească în Ardeal.

Todavia esta qui el embaxador de Polonia que escrivi a V. Magestad mas al cabo de dos meses tubo audiencia. La sustancia de su embaxada es procurar que el Emperador no ayude a Miguel Wayuoda que fue de Walachia contra Hieremias Wayuoda de Moldauia que Polacos han puesto en la Moldauia, ni tampoco a otro Wayuoda hermano de este que han puesto en la Walachia; etc.

De Sigismundo Bathori no se sabe mas de que ha pedido pasaportes al Emperador para ymbiar aca sus comissarios y que tambien tiene platicas de Constantinopla y que es desseado de sus subditos. Savese tambien que Miguel Vayuoda de Walachia que el Emperador imbio contra el tiene golpe de gente y se ha de juntar con Jorge Basta que tambien la tiene mas este no quiere servir al Emperador mas de por todo este mes de Julio sino continuar en Flandes el servicio de V. Magestad; etc.

De Praga, 14. de Julio 1601.

(Archivo histórico general. Simancas. Estado. Alemania. Legajo 707 fol. 48.)

376.

Tabăra din Moftin, 17 Iulie 1601.

Mihai-Vodă către arhiducele Matia.

Unindu-şi tabăra cu a lui Basta, stă aci, la o milă de Sătmar, iar principele Sigismund Báthory la Giroi, la o jumătate milă de ei. Ştiri despre cele întâmplate în Ţara-Românească, de unde Simion, fratele mai mic al lui Ieremia-Vodă a fost gonit. Aşteaptă banii făgăduiţi la Viena, deoarece cei primiţi i-a dat pentru solda oştilor sale şi pentru armele cumpărate în Caşovia.

Serenissime Princeps Domine, ac domine mihi clementissime.

Fidelitatis ac fidelium servitiorum meorum in gratiam Serenitatis V^rae^ humilem subiectionem. Intellexisse haud dubito Serenitatem V^ram^ iam castra Domini Bastae cum meis coniuncta, et collatis invicem viribus mutuisque interventis consiliis et auxiliis, utraque ea huc ad Maythin, miliare a Zakmar distante locata esse. Quod Sigismundus Transylvanus animadvertens, obviam cum toto suo exercitu nobis processit, et castra sua ad pagum Girot vocatum, medio duntaxat a nobis miliari posuit, ubi per dies aliquot, ultro citroque excursiones et conflictiones particulares factae, tandem cum suo evidenti damno et incommodo recessit, et vicissim domum versus sese recepit. Nos nihil cunctaturi, ipsum sequemur et quosvis ambiguos fortunae, bellique casus experiemur. Regnum Transalpinae, conspirato communi voto surrexit, et wayuodam, Jeremiae fratrem minorem, ex eo eiecit, et sese Maiestatum Vestrarum fidelitatis imperio constanter subiecit et subiugavit. Restat ut Serenitas V^ra^ pecunia solummodo, quae nervus est belli, nos tempestive iuvet; eam enim, quam hactenus percepimus, partim in solutione militum stipendiariorum erogare, partim pro armis Cassoviae datis, acceptare et defalcare debuimus. Nos quidem Suam M^tem^ Caesaream, D. N. C. hoc nomine fatigare, vel quidpiam interea ipsi exarare noluimus, priusquam (facto cum hoste congressu, et regno feliciter pro Sua Maiestate obtento) optatum negotiorum nostrorum successum significare et laetiora ad eandem destinare possumus nuntia. Modo Serenitas V^ra^ pecunia succurrere dignetur, uti nobis, Viennae existens, nihil alias a Ser^te^ V^ra^ petierimus, quam paratae semper pecuniae praesentia. Militem enim copiosum et admodum animatum, et contra hostes adeo exacerbatum habemus, ut nullum pro tempore hoc exercitum (nisi divina subfuerit

poena) metuamus, qui quidem milites, si stipendii solutione neglecti fuerint, verendum, ne quid contrarii sentiant et a nobis deficiant. Deus conservet Ser^tem^ V^ram^ diutissime incolumem et feliciter Rempublicam gubernantem.

Datae ex Castris ad Maytin positis, 17. Julii. Anno 1601.

Eiusdem S(erenitatis) V(estrae)

Fidelis et humilis servus

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОДА

Adresa: Ser^mo^ Principi ac domino, domino Matthiae Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Comiti Tyrolis etc. Domino, domino mihi clementissimo. Cito-cito-cito-cito-citissime. Wien.

Pecetea mică anulară, în ceară roşie.

Pe dos: Descriptum pro Imperatore 28. Iulii 601.

(Nationalbibliothek. Wien. Autografen-Sammlung.)

377.

Tabăra din Moftin, 18 Iulie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Basta şi Mihai-Vodă stau aici, aşteptând prilejul să se bată cu oştile lui Sigismund Báthory. Din Ţara-Românească se aude că au gonit pe Simion-Vodă şi se aşteaptă Mihai-Vodă, boierii voind a depune iarăşi jurământ de credinţă împăratului.

Aus dem Feldläger bey Maytin von 18. Iulii Anno 1601.

Demnach sich Sigismundus Bathori mit seinem Kriegsvolk zue Ross und Fuess, meistentheils Landtvolk, an unsere Gränicz begeben, in Meinung mit den unseren ein Treffen zue thuen und in der Eyl sein Heil zue versuechen, so seindt Ihme aber die unsern jederzeit vorkommen und sich zue Maitin[1] gelägert, alda sich Herr Basta und Michael Weyda verschanzt, alda sie der Schlesischen Reiter mit Verlangen erwarten. Als dann seindt sie willens gedachten Bathori anzuegreifen. Es wirdet auch ferner aus gemeldtem Läger geschrieben, dass nachdem der Bathori vermerkt, dass die Schlesischen Reiter zue den unseren stossen sollen, hat er sich unversehenerweis mit seinem Volk aufgemacht und seinen Weg wieder über das Gebürg Meoses[2] genommen. Sobald aber gemeldte Reiter zue den unsern stossen, werden sie folgendts, mit dem ganzen hellen Haufen hinnach ziehen.

[1] Scris consecvent greşit: Martin. [2] Recte: Meszes.

Aus der Wallachei hat man gewisse Kundtschaft, das Landtvolk daselbsten habe den neuen Weyda, so unlängsten ins Landt kommen, wieder daraus gejagt und sich erklärt, sie wellen der Kayserlichen Mayestät von neuem schweren[1] und getreu sein, seindt auch des Michael Veyda mit Verlangen gewärtig.

Von des Sigismundus Bathori Volk springen täglich zue 50, ja zue 100 in unser Läger, darunder auch viel vom Adel. Dargegen ist ein Hungerischer Herr, Zoliomi[2] genannt mit 200 Hussären zum Sigismundo gefallen. Der Herr verleihe, dass es unsers Theils ein gueter Ausgang gewinne.

Sonsten erfolgt noch, dass der Bathory Istvan[3] neulicher Zeit dem Sigismundus 200 auserlösene Heyduggen zuegesandt.

(Nationalbibliotek. Wien. Codex 8974 fol. 547.)

378.

Tabăra din Moftin, 19 Iulie 1601.

Căpitanul Tomaso Cavriolo către amb. Piero Duodo.

Ştiri despre starea oştii lui Sigismund Báthory cu care făcându-se zilnic mici ciocniri, i s'au luat două steaguri moldovene cu o pierdere de peste 150 soldaţi de ai lor.

Con l'ultima mia delli 9 del corrente avvisai a V. S. Illma et della gionta, et della fortificazione, et come l'inimico si trovava cinque leghe da noi, qual non essendo informato nè dell'una, nè dell'altra operatione, alli 10 si avanzò due leghe vicino al nostro campo verso la parte dei forti, et poi avendo inteso il tutto, mutò opinione, et alli 11 si venne a mettere alle spalle nostre; et come scrissi a V. S. Illma sa che per quella parte non avevimo che dubitare, per esservi un grandissimo pantano, e non veniva ad essere con il suo campo più che doi miglia d'Italia lontano dal nostro, et con che fine lo facesse dall'esito non si può giudicare che per due rispetti: o per tirar a se alcuni di questi Ongari che sono con noi, o per fare ostentatione del suo esercito; etc.

Alli 11 essendosi l'inimico fermato in quel posto per tutti li 12, partì l'esercito et si ritirò quattro leghe lontano dal nostro campo, più dentro verso il loro paese, però di qua da

---

[1] Recte: schwören=a jura. [2] Stălcit astfel: Solumi.

[3] Este Ştefan Báthory de Ecsed.

monti, et adesso si trova ivi, dicendosi che aspetti soccorso da Turchi et Tartari; etc.

In questo punto viene portato[1] due stendardi de' Moldavi che i nostri hanno preso all'inimico[2] con morte di più di 150 di loro. Il che dovemo pigliar per buonissimo augurio.

Dal campo Cesareo destinato contro Transilvani giunto al villaggio di Maitin, li 19 Luglio 1601.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

379.

Wien, 20 Iulie 1601.

Arhiducele Matia către generalul Ferrante Gonzaga.

În privința banilor ce mai sunt de dat lui Mihai-Vodă a scris împăratului Rudolf, dar cere registrele de plată a soldei achitate până acum.

Euer Schreiben vom 5-ten und 11-ten dieses haben wir genädigist vernummen, und soviel des Weida Michaeln begehrten Geldtshilfen belangt bei der Kayserlichen Mayestät Anmahnung gethan die werden's an ferrern genädigisten zeitlichen Fürsehung und Verordnung nicht erwinden lassen; doch wellet under dessen wie der zwein Monatgebiernus die 100/m Taler dem Waida und seinem underhabunden gemusterten Kriegsvolk ausgetheilt worden von den Zahl- und Muster Officiern Verzeichnus und Register abfordern [und] uns oder Ihrer Kayserlichen Mayestät zueschicken.

Geben Wien, 20. Iulli. Anno 1601.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Fasc. 87 No. Juli 100.)

380.

Tabăra din Moftin, 21 Iulie 1601.

Specificarea soldei și a banilor distribuiți oastei.

Verzeichnus, wie die 80/m fl. R. so zu Herrn Basta und Herrn Zaggl's Disposition deputirt, angewendet und ausgeben.

---

[1] Recte: vengono portati.

[2] Unul dintre aceste steaguri moldovene fiindu-ne cunoscut dintr'o acvarelă contemporană, îl înfățișăm alăturat în reproducție necolorată.

LEGENDE DES
MULDAUISCHEN LANDTSKNECHTS-FÄHNLEINS :

† иѡнь еремиа могила воевода бжю
м[и]л[о]стю гос[пода]рь земли молд[ав]скои вл[ата]-зрѳ
м[ие]с[ец] ма[рт] (?)

Idest : Martii (?) 7109=1601

Erstlichen ist denen vier Compagnia Wallonen zue Ross, zween völlige Monatsoldt abgeben und bezahlt werden . . . . . 13.860 fl.

Auf die drey Fandl Wallonen zue Fuess ist auf zween Monatsoldt bezahlt worden . . . . . 15.830 „

Auf die Pogranischen Heyduggen ist auf zwey Monatsoldt bezahlt worden . . . . . 16.677 „ 30 kr.

Auf die Hussarn und Trabanten, so vom Herrn Basta und Herrn Zaggl geworben, ein Monatsoldt bezahlt . . . . . 5.273 „ 45 „

Auf Herrn Obristen Flanzen fünf Compagnien Niderländischen Reutern ein Monatsoldt. 9.662 „

Auf die Arthollery-Persohnen, so zu Feldt liegen 326 „

Auf Herrn Basta Intratenuten . . . . . 290 „

Auf die Hohen Ämbter, als Obristen, Wachtmeister, Quartiermeister, Wagenmeister, angesetzten Zeug, Leutenandt, Kriegsrichter und General-Profossen . . . . . 340 „

Herrn Mihal Woywoden, auf Befelch Herrn Basta, doch künftig au seinem Deputat wieder abzuziehen, vorgeliehen . . . . . 12.000 „

Der Überrest, als nämblich 5.741 fl. ist dem dort anwesenden Kriegs-Zahlmeisterischen Diener angehändigt worden, damit Er wann genötige Ausgaben zu Befürderung der Sibenbürgerischen Impresa vorfüllen, Er dieselben auf Herrn Basta Befelch und Disposition nach und nach zu verwenden habe . . . . . Idest 5.741 „

Summa . . . 80.000 fl. 15 kr.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Fasc. 86 No. 9.)

Notă. Alăturat se află listele de soldă ale fiecărei companii trecute în specificaţiunea aceasta sumară, făcute de căpitanul Erich Lassota, care observă că a dat la ordinul lui Basta suma de 12.000 fiorini lui Mihai-Vodă, temându-se de răsvrătirile ce s'ar naşte în oastea sa la vestea că e lipsit de bani.

381.

Roma, 21 Iulie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Neînţelegerea dintre Basta şi Mihai-Vodă pentrucă oastea acestuia era mai mare.

Di Roma, li 21 di Luglio 1601.

Di Vienna del primo stante scrivono, che tenevano di Transilvania che Giorgio Basti si trovava col suo Campo lontano d'Alba Giulia sette leghe, non verificandosi che si fusse unito col Vallacco, col quale sendosi congiunti li Siculi, esso Vallacco havea così grosso essercito, che insospettiva detto Basti et il General Gonzaga; quali perciò dovendo unirsi insieme, havevano fatto intendere a detto Vallacco, che si dovesse inviare buona parte delle sue genti, et che esso Vallacco non haveva voluto acconsentire: di che subito ne diedero aviso all'Imperadore; avisando Sua Maestà che sarebbe bene che detto Vallacco andasse nell'Ungaria superiore, poichè le loro forze erano bastanti con il favore che hanno nella Transilvania, di ridurre quella provincia alla devotione di Sua M. Cesarea, et massime che hora il principe Bathori si trovava con poche forze.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 88.)

382.

Iaşi, 22 Iulie 1601.

Ieremia-Vodă către starostele Ioan Potocki.

Mulţumindu-i pentru ajutorul făgăduit, roagă să se sfătuiască pentru amănuntele acestui ajutor cu oamenii săi, pe cari îi trimite în solie.

Miłościwy Panie Starosto kamieniecki.

Przyjacielskie życzliwe służby nasze, zalecamy pilnie w łaskę Waszej miłości, naszego Miłościwego pana i przyjaciela etc.

To co nam pan Górecki od Waszej miłości, naszego Miłościwego pana i przyjaciele przyniósł, zrozumieliśmy dobrze; pilnie dziękujemy Waszej miłości, naszemu Miłościwemu panu za tę chęć, którą nam Wasza miłość ofiarować raczysz, nic w tym niewątpiąc, iż Wasza miłość jako nam, tak i panu wojewodzie Multańskiemu, w tym przypadku przyjacielem się pokazać być niezaniechasz, i prędką pomoc w tej potrzebie dać będziesz raczył. O co pilnie Waszą miłość, naszego Miłościwego pana i przyjaciela prosimy. W której sprawie wysyłamy tam zaraz do Waszej miłości pana Broniowskiego rotmistrza naszego, z panem Weweryczą Dwornikiem, przez których, i respons dostateczny na wszytko, i to co nalizeć będzie do tej sprawy onym zliciwszy, Waszej miłości oznajmimy.

Zalecamy przytym powtóre służby nasze życzliwe, w łaskę Waszej miłości, naszego Miłościwego pana i przyjaciela.

Datum w Jasich, die XXII. Julii. Anno Domini M.DC.I.

Waszej miłości cale życzliwy przyjaciel służyć gotów

Hieremij Mohiła z łaski Bożej wojewoda i Hospodar Ziemie Mołdawskiej etc.

ЄРЄМИЄ ВОЄВОДА

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Arch. Jana Zamoyskiego.)

Trad. Milostive Domnule staroste de Kamieniec.

Recomandăm slujbele noastre prietenești și supuse milei Milostiveniei Tale, a domnului și prietenului nostru milostiv, etc. Știrea care ne-a adus-o domnul Górecki dela Milostivenia Ta, domnul și prietenul nostru milostiv, am înțeles-o bine. Mulțumim mult Milostiveniei Tale, domnului nostru milostiv, pentru ajutorul, pe care Milostivenia Ta a binevoit să ni-l dea și nu ne îndoim, că Milostivenia Ta, ca prieten al nostru, cum și al voevodului din Muntenia, se va arăta cu prietenie în această afacere și va binevoi să ne dea ajutor grabnic. Pentru aceea rugăm grabnic pe Milostivenia Ta, domnul și prietenul nostru. In această afacere trimetem îndată la Milostivenia Ta pe domnul Broniowski, rotmistrul nostru cu domnul Vornic Veveriță, cărora le-am încredințat un răspuns îndestulător la tot ce se ține de acest lucru și cari îl va împărtăși Milostiveniei Tale. Recomandăm din nou slujbele noastre supuse milei Milostiveniei Tale, domnului și prietenului nostru milostiv.

Dat în Iași, în ziua de 22 Iulie 1601.

Al Milostivirei Tale iubitor prieten gata să slujească

Ieremia Mohila din mila lui Dumnezeu voevod și hospodar al țării Moldovei.

383.

Košice, 23 Iulie 1601.

Antonio Costantini către cancelarul ducelui de Mantova.

Principele Sigismund Báthory s'a apropiat la o milă de tabăra lui Basta, cu gândul de a-l bate, dar după cinci zile s'a retras. In acest timp cât oștile au stat față în față, erau zilnic ciocniri între ele, iar Mihai-Vodă trimițând 200 haiduci împotriva cavaleriei ardelene, aceasta a fost respinsă, pierzând patru steaguri și între prizonieri un ungur nemeș, care a doua zi a fost executat de către Basta. Cauza retragerii lui Báthory.

Scrissi a S. A. pochi giorni sono ciò che era avvenuto dopo che il Sig^{r} Giorgio Basta et il Valacco si erano posti in campagna con le loro genti; hora per filo continuato dirò a V. S. quel poco che sin quì habbiamo havuto di nuovo.

Dopo che il principe Sigismondo se ne venne di Transilvania con tutto il suo essercito, et si alloggiò vicino al campo Cesareo ad una sola lega in faccia del nostro essercito, et fatte fare al Sig^r Basta le ambasciate che io scrissi, et non riportandone la risposta che desiderava, postosi un giorno in battaglia, presentò la giornata al Sig^r Basta il quale per non havere tutte le genti insieme, essendo di gran lunga inferiore, non volle moversi, standosene nel suo posto sicurissimo, essendo della qualità scritta; hora vedendo Sigismondo di non poter fare alcuna cosa, dopo essersi trattenuto sino a cinque giorni in quella maniera, cominciò a ritirarsi verso Transilvania, per la medesima via che egli era venuto, et già habbiamo avviso che sia fin di là da Somlio alcune leghe indentro in Transilvania. Mentre egli è stato fermo nella vicinanza al Sig^r Basta, ogni giorno si sono fatte correrie dall'una et dall'altra parte, et qualche scaramuccia, et sempre li Transilvani sono ritornati con la testa rotta. Ultimamente havendo il Valacco mandato fino a duecento Aiduchi della gente migliore contra una gran truppa di cavallaria del Transilvano, che veniva per fare una bella bravata, li Aiduchi li ruppe et li tolse quattro stendardi, ne ammazzorno molti et alcuni fatti prigioni, fra i quali un nobile Unghero rebelle di Sua Maestà, al quale il Sig^r Basta il giorno seguente fece tagliare la testa nel luogo più frequentato del campo, innanzi alle bandiere, et fece ancora morire tutti gli altri prigioni. La causa della ritirata del principe Sigismondo è stata quella che veramente si è veduta riuscire in effetto, che cominciando a tumultuare una parte del suo essercito, et forse la maggiore, perchè ciò non fosse noto a i nostri, egli con diligenza si ritirò et appena arrivato dietro a i suoi confini s'intese che l'essercito cominciava a sbandarsegli a grosse truppe di quelle genti collettitie; le quali hanno più bisogno di andare adoperare il ferro nel tagliare le biade, che in combattere. Alcuni altri hanno immaginato, che vedendo Sigismondo che non gli arrivava il soccorso dei Turchi promessogli, che si sarebbe congiunto seco subito che egli fusse entrato in questa provincia, et intendendo che l'essercito del Sig^r Basta si andava ingrossando, pensò che meglio fosse il ritirarsi et aspettare il soccorso in luogo più sicuro, il qual soccorso intendiamo per cosa certissima, ha cominciato a marchiare da Zolnok verso Giula, ma non in quella quantità che si diceva, non essendo se non circa 5000 homini fra Turchi et Tartari. Al Sig^r Basta non mancha che la cavallaria di Slesia, la quale arrivata che sia al campo,

egli senz'alcun indugio si moverà alla volta di Transilvania, et non potrà tardar molto ad havere insieme la detta cavallaria, perchè è già passata di qua et avant' hieri fu quì a desinare con S. E. il Duca di Tessen et il luogotenente colonello Rottvitz che conducono questa cavallaria; sì che presto con l'aiuto di Dio sentiremo di bello; etc.

Di Cassovia, li 23 di Luglio 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

384.

Bratislava, 24 Iulie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ştiri despre unirea lui Mihai-Vodă cu Basta la Sătmar. Atitudinea pacinică a lui Sigismund Báthory faţă de Basta, cerând mijlocirea sa la împărat pentru o pace şi chiar încetarea acţiunii vrăjmaşe dintre ei.

Aus Pressburg von 24. Iulii Anno 1601.

Verschienen Freytag ist ein Currier aus Ober Hungern hie durchpassiert. Der bringt Schreiben und vermeldt, dass Herr Georg Basta und Michael Weyda bey Sackhmar zuesammen gestossen, auch Sigismund Bathori mit einer grossen Macht von Landtvolk und Türggen uf 2 Meil Wegs nahent jenseits Sackhmar zue ihnen gerückt, also dass zue besorgen, täglich ein Schlacht zwischen beiden theilen firgehn mechte, auch vielleicht schon beschehen wäre, da die 2000 Schlesische Pferdt, deren sie noch inner 3 Tagen verwarten, zue ihnen gestossen wären; gleichwolen gedachtem Bathori etliche Ungerische Herren, sonderlich der zue Sekelhid (so ein firnehmer Pass) mit 200 Pferden vom Kayser ab- und zue Ihme gefallen. Also will gleichfalls der Bathori, so sich umb Caschau befindet, sich mehr auf seines Vettern, als Ihrer Mayestät Seiten erzeigen, wie Er dann sein Gebühr-Volk zum Oberhungerischen Kriegswesen bis dato zue schicken aufgehoben habe.[1]

Sigismundo Bathori hat Gesandte beim Herrn Basta gehabt, Ihne zue bitten die Schlacht zue verhüeten, damit die Christen nicht an einander wachsen, Er welle sehen, dass die Sachen zue Ihrer Mayestät Gefallen verglichen werden. Herr Basta

[1] Se înţelege cunoscutul Ştefan Báthory de Ecsed.

aber hat sich auf Ihre Mayestät referiert, dahero der Bathori willens bey deroselben durch Gesandte umb einen Friedstandt auf etliche Wochen anzuhalten. Bei gemeldtem Bathori befindet sich auch der Haubtmann Ribisch, wellicher vor diesem den Sibenbürgern etliche Festungen übergeben, als Obrister Zeugmeister, darin er sich ganz eiferig erzeige. Hier zwischen thuen sich beede Theil stark verschanzen, gleichwol setzen sie einander mit Streifen und Scharmützeln heftig zue, darinn aber bis dato die unseren allezeit das Feldt erhalten.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 536.)

385.

Wilno, 27 Iulie 1601.

Regele Sigismund III către locuitorii de pe graniţele Ungariei.

Mihai-Vodă ameninţând să intre în Polonia, se ordonă ca publicându-se acest manifest, toţi să fie gata pentru apărarea patriei şi scăparea ei de vrăjmaş.

Zygmunt III z łaski Bożej Król polski etc.

Wszem wobec, któregokolwiek stanu, zawołania i dostojności, ludziom w państwach naszych, a osobliwie w ziemiach i województwach pobliższych granic węgierskich. Uprzejmościom i Wiernościom nam miłym łaskę naszę królewską. Uprzejmie i wiernie nam mili. Niewątpiemy, że wiele z Uprzejmości i Wierności Waszych wiedzieć może o zamysłach Michałowych, który nam i Państwom naszem nie jest przyjacielem, że i ludzie do siebie kupi i w Węgrzech koło granic naszych się wiesza. Trzeba obawiać się stąd niebezpieczeństwa i przeczuwać wczas onim, aby więc abo szkody jakiej w Państwach nie uczynił, albo czego takiego coby z niebezpieczeństwem beło, krajów tamecznych, niebrał przed się. Do czego aby nie przyszło, a nieprzyjaciel ten w przedsięwzięciu swym wstręt miał, pilnie tem listem naszem napominamy i rozkazujemy wszem Uprzejmościom i Wiernościom Waszym, abyście takowe niebezpieczeństwa przed oczyma mając, wczas poczuwając się gotowi i ostrożni beli. Iż jeśliby gdzie nieprzyjaciel ten z wojskiem się pokazał, i przechodzić z nim bądź to Podgórzem, bądź też Pokuciem do Wołoch, albo gdzieindziej zamyślał, onemu odpór wszelaki dawali i niezaniechali, jako ludziom rycerskiem należy, z chęci swej ratować w takim niebezpieczeństwie ojczyzny. Miedopuszczając się zostawać doma, ale zbiegać się przeciw gwałtowi takiemu, a o ratowanie ojczyzny starać.

Co aby nikomu tajno nie beło, chcemy aby starostowie i ich podstarościowie także i urzędnicy wszelakie dali te uniwersały nasze obwołać, i do wiadomości ludziom przywieść. Pewni jesteśmy, że każdy miłujący dobre ojczyzny poczuje się w powinności swej, i nie zaniecha w takowym przypadku pokazać, że ka[żdy] dobremu i swemu i Ojczyzny swej chęci wszelakie, w ratowaniu jej.

Dan z Wilna, dnia XXVII Lipca roku pańskiego MDCI. Panowania królestw naszych Polskiego XIII-go, Sweckiego VIII-go.

Sigismundus Rex

(Archiwum Aktów Grodzkie. Kraków. Rel. Castr. Sand. tom. 109 f. 530.)

Trad. Sigismund III din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei etc.

Tuturor împreună, oricărui cin, stat şi demnitate, locuitorilor ţărilor noastre şi mai cu seamă în ţinuturile şi voevodatele din apropierea graniţei ungureşti. Prietenilor şi Cinstiţilor noştri plecăciunea noastră crăiască. Nu ne îndoim că mulţi dintre Prietenii şi Cinstitele voastre feţe cunoaşteţi planurile lui Mihai, care nu este prietenul nostru şi al ţărilor noastre şi adună oameni şi stă în Ungaria la graniţa noastră. Din partea lui e de temut o primejdie şi de prevăzut, căci va putea face stricăciuni în ţinuturile acelea ori va întreprinde ceva ce ar aduce primejdie acelor ţinuturi.

Pentru ca treaba să nu ajungă până acolo şi vrăjmaşul să aibă o piedică în întreprinderea sa, vă facem atent fără zăbavă prin această scrisoare şi vă poruncim vouă tuturor Prietenilor şi Cinstiţilor noştri, ca având această primejdie înaintea ochilor, să fiţi de cu vreme gata şi cu băgare de seamă. Şi dacă acest vrăjmaş se va arăta undeva cu oaste, ca pe supt munţi ori prin Pocuţia, să intre în Moldova sau în vreun alt loc, să vă opuneţi lui şi să nu omiteţi nimica, precum se cuvine oamenilor cavaleri din propria lor v[oi]nţă, a scăpa patria în astfel de primejdie şi să nu rămâneţi acasă, dar să vă apăraţi împotriva unei violenţe şi să vă trudiţi pentru scăparea patriei. Dar pentru ca să fie tuturor cunoscut, vroim ca staroştii şi substaroştii, ca şi slujbaşii de orice fel să facă cunoscută această circulară tuturor oamenilor. Suntem siguri că fiecare om cu iubire de patrie îşi va simţi datoria şi nu va omite în acest caz nimeni să arate voinţa sa pentru binele său propriu şi scăparea patriei.

Dat în Vilna, în 27 Iulie a anului Domnului 1601, al guvernului nostru în Polonia al 14-lea şi în Svecia al 8-lea.

386.

Košice, 28 Iulie 1601.

Erich Lassota Mustermeister către împăratul Rudolf II.

Făcând cercetarea oştilor, a găsit pe Mihai-Vodă foarte amărît din pricina lipsei de bani şi recomandă achitarea soldei oştii sale

pe cele două luni scadente, ca nu cumva să se nască vreo răsvrătire, de care se teme chiar şi Mihai-Vodă.

Euerer Römisch Kayserlichen Mayestät genädigisten Befelch vom 16-den nächstverschienen Monats Junii ... habe ich den 30. desselben ... gehorsambist empfangen ... und erst den 19. dits ins Lager gelangt und die Musterung angestellt; etc.

Dem Weywoda betreffend, ist derselbe sehr bekümmert, dass die Geldtverordnung auf den dritten und vierten Monat so lang aussen bleibt; besorgt sich eines grossen Aufstandts under seinem Kriegsvolk, darauf auch eine gefährliche Zertrennung des ganzen Läger erfolgen möchte, dardurch dem nicht allein die ganz Impresa verhindert und zurückgestellt, sondern auch den Siebenbürgern Ursach geben würde etwas feindthätiges gegen Euer Kayserlichen Mayestät Landten fürzunehmen, auf welches (wie sich die Sachen ansehen lassen) vielleicht viel alhier im Landt warten, so aber sich aniczo, bis sie sehen, was dieses Wesen für einen Ausschlag gewinnet, nicht rühren dörfen. Werden also Euer Römisch Kayserlichen Mayestät vielen gefährlichen Inconvenientien bevor zukommen, ohn mein Massgeben allergenädigist dahin zu gedenken haben, dass nicht allein Ihm Weywoda mit Erlegung der zweyer Monatsoldt, als nämblich auf den Julium und Augustum, sondern auch den Ordinari Gränicz Kriegsvolk iczo gegen angehenden Feldtzug mit Bezahlung etzlicher Monatsoldt ehist möcht geholfen werden, denn wegen des einzlichen und schlechten Beisprungs und Verordnung der Bezahlung fast männiglich schwierig und ungeduldig, insonderheit aber das Waradeinerische Kriegsvolk beider Nationen; etc.

Datum Caschaw, den 28. Julii. Anno 1601.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 86 No. Aug. 9.)

387.

Tabăra din Moftin, 30 Iulie 1601.

Vincenzo Zucconi către Conte Lelio Arrivabene la Praga.

Mihai-Vodă cerând dela Basta convocarea Consiliului de război, a declarat că nu se mişcă până ce nu vin oştile germane. Acestea sosind, pleacă, aşezându-se în faţa taberei lui Rottal. Marşul general a fost fixat pe ziua de 1 August, la mijloc cu oastea lui Mihai-Vodă. Adaos despre biruinţa obţinută.

Scrissi ultimamente a V. S. Illma come Martedì che fu il 24, dovevamo far vela con l'essercito per andar a trovar Sigismondo, perchè tale era l'ordine, et si prefissò che la mattina di esso dì m'inviai io lontano una lega con due compagnie di cavalli a far li quartieri; ma mentre che a ciò ero intento al loco determinato, vennero alcuni cavalli in nome del Sig^r Basta, ch'io me ne ritornassi con tutta la gente che havevo meco. Tornato, trovai che oltre ogni discorso della sera precedente nell'haver già passata un'acqua, il Valacco domandò al Sig^r Giorgio, che radunasse il Consiglio, et in esso egli si dichiarò di non volere andare innanzi sin che non fossero arrivate le genti di Slesia, et quelle del Rottal; et questo per non fidarsi dalla natione ungara, potentissima in questo esercito; il che sentendo il Sig^r Basta, per non causar qualche disordine, alloggiò ivi il campo.

Venerdì passato arrivorno quelli del Rottal, et hoggi sono arrivati quelli di Slesia, il che è stato di grandissimo coraggio a' fedeli di Sua Maestà, et timore a gli Ongari.

Consolati dall'arrivo di queste genti, hoggi ha principiato a marchiare il Valacco, qual si è posto di là dell'alloggiamento del Rottal, ch'era innanti noi tutti, et il Basta con la gente, che tiene presso di sè, marchierà domattina, et alloggiarà avanti il Valacco, et questo per facilitare il marchiare per il primo d'Agosto tutti insieme, stando che il Basta marchierà di vanguardia, il Valacco di battaglia, et il Rottal di retroguardia, et tale ordine non si muterà mai.

Hieri vennero 45 huomini del campo nemico a rendersi, i quali confrontano con i loro detti con alcuni che restorno vivi et prigioni in una scaramuccia, cioè, che'l nemico non si trova più che 10 in 15 milla huomini, et che'l soccorso havuto sin' hora de Turchi et Tartari, ancorchè avessero inteso che era grossissimo, non arriva a mille huomini; ma sia quanto si voglia li siano, et Venerdì sera, se l'inimico non si leva, saremo a vista sua, sì che speriamo, che per tutto Domenica sia espedito questo negotio, cioè alli 4 di Agosto.

Dolme de non poter satisfare compiutamente a V. S. Illma di certe partite che passano per questi avvisi, perchè anco queste poche righe sono scritte per la posta, che la mi creda che bene spesso non ho tempo de mangiare; etc.

Da Maiten, il 30 di Luglio 1601.

P. S. Chiusa questa il Sig^r Carlo Lictistein ha mandato a nome di Sua Maestà a dar conto a tutti gli ambasciatori di questa

vittoria, et a me ancora ha mandato; alle 3 seguì 80 stendardi, 42 [pezzi di artiglieria] guadagnati. Sigismondo è fuggito, ma lo seguivano subito; il Basta è ito sotto Claudiopoli dove egli ricevè l'affronto, et quella sarà la sua giusta vendetta contro gl'infedeli di Sua Maestà. Hebbe nel principio della battaglia una buona moschettata nel petto, ma era contrarmato. Sigismondo non volea combattere, ma fuggire o retirarsi.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Busta 480 e l'originale, senza il P.S. in busta 533.)

388.

Praha, 30 Iulie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Solul polon a primit răspunsul că Moldova aparţine Ungariei.

Diedero questi all'ambasciator Polacco risposta ad un' altra instanza che fece prima del suo partire, che la Valacchia la pretendevano per loro, come cosa unita alla Corona d'Ongaria, il che potrebbe anco causare un giorno delli movimenti importanti da quella parte.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

389.

Tabăra din Gurăslău, 4 August 1601.

Mihai-Vodă către arhiducele Matia.

Despre victoria obţinută ieri împreună cu Basta asupra oştii principelui Sigismund Báthory, cu un mare număr de tunuri şi steaguri luate dela el. Zoreşte trimiterea banilor şi a ordinului ca să poată primi tunurile rămase în Ardeal. Ştiri despre izgonirea lui Simion-Vodă din Ţara-Românească.

Serenissime Princeps Domine, domine mihi benignissime.

Fidelium servitiorum meorum in gratiam Serenitatis[1] V^rae humilem subiectionem. Iuxta commissionem Ser^tis V^rae circa rem Transylvanicam mihi clementer demandatam, ea qua debui fidelitate et animi dexteritate processi, et coniuncta cum domino Basta opera, eosdem Transylvanos ingenti militum suorum Tartaris et Turcis mixtorum copia fulcitos, auspice Deo die 3. praesentis huius aggressi, eosdem fortiter profligamus, tormenta omnia

[1] Scris din greşeală: Maiestatis.

ipsis ademimus, quorum et vexilla[1] pro victoriae reportatione No. 62 hisce Ser^{ti} V^{rae} humiliter transmisimus,[2] insigni demum praeda potiti sumus. Quod ad Sigismundum Transylvanum attinet, quo cum non aliter, quam cum consanguineo suo brevi actum iri existimo.[3] V^{ra} Serenitas fidem omnibus mihi malevolis et interemptionem meam cupientibus ne adhibeat, etiam atque etiam humiliter supplico. Experietur Serenitas V^{ra} me non solum fidelem, sed et utilissimum regni servitorem. Supplico praeterea, ut Serenitas V^{ra} de pecunia ad belli usus summo necessaria, mature providere, eamque actutum nobis transmitti mandare dignetur. Hactenus enim praeter duorum mensium stipendium militibus, quorum maiorem, quam Serenitas V^{ra} mihi demandavit conduxi numerum, solvere haud potui, miles autem solutionem suam in dies repetit, qua neglecta, verendum, ne aliquid moliatur, atque temporum necessitatis ex castris elabatur. Dubium enim non est, quin recuperato regno, maioribus sumptibus et solutionibus opus sit. Praeterea etiam supplico humillime, ut tormenta bellica, quae Transylvaniae habentur, per benignum Ser^{tis} V^{rae} mandatum ad eos, quorum interest edendum, mihi benigne dari et assignari iubere dignetur, quibus cum et alias rem Maiestatum Vestrarum promovere et regno earundem inservire volo. Literas nonnullas ipsius Sigismundi de obsidione civitatis Cassoviensis et partium illarum ob depopulatione ad Turcas scriptas et per meos interceptas Ser^{ti} V^{rae} hisce transmiseram diebus, quae an redditae sint, nec ne, ignoro. Latere praeterea nolui Ser^{ti} V^{rae} Simonem Vaivodam regni Transalpinae, Jeremiae fratrem minorem, e regno suo conspirato communi voto eiectum esse,[4] regnumque illud pro Maiestatibus Vestris conservari, tormenta omnina bellica in eo existentia ab eis ablata esse, atque Polonos eius regni vicinos, ipsis adhaesisse. Quod reliquum est, me clementiae et benignitati V^{rae} Ser^{tis} humiliter commendo atque eandem diutissime salvam et incolumem valere ex animo cupio.

Datum ex castris ad Gorozlon positis, die 4. Augusti. Anno 1601.

Serenitatis V^{rae}

Fidelis ac humilis servitor

ІѠ МИХАИЛ ВОЕВОД

[1] Scris greşit: et quorum vexilla.

[2] Numărul steagurilor luate era mai mare, dar acestea se vede că erau steagurile luate de oştile lui Mihai-Vodă.

[3] Aluzie la peirea cardinalului Andrei Báthory.

[4] În exemplarul celălalt al scrisorii: 24. diebus veteris calendarii elapsi mensis proximi, adică ziua de 1 Iulie 1601 stil nou.

Adresa: Ser^mo Principi ac domino, domino Matthiae Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Comiti Tyrolis etc. Domino et domino mihi clementissimo.

Pecetea mică anulară, în ceară roșie.

(Nationalbibliothek. Wien. Autografen-Sammlung.)

Notă. Scrisoarea lui Mihai-Vodă către împăratul Rudolf, făcută odată cu aceasta, aproape verbal, publicată în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. V p. 98-99 și cu mici greșeli în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 265.

390.

Praha, 4 August 1601.

Don Guillermo de San Clemente către regele Filip III.

Unirea oastei lui Basta cu a lui Mihai-Vodă. Știri exagerate despre oastea lui Sigismund Báthory, cum și despre atitudinea Românilor față de Simion Movilă, ajutat de Leși.

Ebrain Baxa que era el General en Ungria a dos dias que llego aviso que era muerto y tambien ay aviso que Jorge Basta y Miguel Baiuoda de Walaquia se havian visto con Sigismundo Bathori que con trienta mil hombres entro en la Ungria superior sin que entre ellos aya seguido otra cosa de lo que V. Magestad vera por la copia de la carta de Jorge Basta que va con esta, ayer me dixo Carlos de Liechtenstain como havia tenido aviso de que los Walacos havian hechado al Bayuoda que los Polacos les havian puesto que es un hermano del Jeremias Baiuoda de Moldauia y havian jurado fidelidad al Emperador debaxo de la obidiencia de Miguel Baiuoda que es el que digo ques esta con Jorge Basta y a quien estos dias pasados rompio, dize mas que se yva deshaziendo la gente que tiene Sigismundo Bathori. Estas cosas de Transilvania han sido en todos tiempos tan varias como lo son agora porque la gente es desta calidad. Tambien ay avisos que entran Tartaros, aunque no avisan en que numero.

De Praga, a 4 de Agosto 1601.

(Archivo histórico general. Simancas. Estado. Alemania. Legajo 707 fol. 49.)

391.

Gurăslău, 4 August 1601.

Vincenzo Zucconi către Conte Lelio Arrivabene.

Știri despre biruința asupra lui Sigismund Báthory, ceeace va justifica acum pe Basta față de pismașii săi.

E' fatto il becco a l'ocha. Già saranno serrate le boche a' malevoli del Sig^r Basta, poichè lo mettevano al punto di recuperar Transilvania, quasi che fosse stata persa per sua causa, ma Dio benedetto è giusto. So che V. S. Illma havrà piena relatione di questa battaglia dal Sig^r Conte Tomaso, [1] però più inanti non passerò, riserbandomi l'osservar la promessa; etc.

Di Goroslo, il 4 d'Agosto 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

392.

Tabăra de lângă Zălău, 5 August 1601.

Mihai-Vodă către nunţiul Filippo Spinelli la Praga.

Dă veste despre biruinţa obţinută împreună cu Basta asupra lui Sigismund Báthory, a cărui oaste risipindu-se prin păduri, e urmărită de oastea împărătească. Voind a sluji şi mai departe cauza creştină, roagă să intervină pe lângă papa pentru ajutor. Boierii din Ţara-Românească gonind pe Simion-Vodă, s'au supus împăratului şi lui Mihai-Vodă.

Copia litterarum Michaelis Vaivodae Vallachiae Archiepiscopo Spinello.

Ill^me ac Rev^me Domine Amice observandissime. Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Quod hactenus ad Ill^mam et Rev^mam Dominationem V^ram nullas dederim litteras, ne miretur; exspectavi enim illud tempus exoptatissimum, in quo litteras maioris momenti et ponderis ad Ill^mam et Rev^mam Dominationem V^ram exarare possim. Hesterna itaque die, auxiliante Deo, industria domini Bastae et mea constantiaque militum, numerosum exercitum Sigismundi Bathori profligavimus victoriamque consecuti sumus, tam strenue, ut potior pars illorum periuriorum Transilvanorum cum Turcis et Tartaris occubuerit. Reliqui vero, qui salutem in sylvis quaerere conabantur, ii adhuc in horas misere trucidantur.

Adest quoque spes, quod primo tempore primarii Transilvaniae proceres de abominanda illorum infidelitate iustissimas accepturi sint poenas. Cum autem ego cum Domino Basta pro viribus omnem moveamus lapidem, ut hac commoda occasione,

[1] Tomaso Cavrioli sergente maggiore generale, trimis de Basta în Curte spre a raporta împăratului despre bătălia dată ieri după amiazi între ora 5 şi 6.

Suae Caesareae ac Regiae M^ti Domino nostro clementissimo, ac toti Reipublicae Christianae industrie et fideliter servire possimus : propterea Ill^mam ac Rev^mam Dominationem V^ram etiam atque etiam rogatum volo, ut eo quo antea me prosequatur amore, insinuet et commendet me Sanctissimo et Summo Pontifici, ne desit nobis suo quoque auxilio. Quod iterum meis obsequiis de Illma ac Rev^ma Dominatione V^ra obnixe promereri studebo.

Haud praetereundum hic est, regnicolas Vallachiae ad requisitionem nostram, regnum Vallachiae eiecto, expulso Vaivoda, fratre Ieremiae Moldaviae Vaivoda, obtentis 25 machinis bellicis ad rationem Suae M^tis et meam intactum retineri. Si itaque Altissimus me in Transalpinam salvum reduxerit, de omnibus Ill^mam Rev^mam Dominationem V^ram certiorem reddere studebo. Deus conservet eandem diu salvam et felicem.

Datum in castris in limitibus Transilvaniae prope Zila positis, quinta die Augusti. Anno 1601.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese I. 651. Copie.)

Notă. Odată cu aceasta a trimes Mihai-Vodă un alt exemplar ambasadorului Spaniei din Praga, Don Guillermo de San Clemente, care se află în Archivo histórico general di Simancas. Estado Alemania. Legajo 707 fol. 60.

393.

Praha, 6 August 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Ştiri din tabăra lui Mihai-Vodă, din care o ceată de vreo 500 de oameni a surprins pe târgoveţii oraşului Lubló, luându-le tot, care lucru va jigni mult pe Leşi, deoarece acel oraş e zălogit Poloniei. Alungarea lui Simion-Vodă din Ţara-Românească.

Sono lettere del Valacco fino delli 17 del passato in Sua Maestà, per le quali le dà avviso.[1] Quello stesso fu anco scritto sotto il 12 dal Sig^r Basti, ma con questo di più che li Valacchi adunati assieme avessero scacciato il fratello di Gieremia che era vaivoda in quella provincia, con risolutione di voler nella persona di Michali riconoscere per supremo principe del paese la Maestà Sua.

Le genti che aspettavano, non esser ancora comparse fino a quel giorno, et che ogni dì veniva Sigismondo abandonato da

[1] Duplicatul scrisorii lui Mihai-Vodă către arhiducele Matia vezi mai sus sub No. 376.

qualch'uno delli suoi, in modo che a 50 e più alla volta passavano a questa parte. Intanto si è anco sparsa una voce che 500 soldati del soprascritto Michali sbandati dal resto, alcuni anco aggiungono *di suo consentimento* (così secondo la varietà delli affetti e delli interessi si preferisce la verità) si sieno spinti a Lubova, a tempo che vi si faceva una grandissima fiera, e che l'abbiano svaligiata con bottino di forse 400 cavalli e gran quantità di sete et altre merci preziose, per il valore, dicono, di forse un millione d'oro, et se l'avviso riuscirà vero, certa cosa è che sarà con molto affronto delli Polacchi, perchè se bene questa città appartiene alla Corona d'Ongaria, fu però anticamente impegnata con la Polonia, in modo che essendo stata occupata a tempo di Massimiliano II bisognò amò dopo che il Re Stefano Bathori la restituisse.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

394.

Košice, 7 August 1601.

Antonio Costantini către Duca di Mantova.

Amănunte autentice despre bătălia dela Gurăslău, luate din expunerea contelui Toma Cavrioli.

Hor hora capita quì il Sig^r^ Tomaso Cavrioli per le poste, mandato dal Sig^r^ Basta a dar nuova a Sua Maestà della vittoria havuta contra Sigismondo, et perchè non ho tempo di scrivere a lungo a V. A. come desidererei, per darle minuto conto del successo, non voglio almeno tralasciare di avvisarle subito questa vittoria havuta così felicemente, che con la morte di più di X mila homini dell'inimico è seguita la battaglia, et solo 150, io dico centocinquanta de nostri morti et alcuni pochi feriti. La fattione seguì alle 3 di questo in Venerdì dopo il desinare, cominciando alle 5 hore et durò fino alle sette et mezza. Sigismondo è fuggito con la cavalleria della sua guardia, et per ancora non si è inteso in quella confusione della giornata dov'egli fusse voltato a salvarsi colla fuga; seco è fuggito quel Ciachi Istvan, cagione d'ogni male. Li nostri han guadagnato 42 pezzi di bellissima artigliaria, fra grossa et piccola. Hanno havuti gran numero di stendardi bellissimi et insegne, de' quali il Sig^r^ Basta ne manda 22 a Sua Maestà.

Il luogo dove seguì la giornata si domanda Goroslo; etc.

Di Cassovia, li 7 di Agosto 1601.

Anexat: Scrisoarea generalului Ferrante Gonzaga, cu aceeaș dată și aproape aceleași cuvinte.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

395.

Iași, 8 August 1601.

Ieremia-Vodă către starostele Ioan Potocki.

Bătălia dela Gurăslău, pierdută de Sigismund Báthory prin trădarea Ungurilor. Principele Báthory fugind cu boierii săi, a ajuns la granițele Moldovei.

Miłościwy Panie Starosto kamieniecki.

Zalecamy pilnie przyjacielskie służby nasze w łaskę Waszej miłości, naszego Miłościwego pana etc. Oznajmujemy Waszej miłości, naszemu Miłościwemu panu i przyjacielowi iż Jego Mość pan wojewoda Siedmigrodzki Zygmunt Batory miał potrzebę z wojskiem niemieckim, w którym był Michał dnia 3 Augusta, i pogromion jest od wojska niemieckiego przez zdradę samych Węgrów. Sam pan Wojewoda Siedmigrodzki, uszeł przez góry tu do granic Wołoskich, przy którym co przedniejszy panowie zostali, i są z nim. Nowina ta niebarzo pocieszna iest, za którą Pan Bóg to wie, czego się potym spodziwać trzeba, Wasza miłość, nasz Miłościwy pan i przyjaciel jako baczny rozumieć łatwie możesz. Niebezpieczeństwo to rady prętkiej, i wczas zabieżenia rzeczom potrzebuje. Dalej co za wiadomość weźmiemy, oznajmić Waszej miłości nie zaniechamy. Zalecamy przytym powtóre przyjacielskie służby nasze w łaskę Waszej miłości, naszego Miłościwego pana i przyjaciela.

Datum w Jasich, die VIII. Augusti. Anno Domini M.DC.I.

Waszej miłości uprzejmie życzliwy przyjaciel

Hieremij Mohiła z łaski Bożej Wojewoda i Hospodar Ziemi Mołdawskich etc.

ЄРЄМИЄ ВОЄВОДА

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Archiwum Jana Zamoyskiego.)

Trad. Milostive Domnule staroste de Kamieniec.

Recomandăm zelos slujbele noastre prietenești milei Milostiveniei Tale, domnului nostru milostiv. Vă dăm de știre Milostiveniei Tale, domnului nostru milostiv, că milostivul domn voevod al Ardealului, Sigismund Báthory, a avut în 3 August o bătălie cu oastea nemțească, la care se afla Mihai, și a fost bătut de oastea nemțească prin trădarea Ungurilor. Domnul voevod al Ardealului însuși a fugit prin munți aci la hotarele Moldovei cu boierii săi mai de frunte, cari au rămas la dânsul. Această știre nu e prea îmbucurătoare și Dumnezeu știe ce va mai putea fi din ea. Milostivenia Ta, domnul și prietenul nostru milostiv, ca om cu prevedere, va înțelege ușor. Această primejdie

cere un sfat grabnic și un ajutor urgent. Nu vom omite să vă facem cunoscut Milostiveniei Tale și alte știri ce vom primi. Recomandăm iarăși slujbele noastre prietenești milei Milostiveniei Tale, domnului și prietenului nostru milostiv.

Dat în Iași, în ziua de 8 August 1601.

Al Milostivirei Tale iubitor prieten

Ieremia Mohila din mila lui Dumnezeu voievod și hospodar al țării Moldovei.

396.

Bratislava, 8 August 1601.

Ep. Ștefan Szuhay prefectul Camerei Ungare către Mihai-Vodă.

Referindu-se la sfaturile părintești ce i le-a dat în casa sa, cu prilejul trecerii sale la Curtea împărătească, îl sfătuește să se abțină pe viitor dela cruzimile ce se săvârșesc în numele său cu boierii țării, pentru cari lucruri a ajuns să fie numit în public „sugător de sânge" mai cu seamă sosind știre că a pus să se prinză doi inși din vestita familie Báthory, dintre cari unul, Ștefan Báthory, a scăpat prin mijlocirea generalului Basta, iar despre celălalt se aude că ar fi fost ucis de oamenii săi. Trebue să se încredințeze că e interesul său bine chibzuit ca să nu supere pe împăratul și boierii de frunte prin astfel de lucruri, ci dimpotrivă să caute să stea în legături bune cu boierii de seama unui Ștefan Báthory, care nu e rudă cu tiranul Sigismund Báthory, ci se trage dintr'o altă ramură a Bathoreștilor și e bun credincios al împăratului.

Ill^me^ Domine et fili observandissime. Salute et servitii mei commendatione praemissa.

Recenti memoria Dominationem V^ram^ Ill^mam^ tenere non ambigo, quas hic coram sermones inter nos, dum hinc discederet, in meis aedibus contulerimus, et qualiter ad servandam fidem et debitam oboedientiam erga Suam M^tem^ tum etiam ad colendum cum fidelibus eiusdem Suae Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis^ mutuum amorem, per me serio et paterne monita fuerit. [1] Alienum autem mihi accidit, quod hic spargatur de Dominatione V^ra^ Illma et quidem ex potioribus magnatibus et nobilibus Suae M^ti^ fidelibus, nonnullos per eandem graviter offensos esse, in quorum numero dicitur esse Spectabilis et Magnificus quoque Dominus

[1] Aceasta a fost în a doua săptămână a lunii Ianuarie 1601 când episcopul Szuhay dăduse lui Mihai-Vodă o comitivă de onoare dela Pozsony până la Viena; *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1139.

Stephanus Bathory, Baro ex vetustissima et de Sua Sacra Caesarea Regiaque Maiestate ac tota Inclyta domo Austriaca omnium iudicio benemerita familia, per cuius olim manus Sacrum Regni huius Diadema antecessores et progenitores modernae Augustissimae Imperatoriae Maiestatis D(omini) N(ostri) C(lementissimi) consecuti fuerunt oriundus, Iudex Curiae Suae M^tis Regiae in regno hoc et Consiliarius inter regni proceres primarius, cuius duos familiares, viros militares, per Dominationem V^ram Ill^mam hisce exactis diebus, nulla legitima causa data, captos fuisse, et alterum opera Mag^ci domini Basta eliberatum, alterum vero in hodiernum usque diem domum non rediisse, neuque scire, quo pervenerit, sed authemari homines eum necatum esse, ad me perlatum est. Quae res mirum in modum alienat mentes et animos hominum a V^ra Illma Dominatione, ita ut iam eandem, quod tamen non libenter scriberem, scribam tamen ut ei eiusque existimationi et honori consulam, palam sanguisugam profiteantur. [1]

Quare ego pro meo in V^ram Dominationem Ill^mam paterno amore, eandem diligenter hortor moneoque, ut sibi ab eiuscemodi actibus potentiariis temperare velit, neque odium regnicolarum et fidelium Suae M^tis sibi sponte conciliet, et eorum animos ab obsequio quoque Suae Maiestatis, quod et Sua Maiestas indiguisse ferret hoc pacto alienet, sed cum potioribus dominis Baronibus et Nobilibus eius Maiestatis fidelibus, et in dignitate positis, ac praecipuos honores et officia tenentibus, atque adeo cum ipso Spectabili ac Magnifico domino Stephano Bathory, qui non a tiranno illo Sigismundo suam originem trahit (propter quod illi fortassis infesta esse posset,) sed ex vetustissima gente Bathoreorum de Nirbathor, quae ante aliquot centenos annos viguit, oriundus est, et semper in fide et fidelitate Suae Maiestatis et Divum Hungariae Regum permansit, mutuam concordiam et amorem colat, ut hac ratione et regnicolarum favorem, et Suae Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis gratiam, alioquin sibi bene propensam, magis ac magis promereatur, et iram ac vindictam Divinam evitet, sed benedictionem potius consequatur, et ipsi quoque tanto libentius Dominationem V^ram Ill^mam in hac expeditione iuvent.

[1] Acest lucru a fost stabilit şi decretat chiar de Staturile şi Ordinele Ardealului încă în dieta lor din 21 Ianuarie 1601 ţinută în lipsa lui Mihai-Vodă; *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. IV p. 587. (Art. 29 al legilor aduse şi pronunţate, cuprinzând expresiunea de: *az vérszomjuhozó Mihály vajda* adică: Mihai-Vodă însetoşat de sânge.)

Cui de caetero omnem felicitatem, prosperam victoriam precor, ut cum parto de hostibus triumpho brevi in charissimam patriam suam felix et incolumis redire possit.

Posonii, 8. Augusti 1601.

Adresa: Illmo domino Michaeli Vayvodae Transalpinae, Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis exercitus Duci Generali et Consiliario etc. Domino filio observandissimo.

(Colecţiune particulară. Ungaria. Copie of.)

Notă. Importanţa acestei scrisori frumoase, dar severe o arată şi felul cum bătrânul episcop Szuhay, care cunoscuse pe Mihai-Vodă încă din 1598 la Târgovişte, numeşte pe Domnul Ţării-Româneşti f i u, poate chiar şi pentru ca să ia ceva din tăria cuvintelor cu cari îl mustră părinteşte în propriul său interes, uitat de dânsul de sigur supt influenţa acelor boieri ai săi, cari îl îndemnau mereu la cruzimi faţă de nemeşii unguri. Acest lucru ni-l dovedeşte şi scrisoarea lui Mihai (din 19 Iulie 1601) către „Secui despre felul în care îl pot ei îndatora şi prin uciderea nemeşilor dela ei" [1] ceeace corespunde în toate cu tonul scrisorii acesteia al episcopului cuminte, ale cărui mustrări însă poate că nici nu au mai ajuns la Mihai-Vodă, în drum spre sfârşitul său fatal, care l-a ajuns tocmai din mâna aceluia alături de care luptase.

[1] Scrisoare ungurească, foarte caracteristică şi în acelaş timp ultima a lui Mihai-Vodă, în *Hurmuzaki*: Documente vol. XII p. 1205—1206.

397.

Wien, 8 August 1601.

Arhiducele Matia către Camera Scepusiană.

Cere informaţii despre cele două sate făgăduite de împăratul Rudolf lui Iancu, fiul lui Bogdan-Vodă.

Sacra^mam Caesaream Regiamque M^tem... super petita per Iohannem Ianculam, Iohannis quondam Bogdan Waywodae Moldaviae filium, collatione duorum pagorum Dobraua et Honolis, in comitatu Zathmariensi existentium informationem clementer postulare, *aşteptăm părerea Camerei.*

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

398.

Wien, 8 August 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sigismund Báthory a fugit spre Cluj. Haiducii lui Mihai-Vodă fac mari prădăciuni în ţară. Mihai-Vodă şi Basta au ocupat

oraşul Cluj, fugărind de acolo oştile lui Sigismund Báthory. Muntenii au gonit pe Simion-Vodă.

Aus Wien von 8. Augusti Anno 1601.

Dieser Tagen ist ein Currier aus dem Ober Hungerischen Feldtlager alhero gelangt, der bericht, dass Sigismundus Bathori mit seinem Volk nach Clausenburg gewichen und dass Ihme die unseren stark nachziehen Ihne anzugreifen oder in Clausenburg zu belagern. Es haben auch des Michel Weyda Frey Heyduggen bereit etlich fürnehme Flecken in Sibenbürgen geblündert und abgebrannt, auch viel Sybenbürger umbgebracht, und etlich 100 Stück Viehs neben anderer guten Peuth darvon bekommen.

Herr Basta und Michel Weyda wölle durchaus keinen Sybenbürger gefangen nehmen, sondern lassen alle diejenigen, so sie bekommen, bevorab die vom Adel niederhauen, welches in Sybenbürgen ein sehr grossen Schrecken macht, dass sie darüber, wofern ihnen vom Türggen kein Hilf beschieht schier verzagen; wie dann noch täglich viel aus ihrem Lager zu den unseren fallen, dahero viele der Meinung, Sigismundus im Feldt nicht bestehen, noch der unseren erwarten werde. Verhoffen derowegen in Kurzen das Landt Sybenbürgen mit der Hilf des Allmächtigen wieder zu recuperieren.

Gleich jetzo 10, kommen Herrn Henckel eilende Post-Schreiben vom Michel Weyuoda mit Aviso, dass Er und Herr Basta sich an jetzo mit ihrem Höer zu Clausenburg in Sybenbürgen befind und solche Stadt mit Gewalt eingenommen, Sigismundus aber sich sambt seinem Volk mit grossem Spott und seinem Schaden aus dem Landt begeben. Wie [sie] sich aber trafen oder solches sonst abgangen, beschieht keine Meldung.

Die Wallachen haben sich einhöllig entschlossen den Symon Weyda, des Jeremia jüngeren Brueder aus dem Landt zu jagen, so dann beschehen, welche sich dann Kayserlicher Mayestät demüetigliche undergeben haben.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 558.)

399.

Košice, 11 August 1601.

Antonio Costantini către cancelarul Ducelui de Mantova.

Alte amănunte despre bătălia dela Gurăslău şi răscoala Românilor împotriva lui Simion-Vodă, aşteptând să le vină Mihai-Vodă.

Subito che Martedì mattina, li 7 de questo, arrivò quì il Conte Tomaso Caurioli mandato dal Sig[r] Basta a Sua M. Cesarea per darle la nuova della vittoria havuta contra il principe Sigismondo, ne diedi parte a Sua A. Ser[ma] et perchè qua havevamo inteso che già l'A. S. era passata nella Stiria, inviai la mia lettera a Vienna ad uno amico, acciochè la capitasse per quella volta. Immagino che V. S. essendo partita, S. A. debba essere restata costì coi soliti carichi, et però ho voluto dire anchora a lei brevemente il successo di questa vittoria, che fu alli 3 di questo, essendo arrivato il Sig[r] Basta la mattina di detto giorno ad un luogo detto Goroslo, presso Somlio, che è nei confini del resto, dove Sigismondo s'era alloggiato appena giunto in faccia dell'inimico, et l'uno essercito et l'altro forzatosi di tirarsi in certi posti eminenti, cominciorno a salutarsi di buoni tiri di cannoni. Il Sig[r] Basta vedendo che non v'era da perdere tempo, parendoli molto opportuno di combattere il Principe, fece un poco di consiglio col Valacco, et altri principali ufficiali dell'essercito, et fece risolutione in ogni modo di far giornata, onde ordinato l'essercito in battaglia, et disposte le cose a suo modo, alle 5 hore della sera a quest'uso, che all'Italiana sarà circa le 21 hora et mezza, cominciò a dar dentro, et durò il combattimento sino alle 7 hore et mezza con tanta felicità degli Imperiali, che non ne morsero più di 150 et degli inimici ne restorno morti nel campo fino a X mila. Sigismondo fuggì quando cominciò a veder le cose mal parate per lui. Et così parimenti fuggì il resto del suo essercito, salvandosi ciascuno al meglio che poteva. Era l'essercito nemico di 35/m combattenti con il soccorso che haveva havuto di Turchi et Tartari, et il Cesareo non arrivava pienamente a 20 mila; 45 pezzi di artiglieria hanno guadagnato fra grossa et piccola, infinito numero di stendardi et bandiere, de quali il Sig[r] Basta ne ha mandati a Sua Maestà sino a cento et diece, et questo è tutto il successo fin quando partì dal campo il suddetto Conte.

Hora habbiamo di più (et di questo non ne ho scritto altrimenti a S. A.) che il Sig[r] Basta va felicemente innanzi nella provincia, facendo progressi con l'occasione favorevole della sua vittoria. Non havevano per ancora inteso dove Sigismondo si sia ritirato, ma credono che habbia corso quanto più lontano habbia potuto. Li Valacchi che hanno intesa la nuova et che sanno di certo, che in breve saranno visitati ancor essi da Michael Voivoda, si sono sollevati, et hanno scacciato Simeone fra-

tello [1] del Vaivoda di Moldavia, che quivi ha signoreggiato dopo che il Vaivoda Michele ha corso le sue borasche, et l'aspettano con desiderio, sì che non havrà causa di far molta fatica per ricuperare anch'egli la sua provincia, et questo è quanto per hora io posso dire a V. S. di nuovo; etc.

Di Cassovia, li XI di Agosto 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

Notă. Spre întregirea celor de mai sus e interesant a se ști că în bătălie a luat parte și Moise Székely (fostul căpitan-general al oștii lui Mihai-Vodă) precum ne arată următorul raport anonim contemporan: Nel detto piano era Sekel Moyses con forse 8 mila cavalli, il quale, quando fussero li nostri quasi che a mezza la salita, mostrava di voler circondandoli assaltarli et mettere in mezzo, per questo si fece venire al lato sul detto fianco sinistro 500 moschettieri, iquali cominciando a sparare solo quando erano vicinissimi, messero in fuga li restanti di quella cavalleria che non vi restò morta, ferendo come si crede il detto Moyses d'un archibusata nella testa.[2] (R. Arch. di Stato. Firenze. Filza 4469 No. 169.)

400.

Iași, 13 August 1601.

Ștefan Chiaky către starostele Ioan Potocki.

Ajuns aci din bătălia dela Gurăslău, se oferă națiunii polone, așteptând ceasul când se va putea răzbuna pentru a goni vrăjmașul din Ardeal. Cere salvconduct pe seama soției sale, chemată dela Făgăraș. Principele Sigismund Báthory stă așteptând la hotarele Ardealului știri despre ajutorul Turcilor și al Tătarilor.

Ill^me^ Domine, mihi semper observandissime.

Scio notum iam Ill^mae^ D. V^rae^ esse, quomodo exercitus Ser^ml^ Principis nostri a militibus Imperatoris Romanorum, Deo peccata nostra castigante, superatus sit. Accidit hoc quidem nobis praeter omnem spem et exspectationem nostram, ut qui mi-

---

[1] Scris din greșală: figliuolo.

[2] Despre lucrurile jăcmănite mai citim următoarele: Oltre le cose si sono anco guadagnati più di 300 cara di vini et un'infinità d'altre bagaglie et vittovaglie. (Bibl. Vat. Roma. Urbinate 1069.)

litum numero longe superiores essemus, sed hoc promeruere peccata nostra, itaque feremus, quamdiu occasio patriam ex hac servitute liberandi suppeditata alicunde fuerit, quod speramus futurum, si inclita natio Polonica, sui nominis memor, neque officiorum, quae cum gente Ungarica pristinis temporibus ei intercessere, oblita, sub suam tutelam nos recipere dedignata non fuerit, paratos quaevis potius tolerare, quam iugum Michaelis ferre. Praesens occasio voluit, ut cum Ser^mo^ Principe patria paulum excederemus, suppetias afflictis nostris rebus quaesituri; domi, urbes et arces omnes in rationem Serenissimi tenentur, nobilitas, et militaris omnis ordo ad vindicandum nomen Hungarica paratissima, ita ut si in tempore subveniatur, nihil facilius sit, quam hostem nondum securum, expellere. Erit praeclarae suae erga Ser^mum^ nostrum Principem, atque in universam nationem ungaricam voluntatis, Ill^mam^ D. V^ram^ nos et consilio, et omni spe iuvare persuasissimumque sibi habere, nos nihil magis cupere, quam ut inclitae Coronae Polonicae studia atque obsequia nostra, summa cum integritate praestare possimus.

Ser^mus^ Princeps mansit in confinibus Transilvanicis, ibi exspectans, ut nos aliquid de adventu Turcarum, vel Tartarorum scribere possimus.

Ego in hisce tempestatibus, coniugem meam ex arce Fogaras evocavi, quae ni fallor iam in istam provinciam pervenit, quod si res ita postulaverit, ut mittenda in Poloniam sit, Ill^mam^ D. V^ram^ etiam atque etiam rogo, velit de securo itinere, literas salvi conductus mittere, qua possit tutius per inclitum Poloniae regnum, si quo necessitas postulaverit, se se conferre. Eandem Ill^mam^ D. V^ram^ foeliciter valere, ex animo cupio.

Datum ex Iass, 13. Augusti 1601.

Ill^mae^ D. V.

servitor addictissimus

Stephanus Chiaki mpr

Adresa: Illmo Domino Ioanni a Poto[ck] Generali Podoliensi, Capitaneo Kaminicensi et Lachioviensi etc. Domino mihi semper observandissimo.

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Collectio alphabetica.)

Notă. Scriitorul acestei scrisori şi-a semnat numele greşit astfel: Chaki, adică fără i.

401.

Praha, 13 August 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Amănunte despre bătălia dela Gurăslău, cu înşirarea diferitelor oşti cari au luat parte în ea.

Aus Prag von 13. Augusti Anno 1601.

Wir haben dato aus dem Sibenbürgischen Läger bei Goroslo, 2 Meil von Zilah, von 7 Augusto Zeitungen, dass uf 3 desselben Herr Basta mit seinem ganzen Lager, so in 24/m stark, alles auserlesen Volk, darbei sich auch der Stadnicky mit 500 gueten Cosaggen befunden, wie auch 300 wolgerüste[1] Pferdt, so aus des Sigismundi Lager zu uns gefallen, daselbst angelangt, und obwohlen dem Sigismundo bei 6/m Türggen und Tattaren zu Hilf kommen, also dass Er sich uf 36/m stark befunden, hat sich doch alsbaldt das Scharmützlen auf einem Berg von den Nüderhungerischen und des Herrn von Rottal Trabandten zu Ross und Fuess, so sehr wohl beschossen gewest angefangen und die Sybenbürger zurück getrieben worden. Letzlich aber abendts zu 5 Uhren hat sich der rechte Ernst angefangen, alda Herr Basta auf einer und Michl Weyda auf der anderen Seiten zugleich angegriffen und obwohlen die Sibenbürger mit 40 Stück Geschütz, so sie auf einer Höhen gehabt, den unseren stark zuegesetzt, seindt ihnen doch solche durch die Oberhungerischen gelb, roth und grün Archibusier-Röcken neben den Husarn und Trabandten baldt abgerennt worden, haben auch zugleich als die Schlesischen Reuter auf die Husaren getroffen, die Feindt mit ganzer Macht die Flucht genommen, und seindt von den Husarn wenig, vom Fuessvolk aber viel und bei 11 Tausent, der unseren aber über 1200 Mann nicht geblieben. [2]

Des Sigismundi Canzlei, Schatz und geheime Sachen, so Er damals bei sich gehabt, sambt 166 Fahnen, 48 Stück Geschütz, 160 Gefangne, die ganz Artolerei, neben ander stattlichen Peuth ist bekommen worden.

Herr Basta ist mit einem Stücklin auf die Prust geschossen worden, weilen Er sich aber gewändt[3] und die Kugl abgöldt, ist Ihme. Gott lob nichts widerfahren.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 563—564.)

[1] Dialectal, pentru: wohl gerüstete = bine armate.

[2] In sfârşit o dată numerică mai sinceră, căci pân' acum pierderea oştilor imperiale era fixată consecvent cu suma ridicolă de abia 150 de morţi.

[3] Recte: abgewendet = inclinat, dat capul la o parte.

402.

Praha, 14 August 1601.

Aviz despre bătălia dela Guraslău.

În bătălie Mihai-Vodă s'a distins cu oastea sa şi cu călărimea valonă. Steagurile luate dela Sigismund Báthory au fost înfăţişate astăzi împăratului. Ştiri bune din Ţara-Românească, unde Simion-Vodă a fost gonit şi fratele său, Ieremia-Vodă, cere ajutor dela Sigismund Báthory spre a-l aşeza din nou în scaun.

Aus Prag von 14. Augusti Anno 1601.

Als Sigismundus Bathori sich mit allem Volk, was er in Sibenbürgen aufbringen mögen, wie auch mit eins theils Türggen, Tartarn, Pollackhen und Moldauern etwa in 30/m stark versamblet befunden und gegen der Oberhungerischen Gränicz sich als ein Feindt mit Geschütz und Kriegs Apparat erzeigt, ist Herr Georg Basta und Michl Weyda, sambt der Kayserlichen Mayestät bey sich gehabten Kriegsvolk, so in allem bey 20/m stark zu Ross und Fuess gewest sein, auch aufgebrochen und den 3-ten dies Monats Augusti etwo umb 9 Uhr Vormittag an die Siebenbürgischen Gräniczen, bey dem Perg Mezes, ein Meil wegs von Somlio glicklichen, auch in der Eng solcher Pergen unverhindert durchkommen, und wie er, Basta gesehen, dass gedachter Bathori mit seinem Hör auch aldo verhanden und er die Perg einzunehmen understehe, hat er alspaldt mit der Reiterey und dem Teutschen Fuessvolk auch ein hohen Perg nahent zum Feindt eingenommen. Darauf beederseits straks und in grosser Hitz auf 4 Uhr mit dem groben Geschütz ist certiert worden. Da aber der Feindt sich etwas zurück gewendet und Herr Basta demselben mit Teutscher Reiterey, auch Teutsch und Wallonischem Fuessvolk an einer Seiten des Pergs zuegerückt, der Michl Weyda aber mit seinem Volk und den Wallonischen Reitern herwerts des Pergs gegen der Sonnen Niedergang angriffen, dahero der Feindt umringt und hierdurch bald über 40 Stück Geschütz abgetrungen worden, hat er sich entlichen getrennt und in die Flucht begeben. Die Nacht hat die unsrigen zu bald überfallen, sonst hätte man dieserseits stärker nachgesetzt. Doch haben die Hayduggen fast die ganze Nacht nachgejagt, und haben also die Kayserischen, dem Allmächtigen sey Lob, das Feldt und die Victori erhalten.

Der meineidigen Sibenbürger, auch Türggen, Tartarn, Pollackhen und Moldauer seindt allem Ansehen nach bey 10/m geblieben, der unsrigen aber wenig, und allein etlich hundert geblieben, darunder auch niemandt fürnehmer, als der Peczisch Obrist Leutenambt Heymair genannt. Sigismundus hat sich, soviel man noch wissen kann, mit der Flucht salviert. Wer aber sonsten von den fürnembisten auf seiner Seiten geblieben, weiss man noch nit.

Das Geschütz, so man bekommen, ist in allem, klein und gross, bey 50 Stück, neben ansehenlichen Peuten. Von Fahnen seindt 110 der Kayserlichen Mayestät überschickt und heut dato offentlich praesentirt worden.

Unser Volk hat vor ihrem Anzug in Sibenbürgen bey Maitin ein volles Läger von Proviandt, sonderlich aber etlich Tausent Ochsen bey sich gehabt, dahero alles wolfeil gewest, auch ein Ochs umb ein Daller, ein Schaf aber umb ein Duttichen verkauft worden. Daselbsten sein auch 300 wol gerister Sibenbürgischer Pferdt vom Sigismundus zue uns gefallen und mit fortgezogen.

Sonsten sein auch dem Michl Weyda aus der Wallachey Zeitung kommen, dass daselbst das Landtvolk ihren neuen Weyda, welchen der Polnisch Canzler vor diesem mit Gewalt eingesetzt, und des Hieremiae Weyda in der Moldau Brueder ist, albereit ausgejagt haben, und begehren Ihne Michl Weyda wieder zue ihrem Weyda. Deswegen dann der Hieremias Weyda dem Sigismundo umb Hilf geschrieben hat. Was aber ferrer allerorten folgen werde, das würdt die Zeit bald mitbringen, weil er Basta mit dem ganzen Läger den 5-ten dies weiter und gegen Clausenburg zuerücken entschlossen gewest.

Anheut hat man in der Schlosskirchen das *Te Deum laudamus* mit Hörtrumlen, Trumeten, Orglen und anderer Musicis solenniter gesungen, aber kein grob Geschütz abgehn lassen, vielleicht weil dieser Sieg meisttheils wider Christen erhalten, und soviel Pluets vergossen worden. [1]

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 565—566 et 567—568.)

[1] Tot în ziua aceasta s'au înfățișat împăratului și cele 110 steaguri cucerite în bătălia dela Gurăslău — și între ele acela al lui Ieremia-Vodă — aduse ziua precedentă de contele Cavrioli, despre care cetim următorul raport: Si fece mostra Martedì di 110 insegne tolte a Transilvani nella piazza di castello, stando l'imperatore alla finestra aperta, che ogn'uno lo potè vedere. (R. Archivio di Stato. Firenze. Filza 4469 No. 169.)

403.

[Praha, August 1601.]

Anonim german despre bătălia dela Guráslău.

Poziţiunea trupelor pe câmpul de bătaie dela Guráslău în ziua de 3 August 1601. Oastea principelui Sigismund Báthory, înconjurată de a lui Mihai-Vodă şi a lui Basta, a fost bătută, şi urmărită până în spre părţile Ardealului.

Nach dem der Meineidige Sigmund Bathori, welcher seine Pflicht, damit er sich zuvorderst Gott dem Allmächtigen, der Römischen Kayserlichen Mayestät, dann der ganzen Christenheit höchlichen verbunden, ganz und gar in Windt geschlagen, vergangener Winterszeit einen unversehenen Einfall in Siebenbürgen mit seinen Gehülfen gethan, und in derselben f u r i a letzlich Schlösser und Föstungen durch Beysprung und Praktiken etlicher an der Kayserlichen Mayestät Ihme gleich meineidig wordener Siebenbürger eingezogen, auch viel andere Siebenbürger mehr, welche Ihrer Mayestät, als Ihrem allergnädigsten Herrn getreu und beständig geblieben, und zu diesem seinem bösen Fürnehmen und Praktiçieren durchaus nicht bewilligen wollen, niederhauen lassen, hat er darauf auf alle Mittel und Wege sich bedacht, wie er ganz Siebenbürgen wiederumb unter seine Gewalt bringen, und dasselbe überwältigen möchte. Inmassen er dann mit diesem seinem Fürnehmen durchaus nicht gefeyret,[1] sondern bald von derselben Zeit an Volk aus allerley Nationen, von Siebenbürgern, Ungern, Moldauern, Kosaken, Tartarn und Türken allenthalben zusammen gesamblet, also dass er bey achtzehen tausend Reutern,[2] neben vielem Fussvolk (darunter zwölf tausend Türken und Tartern gewesen) bey sich gehabt: mit welcher seiner Macht, die in die vierzig tausend stark sich befunden, er hernachmals ins Feld gezogen, und sich nit weit von der Festung Boresko[3] genanut, an den Siebenbürgischen und Ungerischen Gränitzen gelegt. Dieweil dann Michael Weyda aus der Wallachey und Georg Basta, Ihrer Kayserlichen Mayestät Feld-Oberster über deroselben Volk in Ober Ungern, von diesem seinem Fürnehmen gute Wissenschaft gehabt, haben sie mit einem gar geringen Häuflein ihres Volks, deren auch über achtzehen tausend nicht gewest, sich mit der Hülf Gottes wider Ihn gerüstet

[1] Recte: gefeiert. [2] Reiter. [3] Falsch anstatt: Somlio.

Von der Schlacht

Sigismundi Bathori mit dem Michael Wayda auß der Wallachey / vnnd Georgen Basta / welches dises lauffende 1601. Jar / den 3. Tag deß Monats Augusti / an der Siebenbürgischen vnd Vngerischen Grentze beschehen: Allda gedachter Bathori mit grossem spott vnd verlust seines Volcks / auffs Haupt geschlagen worden.

Gedruckt zu Nürnberg durch Abraham Wagenmann.

MICHAEL WAIVODA WALACHIÆ TRANSAL: VTRAQVE FORTV: INSIG: ET IN VTRAQ EAD: VIII:
ÆT: XLIII

und mit seinem Volk, unter Erwartung der Schlesischen zwey tausend Pferd, gar oft gescharmützelt. Als nun gedachte zwey tausend Pferdt den letzten Tag verwichnenes Monats Julii, das ist am Dienstag vor Peter Kettenfeyer zu ihnen angelangt, seind der Wayda und Basta alsbald sampt dem ganzen Läger gegen angeregtem Bathori fort gerückt, und wie er, Bathori sein Läger auf einen hohen Berg aufgeschlagen, haben sich die zweene gleichfalls auf einen, doch niedrigen Berg, dem Bathori gleich gegenüber gelägert. Da nun der Bathori am Freytag nach Peter Kettenfeyers,[1] den 24. Julii und 3. Augusti, Altes und Neuen Calenders, zwischen ein und zweynzig, nach der Böhmischen Uhr, oder zwischen vier und fünf Uhr des halben Zeigers nach Mittag seinen Vortel suchen, und sich mit seinem Volk unter den Berg wenden wollen, ist solches vom Wayda und Basta nicht zugelassen worden, sondern haben wider Ihn sich gerüstet, zu seinem Läger mit ihrer ganzen Macht geeilet, es erstlich durch die Wallonen zertrennet, und darnach gleich umb zwey und zwanzig, das ist umb fünf Uhr, der Michael Wayda auf einer, und Basta auf der andern Seyten sein Kriegsvolk umbringet, und dieweil des Bathori Geschütz von den hohem Berg, des Wayda und Basta Volk durchaus nichts schaden können, sondern gänzlich sey überhöhet; des Wayda und Basta Geschütz hingegen, als vom niedrigen Berg unter des Bathori Volk überaus sehr grossen Schaden gethan, durch Beystand des Allmächtigen, darauf so männlich und ritterlich erzeiget, ihme Bathori bey eilf Tausend Mann aufs Haupt erlegt, die übrige Bathorische Macht zerstreuet und verjaget, sein ganzes Läger eröbert, und darinnen neben anderer unsäglicher Peuth, acht und vierzig grosse Stück, über anderthalb hundert Fahnen (davon Ihrer Mayestät Hundert und zehen Dienstags nach Laurentii[2] aufs Prager Schloss gebracht, Ihrer Mayestät auf dem Platz in gemeldten Schloss öffentlichen p r a e s e n t i r t, und fürgetragen worden) wie auch seine, des Bathori Canzley, tampt vielen feinen geheimen Sachen überkommen. Ihme Bashori aber, der aus dieser Schlacht kaumb mit einem Ross entrunnen, wie auch seinem hin und her zerstreutem Volk, seind des Wayda und Basta Leut (unter welchen bey der Schlacht über zwey hundert nicht umbkommen) weiter in Siebenbürgen hinein nach geeilet. Was dieselben ferner gutes ausrichten werden, das wirdt die Zeit auch geben.

[1] Vincula Petri=1. (Această expresie lipsește în Cronologia lui Grotefend.) [2] Adică în ziua de 14 August 1601.

Für solche, von dem Allmächtigen der Kayserlichen Mayestät und der ganzen Christenheit zum besten verliehene Victoria will uns nun anderst nicht gebühren, dann neben der Danksagung Gott dem Herrn aus Grund unsers Herzens umb weitern Sieg wider den Türken und andere der Kayserlichen Mayestät Feinde unaufhörlichen zu bitten.

(Musaeum Nat. Budapest, Bibl. Comitis Apponyi No. 1961.)

Notă. Această descriere o reproducem de pe tipăritura ei contemporană, dând şi foaia de titlu, pe dosul căreia se află portretul bun al lui Mihai-Vodă, în xilografie. E interesant însă că o retipărire a acestei tipărituri a apărut şi la Praga „bey Hans Schumans Erben" cu multe inexactităţi, văzută şi copiată de A. Papiu *Ilarian* în Aprilie 1860 la Berlin. (Bibl. Academiei Române, Bucureşti, Mss. 949 p. 4—7.) O recenzie a tipăriturii noastre rare e făcută de contele Alexandru *Apponyi*, în bibliografia sa cu titlul de „Hungarica" vol. IV. p. 3—4 sub No. 1961.

404.

[Wien, 16 August 1601.]

Contabilul Jonas Hüemer către Hofkammer-Räthe.

Cere să i se achite restul sumei cheltuite cu întreţinerea lui Mihai-Vodă, încă din iarna anului acesta.

Genädig Herren. Ich hab vor etlich Wochen das Particular, was zu des Wallachischen Fürsten Michaeln Weyda nägstverwichnen Ankonft[1] angeordneten Kostfreihaltung und Verehrung aufgangen neben einem Supplicieren gehorsamblich übergeben; wann aber soliches bishero nit *expediert*, sondern verlegt worden und ein Notdurft wäre, soliches Particular zu *ratificiern* und ins Viczdombambt, damit meine Schein zu ledigen zu übergeben, inmassen dann Herr Viczdomb täglich bei mir anhalten lässt, so bitt demnach Euer Gnaden ich gehorsamblich, Sie wollen soliches herfür suchen, für die Handt nemben und zur Erledigung kommen lassen.

Anexat: Particular Verzeichnus sambt denen Ausgaben so zu angeordneter Kostfreihaltung und Verehrung des Michael Weyda aus Wallachey aufgangen, 94fl. 25 kr. 2 Pf.

Pe dos: Hofbuchhalterei solle ersehen und berichten, 16. Aug. 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Reichsakten. Fasc. 169.)

[1] Cfr. raportul din 29 Decemvrie 1600 de sub No. 270.

405.

Praha, 18 August 1601.

Don Guillermo de San Clemente către regele Filip III.

Desfăşurarea oştilor pe câmpul de bătălie dela Gurăslău. Oastea lui Mihai-Vodă lângă aceea a lui Basta, în ziua bătăliei era unită cu călăreţii şi dărăbanii lui Rottal. Mihai-Vodă stând la mijlocul flancului drept, lângă Rottal, a atacat pedestrimea lui Báthory. În acelaş timp cavaleria lui Báthory a suferit un atac al puşcaşilor, tăindu-le şi drumul pe care aveau de gând să treacă spre a surprinde pe imperiali. Ajutat de artileria imperială, Mihai-Vodă cu Rottal au urmărit oştile vrăjmaşe cu uşurinţă, până ce ele au fugit în mare desordine. Muniţiunile şi steagurile principelui Báthory căzute în mâna biruitorilor.

Relacion de la victoria que Jorge Basta General del exercito de Su Magestad Cesarea en Transilvania juntamente con Miguel Bayboda de Walaquia tuvieron contra Segismundo Bathori principe della a los tres de Agosto 1601 junto al villaje de Goroslo, en el confin de Ungria superior y Transilvania.

Haviendo Jorge Basta hecho la masa del exercito Imperial contra Transilvania cerca el villaje de Maitin, dos leguas lexos de Sacomar, hacia Transilvania hizo la reseña general y la hallo en numero de 18 mill, los duez mill infantes y los otros ocho mill caballeria, y despues que entendío por espias que Sigismundo Bathori con su exercito que era de mas de treinta mill combatientes se hallaba cerca de Somlio teniendo las espaldas al dicho lugar, en el qual hay un paso extrecho que es la entrada de Transilvania por aquella parte en donde estaba esperando el socorro de Turcos y Tartaros, el qual se tenia aviso que estaba en Solnoc y Giula por esto el dicho Basta se resolvío de yrlo a buscar y combatirle antes que le llegase el dicho socorro y assi movío su exercito al ultimo de Julio, y por llegar mas presto le dividio en tres partes; la vanguardia llevaba el Basta con la caballeria valona y de Slesia, y dos compañias de lanças y una de arcabuceros a caballo y el regimiento del Coronel Pezen y seis piezas de artilleria, habiendo ordenado que esta fuese tan cumplida por poder en qualquiera ocasion de encuentro del enemigo entretenerle hasta que allegase la batalla y retaguardia. En la batalla venia el Valaco con seis pieças de artilleria con su gente que eran Ungaros,

Moldavos y Cosacos, la retaguardia traia el Rottal en que venian mil caballos, tres compañias de arcabuceros a caballo, y mill y quinientos Ayduques, y con esta orden caminando el exercito allegaron en quatro alojamientos a vista del enemigo, el qual un dia antes que se moviese el exerctio Cesareo de Amaitin dexo el puesto de Somlio y se puso cerca el village de Carasna y mientras el exercito Imperial le hera ya vecino un alojamiento levanto su campo y lo encamino a nuestro costado y siniestro costeando por un valle todo profundo que impedia la vista de uno y otro exercito, con intento segun se juzgo de escusar el conbatir y de encaminarse a la buelta de los extiechos de Transilvania y estaba el exercito del enemigo en arco y el de Su Magestad Cesarea como por cuerda y a los tres de Agosto a las ocho de la mañana se descubrieron los dos exercitos, el uno al otro y el del enemigo hallandose mas adelante en ver despuntar el de Su Magestad tomo resolucion de ocupar un puesto de una montaña que hallo cerca y visto esto por el Basta tomo otro aunque inferior por no haberle podido impedir al enemigo, el que tomo por que estaba ya con todas sus fuerzas a la defensa del paso y no ser en tanto numero la gente suya que sola era la vanguardia y venian siguiendole el Valaco y la retaguardia algo lexos y tomo este puesto viendo que no podian ofenderle con la artilleria y de esta manera se entretuvo hasta que llegase el resto del exercito y en el entretanto el enemigo disparaba el artilleria y tambien el Basta con las seis piezas que tenia en este medio llego el exercito que serian las dos de la tarde y viendo Jorge Basta que la gente llegaba cansada no le parescio por entonces dar la batalla por lo qual hizo convocar Consejo y se resolvio que era bien esperar la mañana y entre tanto considerar los designios del enemigo si acaso serian de venir a encontrar el exercito Cesareo que en tal caso se podria escusar la batalla y sino esperar como se dice hasta la mañana y poniendo guardias porque el enemigo con la ocasion de la noche no se partiese sin que ellos lo supiesen estando pues en esto se vio como el enemigo se comenzaba a retirar, por lo qual el Basta no quiso perder la ocasion y ordeno al Walaco y al Rottal que con la gente viniesen a la plaza de armas para ponerse en orden como lo hicieron y a las cinco horas despues de mediodia se comenzo a marchar la vuelta del enemigo, el qual viendo que le seguian volviendo de cara, se puso en el primer puesto a esperar la battalla. El Basta considerando que a la parte de su cuerno siniestro el enemigo era mas fuerte por respecto de un fondo donde tenia la mayor parte de la

caballeria porque mientras fuese hacia la artilleria no le viniesen por las espaldas y lo desbaratasen, hizo venir seiscientos mosqueteros al lado que le cubriesen todo el cuerpo del cuerno siniestro, donde el se puso delante. En el otro cuerno derecho estuvo el Walaco y en el medio el Rottal, y con esta orden se dio en la infanteria enemiga que estaba a la guardia de la artilleria sobre el collado, la qual al principio hizo caer algunos del exercito imperial mas por esto el Basta no dexo de adelantarse con su gente de manera que ocupo el puesto donde estaba la artilleria enemiga, haciendo grande estrago en la infanteria que la guardaba que no se salvo ninguno, al mismo punto los mosqueteros puestos al costado contra la caballeria enemiga la saludaron gravemente y le impidieron el designo que tenia de venir por las espaldas, la qual en comenzando a desordenarse fue sallteada por el costado por lgunas tropas de caballos imperiales y asi doblando aquella parte primera llegaron cerca de las tropas del enemigo, a las quales viendolas obstinadas para arremeter el Basta, les salio al encuentro con otras tropas de caballeria de su vanguardia y despues de haber hecho el ultimo esfuerzo, al fin les convino a los enemigos ceder y huir desordenadamente y aun siendo saludados de su artilleria, la qual luego que el Basta la gano la hizo revolver contra el enemigo, el Valaco y el Rottal combatiendo con mas facilidad desordenaron el resto del exercito enemigo, del qual han quedado diez mill muertos y muchos prisioneros y quarenta y cinco piezas de artilleria y ciento y diez estandartes y banderas y algunos carros de municion y escripturas que se han hallado en el coche del Sigismundo; del exercito victorioso seran entre muertos y heridos hasta ciento y cinquenta.

(Archivo histórico general. Simancas. Alemania. Legajo 707 fol. 59.)

406.

Cluj, 20 August 1601.

Anonim german despre omorîrea lui Mihai-Vodă.

Tiraniile lui Mihai-Vodă, pentru cari fiind tras la răspundere de către generalul Basta, nevoind să se lase de apucăturile sale, a fost omorît de un ofiţer valon în cortul său, în care se aflau agăţate multe săbii.

Neue Zeitung aus dem Feldtläger in Siebenbürgen vor der Festung Clausenburg, vom 20. Augusti Anno 1601.

Was es mit unserm Läger für ein Gelegenheit, und welcher Gestalt der Michael Weyda tyrannisier, bey solchem ist es nicht allein verblieben, sondern er ist von Tag zu Tag ärger fortgefahren, mit Aufschneiden der scwhangern Weiber, auch mit Spiessen und lebendig schindten des armen Landts Volk, dass es einen Stein erbarmen möge; zu deme sind Herrn Obristen General Georgio de Basta allerhandt Suspiciones und Argwohn, auch gar gefangene Kundschaften zukommen, daraus er so viel abzunehmen gehabt, dass er es nicht gut mit Ihr Majestät meine, sondern mit den Türken, sowol als Polläcken correspondiere. Darauf Ihne Herr Obrister General zum zweytenmal beschickt, mit Erinnerung, weil Ihr Majestät mit dem platten und losnen Landt wenig gedient, dass er sich mit solcher seiner Barbarischer Verfolgung und Mörderey inhalten wölle, dessen er sich gleichwol verbaliter erboten, aber wirklich das Widerspiel erzeigt. Hierauf ihne Herr Basta zum Überfluss und drittenmal beschickt, mit Repetierung des vorigen, darauf er sich ganz trotzig und zörnig vernehmen lassen: „Er fragt nichts nach Ihme, weder er, noch der Römisch Kayser sey sein Herr nicht mehr, dann er hätte dat Landt in seiner Handt." Als nun solches Herrn Basta referiers worden, ist er nicht unbillich zum Zorn bewegt und 2 Fähnlein Wallonen und 2 Fähnlein teutsche Knecht abgeordnet, ihme sein Zelt (welches allzeit also quartiert gewesen, dass man seiner mit unserm Volk mächtig werden mög) umbringen lassen, mit Vermelden, weil er sich jetzt erzähltermassen verlauten lassen, so soll er Ihr Majestät Gefangener sein, und sie ihne in die Eysen schlagen; darüber er also erzürnet, und nach einem Säbel, deren etliche in seinem Zelt gehangen griffen, derselben ausgezogen und nach dem teutschen Hauptmann geschlagen, darauf ihne der Wallonisch Hauptmann mit seinem Spiess durchstochen und der teutsche Hauptmann sein Cordalatsch erwischt, und den Kopf herunter geschnitten. Nach solchem hat Herr Basta sein ganzes Läger durchsehen lassen, und nicht allein vom Sigismundi, sondern auch der Türken selbs allerhandt verdächtige Brief und Correspondenz gefunden, welche er zu Defendierung seiner Ehr so wol den Wallonen, als andern Kriegsvolk fürlesen lassen, und die Wallachen selbst geantwort, weil er es also mit Ihrer Majestät gemeint, sey Ihme recht geschehen. Und da sie es gewusst, wollten sie Ihme selbs also gethan haben.

Über solches hat Herr Basta, weil diesem Volk nicht wol zu trauen gewest, alles Volk von neuem zusammen berufen, sonderlich den Wallachen fürhalten lassen, wann sie vielleicht Ihr Majestät auf dero Bezahlung länger nicht mehr dienen wollten, dass einem jedwedern der freye Abzug bevorstünde; darüber gleichwol etliche ausgerissen, der meiste Theil aber verblieben. Herr Basta ist gleichwol über solche That sehr traurig, aber wie dem allem, ist Gott zu danken, dass es zu dem End, dahin es Michel Weyda vermeinet, nicht kommen, dann Ihme einmahl das Maul nach diesen Landen gestunken, dessen wir anjetzo versichert sein.

(Biblioteca Academiei Române, Bucureşti. Mss. 949 p. 11—12. Copie.)

Notă. Această descriere o dăm depe partea a doua a tipăriturii contemporane cu titlul „Zwo warhaftige Zeitung... die Ander, Wie und welcher Gestalt Michel Weyda aus der Wallachey in seinem Zelt von einem Hauptmann erstochen und von dem andern enthauptet, und was für Brief in seinem Läger gefunden, solche sind vor jedermenniglich gelesen worden... Gedruckt in der alten Stadt Prag, durch Nicolaum Strauss, aflată şi copiată de A. Papiu *Ilarian* în Aprilie 1860 la Berlin.

407.

Praha, 22 August 1601.

Camera Aulică către Hofzahlmeister Hans Undterholzer.

Să plătească lui Petru (Gregorovicz) Armeanul în contul creanţei sale pentru boii aduşi 1000 de taleri.

Lieber Herr Hofzahlmeister, wollet dem Peter Armeni in Abschlag derjenigen Anforderung, so man ihme wegen der hinweggenumbenen Ochsen hinterstellig, aniezo aus dem Gelt, so nach Wien zue führen 1000 Taller reichen, hergegen wirdt Herr Preyner solche 1000 Taller aus der draussig fürhabenden Anticipation zue obgemeltem Geld wieder erstatten; ihme aber benebens auch andeuten, dass er mit diesen 1000 Tallern und Versicherung, so ihme umb den Überrest gefertigt, darvon reise und längern alhie sich nit aufhalte.

Prag, den 22. Augusti des 1601. Jahrs.

(Hofkammerarchiv. Wien. Oester. Gedenkbücher 161 fol. 305.)

408.

Košice, 23 August 1601.

Generalul Ferrante Gonzaga către Duca di Mantova.

Ştiri aduse de un soldat din Ardeal despre înaintarea generalului Basta şi atitudinea Saşilor faţă de el.

Dopo la vittoria non ho mai più havuto lettere del Sig^r^ Basta; ma intendo però che egli va seguitando felicemente la sua impresa. Hoggi appunto ho fatto venir quì da me un alfiere di cavalli per intender qualche nuova di certo, essendo lui venuto dal campo,[1] et mi ha riferto che il Sig^r^ Basta alli 12 di questo era entrato in Claudiopoli. Zibinio et Corona, anch'esse due buone città, li havevano mandati ambasciatori a supplicarlo per la gratia, offerendo di volersi rendere volontariamente a Sua Maestà, et il Sig^r^ Basta si metteva all'ordine per partire il giorno seguente di Claudiopoli per andare innanzi a impadronirsi del resto. Di Sigismondo non si è mai inteso per cosa certa, dove egli si sia ritirato, se bene che molti dicano che egli sia in Moldavia. Si era sparsa voce, che li Sicoli havevano trattenuto il Ciachi Istvan, et il Zekel Moises per darli in mano al Sig^r^ Basta, ma fin'hora ciò non si è verificato.

Di Cassovia, li 23 di Agosto 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

409.

Veneţia, 23 August 1601.

Aviz despre evenimentele din Ungaria şi Ardeal.

Sosirea contelui Cavriolo la Viena cu amănunte despre bătălia dela Gurăslău, în care Mihai-Vodă comanda avangarda după dorinţa sa directă. Prinderea magnatului Ştefan Báthory. Principele Sigismund Báthory urmărit de Mihai-Vodă. Ştiri despre răscoala Muntenilor împotriva lui Simion Movilă.

Di Venetia li 23 d'Agosto 1601.

Scrivono di Vienna delli 11 stante, che alli 10 era gionto in quella città il Conte Thomaso Cavriolo, spedito dal Sig^r^ Giorgio Basta[2] all'Imperatore con nuova, che alli 3 il detto Basta con

[1] Poate Vincenzo Zucconi. [2] Greşit: Bast.

essercito di 17 in 18 milla soldati, tra i quali 8 milla cavalli verso Somlio, [1] haveva attaccato la battaglia con l'essercito del Bathori, [2] che era di 30 milla combattenti, tra quali 6 milla tra Turchi et Tartari, et dopo haver combattuto per cinque hore continue, havendo il Vallaco havuto la vanguardia, così richiesto da lui, in fine restò vittorioso, con morte di circa 11 milla de nemici, et solo 300 del Basta, tra morti et feriti; et se non sopragiungeva la notte, non vi saria restato dalla parte del Bathori huomo vivo; essendosi esso Bathori salvato con la fuga; perseguitato però dal Vallaco.

Fu fatto acquisto di tutte le bagaglie, padiglioni, argentarie et la Cancellaria secreta, che sarà bottino ricchissimo, oltre 166 tra stendardi et insegne, con 48 pezzi d'artiglieria, et 100 carri di vino, con la pregionia di molti, tra i quali Bathori Istvan [3] zio del Prencipe; il quale prima per essersi mostrato devoto all'Imperatore, et poi ribellatosi, et andato dal nepote, era stato dal Basta fatto impiccare per i piedi; havendo esso Basta promesso all'essercito di darli Claudiopoli in preda, la quale è una città mercantile et ricchissima.

Il sopradetto Conte Cavriolo portava all'Imperatore molte insegne de nemici a Praga, verso dove era partito in gran diligenza, come si è detto.

Corre voce, che Sua Maestà Cesarea per questa vittoria viene ad acquistare circa doi millioni d'oro, per la confiscatione de i beni di molti principali nell'Ungaria superiore, che ribellatisi, erano passati dalla parte del Bathori, la maggior parte de quali sendo stati presi nella battaglia sudetta, erano stati chi impiccati, et chi decapitati.

Il caval del Bathori sendo stato trovato ferito, si faceva diligente inquisitione di trovare ancor lui essendoli stato posto grossa taglia dal Basta.

Che la Valachia era tutta in arme, et scacciato, come si scrisse, il loro Vaivoda, che è fratello di Ieremia Moldavo, et tagliati a pezzi tutti quei, che dependevano dalla parte del Bathori, di esso Ieremia, et del gran Cancelliero Polono, aspettando con gran desiderio il loro Michali.

(Musaeum Nat. Budapest. Bibl. Comitis Apponyi No. 663.)

Notă. Din tipăritura contemporană în 16⁰ cu titlul: Avisi della sanguinosa battaglia, Seguita in Transiluania, il dì 13, d'Agosto 1601. In Bologna, et Ristampata in Modena per Francesco Gadaldino 1601.

[1] Greşit: Somilio. [2] Battori. [3] Istuam.

410.

Košice, 24 August 1601.

Camera Scepusiană către arhiducele Matia.

Nu are cunoştinţă de satele cerute de către Iancul-Vodă.

De libello supplici Ioannis Ianculae, filii Waywodae Moldaviae pagos quosdam petens.

Ioannem Ianculam, Ioannis quondam Bogdan Waywodae Moldaviae filium pro duobus pagis Dobrava et Honolis in comitatu Zathmariensi sitis sibi conferendis instare, ex supplici eius libello caeterisque scriptis die 8. praesenti mensis Augusti huc missis cognovimus.

Ad arcem Zathmar duo exstant pagi simili nomine, Dobra et Dobravicza. Utrum petat nobis incertum. Sed neuter horum ab arce Zathmar citra Suae M^tis^ detrimentum avelli potest. Honolis quis pagus sit et ubi existat ignoramus, illud scimus, ad arcem Zathmar eius nominis pagum nullum pertineri.

Cassoviae, 24. Augusti MDCI.

(Colecţiune particulară. Ungaria.)

411.

Košice, 25 August 1601.

Antonio Costantini către Duca di Mantova.

Ştire despre omorîrea lui Mihai-Vodă la Turda, fiind bănuit de tratative tainice cu paşa de Agria.

Intenderà V. A. con queste quattro mie frettolose righe un caso stravagante. Alli 19 di questo il Sig^r^ Basta partito di Claudiopoli et incamminatosi verso Albagiulia, arrivò ad un luogo chiamato Torda, dove accortosi chiaramente della conclusione di un grave tradimento del Valacco contra il servitio di Sua Maestà, volendosi congiungere col Bassà di Agria che l'aspettava a Giula; il qual Valacco haveva già fatto mettere all'ordine la sua gente per andarsene con una bellissima scusa, il Sig^r^ Basta procurò di haverlo vivo nelle mani et mandò al suo proprio padiglione alcuni suoi particolari bravi et fedeli soldati per farlo prendere; ma il Valacco intrato in sospetto si mise in difesa, onde questi soldati lo ammazzorno. Grande fu il rumore, ma subito si quietò. Hor

hora l'Ecc^mo Signor mio spedisce un corriere alla Corte con questa nuova, ond'io ho rubato questo poco di tempo per darne all' A. V. questo poco avviso, et lascio che l'Ecc^mo mio ne le dia più minuto ragguaglio, come ha detto di voler fare; etc.

Di Cassovia, li 25 di Agosto 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

412.

Iaşi, 26 August 1601.

Principele Sigismund Báthory către un nobil polon nenumit.

Descrie starea sa nefericită, fiind bătut de oştile imperiale, dar având de partea sa pe Ardeleni şi mai cu seamă pe Secui, cere ajutor împotriva Nemţilor.

Sigismundus Bathori Transylvaniae Princeps statum suum describit, quod coronae Poloniae Transylvaniam submissurus, a Caesarianis clade sit affectus et nihilominus Transylvanos sibi habeat addictos et Syculos. Tentare vellet viribus, ideo petit consilium et auxilium contra Germanos.

Illustris et Magnifice domine amice observandissime.

Non tantum praeclara Illustris Magnificae Dominationis Vestrae in me voluntas luculentissima in utraque fortuna mea, nullis meis officiis promerentibus testata, sed et rerum mearum ac provinciae Transylvaniae status hoc a me iam inde ab initio poscebant, et omnium rerum ac conditionis meae rationem ei redderem exactissimam, quod fecissem profecto in quotidianas gravissimarum rerum occupationes, et nuper praeteriti casus imminens periculum tale officium praepedivissent, nam cum solidum aliquem omnium negotiorum finem exspecto, cuius Illustrem D. V^ram certiorem facere commode possem, cumque Magnifico domino Ioanne Tarnovio sedulo communicatis consiliis in eo totus sum, ut me remque Transylvanicam Sacrae coronae Polonicae submittam. Interea partim intolerabili militum Caesarianorum per confinia Transylvaniarum debacchatione impulsus, partim vero regni negotiis ita deposcentibus ac publice omnium ordinum suasu ad infelicem pugnam descendere coactus sum, qua tamen importuna non alias mihi animus qui fuit antea, nec spe potiundae Transylvaniae decidi habeo, quippe nobilitatem omnem, reliquosque ordines tam militares, quam plebeos ad vindicandam patriae

salutem paratissimos. Ultro Syculos, qui etiam libertate et a me, et ab omnibus regni proceribus iam accepta, fortunae meae comites se se ultro adiungerunt, ac iam magna ex parte in armis esse dicuntur. Tentarem itaque ad haec fortunam acquisitam forte causae meae futuram, si certum aliquid constansque adminiculum rebus patriae publicis sperare possem, quod non aliunde, quam ab inclyta corona Polonica exspectandum mihi video, et ea quidem de te exspecto amicum in primis Illustris Dominationis V^rae consilium, quod si inclyta respublica suae dignitatis et utilitatis rationem habebit competentem, tum me provinciamque libenter authoritati et tutelae eius submittam, qua ex re quid commodi, quid vero incommodi ei provincia Germanis cedat, redundare possit pendenti Illustris Magnificae D. V^rae consilio iudicandum relinquo. Cuius amori ac benevolentiae fideliter me committo, eidemque a Deo Praepotenti prosperum rerum omnium successum opto.

Datum ex oppido Jass, 26. mensis Augusti. A. D. 1601.

Illustris et Magnificae D. V^rae

servitor et amicus obsequentissimus

Sigismundus Princeps

(Bibl. XX. Czartoryskich. Kraków. Codex 98 p. 509. Copie.)

413.

Praha, 27 August 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Veneţia.

Ştiri despre intrarea lui Basta în Cluj şi pregătirile lui Sigismund Báthory spre a se răzbuna pentru înfrângerea suferită în bătălia dela Gurăslău.

Di Transilvania non abbiamo con molta meraviglia alcuna nova, dopo la venuta del Conte Tommaso, dal Sig^r Basta. Sono bene molti avvisi in Sua Maestà da diverse parti che già fosse entrato in Claudiopoli et trovatovi dentro da 48 pezzi di arteglieria con molte monitioni.

Si scrivono anco da diversi altri particolari, come che Sigismondo abbia di novo adunate le genti al numero di 20 mila, talche attendesse Turchi et avesse domandato ancora al Sig^r Basta suspensione d'arme, et proposte nove trattationi; che seguitato

dal Valacco in certe strette, fosse poi lui tirato in una imboscata da Sigismondo, dove vi abbia lasciato molti de' suoi. Ma tutte queste sono cose, alle quali ancora quì non si dà compita fede, et se ne attende maggior confirmatione.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

414.

Praha, 27 August 1601.

Cesare Florio către Duca di Modena.

Amănunte noui despre bătălia dela Gurăslău. Steagurile cucerite prezentate împăratului. Numărul căzuţilor din partea lui Báthory. Basta numit guvernator al Ardealului.

La nuova della vittoria, ottenuta dal Basta contra Sigismondo Bathori, et della quale toccai all'Altezza Vostra quindeci giorni sono, fu vera et quì congiunta ne le mando una Relatione particolare fatta mettere insieme et istampore dal Signor ambasciatore Cattolico.[1] Qua furono portate 109 insegne dal Conte Cauriolo, il quale subito le fece publicamente vedere a Sua Maestà che stava ad una fenestra, che risponde sopra una delle piazze del Castello, et il giorno della Madonna nella cathedrale di esso Castello se ne cantò il *Te Deum laudamus*. Altri avvisi però, venuti dopo, dicono, che il numero de' morti per la parte di Sigismondo non passi quattro in cinque mila, et che egli fosse più tosto fugato, che rotto. In modo che si va anco dicendo che egli sia di nuovo et gagliardo in campagna, mentre che per altra parte si dice ancora, che il Basta si trovi già in Claudiopoli. Ma in ogni caso poi si argomenta, che questa vittoria non habbia altrimente spianate tutte le difficoltà per ridurre di nuovo la Transilvania a devotione di Sua Maestà, poichè il Basta ha subito fatto istanza per haver nuovo soccorso di genti, sì come già si è dato ordine, che dell'Ungheria Inferiore ne gli si mandino. Ma ben è vero ancora come egli habbia fatto istanza tale, con rimostrare, che favorendolo la fortuna, sia necessario haver forze et per presidiare le fortezze della provincia, et per tentare anco altro, almeno per divertire; et fra tanto poi il carico di Commissario gli è stato mutato in quello di Governatore in Transilvania.

(R. Archivio di Stato. Modena. Germania, busta 58.)

[1] Nu se află alăturat, dar trebue să fie relaţiunea spaniolă ce o publicăm sub 3 Septemvrie 1601.

415.

Košice, 28 August 1601.

Generalul Ferrante Gonzaga către Duca di Mantova.

Ştiri noui despre omorîrea lui Mihai-Vodă, aduse de un italian martor ocular.

Delle cose di Transilvania posso dirle che il Sig[r] Basta dopo la vittoria ottenuta contro Sigismondo, è andato facendo progressi felicissimamente in quella provincia. Me scrisse delli 16 di Claudiopoli, che quello stesso giorno partiva di quella città verso Albagiulia, siccome fece, ma arrivato a Torda, logo due sole leghe lontano da Claudiopoli, si fermò, poichè avendo scoperto molti andamenti del Valacco a pregiuditio gravissimo del servitio di Sua Maestà, facendo cose che chiaramente demostravano la mira ch'egli haveva d'impadronirsi di nuovo di quella provincia, et particolarmente la trama già fatta di congiungersi col Bassà di Agria; risolse di rompergli ogni disegno et rimediare opportunamente, et perchè il Valacco il giorno delli 19 haveva determinato d'andarsene con tutta la sua gente, la sera innanzi il Sig[r] Basta lo fece chiamare a Consiglio, come era solito, ma egli non volse venire, et non essendogli riuscito di farlo prendere con quella occasione, come haveva pensato di fare, ordinò ad alcuni particolari capitani che la mattina andassero a prenderlo nel proprio padiglione. Andorno i detti capitani la mattina alle 7 hore per eseguire l'ordine che havevano, ma essendosi il Valacco messo in difesa, l'ammazzorno, et così egli finì la vita, come egli stesso si haveva procurato col male oprare.

Io non ho avviso alcuno di questo fatto dal Sig[r] Basta, ma un gentilhuomo Milanese, de Fossati, partito dal campo, passando di qua nell'andare a Vienna me n'ha dato questo ragguaglio, dicendo al tutto essere stato presente.

Di Cassovia, li 28 di Agosto 1601.

(R. Archivio di Stato. Mantova. Ungheria, busta 533.)

416.

Wien, 29 August 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Amănunte despre omorîrea lui Mihai-Vodă. Dispoziţiile lui Basta în Ardeal.

Aus Wien von 29. Augusti Anno 1601.

Sonsten wirdet aus Clausenburg den 23-ten dies vermeldt, dass Herr Basta im Läger bey Torenburg vernommen, was Michael Weyda fir böse Practica vorhabe, indem Er das Landt mit Räuben und Prennen sehr verheert, habe Er Ihme zuentboten von sollicher Tiranney abzuelassen, dann wann das Landt verwiest, so würden Ihre Mayestät kein Nutzen, noch Gefällen daran haben, die Ritterschaft sich darin auch nicht erhalten mögen. Darauf Ihme Michael Weyda kurz antworten lassen, es wäre nicht ohne, dass sollich Landt Ihrer Mayestät nicht Nutzen sein würde, das Landt aber seye nicht Ihrer Mayestät, sondern sein, dann er's bereit zum andern mal gewonnen und eingenommen; welliche Antwort Herrn Basta sehr übel gefallen, deswegen etliche Wallonen in seine Gezölt geschickt mit Befelch Ihne lebendig zue fangen. Weilen Er sich aber zue wöhren understanden, wurde Er durchstochen und enthaubt, sambt etlich seinen Dienern. Seindt auch viel Türggische Brief bey Ihme gefunden worden, darinnen was er für Practica gefiehrt und wie Er die Teutsche muethwillig niederhauen lassen wölle an Tag kommen.

Aus Cascha von 17. dies wirdet geschrieben, dass man nach Eroberung der Schlacht in Sibenbürgischen Läger 3 Fass „Vierziger" genannt mit Gelt gefunden, so die Teutschen bekommen. Die Clausenburger wären auch auf Begnadigung 3 Monatsoldt dem Kriegsvolk zue reichen geschätzt und der Ribisch sambt mehr andern Haubtleuten gefangen worden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 587.)

417.

Praha, 31 August 1601.

Împăratul Rudolf II către Petru Gregorovicz Armeanul.

Rămânând dator cu suma de 5808 fiorini pentru boii aduşi de Petru Armeanul, se obligă să i-o plătească în şase luni din venitul Ungariei de Sus ori din alte venituri.

Nos Rudolphus Secundus Divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae Slavoniaeque Rex etc. Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae et Wirtembergae, ac superioris et inferioris Lusatiae, Comes Tyrolis. Fatemur et recognoscimus per praesentes nostro haere-

dumque nostrorum nomine, Notum facientes, quibus expedit universis. Cum in officina rationaria Camerae nostrae Aulicae subductis, cum Egregio Petro Armenii Moldavo, fideli nobis dilecto, nomine boum antehac in Hungaria ipsi ademptorum et pro nobis venditorum rationibus, modo fato Armenii, ultra illos mille noningentos florenos in defalcationem totius summae septem millium septingentorum septuaginta quinque florenorum Rhenensium et quindecim cruciferorum, a solutore nostro Aulico et bellico ad quietantiam suam numeratos, adhuc quinque mille octingentos et octo florenos, cum triginta quinque cruciferis exsolvendos restare compertum sit, ipsique in paratis pro voto suo, uti sane aequum erat, ob immensam erogationum bellicarum nunc temporis nobis incumbentium molem iam satisfieri non potuerit. Quod eundem, ne certitudine solutionis posthac fiendae careret, super redditus et devolutiones nobis ex Hungaria superiori obventuras, assecurandum duximus, imo harum literarum serie assecuramus, clementer ac firmiter promittentes nos curaturos, ut ex iisdem redditibus et devolutionibus, per ipsum tamen ante alios nominandis et specificandis, de summa praetactorum quinque millium septingentorum et octo florenorum Rhenensium et triginta quinque cruciferorum intra dimidium annum a dato computandum certo contentetur. Aut si fortassis illud ex iisdem commode praestari non posset, Nos solutionem ex aliis nostris proventibus ordinaturos ac saepe fato Armenii de reali satisfactione supramemoratorum quinque millium septingentorum et octo florenorum cum triginta quinque cruciferis posthac plane provisuros. In quorum omnium fidem literas hasce manus nostrae subscriptione et sigilli nostri appressione muniri fecimus.

Datum in Arce nostra Pragensi, ultima die mensis Augusti. Anno Millesimo sexcentesimo primo, regnorum nostrorum Romani vigesimo sexto, Hungarici vigesimo nono et Bohemici itidem vigesimo sexto.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern. Fasc. 14432. Copie of.)

418.

Praha, 1 Septemvrie 1601.

Curierul ardelean despre omorîrea lui Mihai-Vodă.

Amănunte aproape oficioase despre motivele pentru cari Basta a pus să fie ucis Mihai-Vodă.

Aus Prag von primo Septembris Anno 1601. Sibenbürgischen Corriers mündtlich Anzeigen.

Seider[1] dem in Sibenbürgen fürgangnen Treffen[2] und was damalen darauf Ihr Mayestät durch sondern Corrier kürzlichen durch den Basta desthalber zuegeschrieben worden, ist von dannen kein ferrere Particularität erfolgt, allein heut kombt ein Currier aus demselben Sibenbürgischen Läger, der vermeldt uns des Michl Weyda Todt, und haben vermeint, wir hätten dessen zuvor Erinnerung, also dass anderst nit zue schliessen, es werden sein, des Basta Expeditionen underwegs niedergeworfen sein, und ist solches leicht zue glauben, dann ermeldter heutiger Corrier zeigt under anderm auch an, dass gedachter Weyda für untreu befunden worden und wären, soviel er gesehen und im Läger gehört, also zugangen.

Er Weyda hab nach dem Landt selbst gestellt mit dem Sigismundo, under andern Rebellen auch [mit] dem Bassa von Temeswar practiciert und die Sachen dahin richten wellen, dass alle Teutsche und Wallonen hätten sollen niedergehaut werden, hätten der Stadt Gesandten, welche zum Basta gezogen und für Ihr Mayestät die Huldigung praesentiert niederhauen lassen und gewellt, man sollte Ihme insonderheit huldigen, ohne Vorwissen des Basta. Hätte er aus Somlio 15 Stück Geschütz zu sich ins Feldt genommen; dem Basta kein Commando gestehn und passiern wellen; die Sachen dahin bereit angestellt gehabt, dass er mit bis in 300 Pferdt aus dem Läger, mit Fürgeben, dass er zu seinem Weib und Sohn müesste, zu seinem Anhang reiten wellen, deme auch die andern Wallachen alsdann folgen sollten. Wie nun der Basta genuegsame Indicia und Bericht erlangt, hätte er sich gefasst gemacht, Ihne Weyda gefangen zu nehmen und darauf denselben den 18. Augusti in Rath erfordert. Wie der Weyda aber nit kommen wellen, wären Ihm den folgenden Tag, als Sonntags den 19-ten durch ihne Basta etlich hundert Muscatierer, Teutsch und Wallonen geschickt worden, mit der Anzeig, er soll in Rath kommen, weil wichtige Sachen fürgefallen, und da er sich etwo fürchtet, sollen die Soldaten Ihne beleiten. Darauf nun der Weyda die Erscheinung nit allein abermalen hätte geweigert, sonder sich auch sonsten übel vernehmen lassen und entlichen, wie er gesehen, dass die Befelchs-

[1] Dialectal, pentru: seither = de când.

[2] Înţelege bătălia dela Guráslău.

haber von Ihme nit setzen wellen, solle er seinen Leuthen zugeschrien haben : „Wer Ihn lieb hätte, sollte auf die Teutschen und Wallonen zuhauen" und darauf selbs auch zuer Wehr griffen, darmit also der Handl angangen. Ein Wallonischer Befelchshaber sey aber der Sachen fürkommen und hätt mit seiner Helleparten den Weyda durchstochen. Ein Teutscher Knecht aber Ihme den Kopf alspaldt in zweyen Streichen herob gehaut. Darnebens wären auch etliche andere Wallachen nieder gearbeit worden. Die übrigen aber sich alspaldt ergeben und umb Gnad gebeten. Auch sein des Weyda böses Fürnehmen und Practicen stracks bekennt, und under desselben Sachen hätte man allerley gefunden, under anderm auch etliche Schreiben von Ihr Mayestät an Basta, so er Ihme heimblich auf und vorgehalten.

Die Teutschen Knecht und Wallonen hätten in der Furia der Wallachen Läger alles plindert und sey des Weyda Cörper ein ganzen Tag nackent im Zelt liegen blieben.

Soviel sagt nun dieser Currier von diesem Facto. Der mehrer und rechte Grundt würdt verhoffentlich bald folgen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 599—600.)

419.

Roma, 1 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Cele ce s'au întâmplat înainte şi după bătălia dela Gurăslău. Răzbunarea lui Basta asupra celor cari i-au căzut în mână din partea lui Sigismund Báthory.

Di Roma il primo Settembre 1601.

Di Transilvania scrivono la confirmatione della vittoria ottenuta da Giorgio Basti contro il Bathori in questo modo : Alli 30 Luglio passato detto Basti mandando il Valacco per antiguardia contro Sigismondo Bathori, qual havea uno essercito di 26/m soldati tra pedoni et cavalli, appresso Somlio, havendolo poi esso Basti seguitato con tutto il rimanente del suo essercito che fu alli 31, et giunto alli 3 Agosto la mattina all'alba a vista del Bathori, qual preparandosi con l'artelaria et essercito per far giornata, anco detto Basta si pose all'ordine, et cominciando tirare diversi colpi, et appressandosi la sera, Sigismondo Bathori mandò x/m cavalli ad affrontare li nemici, contro a' quali furno poste le fanterie Tedesche et Vallone, et furno dal Bathori poste

in rotta. Ma sopragiungendovi il Basti con l'essercito in ordinanza, che in tutto era di 18/m combattenti, fra quali 8/m boni cavalli, diede addosso al nemico et subito s'impatronì dell'artelaria, et in un medesimo punto pose in ordine tutto il suo essercito con morte di circa x/m di quelli del Bathori, et molti prigioni, parte de quali furno impicati et decapitati. Et quel Nobile dell'Ungheria superiore che ultimamente si ribellò et condusse al Bathori 200 Aiduchi fu impicato per li piedi; et così anco successe a Stefano Bathori zio del Principe.

Hanno acquistato 165 insegne, 40 pezzi d'artelaria, molti padiglioni, cariaggi di vino, cavalli, muli et tutte le bagaglie. Quando non fosse sopragiunta la notte non vi saria rimasto dalla parte del Bathori homo vivo; et dicesi che egli si sia salvato con la fuga, se bene altri aggiungono che possi essere morto nella battaglia che durò 4 hore, come presto si dovrà chiarire, sendo il suo cavallo stato trovato malamente ferito.

Che detto Basti havea promesso all'essercito di darli Claudiopoli a sacco.

Che l'Imperatore per questa vittoria verrà ad acquistare circa 2 milioni d'oro per la confiscatione de beni di molti principali dell'Ungheria superiore, che ribellatisi erano passati dalla parte del Bathori.

Che erano stati decapitati et impicati molti principali ribelli dell'Imperatore, et che la Valachia si ritrovava tutta in arme, et havea tagliato a pezzi tutti quei, che dependevano dal Bathori, da Hieremia Moldavo, et dal Gran Cancelliere di Polonia, aspettando con gran desiderio il Valacco, non pretendendo altro Vaivoda che lui.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 101.)

420.

Prejmer, 3 Septemvrie 1601.

Principele Sigismund Báthory către municipiul oraşului Bistriţa.

Intrând cu ajutorul prietenilor vecini iarăşi în Ardeal, cere să-şi arate credinţa cuvenită faţă de patrie şi de principele său pentru a putea avea grije întru ocrotirea ei.

Sigismundus Dei gratia Transylvaniae et Sacri Romani Imperii Princeps, partium regni Hungariae dominus, Aurei velleris eques et Siculorum Comes etc.

Prudentes ac Circumspecti fideles nobis syncere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Az Uristentűl reánk bocsáttatott szerencsétlenség után egy kevéssé országunkból ki kelletett vala mennünk, hogy szomszéd jó akaró barátinknak és atyánkfiainak segitségek által szegény hazánknak meg szabadulásában alkalmatosb gondot viselhetnénk. Meg emlékezvén azért az Kegyelmeteknek való tartozásunkról, ismét országunkban be jöttünk, melyet akaránk Kegyelmeteknek értésére adni, intvén azon Kegyelmeteket, hogy Kegyelmetek meg emléközzék arról az kötelességről, az mellyel mi nekünk tartozik, és kiválképpen ez mostani állapatban mutassa meg azt a' hűséget, az mellyel mind hazájának s mind pedig fejedelmének köteles : hogy igy mi is Kegyelmetekkel egy értelemből szegény hazánknak meg maradására viselhessünk illendő gondot. És ennek utánna is az Uristen dolgainknak jó véget adván, az Kegyelmetek mostani jó maga viseléséről emlékezhessünk háladóképpen meg. Minket pedig Kegyelmetek minden állapatjokról untalan tegyen bizonyossá, mind pedig az ellenség táborának állapatjáról. Secus non facturi.

Datum ex oppido nostro Prasmar, die 3. Septembris 1601.

Sigismundus Princeps mpr

Adresa : Prudentibus ac Circumspectis Judici primario, caeterisque iuratis civibus civitatis nostrae Bistriciensi etc. Fidelibus nobis syncere dilectis.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Sigismundus etc. După nenorocirea pe care a slobozit-o Dumnezeu asupra noastră, am fost nevoiți a ieși puțin din țara noastră, pentru a putea purta grije mai potrivită pentru slobozirea patriei noastre sărmane cu ajutorul vecinilor noștri prieteni voitori de bine și a rudeniilor noastre. Pentru aceea aducându-ne aminte de datoria noastră față de Domniile Voastre, am venit iarăși în țara noastră, aceeace am vrut să aducem la cunoștința Domniilor Voastre, aducându-vă aminte Domniilor Voastre că să-și aducă aminte Domniile Voastre de datoria care o aveți față de noi și mai ales în starea aceasta de acum să-și arate credința cu care sunteți datori atât față de patria, cât și față de principele Domniilor Voastre : pentru ca astfel și noi într'o înțelegere cu Domniile Voastre să putem avea grija cuvenită pentru rămânerea sărmanei noastre patrii. Și după aceasta, Dumnezeu dând bun sfârșit lucrurilor noastre, să ne putem aduce aminte cu recunoștință de purtarea bună a Domniilor Voastre de acuma. Iar pe noi să ne încredințeze necontenit Domniile Voastre despre toate stările Domniilor Voastre, cât și despre toate stările taberii dușmanilor.

421.

Wien, 3 Septemvrie 1601.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Cere părere despre înființarea unei Camere în Ardeal.

Quomodo in Transilvania Camera constituenda, qualisnam Instructio eidem danda, quinam pro Praefecto et Consiliariis adhibendi postulat informatio.

Postquam Dei beneficio Transylvania rursum sub potestate Suae M^tis^ Caesareae ac Regiae redacta, armisque subacta, consultumque ac necessarium sit de erigenda ibidem, perinde ac in aliis Suae M^tis^ provinciis Camera quadam, per quam bona ac proventus illic administrentur, quamprimum cogitare : Idcirco benigne vobis mandamus, rem istam statim in maturam deliberationem ponatis, ac nos quomodo status eiusmodi Camerae constituendus, qualisnam instructio eidem danda, quinam pro Praefecto ac Consiliariis adhibendi, et quid in universum hoc loci ordinandum videatur, consilio vestro edoceatis idque maturetis ; etc.

(Colecțiune particulară. Ungaria.)

422.

Praha, 3 Septemvrie 1601.

Cesare Florio către Duca di Modena.

Amănunte noui despre omorîrea lui Mihai-Vodă, desaprobat de mulți la Curtea împărătească.

Dalle ultime mie harà veduto Vostra Altezza la vittoria, ottenuta da Giorgio Basta giuntamente col Vallacco contra il già prencipe Sigismondo Bathori ; et hora devo dirle come ci sia nuova che esso Basta alli 19 del passato facesse ammazzare il medesimo Vallacco, et questo perchè egli havesse intelligenza con Turchi, et particolarmente col Bassà di Themisvar. Circa il modo di farlo ammazzare, dicono, che il Basta, dopo havergli fatto formar contra un processo, ordinasse col parere di certi suoi consiglieri ad alcuni suoi soldati ch'andassero a far pregione in nome di Sua Maestà esso Vallacco, et con commissione espressa d'ammazzarlo, quando non potessero haverlo vivo ; et che questi

soldati andando ad esseguire la commissione havuta, nel dire al Vallacco che egli dovesse venir con esso loro, come pregione di Sua Maestà, lo trovassero renitente, et di modo che mettesse le mani sopra la sabla. Onde perciò si risolvessero d'ammazzarlo, dandogli un di quei soldati una ferita con una alabarda, et un altro tagliandoli la testa, la quale portata che fu al Basta, soggiugnono poi, che egli facendola vedere a' soldati, che militavano sotto il medesimo Vallacco, et narrando le cagioni, che l'havevano mosso a tale risolutione, essi rispondessero, che quando havessero saputo il medesimo, il medesimo ancora haveriano esseguito da se stessi. Hora mò havendo il Basta dato quì parte del caso, chi lo loda, et chi no ; et insomma la sentenza di questo fatto dipende dall'evento, c'haranno le turbolenze di quella provincia, molti luoghi della quale si intende fra tanto che, per non esere saccheggiati, si sieno convenuti col Basta di pagargli l'essercito per tre mesi. Di Sigismondo avvisano che si sia ritirato in Polonia.

Di Praga, li 3 Settembre 1601.

(R. Archivio di Stato. Modena. Germania, busta 58.)

423.

Praha, 3 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Prădăciunile miliţiei lui Basta în Ardeal. Pedepsirea oraşului Cluj pentrucă ţinuse partea lui Sigismund Báthory. Caspar Kornis omorît de către haiduci. Alte amănunte despre purtarea lui Mihai-Vodă faţă de Basta şi omorîrea lui.

Aus Prag von 3. Septembris Anno 1601.

Aus Sibenbürgen hat man Confirmation, dass selbiges Land bereit alles eingenommen und sonderlich die 7 haupt Städt *de novo* gehuldiget, gleichwol unser Volk nach beschehner Schlacht solliches im Fortziehen auf Clausenburg alles sehr verwüst, geblünder und verbrändt. Die Clausenburger seind Herrn Basta mit 6 Gutschen entgegen gefahren und Gnad begehrt, die ihnen dergestalt wiederfahren, dass sie 3 Fähndlen Knecht vom Petzischen Regiment einnehmen, all ihr Gelt, Silbergeschmeid, Wöhren, Ristungen in ein Haus zuesammen tragen und dem Kriegsvolk etlich Monatsoldt zue Terminen bezahlen sollen. Als solliches beschehen, ist hierzwischen das Thor zuegehalten und kein Unger in die Stadt gelassen worden, damit sie dasselb nit mit Gwalt

ausbeuten, dann, wie man Nachrichtung, sollen Sigismundus, Chiaki und Sekel Moyses ihr fürnembstes Guet darinnen gehabt haben, dahero männigelich guete Beit bekommen haben solle.

Cornis Caspar, wellicher von den Sibenbürgern uf dem Castel Sanct Georgen gefangen gewest, ist ledig, als er aber in unser Läger ziehen wöllen, ist er von den Frey Räzen underwegs niedergehaut worden.

Michel Weida hat 1000 Husaren uf Fogarasch geschickt, welche sein Weib und Sohn ledig gemacht. Der Chiaki und Seckel Moyses seind, wie die Sag, von den Türken, zue dene sie geflohen, gefangen worden, welliche man täglich zue Herrn Basta in's Läger bringen solle. Die eingenommene Städt werden alle mit Teutschem Volk besetzt.

Über dies alles wird aus Clausenburg von 20. Augusti bestätigt, dass Herr Basta, nach dem er die gross Tyranney des Michel Weida, so er mit Aufschneiden der schwangern Weibern, auch spiessen und lebendig Schindens des Landtvolks geübt, beineben von vielen gefangnen Kundtschaftern aller Hand Practica, so er mit Türggen und Tartern gehabt vernommen, Ihne von sollichem abgemahnet und mit sollicher Barbarei, Mörderey ihne zue halten gebeten, aber doch trotzig von Ihme beantwurt worden, nämblich, dass weder Er, noch der Römische Kaiser weiter sein Herr, dann er das Land in seiner Handen. Darauf Herr Basta alsbald 2 Fähndlen Wallonen und 2 Fähndlen Teutsche Ihme sein Zelt zue umringen und im Namen Ihrer Mayestät Ihne in Eisen zue schlagen abgefertiget. Darüber er alsbald erzürnet und nach einem Säbel, deren viel in seiner Gezelt gehangen, gegriffen und nach dem Teutschen Hauptmann geschlagen; darauf Ihne der wallonische Hauptmann mit seinem Spiess durchstochen und der Teitsche Hauptmann mit seinem Cordolatsch den Kopf abgeschmissen.

Auf solliche hat Herr Basta sein ganz Läger durchsuechen, auch alle Brief vom Sigismundo und andern verdächtigen Personen zur Rettung seiner Ehren den Wallonen, auch andern Kriegsvolk fürlesen lassen, darauf die Wallonen selbst geantwurt, weil er's mit Ihrer Mayestät also gemeint, wäre Ihme recht beschehen, und da sie es gwusst, wollten sie Ihm selbst also gethan haben. Darauf er ihnen ferner fürgehalten, wann sie Ihrer Mayestät auf dero Bezahlung nicht länger dienen wollten, sollte jedem sein freyer Abzug bevorstehn, darüber gleichwol etlich ausgerissen, der meiste theil aber geblieben.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 601—602.)

424.

Prejmer, 5 Septemvrie 1601.

Principele Sigismund Báthory către cancelarul Ioan Zamoyski.

Referindu-se la scrisoarea din Iaşi, îi vesteşte întoarcerea sa în patrie pentru a scăpa Ardealul de jugul străinilor, pentru care luptă aşteaptă şi ajutorul lui.

Ill^me^ affinis, domine observandissime.

Ex proximis meis Jassio ad Ill^mam^ D. V^ram^ datis, non tantum miserabilem privatae meae sortem, luculenter eam intellexisse arbitror, sed et eum casum, tum potissimum supervenisse, cum id maxime agerem, ut communi omnium provinciae ordinum suffragio accedente, curam ac protectionem eius inclitae Coronae Polonicae commendarem. Significaveram etiam Ill^mae^ D. V^rae^ me iterum fortunam tentaturum, ac qualemcunque Deus dedisset, consilium ipsius exquisiturum, eoque libenter usurum. Redii itaque auspice Deo in Patriam, quod utinam Patriae ac mihi ipsi foelix et salutare sit, atque ad declarandam meam erga M^tem^ Reipublicae Polonicae propensionem opportunum! Certe eo animo factum, ne quid intentatum relinquerem: in quo si fortuna voto meo aspiraverit, tum profecto, quod antea adversus rerum eventus intervertit, ut ad optatum finem perducam operam dabo, atque in hoc non tantum consilium, sed et auxilium Ill^mae^ D. V^rae^ exspecto, cuius ut quamprimum particeps esse possim, opto Illustrissimamque D. V^rae^ ut ita faxit etiam atque etiam rogo, cuius protectioni, ac paternae in me affectioni, fidenter me ipsum commendo. Eandemque, ut praepotens Deus Reipublicae ac meo etiam privatim commodo, quam diutissime incolumem conservare velit, ex animo precor.

Datum ex oppido Prasmar, 5. Septembris 1601.

Ill^mae^ D. V^rae^

servitor obsequentissimus

Sigismundus Princeps mpr

(Bibl. Ord. Zamoyskiej. Warszawa. Archiwum Jana Zamoyskiogo.)

425.

Wien, 5 Septemvrie 1601.

Camera Aulică către contabilul Jonas Hüemer.

Să-şi prezinte chitanţele despre cheltuelile cu întreţinerea bucătăriei lui Mihai-Vodă, cu prilejul şederii sale la Viena.

Von der Kaiserlichen alhieigen Hofcamer, Ihrer Kais. Mt. Rait-Diener bei dero Niederösterreichischen Camer Puechhalterei Jonassen Hüemer anzuzeigen, es befinde sich bei seinen Particular-Verzeichnussen, was zu Costfreihaltung weiland Michael Weyda aus der Wallachey vom dreissigisten Decembris nägstverstrichenen bis zwelften Ianuarii dies Jahrs durch ihne einkauft und auf gedachtes Weyda Hofmeisters Begehren seinem Koch in die Kuchl für den Weyda zu verkochen gegeben worden sein solle, ein Verzeichnus sub A) so unter andern seinen, der Hofcamer übergebenen Schriften wieder hiebei, was man auf Befelch Ihrer Fürstlichen Durchlaucht ihme Weyda verehren hat sollen; wann aber in bemeldtem Particular, über bestimbte gnädigiste Verordnung noch andere Victualia, als Gewürz, Zugger, Öl, Eier, allerlei Mehl, Obst, Putter, item Kerzen, Stroh und zwo Klafter Holz, so in Geld 83 Gulden 29 Kreuzer, zween Pfennig antreffen thuet, einkommen, darüber kein Verordnung, noch einiger Schein, wohin er solche überantwortet, beigelegt würdet, solle er dieselben also zu diesen andern seinen übergebnen Schriften legen und der Hofcamer wiederumb einreichen, damit man in Aufnehmung solcher Particular Verzeichnus bei der Hofpuechhalterei fortschreiten müge.

Ex Camera Aulica 5. Septembris 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Reichsakten. Fasc. 169.)

426.

Roma, 8 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ştiri dela Viena despre purtarea severă a lui Basta faţă de nemeşii şi oraşele din Ardeal, pentru a menţine ţara în credinţa împăratului.

Di Roma li 8 Settembre 1601.

Di Vienna delli 20 passato si confermano quanto fu scritto con le passate del principe Bathori, la cui fanteria era la maggior parte restata morta, essendosi la cavalaria salvata quasi tutta in un bosco vicino a Somlio, dove seguì la giornata; et del prencipe Bathori non si sapeva ancora dove ritrovassi; volendo alcuni che Hieremia Moldavo si sia trovato ancor lui in questa giornata, dove sia rimasto morto.

Che Giorgio Basti di già havea fatto publicare bando a tutti gli popoli della città et luoghi della Transilvania, che se in termine di 3 giorni non si sommetteano all'obedienza di Sua M. Cesarea, haverìa posto, senza remissione, ogni cosa a ferro et foco, per il che erano di già venuti a trovarlo da 4/m Transilvani, li quali erano stati accettati in gratia dal detto Basti, il quale havea mandato a dimandare all'Imperatore 4/m soldati Alemani per metterli nelli presidii della Transilvania, la cui provintia si crede che in breve sarà ritornata tutta sotto il dominio di Sua M. Cesarea, disegnando poi detto Giorgio Basti passare con tutte le sue forze all'impresa di Temisvar.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 104.)

427.

Graz, 10 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Confirmarea morţii lui Mihai-Vodă, omorît pentru purtarea sa necredincioasă faţă de împărat, dovedindu-se că vroia să scoată pe Basta din Ardeal cu ajutorul Turcilor.

Per lettere di Transilvania si ha la confermatione della morte del Valacco seguita nella campagna di Torda, terra discosta due leghe da Claudiopoli. Tra le altre cagioni, che si dicono haver mosso il Basta ad un tal fatto, si conta l'infedeltà del Valacco verso Sua M. Cesarea, che trattasse sotto mano col Bassà d'Agria et di Tesmisuar per cacciare di nuovo il Basta di Transilvania, et insignorirsi stesso con accostarsi alle parti Turchesche, et che insomma era affatto finta la devotione ch'egli mostrava verso Cesare.

Il Basta, per quanto è rapporto, havendo da lettere intercette conosciuto chiari i falsi machinamenti del Vaivoda, mandò al suo padiglione alcune bande di soldati per farlo prigione, ma egli sendosi messo per resistere, spintosi innanzi, uno de mandati lo ferì nel petto d'arma d'hasta, per il qual colpo cadendo, gli fu subito da un altro levata la testa, et l'istesso si fece d'alcuni altri, che tumultuando gl'erano intorno per difenderlo.

Dopo la morte del Valacco sodetto il Basta chiamò al suo stipendio tutta la militia ch'egli haveva, proseguendo senz'intoppo

in impadronirsi della provincia, la cui sede de Principi Albagiulia, si dice nel primo ingresso esser stata abbruggiata dal Vaivoda, che senza rispetto, et contra gl'ordini del Basta commetteva, et da suoi lasciava commettere ogni misfatto.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III. 111. c.)

428.

Bratislava, 11 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Basta stă sub cetatea Făgăraşului pentru ca să o cucerească, deoarece Moise Székely a fugit de acolo. Haiducii au adus 4000 de boi din Ardeal, din aceia cari au fost strânşi de către Mihai-Vodă, care îi vindea pe nimica; cel mai frumos bou cu un fiorin şi chiar 2-3 boi cu un taler. Românii din Ţara-Românească doresc acum pe Marcu-Vodă, care se află în tabăra lui Basta.

Aus Pressburg von 11. Septembris Anno 1601.

Über jüngst gemeldtes haben wir ferner aus Sibenbürgen, von Dorna, dass Herr Georg Basta mit einem Theil seines Kriegsvolks und etliche grossen Stücken fir Fogarasch, in wellicher Festung sich der Chiaki Istvan mit mehr andern Rädlfiehrern[1] salviert habe; wäre auch gueter Hofinung solliche inner acht Tagen zue recuperieren. Sonsten erfolge noch, dass ganz Sibenbürgen Ihrer Mayestät Jurament gethon[2] bey deroselben Festung unverbrochen zuehalten. Seckhel Moyses aber fleucht von einem Ort im Landt zum andern, dann seine 1000 Hungerische Pferdt, so er gefiehrt, seindt zue Ihme Herrn Basta gefallen.

Den Neuhäuslern seindt etliche Heyduggen aus Sibenbürgen kommen, die haben 4000 Stück allerley Viechs zur Peuth mitgebracht. Die hat man dem Christlichen Läger gen Stuelweyssenburg zum Verkauf nachtreiben lassen; wie dann ein Anzahl Viechs im Sibenbürgischen Läger gewest, dergleichen bei Menschengedenk nie gesehen worden, so der entleibte Michel Weyda dem Landtvolk nehmen und ins Läger treiben lassen. Den schönsten Ochsen hat er umb etliche Duttich und aufs höchst umb 1 fl., und oft in 2-3 Ochsen umb ein Daler verkauft. In Summa, er hat unchristlich mit dem Volk gehandlet, auch mit seinen Razen, Moldauern und Wallachen, diese Provinz mit Feuer und Schwerdt hart verderbt, die Kirchen zue Alba Julia[3] verbrannt, die Bilder daraus, und die Sacramenta zur Erden geworfen.

[1] Recte: Rädelsführer. [2] gethan. [3] Greşit: Alba und Jula.

Bedachter Weyda hat auch dem Simon Bassa zue Themeswar zuegeschrieben, Er solle Ihme neben seinen Wallachen, so in gueter Anzahl zueziehen, zue Hilf kommen die Teutschen aus dem Landt zue schlagen, damit Er aldsdann zue Weyssenburg ruehig wohnen möge, zue wellichem Ende Er dann daselbsten der Stadt Rathaus zue seiner Wohnung schön zuerichten lassen. Weilen Er aber über treue Ermahnung des Herrn Basta von seinem Tirannisieren nicht abgestanden, ist Ihme die bewusste Entleibung erfolgt.

Die Wallachen wellen auf Ersuechen des Herrn Basta an jetzt des Petri alten Wallachischen Weyda Sohne, Marco genannt, so sich an jetzt beim Herrn Basta befindet, und vor diesem zue Innsbrugg erzogen worden, zue einem Weyda annehmen, dahero man gueter Hoffnung diese Provinz in Kurz zue Ihrer Mayestät Gehorsamb kommen werde.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 611—612.)

429.

Wien, 12 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Basta s'a învoit cu Secuii, iar în locul lui Mihai-Vodă vrea să pună pe fiul lui Petru Șchiopul.

Aus Wien von 12. Septembris Anno 1601.

Aus Sibenbürgen haben wir über vor diesem angezeigtem Wesen, dass Herr Basta mit den Zäckhlern stark tractiere Ihrer Mayestät zue huldigen, wie Er sie dann bereit uf guetem Weg gebracht haben solle. Gleichfalls seye Er mit den Wallachen im Werk, anstatt des entleibten Michael Weyda desjenigen Moldawischen Weyda Sohne, [1] wellicher vor Jahren mit Weib und Kindt zue uns herausgefallen und hernach in Tyrol gestorben fir einen Governator anzunehmen, weillen Er von dem rechten Geschlecht der Moldau und Wallachischen Weyda herkomme.

Sonsten besorgt man sich eines üblen Aufstandts in Sibenbürgen von den Freyheyduggen und Hungern, die meistentheils aus des Basta Läger hinweck ziehen, dann sie könnden sich mit den Wallonen, die ihnen im Peuthen zue geschwindt, durchaus nicht betragen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 615.)

[1] Tânărul Ștefan-Vodă care învăța la Iezuiții din Innsbruck.

430.

Graz, 14 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Amănunte noui despre bătălia dela Gurăslău şi luarea oraşului Cluj. Purtarea aspră a lui Basta şi Mihai-Vodă faţă de Ardeleni şi mai cu seamă faţă de nemeşi. Prădăciunile haiducilor lui Mihai-Vodă în Ardeal.

Di Gratz li 14 Settembre 1601.

Confermano di Transilvania la vittoria ottenuta dal Basta esser assai maggiore di quello, ch'è scritto di sopra, et da alcuni viene aggionto, che gl'Imperiali havessero preso per forza la città di Claudiopoli, la quale esso Basta haveva dato in preda alli soldati; dicendosi anco, che detto Basta et il Michali non vogliono far prigione alcun Transilvano, et massime Nobili, facendoli tutti tagliare a pezzi: il che haveva messo gran terrore a quei popoli, tanto più, che li Haiduchi del Michali havevano di già preso et saccheggiato, et abbrugiato molti villaggi con fare grosso bottino, con morte di quanti vi si trovavano dentro, et il Basta domandava all'Imperatore 4 milla Todeschi, per mettere nelli presidii delle fortezze di Transilvania, offerendosi lui di mantenere quest'anno la guerra, senza altre paghe, poichè li suoi soldati restavano contentissimi de' bottini fatti nella sudetta vittoria, et che quattro milla Transilvani erano di già venuti a servire esso Basta, domandandogli gratia et perdono, il che li era stato concesso.

(Musaeum Nat. Budapest. Bibl. Comitis Apponyi No. 669.)

431.

Venezia, 15 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Prima ştire despre moartea lui Mihai-Vodă. Moise Székely arestat de Secui şi predat lui Basta.

Di Venetia li 15 Septembre 1601.

Lettere di Praga delli 3 detto[1] portano, che al primo era giunto corriero di Transilvania con aviso della morte del Vallacco

[1] Vezi una din aceste mai sus sub No. 423.

per la causa scritta, ucciso dalle genti di Giorgio Basti, qual doppo si era impadronito della Transilvania, senza molto contrasto, essendosi il principe Sigismondo Bathori ritirato verso la Moldavia.

Che la provincia della Transilvania si era offerta di pagare tutte le spese fatte dall'Imperatore doppo l'ultima revolutione. Et che il Sechel, Signor principale della Transilvania et uno delli autori della sollevatione era stato fatto prigione dalli Sicoli, et consegnato al Basta, il quale lo mandava all'Imperatore.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 222.)

432.

Roma, 15 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Condiţiile severe de supunere ale lui Basta cerute oraşului Cluj. Sigismund Báthory fugit la Ieremia-Vodă în Moldova.

Di Roma li 15 di Settembre 1601.

Delle cose di Transilvania ne scrivono solo che li Turchi havevano sentito molto male la morte di quei loro, et ne minacciavano vendetta.

Che quei di Claudiopoli vedendosi a cattivo partito, si resero al Basta. Et mandatoli le chiavi per fuggire il sacco, hanno accettato di fare 19 paghe per uno a tutti li soldati di esso Basti, il quale ha trovato in quella fortezza 48 pezzi d'artigliaria, monitioni et vettovaglie in quantità grande. Hora poi si inviano a quella volta, mandati dall'Imperatore dua reggimenti di fantaria Tedescha, l'uno per mettere in quei presidii, et l'altro per rinforzare le genti del Basti.

Il Bathori dicono poi trovarsi in Moldavia con Hieremia Moldavo.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 105.)

433.

Tabăra din Alba-Iulia, 17 Septemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Uciderea lui Mihai-Vodă a produs excese la ţărani, cari omoară oamenii pe străzi, cât şi la nobili cari încep iarăşi ţel de ţel de răsvrătiri.

Aus dem Läger bey Weyssenburg von 17. Septembris 1601.

Aus Sibenbürgen hat man seidhero Herr Basta den Michael Weyda sambt seinen firnembsten Räthen niederhauen lassen, nichts besonders. Wirdet auch hiervon manicherley discuriert, dass uns solliches mehrers zue Schaden, als Nutzen gereichen mächte, wie dann bereit die Bauren sich an etlich underschiedlichen Orten zusammen rotten und wen sie bekommen, berauben und gar zue todt schlagen.

Es sollen sich auch noch viel Sibenbirgische meineidige Herren im Landt hin- und wider aufhalten, welliche des Michael Weyda Todt gerne sehen, dahero wieder anfahen allerlei zue practicieren, dardurch dies Landt bis dato noch in grosser Gefahr stehet.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 626.)

434.

Praha, 17 Septemvrie 1601.

Cesare Florio către Duca di Modena.

Împăratul Rudolf a trimes înapoi pe italianul milanez Morando Fossato în Ardeal pentru a studia starea lucrurilor de acolo şi adevăratele motive pentru cari Basta a pus să omoare pe Mihai-Vodă. Relaţiunea milanezului tipărită nemţeşte, fiind favorabilă lui Mihai-Vodă, ambasadorul spaniol — prieten cu Basta — a publicat o altă relaţiune în italieneşte.

Di questa settimana non è neanche venuto altro avviso particolare di quello che passi in Transilvania dopo la morte del Vallacco. Et però, se bene in generale, viene scritto d'Ungheria da diversi che le cose camminino bene in quella provincia, nondimeno si è risoluta Sua Maestà di mandarvi un Gentil'huomo a posta, che partì a quella volta quattro giorni sono, et per informarsi di presenza dello stato, nel quale si trovi hora essa provincia, et per intendere ancora quali cagioni habbia in effetto havuto il Basta di fare ammazzare il Valacco. A cui fra tanto il Gentil'huomo che va, si è di maniera dimostro affettionato, che questi giorni a dietro nel dar conto al Mondo dell'ultima vittoria, conseguita contra Sigismondo Bathori, come Vostra Altezza harà veduto, ha egli fatto stampare in lingua Alemana alcune Relationi, nelle quali ha dato il primo luogo della vittoria al Vallacco. [1] Onde ha posto anco in necessità l'Ambasciatore Cat-

[1] Nu ne e cunoscută, lipsind de lângă scrisoarea agentului.

tolico, come amico del Basta et come fautore di lui, che è suddito di Sua Maestà Cattolica, di fare stampare in lingua Italiana la Relatione, della quale mandai copia a Vostra Altezza quindeci giorni fanno ; [1] et oltre di questo, trovandomi io ultimamente con l'Ambasciatore Cattolico, et essendovi anco il Gentil'huomo che va in Transilvania, et che è Milanese, Sua Signoria Illma procurò gagliardamente di persuaderlo a non lasciarsi muovere da qualsisia passione in pregiuditio del Basta.

Di Praga, li 17 Settembre 1601.

(R. Archivio di Stato. Modena. Germania, busta 58.)

435.

[Praha, Septemvrie 1601.]

Relaţiunea milanezului Morandodi Fossati despre omorîrea lui Mihai-Vodă.

Discordia dintre Basta şi Mihai-Vodă, care n'a vrut să părăsească Ardealul, intrând în Ţara-Românească şi dispunea în treburi ostăşeşti fără ştirea şi consimţimântul lui Basta. Acesta încredinţat de trădările lui Mihai-Vodă, a trimes pe colonelul Pezzen să-l aresteze în numele împăratului Rudolf, dar apărându-se, a fost omorît.

Discours de la mort du Valaque, traduit de l'Italien imprimé à Prague en Septembre 1601.

Apres que Georges Baste eut defait l'armée de Sigismond Bathori, poursuivant la victoire entra avec son armée dans la Transylvanie, et reduit en l'obeissance de Sa Majesté Caesarée les villes et places de cette province, montroit bonne volonté envers le Valaque, et desirer de le remettre en son estat de Valaquie, comme il luy avoit dit souvent, et exhorté de s'y préparer avec asseurance : mais iceluy montrant de s'en soucier peu, respondoit frauduleusement n'estre pas lors le temps d'entendre à cela, et d'ailleurs ne conservoit en sa mauvaise intention la fidelité et devotion, qu'il devoit, et avoit iurée à Sa Majesté pour tant de biens fais qu'il en auroit reçeus ; seulement il en faisoit quelque demonstration extérieure, et ce encore tout plain de son intérest particulier, comme il se pouvoit remarquer de la bataille contre les Transylvains, en la quelle (bien qu'encore lentement) il s'employa seulement pour haine, et vengeance particulière ; dont

[1] Nu o cunoaştem, dar publicăm mai jos traducerea ei franceză.

DISCOVRS

DE LA MORT DE MICHEL Vayuode de Valaquie, apres la victoire obtenue par luy & Georges Baſte, cõtre Sigiſmond Battori: traduit de l'Italien imprimé à Prague en Septembre, 1601.

Auec l'extrait d'vne lettre eſcritte de Frãcfort du 26. dudit moys, contenant pluſieurs notables particularitez.

A PARIS,

De l'Imprimerie de Denys Duval, rue S. Iean de Beauvais, au cheual volant.

1601.

il avoit tousjours donné temoignage par les effects de sa cruauté envers iceux Transylvains, exercée en diverses façons ; faisant tuer sous main, et attitrement tous ceux qui luy tomboient es mains ; jusques à ceux la mesmes lesquelz (pendant la revolte) auroyent toujours été à la devotion de Sa Majesté, comme dernierement il fit assassiner Gaspar Cornis, ainsi qu'il estoit en chemin pour aller trouver le Baste, apres avoir esté prisonnier des Transylvains rebelles et toujours continué fidele envers Sa Majesté Caesarée. Et outre cette mechanceté, auroit fait plusieurs excès, et bruslemens à la campagne de cette province, contre le commandement, et droite intention du Baste ; le quel par telz effectz, et autres de cet infidele, et barbare, s'apercevant de sa mauvéstié et defloyauté, et qu'il continouit de retirer et amasser en son quartier, et allogement diverses gens, tant des ennemis debandez, que d'autres. Qu'il augmentoit fort ses trouppes, et que sans le secu du Baste, il avoit levé et tiré du fort de Somlio, et autres lieux, dix pieces d'artillerie, qu'il avoit adioutées à autres six qu'il avoit en son quartier. Que pour mieux traiter avec les ennemis, et trahir Sa Majesté, il avoit mandé 400 de ses gens de cheval, sous pretexte de les envoyer à Fogaras querir sa Famme, et ses enfans. À cette occasion le Baste prenant soigneusement garde aux deportemens de cet homme, et faisant continuellement observer toutes ses actions, apprint qu'il depechoit souvent des courriers en divers lieux, et luy en venoit semblablement, de ie nesca où ; partant donna ordre de les faire guetter aux passages pour les prendre tous, et les luy amener avec les depeches. Ce qu'auroit esté executé, et descouvert la trahison, par les mesmes courriers, et les propres lettres du dit Valaque, par les quelles il traittoit particulierement avec le Bassà de Themisvar, et avec le Bathori, pour trahir la tres-juste cause de Sa Majesté, et de mettre son armée au pouvoir de ses ennemis. De sorte que le Baste ayant eu de cette façon plaine notice de tout le traité, fit saudain assembler son Conseil et apres luy avoir le tout communiquè, fit saudain assembler son Conseil et d'un commune advis ordonnà que le dit Valaque seroit mandé de se trouver audit Conseil, pour là le convaincre, et faire arrester prisonniei, et en apres le renvoyer à la justice de Sa Majesté Caesarée ; mais iceluy refusa de s'y trouver, au contraire il se preparoit à s'en fuir. Ce qu'entendu par le Baste, il commanda incontinent au Colonnel Petz d'aller avec son regiment, et les compagnies de Walons investir le dit Valaque ; et qu'en cas qu'il fist resistance,

qu'il scavoit ce qu'il convenoit faire. Le dit Colonnel y estant allé et incontinent environné avec ses gens le pavillon du Valaque, luy fit dire, qu'il le faisoit prisonnier de Sa Majesté. Ce qu'entendu dudit Valaque, mit soudain la main sur l'espée pour faire résistence ; lors se trouvant le plus advancé de tous un Capitain Walon, luy donna un coup de halebarde dans le estomach, du quel tombant à terre, fût incontinent achevé de tuer par les autres, qui lui separerent la teste du corps sans aucune resistance, ny empechement des siens, là presens ; lesquels consignerent tous ses papiers en mains dudit Colonnel, entre lesquel, outre plusieurs lettres de negotiation de la trahison susdite, se seroient trouvées des lettres de Sa Majesté Caesarée adressantes au Baste, que ledit Valaque avoit interceptées. Après cette execution, le Baste depecha aussitôt un courrier à Sa Majesté pour l'informer à plain de ce que dessus et toutefois il n'est encore arrivé, et n'en a on aucune nouvelle, combien qu'il y ait quinze jours qu'il soit par chemin. Ce qui fait douter qu'il luy est arrivé quelque inconvenient. Cependant cet advis est venu par Morando Fossato milanois, mandé par le susdit Colonnel Petz au docteur son frère, party de l'armée 8 jours après le courrier qui n'est encore comparu. [1]

Notă. Exemplarul italian al acestui „discurs" a fost trimes cu următoarea scrisoare (de Francfort du 26 Septembre 1601) editorului francez : *Monsieur,* je vous envoye par ce porteur le discours Italien de la mort de Michné, où Michel, Vayvode de Valaquie, qui a tant fait parler de lui, le quel vous avez autrefois veu à Constantinople, lors qu'il fut deposé de l'état, et mis au lieu ce Petrasque recommandé par le feu Roi, le quel ledit Michné déplaca deux ans après, comme vous savez, et lors je le vu en Valaquie, passant de Pologne en Constantinople, d'où est notre première conoissance. [2]

(Biblioteca Corsini. Roma. Miscellanea 171 D. 5.)

[1] Rezumatul spaniol al acestei relaţiuni, făcut în cancelaria ambasadorului spaniol din Praga, în Archivo general. Simancas. Alemania. Legajo 707 fol. 62.

[2] Am omis aci sfârşitul scrisorii cuprinzând descrierea evenimentelor campaniei ungaro-turceşti, cari nu ne privesc. Autorul scrisorii confundă pe Mihai cu Mihnea Turcitul,

436.

Tabăra de lângă Sibiu, 4 Octomvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Saşii au jurat credinţă împăratului. Sigismund Báthory se află la Prejmar. Din Ţara Românească a sosit o solie, cerând să li se dea Domn Stroie Buzescul. Turcii au înaintat până la Deva,

dar văzând că Sigismund nu e acolo s'au retras. Basta vrea să asedieze cetatea Deva în care se află George Borbély. Ieremia-Vodă scrie lui Basta că vrea să păstreze vecinătate pașnică cu dânsul.

Aus dem Sibenbürgischen Läger zwischen Hermannstadt und Metwisch von 4. Octobris Anno 1601.

Die Sachsischen[1] Städt haben sich alle, ausser der 3 geringsten Comitaten ergeben und Ihrer Mayestät von Neuem gehuldiget. Sigismundus befinde sich derzeit zu Praschmer[2] gegen der Wallachey mit 5 oder 600 Bauern, darunder obgemeldter 3 Comitaten Underthanen sein sollen, deswegen sich unser Läger gegen Ihme Sigismundo sich zum wenigsten nichts zue besorgen.

Aus der Wallachey ist ein Botschaft alhero ins Läger kommen, die begehrt Ihre Mayestät wölle den Stroia,[3] als wellicher jetzo in der Wallachey der fürnembste, auch jederzeit dem Haus Österreich getreu erfunden worden, das Governament übergeben.

Die Türggen seind uf Deva kommen, als sie aber vernommen, dass das Land Ihrer Mayestät gehuldiget und Sigismundus sich nit mehr erhalten könde, wieder nach haus gezogen.

Die unseren nehmen ihren Weg uf Deva, woferen sich Borbel Georg nit guetwillig ergibt, solche Föstung mit Gwalt zue stirmen.

Der Weida aus der Moldau schreibt Herrn Basta, dass er sich seiner durchaus nichts besorgen solle, dann er Ihne gute Nachbar- und Freindschaft halten wölle.

Die Päss gegen den Oberungerischen Grəniczen seind nunmehr wieder eröffnet, dahero es jetzt sicher zu reisen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 684.)

437.

Wien, 4 Octomvrie 1601.

Contabilul Jonas Hüemer către Camera Aulică.

Relaţiune despre pregătirea casei unde să tragă Mihai-Vodă (în primele zile ale anului 1601) la „Cerbul de Aur" şi despre alimentele date bucătarului pentru întreţinerea mesei Domnului şi a alaiului său.

Auf Euer Gnaden vom 3. dies überschicktes Decret wegen der noch über beigelegte Verzeichnus sub A) anbefohlene Ver-

[1] Recte: Sächsischen. [2] Scris stălcit: Bratshmer. [3] Strena.

ehrung dem Michael Weyda, auf Begehrn seines Hofmeisters beschehene Dargebung, berichte Euer Gnaden ich gehorsamblich, obwohl erstlich den 30. Decembris Anno 1600 angeordnet worden, den Michael Weyda mit den seinen allerdings Kostfrei zu halten, Herberg und alle Notturft zu bestellen, damit zu seiner Ankonft alles bei der Hand sei und seinen Koch davon in die Kuchl geben werde; darauf ich alsbald, weil man seiner täglichen erwartet, alle Notturft wie im *Particular* einkommen, bestellt, einkauft und ins „Wirtshaus zum gulden Hirschen" allda er losiert worden, gebracht. Da sich aber solche sein Ankonft bis auf den 12. Ianuarii dies 601 Jahrs verzogen und man erst den Tag zuvor die angeregte verzeichnete Verehrung verordnet, ist zwischen der selben Zeit auf uns und das Gesind, etwas gangen und das Holz zu Ausheizung aller Zimmer, und die Kerzen zum Teil zu Aussäuberung der Zimmer, Ställ, Keller und Gewelber, weil dasselb Eil halber meistes Theils bei der Nacht beschehen müessen, verbraucht, und die übrigen, als der Weyda, etwas spat kommen und sein Hofmeister über die bestimbte Verehrung auch die Kerzen und andere Victualia, so im Zörgaden vorhanden gewest und er selbs gesehen, sambt dem Schlüssl zum Zörgaden, Keller und Boden, darauf dann Heu und Stroh glegen, begehrt, hab ich ihme, davon er alsbaldt dieselb Nachtmahlzeit seinen Koch herfür nemben und selbs für des Weyda Tafel kochen lassen (ausser nachfolgender Posten, als 20 H. Zugger, 2 H. Pfeffer, 28 Lot Nagel, 1 H. 6 Lot Zimet, 14 Lot Saffran, 12 Lot Imber, 8 Lot Muscatnuss, 11 Lot Muscatblüh, 5 H. Mandl und 7½ H. Weinperl, so noch vorhanden sein) schandenhalber ohne Begehrung eines Scheins lassen müessen; dann ohne dem was Obst und Putter gewest in der Zeit meistes Theils erfault und ersauert gewest, hoffentlich weil es ein schlechts antrifft Euer Genaden werden kein sunders Bedenken darwider haben,und meiner wegen gehabter Bemüehung vorgebetner Massen, gnädig ingedenk sein; etc.

[Wien,] 4. Octobris 1601.

Anexat: O notă, wegen der angeordneten Michel Weydischen Kostfreihaltung aus dem Viczdombambt dargebnen 435 fl. şi alta: Wie theuer Hüemer diese Victualien vermüg seiner Raitung erkauft: Schmalz 19 fl. 12 kr. Hol(ländische) Köp 2 fl 15 kr. Kapaunen und Hühner 28 fl. 30 kr. Hasen 3 fl. Kälber 25 fl. Oxen 52 fl. 30 kr. Fisch 55 fl. 18 kr. Schaf 9 fl. Zusammen 194 fl. 45 kr.

(Hofkammerarchiv. Wien. Reichsakten. Fasc. 169.)

438.

Roma, 6 Octomvrie 1610.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Basta arată multă bunătate față de Doamna Stanca şi Nicolae Pătraşcu. Muntenii doresc ca domn pe Ştefan, feciorul decedatului Petru Şchiopul, care se află la Innsbruck.

Di Roma li 6 d'Ottobre 1601.

Per lettere di Vienna delli 29 passato scrivono di Transilvania, che a Giorgio Basti si fusse resa la fortezza di Hust per haver visto di non poter esser soccorsi. Et che il Principe Bathori si fossi retirato in Polonia, et che tutto il suo essercito si sia sbandato. Et se bene la sudetta fortezza si era resa a discretione, nondimeno il Basti haveva ricevuti tutti in gratia, perdonandogli l'error passato, con havervi trovato la moglie et il figliuolo del già Vallaccho, che da esso Basti furno molto accarezzati. Et che li Vallacchi si erano obligati d'esser fidelissimi sudditi di Sua M. Cesarea, accettando per loro Vaivoda et Governatore Stefano Moldavo, figliuolo del già Pietro, morto in Ispruch.

(Biblioteca Casanatense. Roma. Codice 983 fol. 123.)

439.

Praha, 8 Octomvrie 1601.

Nunțiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Sigismund Báthory unit cu oastea lui Pătraşcu-Vodă are de gând să se bată din nou cu Basta.

Di Transilvania mi dice il Petz haver portato il corriero, arrivato questa mattina, che Sigismondo s'andava di nuovo ingrossando di gente, et che con esso era il figlio del Vallacco con una buona mano di soldati per venire un'altra volta a giornata col Basta, col favore anche d'alcuni Turchi che aspettavano che si congiungessero con loro.

Che'l Basta invitato da Sechel Moises a voler mandar a pigliar' il castello di Fogaras, ove egli si trovava, n'havesse mandato il Basta circa 3000 fanti per questo effetto, i quali da una imboscata fatta dal predetto Sechel Moses fossero stati tagliati quasi tutti a pezzi.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese I. 651 b.)

440.

Praha, 8 Octomvrie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Basta în drum spre cetatea Făgăraş pentru a forţa pe Moise Székely să i-o predea şi a păzi ca nu cumva Sigismund Báthory să intre în ţară din Moldova.

Di Transilvania non c'è cosa di rilievo con fondamento, solo che il Basta andasse verso Fogaras per stringer Zachel Moise a rendersi, quando però non fosse sforzato a voltarsi altrove per l'adunanza che faceva Sigismondo in Moldavia et li Turchi a Giula. Sono state dette questi dì molte altre cose, che fosse il Sig[r] Zorzi stato rotto e tagliato in pezzi, et altre tali, le quali, se bene hanno dato del fastidio a questi ministri, non si possono però affermare con verità, perchè non hanno incontri reali.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

441.

Košice, 16 Octomvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Căpitanul Ludovic Rákóczy a intrat cu oastea rămasă dela Mihai-Vodă în Secuime spre a o supune împăratului şi după aceea va merge şi în Ţara-Românească pentru acelaş scop. Românii de acolo au trimes solie la Basta, cerând să li se dea de domn Vistierul Stroie Buzescul, care pe vremuri a făcut mari servicii comisarilor imperiali în ţara sa şi e dorit de toată boierimea.

Aus Cascha von 16. Octobris Anno 1601.

Der Herr Rakoczy[1] Loys,[2] wellicher aus Befelch Herrn Basta nach des Michael Weyda Todt dasselb gelassne Volk gefiehrt, ist mit selbigem zue Ross und Fuess in 5/m stark in der Zäckhler Landt Praschmar[3] genannt gezogen, welliche sich dann Ihrer Mayestät alsbald, ausser 3 firnehmer Herren undergeben. Deswegen gedachter Rakoczy auf dieselben, wie auch auf die Cronstadt verrückt, selbige ebnermassen Ihrer Mayestät underthänig zue machen. Alsdann ist er willens, in die Wallachei zue ziehen, dieselben gleichfalls in des Kaysers Gehorsamb zue bringen.

[1] Scris după fonetica austriacă: Ragoczy. [2] Recte: Lajos. [3] Stâlcit: Braschwar.

Bedachte Wallachen haben anjetzo ein Potschaft bei Herrn Basta mit Begehren Ihnen den Vister Stoyko [1] (wellicher ein firtreffenlicher [2] Mann und altes Geschlechts, auch vom Landt wol gewöhlt, und Ihme wol zu vertrauen seye, der dann auch sambt seinen beiden Briedern vor diesem den abgeordneten Kayserlichen Commissarien in der Wallachei grosse Freindschaft erwiesen) zue einem Weyda zu verordnen. Was hierauf erfolgt, eröffnet Zeit. Sonst wirdet verhofft, Herr Basta werde ganz Sibenbürgen Ihrer Mayestät in guetem Frieden und Ruehe erhalten und alle strittigen Sachen im Landt richtig machen.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 692.)

442.

Praha, 17 Octomvrie 1601.

Împăratul Rudolf II către Camera din Silezia.

La cererea mitropolitului Dionisie Ralli, ordonă să-i predea veşmintele sale bisericeşti, rămase în castelul Kynsburg, slobozind şi cei trei servitori ai decedatului Mihai-Vodă cari se mai află în castelul care acum trebue scos în vânzare.

Wir haben aus Euerem unserer anwesenden Hof-Camer vom 14-den nägstverschienen Monats Septembris gethanen berichtlichem Schreiben genädigist verstanden, was Ihr auf des Ambtmanns aufm Schloss Künigsperg, Georgen Khüls Anbringen, wegen des Michael Weyda noch daselbst verbliebener dreyer Personen, wie auch der Messgewändter und anderer Sachen halber, so noch verhanden, angeordnet und bestellt, daran Ihr nun zue unserm Gefallen gehandlet habt.

Dieweil aber der endtzwischen der aldort gewesene Bischof Dionisius Paleologus bey uns angebracht, dass von Ihme etzlich Getreydt zum Pierpräuen dahin erkauft worden, und solches neben denen noch verhandenen Dienern hinausfolgen zu lassen undterthänigist angehalten und gebeten, und wir nun darein mit Gnaden bewilliget: Als befehlen wir Euch hiemit genädiglich, dass Ihr nit allein Ihme Paleologo angeregtes Getreydt, so er's fürgebnermassen erkauft, des Messgewandt und was sonsten dergleichen vorhanden, auch Ihme zueständig, folgen, wie auch die Diener los lasset, sondern auch die gemeldte Herrschaft Künigs-

[1] Scris: Bistor; defapt: Stroia. [2] Idest: vortrefflicher.

perg für uns wieder appraehendiert und dieselbe alspaldt zum Verkauf anfeilet, und mit demjenigen, so das meiste darumb geben will, auf unsere genädigiste Ratification schliesset, auch des Verfolges darann alsdann gehorsambist berichtet, wie Ihr recht zu thuen wüsst; etc.

Geben Prag, den 17-den Octobris Anno im Sechszehnhundertundersten.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 610.)

443.

Praha, 30 Octomvrie 1601.

Împăratul Rudolf II către Camera din Silezia.

Mandat pentru a-i achita lui Lucian Pernica banii pe cari el îi dăduse lui Mihai-Vodă.

Vă poruncim să plătiţi din venitul domeniului Künigsperg des Michael Weyda gewesten Fürsten in der Wallachey Verwaltern auf der Herrschaft Künigsperg, Lucian Pernica *suma de* 1322 *taleri* 56 *creiţari, pe cari el îi dăduse lui Vodă în bani gata pentru nevoile sale.*

Prag, den 30. Octobris. Anno 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 619.)

444.

Tabăra din Uioara, 4 Noemvrie 1601.

Principele Sigismund Báthory către garnizoana cetăţii Almaşul Mare.

Primind cu bucurie vestea norocului cu care s'au bătut cu vrăjmaşii, îndeamnă militarii garnizoanei la statornicie pentru a putea scăpa ţara de inimicii ei.

Sigismundus Dei gratia Transsilvanie et Sacri Romani imperii Princeps, partium regni Hungariae dominus, Aurei velleris Eques ac Siculorum Comes etc.

Egregii Nobiles ac strenui fideles nobis syncere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Értettük az minemő jó szerencsével az Uristen Kegyelmeteket ez napokban meg látogatta, kin ő Felségének hálákot adván, az mint illett, örültünk is, kérvén ő szent felségét, hogy ennekutánna is se mi tőllünk, se Kegyelmetektől hasonló áldásit meg ne vonnya. Az Kegyelmetek forgo-

lódását és vigyázását Kegyelmetektől szeretettel vöttük. Intjük Kegyelmeteket, hogy Kegyelmetek ennekutánna is sem az vigyázásnak, sem az szerencse próbálásának dolgában meg ne szünjék, hanem minden órában ugy forgolódjék és vigyázzon Kegyelmetek, az mint az Kegyelmetek hozzánk való hűsége és az magok jó hire, neve kévánnya. Mi is Isten segétségéből semmit nem késünk, hanem derekasképpen hadunkkal meg indulunk és minden uton azon leszünk, az mint szegény hazánkot meg szabadithassuk, Kegyelmetekre is illendő gondot viselhessünk. Bene valeant.

Datum ex castris nostris ad Maros Vyuar positis, die 4. mensis Novembris. Anno domini 1601.

Sigismundus Princeps mpr

Adresa: Egregie, Nobilibus ac strenuis universis tam equestris, quam pedestris ordinis militibus nunc in arce Nagy Almás constitutis etc. Fidelibus nobis syncere dilectis.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 89 März No. 11.)

Trad. Sigismundus etc. Am înțeles cu ce norocire bună v'a cercetat Dumnezeu pe Domniile Voastre în zilele acestea, pentru care mulțumind Celui Inalt, după cum s'a cuvenit, ne-am și bucurat, rugând pe Cel Inalt să nu ne lipsească nici după aceasta nici pe noi, nici pe Domniile Voastre de astfel de blagoslovenie. Am primit cu dragoste din partea Domniei Voastre osteneala și băgarea de seamă a Domniei Voastre. Îndemnăm pe Domniile Voastre, ca Domniile Voastre să nu încetați nici după aceasta Domniile Voastre în băgarea de seamă, nici în încercarea norocului, ci în fiecare ceas așa să se ostenească și să bage de seamă Domniile Voastre după cum o cere credința Domniilor Voastre față de noi și numele bun al Domniilor Voastre. Nici noi cu ajutorul lui Dumnezeu nu întârziem întru nimic ci plecăm vârtos cu oastea noastră și ne silim pe toate căile să putem slobozì sărmana țară, și să putem purta grija cuvenită și de Domniile Voastre.

445.

Tabăra din Dej, 5 Neomvrie 1601.

Radu Buzescul Clucerul și tovarășii săi către împăratul Rudolf II.

Recomandă pe Grecul Mihai Theophil care la intrarea lui Mihai-Vodă în Ardeal îi dăduse cu împrumut 8600 fiorini în plata Cazacilor săi, pentru restituirea cărora merge la împărat.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas, Domine, Domine clementissime.

Fidelium servitiorum nostrorum in gratiam M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ humillimam subiectionem.

Dignetur Maiestas V^ra^ Sacra^ma^ clementer intelligere, quod Theophilus Michael Graecus proxime praeteritis annis, nimirum cum Michael Vaivoda, cuius ipse negotiator aulicus extiterat, Transilvaniam subiugaturus esset, in ipsis Alpibus, in rationem M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ pro solutione militum octo mille et sexcentos florenos eidem praefato Michaeli Vaivodae ad manus dederat, quos statim Kozacis et aliis stipendiariis Vaivoda distribuit; de quibus quietantias etiam praefato negotiatori Vaivoda dederat, nobis etiam illud negotium optime constat, qui tum temporis a latere Vaivodae aderamus.

Ad requisitionem igitur praefati Theophili Michaelis praesentes literas nostras testimoniales ad M^tem^ V^ram^ Sacra^mam^ dandas duximus, humiliter supplicantes, ut iisdem fidem creditivam et indubiam dare non dedignetur. His nos clementiae et gratiae M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ demisse subiicimus.

Datum ex castris ad oppidum Deés positis, die 5. mensis Novembris Anni Domini 1601.

Radul Cluchyari Busesti, Praeda Postelnik Busesti, Stroya Stolnik Busesti, Leka Agha, Comes Leka.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern. Fasc. 14454. Copie of.)

Notă. Pentru sosirea lui Radu Buzescul cu boierii săi la Basta după alungarea lor prin Simion Movilă din Ţara-Românească, vezi relaţiunea lui Basta din 6 Noemvrie 1601 (în *Hurmuzaki*: Documente, vol. IV/1 p. 271) din care aflăm că Radu jurase credinţă împăratului Rudolf în mâna lui Basta în dimineaţa zilei de mai sus. După aceasta s'a hotărît a trimete pe Stroia Buzescul la Praga pentru a obţine ajutorul cu care Radu ar putea intra în Ţara-Românească, gonind pe Simion, prin care fapt stăpânirea Valahiei s'ar asigura pe seama împăratului.

446.

Breslau, 5 Noemvrie 1601.

Camera din Silezia către împăratul Rudolf II.

Veşmintele mitropolitului Dionisie Ralli, lăsate de dânsul în castelul Kynsburg, i se vor restitui fără greutate la sosirea lui, dar ele vor trebui inventariate. Se va face şi o revizie a pădurilor, vătămate de oamenii lui Mihai-Vodă, chiar şi pentru a se putea stabili, dacă li se mai cuvine ceva bani ori nu din venitul domeniului administrat de ei.

În urma ordinului din 17 Octomvrie,[1] dass wir dem aufm[2] Khinsperg gewesenen Bischofen Dionisio *Palaeologo* dasjenige Getreid, so Er allda aufm Khinsperg zum Pier[3] bräuen erkauft hätte, sambt dem Messgewandt und was sonsten Ihme zuständig sein möchte herausfolgen, auch die Diener loslassen, die Herrschaft Khinsperg aber zu Eurer Maiestät Handen apprehendiren, alspaldt feil bieten, *Vă înştiinţăm că socoteala se va putea face fără întârziere* sobald Er, der Bischof oder der Lucian dahin aufm Khinsperg gelangen, *însă a rămas atâta datorie după dânsul,* dass Ihnen über hundert Taller nicht herausgebühren. *Mitropolitul îşi va putea lua atunci şi lucrurile sale rămase în castel, dar suntem de părere ca lucrurile pecetluite* inventirt werden sollen, dass vielleicht darunter wes so zu wissen nothwendig gefunden hätte werden mögen. Was aber die Diener, deren drey allda aufm Khinsperg hinderstellig verblieben, betrifft, dieselbten seint die Zeit hero im wenigisten nit aufgehalten oder arrestiret, sondern ihnen ihrer freyer Wille allda zu verbleiben oder abzureisen gelassen, sie auch under dessen mit nottürftigem und gebührendem Underhalt versehen worden, welches dann auch ferner bis zu ihrem Abzueg zu beschehen und sie einigen Mangl nicht leiden zu lassen die nothwendige Fürsehung bey dem Ambtmann gethan worden ist.

Die *Apprehension* dieser Herrschaft Khinsperg zu Eurer Maiestät Handen anreichend, da ist nicht allein vor diesem nach des Bischofs und Lucians Abzueg, sondern auch jeczo ... gedacht worden, jedoch vor Allem wäre es von Nöten ... die Unterthanen, derer dem Carolo *Magno* anstatt des Weyden geleisten Pflicht loszuzählen und wiederumb in Euer Maiestät Pflicht zu nehmen ... da aber Reden ausgehen, dass die Gehülz durch des Michael Weyda Leute etzlichermassen angegriffen werden sein sollten, wir der Notturft zu sein erachteten eine *Revision* und Besichtigung derselben Gehülze anzustellen.

(Archiv Prazského hradu. Praha.)

[1] Scris greşit: 18 Octomvrie. [2] Recte: auf dem. [3] Bier.

447.

Praha, 15 Noemvrie 1601.

Împăratul Rudolf II către Camera din Silezia.

Ordin pentru îndestularea oamenilor decedatului Mihai-Vodă din domeniul său Kynsburg.

Antwort an die Camer in Schlesien alles, den durch Michael Weyda aus der Wallachey Leut gsambleten Treidtvorrath bey der Herrschaft Künigsperg, seine Diener abgefertiget, und was diesorts mehr verordnen und vorstellen solle.

La adresa din 5 ale lunii[1] wann dann ganz billich unser Meinung auch anderst nit gewest, und noch ist, als dass des Weyda Leuth und Diener gebührlich contentirt und abgefertiget werden, *Vă comunicăm că nu e nevoie ca supuşii domeniului Kinsperg să revoace jurământul de credinţă dat lui Carlo Magno pe seama lui Mihai-Vodă, adică să se trimeată de aci un comisar în acel scop, fiind destul ca oamenii de acolo să fie înştiinţaţi de faptul că domeniul a trecut din nou în stăpânirea noastră şi astfel să se reţină dela orice abuz, ferindu-se mai cu seamă de a face stricăciuni în pădurea domeniului.*

Prag, den 15. Novembris. Anno 1601.

(Hofkammerarchiv. Wien. Böhmische Gedenkbücher 327 fol. 642.)

448.

Praha, 19 Noemvrie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Sigismund Báthory înaintând cu oştile sale de Turci şi Tătari până la Turda, Basta a fost nevoit să se retragă la Dej, cerând urgent ajutor prin stegarul Zucconi. Acesta prezintă şi justificările privitoare la omorîrea lui Mihai-Vodă, de cari atât împăratul cât şi miniştrii săi au rămas satisfăcuţi.

Arrivò finalmente questa settimana l'Alfier Zucconi, mandato dal Sig^r Basta et si parte alli doi del presente. Porta la confermatione che Sigismondo ingrossato di Turchi et Tartari sotto la condotta, dice, del Beglierbei della Natolia et del Bassà di Temesvar, fino al numero di 30/m si ritrovasse a Torda, et che il Sig^r Basta per questo accidente si fosse retirato a Dees, dove aveva fatto fare due forti per aspettare in quel sito opportunissimo, ch'è al Samos, li soccorsi delli due reggimenti che ha mandato a ricercare per il sopradetto Alfiere. Che per Sigismondo non si teneva altro che Deva, Torda et Fogaras, et il resto delle terre dei Sassoni esser per la Maestà Sua, et la metà amò[2] delli Siculi.

Per queste nove sono quì entrati in molto timore di dover di novo perder quella provincia, et se bene Sigismondo abbia

[1] Vezi mai sus sub No. 445. [2] Dialectal, pentru : chiar.

ricevuto lo stendardo dai Turchi, non si è fuori di dubbio che avendo preso nel paese tante forze, et maggiori delle sue, infine anch'egli ne resti spogliato et è da pregar Dio che non sia, perchè se Turchi restassero padroni di quel paese, da miracolo in poi sarebbe come impossibile conservare dalle loro mani ad anno venturo l'Ongaria Superiore.

Arrivate le genti che ricerca, disegna il Basta andar a svernare a Corona, se sarà a tempo sulle frontiere della Valacchia, e fare in questo mentre due o tre cittadelle in luoghi opportuni, quando però gli sia conceduto.

Ha portato anche il sopradetto Alfiere giustificatione della morte data al Valacco, et per quello mi viene affermato, et Sua Maestà, et li ministri di loro restano compitamente sodisfatti.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

449.

Wien, 24 Noemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Moldova şi Ardeal.

Radu-Vodă bătut de Moldoveni s'a refugiat la Basta, care se află la Dej. Ludovic Rákóczy a surprins pe Ardeleni, dar a fost gonit de Turcii lui Sigismund Báthory.

Aus Wien von 24. Novembris Anno 1601.

Aus Cascha wirdet von 21. Novembris vermeldt, dass die Moldauer den neuen Wallachen, so an des Michael Weyda Stöll hat [sollen] eingesetzt werden, geschlagen haben, der ist mit 4000 Mann zu Herrn Basta zugezogen.

Rakoczy Loys, wellicher die andere Wallachen, so bishero beim Herrn Basta gewest, auch die Heyduggen gefihret, hat die Türggen und Sibenbürger geschlagen, ihnen etliche Fahnen genommen, auch etliche Gefangne mitgebracht, als aber 3000 Türggen aus einem Holz auf ihne gesprengt, hat Er die Flucht mit Verlust 150 Mann nehmen miessen.

Herr Basta mit seinem Läger liegt noch bei Desch auf einem Berg wol verschanzt, und verpollwerkt, auch die Geschütz darein gefiehret, alda des Sigismondo sambt seines Anhangs zue erwarten.

Der Wallachische Weyda, so in unser Läger entronnen, begehr weitere Hilf, weilen wir aber selbsten wenig Volk und Gelt, wirdet man Ihme schwerlich was mittheilen könden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 731.)

450.

Tabăra din Dej, 25 Noemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Basta a fortificat oraşul Dej din toate părţile. Căpitanul Ludovic Rákóczy ducându-se cu oastea sa la Bistriţa pentru provizie, la întoarcere s'a ciocnit cu oastea Turcilor pe care, mai apoi a respins-o. Mărturisirea unui Turc prins, despre forţa armată a lui Sigismund Báthory. Un voevod român a sosit cu 3000 de ostaşi în tabăra lui Basta. Oraşul Cluj ocupat de Nemţi şi Valoni.

Aus dem Sibenbürgischen Feldläger zue Desch von 25. Novembris Anno 1601.

Seider meines jüngsten hat man anderst nicht, dann dass Herr Basta mit dem Teutschen Regiment und Wallonen zue Fuess in Markt oder Städtlen Desch sich noch verschanzt befindet, beneben auf dem nächsten Berg bei dem Städtlein gleichsamb ein Pollwerk[1] gemacht, so gar wol verschanzt und die Stück darauf gezogen, dass man von allen Seiten zwischen dem Gebürg uf die Strassen schiessen kann. Das meiste Kriegsvolk, Reiter, Wallonen, Hungern, Cosaggen, Wallachen und Razen liegen herwerts des Wassers Samos,[2] in underschiedlichen Dörfern einlosiert, und weilen etwas Mangel an Proviandt, also ist Rakoczy[3] Loys mit 500 Mann in die Stadt Nesen nach Proviandt geschickt worden. Im Zuerugziehen haben 5000 Türggen und Tartaren ermeldten Rakoczy angetroffen und mit einander einen ganzen Tag gescharmitzelt, auch einander gejagt. Letzlich aber hat Herr Rakoczy die Türggen und Tartaren in einen Pass getrieben, dariber sie in 80 Mann velohren, auch ein firnehmer Türgg gefangen worden. Der unsern seindt 28, darunder der Archibusier Fendrich von den Weissröckel geblieben.

Den gefangnen Türggen hat man examiniert, wellicher bekennt, dass der Bassa von Themeswar mit 10/m Türggen und Tartaren bei dem Sigismundus Bathory seye, willens mit dem Landtvolk und Zäckhlern, deren ungefahrlich bei 2000 Mann, unser Läger zue besuechen; dann wann's nit bald beschehe, so seyen die Türggen und Tartarn bedacht aus dem Läger zue ziehen, zuvor aber das Landt zue verhörigen und zue berauben, auch alles Volk niederzuehauen und weck zue treiben.

---

[1] Recte: Bollwerk. [2] Scris greşit: Somo. [3] Rogazy.

Sigismundus Bathory fiehrt[1] das Landtvolk, Chiaki Istvan fiehrt die Tartarn, Sekhel Moyses die Spanschaften, Barbel Geörg 3 Bassa mit den Türggen, dass sie also in allem 27/m Mann stark sein.

Verschienen Montag[2] ist ein Wallachischer Weyda mit 3/m Wallonen und Razen in unser Läger kommen, wellicher die Moldauer underwegs angetroffen und etlich Volk abgeschlagen. Herr Basta hat auch etlich Tausent Mann gegen dem Türggischen Läger uf Samos Wyuar, da sie liegen, auf den Streif geschickt, ihr Gelegenheit auszuekundtschaften.

Die Stadt Clausenburg ist noch unser, mit einem Teutschen Regiment und Wallonen besetzt. Der Feindt kombt oft darfir und scharmitzelt mit den unsern, doch mit wenig Nutz. Haben auch das gross Geschütz von den unsern aus der Stadt begehrt, so ihnen aber abgeschlagen worden.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 762—763.)

451.

Dej, 28 Noemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Mică ciocnire lângă Cluj între oastea lui Basta şi a lui Sigismund Báthory, care a fost respinsă spre Turda, unde Sigismund stă în tabără cu vreo 10.000 de Turci şi Tătari, aşteptând ajutorul Leşilor. Solia lui Francisc Vas la Basta, care îndură mare lipsă de bani şi provizii în tabără.

Aus dem Sybenbürgischen Feldtläger zu Deesch, den 28. Novembris Anno 1601.

Diesmal zu avisiern anders nichts, allein angestern (weilen wir 3 Meil Wegs vom Läger Deesch liegen) seindt wir mit der fliegenden Fahnen zur Wacht alhie auf Deesch ankummen. Ist eben anheut morgens früh der Tartter nit weit von Clausenburg bey etlich Tausent gesehen worden. Die von Clausenburg haben alsbaldt mit ihren grossen Stücken, welche sie nun mehr in die Höhe gebracht, Losung geben, darauf wir aus unsern Schanzen mit den grossen Stücken hinwiderumb geschossen, damit dass unser Volk in Warnung und gueter Bereitschaft sein solle. Darauf sein die Cosakhen, Wallachen und Räczen ihnen entgegen, alsbaldt sie ihrer wahr genommen. Der Feindt wiederumb die

[1] Recte: führt. [2] Adică în 19 Noemvrie 1601.

Flucht geben, nach ihrem Läger gegen Torda, daselbst soll der Bathori Sigmund, Chiaki Istvan, Balbier Georg, Zackel Moyses, Ribisch und die meineitischen Sybenbürgischen Losen Leut mit dem Temeswari Bassa, Bassa von Erlau Türggen und Tarttern, deren man bey 10/m schätzt bey einander sein.

In kurzvergangnen Tagen ist aus ihren Läger ein Abgesandter mit Namen Vas Ferencz mit 6 Personen alhie ankumben zu unsern Feldtherrn Georgen Basta; was die Tractation, das ist noch bis dato unlautbar, und ist den 3-ten Tag wiederumb abgefertigt.

Es ist die Kundtschaft auch, dass das Sybenbürgische Läger Hülf von Polackhen in Kurz zu gewarten, beneben die Vermuethung in Kurz ein Schlacht wiederumb zu liefern. Gott der Allmächtige verleihe sein Göttliche Genadt, dass es nur baldt angienge, denn unser Volk all zu begierig, weilen die meineidigen Losen Sybenbürger zu Heiden und Türggen gefallen, ihren höchsten Eydt vergessen. Gott würdt sie in Sonderheit strafen, welches wir hoffen in Kurz davon zue schreiben sein würdt.

Dieser Tagen ist auch der Schlesische Zahlmeister mit der Bezahlung auf die schwarzen Reuter ankummen, allein die Ehrlichen Brüeder Archibusier, weilen sie nunmehr baldt in das 6. Monat im Läger gebrauchen lassen, bis dato noch kein Heller empfangen, welches wir gar schwer zu gewarten haben; es ist nur die alte Vertröstung: Geduldt. Wie ich alhie bey Hof vernimb, so ist Ihr Gnaden Herr Feldt Obrister Basta etwas übl auf und gar schwer für Ihne zu kummen. Diesmal schreibt mir mein Gnädiger Herr, Herr Obrist von Toggey,[1] wie bey Teis[2] herübergezogen seindt die weiss Archibusier Fahnen, Caschauer Husaren und Spanschaften nach Somlio zue, daselbsten sein die Stück, so in der Schlacht bekummen dahin geführt worden. Solche werden von dannen abgeholt und nach Caschaw geführt.

Alhie in unserm Läger in dem grossen Gebürg ist grosser Schnee und gewaltige Kälten, haben gar schlechte Zufuhr an Proviandt, müssen sich mit den Wallachischen Handtmühlen behelfen und *Bogazi*[3] in der Aschen packen, an des Wein statt das liebe Wasser drinken, davon würdt das Kriegs-Volk gar frisch. Diesmal nit mehr, allein was künftig beschehen würdt, soll den Herren zuegeschrieben werden.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR fasc. 86.)

[1] Idest: Jacob Rottall. [2] Scris greşit: Deis=Theiss, Tisza.

[3] Cuvânt unguresc deformat din *pogácsa*, adică t u r t ă, coaptă adeseori în cenuşă precum ne spuue şi avizul de faţă.

452.

Innsbruck, 28 Noemvrie 1601.

Ober Oesterreichisches Regiment către împăratul Rudolf II.

Referindu-se la propunerile de mai înainte, roagă să numească pe Frideric Küepach curator al lui Ştefan-Vodă, a cărui avere o administrează de opt ani cu cea mai mare grijă. Recomandă şi cealaltă chestiune, ca tânărul Ştefan să fie chemat în Curtea împărătească ca să se obişnuiască cu politica.

Allerdurchläuchtigister etc. Derselben würdet noch allergenädigist in Gedenk sein, was Euer Kays. Mt. wir den vierten Martii verschienes 1600, und 15. bemelts Monats dies Jahrs [1] wegen des gewesten [2] Fürsten in der Moldaw, Petrussen Weyuoda nachgelassnen Sohns, Johann Steffanus zweyer underschiedlich aufgenommner Gerhabschaftraitungen, sowol auch was Euer Kays. Mt. Rath und Viertlhaubtmann an der Etsch, Ferdinand von Küepach zu Ried etc. mit Erlangung bemelts jungen Herrn zu Venedig in Arrest gelegner Mobilien und Schuldbrief ausgerichtet, wasmassen er selbige zu Handen gebracht und zwar Leibs- und Lebensgefahr darüber ausgestanden, wir auch darbey underthänigiste Andeutung gethan haben, Ihne von Küepach noch länger in solcher Curatorei zu erhalten.

Wann uns aber noch zur Zeit hierauf kein Resolution nit einkommen und durch den von Küepach hierzwischen zu mehrmalen umb die Erlassung angedeuter Curatorei, wie nit weniger umb Aufnehmung seiner Rechnung, so viel er dies Jahr von des jungen Herrn wegen mit Einnemben, Ausgeben und sonst in anderweg gehandlt, flehenlich gebeten, haben wir gleichwol solche seine dritte Raitung durch Euer Kays. Mt. Räth und unsere Mitregenten Doctor Johann Castner zu Sigmuntslust und Georg Ludwig Füeger zu Hirschberg aufnehmen, den von Küepach auch dahin vermahnen lassen, dieweil von Euer Kays. Mt. seiner zuvor und anjetzt widerumb stark gebetnen Erlassung halben uns einiche Resolution nit zuekommen und wir ihne ohne dieselb nit liberiern künden, dass er noch länger das böst thuen und in benannter Curatorei verharren wollte. Er hat sich aber, allergenädigister Kayser und Herr, desselben dermassen so hoch beschwert und darbey fürgewändt, dass es ihme, als der mit 10 lebendigen lieben

---

[1] Vezi mai sus sub No. 50 şi 314. [2] Recte: gewesenen.

Kindern begabt, zuvor auch mit zwey starken Gerhab-, nit weniger etlichen Anweisschaften, desgleichen bisweilen mit Commissionen und andern Particularsachen beladen, fürter je ganz unerschwing- und unerträglichen sein welle, wie er dann auch seine selbst eigne Güeter durch Ambtleut und Diener verwalten lassen und gleich zuesehen miesste, wie sie ihme (des aber gar nit zu seinem Nutz gereiche) darmit hausen und nochmalen zum hechsten ganz underthänig gebeten, ihne mit solcher Curatorei ferrer nit zu beschweren, sonder mit seiner in 8 Jahren müehsamen und gefährlichen Verrichtung nunmehr vergnüegt ze sein.

Dieweil dann obbenannter von Küepach nit allein mit Reisen nach Venedig, darin er sich in Leib- und Lebensgefahr begeben, damit des jungen Herrn daselbst arrestierte Cleinater und Schultbrief relaxiert werden, sonder auch mit Haltung der Rechnungen und andern dieser Gerhabschaft halber täglichen fürgefallnen Sachen unzthero in die 8 Jahrlang ganz willig und unverdrossen gebrauchen lassen, auch über sein so hoch und vielfältigs Beschwern fürter nit wol mehr zu bemüehen, sonder seiner billichen zu verschonen und dermalen einest ein Beniegen zu haben ist, als sein wir theils der allergehorsamisten Meinung und rathen Euer Kays. Mt. ganz underthänigist, sie wellen ihne von Küepach dieser Gerhabschaft und Curatorei mit Gnaden zu erlassen bewilligen. Wir aber theils sein dieser Meinung, dass er noch in solcher Curatorei zu erhalten, ihme ein anderer adiungiert und demselben fürter Rechnung ze halten auferlegt werden mechte.

Damit aber benannter jung Herr nicht desto weniger hinnach, do der von Küepach gar erlassen, widerumben mit getreuen Curatorn, so seine Sachen zu administriern wissten, unzt er zu seiner Vogtbarkeit kombt, versehen werde, so wär unser ferrers ganz underthänigists rätlichs Guetachten, sie liessen hierzue ihr Mt. Räth Carln Füeger von Fridberg und Cristoffen Sattlperger, oder do benannter Füeger etwo hierzue nit zu behandlen sein mechte, alsdann Andren von Vels, oder wo derselb vielleicht erhebliche Entschuldigungen fürzewenden würde, jemants andern, den wir für qualificiert hielten und auf solchen Fall zu handlen Gewalt hätten, darzue fürnehmen, damit sowol neue Curatores verordnet, als hernach von dem von Küepach, was er inhalt Inventariis von des jungen Herrn noch in Handen und seithero von Venedig aus gebracht, übernommen, alles von neuem ordenlich inventiert, dasselb alles besagten neuen Curatorn eingehändigt und er gebührendermassen quittirt werden künde. Wir haben

auch Euer Kays. Mt. allerunderthänigist unerinnert nit lassen sollen, ob sie den jungen Herrn der ziemblich daher erwachst und in politischen Sachen auf dass er etwo ins kunftig dem h. l. Haus Österreich nutzlich dienen und zu desselben Behuef gebraucht werden mächte, zu instruiern, die unumbgängliche Notturft erfordern will, an Euer Kays. Mt. Hofe hinabnehmen oder wessen sie sich deswegen allergenädigist entschliessen wellen; etc.

Datum den 28. November anno 1601.

(Landesregierungs-Archiv. Innsbruck. Kop. B. fol. 573. Copie of.)

453.

Dej, 3 Decemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Oastea lui Sigismund Báthory atacând de trei ori oraşul Cluj, a fost respinsă de regimentul colonelului Pezzen. Moise Székely prins, a fost dus în cetatea Deva. Oastea însă plecând pe neaşteptate spre Turda, Basta nu a mai putut să o urmărească.

Aus Desch in Sibenbürgen von 3. Decembris Anno 1601.

Vor acht Tagen ist Sigismundus ungefähr mit 12/m Türggen und Tartaren, meistentheils zue Ross mit 6 kleinen Feldtstücken fir[1] Clausenburg gerückt; jedoch deroselben, wie auch der Vorstadt, weilen die unsern stark herausgefallen, wenig abgenommen, und ob er wol dariber[2] nähner zue der Stadt geschanzt, auch einen starken Sturm versuecht, ist er doch daraus mit Kettenen und Hagelgeschoss sollicher gestalt abgewiesen worden, dass darvon viel under[3] ihnen, wie auch von den unsern Ausfall im Nachsetzen auf dem Platz geblieben, sich ein Meilwegs von Clausenburg retiriert. In selbiger Stadt befinden sich 700 Peczischen Knecht und 200 Wallonen, die sich dapfer[4] halten. Obwolen damals der Feindt seinen Abzug vor Weyssenburg genommen, ist er doch uf 28. Novembris stärker darfir[5] kommen und stark darauf geschossen; dargegen die unsern auch nicht gefeyert, wie man dann uf primo dies in der Nacht bey 38 Schüss aus grossen Stücken ein Meilwegs von hier gehört.

[1] Dialectal, pentru: für. [2] darüber. [3] unter. [4] tapfer. [5] dafür.

Uf primo dies ist einer, so sein Quartier ein halbe Meil von hier hat, ankommen, mit Vermelden, dass uf[1] 29. praeterito 1500 Türggen, Sibenbürger, auch Cosaggen in ihr Quartier gefallen, und bereit ihre Ross zue rauben angefangen. Als die unseren dessen erinnert worden, und zue allem Glick ein Anzahl Heyduggen darzue kommen, haben sie samentlich[2] auf den Feindt gesetzt und mit demselben von Morgens bis in die Nacht gescharmitzelt, doch letzlich die unseren das Feldt erhalten und den Feindt in die Flucht bis auf Clausenburg gejagt. Der Feindt sollen über Tausent geblieben, bey 100, darunder auch Seckhel Moyses gefangen, und sonsten viel schöner Sachen bekommen, auch gedachter Moyses nach Deva gefihrt[3] worden sein.

Die Stadt Clausenburg, wie auch wir, haben besorgt, der Feindt werde uf solliches alles noch ferner ein Versuechen uf die Stadt thuen. So seindt uns doch heut früh vor Tags gewisse Zeitungen von Clausenburg alhero kommen, dass die Sibenbürger, Türggen und Tartaren in grosser Eil und Confusion, unverrichter Sachen ufgebrochen, ihren Weg nach Torda genommen und viel Wägen mit allerlei Victualien, Kuchnspeis und Viehe dahinder gelassen. Die Türggen aber, so uf der Fitterung[4] gewesen und gestern gegen Abends, als die ihres Lägers Aufbruch unwissent wieder dahin kommen, seindt meisttheils, sambt allem was sie mitgebracht in die Stadt Clausenburg gefiehrt worden.

Herr Basta hat gleich jetzt 5000 Pferdt ausgeschickt zu verstehen, wohin der Feindt entlich seinen Weg genommen. Ist auch entschlossen gewest[5] sie übermorgen bey Clausenburg zue besuchen, welliches aber Zweifelsohne Ihme aus unserm Läger wirdet verkundtschaft worden sein, wie dann der Argwohn auf einen gehet, dahero sie so eilendts aufgebrochen.

Von den unsern seindt bei Clausenburg 2 Teutsche, ein Wallon und ein Jung, vom Feindt aber, vermög gewisser Nachrichtung, viel geblieben und gefangen worden. Die sagen aus, dass Sigismundus noch mehr Türggen zur Hilf verwarte.

(Nationabibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 765—766.)

Notă. Cele de mai sus s'au confirmat și întregit cu mici amănunte în ziua de 7 Decemvrie 1601 din tabăra lui Basta dela Dej. (Ibidem, fol. 779.)

[1] auf. [2] sämtlich. [3] geführt. [4] Fütterung. [5] gewesen

454.

Wien, 12 Decemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ţara-Românească.

Solia lui Radu-Vodă sub conducerea lui Stroie Buzescul.

Aus Wien von 12. Decembris Anno 1601.

Der neu erwählte Weyda in der Wallachey, Radul genannt, schickt ein Potschaft an Kayserlichen Hofe, darunder der firnembste ist Stroia Buzesti, ein stattlicher Freyherr in der Wallachey, wellicher Ihrer Mayestät im Namen seines Herrn alle underthänige Dienst zue Nutz der ganzen Christenheit offerieren solle.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 764.)

455.

Praha, 17 Decemvrie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Stroie Buzescul a sosit spre a depune jurământ de credinţă Impăratului. Ştiri despre familia lui Mihai-Vodă păzită în cetatea Făgăraşului.

A Vienna è giunto il fratello del Buzesti, nuovo Vaivoda di Valachia, et viene per giurare fedeltà a Sua Maestà. Riferisce che il Turco domandi a Sigismondo il figliuolo et la figliuola di Michali, che la moglie sia fatta tagliar in pezzi; li quali si trovan tutti prigioni di Zechel Moise in Fogaras.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

456.

Praha, 24 Decemvrie 1601.

Cav. Piero Duodo ambasciator către dogele de Venezia.

Sosirea lui Stroie Buzescul la Praga. Moise Székely arestat de către principele Sigismund Báthory.

Sigismundo ha fatto prigione Zechel Moise, ch'era il più principal soldato di quei paesi, et mandatolo a Deva, et si crede sia per qualche trattato doveva forse avere con il sopradetto Signore Basta.

E' arrivato Stroia Buzesti, fratello di Radul Vaivoda, del quale scrissi con altre mie.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

457.

Praha, 24 Decemvrie 1601.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Noul voevod al Ţării-Româneşti a sosit să depună jurământul de credinţă împăratului în numele său şi al Ţării. A fost recomandat de generalul Basta.

Aus Prag von 24. Decembris Anno 1601.

Uf 21 dies ist der neue Wallachische ufgeworfne Weida oder Fürst mit in 20 Personen alher kommen, umb Ihr Kayserlicher Mayestät fir sich und die Wallachei zu huldigen. Ist ein feiner Herr, und wie Herr Basta Ihr Mayestät schreibt, bei männiglich wol gewöllt. Gott gebe, dass er beständig bleibe, und der Sibenbürgischen Meineidigkeit, darumben sie jetzt stark gestraft werden, Ihme ein Exempl sein, und sich von Ihr Kayserlicher Mayestät nit abwendig machen lasse.

(Nationalbibliothek. Wien. Codex 8974 fol. 780.)

458.

Gurghiu, 29 Decemvrie 1601.

Petru Ficior către primarul din Bistriţa, Ioan Budaki.

Auzind că a prins pe fratele său, Gaspar Ficior, roagă să-l sloboadă, fiind gata a-l răscumpăra cu bani, de ar fi vinovat. Iar de l-ar da pe mâna Nemţilor, îl ameninţă că se va răzbuna asupra oamenilor din Bistriţa, ori unde-i va afla în ţară.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint bizodalmas uramnak. Isten lelki és testi áldásokkal áldja meg Kegyelmedet.

Uram, mostan értém, hogy egy szeginy atyámfiát meg fogatta Kegyelmed s német kézben akarja adni Kegyelmetek. Azért kirem Kegyelmedet, Kegyelmetek azt az én öcsémet, Fjchor Gáspárt kezekben ne adja az nimeteknek, ha szinte vétke tartaná is, mert ha az Isten az mi kegyelmes urunkat ü Felsigit ilteti, bizony fü besztercei polgárokkal bántatom meg az én atyámfia nyomoruságát azvagy halálát, sőt szeretettel kirem Kegyelmeteket, Kegyelmetek elsőben Istenért, az után az én barátságos szolgálatomért legyen abban Kegyelmetek, szabaduljon meg az én atyámfia. Az isteni szeretet és az igazság is arra vinné Kegyelmeteket, hogy több jóval és több igazsággal tartoznék Kegyelmetek az én atyámfiának, hogy sem annak az istentelen gonosz pusztitó,

minket rontó nemzetsignek. Azért jól meg lássa Kegyelmetek mit cselekesztek, mert ha az én atyámfia el vesz az nimet miatt és Kegyelmetek miá, bár az Isten ugy segillen, hogy az mig ilek, valahul kaphatok besztercei embert, én is öltön ölöm és öletem az én atyámfiáirt. Ha pedig vitke volna az én atyámfiának, kit én nem tudok, Kegyelmeteket kirem, fizetéssel vigezze el Kegyelmetek és adja értisemre Kegyelmetek s valamiben Kegyelmetek el vigezi, én meg küldöm Kegyelmeteknek s meg is szolgálom, ha mit Kegyelmetek én irtem mivel. Iltesse Isten Kegyelmeteket.

Irtam Görgjnben, 29. die Decembris. A. D. 1601.

Szolgál Kegyelmetekenek

Fjchor Peter mpr

Adresa: Ez levél adassék az besztercei fű birónak, Budaki Jánosnak, nekem bizodalmas uramnak kezében.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Încredințez slujba mea Domniei Tale, ca Domnului meu bun. Dumnezeu să blagoslovească pe Domnia Ta cu blagosloviri sufletești și trupești.

Domnul meu, am înțeles acum că a prins Domnia Ta pe o rudenie a mea și vrea Domnia Ta să o deie în mâna Nemților. De aceea rog pe Domnia Ta să nu deie Domniile Voastre pe fratele meu mai mic, Gaspar Ficior în mâna Nemților, chiar dacă ar fi greșit ceva, pentrucă dacă înzilește Dumnezeu pe Maiestatea Sa, stăpânul nostru milostiv, de bună seamă răzbun asupra cetățenilor fruntași din Bistrița suferința au moartea rudeniei mele; ba rog cu dragoste pe Domnia Voastră, să stăruiască să sloboadă Domnia Voastră pe rudenia mea, mai întâiu pentru Dumnezeu, după aceea pentru slujba mea credincioasă. Și dragostea față de Dumnezeu și dreptatea v'ar îndemna pe Domnia Voastră, că Domnia Voastră ați fi datori cu mai mult bine și mai multă dreptate față de rudenia mea, decât acelui neam nelegiuit, pustiitor nemernic și nouă stricător. De aceea bine să vadă Domnia Voastră ce faceți, că dacă acea rudenie a mea piere din pricina Nemților și a Domniei Voastre, așa să-mi ajute Dumnezeu, și eu oriunde voiu găsi om bistrițan, îl omor numai decât și pun să-l ucidă pentru rudenia mea. Iar dacă rudenia mea are vină, pe care eu n'o știu, rog pe Domnia Voastră să o hotărască prin plată Domnia Voastră și să mă vestească Domnia Voastră și trimit Domniei Voastre cât hotărește Domnia Voastră și și slujesc, dacă știu cu ce, pe Domnia Voastră. Dumnezeu să înzilească pe Domnia Voastră.

Am scris în Gurghiu, în 29 Decemvrie 1601.

Slujește Domniei Voastre

Petru Ficior mpr

Adresa: Să se deie această scrisoare judelui din Bistrița, lui Ion Budaki, în mâna Domnului meu cu încredere.

459.

Praha, 31 Decemvrie 1601.

Nunţiul Filippo Spinelli către cardinalul Cinzio Aldobrandini.

Carlo Magno întors din Ardeal, a adus cu sine sculele de aur şi lucrurile rămase dela Mihai-Vodă, în valoare de 80,000 fiorini. La îndemnul lui Basta şi cu sprijinul lui Stroie Buzescul, Radu Şerban a fost ales de Români Domn al Ţării-Româneşti.

La ritirata di Sigismondo da Claudiopoli con perdita di un gran numero delle sue genti, dell'artiglieria, e delle monitioni, et con la preda fatta dai Turchi nel ritirarsi da lui, di circa 6 mila huomini della provincia, è stata confermata da Carlo Magno gentilhuomo di Corte, il quale, mandato già (come scrissi) in Transilvania per recuperare le robe restate del Valacco, si dice, haver riportato fra cavalli, argenteria, arme, vestimenti et altre bagaglie di valore di circa 80 mila fiorini. [1]

Il Basta, dopo il successo di Claudiopoli, s'è partito da Des verso i confini di Moldavia per sottomettere la città di Corona che ha adherito sempre a Sigismondo, et s'intende, ch'habbia seco circa 12 mila soldati, compresivi i 4 mila Valacchi, che si congiunsero col suo esercito ai dì passati sotto il Radul, eletto Vaivoda di quella provincia, [2] per opra dello Stroia potentissimo personaggio di là, et suo cugino, il quale è arrivato la settimana passata in questa Corte per procurare la confirmatione da Sua Maestà, la quale sollecita l'arciduca Matthias a spedire quanto prima le genti destinate in aiuto del Basta. Pare che i Turchi colorischino la partita, et la preda fatta col pretesto d'haver inteso, che Sigismondo trattasse d'accordarsi coll'imperatore, del quale Sigismondo non si dice affermativamente quello che sia successo di poi, nè dove si sia ritirato.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III 88. d. pag. 169.)

[1] Cfr. inventarul acestor obiecte sub No. 460 ce urmează.

[2] Vezi Nota scrisorii lui Radul din 5 Noemvrie 1601 pe pag. 471.

460.

[Praha, Decemvrie 1601.]

Inventarul celor lăsate de Mihai-Vodă, aduse din Ardeal.

Trăsură învelită cu catifea roşie. Doi dinţi de aur. O manta căptuşită cu mătase şi brodată cu aur. Blănuri. Argintărie. Hamuri

brodate cu mărgele. Giuvaericale şi 80 de rubine, pe cari împăratul Rudolf şi le-a reţinut, băgându-le în buzunar, în valoare efectivă de 80,000 fiorini, dar preţuită oficial numai la 12,300 taleri.

Verzeichnus, was ich Carolo Magno, Röm. Kays. Mt. Rath, Obrister Hof- und N. ö. Postmeister, auf Ihr Kays. Mt. Herrn Rudolphi allergnädigisten Befelch von des Herrn Michal Weyda seeligen Verlassenschaft neben einem von Herrn Obristen zu Saggmär und seinen fürnembsten Befelchshabern gefertigten specificierten Inventario aus Oberhungern beiläufig mit mir herausgebracht und höchstgedachter Ihrer Kays. Mt. in Dero Schatzcamer überantwortet hab.

Erstlichen der Wagen, mit rotem Sameth und Gold gestickt, welchen Ihr Mt. hernach dem Herrn Slawata verehrt, sambt 6 Gutschi Rossen, ungefährlich per . . . . . 1500 Taler.

Zwen lange Goldzahn, so ich von Herrn Ragozi per 400 Taler ausgelöst, ungefährlich per . . . . . 700 Taler.

Die Cleinodien, mit Rubin und Diemandt versetzt, so die Kays. Mt. selbsten zu sich in die Camer genommen, ungefährlich per . . . . . 3000 Taler.

Die Zöbl und Luxenen Pelz aufs gemeinist per 2000 Taler.

Das Silbergeschirr von allerlei Sorten, Schiessl, Teller, Flaschen und Giesspeck, ungefähr per . . . . 1500 Taler.

Das Rosszeug, mit Perln gestickt, sowohln auch 80 Rubin, so darzue gehört, welche Ihr Mt. selbst zu sich in die Hosen gesteckt, weilen sie Paragon gewest, jeden per 30 fl. geschätzt, zusammen mit dem Rosszeug geschätzt per . . . 3000 Taler.

Die Scharlathen Menthe, von gulden Stuck und Seiden gefuettert, per . . . . . 300 Taler.

Die überigen gulden Stuck und Seiden, sambt den andern kleinen Sachen, ungefährlich per . . . . . 300 Taler.

Facit 12.300 Taler.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungern. Fasc. 14.459. De 9 April 1620.)

Notă. Inventarul original autentic al lucrurilor lăsate de Mihai-Vodă, citat în titlul specificaţiunii de faţă, nu există, dar trebuia să fi fost fără îndoială mai bogat. Nicolae Pătraşcu-Vodă sosit în toamna anului 1602 la Praga, unde a primit o pensie lunară şi o moşie în Ungaria de Sus ca să poată trăi retras, după sforţări neîntrerupte pentru a dobândi patrimoniul său, a ajuns în 1604 să se facă un inventar mai amănunţit, pe care îl vom tipări la locul său. Se vede însă că acela n'a cuprins toate lucrurile rămase dela tatăl său, pe cât le ştia el cu mamă-sa, căci n'a încetat a zori aranjarea chestiunii delicate, dar

pentru el de mare însemnătate, care s'a tărăgănit—din motive ușor de închipuit—timp de 15 ani. Iată pentru ce inventarul de față a fost dresat numai în primăvara anului 1617 de către Carlo Magno așa cum își mai aducea aminte (beiläufig) după atâția ani ce trecuseră dela luarea obiectelor în primire. Astfel pentru a evita un anacronism, am șters din titlul inventarului expresia care se refera la moartea împăratului Rudolf (Christseeligister Gedächtnus) neavând nici un rost ca acest inventar — prețios și așa cum este — să-l reținu și să-l public numai între documentele din 1620, unde el se află în două exemplare, care se întregesc, fără nicio legătură cu evenimentele la cari se referă, mai cu seamă că lucrurile înșirate în el au fost aduse din Ardeal la Praga de fapt, la sfârșitul anului 1601.

II.

SERIA DOCUMENTELOR.

			No.
1600	Ian.	1. Alba-Iulia. Mihai-Vodă către George Borczun .	1
,,	,,	1. Sevljuš. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	2
,,	,,	3. Alba-Iulia. Capitlul de Alba c. Fabio Genga . .	3
,,	,,	7. Alba-Iulia. Aga Leca c. Mihai of. în Gherla . .	4
,,	,,	10. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. dogele de Venezia .	5
,,	,,	10. Alba-Iulia. Capitlul de Alba c. George Borczun	6
,,	,,	10. Praha. Cav. Piero Duodo c. dogele de Venezia.	7
,,	,,	11. Plzeň. Imp. Rudolf II c. Hans Undterholzer. .	8
,,	,,	11. Plzeň. Cesare Florio c. Duca di Modena. . . .	9
,,	,,	14. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Nicolae Pálffy . . .	10
,,	,,	16. Plzeň. Aviz despre solia lui Mihai-Vodă	11
,,	,,	17. Plzeň. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	12
,,	,,	22. Praha. ,, ,, ,, ,, ,, . . .	13
,,	,,	22. Venezia. Aviz despre solia lui Mihai-Vodă . .	14
,,	,,	24. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. orașul Cluj	15
,,	,,	25. Brașov. Mihai Theoreok c. Mihai-Vodă	16
,,	,,	25. Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	17
,,	,,	26. Alba-Iulia. Aviz despre evenimentele din Ardeal	18
,,	,,	28. Plzeň. Rudolf II c. Ober-Oesterr. Regiment . .	19
,,	,,	28. Plzeň. Rudolf II c. dogele de Venezia.	20
,,	,,	29. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. George Borczun . .	21
,,	,,	29. Beregszász. Aviz despre evenimentele din Ardeal	22
,,	,,	31. Striegau. Camera din Silezia c. Camera Aulică.	23
,,	,,	31. Praha. Cav. Piero Duodo c. dogele de Venezia .	24
,,	Fevr.	1. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Nicolae Pálffy . . .	25
,,	,,	1. Spišské Podhradie. David Ungnad c. Nic. Micatius	26
,,	,,	2. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Clemente VIII	27
,,	,,	2. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Volfgang Rumpf . .	28
,,	,,	2. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Staturile Boemiei . .	29
,,	,,	2. Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	30
,,	,,	3. Alba Iulia. Mihai-Vodă c. San Clemente . . .	31
,,	,,	4. Venezia. Aviz despre evenimentele din Constant.	32
,,	,,	7. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Scepusiană.	33
,,	,,	10. Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Bade Stolnicul . . .	34
,,	,,	12. Alba-Iulia. Ungnad și Székely c. Camera Scepusiană	35

1600	Fevr.	12.	Striegau. Camera din Silezia c. Camera Aulică . .	36
,,	,,	15.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	37
,,	,,	15.	Plzeň. Rudolf II c. Sdenko Ad. Poppl	38
,,	,,	17.	Praha. Rudolf II c. Camera din Silezia	39
,,	,,	19.	Praha. Sdenko Ad. Poppl c. Rudolf II	40
,,	,,	19.	Wien. Camera Aulică c. Wolff Fuert Viczdomb	41
,,	,,	20.	Plzeň. Rudolf II c. arhiducele Matia	42
,,	,,	21.	Alba-Iulia.Aviz despre evenimentele din Ardeal .	43
,,	,,	23.	Košice. ,, ,, ,, ,, ,,	44
,,	,,	23.	Breslau. Camera din Silezia c. Camera Aulică.	45
,,	,,	24.	Plzeň. Rudolf II c. Hans Undterholzer . . .	46
,,	,,	24.	Plzeň. ,, ,, ,, ,, ,, . . .	47
,,	,,	26.	Breslau. Camera din Silezia c. Rudolf II	48
,,	,,	28.	Praha. Cav. Piero Duodo c. dogele de Venezia. .	49
,,	Mart.	4.	Innsbruck. Ober-Oesterr. Regiment c. Rudolf II	50
,,	,,	7.	Brașov. Mihai-Vodă c. Ciuc, Ghirghio și Cason .	51
,,	,,	7.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	52
,,	,,	8.	Košice. Camera Scepusiană c. arhiducele Matia .	53
,,	,,	8.	Praha. Staturile Boemiei c. Mihai-Vodă	54
,,	,,	9.	Brașov. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	55
,,	,,	11.	Wien. ,, ,, ,, ,, ,, .	56
,,	,,	13.	Tokaj. ,, ,, ,, ,, ,, .	57
,,	,,	14.	Brașov. Mihai-Vodă c. Francisc Kövér.	58
,,	,,	15.	Brașov. Mihai-Vodă c. autoritățile din Ardeal. .	59
,,	,,	16.	Turda. Coloswary și Vaday c. Mihai-Vodă. . .	60
,,	,,	16.	Plzeň. Rudolf II c. Sdenko Ad. Poppl	61
,,	,,	17.	Plzeň. Rudolf II c. Camera din Silezia . . .	62
,,	,,	19.	Praha. Sdenko Ad. Poppl c. Rudolf II	63
,,	,,	20.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	64
,,	,,	20.	Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena . . .	65
,,	,,	20.	Praha. Relațiunea lui Carlo Magno	66
,,	,,	21.	Sibiu. Mihai-Vodă c. Andrei Szereday.	67
,,	,,	29.	Suceava. Sigismund Báthory c. Ioan Zamoyski.	68
,,	,,	30.	Breslau. Camera din Silezia c. Rudolf II . . .	69
,,	Apr.	3.	Praha. Cav. Piero Duodo c. dogele de Venezia	70
,,	,,	8.	Roma. Giov. Mocenigo c. dogele de Venezia . .	71
,,	,,	8.	Roma. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	72
,,	,,	10.	Košice. ,, ,, ,, ,, ,, .	73
,,	,,	12.	Wien. ,, ,, ,, ,, ,, .	74
,,	,,	13.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. autoritățile din Ardeal	75
,,	,,	14.	Alba-Iulia. Aviz despre evenimentele din Ardeal.	76
,,	,,	14.	Plzeň. Camera Aulică c. Geheime Räthe . . .	77
,,	,,	15.	Warszawa. Sigismund III c. Stan. Zólkiewski .	78
,,	,,	17.	Praha. Cav. Piero Duodo c. dogele de Venezia	79
,,	,,	18.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Moise Székely. . . .	80
,,	,,	18.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Ștefan Berzi	81
,,	,,	19.	Alba-Iulia. Aviz despre evenimentele din Ardeal	82
,,	,,	19.	Târgu-Mureș. Toma și Koncz c. Mihai-Vodă .	83
,,	,,	19.	Plzeň. Camera Aulică c. Hans Undterholzer . .	84
,,	,,	21.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal. . .	85

1600	Apr.	24.	Alba-Iulia. Aviz despre evenimentele din Ardeal	86
,,	,,	26.	Alba-Iulia. ,, ,, ,, ,, ,,	87
,,	,,	27.	Alba-Iulia. ,, ,, ,, ,, ,,	88
,,	,,	28.	Venezia. ,, ,, evenim. din Constantinop.	89
,,	,,	fine.	Praha. Paulo Giorgio Raguseo c. Rudolf II . .	90
,,	Mai	2.	Breslau. Camera din Silezia c. Rudolf II . . .	91
,,	,,	5.	Plzeň. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	92
,,	,,	8.	Roman. Mihai-Vodă c. Rudolf II	93
,,	,,	8.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	94
,,	,,	14.	Gherla. Aga Leca c. Ioan Budaki	95
,,	,,	15.	Mediaș. Aviz despre evenimentele din Moldova	96
,,	,,	15.	Praha. Antonio Cornazzani c. Duca di Parma	97
,,	,,	18.	Hotin. Sigismund Báthory c. Ioan Potocki . .	98
,,	,,	18.	Kamieniec. Nicolae Herburt c. Jan Herburt. . .	99
,,	,,	18.	Plzeň. Rudolf II c. Hans Undterholzer	100
,,	,,	23.	Suceava. Mihai-Vodă c. Rudolf II	101
,,	,,	23.	Suceava. Mihai-Vodă c. arhiducele Matia . . .	102
,,	,,	23.	Zamość. Ioan Zamoyski c. slujbașii Poloniei .	103
,,	,,	25.	Warszawa. Sigismund III c. națiunea polonă .	104
,,	,,	27.	Košice. Camera Scepusiană c. arh. Matia . . .	105
,,	,,	29.	Sătmar. Anonim italian c. Pietro Duodo . . .	106
,,	,,	29.	Kamieniec. Aviz despre bătălia lui Mihai-Vodă	107
,,	,,	31.	Wien. Aviz despre evenimentele din Moldova . .	108
,,	,,	31.	Warszawa. Sigismund III c. Ioachim Friedrich	109
,,	Iun.	1.	Košice. Camera Scepusiană c. arh. Matia . . .	110
,,	,,	1.	Zamość. Ioan Zamoyski c. Petru Tylicki . . .	111
,,	,,	3.	Cluj. Aviz despre evenimentele din Ardeal	112
,,	,,	3.	Košice. ,, ,, ,, ,, Moldova	113
,,	,,	6.	Breslau. ,, ,, ,, ,, ,,	114
,,	,,	7.	Bratislava. ,, ,, ,, ,, ,,	115
,,	,,	9.	Praha. Guil. de San Clemente c. Filip III . .	116
,,	,,	9.	Venezia. Aviz despre evenim. din Constantinopol	117
,,	,,	10.	Košice. Camera Scepusiană c. arh. Matia . . .	118
,,	,,	10.	Warszawa. Aviz despre evenimentele din Moldova	119
,,	,,	12.	Praha. Aviz despre evenim. din Ardeal și Moldova	120
,,	,,	13.	Warszawa. Sigismund III c. Rudolf II	121
,,	,,	16.	Venezia. Ferdinand Küepach c. Maria Cerchesiana	122
,,	,,	20.	Roman. Mihai-Vodă c. Toma Csomortányi . .	123
,,	,,	20.	Kraków. Aviz despre evenimentele din Moldova	124
,,	,,	22.	Gherla. Aga Leca c. Ioan Budaki	125
,,	,,	24.	Gherla. ,, ,, ,, ,, ,, ...	126
,,	,,	25.	Cluj. Aviz despre evenimentele din Moldova. . .	127
,,	,,	25.	Zamość. Ioan Zamoyski c. Petru Tylicki . . .	128
,,	,,	26.	Warszawa. Sigismund III c. senatorii Poloniei .	129
,,	,,	26.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	130
,,	,,	28.	Mainz. Archiepiscopul Volfgang c. Sigismund III.	131
,,	Iulie	3.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Sigismund III . . .	132
,,	,,	5.	Košice. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	133
,,	,,	8.	Gherla. Aga Leca c. Ioan Budaki	134
,,	,,	10.	Warszawa. Sigismund III c. Kazy Gierej	135

1600	Iulie	12.	Sătmar. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	136
,,	,,	12.	Wien. ,, ,, ,, ,, ,, .	137
,,	,,	19.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Ştefan Chiaky . . .	138
,,	,,	19.	Gurghiu. Costandin Stolnicul c. Ioan Budaki .	139
,,	,,	24.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. oraşul Cluj.	140
,,	,,	25.	Alba-Iulia. ,, ,, ,, Târgu-Mureş .	141
,,	,,	25.	Alba-Iulia. ,, c. Ioan Keserü	142
,,	,,	26.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	143
,,	,,	28.	Braşov. Mihai-Vodă c. anonim în Polonia	144
,,	,,	28.	Praha. Rudolf II c. adm. din Engelhartszell . . .	145
,,	,,	28.	Venezia. Aviz despre evenim. din Constantinopol	146
,,	Aug.	5.	Praha. ,, ,, ,, ,, Moldova . .	147
,,	,,	7.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. oraşul Cluj	148
,,	,,	7.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	149
,,	,,	11.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Ladislau Laczugh. . .	150
,,	,,	12.	Alba-Iulia. ,, c. Capitlul ev. din Sibiu .	151
,,	,,	12.	Alba-Iulia. ,, c. oraşul Târgu-Mureş . .	152
,,	,,	14.	Alba-Iulia. ,, c. Capitlul ev. din Sibiu .	153
,,	,,	14.	Trembowla. Ştefan Coloswary c. Samuel Knut. .	154
,,	,,	15.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Capitlul Şebeşului . .	155
,,	,,	16.	Alba-Iulia. ,, c. Camera Scepusiană . .	156
,,	,,	18.	Praha. Guil. de San Clemente c. Filip III . .	157
,,	,,	18.	Venezia. Aviz despre evenim. din Constantinopol	158
,,	,,	20.	Gherla. Aga Leca c. Ioan Budaki	159
,,	,,	21.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Bartolomeu Somogyi	160
,,	,,	21.	Alba-Iulia. ,, c. autorităţile din Ardeal	161
,,	,,	22.	Rodna veche. Todoran Boer c. Ioan Budaki. .	162
,,	,,	23.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	163
,,	,,	24.	Breslau. Aviz despre pregătirile Leşilor	164
,,	,,	26.	Praha. Rudolf II c. Hans Undterholzer	165
,,	,,	26.	Praha. ,, ,, ,, ,, ,, ...	166
,,	,,	28.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	167
,,	,,	29.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	168
,,	Sept.	1.	Alba-Iulia. Mihai-Vodă c. Ştefan Rázmány . . .	169
,,	,,	1.	Alba-Iulia. Aviz despre evenimentele din Ardeal	170
,,	,,	2.	Praha. ,, ,, ,, ,, ,,	171
,,	,,	5.	Turda. Manifestul Staturilor c. călăreţii lui Mihai.	172
,,	,,	10.	Tabăra din Turda. Ştefan Chiaky c. Aga Leca . .	173
,,	,,	10.	Mintia Gherlei. Baltazar Kornis c. Aga Leca. . .	174
,,	,,	10.	Kamieniec. Ioan Muralto c. Ioan Zamoyski .	175
,,	,,	12.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	176
,,	,,	12.	Innsbruck. Ober-Oester. Regiment c. Ştefan-Vodă	177
,,	,,	13.	Cordăreni. Ioan Zamoyski c. Sigismund III .	178
,,	,,	13.	Tabăra din Turda. George Makó c. Aga Leca . .	179
,,	,,	15.	Cluj. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	180
,,	,,	16.	Tabăra de lângă Prut. Sig. Báthory c. Sigism. III	181
,,	,,	19.	Alba-Iulia. Aviz despre evenimentele din Ardeal.	182
,,	,,	19.	Cluj. Aviz despre bătălia dela Mirăslău . . .	183
,,	,,	19.	Braşov. Valentin Hersell c. Ion Zelestey . . .	184
,,	,,	19.	Suceava. Zamoyski c. Samuel Koszka	185

1600 Sept. 20. Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . 186
,, ,, 21. Suceava. Ioan Zamoyski c. căp. cetății Suceava 187
,, ,, 23. Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal . 188
,, ,, 26. Sibiu. Ștefan Chiaky c. Iacob Potocki 189
,, ,, 27. Bratislava. Camera Ungară c. Benedict Pogrányi 190
,, ,, 28. Bacău. Ioan Zamoyski c. Petru Tylicki 191
,, ,, 29. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Scepusiană . 192
,, ,, 30. Turda. Staturile Ardealului c. scaunul Arieș . . 193
,, ,, 30. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Scepusiană . 194
,, ,, 30. Praha. Cavrioli despre bătălia dela Mirăslău . . 195
,, ,, fine. Praha. Relațiunea a doua despre Mirăslău . . . 196
,, Oct. 1. Olt. Ordinele Ardealului c. Baba Novac . . . 197
,, ,, 2. Voila. Ordinele Ardealului c. Mihai-Vodă . . . 198
,, ,, 2. Wien. Michael Zeller c. Hofkammer-Räthe. . . 199
,, ,, 3. Wien. Camera Aulică c. Camera Ungară . . . 200
,, ,, 4. Bratislava. Ep. Ștefan Szuhay c. Cons. secreți . 201
,, ,, 4. Bratislava. Camera Ungară c. autorit. din Ungaria 202
,, ,, 6. Focșani. Zamoyski c. soția Barbara Tarnowska . 203
,, ,, 6. Kraków. Sigismund III c. Rudolf II 204
,, ,, 9. Comălău. Ștefan Chiaky c. Ioan Zamoyski . . 205
,, ,, 9. Wien. Camera Aulică c. Camera Scepusiană . . 206
,, ,, 9. Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena . . . 207
,, ,, 10. Comălău. Ordinele Ardealului c. Zamoyski . . . 208
,, ,, 10. Comălău. Moise Székely c. Ioan Zamoyski . . 209
,, ,, 10. Sibiu. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . 210
,, ,, 12. Bratislava. Camera Ungară c. Camera Aulică . . 211
,, ,, 13. Wien. Camera Aulică c. Camera Scepusiană . . 212
,, ,, 14. Bratislava. Camera Ungară c. autorit. din Ungaria 213
,, ,, 14. Wien. Camera Aulică c. Camera Scepusiană . . . 214
,, ,, 14. Venezia. Aviz despre evenim. din Constantinopol . 215
,, ,, 15. Bratislava. Camera Ungară c. Camera Aulică . . 216
,, ,, 17. Wien. Camera Aulică c. Camera Scepusiană . . 217
,, ,, 21. Lețfalău. Staturile Ardealului c. Ștefan Chiaky . 218
,, ,, 21. Ploești. Ioan Zamoyski c. Petru Tylicki . . . 219
,, ,, 23. Wien. Camera Aulică c. Camera Ungară 220
,, ,, 23. Bucovel. Ioan Zamoyski c. Claudio Rangone . . 221
,, ,, 24. Bucovel. Cronica campaniei Leșilor 222
,, ,, 25. Bratislava. Camera Ungară c. Camera Aulică . . 223
,, ,, 25. Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . 224
,, ,, 28. Lețfalău. Staturile Ardealului c. Zamoyski . . 225
,, ,, 28. Lețfalău. ,, ,, c. sen. Poloniei . 226
,, ,, 29. Wien. Camera Aulică c. Camera Ungară . . . 227
,, ,, 31. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Scepusiană . 228
,, ,, 31. Praha. Rudolf II c. Hans Undterholzer 229
,, ,, 31. Praha. ,, ,, ,, ,, ... 230
,, ,, fine. Valachia. Banul Udrea c. Ioan Potocki 231
,, ,, ,, Szempcz. Lucas Köevér c. Camera Ungară . . 232
,, ,, ,, Roma. Ep. Paulus Wolucki c. Clemente VIII . . 233
,, Nov. 4. Lețfalău. Staturile Ardealului c. Gabriel Szalánczy 234
,, ,, 6. Bratislava. Camera Ungară c. arh. Matia . . . 235

1600	Nov.	6. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară . .	236
,,	,,	7. Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	237
,,	,,	9. Bratislava. Camera Ungară c. arh. Matia . . .	238
,,	,,	9. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară . .	239
,,	,,	12. Baia de Criș. Ioan Moga c. Grigorie Ugray . . .	240
,,	,,	12. Košice. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	241
,,	,,	13. Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini . .	242
,,	,,	15. Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	243
,,	,,	20. Praha. Rudolf II c. Sigismund III	244
,,	,,	20. Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena . . .	245
,,	,,	22. Alba-Iulia. Staturile Ardealului c. Francisc Wass.	246
,,	,,	23. Bratislava. Camera Ungară c. arh. Matia . . .	247
,,	,,	24. Breslau. Aviz despre evenimentele din Moldova .	248
,,	,,	27. Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini .	249
,,	,,	28. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară . .	250
,,	,,	— Ungaria. Anonim c. un magnat ungur.	251
,,	Dec.	4. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară. . .	252
,,	,,	4. Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini .	253
,,	,,	7. Bratislava. Camera Ungară c. arh. Matia . . .	254
,,	,,	8. Venezia. Aviz despre evenim. din Constantinopol	255
,,	,,	9. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară . .	256
,,	,,	11. Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	257
,,	,,	11. Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena . . .	258
,,	,,	12. Oradea. Mihai-Vodă c. arhiducele Matia. . . .	259
,,	,,	14. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară . .	260
,,	,,	16. Wien. Aviz despre evenimentele din Moldova .	261
,,	,,	18. Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	262
,,	,,	20. Bratislava. Camera Ungară c. arh. Matia	263
,,	,,	21. Bratislava. ,, ,, ,, ,, ,, ...	264
,,	,,	23. Wien. Camera Aulica c. Camera Ungară.	265
,,	,,	23. Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	266
,,	,,	23. Venezia. ,, ,, ,, ,, ,, .	267
,,	,,	24. Wien. Niederösterr. Kammer c. Hofkammer. . .	268
,,	,,	27. Wien. Arhiducele Matia c. Camera Aulică . . .	269
,,	,,	29. Wien. Fuert Viczdom c. Niederösterr. Kammer .	270
,,	,,	29. Venezia. Aviz despre evenim. din Constantinopol	271
,,	,,	30. Praha. ,, ,, ,, ,, Țara-Rom. .	272
1601	Ian.	1. Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini .	273
,,	,,	1. Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	274
,,	,,	6. Praha. Aviz despre Mihai-Vodă dela Viena . .	275
,,	,,	8. Bratislava. Camera Ungară c. arh. Matia . . .	276
,,	,,	8. Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	277
,,	,,	11. Wien. Nieder-Oesterr. Kammer c. Hofkammer.	278
,,	,,	15. Praha. Guil. de San Clemente c. Filip III . . .	279
,,	,,	15. Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	280
,,	,,	17. Wien. Mihai-Vodă c. arhiducele Matia.	281
,,	,,	20. Zamošč. Ioan Zamoyski c. Petru Tylicki . . .	282
,,	,,	22. Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	283
,,	,,	29. Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini. .	284
,,	,,	29. Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	285

1601	Ian.	31.	Praha. Rudolf II c. arhidueele Matia	286
„	Fevr.	1.	Wien. Camera Aulică c. Rudolf II	287
„	„	5.	Košice. Camera Scepusiană c. arh. Matia . . .	288
„	„	5.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	289
„	„	6.	Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară . .	290
„	„	8.	Maciejowice. Ioan Zamoyski c. Petru Tylicki .	291
„	„	12.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	292
„	„	14.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal.	293
„	„	14.	Bratislava. „ „ „ „ „	294
„	„	15.	Praha. Carl Lichtenstain c. Zacharias Geizkoffler	295
„	„	15.	Plzeň. Sdenko Ad. Poppl c. Rudolf II	296
„	„	15.	Praha. Conrad Engel c. Camera Aulică	297
„	„	17.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	298
„	„	17.	Wien. „ „ „ „ „ . .	299
„	„	19.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	300
„	„	21.	Košice. Erich Lassota c. arhiducele Matia. . .	301
„	„	21.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	302
„	„	23.	Cluj. Anonim despre Dieta gen. din Cluj . . .	303
„	„	23.	Chioarul. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	304
„	„	26.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	305
„	„	26.	Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena . . .	306
„	„	28.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	307
„	Mart.	5.	Praha. Guil. de San Clemente c. Filip III. . .	308
„	„	5.	Praha. Aviz despre audiența lui Mihai-Vodă. . .	309
„	„	9.	Praha. Aviz despre tratativele lui Mihai-Vodă .	310
„	„	10.	Wien. Antonio Costantini c. Duca di Mantova .	311
„	„	12.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	312
„	„	15.	Beclean. Paul Dési c. Ioan Budaki	313
„	„	15.	Innsbruck. Ober Oesterr. Regiment c. Rudolf II	314
„	„	16.	Bratislava. Camera Ungară c. Kriegszahlmeister	315
„	„	18.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	316
„	„	18.	Praha. Aviz despre tratativele lui Mihai-Vodă . .	317
„	„	19.	Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini .	318
„	„	26.	Secheihid. Nicolae Zólyomi c. Comisul Leca . .	319
„	„	26.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	320
„	„	26.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal. . .	321
„	„	28.	Praha. Theodor Kiriach c. Mihai-Vodă	322
„	„	30.	Cluj. Sigismund Báthory c. orașul Bistrița . .	323
„	„	31.	Praha. Rudolf II c. Camera Scepusiană	324
„	Apr.	2.	Praha. Cosimo Concini c. Belisario Vinta . . .	325
„	„	4.	Praha. Mihai-Vodă c. Carlo Magno	326
„	„	7.	Praha. Rudolf II c. Camera din Silezia . . .	327
„	„	7.	Praha. Aviz despre tratativele lui Mihai-Vodă .	328
„	„	—	Praha. Conrad Engel c. Freiherr F. Hoffmann .	329
„	„	8.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	330
„	„	10.	Praha. Ep. Demetre Napragi c. Clemente VIII.	331
„	„	10.	Warszawa. Sigismund III c. loc. prov. muntoase.	332
„	„	11.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	333
„	„	14.	Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară . . .	334
„	„	14.	Wien. Aviz despre sosirea lui Mihai-Vodă . . .	335

1601	Apr.	14.	Praha. Guil. de San Clemente c. Filip III. . .	336
,,	,,	21.	Wien. Arhiducele Matia c. Camera Scepusiană. .	337
,,	,,	21.	Roma. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	338
,,	,,	25.	Košice. Camera Scepusiană c. Camera Aulică .	339
,,	,,	27.	Košice. A. Costantini c. Duca di Mantova. . .	340
,,	,,	29.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	341
,,	,,	30.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	342
,,	,,	—	Bistrița. Lista proviziilor date lui Nicolae Gávay.	343
,,	Mai	2.	Clujmănăștur. Sig. Báthory c. orașul Bistrița .	344
,,	,,	7.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	345
,,	,,	9.	Cluj. Sigismund Báthory c. Capitlul de Alba .	346
,,	,,	12.	Košice. A. Costantini c. Duca di Mantova. . .	347
,,	,,	12.	Praha. Aviz despre eveniment. din Ungaria de Sus	348
,,	,,	12.	Venezia. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	349
,,	,,	19.	Beograd. Mehemeth Aga c. Francisc Nádasdy .	350
,,	,,	21.	Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini . .	351
,,	,,	21.	Praha.Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	352
,,	,,	26.	Cluj. Sigismund Báthory c. Capitlul de Alba .	353
,,	,,	28.	Košice. A. Costantini c. Duca di Mantova. . . .	354
,,	,,	fine.	Iași. Ieremia-Vodă c. Ioan Zamoyski	355
,,	Iun.	7.	Wien. Aviz despre pregătirile lui Mihai-Vodă . .	356
,,	,,	9.	Veszprém. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	357
,,	,,	10.	Cluj. Sigismund Báthory c. Ștefan Chiaky . .	358
,,	,,	10.	Tokaj. Căpitan italian c. un tovarăș	359
,,	,,	11.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . .	360
,,	,,	12.	Sătmar. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	361
,,	,,	14.	Wien. Arhiducele Matia c. Ferrante Gonzaga .	362
,,	,,	18.	Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena	363
,,	,,	19.	Bratislava. Ep. Ștefan Szuhay c. Mihai-Vodă . .	364
,,	,,	23.	Sătmar. Vincenzo Zucconi c. secr. duc. di Mantova	365
,,	,,	23.	Wien. Hofkammer-Räthe c. Hofk. Räthe din Praga	366
,,	,,	23.	Roma. Aviz despre evenimentele din Ardeal	367
,,	,,	27.	Wien. ,, ,, ,, ,, ,,	368
,,	,,	28.	Sătmar. Vincenzo Zucconi c. Lelio Arrivabene	369
,,	,,	30.	Debrecen. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	370
,,	Iulie	6.	Wien. Arhiducele Matia c. Ferrante Gonzaga .	371
,,	,,	7.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	372
,,	,,	11.	Iași. Ieremia-Vodă c. Ioan Potocki	373
,,	,,	13.	Košice. A. Costantini c. Duca di Mantova . .	374
,,	,,	14.	Praha. Guil. de San Clemente c. Filip III . . .	375
,,	,,	17.	Moftin. Mihai-Vodă c. arhiducele Matia	376
,,	,,	18.	Moftin. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	377
,,	,,	19.	Moftin. Tommaso Cavrioli c. Piero Duodo. . .	378
,,	,,	20.	Wien. Arhiducele Matia c. Ferrante Gonzaga. .	379
,,	,,	21.	Moftin. Specificarea soldei oștilor	380
,,	,,	21.	Roma. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	381
,,	,,	22.	Iași. Ieremia-Vodă c. Ioan Potocki.	382
,,	,,	23.	Košice. A. Costantini c. secr. ducelui de Mantova	383
,,	,,	24.	Bratislava. Aviz despre evenimentele din Ardeal	384
,,	,,	27.	Wilno. Sigismund III c. granițele Ungariei . . .	385

1601	Iulie	28.	Košice. Erich Lassota c. Rudolf II	386
,,	,,	30.	Moftin. Vincenzo Zucconi c. Lelio Arrivabene .	387
,,	,,	30.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	388
,,	Aug.	4.	Gurăslău. Mihai-Vodă c. arhiducele Matia . . .	389
,,	,,	4.	Praha. Guil. de San Clemente c. Filip III. . .	390
,,	,,	4.	Gurăslău. Vincenzo Zucconi c. Lelio Arrivabene .	391
,,	,,	5.	Zălău. Mihai-Vodă c. Filippo Spinelli	392
,,	,,	6.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	393
,,	,,	7.	Košice. A. Costantini c. Duca di Mantova . .	394
,,	,,	8.	Iași. Ieremia-Vodă c. Ioan Potocki	395
,,	,,	8.	Bratislava. Ep. Ștefan Szuhay c. Mihai-Vodă . .	396
,,	,,	8.	Wien. Arhiducele Matia c. Camera Scepusiană.	397
,,	,,	8.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	398
,,	,,	11.	Košice. A. Costantini c. Duca de Mantova . .	399
,,	,,	13.	Iași. Ștefan Chiaky c. Ioan Potocki	400
,,	,,	13.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	401
,,	,,	14.	Praha. Aviz despre bătălia dela Gurăslău . . .	402
,,	,,	—	Praha. Anonim despre bătălia dela Gurăslău .	403
,,	,,	16.	Wien. Jonas Hüemer c. Hofkammer-Räthe. . .	404
,,	,,	18.	Praha. Guil. de San Clemente c. Filip III. . . .	405
,,	,,	20.	Cluj. Anonim despre omorîrea lui Mihai-Vodă .	406
,,	,,	22.	Praha. Camera Aulică c. Hans Undterholzer .	407
,,	,,	23.	Košice. Ferrante Gonzaga c. Duca di Mantova	408
,,	,,	23.	Venezia. Aviz despre evenimentele din Ungaria .	409
,,	,,	24.	Košice. Camera Scepusiană c. arhiducele Matia .	410
,,	,,	25.	Košice. A. Costantini c. Duca di Mantova	411
,,	,,	26.	Iași. Sigismund Báthory c. un Nobil polon . .	412
,,	,,	27.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	413
,,	,,	27.	Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena . . .	414
,,	,,	28.	Košice. Ferrante Gonzaga c. Duca di Mantova. .	415
,,	,,	29.	Wien. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	416
,,	,,	31.	Praha. Rudolf II c. Petru Armeanul	417
,,	Sept.	1.	Praha. Curierul ardelean despre Mihai-Vodă. . .	418
,,	,,	1.	Roma. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	419
,,	,,	3.	Prejmer. Sigismund Báthory c. Bistrița	420
,,	,,	3.	Wien. Arhiducele Matia c. Camera Ungară. . .	421
,,	,,	3.	Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena . . .	422
,,	,,	3.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	423
,,	,,	5.	Prejmer. Sigismund Báthory c. Ioan Zamoyski	424
,,	,,	5.	Wien. Camera Aulică c. Jonas Hüemer . . .	425
,,	,,	8.	Roma. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	426
,,	,,	10.	Graz. ,, ,, ,, ,, .	427
,,	,,	11.	Bratislava. ,, ,, ,, ,, .	428
,,	,,	12.	Wien. ,, ,, ,, ,, .	429
,,	,,	14.	Graz. ,, ,, ,, ,, .	430
,,	,,	15.	Venezia. ,, ,, ,, ,, .	431
,,	,,	15.	Roma. ,, ,, ,, ,, .	432
,,	,,	17.	Alba-Iulia. ,, ,, ,, ,, .	433
,,	,,	17.	Praha. Cesare Florio c. Duca di Modena . . .	434
,,	,,	—	Praha. Morando di Fossati despre Mihai-Vodă . .	435

1601	Oct.	4.	Sibiu. Aviz despre evenimentele din Ardeal . .	436
,,	,,	4.	Wien. Jonas Hüemer c. Camera Aulică	437
,,	,,	6.	Roma. Aviz despre evenimentele din Ardeal. .	438
,,	,,	8.	Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini .	439
,,	,,	8.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	440
,,	,,	16.	Košice. Aviz despre evenimentele din Ardeal .	441
,,	,,	17.	Praha. Rudolf II c. Camera din Silezia	442
,,	,,	30.	Praha. ,, ,, ,, ,, ,, ...	443
,,	Nov.	4.	Uioara. Sigismund Báthory c. garnizoana Almaş	444
,,	,,	5.	Dej. Radu Buzescu Clucerul c. Rudolf II . . .	445
,,	,,	5.	Breslau. Camera din Silezia c. Rudolf II	446
,,	,,	15.	Praha. Rudolf II c. Camera din Silezia . . .	447
,,	,,	19.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	448
,,	,,	24.	Wien. Aviz despre even. din Moldova şi Ardeal .	449
,,	,,	25.	Dej. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	450
,,	,,	28.	Dej. ,, ,, ,, ,, ,, ...	451
,,	,,	28.	Innsbruck. Ober Oesterr. Regiment c. Rudolf II	452
,,	Dec.	3.	Dej, Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	453
,,	,,	12.	Wien. Aviz despre even. din Ţara-Românească .	454
,,	,,	17.	Praha. Piero Duodo c. dogele de Venezia . . .	455
,,	,,	24.	Praha. ,, ,, ,, ,, ,, ...	456
,,	,,	24.	Praha. Aviz despre evenimentele din Ardeal . . .	457
,,	,,	29.	Gurghiu. Petru Ficior c. Ioan Budaki	458
,,	,,	31.	Praha. Filippo Spinelli c. Cinzio Aldobrandini. .	459
,,	,,	—	Praha. Inventarul lucrurilor lui Mihai-Vodă . . .	460

III.

LISTA SCRIITORILOR ȘI ADRESAȚILOR.

Administrația din Engelhartszell *145*.
Alba, Capitlul de 3, 6, *346*, *353* = 4.
Aldobrandini Cinzio, cardinal *242*, *249*, *253*, *273*, *284*, *318*, *351*, *439*, *459* = 9.
Almașul-Mare, garnizoana *444*.
Anonim german despre bătălia dela Gurăslău 403.
Anonim italian din Sătmar 106.
Anonim ungur despre bătălia dela Mirăslău 251.
Anonim în Polonia *144*.
Arrivabene Lelio, conte *369*, *387*, *391* = 3.
Autoritățile din Ardeal *59*, *75*, *161* = 3.
Autoritățile din Ungaria *202*, *213* = 2.
Aviz despre bătălia dela Gurăslău 402.
Aviz despre bătălia lui Mihai-Vodă în Moldova 107.
Aviz despre bătălia dela Mirăslău *183*, 195 = 2.
Aviz despre evenimentele din Ardeal 2, 12, 13, 17, 18, 22, 30, 37, 43, 44, 52, 55, 56, 57, 72, 73, 74, 76, 82, 85, 86, 87, 88, 92, 94, 112, 120, 133, 136, 137, 143, 149, 163, 168, 170, 171, 176, 180, 182, 186, 188, 210, 215, 224, 237, 241, 243, 266, 267, 293, 294, 298, 299, 302, 304, 307, 312, 321, 333, 338, 341, 349, 357, 361, 367, 368, 370, 372, 377, 381, 384, 398, 401, 416, 419, 423, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 436, 438, 441, 449, 450, 451, 453, 457 = 92.
Aviz despre evenimentele din Constantinopol 32, 89, 117, 146, 158, 215, 255, 271 = 8.
Aviz despre evenimentele din Moldova 96, 108, 113, 114, 115, 119, 124, 127, 137, 147, 164, 248, 261 = 13.
Aviz despre evenimentele din Țara-Românească *272*, *454* = 2.
Aviz despre evenimentele din Ungaria de Sus 348, 409 = 2.
Aviz despre Mihai-Vodă 11, 275, 309, 310, 317, 328, 335, 356, 406, 418, 435, 460=12.
Baba Novac *197*.
Bade Stolnicul *34*.
Báthory Sigismund 68, 98, 181, 323, 344, 346, 353, 358, 412, 420, 424, 444 = 12.
Berzi Ștefan *81*.
Bistrița, Municipiul orașului *323*, *344*, *420* = 3.
Borczun (Pithar) George de Caransebeș *1*, *6*, *21*, = 3.
Budaki Ioan primarul orașului Bistrița 95, *125*, *126*, *134*, *139*, *159*, *162*, *313*, *458* = 9.

Camera Aulică *36*, 41, 77, 84, 200, 206, *211*, 212, 214, *216*, 217, 220, *223*, 227, 265, *269*, 287, *297*, *339*, 407, 425, *437* = 22.
Camera Scepusiană *33*, *35*, 53, 105, 110, 118, *156*, *192*, 199, *206*, *212*, *214*, *217*, *228*, 288, *324*, *337*, 339, *397*, 410 = 20.
Camera Silesiaca 23, 36, *39*, 45, 48, *62*, 69, 91, *327*, 442, 443, 446, *447* = 13.
Camera Ungară 190, *200*, 202, 211, 213, 216, *220*, 223, *227*, *232*, 235, *236*, 238, *239*, 247, *250*, *252*, 254, *256*, *260*, 263, 264, *265*, 276, *290*, 315, *334*, *421* = 27.
Căpitan italian din Tokaj 359.
Cavrioli Tommaso capitano 195, 378 = 2.
Chiaky Ștefan căp. gen. al Ardealului *138*, 173, 189, 205, *218*, *358*, 400 = 7.
Ciuc, Ghirghio și Cason *51*.
Clemens VIII *27*, *233*, *331* = 3.
Cluj, Municipiul orașului *15*, *140*, *148* = 3.
Coloswary Ion 60.
Coloswary Ștefan 154.
Concini Cosimo 325.
Consilieri secreți din Viena *201*.
Cornazzani Antonio 97.
Costandin Stolnicul 139.
Costantini Antonio 311, 340, 347, 354, 374, 383, 394, 399, 411 = 9.
Cronica companiei Leșilor în Moldova 222.
Csomortányi Toma *123*.
Dési Paul 313.
Dieta generală din Cluj *303*.
Dogele de Venezia *5*, *7*, *20*, *24*, *49*, *64*, *70*, *71*, *79*, *130*, *167*, *257*, *262*, *274*, *277*, *280*, *283*, *285*, *289*, *292*, *300*, *305*, *316*, *320*, *330*, *342*, *345*, *352*, *360*, *388*, *393*, *413*, *440*, *448*, *455*, *456* = 36.
Duodo Piero Cav. 7, 24, 49, 64, 70, 79, *106*, 130, 167, 257, 262, 274, 277, 280, 283, 285, 289, 292, 300, 305, 316, 320, 330, 342, 345, 352, 360, *378*, 388, 393, 413, 440, 448, 455, 456 = 35.
Engel Conrad 297, 329 = 2.
Ficior Petru 458.
Florio Cesare 9, 65, 207, 245, 258, 306, 363, 414, 422, 434 = 10.
Fossati Morando 435.
Friedrich Ioachim *109*.
Fuert Wolff Viczdomb *41*, 270 = 2.
Gávay Nicolae 343.
Genga Fabio *3*.
Geizkoffler Zacharias *295*.
Giorgi Paolo Raguseo *90*.
Gonzaga Ferrante *362*, *371*, *379*, 408, 415 = 5.
Granițele Ungariei *385*.
Grigorovicz Petru Armeanul *417*.
Herburt Jan și Nicolae 99.
Hersell Valentin 184.
Hoffmann F. Freiherr *329*.
Hofkammer *23*, *45*, *199*, *268*, *278*, *366* = 6.
Hüemer Jonas 404, *425*, *437* = 3.

Ieremia-Vodă 355, *373*, 382, 395 = 4.
Kaiserliche Geheime Räthe 77.
Kazy Gierej *135*.
Keövér Lucas 232.
Keserü Ioan *142*.
Kiriach Theodor 322.
Knut Samuel *154*.
Koncz Mihail și Toma 83.
Kornis Baltazar 174.
Koszka Samuel *185*.
Kövér Francisc *58*.
Küepach Ferdinand 122.
Laczugh Ladislaus *150*.
Lassota Erich 301, 386 = 2.
Leca Aga 4, 95, 125, 126, 134, 159, *173*, *174*, *179* = 9.
Leca Comisul *319*.
Lichtenstein Carl 295.
Locuitorii provinciilor polone muntoase *322*.
Magno Carlo 66, *326* = 2.
Makó George 179.
Mantova, Duca di *311*, *340*, *347*, *354*, *365*, *374*, *383*, *394*, *399*, *408*, *411*, *415* = 12.
Maria Cerchesiana *122*.
Mathias archidux 33, *42*, *53*, *102*, *105*, *110*, *118*, 192, 194, 228, *235*, 236, 238, 239, *247*, 250, 252, *254*, 256, *259*, 260, *263*, *264*, 269, *276*, 281, *286*, *288*, 290, 301, 334, 337, 362, 371, *376*, 379, *389*, 397, *410*, 421 = 90.
Mehemeth Aga 350.
Micatius Nicolae ep. *26*.
Mieszkowski Petrus *78*.
Mihai oficial în Gherla *4*.
Mihai-Vodă 1, 5, 10, *14*, 15, *16*, 21, 25, *27*, 28, 29, 31, 34, 51, *54*, 58, 59, *60*, 67, 75, 80, 81, *83*, 93, 101, 102, 123, 132, 138, 140, 141, 142, 144, 148, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 160, 161, 169, *198*, 259, 281, *322*, 326, *364*, 376, 389, 392, *396* = 53.
Mocenigo Giovanni 71.
Modena, Duca di *9*, *65*, *207*, *245*, *258*, *306*, *363*, *414*, *422*, *434* = 10.
Moga Ioan 240.
Muralto Ioannes Doctor 175.
Nádasdy Franciscus cap. gen. *350*.
Napragi Demetrius ep. Albensis 331.
Niederösterreichische Kammer 268, *270*, 278 = 3.
Nobil polon *412*.
Ober-Oesterreichisches Regiment *19*, 50, 177, 314, 452 = 5.
Pálffy Nicolaus cap. *10*, *25* = 2.
Parma, Duca di *97*.
Philippus III rex Hispaniae *116*, *157*, *279*, *308*, *336*, *375*, *390*, *405* = 8.
Pogrányi Benedict cap. *190*.
Poppl Ad. Sdenko ep. canc. Bohemiae *38*, 40, *61*, 63, 396 = 5.

Potocki Ioannes Iacobus *98*, *189*, *231*, *373*, *382*, *395*, *400* = 7.
Radu Buzescu Clucerul 445.
Rangone Claudio ep. nuntius *221*.
Rázmány Ștefan *169*.
Rudolphus II 8, 19, 20, 38, 39, *40*, 42, 46, 47, *48*, *50*, 61, 62, *63*, *69*, *90*, *91*, *93*, 100, *101*, *121*, 145, 165, 166, *204*, 229, 230, 244, 286, *287*, *296*, *314*, 324, 327, *386*, 417, 442, 443, *445*, *446*, 447, *452* = 42.
Rumpf Volfgang *28*.
San Clemente, Don Guillermo de *31*, 116, 157, 279, 308, 336, 375, 390, 405 = 9.
Senatorii Poloniei *103*, *129*, *226* = 3.
Sebișul-Săsesc, Capitlul ev. din 155.
Sibiu, Capitlul ev. din *151*, *153* = 2.
Sigismundus III rex Poloniae 78, 104, 109, 121, 129, 131, 132, 135, *178*, *181*, 204, *244*, 332, 385 = 14.
Somogyi Bartolomeu cap. 160.
Specificarea soldei miliției dela Moftin 380.
Spinelli Filippo ep. nuntius 242, 249, 253, 273, 284, 318, 351, *392*, 439, 459 = 10.
Staturile și Ordinele Ardealului *172*, 193, 197, 198, 208, 218, 225, 226, 234, 246 = 10.
Staturile și Ordinele Boemiei *29*, 54 = 2.
Ștefan-Vodă *177*.
Suceava, Municipiul orașului *187*.
Szalánczy Gabriel *234*.
Székely Mihai cap. 35, *80* = 2.
Székely Moise cap. 209.
Szereday Andrei *67*.
Szuhay Ștefan ep. 201, 364, 396 = 3.
Târgu-Mureș, Municipiul orașului *141*, *152* = 2.
Tarnowska Barbara *203*.
Theoreok Mihai 16.
Todoran Boer 162.
Tylicki Petrus *111*, *128*, *191*, *219*, *282*, *291* = 6.
Udrea Banul 231.
Ugray Grigorie *240*.
Undterholzer Hans *8*, *46*, *47*, *84*, *100*, *165*, *166*, *229*, *230*, *315*, *407* = 11.
Ungnad David 26, 35 = 2.
Vaday Daniel 60.
Vinta Belisario *325*.
Volffgangus archiep. Moguntinus 131.
Wass Francisc *246*.
Wolucki Paulus ep. 233.
Zamoyski Ioannes *68*, 103, 111, 128, *175*, 178, 185, 187, 191, 203, *205*, *208*, *209*, 219, 221, *225*, 282, 291, *355*, *424* = 20.
Zelestey Ioan 184.
Zeller Michael 199.
Zólkiewski Stanislaus *78*.
Zólyomi Nicolae 319.
Zucconi Vincenzo 365, 369, 387, 391 = 4.

IV.

LISTA LOCALITĂȚILOR.

Alba-Iulia 1, 3, 4, 5, 6, 10, 15, 18, 21, 25, 27, 28, 29, 31, 34, 35, 43, 75, 76, 80, 81, 82, 86, 87, 88, 132, 138, 140, 141, 142, 148, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 160, 161, 169, 170, 182, 246, 433.
Bacău 191.
Baia de Criș 240.
Beclean 313.
Beograd 350.
Beregszász 22.
Bistrița 343.
Brașov 16, 51, 55, 58, 59, 144, 184.
Bratislava 115, 190, 201, 202, 211, 213, 216, 223, 235, 238, 247, 254, 263, 264, 276, 294, 315, 364, 384, 396, 428.
Breslau 45, 48, 69, 91, 114, 164, 248, 446.
Bucovel 221, 222.
Chioarul 304.
Cluj 112, 127, 180, 183, 303, 323, 346, 353, 358, 406.
Clujmănăștur 344.
Comălău 205, 208, 209.
Cordăreni 178.
Debrecen 370.
Dej 445, 450, 451, 453.
Focșani 203.
Gherla 95, 125, 126, 134, 159.
Graz 427, 430.
Gurăslău 389, 391.
Gurghiu 139, 458.
Hotin 98.
Iași 355, 373, 382, 395, 400, 412.
Innsbruck 50, 177, 314, 452.
Kamieniec podolski 99, 107, 175.
Košice 44, 53, 73, 105, 110, 113, 118, 133, 241, 288, 301, 339, 340, 347, 354, 374, 383, 386, 394, 399, 408, 410, 411, 415, 441.
Kraków 124, 204.
Lețfalău 218, 225, 226, 234.
Maciejowice 291.
Mainz 131.
Mediaș 96.
Mintia Gherlei 174.
Moftin 376, 377, 378, 380, 387.
Olt 197.
Oradea 259.
Ploești 219.
Plzeň 8, 9, 11, 12, 19, 20, 38, 42, 46, 47, 61, 62, 77, 84, 92, 100, 296.
Praha 7, 13, 24, 39, 40, 49, 54, 63, 64, 65, 66, 70, 79, 85, 90, 94, 97, 116, 120, 130, 145, 147, 149, 157, 165, 166, 167, 171, 188, 195, 196, 207, 229, 230, 237, 242, 244, 245, 249, 253, 257, 258, 262, 272, 273, 274, 275, 277, 279, 280, 283, 284, 285, 286, 289, 292, 295, 297, 300, 305, 306, 308, 309, 310, 312, 316, 317, 318, 320, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 336, 341, 342, 345, 348, 351, 352, 360, 363, 375, 388, 390, 393, 401, 402, 403, 405, 407, 413, 414,

417, 418, 422, 423, 434, 435, 439, 440, 442, 443, 447, 448, 455, 456, 457, 459, 460.
Prejmer 420, 424.
Prut 181.
Rodna veche 162.
Roma 71, 72, 233, 338, 367, 381, 419, 426, 432, 438.
Roman 93, 123.
Sătmar 106, 136, 361, 365, 369.
Secheihid 319.
Sevljuš 2.
Sibiu 67, 189, 210, 436.
Spišské Podhradie 26.
Striegau 23, 36.
Suceava 68, 101, 102, 185, 187.
Szempcz 232.
Târgu-Mureș 83.
Tokaj 57, 359.
Trembowla 154.
Turda 60, 172, 173, 179, 193.
Uioara 444.
Ungaria 251.
Valachia 231.
Venezia 14, 32, 89, 117, 122, 146, 158, 215, 255, 267, 271, 349, 409, 431.
Veszprém 357.
Voila 198.
Warszawa 78, 104, 109, 119, 121, 129, 135, 332.
Wien 17, 30, 33, 37, 41, 52, 56, 74, 108, 137, 143, 163, 168, 176, 186, 192, 194, 199, 200, 206, 212, 214, 217, 220, 224, 227, 228, 236, 239, 243, 250, 252, 256, 260, 261, 265, 266, 268, 269, 270, 278, 281, 287, 290, 293, 298, 299, 302, 307, 311, 334, 335, 337, 356, 362, 366, 368, 371, 372, 379, 397, 398, 404, 416, 421, 425, 429, 437, 449, 454.
Wilno 385.
Zălău 392.
Zamość 103, 111, 128, 282.

V.

LISTA IZVOARELOR

Alba-Iulia : Archivum Capituli Albensis 75.
Bistrița : Arhiva județului Năsăud 95, 125, 126, 134, 139, 159, 162, 313, 323, 343, 344, 420, 458 = 13.
Bratislava : Archivum Comitum Pálffy 10, 25 = 2.
București : Biblioteca Academiei Române 406.
Budapest : Archivum Comitum Bethlen 60.
Budapest : Archivum Comitum Csáky 28, 138, 218, 358 = 4.
Budapest : Archivum Comitum Forgách 140.
Budapest : Archivum familiae Rákóczi-Aspremont 3.
Budapest : Bibliotheca Academiae Hungaricae 246.
Budapest : Musaeum Nationale 1, 4, 6, 21, 81, 150, 251, 403, 409, 430 = 10.
Cluj : Arhiva orașului 15, 148, 169 = 3.
Cluj : Arhiva Statului 234.
Cluj : Muzeul Ardealului 51, 58, 67, 80, 155, 172, 240, 346, 353 = 9.
Criș : Archivum Comitum Bethlen 142.
Firenze : R. Archivio di Stato 325.
Innsbruck : Landesregierungs-Archiv 19, 50, 122, 177, 314, 452 = 6.
Kraków : Archivum Aktów Grodzkich 103, 104, 332, 385 = 4.
Kraków : Bibljoteka XX. Czartoryskich 78, 99, 109, 121, 129, 131, 132, 135, 181, 204, 233, 244, 412 = 13.
Leipzig : Stadtbibliothek 29, 54 = 2.
Mantova : R. Archivio di Stato 311, 340, 347, 354, 355, 365, 369, 374, 383, 387, 391, 394, 399, 408, 411, 415 = 16.
Modena : R. Archivio di Stato 9, 65, 207, 245, 258, 306, 363, 414, 422, 434 = 10.
Napoli : R. Archivio di Stato 97.
Praha : Archiv Prazského hradu 23, 36, 40, 45, 48, 63, 69, 77, 91, 326, 446 = 11.
Roma : Archivio Vaticano 66, 90, 195, 196, 242, 249, 253, 273, 284, 318, 351, 359, 392, 427, 439, 459 = 16.
Roma : Archivum familiae Doria-Panfili 27, 331 = 2.
Roma : Biblioteca Casanatense 338, 349, 367, 381, 419, 426, 431, 432, 438 = 9.
Roma : Biblioteca Corsini 435.
Roma : Biblioteca Vaticana 14, 72, 267 = 3.

Sibiu: Arhiva Capitlului Evanghelic 151, 153 = 2.
Sibiu: Biblioteca Baron Brukenthal 34.
Sft. Gheorghe: Muzeul Național Săcuesc 59.
Simancas: Archivo histórico general 31, 116, 157, 279, 308, 336, 375, 390, 405 = 9.
Târgu-Mureș: Arhiva orașului 83, 141, 152 = 3.
Ungaria: Colecțiune particulară 26, 33, 35, 53, 105, 110, 118, 156, 160, 190, 192, 193, 194, 200, 201, 202, 206, 211, 212, 213, 214, 216, 217, 220, 223, 227, 228, 232, 235, 236, 238, 239, 247, 252, 254, 256, 260, 263, 264, 276, 288, 290, 324, 334, 339, 364, 396, 397, 410, 421 = 50.
Warszawa: Bibljoteka Ordynacji Zamoyskiej 68, 98, 111, 123, 128, 144, 154, 175, 178, 185, 187, 189, 191, 203, 205, 208, 209, 219, 221, 225, 226, 231, 282, 291, 373, 382, 395, 400, 424 = 29.
Warszawa: Bibliotheca Universitatis 222.
Venezia: R. Archivio di Stato 5, 7, 20, 24, 49, 64, 70, 71, 79, 106, 130, 167, 257, 262, 274, 277, 280, 283, 285, 289, 292, 300, 305, 316, 320, 330, 342, 345, 352, 360, 378, 388, 393, 413, 440, 448, 455, 456 = 38.
Wien: Hofkammerarchiv 8, 38, 39, 41, 42, 46, 47, 61, 62, 84, 100, 145, 165, 166, 199, 229, 230, 250, 265, 268, 269, 270, 278, 281, 286, 287, 295, 296, 297, 315, 322, 327, 329, 337, 366, 404, 407, 417, 425, 437, 442, 443, 445, 447, 460 = 45.
Wien: Kriegsarchiv 16, 173, 174, 179, 184, 197, 198, 259, 301, 319, 362, 371, 379, 380, 386, 444, 451 = 17.
Wien: Nationalbibliothek 2, 11, 12, 13, 17, 18, 22, 30, 32, 37, 43, 44, 52, 55, 56, 57, 73, 74, 76, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 92, 94, 96, 102, 107, 108, 112, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 124, 127, 133, 136, 137, 143, 146, 147, 149, 158, 161, 163, 164, 168, 170, 171, 176, 180, 182, 183, 186, 188, 210, 215, 224, 237, 241, 243, 248, 255, 261, 266, 271, 272, 275, 293, 294, 298, 302, 303, 304, 307, 309, 310, 312, 317, 321, 328, 333, 335, 341, 348, 356, 357, 361, 368, 370, 372, 376, 377, 384, 389, 398, 401, 402, 416, 418, 423, 428, 429, 433, 436, 441, 449, 450, 453, 454, 457 = 117.
Wien: Staatsarchiv 93, 101, 350 = 3.

VI.

INDICE GENERAL.

Aczél Valentinus 172.
Adrian (Adoryan) castellum 28.
Adrianopoli v. Edirne.
Aghireş (Egeres) 145.
Agnita (Zent Agotha) 378.
Agria v. Eger; ~ ep. Stephanus *Szuhay*.
Aiduchi v. Hayduggen.
Aiud (Enyed) 199, 228.
Alárd Franciscus sen. 175, 226, 236, 262, 271.
Alba, Capitulum de 3, 4, 6, 7, 19, 365, 370; ~ comitatus 6, 7, 57, 150.
Alba-Iulia (Alba, Albagiulia, Bialogrod, Feirvár, Fejérwár, Weyssenburg) 1—7, 10, 12, 14, 16, 19, 22, 24—30, 32—35, 39—41, 61, 77—80, 85, 86, 90—95, 120, 138, 139, 143, 145, 146, 148, 151, 152, 154, 157—162, 164—167, 171—173, 178, 181, 182, 188, 192, 193, 201, 205, 211, 225, 243, 244, 271, 274, 276, 281, 282, 284, 291, 295, 303, 308, 317, 318, 331, 340, 343, 379, 380, 401, 438, 442, 455, 456, 458, 459, 480; provisor: Georgius *Borczun*; ~ de: Joannes *Eotveos*.
Albert Diák 321.
Alcz Serb in Alba-Iulia 7.
Aldobrandini Cinzio card. 267, 268, 273, 276, 290, 302, 340, 368, 369, 485.
Alemanes v. Germani.
Alemann a gente v. Teutsche Soldaten; ~ lingua 459.
Alexander Magnus 246.
Allia Farkas 112.
Almăşel (Asszu Almás) 370.
Almássy Michael not. 72.
Almaşul Mare (Nagy Almás) arx 469, 470.
Also Arpas v. Arpaşul de jos.
Alsó Broznik v. Brâznic.
Alsó Csobanka v. Ciubanca.
Alsó Homoród v. Homorodul de Jos.
Alsó Kethel v. Cheţiu.
Alsó Komana v. Comana de Jos.
Alsó Lapugy v. Lăpugiul de Jos.
Alsó Lapusnik v. Lăpuşnic.
Alsoporumbak v. Porumbacul de Jos.
Alsó Rajtócz v. Răstoci.
Also Vcza v. Ucea de Jos.
Alsó Venecze v. Veneţia de Jos.
Also Vist v. Viştea de Jos.
Also Zombatfalwa v. Sâmbăta de Jos.
Andronico Cantacuzino Greco 95.
Aranyosszék 159, 202, 203.
Archibusieri 423, 475, 477.
Ardeal v. Transylvania.
Arghiş (Argies) 145.
Arme 36, 39, 91, 92, 143, 158, 161, 162, 192.
Armentarium in civ. Albensi 7.
Armenus v. Petrus *Gregorovicz*.
Aron vaivoda Moldaviae v. *Haaron*.
Arpaşul de Jos (Also Arpas) 378.
Arpaşul de Sus (Felseo Arpas) 378.
Arrivabene Lelio conte 387—389, 407—409, 411, 412.
Asia 153.
Asszu Almás v. Almăşel.
Astavarnas (Stavrinos) Greco 94.
Austria (Oesterreich) 197, 305.
Baba Novac 81, 90, 95, 115, 214, 215, 326, 330.

Bacău (Bakow) 201, 243.
Bade Stolnik provisor arcis Fogaras 33.
Baden, Markgraf von 287, 288.
Băgăra (Bogártelke) 147.
Bagó in com. Albensi 150.
Bagolifalua v. Hurez.
Baia de Criş 264.
Baia Mare (Nagybánya) 40, 112, 388.
Baica (Banyka) 145.
Balásháza in com. Doboca 145, 271.
Balbier v. *Borbély*.
Bălcaciu (Bolkács) 150.
Balogh Matthaeus de Pestes 85.
Bánffy Gabriel sen. 175; ~ infidelitas 357.
Bánffi Huniad v. Huedin.
Bányai Márton cap. 217.
Banyest in com. Huniad 370.
Banyka v. Baica.
Bar Georgius 371.
Barankut v. Bărcut.
Barbel v. *Borbély*.
Bărcan Vistier 156, 159.
Barcia 223.
Bărcut (Barankut) 378.
Barszan Vasile boer de Fogaras 33.
Barvitius Joannes 18.
Basta Georgius generalis 21, 68, 70, 75, 84, 99, 113, 165, 171, 187, 194, 197—198, 205—213, 224, 225, 227—229, 233, 238, 245, 249, 263, 267, 268, 270, 273, 276, 278, 281, 282, 285, 290, 291, 293—295, 299, 302, 303, 308, 311—313, 316—318, 323, 326—329, 330—334, 340, 345, 346, 353, 355—357, 359, 365—367, 369, 371, 381, 382, 384, 386—389, 391, 393—396, 399—404, 408, 409, 411—414, 417, 419, 420, 423—425, 427, 429, 431—438, 440—443, 445—447, 449, 454—464, 466—468, 471, 473—477, 480—483, 485.
Báthory Andreas card. pr. Transylvaniae 8—10, 12, 13, 62, 69, 77, 124, 190, 191, 206, 213, 225, 286, 340, 342, 345, 360, 410.
Báthory Balthasar 13, 233.
Báthory Christophorus pr. Transylvaniae 191.
Báthory Sigismundus pr. Transylvaniae (principe Gismondo) 8, 12, 13, 16, 26, 30, 31, 40, 56, 64, 70, 73, 75, 78, 87, 90—92, 94—96, 98, 99, 101 102, 107, 108, 112, 116, 121—123, 130, 144, 146, 151, 181, 184, 188—191, 197, 199, 210, 226, 228, 229, 249, 251, 267, 268, 270, 272—274, 281, 282, 285, 292, 294, 295, 302, 303, 308, 311, 312, 316—319, 320, 321, 323, 325—333, 335, 339, 342—345, 350, 353—361, 363—366, 370, 372, 373, 375—379, 380, 381, 383, 384, 386—391, 393—397, 401, 403—405, 408—415, 419—431, 436, 437, 439—442, 446—453, 458—460, 462—464, 466, 467, 469, 470, 473—477, 480—482.
Báthory Stephanus, de Ecsed 312, 398, 404, 417, 447.
Báthory Stephanus de Somlyó 345, 437.
Báthorische Fahnen 20.
Bátor 233.
Beclean (Bethlen) arx 325; ~ în Făgăraş 377.
Begendorff v. Bendorf.
Beheimb v. Bohemia.
Beiuş (Belényes) 164, 165, 359, 389.
Bekaczin fl. 244.
Bekes Ladislaus 273.
Belényes v. Beiuş; ~ districtus 117.
Belgii equites 275, 277, 280.
Belz 310.
Bendorf (Begendorff) 72.
Beograd (Griechischweissenburg, Nandor Alba) 12, 41, 153, 367, 368.
Beoleony, de: *Nagy* Márton.
Bercia (Berche) 145.
Beregszász (Perexes) 20.
Berivoii Mari (Nagiberwey) 378.
Berivoii Mici (Kisberwey) 378.
Berzi (Berczi) Stephanus not. 72, 79, 85.
Besenyő v. Beşineu.
Besimbac (Besimbak), 378.
Beşineu (Besenyő) 335.
Besztercze v. Bistriţa.
Bethlen v. Beclean.
Bezded in com. Solnok Interiori 145.
Bialogrod v. Alba-Iulia.
Bihari Máté cigán vajda 175.

Bihor (Bihar) com. 32, 51, 320.
Bistriţa fl. 243.
Bistriţa (Besztercze, Biztricium, Nesen) 56, 92, 100, 130, 131, 147, 164, 167, 244, 335, 343, 361, 363, 364, 447, 448, 475, 483, 484.
Bizantium v. Istanbul.
Biztricium v. Bistriţa.
Bochkay Stephanus de Kis Maria 95, 146, 323, 329.
Bodo Georgius not. 72, 79; ~ Stephanus sen. 175.
Bodoni Bálint 87; ~ István sen. 215, 218, 236, 262, 271, 325.
Boer Joannes de Thorda 60, 61.
Bogártelke v. Băgăra.
Bogáti Andreas sen. 236; ~ Michael 312; ~ Nicolaus sen. 325.
Bogdan vaivoda Moldaviae 418, 438.
Bogdania, Bogdanska ziemie v. Moldavia.
Bohemia (Beheimb) 28, 29, 52, 53, 64, 74, 314.
Boian (Bujan) 184.
Boieri 195, 236.
Bojti István 131.
Bolkács v. Bălcaciu.
Bolonya, de: *Hyrch* Márton; ~ Török Mihály.
Bolzano (Bolgiano) 129.
Borbánd, de: Józsa Deák.
Borbély (Barbel, Balbier) Georgius cap. arcis Lippa 339, 370, 464, 476, 477.
Borbély Catharina (consors Nicolai *Vayda*) 370.
Borczun (Pithar) Georgius de Caransebes provisor Albensis 1, 2, 6, 7, 19, 84, 157, 158.
Boristene v. Dniester.
Bornemisza (Bornamissa) Balthasar de Kápolna sen. 175, 203, 215, 218, 226, 236, 262; ~ Caspar sen. 271; ~ Ioannes de Tyrnavia 258; ~ Michael 77, 94, 95.
Boros Ioannes de Várad 172.
Borsos Thomas iudex op. Maros Vásárhely 149.
Bosa Georgius de Kozolia 86.
Bosnia (Bossina) 69.
Botoşani (Botuszany) 110.
Boves ex Moldavia et Valachia 204, 219—221, 224, 229—234, 250, 251, 254, 255, 258, 259, 262—264, 273, 274, 276, 277, 282—284, 296, 309, 343, 354, 435, 443, 444, 455.
Bozo Stephanus iudex de Nagybánya 112.
Bozów v. Buzău.
Böhmische Uhr (Zeitrechnung) 429.
Braclawskiego podkomorz: Lawryn *Piaseczinski*.
Brădăţel (Bradest) 370.
Brâgleş (Tót Szállás) 195.
Brandenburg 309.
Brandis Herr zu, Jacob *Andre* 44, 337.
Branicki cap. 244.
Braniczka, de: *Szalánczy* familia.
Braşov (Brassó, Corona, Cronstadt) 15, 40, 46, 48, 54, 57—59, 77—79, 92, 151, 152, 194, 195, 201, 221, 239, 249, 281, 299, 436, 467, 474, 485; ~ iudex: Valentinus *Hersell*.
Bratislava (Posonium, Pozsony, Prespurg) 12, 122, 200, 219—221, 229, 231—233, 250, 251, 258, 262, 264, 272, 276, 282, 283, 309, 312, 319, 338, 339, 343, 383, 384, 391, 404, 416, 418, 455.
Braza v. Breaza.
Brâznic (Alsó Broznik) 370.
Breaza (Braza) 378.
Brescia, di: Thomaso *Cavriolo*.
Breslau (Presslaw) 41, 43, 73, 96, 121, 169, 272, 281, 471; ~ Bischof zu: Adalbert Sdenko *Poppl*.
Breyner (Preyner) Seyfridt Christoph 35, 313, 435.
Broniowski rotmistrz 401.
Bucium (in distr. Fogaras) 378.
Bucovel (Bukobyl) 238, 242.
Bucovina, bukowiny kózminskiej.
Bucureşti (Bucarest) 249.
Bucureşti (Bukurel) in com. Huniad 261, 370.
Buczynszki pan 133.
Buda (Ofen) 99.
Budai Franciscus nob. 129.
Budaki Ioannes iudex Bistriciensis 131, 132, 139, 140, 147, 163, 164, 167, 335, 483, 484.

Bujan v. Boian.
Bujor (Busor) 1.
Bukurel v. Bucureşti.
Bulgari (Nyiresfalva) 3.
Bulgaria (Vulgaria) 32, 95, 163, 278.
Bruin (Bruy) 378.
Busor v. Bujor.
Buzaş (Buzamező) 145.
Buzău (Bozów) 201, 244,—246.
Cai aleşi 140, 291, 341.
Călugăreni (Homorod-Remethe) 125.
Camera Aulica (Hof Cammer) 35, 41, 43, 67, 81, 88, 89, 219, 224, 229—234, 237, 250, 251, 254, 255, 285, 293, 304, 305, 315, 316, 343, 358, 385, 430, 435, 444, 452, 453, 464, 465, 468.
Camera Hungarica 200, 202, 219—221, 229—231, 233, 237, 238, 250, 251, 254, 258, 259, 262—264, 272—277, 280, 282—284, 292, 305, 309, 338, 354, 449.
Camera Scepusiensis 25, 32, 34, 35, 51, 112, 117, 124, 125, 161, 200, 202, 204, 224, 231, 232, 234, 255, 306, 307, 344, 356—358, 418, 438.
Camera Silesiaca (Schlesische Cammer) 36, 43, 73, 74, 81, 96, 348, 468, 469, 471—473.
Canisa v. Nagykanizsa.
Caransebeş (Karansebes) 1, 6, 120, 365; ~ de: *Borczun* Georgius; ~ Ioannes *Floka*.
Caransebes districtus 157.
Carasna v. Kraszna.
Cardinale = Andreas Báthory pr. Transylvaniae.
Cârjiţi (Kersecz) 370.
Carolus archidux 189, 287.
Carolus dux 299.
Căruţe de muniţiuni 36, 159.
Carygrod v. Istanbul.
Casa d'Austria 97, 171, 233, 292, 301, 417, 464, 480; ~ Ottomana 285.
Casachi v. Cosachi.
Caschaw v. Košice.
Cason (Kászon) sedes 46.
Cassovia, Caşovia v. Košice.
Castell Bartolomeo 105.
Castner Johann zu Sigmuntslust, Doctor 478.
Cavaleria di Fiandra 213.
Cavrioli (Caprioli) di Brescia: Constanzo conte 84; ~ filius: Thomaso 84, 204—206, 209, 211, 213, 233, 361, 397, 398, 412, 414, 420, 425, 436, 437, 440, 441.
Ceagz (Chyegez) 62.
Ceasornicul lui Sig. Báthory 70.
Ceaussi (Chiaussi, Ziausen) 57, 177, 184.
Cecora 141.
Cernăuţi (Czarnowce) 184.
Cernişoara (Chiernichowa) 3.
Cernuc (Chernek) 145.
Cesar imp. 246.
Cesteiul unguresc (Magyar Csesztve) 150.
Chechiş (Kettős Mező, Oláhkékes) 112, 145.
Chemnicz v. Kamieniec podolski.
Chernek v. Cernuc.
Chesicha Alessandro Greco 374.
Cheţiu (Alsó Kethel) 271.
Chiaky Stephanus de Keresztszegh 27, 60, 145, 146, 175—178, 199, 200, 203, 215, 218, 223, 224, 226, 234—236, 244, 245, 262, 271, 290, 307, 308, 311, 319, 321, 323, 325—327, 329—331, 334, 345, 354, 356, 357, 361, 375—379, 414, 421, 422, 436, 451, 455, 476, 477; ~ uxor: Anna *Veselényi*.
Chiaussi v. Ceaussi.
Chiepach v. *Küepach*.
Chiernichowa v. Cernişoara.
Chilie (Killia) 101, 115.
Chimindea (Kemend) 370.
Chioarul (Kheowar, Kővár, Kuevar, Kyoar) arx 131, 164, 177, 179, 186, 188, 320, 326—328, 332, 357.
Chisar v. *Csiszár*.
Chombay Matthaeus not. 79.
Chorchok Franciscus de Caransebes 157.
Chotin v. Hutin.
Chyegez v. Ceagz.
Chyegezy de Chyegez familia: Georgius, Gregorius, Joannes senior et mediocris 62.

Chyk v. Ciuc.
Cibiniensis capitulum 158, 159.
Cibinium v. Sibiu.
Ciculia v Siculia.
Cincşor (Kis Schink) 378.
Cincul Mare (Nagi Schink) 378.
Cincul Mic (Kis Schink) 378.
Ciubanca (Alsó Csobanka) 145.
Ciubăncuţă (Felseo Csobanka) 145.
Ciuc (Chyk, Csik) sedes 46, 251.
Claudiopolis, Clausenburg v. Cluj.
Clemens VIII Papa 26, 27, 98, 189, 242, 259—261, 350, 351, 413.
Cliciova (Klicz) 145.
Cluj (Claudiopolis, Clausenburg, Coloswar) 14, 16, 20, 91, 94, 120, 147, 148, 154, 156, 166, 187, 192, 198, 308, 312, 316—320, 324, 326, 327, 329—331, 343, 344, 356, 359—361, 365, 370, 377, 379, 409, 419, 433, 434, 436—438, 440—443, 447, 450, 451, 454, 457, 458, 476, 480, 481, 485.
Clujmănăştur (Colosmonostor) 126, 364; ~ Jesuiten Closter 126, 147.
Colos 145, 148, 378.
Colosmonostor v. Clujmănăştur.
Coloswar v. Cluj.
Coloswary Joannes Literatus 60—63; ~ Stephanus 160.
Comălău (Komollo) 223—227.
Comana de Jos (Alsó Komana) 377.
Comana de Sus (Felseo Komana) 378.
Concini Cosimo agente Toscano 345, 346.
Conecen 154.
Constantinopoli v. Istanbul.
Copăcel (Kopachiel) 378.
Coraducius Rudolphus 18.
Corbi (Korbe) 378.
Cordăreni 183, 185.
Cornazzani Antonio 101.
Cornis v. *Kornis*.
Corona v. Braşov.
Cosachi (Casachi, Cosaggen, Kozaki, Kössecken, Nizowci) 22, 41, 59, 71, 91, 101, 115, 118, 143, 144, 165, 169, 173, 182, 186, 194, 206, 210, 211, 213, 233, 241, 243, 244, 246, 248, 249, 312, 318, 322, 423, 426, 432, 471, 475, 476, 481.
Costandin Stolnic (Ztolnik) 147.
Costantini Antonio agente 333, 334, 358, 359, 365, 366, 371, 372, 389, 392—394, 402—404, 414, 419—421, 438, 439.
Cozia (Kozolia) 85, 86, 370.
Cracau v. Kraków.
Cristian (Naistat) 378.
Cronstadt v. Braşov.
Csik v. Ciuc.
Csiszár (Chisar) Gregorius de Alba 79.
Csomortan (Czyomorthan) v. Lutoasa.
Csomorthányi (Czyomorthanj) Thomas de Lemhiny 57, 129, 274.
Cuciulata (Koczolata) 377.
Cudmeniş (Keödmenes) 145.
Culmensis ep. Petrus *Tylicki*.
Czarneczki cap. 244.
Czarnowce v. Cernăuţi.
Czausz v. Ceaussi.
Czege, de : Franciscus *Wass*.
Czolhanski Bazyl 391.
Czyzmaczya János vicehadnagy 15.
Danubio v. Dunăre.
Danzig v. Gdańsk.
Darahi János 55.
Daróczy Franciscus 39.
Debrecen (Debritz, Dobrizen) 32, 40, 51, 68, 359, 372, 388, 389, 393.
Dej (Deés, Desch) 470, 471, 473—477, 480, 485.
Dejani (Desany) 378.
Dely Marko cap. 215.
Demien Vistier 274.
Demşuş (Demses) 3.
Dentici Girolamo cav. Neapolitano 368, 369.
Deregneische Güter 39.
Desany v. Dejani.
Desi Paulus Literatus rationista arcis Bethlen 325.
Deva (Dewa) arx 85, 360, 370, 371, 464, 473, 481, 482.
Dilherr Leonhardt 89.
Dimo Celebi 94.
Dnieper (Neper) fl. 275.
Dniester (Boristene, Dnester, Nester) fl. 83, 103, 108, 110, 121, 122, 125, 130, 133, 154, 160, 184, 374.
Doboca com. 145, 271.

Dobra (Jofeo) 370.
Dobra in com. Satmar 438.
Dobrava in com. Satmar 418, 438.
Dobravicza in com. Satmar 438.
Dobrizen v. Debrecen.
Dobrogea (Dobrutsha) 144.
Dombay Mattheus not. 72.
Domus Austriaca v. Casa d'Austria.
Domza Georgius nob. de Caransebes 157.
Dorna 455.
Drăguş (Dragus) 378.
Dresden 311.
Dridif (Dridiff) 378.
Drinova in com. Temes 365.
Dunăre (Danubio, Thonaw) fl. 17, 30, 68, 144, 163, 241, 246, 263, 278, 281.
Duodo Piero amb. di Germania 7, 8, 13, 21, 22, 43, 68, 69, 75, 83, 84, 112, 113, 137, 170, 171, 277, 278, 282, 291, 292, 294—296, 301—304, 307—309, 311, 318, 319, 327, 328, 339, 341, 342, 345, 350, 361, 365, 369, 381, 397, 398, 409, 413, 414, 440, 441, 467, 473, 474, 482.
Dziantymira Aga 141.
Eblio in com. Huniad 3.
Ebrain v. *Ibrahim*.
Ecsed, de: Stephanus *Báthory*.
Edirne (Adrianopoli) 17.
Eger (Agria, Erlau) arx 293, 438, 442, 454, 477.
Eger in Böhmen 88, 89.
Egeres v. Aghireş.
Egyházfalva, de: Petrus *Wyzaknay*.
Embremi v. *Ibrahim*.
Engel Conrad Wirt 315, 316, 349, 350.
Engelhartszell 152.
Enns, Landschaft ob der 304.
Enyed v. Aiud.
Eormeny Michael zu Segesvar 173.
Eotvoes Joannes de Alba-Iulia 80.
Erdéll ország, Erdély v. Transylvania.
Erdőd, de: Nicolaus *Pálffy*.
Erlau v. Eger.
Espana v. Hispania.
Érsekujvár v. Nové Zámky.
Esztergom (Graan, Strigonium) 293, 373, 375.
Etsch fl. 337.
Europa 163.
Fachat v. Făget.
Facza in com. Hunyad 370.
Făgăraş (Fogaras, Fogarösch) 33, 40, 90, 213, 217, 228, 233, 238, 263, 303, 326, 359, 360, 377, 378, 422, 451, 455, 462, 466, 467, 473, 482; ~ de: Vasile *Barszan*; ~ satele domeniului 377, 378.
Făget (Fachat) 370.
Farkas Ferencz de Segesvar 173; ~ Miklós cap. 197.
Feirvar, Fejérvár v. Alba-Iulia; ~ de: Balthasar *Wayda*.
Fel Pestes v. Peştişul mic.
Felseo Arpas v. Arpaşul de Sus.
Felső Broznik in com. Hunyad 370.
Felső Csobanka v. Ciubăncuţă.
Felső Homoród v. Homodorul de Sus.
Felseo Komana v. Comana de Sus.
Felső Lapugy v. Lăpugiul de Sus.
Felső Lapusnik v. Lăpuşnic.
Felső Rajtócz in com. Colos 145.
Felseo Vczia v. Ucea de Sus.
Felseo Venecze v. Veneţia de Sus.
Felseo Vist v. Viştea de Sus.
Felsö Zaditor in com. Hunyad 370.
Ferenczy Mattheus ex Vachy 172.
Fiandra (Flandes) 213, 394.
Fiath Jacobus nob. de Caransebes 157.
Ficior (Fichor) Petru cap. 483, 484; ~ frater: Gaspar.
Firley Ioannes de Dabrowica thes. Poloniae 127.
Flandes v. Fiandra.
Flanz Obrist 400; ~ cavalleria del 384, 388.
Floka Ioannes de Caransebes 365.
Florio Cesare agente di Modena in Germania 9, 10, 69, 70, 224, 225, 270, 278, 328, 382, 383, 441, 449, 450, 459, 460.
Focşani (Foxany) 221, 244.
Fogaras distr. 377, 378.
Fossati Morando di Milano 442, 460—463.
Freyheiducken (Freihungern) 114, 321, 419.
Friedrich Ioachim dux Prussiae 116.
Fuert Wolff Viczdomb 38, 39, 286—289.

Fulsztyn, de: Mikolaj *Herburt*.
Füeger Georg Ludwig zu Hirschberg und Fridberg 478, 479.
Fürstenstain 37.
Gábor deák 84.
Galere turcești pe Dunăre 143, 163.
Gálffy Joannes de Kochiard 3.
Galga sultan 374.
Gălgău (Galgó) 145.
Ganya Georgius et Michael de Kozolia 86.
Gârbău (Gorbó) 145.
Garoafe involte 147.
Gavai Nicolaus 129, 361, 362.
Gdansk (Danzig) 169.
Geizkoffler Zacharias 313.
Genga (Gienga) Fabio 3, 4.
Geongieos v. Gyöngyös.
Gerdal v. Gherdeal.
Gerend v. Grind.
Gerendi Petrus iud. regius 72.
Gergelyfája v. Ungureni.
Germani (Alemanes, Teutsche, Thedeschi, Todeschi) 94, 226, 245, 249, 285, 295, 332, 346, 360, 372, 374, 377, 439, 440, 445, 446, 451, 456.
Germania 53, 328.
Georgeni v. Gurghiu.
Geszthy Franciscus cap. 86.
Gherdeal (Gerdal) 378.
Gherla (Samos Vivar, Szamosujvár, Viuar, Zomos Vyuar) 4, 100, 130—132, 139, 140, 163, 164, 177, 179, 186, 271, 320, 326, 327, 332, 353, 476.
Ghirgheu (Girgio) 251, 252.
Ghirghio (Gyergyó) sedes 46.
Gibarth, de: Joannes *Keserű*.
Giczi Péter 325.
Gidinski (Gydinski) Rottmeister 103, 114.
Gidnicki cap. 114.
Gienoe v. Ineu.
Gieremia v. *Ieremia*.
Gierusalem 128.
Gilău (Gyalu) arx 91, 217, 326
Gioagiu 199.
Giorgi Paolo Raguseo 69, 93—96.
Giovanni Re v. *Ioannes* Rex Hungariae.
Girgio v. Ghirgheu.
Girot pagus 395.
Gismondo principe = Sigismundus *Báthory*.
Giula v. Gyula.
Giurma Michael nob. de Caransebes 157.
Giuvaericale date solilor români 42, 219, 350.
Goluchowski pan 118, 119.
Gonzaga Ferdinandus cap. gen. Cassoviensis 358, 365, 366, 371, 372, 381, 382, 385, 390, 398, 401, 414, 436, 442.
Gorbó v. Gârbou.
Gorecki pan 401.
Gorozlo v. Gurăslău.
Górski pan 103.
Görgény (Görgin) arx v. Gurghiu.
Graan v. Esztergom.
Grădiște (Varhely) 3.
Graeci (Griechen) 187, 237.
Graz (Grácz) 320, 454, 457.
Gregorovicz (Armenus, Örmény) Petrus 55, 156, 193, 339, 435, 443, 444.
Grid in distr. Fogaras 378.
Griechischweissenburg v. Beograd.
Grimani Mario dux Venetiarum 18, 19.
Grind (Gerend) 370.
Gross Wardein v. Oradea.
Gulski pan 103.
Gurăslău (Gorozlo) 409—412, 414, 420, 423—433, 444.
Gurghiu (Görgény, Görgin) 147, 217, 483, 484.
Gurisches Burglehen 66.
Gusu (Kis Ludas) 150.
Gyalu v. Gilău.
Gyékényes 4.
Gyergyó v. Ghirghio.
Gyerőffi Joannes de Kiskapus sen. 175, 236.
Gyöngyös (Geongieos) 383; ~ Franciscani 383.
Győr (Iaurinum) 258.
Gyula (Giula) arx 339, 381, 403, 431, 438, 467.
Gyulai Blasius 371.
Gyulay Caspar de Thorda 62; ~ uxor: Barbara *Pogan*; ~ filius: Ioannes 62.

Haaron (Aron) hermano de Jeremias Bayboda 355.
Haczaszkel v. Hăţăgel.
Hadad v. Hodod.
Haliciensis terra 83.
Haller Gabriel sen. 175, 256.
Halmágy, de: Wolffgangus *Moga*.
Hanibal cap. 114.
Hărăpea (Herpelie) 370.
Hărăstaş (Harasztos) 145.
Harinnai Nicolaus sen. 175, 321.
Harlocia (Jákótelke) 145.
Hassan Bassa 380.
Hăţăgel (Haczaszkel) 1.
Hauritko dux Kosakorum 243.
Haus Österreich = Domus Austriaca.
Havasalfölde, Havaselfölde v. Valachia.
Hayduggen (Aiduchi, Ayduques, Haidones, Haiduchi) 90, 95, 215, 221, 312, 319, 332, 334, 346, 369, 384, 393, 394, 397, 403, 432, 447, 455, 457, 481.
Hebraim v. *Ibrahim*.
Helvetia 181.
Henckl Lazar 339, 419.
Herburt de Fulsztyn: Jan starosta Skalskiego 103; ~ Mikolaj wojewoda Ruski 103.
Hermannstadt v. Sibiu.
Herpelie v. Hărăpea.
Hersell Valentinus iudex civ. Coronensis 194, 195.
Herşeni (Herszény) 378.
Heymair Leutenant 425.
Hibraim v. *Ibrahim*.
Hiemer v. *Hüemer*.
Hieremias v. *Ieremia* Mohila.
Hirsch Hieronimus zu Steyr 152.
Hirschberg, zu: Ludwig Georg *Füeger*.
Hispani 360.
Hispania (Espana) 31.
Hodod (Hadad) 2.
Hof Cammer v. Camera Aulica.
Hoffmann F. Freiherr 349, 350; ~ Seyfridt Christof Hofkammer Präsident 349.
Holbac (Holbak) 378.
Homonna 322.
Homorod-Remethe v. Călugăreni.
Homorodul de Jos (Alsó Homoród) 125.
Homorodul de Mijloc (Középső Homoród) 125.
Homorodul de Sus (Felső Homoród) 125.
Honolis in com. Satmar 418, 438.
Horváth Franciscus 371; ~ György cap. 186.
Hotin (Chocim, Chotinum, Chozim, Hutin) arx 83, 102, 103, 108, 114, 125—127, 132—134, 181, 184, 260.
Hörl Hieronymus Hofmeister 327.
Hrubeieszów 82; ~ castell. Stanislaus *Zólkiewski*.
Huedin (Bánffi Huniad) 173.
Huet (Süveg) Albert iudex Regius 292.
Hungari (Magyarok, Ongari, Ungari, Węgrów) 71, 184, 186, 211, 243, 245, 285, 291, 332, 373, 397, 408, 422, 426, 431, 475.
Hungaria (Hungern, Magyarország, Ongria, Ungheria, Ungria, Węgrzy) 22, 46, 52, 68, 77, 143, 165, 189, 238, 269, 295, 332, 374, 393, 405, 409, 411, 414, 444, 459.
Hungaria Superior (Oberhungern, Ungheria Superiore) 21, 34, 40, 84, 99, 169, 182, 198, 205, 209, 255, 284, 291, 313, 324, 334, 365, 385, 391, 401, 404, 419, 424, 437, 447, 464, 474.
Hungerische Trabanten 2.
Huniad comitatus 3, 86, 370.
Hurami aga 54.
Hurez (Bagolifalua) 378.
Hust (Huszt) arx 2, 21, 40, 91, 112, 285, 320, 388, 466.
Huszár Peter Richter zu Clausenburg 20, 312, 325.
Huszaren (Usarzów) 118, 397, 400, 423, 451, 477.
Hüemer (Hiemer) Hans Buchhalter 288, 430, 453, 464, 465.
Hyrch Márton de Bolonya 15.
Iacobeni (Jacabfalva) 378.
Iancula (Bogdani filius) vaivoda Moldaviae 418, 438.
Iaşi (Jaas) in distr. Fogaras 378.

Iaşi (Jass) Moldaviae 373, 391, 392, 401, 402, 415, 421, 422, 439, 440, 452.
Iaurinum v. Győr.
Ibansocki cap. 114.
Ibrahim Bassa Vezir (Embremi, Ebrain, Hebraim, Hibraim, Ybrahim) 12, 32, 41, 94, 153, 282, 373, 374, 379, 380, 385, 387, 390, 391, 411.
Ieremia Vodă (Gieremia, Hieremias, Jeremia-Mochila) 58, 73, 82, 97, 98, 102, 106—108, 110, 113—116, 121—123, 125, 127, 130, 132—134, 141, 144, 145, 151, 152, 162, 181, 184, 191, 213, 225, 228, 242, 251, 260, 274, 282, 285, 290, 294, 295, 298, 332, 339, 355, 373, 374, 391, 392, 394, 395, 401, 402, 410, 411, 413, 415, 419, 421, 425, 437, 447, 453, 458.
Igeni Georgius not. 79.
Ileni (Illien) 378.
Imecz Michael de Niujtod 57, 58.
Ineu (Gienoe, Jene, Jenő) 120, 165, 388.
Innsbruck (Innsbrugg, Ispruch, Ynnsprugg) 44, 183, 336, 456, 466, 478.
Ioannes rex Hungariae (János király) 47.
Isolano Marco conte 69, 71, 75, 76.
Ispruch v. Innsbruck.
Istanbul (Bizantium, Carygrod, Constantinopoli) 17, 31, 71, 123, 124, 143, 153, 162, 163, 232, 241, 246, 267, 277, 289, 298, 361, 380, 394, 463.
Italia 8, 328.
Izlai Péter és Tamás, székelyvásárhelyi 87.
Iztar in com. Bihar 32, 51.
Jaas v. Iaşi, in distr. Fogaras.
Jacabfalva v. Iacobeni.
Jacobinus Joannes secr. 14, 33, 146, 148, 157, 160, 172, 379.
Jákótelke v. Harlocia.
Janitscharen 32, 153.
János király v. *Ioannes rex* Hungariae.
Jaslowicki Ban 272.
Jass v. Iaşi.
Jauerisches Burglehen 66, 74.
Jdioara (Siduar) 1.
Jelna (Kis Zalonna) 145.
Jene v. Ineu.
Jeney Ferencz 274.
Jerdel=Ardeal v. Transylvania.
Jesiem Biej Kupczaczki 141.
Jesuiten 326.
Jidveiu (Sitve) 150.
Jofeo v. Dobra.
Johó in com. Doboca 145.
Jordanowski pan 103.
Josica Stephanus canc. Transylvaniae 371.
Józsa déak de Borbánd 84.
Juden 187, 199.
Kakas Stephanus mag. protonot. 88, 320, 340.
Kálló v. Nagykálló.
Kálnoky Bálint 15.
Kalocza in com. Doboka 145.
Kamieniec podolski (Camenec, Chemnicz, Kemenic) 83, 102, 113, 180, 181, 257, 298; ~ cap. Iacobus Ioannes *Potoczki*; ~ ep. Paulus *Wolucki*.
Kápolna, de: Balthasar *Bornemisza*.
Kaptury János cap. arcis Suceava 197, 198, 243, 246.
Karaman Aga 275.
Karansebes v. Caransebeş.
Kassa v. Košice.
Kászon v. Cason.
Katona Michael Richter zu Clausenburg 30.
Kaza István in Vacă 265, 266; ~ uxor: *Vanczia* Magdalna 265, 266.
Kazanporumbak in distr. Fogaras 378.
Kazy Gherej hanus Tartarorum 140—142, 184, 237, 275, 374.
Kecskemét, de: Mattheus Nagy.
Keczykeméty Lőrincz vice-hadnagy 15.
Kekeniesdi Paulus 112.
Kemend v. Chimindea.
Kemény János 321.
Keödmenes v. Cudmeniş.
Keover Franciscus primipilus 57; ~ Lucas contrascriba Tric. Zempcziensis 259.
Kerekes Andreas de Tyrnavia 258; ~ Ioannes 230.

Keresszeg (Kereztzegh) de : Stephanus *Chiaky*.
Kersecz v. Cârjiţi.
Kerthe 4.
Keserű Joannes de Gibarth 3, 4, 150 ; ~ uxor : Elisabetha *Perneszy*.
Kettős Mező v. Chechiş.
Kevend, de : Michael *Székely*.
Kezdy sedes Siculicalis 57.
Kheowar v. Chioarul.
Khinsperg v. Kynsburg.
Kiew (Kyof) 169.
Killia v. Chilie.
Kiriach Theodor vameş 343.
Kis (Massvander) Caspar de Kolosvár 166.
Kis Kriztócz in com. Solnok Interiori 145.
Kis Łozna in com. Solnok Interiori 145.
Kis Ludas v. Gusu.
Kis (Küs) Mátyás de Székelyvásárhely 161.
Kis Schink v. Cincşor şi Cincul Mic.
Kis Zalonna v. Jelna.
Kis Zombatfalva in distr. Fogaras 378.
Kisberwey v. Berivoii Mici.
Kiskapus, de : Joannes *Gyerőffi*.
Kisvaidafalwa v. Voivodenii Mici.
Klicz v. Cliciova.
Knechte 187.
Knut Samuel thes. Poloniae 160.
Kochiard, de : Joannes *Gálffy*.
Koczolata v. Cuciulata.
Kolcsár = Clucer.
Kolosvár v. Cluj ; ~ de : Caspar *Kis*.
Komarom com. 10.
Komollo v. Comălău.
Koncz Mihály és Tamás székelyvásárhelyi nemesek 87.
Konkolyfalva v. Negreni.
Kopachiel v. Copăcel.
Kophen Georg Wirt 286.
Korbe v. Corbi.
Kordun in com. Huniad 370.
Korlathowyth Georgius supr. castellanus Varadiensis 124.
Kornis (Cornis) de Ruszka : Boldisár 178, 179 ; ~ Gaspar senator 77, 94, 112, 171, 219, 220, 230, 262, 271, 290, 312, 325, 330—332, 345, 451, 460.
Košice (Caschaw, Cassovia, Kassa) 8, 16, 24, 40, 51, 78, 79, 104, 112, 117, 118, 121, 124, 125, 137, 139, 161, 209, 220, 267, 284, 291, 306, 319, 323, 329, 334, 358, 359, 365—367, 369, 371, 372, 381, 385, 392, 394, 395, 402, 404, 406, 407, 410, 414, 419, 421, 436, 438, 439, 442, 443, 467, 474, 477.
Kosowski pan 103.
Kossakowski cap. 244.
Koszka Samuel vice cap. 195, 196.
Kotelnicki cap. 244.
Kovachoczy (Kowassochki) Volfgangus canc. Transylvaniae 6 ; ~ filius : Sigismundus 6, 7 ; ~ frater : 6, 7.
Kovács v. *Varga* Pál.
Kovács Paulus iudex op. Maros Vásárhely 149.
Kozaki v. Cosachi.
Kozolia v. Cozia.
Kozoliai Petrus 86 ; ~ Stephanus de Kozolya 85, 86.
Kővár v. Chioarul.
Középső Homoród v. Homorodul de Mijloc.
Kraków (Cracau) 130, 199, 222, 223.
Krasna (Carasna) com. 320, 432.
Kraznahurca 34.
Kriva in com. Hunyad 3.
Kuevar v. Chioarul.
Kupczaczki *Jesim* Biej.
Kurta István cigány 335.
Kutasy Ioannes arch. ep. Strigoniensis 293.
Küepach (Chiepach, Kiepach) Ferdinand 17, 18, 44, 45, 128, 129, 337, 338, 478, 479.
Kühl Georg von 97, 468.
Küküllő comitatus 150.
Küs = *Kis*.
Kynsburg (Khinsperg, Khünigsperg, Kinsperg) 20, 21, 35—38, 41—43, 63—68, 74, 81, 96, 314, 346—348, 468, 469, 472, 473.
Kyoar v. Chioarul.
Kyof v. Kiev.

Kywar v. Chioarul.
Laczugh Ladislaus nob. de Caransebes 157.
Lakatos Ladislaus 80.
Lakwr in com. Huniad 370.
Lanerest (Leceşti?) 244.
Lăpugiul de Jos (Alsó Lapugy) 370, 371.
Lăpugiul de Sus (Felső Lapugy) 370, 371.
Lăpuşnic (Alsó Lapusnik şi Felső Lapugy) 370, 371.
Lăsău (Lazo) 370.
Lassota Erich Mustermeister 319—323, 400, 406, 407.
Leca (Leka) aga Arbanaz 4, 100, 130, 132, 139, 140, 163, 165, 176—179, 186, 344, 357, 471,
Leca Comis 340, 341, 471.
Léczfalva v. Leţfalău.
Lemberg v. Lwów.
Lemhiny, de: Thomas *Csomorthányi*.
Lemnia (Lemhin) 57.
Lengyelkerk in com. Albensi 150.
Lengyelország v. Polonia.
Leopolis v. Lwów.
Lesses v. Şulumberg.
Leşi v. Poloni.
Leţfalău (Léczfalva) 234, 236, 251, 252, 254, 261, 262.
Leza in distr. Fogaras 378.
Liblen v. Lublin.
Lichtenstein (Lictistein) Carlo 273, 313, 369, 408, 411.
Lipova (Lippa) 81, 90, 120, 285, 339, 381, 383, 388.
Lithuaniae canc. Leo *Sapieha*.
Logau, Wittwe 35.
Logomagi Ioannes Ragusaeus 272, 305.
Longomair (Lângă moară?) 201.
Lonka, de: Nicolau *Sturza*.
Losoncz 34.
Lozna Mare (Nagy Lozna) 145.
Loznakő in com. Solnok Interiori 145.
Lublin (Liblen); ~ castel. Petrus *Mieszkówski*, Stanislaus *Zólkiewski* 82, 154.
Lublo (Lubova) 414.
Lucza v. Luţa.
Ludişor (Ludisor) 378.
Ludzicki Jan pan 103.
Lugassi Ferencz 335.
Lugoj (Lugas) 381; ~ de: Ioannes *Vlad*.
Lunca (Lunkafalva) 145.
Lunga (Niujtod) 57.
Lunkafalva v. Lunca.
Lupşa (Lupsa) 377.
Lutoasa (Czyomorthan) 57.
Luţa (Lucza) in distr. Fogaras 33, 378.
Lwów (Lemberg, Leopolis) 82, 154, 160, 272; ~ castel. Stanislaus *Zólkiewski*.
Manndra v. Măndra.
Macedonia 123.
Maciejowice 309, 310.
Macşa (Maxa) 57.
Magasmarth, de: *Pathó* Gáspár.
Magno Carlo 27, 68—72, 75, 76, 346—348, 350, 472, 473, 485—487.
Magyar Csesztve v. Cesteiul unguresc.
Magyarok v. Hungari.
Magyarország v. Hungaria.
Magyaróvár (Óvár) 259.
Mainz (Moguntinum) 137, 138.
Maior suburbium civ. Albensis 7.
Majtin v. Moftin.
Makó György cap. 186.
Makovicza (Makouitz) 322.
Malaspina Germanico nunzio 8, 93.
Malvasier Wein 122.
Măndra (Manndra) 377.
Mantova, Duca di: 334, 358, 359, 365, 366, 371, 372, 384, 392—394, 402—404, 414, 419—421, 436, 438, 439, 442.
Marchina v. Marginea.
Marco Raguseo 95.
Marcus voevoda 267, 456.
Mare nigrum (Schwarzes Meer) 99, 143, 144.
Marginea (Marchina) 378.
Maria Christierna arciduchessa 75, 217, 320.
Maria Circhessa 128, 190.
Marino Raguseo 75.
Marmarus com. 112, 320.
Maróczy Albert aranyasszéki cap. 159.
Maros Vyuar v. Uioara.
Marosvásárhely v. Târgu-Mureş.
Martinuzzi Frater Georgius card. 77.
Márton deák 84.

Martonfalva v. Metişdorf.
Martonos in sede Kézdy 57.
Mărul (Marul) 378.
Marusch v. Mureş fl.
Marusch Wyuar v. Uioara.
Marws Vasarhely v. Târgu-Mureş.
Massvander v. Kis.
Materdei Bassa 184.
Mathias archidux 16, 32, 34, 39, 51, 107, 108, 112, 117, 118, 124, 125, 171, 200, 202, 204, 229, 238, 250, 251, 254, 255, 262—264, 272, 273, 275, 276, 278—280, 282—284, 286, 291, 292, 296, 297, 304—307, 309, 316, 319—323, 354, 356, 357, 365, 367, 382, 390, 393, 395, 396, 398, 409, 411, 413, 418, 438, 449, 485.
Mathias rex Hungariae (Mátyás király) 46, 47.
Matra mons 384.
Máttyás deák exactor 84.
Maxa v. Macşa.
Maximilianus archidux 105, 117, 281, 282, 285, 291, 294, 295, 301—303, 306, 308, 311, 320.
Maximilianus II rex Hungariae 414.
Mazowia 298.
Mediaş (Meggiesch, Metwisch) 101, 229, 464.
Megikerek v. Meşcreac.
Mehemeth Aga chihaia 367, 368; ~ Bassa 295.
Meoses v. Meszes.
Mera (Meriae) 3.
Mercurio, Duca de 287.
Mergenthal (Mergentheimb) 88, 311.
Merghindeal (Morgonda) 378.
Meriae v. Mera.
Mermezău-Văleni 199.
Meşcreac (Megikerek) in com. Albensi 6, 7.
Mészáros Stephanus de Torda 61, 62; ~ Opra in Alba-Iulia 7.
Meszes (Meoses) Gebirg 396, 424.
Mészkő (Mezkeo) v. Mischiu.
Metişdorf (Martonfalva) 150.
Metwisch v. Mediaş.
Micatius Nicolaus ep. 24—26.
Michael officialis in arce Szamosujvár 4.
Michael Vaivoda (Miguel, Mihály vajda, il Valacco) passim; ~ armele sale 255; ~ lucrurile şi giuvaricalele sale 486; ~ steagul său alb 114.
Michne Vaivoda 463.
Micoşlaca (Miklós Laka) 150.
Micula (Mikola) 271.
Mieszkowski Petrus castel. Lublinensis et Tyssoviensis 82.
Miguel = *Michael*.
Mihăeşti (Mihalest) 370.
Mihalcea ban governator zu Weyssenburg 120, 139, 143, 389.
Mihál = *Michael*.
Miklós Deák 15.
Miklós Laka v. Micoşlaca.
Mikola v. Micula.
Mila aulicus praetor 5.
Milano, de: = Morando di *Fossati*.
Mindszenti Benedek sen. 175, 215, 218, 226, 236, 262, 271.
Mintia Gherlei (Némethi, Nimethi) 178, 179, 370.
Mirăslău (Miriszló) 192—194, 199, 200, 204—214, 228, 274, 311.
Mischiu (Mézskő) 62.
Misnia 311.
Mocenigo Giovanni cav. amb. 76, 77.
Modena, Duca di: 9, 10, 69, 70, 224, 225, 270, 278, 328, 382, 383, 441, 449, 450, 459, 460.
Moftin (Majtin) 393, 395—398, 407, 408, 425, 431, 432.
Moga Ioannes vicecomes com. Zarand 264—266; ~ Wolffgangus de Halmágy iudex de Zarand 264.
Moguntinum v. Mainz.
Moldavi (Moldawer, Moldowani) 91, 92, 95, 101, 115, 121, 122, 126, 233, 234, 249, 268, 332, 356, 359, 388, 398, 424—426, 432, 455, 474, 476.
Moldavia (Bogdania, Moldaw, Multan) passim.
Moldovafalva 145.
Molojci 195, 196.
Morachva fl. 83.
Moravia 69, 292, 342.
Morgonda v. Merghindeal.

Moschettieri v. Muskatierer.
Moscovia 309, 374.
Moscowitische Botschaft 89.
Mosony 258, 259.
Multan v. Valachia.
Multani v. Valachi.
Muncel (Munchel) 145.
Muraltus Joannes Med. Doctor 180, 181, 184.
Mureş (Marusch, Maruscio) fl. 192—194, 206, 211, 213.
Muskatierer (Moschettieri) 114, 194, 212, 213, 433, 445.
Nádasdy Franciscus comes cap. gen. 263, 367, 368.
Nadpatak v. Rodbar.
Nagy Almás v. Almaşul Mare.
Nagy Balthasar de Senfalva 62; ~ Georgius not. 72; ~ Helena, relicta Joannis *Wermes* 62.
Nagy Kriztócz in com. Solnok Interiori 145.
Nagy Lozna v. Lozna Mare.
Nagy Maria in com. Bihar 32, 51.
Nagy Márton de Beoleony 15.
Nagy Mattheus de Kecskemét 172.
Nagi Schink v. Cincul Mare.
Nagy Szabó János de Székelyvásárhely 87.
Nagi Zombatfalwa in distr. Fogaras 378.
Nagybánya v. Baia Mare.
Nagiberwey v. Berivoii Mari.
Nagiuaidafalua v. Voivodenii Mari.
Nagykálló (Kálló) 233.
Nagykanizsa (Canisa) arx 274, 304.
Nagylaki Petrus 60.
Nagyszöllős v. Sevljeuš.
Nahaie 239.
Naistat v. Cristian.
Nandor Alba v. Beograd.
Nápolyi Péter Diák 84, 274.
Napragi Demetrius ep. Albensis 91, 308, 323, 340, 350, 351.
Natolia, Beglierbei della 473.
Neamţu (Niemiec) 243.
Neapoli, de: Girolamo *Dentici*.
Negreni (Konkolyfalva) 145.
Nemes Ioannes et Ladislaus de Némethy 85.
Némethi v. Mintia.
Neper v. Dnieper.
Nesen v. Bistriţa.
Nester v. Dniester fl.
Netot (Nethot) 378.
Neuhaus v. Nové Zámky.
Neumarkisches Burglehen 66.
Neustadt v. Wienerneustadt.
Niakazo János cap. 227.
Niederhungerische Trabanton 423.
Niederländische Reiter 400.
Niederoesterreichische Kammer 285—289, 293.
Niemiec v. Neamţu.
Nirbathor v. Nyirbátor.
Niujtod, de: Michael *Imecs*.
Nizowci v. Cosachi.
Nocrich (Wyegyhaz) 72.
Nové Zámky, (Érsekujvár, Neuhaus) 11, 230, 455.
Nyári Pál cap. 165, 343.
Nyirbátor (Nirbathor) 417.
Nyireo Stephanus 79, 84.
Nyiresfalva v. Bulgari.
Nyirmező 199.
Oberhungern v. Hungaria Superior.
Ober Oesterreichisches Regiment 17, 18, 44—46, 183, 336—338, 478—480.
Oesterreich v. Austria.
Ofen v. Buda.
Ohaba in com. Hunyad 360; ~ in distr. Fogaras 378.
Ojdula (Osdola) 57.
Oláhkékes v. Chechiş.
Oláhok v. Valachi.
Olt fl. 214, 215.
Ongari v. Hungari.
Ongaria v. Hungaria
Oppeln und Ratibor Fürstenthüme. 41—43, 64, 66, 342.
Opra Porumbak v. Porumbacul de Jos.
Oprea Cârţişoara (Opra Kerczesoara) 378.
Oradea (Gross Wardein, Várad, Wardein) 28, 40, 124, 125, 182, 233, 278—280, 303, 307, 320, 343, 357,

359, 361, 372, 386, 389, 407; ~ *Boros* Ioannes.
Ordines et Status Nobilium Transylvaniae 174, 175, 203, 214—218,225, 226, 234—236, 245, 249, 251—254, 261, 262, 270, 271, 303, 306, 329, 330, 357, 417.
Orysowski pan 119.
Osdola v. Ojdula.
Ostrog, Herzog von: *Constantin* Vaivoida zu Kyof 169.
Óvár v. Magyaróvár; ~ de: Ioannes *Torkos*.
Órmény v. Petrus *Gregorovicz*.
Pálffy Nicolaus de Erdőd 10, 12, 22—24.
Pallavicino (1551) 77.
Pancu (Pank) 370.
Papay Lucas de Thorda 62.
Pap-Telky v. Poptelec.
Paradeiser Georg cap. 304.
Parma, Duca di 101.
Pathó Gáspár de Magasmarth 10; ~ Menyhárt 10.
Pătraşcu (Petrasco) Nicolae-Vodă 55, 115, 144, 157, 199, 267, 273, 278, 281, 312, 317, 318, 324, 326, 339, 348, 359, 374, 445, 451, 466, 482, 486, 487.
Paucineşti (Pauchinest) 3.
Pauli Lucas 88.
Pavel servitor 100.
Peck Leopoldus perceptor 309.
Pelz Georg Contralor 385.
Perexes v. Beregszász.
Perneszy Elisabetha (uxor Joannis *Galffy*, dein Joannis *Keserű*) 3, 4, 150; ~ filius: Stephanus *Keserű*.
Pernica Lucian cap. arcis Deva 85, 469, 472.
Perusith (Peressith) Máthé cap. 4, 321.
Peselnek in com. Alba 57.
Peşteş (Pestes) 85.
Pesthy Petrus de Torda 60.
Peştişul mic (Fel Pestes) 370.
Péter deák v. *Nápolyi* Péter.
Petroasa (Petrosz) 3.
Petrus Vaivoda (Petraşcu cel Bun) 456.
Petrus Vaivoda (Petru Şchiopul) 17, 18, 44—46, 129, 336, 466, 478.
Pezzen (Pecz, Petz) Bartholomeus Doctor 42, 43, 75, 76, 78, 80, 81, 83, 89, 90, 93, 95, 99, 100, 105, 112, 123, 127, 137, 139, 143, 144, 150, 156, 163, 168, 171, 209, 210, 220, 230, 254, 256, 312, 316, 317, 466.
Pezzen Colonel 8, 69, 71, 113, 291, 311, 313, 317, 318, 327, 329, 334, 346, 425, 431, 450, 462, 463, 480.
Philippus III rex Hispaniae 30, 31, 123, 124, 162, 163, 293, 189,294, 330—332, 355, 356, 394, 411, 430—433.
Piaseczynski Lawryn podkomorz Braclawskiego 141.
Plzeń (Pilsen, Pülsen, Pylsen) 7, 9—12, 17, 18, 35, 36, 39, 42, 63, 65, 68, 69, 81, 82, 88, 89, 97, 106, 314.
Pipaly Michael 172.
Piperell Ezechiel Doctor 105.
Piteşti 275.
Pithar v. *Borczun* Georgius.
Piva in com. Huniad 370.
Play in com. Huniad 370.
Ploeşti (Plojeszt) 236, 237, 246.
Plyka Ladislaus nob. de Caransebes 157.
Pocutia 405.
Podolia 113, 114, 122, 125, 133, 162, 169, 184, 260, 294.
Podzartowski cap. 114.
Poeni (Poen) 3.
Pogan Nicolaus 61, 62; ~ uxor: Anna.
Pogan Tawa piscina in com. Torda 61.
Pogrányi Benedictus cap. 200, 230, 400.
Poiana in distr. Fogaras 378.
Poiana Sărată (Sósmező) 233.
Pojorta (Possoritta) 378.
Pokest in com. Huniad 370.
Polen v. Polonia.
Poloni~ (Leşi, Polachi, Pollagen) 3, 16, 22, 40, 41, 69, 78, 84, 89—92, 101, 113, 115, 121—123, 126, 132, 133, 139, 162, 169, 171, 182, 199, 210, 226, 229, 240, 242, 246, 248, 267, 268, 273, 276, 278, 281, 282, 285, 294, 308, 318, 340, 369, 380, 394, 409, 410, 411, 414, 422, 424, 425, 434, 477.
Polonia (Lengyelország, Polen, Polska) 12, 30, 56, 76, 89, 90, 92,

97, 100, 102, 107, 108, 115, 117, 121, 123, 125, 127, 133, 134, 137, 144, 151, 154, 162, 165, 169, 169, 190, 197, 199, 235, 242, 246, 253, 260, 261, 269, 270, 272, 282, 294, 308, 342, 355, 359, 360, 374, 376, 380, 390, 394, 414, 422, 439, 439, 447, 452, 463, 466.
Pop German de Kozolia 86.
Poppl Sdenko Adelbert Grosskanzler von Beheim, Bischof zu Breslau 36—38, 63—65. 67, 314.
Poptelec (Pap-Telky) 145.
Porumbacul de Jos (Alsoporumbak, Opra Porumbak) 378.
Posonium v. Bratislava; comitatus 10.
Possorita v. Pojorta.
Poşte 264.
Potoczki Iacobus Ioannes cap. Camenecensis 102, 181, 199, 200, 227, 239, 243, 245, 256, 257, 275, 297, 299, 391, 392, 401, 402, 415, 421, 422.
Pozsony v. Bratislava.
Praepostfalwa v. Proştea.
Praha (Praag, Prag, Praga) 7, 8, 12, 21, 22, 25, 35—37, 42—44, 52, 53, 67—71, 75, 76, 83, 89, 98, 100, 112, 113, 121, 123, 124, 126, 137, 152—154, 156, 162, 163, 170, 171, 173, 198, 204, 214, 219, 224, 225 233, 255, 256, 263, 267, 268, 270, 273, 276—278, 282, 284, 289—296, 301—304, 307, 309, 311—313, 318—320, 324, 327—330, 333, 334, 339—351, 353, 355, 356, 360, 361, 365—369, 379—385, 394, 407, 409, 411—413, 423, 424, 426, 431, 435, 437, 441, 443—445, 449—450, 457, 459, 460, 463, 466—469, 471—473, 482, 483, 485.
Prahodistiae v. Prihodeşti.
Praschmer, Prasmar v. Prejmer.
Preda (Praeda) Postelnik boer de Buzeşti 217, 471.
Prejmer (Praschmer, Prasmar) 378, 447, 448, 452, 464, 467.
Prespurg v. Bratislava.
Presslaw v. Breslau.
Preyner v. *Breyner*.
Prihodeşti (Prahodistiae) 3.
Proştea (Praepostfalwa) 378.
Prussia (Preyssen) 117, 169, 309.
Prusz Georgius de Deva 85.
Prut fl. 102, 184, 188, 191.
Prutenicorum pedites 242.
Pülsen, Pylsen v. Plzeň.
Rabuss 293.
Racz Georg cap. 321.
Radna v. Rodna veche.
Radozowski Pan 310.
Radu Buzescu Clucer (Kolcsár) 216, 218, 299, 470, 471.
Radu Michael voivoda 222.
Radu Voivoda 482, 485.
Răduleşti (Raduliest) 370.
Radziwill Christophorus voevoda de Trocki 136.
Rakamaz (Racomoz) 387.
Rákóczy Lajos cap. 467, 474, 475.
Rákóczy Sigismundus comes 24, 25, 34, 486.
Ralli Dionisie Paleolog ep. di Tarnowa în Bulgaria 94, 95, 468, 472.
Rangone Claudio nunzio in Polonia vescovo di Reggio 238—242, 302, 342.
Rasciani (Rastiani, Rätzen, Razen) 59, 71, 91, 114, 115, 143, 173, 187, 195, 215, 236, 322, 451, 455, 475, 476.
Răstoci (Alsó Rajtócz) 145.
Rätzen v. Rastiani.
Râuşor (Russor) 378.
Razen v. Rastiani.
Razmany Stephanus de Coloswar 172.
Rębowski Andreas secr. 127, 299.
Recea (Rechie) 378.
Rechiţoara (Rekettyefalva) 3.
Reggio, di: Claudio *Rangone*.
Reichel Georg Amtsdiener 104, 105.
Reiter (Raiter) di Slesia 187, 212, 213, 393, 396, 403, 404, 408, 423, 429.
Rekettyefalva v. Rechiţoara.
Rex Catholicus = Philippus III.
Reyssen v. Russia.
Rhaw Matthias in Coloswar 14.
Ribisch Hauptmann 405, 443, 477.
Riettman Hans Hofzahlmeister 315, 316, 349.

Rodbav (Nadpatak) 378.
Rodna veche (Radna) 131, 167, 168.
Rohna in com. Solnok Interiori 145.
Roma 76, 77, 98, 259, 357, 386, 400, 401, 446, 453, 458, 466.
Római császár = Rex Romanorum: Rudolphus II.
Roman (Romanvásár) 97, 129, 243.
Roşcani (Roskany) 370.
Rosondal v. Ruja.
Rossi Bernardino secr. 17, 18, 44.
Rottal Iacob cap. di Szendrő et Tokaj 384, 388, 408, 423, 432, 433, 477.
Rottwitz Melchior Obrist 281, 404.
Rudolphus II imp. rex Hungariae passim.
Ruja (Rosandal) 378.
Rumpf Volffgangus L. B. in Wielrosz et Weittach 27, 28, 94, 170.
Russe (Ruszczuk) 391.
Ruski wojewoda = Mikolaj *Herburt.*
Russia (Reyssen) 169, 184.
Russor v. Râuşor.
Ruszka, de: *Kornis* familia.
Sabesiensis capitulum 161.
Săcătura (Zakatura) 145.
Saccomar, Sachmar v. Sătmar.
Sachsen v. Saxones.
Sagmar, Sakmar v. Sătmar.
Salamon in com. Solnok Int. 145.
Sălişte (Zeliste) 370.
Sâmbâta de Jos (Also Zombatfalwa) 378.
Samogliani 32.
Samos v. Someş fl.
San Clemente, Don Guillen embaxador a Praga 30, 31, 123, 124, 162, 163, 293, 294, 330—332, 355, 356, 394, 411, 413, 430—433.
Sâncraiu (Szentkirály) 150.
Sanct Georgen v. Sf. Gheorghe.
Sânmărtin (Zent Marton) 378.
Sântuhalm (Zantohalom) 370.
Sapieha Leo canc. Lithuaniae 136.
Sărata (Zaratha) 378.
Sărăzani (Zarazany) 1.
Sarbi cavalieri 95.
Sarkanicza v. Şercăiţa.
Sarmasági Sigismundus 371; ~ filii: Gabriel et Sigismundus 371.
Sáros v. Şoarş.
Sárospatak 25.
Saski (Sachiu) Griechischer Pfaff 326, 330.
Sassonia, Elettore di 311.
Sătmar com. 418, 438.
Sătmar (Saccomar, Sachomare, Sagmar, Saggmair, Sagkhmar, Sakmar, Zathmar) 10, 20, 112, 113, 125, 139, 143, 144, 150, 165, 188, 198, 230, 233, 313, 334, 357, 359, 361, 367, 372, 381, 384, 385, 387, 389, 393, 395, 404, 431, 438, 486.
Sattlberger (Satlperger) Christoph Rath 45, 337, 479.
Sava (Zawa) Armas 217.
Saxones (Sachsen) 94, 218, 292, 332, 381, 473.
Schink sedes Saxonicalis 378.
Schlesien v. Silesia.
Schlesische Cammer v. Camera Silesiaca.
Schlesische Stände 281, 314.
Schwarzes Meer v. Mare nigrum.
Schweidnitz Fürstenthum 64, 66—68, 74, 314.
Scorei (Zkorei) 378.
Sebes v. Şebiş.
Sebinow v. Sibiu.
Şebiş (Sebes) 378.
Şebişul Săsesc (Szász Sebes) 94.
Secheihid (Szekelhid, Székelyhid) 340, 341, 404.
Seckhel v. *Székely.*
Segesvár v. Sighişoară; ~ de: Michael *Eormeny*, *Farkas* Ferencz.
Seliştat (Zelegstat) 378.
Sellye 204; ~ Collegium S. I. 230.
Semienfalva, de: Moises *Székely.*
Sendreö v. Szendrő.
Senfalva, de: Balthasar *Nagy.*
Sennyei Pancratius sen. 215, 218, 226, 236, 262, 271, 312, 325, 331, 345.
Serbi v. Serviani.
Şercăiţa (Sarkanicza) 378.
Serviani (Serbi) 95, 210, 249.
Şesuri (Sesz) 370.
Sevestreni (Zewestrein) 378.
Sevljeuš (Nagyszöllős, Soloes) 2.
Sf. Gheorghe (Sanct Georgen) 451.

Sibiu (Cibinium, Hermannstadt, Sebinow, Sibignio, Zeben, Zibinio) 72, 73, 78, 89, 93, 199—201, 217, 227, 228, 436, 463.
Sibrik (Sybrik) Caspar de Szarvaskend cap. 7, 175.
Siculi (Székely, Zöckler, Zöggeln) 17, 68, 71, 86, 96, 115, 133, 178, 186, 206, 210, 239, 285, 299, 307, 312, 322, 360, 381, 382, 401, 436, 439, 440, 456, 467, 473, 475.
Siculia (Ciculia) 311.
Sidouar v. Jdioara.
Siebenbürgen v. Ardeal.
Siebenbürger v. Transilvani.
Siedmiogród v. Transylvania.
Sighişoară (Segesvár) 173.
Sigismundus III rex Poloniae 82, 83, 97, 101, 103, 106—110, 118, 119, 122, 127, 128, 133—142, 151, 183—185, 188—191, 195, 196, 222, 223, 238—242, 253, 259—261, 268, 270, 275, 297, 299, 310, 352, 373, 374, 405, 406.
Sigmuntslust, zu: Iohann *Castner*.
Silesia (Schlesien, Schlösien, Slesia) 30, 36, 38, 41, 42, 64, 65, 81, 206, 212, 278, 311, 314, 339, 342, 346, 348, 355, 431, 477; ~ Reiter.
Sillagh v. Szilágy.
Simion Movila Vaivoda Valachiae 222, 223, 257, 275, 285, 290, 295, 298, 299, 339, 373, 394, 410, 411, 413, 419, 420, 425, 437, 471.
Şimleul Silvaniei (Somlio, Szilágysomlyó) 2, 393, 403, 420, 424, 431, 432, 437, 445, 446, 453, 462, 477.
Simon Bassa zu Temesvar 456.
Simon Ioannes nob. de Caransebes 157.
Sinai, Monte 128.
Şinca-Nouă (Sinka) 378.
Siret fl. 191.
Sitve v. Jidveiu.
Skalskiego wojewoda: Nikolaj *Herburt*.
Slawata, Herr 486.
Slen mons 239.
Slesia v. Silesia.
Smolensk 272.
Sniatyn 83.
Şoarş (Sáros) 378.
Socet (Szochy) 3.
Sochaw, Soczawy v. Suceava.
Solnok v. Szolnok.
Solnok mediocris com. 320.
Soloes v. Seljeuš.
Someş (Samos) fl. 313, 473, 475.
Someşfalău (Zamosfalva) 364.
Somlio (Szilágysomlyó) v. Şimleul Silvaniei.
Somlyó, de: familia *Báthory*.
Somogyi Bartholomaeus praef. de Belényes 117, 164, 165.
Somogyi Stephanus not. 79.
Somos Viuar v. Gherla.
Sonneg, Freiherr zu: David *Ungnad*.
Soroka 134.
Sósmező. v. Poiana Sărată.
Spa 388.
Spahy 153.
Spinelli Filippo nunzio a Praga 209, 267, 268, 273, 276, 290, 302, 340, 368, 369, 412, 413 485.
Spisské Podhradze (Varallia) 24, 26.
Spring 150.
Stadnicky cap. 423.
Stanca (uxor Michaelis Vaivodae) 273, 278, 281, 317, 318, 324, 326, 334, 339, 348, 359, 374, 445, 451, 462, 466, 482.
Stanislau Michael de Raduliest 85.
Steaguri moldovene 397, 399.
Stenckho v. *Stoica*.
Stephanus (Báthory) rex Poloniae 191, 241, 414.
Stephanus Vaivoda Moldaviae (1457—1504) 244.
Stephanus Vaivoda Moldaviae (in Innsbruck) 18, 44—46, 128, 129, 183, 336—338, 456, 466, 478—480.
Steyr 152.
Stiria 420.
Stobor (Vásártelek) 145.
Stoica (Stenckho) 55.
Stoicești (Ztojchest) in com. Temeş 365.
Stoichiţa (Stoikicza) boer 27.
Straus Ban 272.
Strejea-Cârţişoara (Streza Kerczessora) 378.

Striegau 20, 35.
Strigancea (Ztergonia) 370.
Strigonium v. Esztergom.
Stroia (Stroja Stolnik) Buzescul 464, 471, 468, 482, 485.
Stuhl-Weissenburg v. Székesfehérvár.
Sturza (Zturza) Nicolaus de Lonka iudex com. Zarand 264.
Suceava fl. 195, 196, 201.
Suceava (Sochaw, Soczawy, Sutschiua, Zoczava, Zuchava) 73, 106—108, 113, 122, 134, 181, 184, 197, 198, 242, 243, 246; ~ cap. *Kaptury* János.
Şulumberg (Leses) 378.
Süveg v. *Huet*.
Sybenbürgen v. Transylvania.
Sybrik v. *Sibrik*.
Syntaviensis provisor 230.
Szabó (Zabo) Andreas de Coloswar 14; ~ Ioannes senior op. Maros Vásárhely 149; ~ István 84; ~ Ladislaus et Matthias 79, 84; ~ Volffgangus nob. de Caransebes.
Szalánczy de Braniczka: Christophorus, Gabriel et Ladislaus 261, 262.
Szalonta, de: Stephanus *Tholdy*.
Szamarja, de: Vincentius *Zákány*.
Szamosujvár v. Gherla.
Szaniszló (Zanyzlo) Albertus de Torda 61.
Szarvaskend, de: Caspar *Sibrik*.
Szász Sebes v. Şebişul Săsesc.
Szekelhid v. Secheihid.
Székely v. Siculi.
Székely (Zekely) Georgius de Mezkeo 52.
Székely (Zackel, Zaggel, Zekel, Zöggel) Michael de Kevend Obrister zu Szatmár 10, 20, 25, 34, 35, 57, 87, 126, 144, 182, 188, 398, 400, 486.
Székely (Seckhel) Moises de Semienfalva cap. gen. 54, 84, 85, 175, 197, 223, 226, 227, 229, 235, 243, 245, 281, 308, 311, 319, 327, 345, 421, 436, 451, 458, 466, 467, 476, 477, 481, 482.
Székelyvásárhely v. Târgu-Mureş.
Székesfehérvár (Stuhl-Weissenburg) 99, 455.
Szelestey (Zelestei) Ioannes 195, 350.
Szempcz (Zempcz) 230, 254, 258, 259; ~ tricesimator: Martinus *Tuczentaller*.
Szendrő (Sendreö) 321, 393; ~ cap. Iacob *Rottal*.
Szentkirály v. Sâncraiu.
Szentpáli Iohannes 325.
Szereday (Zereday) Andreas not. 72.
Szigeti (Zwgety) Andreas, Emericus, Georgius et Paulus not. 72, 79, 85.
Szilágy (Sillagh) 320, 326,
Szilágysomlyó v. Şimleul Silvaniei.
Szochy v. Socet.
Szolnok (Solnok, Zolnok) arx 99, 387, 403, 431.
Szolnok Interior com. 145.
Szőcs (Zeochi) Stephanus de Torda 61, 62.
Szörcsey (Zeorczyey) Demeter 15
Szucki cap. 242, 243.
Szuhay Stephanus ep. Agriensis praef. Camerae Ungaricae 220, 293, 383, 384, 416—418.
Târgovişte (Targowest) 246, 293.
Târgu-Mureş (Marosvásárhely, Székelyvásárhely) 59, 149, 159, 161.
Tárkány Stephanus cap. 175, 186.
Tarnova v. Tirnovo Bulgariae.
Tarnowska Barbara (uxor Ioannis *Zamoyski*) 221.
Tarnowski Ian cap. 114, 297, 298, 439.
Tartari (Nohaiorum, Tatárok, Tauricani) 12, 15, 32, 76, 86, 90—92, 99, 112, 114, 122, 125, 132, 143, 144, 154, 163, 169, 182, 184, 222, 223, 228, 237, 240, 241, 246, 253, 285—287, 313, 339, 359, 372, 373, 389, 391, 392, 394, 398, 403, 408, 409, 411, 412, 420, 422—426, 431, 437, 451, 473—477, 480, 481.
Tartaria 374.
Tâşnad (Taschnath) 169.
Tatrusz v. Trotuşi.
Tauricani Nohaiorum v. Tartari.
Tecuci (Tekuc) 391.
Teis v. Tisza fl.
Teiu (Tej) 370.
Teleajen (Telezion) fl. 199, 240.
Temes (Teomeos) com. 365.

Temeschwar v. Timişoara.
Teodosie (Thodozia) Logofăt (Rudeanu) 126, 154—156, 220, 230.
Teomeos v. Temes com.
Teoteleac (Tóttelek) 145.
Tessen, Duca di 404.
Teufel Iacob 88, 89.
Teutsche v. Germani.
Teutsche Soldaten (Alemanna gente) 2, 194, 212, 282, 285, 316, 375, 424, 457, 458, 475, 476, 481.
Teyssa v. Tisza fl.
Tharanowski Andreas 41, 151.
Tharczaly Ioannes not. 79.
Thedeschi v. Germani.
Theophil Michael Grecus 471.
Theoreok Mihály civis Coronensis de Bolonya 15.
Theökeoly Sebestyén cap. 217.
Thodericza v. Toderiţa.
Tholdy Stephanus de Szalonta sen. 32, 51, 175, 203, 215, 218, 226, 236, 262, 271, 325, 361, 362.
Thonaw v. Dunăre fl.
Thorda v. Turda.
Thorday Ioannes camerarius Thordensis 60.
Thoroczkay Andreas not. 79, 85, 113, 365; ~ Ladislaus sen. 236; ~ Stephanus sen. 175.
Thowallya in com. Albensi 150.
Thuri Andreas 79.
Thury Joannes de Torda 61, 62.
Thurzó Stanislaus 259.
Tibisco, Tibiscus v. Tisza fl.
Timişoara (Temeschwar) 40, 51, 99, 100, 120, 339, 387, 445, 449, 454, 456, 462, 473, 475, 477.
Tirnovo (Tarnova) Bulgariae 94, 95; ~ ep. *Ralli* Dionisie Paleolog.
Tirol (Tyrol) 18, 456.
Tisa (Tiza) in com. Huniad 370.
Tisza fl. (Tibisco, Teis, Teyssa) 57, 205, 359, 372, 384, 477.
Toderiţa (Thodericza) 378.
Todeschi v. Germani.
Todoran Boer 167.
Tokaj (Thokay, Toccai, Toggay) arx 25, 56, 57, 75, 113, 161, 233, 372, 379—382, 394, 477.
Torda (Thorda) v. Turda de: Ioannes *Boer*; ~ Caspar *Gyulay*; ~ Stephanus *Mészáros*; ~ Lucas *Papay*; ~ Petrus *Pesthy*; ~ Albertus *Szanizló*; ~ Stephanus *Szőcs*; ~ Joannes *Thury*; ~ Emericus *Was*; ~ Daniel *Vaday* et Ioannes *Wermes*.
Torenburg v. Turda.
Torkos Ioannes de Ovar 258.
Torre della, Ráimondo amb. a Roma 98.
Tót Szállás v. Brâgleş.
Toteşti (Tottesd) 3.
Tóttelek v. Toteleac.
Törökök v. Turci.
Trabanten 400, 423.
Transalpina=Valachia.
Transilvani (Siebenbürger) 8, 41, 93, 94, 96, 267, 285, 301, 302, 304, 308, 322, 323, 328, 329, 333, 341, 369, 379, 380, 381, 384, 388, 390, 398, 403, 407, 409, 410, 412, 419, 422, 423, 426, 439, 454, 460, 462, 474, 481, 483.
Transilvano = pr. Sigismondo *Báthory*.
Transylvania (Ardeal, Erdéll ország, Erdély, Jerdel, Sibenbürgen, Siebenbürgen, Siedmiogród, Sybenbürgen, Transilvania) passim; ~ città Sassone di: 94.
Trawa Stephanus nob. de Caransebes 157.
Trębowla 114, 160.
Trnava (Tyrnavia) 354.
Trock, voevoda: Christophorus *Radziwill*.
Trotuşi (Tatrusz) 201, 239, 244.
Trzylecki cap. 246.
Tuczentaller Martinus tricesimator Zempcziensis 230.
Turci (Törökök, Türggen) 8, 12, 13, 15, 27, 30, 40, 41, 51—55, 70, 71, 76—79, 84, 89, 91, 92, 94, 95, 97, 99—101, 106, 107, 120—126, 132, 134, 137, 143, 162, 163, 169, 171, 182, 184, 187, 189, 199, 214, 222, 228, 232, 237, 240, 241, 244, 246, 249, 253, 260, 268—270, 276, 277, 281, 285, 295, 303, 304, 308, 313, 317, 318, 320, 325, 327, 330—332,

339, 342, 345, 355, 356, 361, 372—375, 377, 378, 381, 383, 385, 388—390, 392, 394, 398, 403, 404, 408—410, 412, 419, 420, 422—426, 431, 434, 437, 440, 443, 449, 451, 454, 458, 464, 466, 467, 473—477, 480—482, 485.
Turcia (Türggei) 313, 337, 338, 360, 380.
Turda (Thorda, Torda, Torenburg) 60, 63, 174—177, 186, 187, 192, 197, 202, 203, 205, 210, 271, 438, 442, 443, 454, 473, 477, 481; ~ comitatus 60.
Türggei v. Turcia.
Tylicki Petrus ep. Culmensis vicecanc. Poloniae 118, 133, 184, 201, 236, 237, 297, 299, 309, 310.
Tyrnavia v. Trnava; ~ de Ioannes *Bornemisza*; ~ Andreas *Kerekes*.
Tyrol v. Tirol.
Tyszow 82; ~ castell. Petrus *Mieszkowski*.
Ucea de Jos (Also Vcza) 378.
Ucea de Sus (Felseo Vczia) 378.
Udra Ban 201, 217, 256, 257, 299.
Ugray (Vgray) Gergel in Vaka 264—266.
Uifalău (Ujfalu) 145.
Uioara (Maros Vyuar, Marusch Wyuar) 228, 469, 470.
Uivar v. Gherla.
Ujvár v. Êrsekujvár.
Ukraina 297.
Undterholzer Hans Hofzahlmeister 9, 42, 88, 89, 104—106, 170, 255, 256, 338, 435.
Unelte şi echipa unei solii la Constantinopol 361—363.
Ungari v. Hungari.
Ungerische Stände 281.
Ungheria v. Hungaria.
Ungnad David Freiherr zu Sonneg 8, 9, 20, 24, 26, 34, 35, 55, 57, 71, 78, 123, 144, 150, 193, 198, 291.
Ungureni (Gergelyfája) 150.
Usarzów v. Huszaren.
Vacă (Vaka) 264, 265; ~ de: Gergel *Ugray*,
Vaczi (Vachy) de: Matheus *Ferenczy*.
Vad in distr. Fogaras 378.
Vaday Daniel de Thorda 60—63.
Vág fl. 229.
Vaida Michael nob. de Caransebes 157.
Vayda Nicolaus 370, 371; ~ uxor: Catharina *Borbély*.
Valacco = titulus *Michaelis* Vaivodae.
Valachi (Multani, Oláh, Volachi, Wallachen) 25, 32, 59, 71, 83, 91, 95, 114, 143, 169—171, 173, 178, 179, 187, 193, 194, 210, 233, 236, 246, 249, 277, 286, 287, 289, 290, 322, 332, 359—361, 377, 413, 419, 420, 435, 446, 455, 456, 466, 474.
Valachia (Havasalfölde, Havaselfölde, Transalpina, Valachia transalpina, Valaquia, Valaquie, Walachia Transalpina, Walaquia, Wallachey, Woloszczyzna) passim.
Vălcăul Unguresc (Valkó) 145.
Valloni (Wallonen) 312, 334, 346, 400, 424, 429, 434, 443, 445, 446, 451, 456, 462, 463, 475, 476, 480, 481.
Vămuri (hărminţie) 161, 234.
Vanczia Magdalna (consors Stephani *Kaza* 265, 266.
Varad v. Oradea; ~ episcopatus 117.
Varallia v. Spisské Podhradie.
Vârd (Verd) 378.
Varga (Kovács) Pál Székelyvásárhelyi biró 87.
Varhely v. Grădişte.
Varsovia v. Warszawa.
Vásártelek v. Stobur.
Vczia = Ucea.
Veczel v. Veţel.
Veczel Stephanus 85.
Vels, von Andre 479.
Venedig v. Venezia.
Veneţia de Jos (Alsó Venecze) 379.
Veneţia de Sus (Felseo Venecze) 377.
Venezia (Venedig) 5, 13, 17, 18, 31, 44, 45, 92, 124, 128, 153, 163, 232, 277, 284, 289, 295, 336—338, 367, 436, 457, 478, 479; ~ doge di: 5, 7, 8, 17, 18, 21, 22, 43, 68, 69, 75—77, 83, 84, 137, 170, 171, 277, 278,

282, 291, 292, 294—296, 301—304, 307—309, 311, 318, 319, 327, 328, 339, 341, 342, 350, 361, 365, 369, 381, 409, 413, 414, 440, 441, 467, 473, 474, 482.
Verd v. Vârd.
Verebélyi Ioannes 371.
Veres David 73, 102.
Veselényi Anna (uxor Stephani *Chiaky*) 146.
Veseud (Vezzeod) 378.
Veszprém (Wessbrim) 375.
Veţel (Veczel) 370.
Veveriţa (Wewerycza) Vornic 401.
Vezzeod v. Veseud.
Viena v. Wien.
Vijuar = Ujvár.
Vingard (Wingart) 150.
Vinta Belisario secr. toscano 345, 346.
Vinuri ardelene 164.
Virágh Ferencz de Székelyvásárhely 87.
Virginal Stephanus 85.
Viştea de Jos (Alsó Vist) 378.
Viştea de Sus (Felseo Vist) 378.
Vitéz Nicolaus cap. 175, 217, 236, 321.
Viuar v. Gherla.
Vizaknai (Wyzaknay) Petrus de Egyhazffalwa 60.
Vlad Ioannes de Lugos 365.
Voila (Voyla) in distr. Fogaras 216, 218, 378.
Voivodenii Mari (Nagiuaidafalua) 378.
Voivodenii Mici (Kisvaidafalva) 378.
Volachi v. Valachi.
Volffgangus archiep. Moguntinus 137, 138.
Vulcez (Vultzecz) 370.
Vulgaria v. Bulgaria.
Vgray v. Ugray.
Walachia, Walaquia v. Valachia.
Wallachen v. Valachi.
Wallachey v. Valachia.
Wardein v. Oradea.
Warszawa (Varsovia, Warschau) 76, 82, 83, 116, 117, 125, 127, 128, 133—135, 137, 140, 142, 154, 352.
Was Emericus de Thorda 62.
Wass (Vas) Franciscus de Czege 271, 325, 477.
Wayda Balthasar de Fejérvár 61—63; ~ mater: *Pogan* Miklósné, Annasszon; ~ relicta: Sara.
Węgrzy v. Hungaria.
Weissenburg v. Alba-Iulia.
Wermes Ioannes de Thorda 61, 62; ~ relicta: Helena *Nagy* 62.
Wessbrim v. Veszprém.
Weyssenburg v. Alba-Iulia.
Wielki Low silva 243, 244.
Wielrosz et Weittach, in: L. B. Volffgangus *Rumpf*.
Wien (Vienna) 8, 16, 30, 32, 35, 36, 38, 39, 51, 56, 75, 78, 83, 115, 144, 150, 152, 168, 171, 182, 196, 202, 204, 219, 220, 224, 229, 231, 232, 234, 237, 251, 254, 255, 262, 264, 268, 273, 275, 277, 280, 281, 283—286, 291—293, 296, 301, 303, 304, 309, 311, 312, 316—318, 320, 324, 329, 333, 334, 342, 354—358, 360, 361, 365, 367, 374, 379, 382, 385—387, 390, 391, 398, 401, 418—420, 430, 436, 442, 443, 449, 452, 453, 456, 464, 465, 474, 482.
Wienerneustadt (Neustadt) 39.
Wilno 405, 406.
Wingart v. Vingard.
Wolkenstein, Freyherr Wilhelm 44, 337.
Wolucki Paulus ep. Camenecensis 259—261.
Wozuczynszki cap. 249, 252.
Wyegyhaz v. Nocrich.
Wywar v. Érsekujvár.
Wyzaknay Petrus de Egyházfalva 60.
Ybrahim v. *Ibrahim*.
Ynnsprugg v. Innsbruck.
Zabo = *Szabó*.
Zacharowski cap. 113, 114.
Zackel v. *Székely*.
Zäckler, Zäggl v. Siculi.
Zákány Vincentius de Szamarja 258.
Zakatura v. Săcătura.
Zălău (Zilah) 412, 413, 423.
Zalha in com. Sohnok Interiori 145.
Zamfira (filia Moysi Vaivodae) 150; ~ consors: Ioannes *Keserü*.
Zamos Vijuar v. Gherla.
Zamość 108, 118, 119, 133, 297, 299.
Zamosfalva v. Someşfalău.

Zamoyski Ioannes canc. Poloniae 8, 12, 73, 90, 91, 102, 108, 112, 115, 118, 119, 123, 130, 133, 142, 151, 154, 169, 180, 181, 183—185, 195—199, 201, 221, 223—228, 235—251, 260, 267, 269, 270, 272, 273, 275, 281, 282, 290, 295, 297, 299, 309, 310, 355, 373, 374, 380, 425, 437, 447, 452; ~ filius: Thomas 221; ~ uxor: Barbara *Tarnowska* 221.
Zantohalom v. Sântuhalm.
Zarand com. 261, 264—266.
Zaratha v. Sărata.
Zarazany v. Sărăzani.
Zaruaskend v. Szarvaskend.
Zathmar v. Sătmar.
Zawa = *Sava*.
Zazhalom in sede Saxonicali Schink 378.
Zeben v. Sibiu.
Zeillinger Larenz Gegenschreiber 288.
Zekchior in distr. Fogaras 378.
Zekely = *Székely*.
Zekely Vasarhely v. Târgu-Mureş.
Zelegstat v. Seliştat.
Zelestei v. *Szelestey*.
Zeliste v. Săliște.
Zeller Michael Kriegs-Zahlmeister in Ungarn 104, 219.
Zempcz v. Szempcz.
Zent Agotha v. Agnita.
Zent Marton v. Sânmărtin.
Zeorczey = *Szörcsey*.
Zeorin com. 157.
Zereday = *Szereday*.
Zettin, Herr 88.
Zeweztrein v. Sevestreni.
Ziausen v. Ceaussi.
Zibinio v. Sibiu.
Zigety = *Szigeti*.
Zilagy v. Szilágy.
Zilah v. Zălău.
Zingari 302.
Zkey in com. Huniad 3.
Zkorei v. Scorei.
Zlarczest in com. Huniad 370.
Zoczava v. Suceava.
Zólkiewski Stanislaus castel. Leopoliensis et Hrubiessoviensis 82, 154.
Zolnok v. Szolnok.
Zólyomi Nicolaus 340, 341, 397.
Zomos Vyuar v. Gherla.
Ztanislau = *Stanislaus*.
Ztergonia v. Strigoanea.
Ztoikicza = *Stoichiță*.
Ztojchest v. Stoicești.
Ztolnik = Stolnic.
Ztreza Kerczessora v. Strejea-Cârțișoara.
Zturza v. *Sturza*.
Zucconi Vincenzo alfier 384, 385, 387—189, 406—409, 411, 412, 436, 473, 474.
Zuchava v. Suceava.
Zwgety = *Szigeti*.

VII.

ILUSTRAȚIUNI ȘI FACSIMILE.

Princeps Sigismundus Bathory. (Pag. II) Sculptură contemporană în avoriu cu inscripția: SERENISSIMVS SIGISMVNDVS TRANSILVANIAE VALACHIAE ET MOLDAVIAE PRINCEPS. Depe calcul în ipsos al originalului necunoscut; în Biblioteca Contelui Alexandru Apponyi, Budapest.

Scrisoarea lui Mihai-Vodă. (Pag. 155) Din Alba-Iulia, 7 August 1600 către municipiul orașului Cluj, cu câteva rânduri românești de mâna lui Teodozie Logofătul și a lui Bărcan Vistier.

La battaglia di Mirislo. (Pag. 207) Desen contemporan cu peniță, făcut pe câmpul de bătaie dela Mirăslău, în tabăra generalului George Basta. Descrierea însemnărilor de pe desen, pe dosul lui. Schița aceasta a servit de model desenului lui Achille Tarducci, reprodus în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/2.

Bătălia dela Bucovel. (Pag. 247) Depe schița colonelului K. Górski, Varsovia.

Pecetea de inel a lui Mihai-Vodă. (Pag. 280) Cea mai timpurie apariție a ei o cunosc de pe ordinul lui Mihai-Vodă din 29 Iulie 1600 aflător în Arhiva Națională Săsească din Sibiu.

Muldauische Landts-Knechtsfähnlein. (Pag. 399) Steagul pedestrimei moldovene din 1601 cu numele lui Ieremia-Vodă, reprodus de pe desenul în acvarelă făcut de către artileristul Georg *Puchner* în 21 August 1601 vasăzică la zece zile după ce steagul a fost înfățișat împăratului Rudolf în Praga. Reproducem desenul după originalul lui păstrat în Biblioteca publică din Dresden, volumul G.81. Un facsimil (mai mic) în culori al steagului a se vedea în revista heraldică ungară „Turul" din anul 1893 p. 9. După acesta mijlocul steagului e roșu cu stema Moldovei cusută cu alb, poate cu argint; iar acest roșu are o bordură galbenă, pe când prăjina steagului e galbenă-roșcată, sus, supt măciuca ei cu niște ciucuri verzi de mătasă.

Foaia de titlu a descrierii germane a bătăliei dela Gurăslău. (Pag. 427) Desen în xilografie foarte caracteristic pentru veşmântul vitejilor unguri ducând steagurile (cu stema din astiei Báthory) luate în bătălie şi prezentate împăratului Rudolf II.

Pe dosul foaii de titlu se află portretul lui Mihai-Vodă cu următoarea inscripţie: MICHAEL WAIVODA WALACHIAE TRANSAL(PINAE) UTRAQUE FORTU(NAE) INSIG(NIS) ET IN UTRAQ(UE) EAD(EM) VIR: AET(ATIS) XLIII.

Foaia de titlu a descrierii franceze a morţii lui Mihai-Vodă. (Pag. 461) Cu titlul: Discours de la mort de Michel Vayvode de Valaquie, après la victoire obtenue par lui et Georges Baste, contre Sigismond Báthory; traduit de l'Italien imprimé à Prague en Septembre, 1601. A Paris, 1601. De l'Imprimerie de Denys Duval, rue S. Jean de Beauvais, au cheval volant.

TABLA DE MATERIE.

Prefaţă (Préface) VII

I. Acte şi scrisori 1

II. Seria documentelor 488

III. Lista scriitorilor şi destinatarilor 498

IV. Lista localităţilor 502

V. Lista izvoarelor 504

VI. Indice general 506

VII. Ilustraţiuni şi facsimile 528

OSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

402952

VERESS

DOCUMENTE

VI.

1600-1601